
3 1761 08116650 6

HLÍDKA LITERARNÍ.

Listy věnované literarní kritice.

ROČNÍK VII.

Za redakci a vydávání zodpovědný:

P. B. PLAČEK,

O. S. B.

Pořadatel obsahu:

P. J. VYCHODIL,

O. S. B.

V Brně 1890.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Obsah.

Časopisy.

Paběrky.

Zprávy.

Feuilleton.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 1.

Příspěvky ku praktické poetice.

Podává *Fr. Bílý.*

Buď vůle tvá.

Báseň *Fr. L. Čelakovského.*

Buď vůle tvá! Ty, jenžto přesahuješ
s nadhvězdných stanů světa končiny,
a lásky okem po nich obživuješ
i valnou šíř, i tajné hlubiny;
ty, jenž přebýváš v moci neskonalé
opásav svých se slunci jasností,
ty, jenž tvorů všech řady dokonalé
svatou, nestihlou řídíš moudrostí,
buď věčně vůle tvá!

Buď vůle tvá! ta vůle, jíž se koří
nebeské dvorstvo světlem oděné,
ta vůle, nebe která nebem tvoří,
a blahem plní duchy zvýšené,
jak anděly a silami tam všemi
v žádoucí říši tvé jest slavena,
tak, otče, zde od dítek tvých na zemi
jen poznána a vroucně plněna
buď věčně vůle tvá!

Bud vůle tvá! kdy záře tvých milostí
a tvých darů život náš ostkvívá,
v našem kdy srdci ples a mír se hostí
a blaženostmi duše oplývá:
však i kdy bouře nad námi se sbíhá,
bolesť a nouze nám dni podkalí,
kdy zlý nepřítel cesty naše stíhá
a v truchlosť mysl naši zahalí,
buď věčně vůle tvá!

Bud vůle tvá! když nad hrobem stojíce
útěch se zhošťujeme nejblažších,
kdy sevřeným želem nám blednou líce
nad ztrátou pokladů těch nejdražších:
O dej, v té smutné době, by se sneslo,
kdy před sebou svět pustý spatřujem,
v duch náš, jej sílíc, ono sladké heslo:
tvůj, Pane, dar zde tobě vracujem,
bud věčně vůle tvá!

Buď vůle tvá! a zákonů tvých símě
v srdcích našich se stále rozmáhej,
buď od tebe nám milé každé břímě,
je nésti tvá milosť nám pomáhej;
slabiť jsme; ty rač dáti setrvání,
ty v pádu kroky naše podchycuj,
a jak v životě, tak i ve skonání
děj, slitovníče náš, se rozkaz tvůj,
buď věčně vůle tvá!

Předmět básně této — bytosť nejvyšší, nejdokonalejší a nejvelebnější; citové prýštící z hloubi duše, očistěné v ohni života hojného na krásy a slasti, ale ještě bohatšího strázněmi, bídami a žaly, přes to však se pozvnášející k souladu a míru, jenž se sice umožňuje pokorou, obětováním kusa lidské pýchy a sebevědomí člověkova, ale zároveň zjasňuje a uhlazuje útěchou i nadějí; vzlet fantasie s temné hroudy pozemské k jasným výšinám nebes, posléz mluva v obrazích, slovech jakož též rythmické skladbě pečlivě volená i do vznešena ustrojená a takto podávající věrný ozvuk nitra mohutně rozvlněného: tyto vlastnosti dodávají básni Čelakovského rázu vyššího, slavnostního, o d a i c k é h o a řadí ji jako důstojnou družku po bok proslaveným odám jinonárodním jako Děržavinově odě Bůh, Mussetově Dieu a Klopstockově Dem Erlöser, kteří novověkým slovem dali výraz týmže vznešeným citům, jaké jazyky starověkými vyjádřili král David u Židů neb Tapherumnes u Egypťanů nebo v době křesťanské slavní skladatelé hymnův a dithyrambů církevních, jako francký král Robert (Veni Sancte Spiritus), vrstevník Dantův Jacopone da Todi (Stabat Mater), sv. Tomáš Aquinský (Lauda Sion) a j.

Báseň vznikla r. 1828 a byla ponejprv otištěna téhož roku v I. ročníku Časopisu katolického duchovenstva.

Jak se stalo, že veselý jinak Čelakovský, jehož Musa posud nerada se oddávala vážnému rozjímání aniž zraků pozdvihovala výše od víru životního, těšíc se nejraději z proměnného blaha lásky, pojednou zavzněti dal zvukům tak velebným, ba posvátným?

Vznik básně vysvětluje se nejlépe z jeho života. Čelakovský nebyl nikdy miláčkem Štěstěny. Nehody si u něho podávaly ruce se strastmi. Do r. 1828 byl pochoval vroucně milovaného otce, nehodou ve studiích zmařil si dosažení kýženého místa učitelského na gymnasiích, a bylo mu opatřovati si podmínky hmotné jsoucnosti vychovatelstvím, jež ho rok co rok tísnilo více, odbyl si několik ostrých půtek literarních, jimiž si přimnožil počet nepřátel; nedávaje si však ničím skličovati neobyčejně čilého ducha svého, pilně zabýval se ruštinou (z Rusi dlouho čekal hlasu jej volajícího), polštinou a angličtinou, vydával národní písně a jal se sbírati přísloví slovanská, při nichž se mu líbilo, že veliká časť jich na nejpěknější a nejdůležitější předměty se dá uvésti jako Bůh, náboženství, láska atd. (Čel. ke Kamar. dne $^3/_6$ 1828, v Sebr. listech Fr. L. Čelakovského na str. 223). Jak z listů jeho patrno, byl nezřídka trudnomyslný, ač nálady takovéto pochmurné se brzy opět vystřídaly s jasnějšími a veselejšími.

Té doby také dostalo se mu poznávati krásu, vronenosť a hloubku národních písní duchovních, které sbíral přítel Kamarýt a jemu posílal na posouzenou; zároveň pak počal se obírati jiným dílem duchovním, spisem sv. Augustina: O městě božím, jejž mu konsistoř pražskou svěřeno přeložiti. Nad tušenou míru oblíbil si tento spis a s podivem píše o něm Kamarýtovi dne 24. srpna 1828: »Jaká to obsáhlosť všelikého vědění, jaké jádro ušlechtilého smýšlení!«

Takovými dojmy jsa unášen a tolikerými zkušenostmi otužen Čelakovský napsal svou odu, jejímž nadpisem zahajuje i končí každou slohu. Refrain tento počáteční i závěrný dodává pak každé sloze jisté samostatnosti, která ovšem nijak není na závadu celkové spojitosti vnitřní: naopak každá sloha druží se k následující a opírá se o ni pevně myšlenkovým jádrem svým. On také spůsobuje, že celá báseň jest apostrofou na Boha, oslavným vzýváním jeho.

Báseň opěvuje zprvu moc boží, která přesahuje a tím i ovládá všecky končiny světa s nadhvězdného sídla svého a všecky je oživila rostlinstvem a živočišstvem, nenechavši bez života ani nedozírných hlubin mořských; neboť Bůh patře na tento svět viděl, že oživený tvorstvem bude teprve krásný, dokonalý, účelný. Dokonav dílo své zalíbil si v něm, spočinul na něm pohledem láskyplným, a tak naň patří stále, jím vzchází světlo, teplo, vláha, všeliký ruch i život všehomíra.

Slunce, měsíc, hvězdy, celá obloha nebeská skládají všemocnému Tvůrci svému říkajíc zdobný pás neviditelného roucha jeho, tvorové pak pozemští, které každého nadal potřebnou jim dokonalostí, jsou toliko nástrojem v jeho rukou, jež podle nevystihlé nám moudrosti své spravuje a k vyšším vede cílům.

Andělé a nebešťané všichni, kteří jakožto dvořanstvo boží ovšem se liší bytností, podobou i vyšším duchem ode tvorů pozemských, v záři a lesku věčném se slunice a světlem se odívajíce, koří se ochotně vůli Pána svého, vědouce, jím, jeho přítomností a vůlí že teprv nebe se stává místem stálé rozkoše a blaženosti. My tedy zde na zemi nemůžeme než sobě přáti, aby vůle Svrchovaného byla námi aspoň poznávána a podle sil našich též plněna tak, jak jest plněna a slavena tam v oné říši, po níž zajisté touží všichni dobří lidé.

To, co lidé jedni nazývají štěstím, náhodou, jiní výsledkem schopností, vlastního přičinění, osobních vlastností, dle slov básnikových vše jest darem nebes. Bůh život náš oblažuje a zlahodňuje svou milostí, uštědřuje lidem darů jak hmotných tak duševních. Než člověk nemá tím zpýchati; i kdy požívá nejvyšší náplně vnějšího dobra a štěstí, kdy k bohatství, nadanosti a zdraví druží se nad to vnitřní mír, spokojenosť a radostivosť, slušno, aby nezapomínal vrchního původce těchto blaženosti, nýbrž byl mu vděčen, k němu se obracel a jeho vůli plniti se snažil rovněž tak, jako jej zná a vyhledává, když Bůh naň dopouští těžké starosti, nemoci, kdy mysl jest rozervána pochybnostmi, srdce sevřeno žalem, kdy přátelé člověka opouštějí, za to však nepřátelé zahajují svůj bezohledný rej, jímž kalí česť

jména, ničí prospěchy hmotné, kupí v cestu překážky a trním vystýlají každý krok života nebo kdy člověk zápasí s nedostatkem a strádající dítky bolesť jeho zvyšují v zoufalosť. Ovšem také v takýchto okolnostech jest třeba krotiti mysl a srdce snadno překypující a nedávati v nich místa tupé resignaci, zoufající beznadějnosti neb dokonce zpurnému reptání, jako se druhdy děje u povah podobných Byronovu Kainu.

Neboť jiným už nebude běh světa: bol a slasť, radosť a žal v něm vždy se budou střídati dle moudrého zařízení Pána osudů. a blah ten, kdo obé dovede snášeti s rozvahou, vida v tom vůli boží. V ní také jedinou najde útěchu, komu souzeno, »nad hrobem stoje zhostiti se útěch nejblažších,« ztratiti úmrtím ty, kdož mu poskytovali útěchy ve všech chvílích života, ztratiti otce, matku, choť, rodinu, přátely nebo příbuzné — tyto nejdražší poklady tohoto světa. Chladnéť jest zlato, chladni a necitelni lidé cizí: na srdci rodičův a přátel toliko lze nalézti hřejné teplo oživující lásky, pravého soucitu a porozumění. Tím více proto trpí ten, kdo žal v sobě tají a svírá, u koho bol nemůže vytrysknouti aspoň slzami. Tu svět jeví se nám pustým, krásy jeho zdají se nám nicotnými, tu teprv pochopujeme hluboké a věčné právo vzdechu, že vše na světě tomto jest jen marnosť. V takových chvílích více než reptání, pochybovačnosť, zoufání sílí důvěra a vzpomínka jiných velikých trpitelů, najmě onoho, jenž stíhán byl ranou za ranou a každou těžší, až zbavený statků, přátel i pýchy dítek, sám jsa odporným neduhem schvácen zvolal s dojemnou pokorou: Bůh dal, Bůh vzal, budiž jméno jeho velebeno!

K tomu jest ovšem třeba síly duševní a řídko kdo bez úrazu snese takovéto pohromy. Ale kdo srdce otužuje naukou božskou ode mlada, kdo duši zbrojí trpělivostí, snášeje každé břímě s ulehčujícím vědomím, že Bůh vše řídí k našemu dobru, kdo uznává vlastní slabosť a křehkosť, také nejednou zkusil, jak pod tíhou starostí práce a všech těch tíhot životních klesají kolena, avšak i pevná noha na kluzké půdě tohoto světa se druhdy sveze a k pádu nachýlí: ten spojí se s básníkem k prosbě, vyslovené na závěru, aby s námi Bůh měl slitování, sílil rámě, kroky, vůli a činy naše, aby pomáhal nám Své zákony nositi v srdci a je nejen znáti, nýbrž také plniti a byl nám vůbec milostiv jak ve všech hodinách žití, tak i v hodině našeho skonání.

Takto celá skladba básně jeví patrně v osnově své tři části: první zabírá slohu úvodní a následující druhá slohu třetí a čtvrtou, třetí časť přestává na sloze poslední. Jelikož pak první sloha opěvá mocnosť boží a druhá pronáší žádosť, aby vůle jeho námi byla následována, mohla by se vodící myšlénka prvních dvou sloh stručně vyjádřiti slovy: Přemocná vůle boží buď poznávána a plněna od nás, jako jest poznávána i plněna od nebešťanů, tedy dokonale. V druhých dvou slohách určuje se podrobněji, k d y a j a k se má díti toto plnění odpovědí, že v ž d y, ve štěstí jak v neštěstí, a s p o k o r o u. Poslední sloha pak vyslovuje prosbu, aby nás, tvory křehké a slabé,

Bůh podporoval při plnění jeho vůle, jakož i vůbec při nás stál až do posledního dechu života. Hudebním výrazem lze báseň nazvati variací na thema z modlitby Páně.

Z celé básně dýše účinná vroucnosť a pravdivosť citu, která rázem si nás zajímá. Znamenati hned, že sobě ho zde nevylhává, že tu neznějí jen hluchá slova, nýbrž že se zde hlásí o výraz nitro okusivší bolesť, nedostatek, jed nepřátel, nitro proživší vedle dní sladkých a jasných také dni trpké, ponuré, které ve chvíli pravého povznesení mysli a mocného překypění citův uchváceno bylo ke skladbě této.

Půvab ten pak zvyšuje ještě její krásno jazykové. Aby zpěv byl důstojen vznešeného předmětu svého, básník obestřel jej veškerou lahodou a libozvučností jazyka našeho. Nevyhýbal se úskalím básnické mluvy: umělému splétání vět podřizováním a nadřaďováním, roztínáním i prokládáním jich jakož i užíváním přechodníků, čímž způsobil, že každou devítiveršovou slohu tvoří jedno toliko obvětí. Jistou nesnázi působil básníku jistě taky úzký styk látky jeho s naukou náboženskou vůbec známou. I podařilo se mu vlastnosti boží, též štěstí a neštěstí lidské šťastnou volbou obrazův a obratů ztlumočiti opravdu básnicky. V rythmu zachovává Čel. zásadu svou, aby tam, kde přízvuk rythmický nepřipadá na slabiku mluvnicky přízvučnou, slabika ta v náhradu byla dlouhá. Vůbec docílil jednak potřebné odě umělosti výmluvy, jednak jí dodal zmíněného již rázu vyššího, slavnostního. Jambický rythmus její podmíněn byl už zahajovacím refrainem a svědčí dobře celému chodu básně, jenž se vyznačuje milou plynulostí a hudebností. Ta asi byla také příčinou, že známý skladatel Měchura, tchán Fr. Palackého, jehož hudbymilovnosť tak roztomile vypsal Šmilovský v povídce Starý Měchura, uvedl báseň v hudbu.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

Kritika básnického díla[1]) snaží se vystihnouti dojem, jaký dílo na s c h o p n é h o č t e n á ř e činí. Kritik zastupuje schopné obecenstvo, ku kterému básník dílem svým se obrací. Potřebuje tudíž ovšem více znáti a věděti, nežli snad 90% ze schopného obecenstva, ale nikoli na to, aby báseň sám u sebe pochopil a bezprostředně ocenil, nýbrž aby soud svůj vědecky dovedl odůvodniti. Báseň, jíž by nemohl čísti než kritik, notnou přítěží přerozmanitých údajův a vědomostí obrněný, není básní takovou, jakéž obyčejně na mysli máme, aby vzdělané obecenstvo vůbec ji četlo. Když tedy kritik, vzdělaný a sečtělý, posoudí báseň snad nepříznivě, a básník namítne jemu, že básni neporozuměl, jest už tím samým velmi pochybno, zdali báseň má takovou cenu, jaké se básník do ní naděje; či hledá snad svoje obecenstvo mezi měsíčany? Jest jen planou výmluvou, když »geniové« žalují na kritiku, že prý jich nechápe, a odvolávají se k ostatnímu

[1]) Srv. t. l. r. 1888.

obecenstvu, a to obyčejně takovému, které teprve má přijíti. Není tu nikterak řečeno, že by kritik nemohl se mýliti; ale když kritik, jemuž nikdo vzdělání neupírá, zmýlí se tak, že odsoudí báseň prý nespravedlivě, pak asi cena básně není taková, že by byla na snadě a schopnému obecenstvu vůbec přístupna: pak ale již jest sama pochybna, ba nevalna. Báseň, jejíž cenu básnickou vzdělanému člověku třeba teprve dokazovati, jest už proto samo ceny velmi podezřelé. Snad neocenil jí kritik úplně, snad pojal ji jednostranně dle osobního směru, snad proto dojmu jejího nevystihl docela správně — všecko to jest možno: ale minulli se s povahou a cenou její, pak pokaždé básník by měl pohlédnouti, zdali dojímá báseň opravdu tím směrem, jakým ji namířil, zdali podařilo se mu v ní vysloviti názor, jenžto je schopen dojati a zmocniti se čtenářstva vůbec. Kritika tedy aspoň jest pobídkou k autokritice, a to jest již velká zásluha; uzná ji ovšem pouze ten básník, který má a chce opravdu něco pověděti svému čtenářstvu. Oni básníci, kteří zpívají jako ptáci v přírodě, nestarajíce se, zdali je kdo poslouchá či ne, ovšem svojí ptačí theorií jsou povzneseni nad ohledy, zdali jim kdo rozumí či ne: každý zpívá po svém, a nikomu do toho nic není.

Pocítiti tedy z básně nějakou krásnou stránku, míti z ní nějaký požitek, není právě nesnadno, a hledá toho každý čtenář její. Vystihnouti a vycítiti úplně neb aspoň celistvě, co báseň praví, jak již pověděno, jest nesnadnější. Ale teprve potom nastává úloha kritikova, který dosud byl pouhým vnímatelem jako druhý třetí čtenář. Dílo umělecké bezprostřednou mocí a silou dojímá, nikoli dle důvodův a důkazů. Vlastní pak působivosť jeho není v poznatcích a vědomostech, o kterých lze vědecky zkoumati, nýbrž v citech, jež určitému rozboru nemálo se vymykají. Kritika předně má ukázati: *a)* jaké city báseň budí: *b)* jakými prostředky je budí. Prostředky dány jsou v látce básnické, kterou obyčejně kritika vyličuje, když udává obsah básně.

Proti obsahům básní, povídek atd. chová čtenářstvo kritik nemalý odpor, a nejvíce se zlobí na kritika, který v udání obsahu vetkává již také posuzující poznámky. Obsahu totiž nechce se mu čísti, ale posuzující poznámky přece by rádo četlo. I jistý druh kritiků brojí proti udávání obsahu, školáckým jej nazývaje. Nejpohodlnější ovšem bylo by pro všechny, říci pokaždé se sv. Augustinem: Tolle, lege — vezmi a čti! jak se také namnoze dělává. Avšak to se rozumí samo sebou, a kritika právě má učiti čísti. Nedávno psal mi jeden spolupracovník, že by nikdo ani neuvěřil, co dá obsah práce; ovšem málokdo uvěří, ale kdo pokoušel se někdy o takovýto sesoustředěný celek postav, dějů, scen atd., kterými básník projevil myšlenky svoje, snadno uvěří. Potřebí tu zajisté vybrati jen hlavní části látky, které nesou celý směr a ráz básně, a ty všechny, aby obsah podal správný pojem o rázu jejím. Ty hlavní části potřebí podati v tom zbarvení, v jakém báseň je má, poněvadž souvislosť částí rozhoduje mnoho o směru, jakým jich básník užívá: stejná

představa v nestejném okolí nestejně dojímá. Dobrý obsah básně mnoho tedy zamlčí, všechno totiž, co podstatně o rázu básně nerozhoduje, i podá jen to, čím báseň svůj vlastní a zvláštní účinek provádí: tím se báseň charakterisuje. Leccos ale bude v obsahu přidati, čeho v básni není, poněvadž v básni představy hlavní jsouce v tom a v tom okolí vedlejších představ postaveny, budí bezděky mnohou představu a cit průvodní, slovy nikterak nevyjádřený. Nazval jsem to zbarvením představy, která v básni dostavuje se bezprostředně se skupiny představ, v kritice však reflektující určitými slovy vyjádřeno býti chce. Slov příhodných kritika nenalezne v básni; je potřebí vzíti z niterného dojmu vlastního, jenž básní v kritikovi byl spůsoben. Při tom však potřebí na pozoru se míti, aby básnický obsah nebyl rozřeďován, což se stává v sáhodlouhých opisech (parafrasích); vždyť má býti sesoustředěn ve stručný obsah! Často ovšem v této příčině jest podařený obsah kritikův lepším uměleckým dílem nežli vodnatá báseň nebo povídka umělcova, poněvadž koncentrace představ určitěji a mohutněji působí. Smímli tu poukázati na skutečnosť, bude nedostatek literarních vědomostí obecenstva našeho především hledati v tom, že nezná takovýchto obsahů vynikajících děl písemnictva, našeho ani cizího. Naše spisy literarněhistorické důkladně sice udávají, kdy to neb ono dílo povstalo, »o čem jedná« a pod.: ale o čem jedná Kollár, Čelakovský, o témž jedná také Šafařík, Vocel atd. Záleží pouze na tom, kterak o čem jednal básník a dějezpytec: obsah díla uměleckého má kritika tak podati, aby z něho bylo zřejmo, kterak básník zmocnil se jistých představ, osobností, událostí atd. Jen tím básni porozuměno, jen tím báseň procítěna.

Celkem nazývá se takový obsah díla básnického látkou básnickou: je to látka opatřená již určitou formou uměleckou, básnickou, kteráž jest její formou niternou. Jestiť ona podstatou básně, která formou zevnější, slovem, se pronáší, ale již od počátku takto byla utvařována, aby slovem mohla býti pronesena; od počátku tedy již jistá látka spracována vzhledem k tomu, že řečí bude projevena. Náleží tato stránka bytně taktéž ke tvárnosti niterné, která v téže látce jiná jest u básníka, jiná na př. u malíře. Zřejmo tedy, že kritický soud na tuto utvářenou látku především bude se vztahovati. Reflexivním soudem bude hleděti kritik vystihnouti důvody předchozího aesthetického soudu svého, ve kterém totiž dílo se mu zalíbilo či znelíbilo. I nastane mu pověděti, čím se mu znelíbilo, které části nepůsobí, jak by dílo básnické působiti mělo, a proč tak nepůsobí. Zde jest úkol kritikův čistě vědecký. Kde obyčejný čtenář řekne: »to se mně líbí, »to se mně nelíbí« — »ani nevím proč,« tam kritik povinen jest vyšetřiti, zda právem či neprávem se líbí a proč. Kterak důvody ty přednese, jest mu na vůli zůstaveno: někdy zdařilé, po případě nezdařilé místo samo jasně mluví, když na ně upozorní a je doslovně uvede, jindy třeba přidati důvody theoretické. Při prvém třeba se stříci zkomolenin a

vytržených úsloví, při druhém obtíž působí to, že pojmy aesthetické tak málo v obecenstvu jsou známy a určity, namnoze vinou aesthetických soustav samých: i jest často lépe jich neužívati, nýbrž prostými slovy říci, co vyhovuje, po případě příčí se zálibě aesthetické a proč. (P. d.)

Umění překládati.

Napsal *Lev Šolc.*

Jak má se překládati, o tom už od našich předků vážně přemýšleno bylo, a snad i vážněji, než za našich časů. Překládáť se dnes jistě mnoho, daleko více, nežli za oněch starých dob; ale v umění překládati zda učiněn byl pokrok, k tomu nesnadno odpověděti. U nás aspoň o takovém pokroku celkem pochybovati možno. Věc sama není ani snadna ani malicherna a stojí tedy za to, aby se o ní promluvilo.

Překládati nebo tlumočiti (Němci tomu říkávali kdysi: dolmetschen) jest určitým, daným jazykem pověděti to, co jiným jazykem buď mluveného slyšíme nebo psaného čteme, a to tak pověděti, aby smysl, ráz a jiné účinnosti propověděného i na cizím jazyce, pokud možno, bez ujmy zůstaly. Z toho vysvítá, že ku zdárnému překladu tří stejně důležitých věcí bude potřeba: 1. Znalosti jazyka, z něhož se překládá. 2. Znalosti věci, o níž se mluví. 3. Znalosti jazyka, na který se překládá. Není také jedno, co se překládá. Jinak překládati se bude zákon, jinak vědecká kniha a zase jinak báseň. Ve všech těchto případech běží zajisté o to, aby věc ve svých základech postižena a druhým jazykem pověděna byla tak, jak toho idea předmětu, duch spisu i duch jazyka, na který se překládá, žádají. Jak asi takový dobrý překlad vypadá, toho pro všechny druhy písemnictví jasný vzor máme na Písmě sv. Bible obsahuje zákony, knihy vědecké i básně. Pro svatosť a důležitosť knih těch všichni národové vzdělaní, kteří ku svým potřebám písmo sv. na svůj jazyk obrátili, nuceni byli mistrovská díla umění překladatelského vykonati, od nichž my posavad se učíme. I my Čechové chlubíme se právem překladem Písma svatého ovšem výtečným, na př. bratrským v bibli kralické, na němž i nové převody se zakládají. K tomuto vzoru s dobrým svědomím ukázati a v něm poučení hledati můžeme. Nám běží především o překlady básní. I podotýkáme hned, že vážně posuzovati lze jen překlady děl znamenitých, jež určena jsou důkladnému čtení, bedlivému studiu. O překladu romanu, jenž v originale již napsán byl s očekáváním, že nebude bedlivě čten, nýbrž hltán po celých kapitolách, o překladu článku novinářského, jejž nedbalý žurnalista říkajíc úprkem, při naprostém nedostatku času načmáral, vážně mluviti nelze. Ale přirozeno jest, že tím přísněji měřiti budeme překlady spisů důležitých, obsahem i formou znamenitých.

Nám běží hlavně o báseň. Jak má se překládati báseň? I tu

především rozeznávati budeme překlad filologický od pravého překladu. Neblahým působením veliké části duchaprázdné filologie německé, hlavně filologie zvané klassické, i k nám vetřela se snaha překládati do slova a při tom přece šetřiti dokonale nejen rozměru veršového při básních, nýbrž vůbec, i při prose, všech malých a nejmenších figurek řečnických, smyslových i slovných, úmyslných i nahodilých. Následkem takové neumírněné snahy bývá, že litera ubíjí ducha. Překlad filologický toho druhu jest vždy tendenční, a též o něm platnosť má známý výrok: »Man merkt die Absicht und wird verstimmt.« Vezmeme do rukou překlad nejkrásnějších plodů písemnictví řeckého a římského, přečteme několik stránek a mrzutě odložíme knihu. Překlad jest nezáživný, nechutný: četli jsme slova, jen slova, a slova ta nechala nás tak chladnými, smysl jejich byl tak matný a mdlý, že jsme úžasem ruce spráskli a zvolali: Totě tedy ten božský Platon, s jehožto rtů za mladu včely upíjely medu! Totě tedy ten gigant Aischyl, jenž prý nepsával, než opojen jsa vínem? — A proti tomu čtěme několik řádků z Genese, ze Zjevení sv. Jana, neb i z Nového zákona v našem dobrém překladě, čtěme Jungmannův překlad »Ztraceného ráje,« a věru originalu ani se nám nezachce. Nemýlímeli se, v tom spočívá poněkud i tajné kouzlo latinského překladu Písma sv.. Vulgaty, jež i v rouše neklassické latiny vážností zvukův a případností slov original hebrejský a řecký vítězně zatlačila. Písma ta dostala tím jednotného, nového ducha, ducha tak mohutného, že síla originalu jemu ráda ustoupila. — Ale vraťme se ku překladům filologickým. Překlad, jenž nemá jiného účelu, než aby byl otrockým obrazem slov originalu, bude míti ovšem na pohled chválu věrnosti: ale věru, nebudeli více, než takto věrný, zůstane mrtvým na vždy, jako tělo bez ducha.

Jak tedy sluší překládati básně? Věrně a slovně či volně? Odpovídáme: Nikoli slovně ani volně, ale vždy věrně. — Aby se nezdálo, že hru slov zavádíme, vyložíme, co míníme překladem věrným.

Říkává se: Báseň přeložiti nejlépe dovede zase jen básník. — Výrok ten má mnoho pravdy do sebe, ale úplně pravdivým není. Sice bychom byli nuceni říkati také: Báseň přednésti nejlépe dovede zase jen básník. Nebo: Drama představiti nejlépe dovede zase jen básník. Nebo: Hudební skladbu zahráti nejlépe dovede zase jen skladatel hudební. A to přece jest nepravda zřejmá. Neboť větším dílem nebývají hudební skladatelé spolu takovými virtuosy, aby skladby své sami nejlépe zahráti dovedli. Záleží na tom, koho pokládáme za básníka. Při básníku a skladateli hlavní váha padá na samostatnou, původní tvořivosť, od níž poeta i jméno má: ποιητής. V básníkovi a v každém umělci vůbec, jako ve tvůrci svém, původ mají děje, postavy, city, myšlenky. Ale není každý už proto básníkem, že se v něm rodí tyto děje, postavy, city, myšlenky. Básník má schopnosť a nadání tyto výtvory vnitra svého vtělovati formami krásna slovného, on dovede krásně pověděti, co žije, cítí a myslí. Toho daru nedostalo

se lidem všem stejnou měrou: jest možno sestaviti nekonečnou stupnici básníkův od nully do nekonečna. To už na mysli měl Hálek, an pěl (»Z přírody« č. VII.):

Zašum mi v ochlad, jaré doubí,
a půdo měkni, mechem poseta,
co pták, to notuj z ňader hloubi —
kdo vchází k vám, jest každý poeta.

Aj, kolik už lidí vešlo do těch šumných lesův! A kdo medle necítil z nich to, co Hálek? Však cítil to každý tak, jako Hálek? Možná — ale neuměl to tak pověděti, jako Hálek. — Co jednoho pohne, by složil celé epopeje, druhý vdechne v jediné ach! A kde Kollárové skládali své elegie, tam při týchže citech jiní pláčí a klnou, jiní zoufalstvím se opíjejí. Totě tedy jeden rozdíl lidí: produktivných a neproduktivných. V oněch síla energická, tvořivá, v těchto rovněž síla, ale pouze talentní, skrytá. Uprostřed mezi ně klademe virtuosy. Na příklad: Kapelník X výtečně dovede nastudovati se sborem symfonii Dvořákovu: v tom se mu nikdo nevyrovná. — Houslista Y zahraje Beethovenův koncert, jako nikdo jiný. — Herec N jest jako král Lear nepřekonatelný. Co to? Dovedl by složiti kapelník X onu symfonii, houslista Y onen koncert, a herec N sbásniti krále Leara? Nedovedli by toho za celý svět. Co z toho? Tolik, že jest jiný druh lidí, kteří dovedou umělecké dílo velmi dobře cítiti, krásy jeho vnímati a tlumočiti, ale samostatně vytvořiti ho nedovedou. Jsou to talentové receptivní, kteří neumějí sice produkovati samostatně, za to však výtečně reprodukovati. Takovými byli Herder, Čelakovský, Horatius, Cicero a j. Mohli bychom ještě jiné třídy vloh rozeznávati a mluviti o znalcích umění, o milovnících krásna (beaux esprits), ba i o kriticích; ale došedše tam, kde jsme býti chtěli, přestáváme na těchto talentech receptivných, reproduktivných.

Připouštíme ovšem — a to vytýkáme s důrazem —, jestli vůbec něco, že právě řeč básnická nejmenšími drobnostmi, tropy, novotvary a obraty jeví velikosť tvůrčího genia, jehožto dech provívá stvůru svou ode hrubých obrysův až do nejjemnějších vláken. Nikdo nedovede takových rythmův, akkordů, harmonií a melodií vynalézti, jako genius hudebního skladatele; nikdo nedovede slova a pojmy tak spojovati, jako básník. Ale musí proto básník býti virtuosem mluvy, znalcem řečí po vnější stránce její? Nikoli; může, ale nemusí. To jest velice patrno na moderních básnících našich. I chybné, zkomolené, nedosti vhodné slovo vyplní mezeru svou a zmizí v záplavě skvělých obrazův a představ mohutných. — Čeho však žádáme na překladateli? Oněch tří věcí nahoře položených: 1. znalosti jazyka, z něhož se překládá; 2. znalosti věci, o niž běží; 3. znalosti jazyka, do něhož se překládá, po případě jazyka mateřského. Z těchto tří věcí i veliký básník může nemíti ani jedné v plné, náležité míře, jak toho ku překládání třeba. Neboť velmi často i veliký básník, chtěje překládati, 1. nezná dokonale jazyka, z něhož překládá. Jako všichni velicí duchové, i on čte letmo, soudí skokem, více hádá a tuší, než jistě ví a bezpečně poznává.

Z toho následuje, 2. že ani znalosť věci, o niž běží, u takového básníka nebude dostatečna, by dobře překládati mohl. Zejména, jestli ku porozumění originalu důkladného studia, mnoho učenosti třeba, tehdy básník, jenž letmo čte, jenž hádaje a tuše, více obrazivostí svou dílo vnímá než rozumem, nebude ku překládání osobou nejvhodnější. S tím srovnává se úkaz, že velicí básníci neradi překladavali. Staloli se přece tak, činili to buď ku svému cviku anebo překládali tak volně, že práci jejich spíše přetvořením, spracováním, nežli pravým překladem nazvati možno. Přirozeným spůsobem úsoba básníkova příliš silna jest, příliš vystupuje v popředí, aby originalu individualitě své přispůsobiti neměla. Stará zkušenosť jest, že báseň učenou, hlubokou a obsažnou učenec i dosti maličkou žilkou básnickou nadaný lépe přeloží, než básník veliký, jenž ve své genialnosti sobě hoví a práci podrobné, důkladné se vyhybá. Za příklad uvádíme jenom německého básníka W. Jordana, jenž Nibelungami svými zajisté velikým básníkem a překladem Iliady a Odysseje i znamenitým překladatelem se osvědčiv, málo chvály utržil, když nedávno jal se tlumočiti nordickou Eddu; stačiloť na tento úkol básnictví méně, však učenosti bylo tím více třeba. — Ale pravou potíž máme s básníkem při věci třetí, jíž na překladateli se dožadujeme, t. j. co se týče znalosti jazyka, do něhož se překládá, v našem případě jazyka mateřského. Protože slova jsou látkou, do niž básník své ideje krásné vtěluje, očekávali bychom právem, že básník řeč, kterou mluví, ovládati bude tak dokonale, jak na jiném umělci žádáme, aby ovládal technickou stránku svého umění. Čím hmotnější jest látka některého umění, tím méně lze promíjeti, tím přísnějším bude úsudek po stránce technické. Sochaře, aby neuměl náležitě vzdělávati kámen, mysliti si nelze. Spíše už básníka, co by jazykem svým nedokonale vládnul. Veliký duch básnický i malou zásobou slov všelijak zkomolených dovede pronésti myšlenky, city a obrazy veliké. (Vzpomeňme si jenom na Ovidia u vyhnanství v Tomi, kdež prý brzo naučil se jazykem tamějších Sauromatů básně skládati.) Tehdy však jenom duchu jeho diviti se budeme, a bude jen zásluhou toho ducha, že nedostatky slov milostivě mu promineme. Básník takový bude podoben malíři, jenž by v komposici obrazu byl mistrem, ale provésti malbu nebo kresbu nespůsobilý. Nejsouli nedostatky mluvy zaviněny básníkem, pak jest to nehoda osudná. A věru, mnoho již velikých básníkův upadlo v zapomenutí, že se jim událo živu býti v době barbarské, v době úpadku jazykového! Pakli nedostatky mluvy jsou zaviněny básníkem, jeho netečností, nedbalostí nebo nedůtklivostí, pak máme co činiti s umělcem, jenž půl umění svého zahazuje; a umělec takový na umění své nepohlíží vážně a nevěnuje mu té šetrnosti a úcty, jíž umění samo žádá. Tolik o básníkovi.

Však nám běží o překladatele. Co ve zvláštních případech básníkovi konečně prominouti lze — neboť on vždycky ještě daleko více nám dává, nežli béře —, z toho překladatele omluvena míti nelze nijak. Shotovujeli malíř kopii znamenitého obrazu, nežádáme

na něm té velikosti ducha, jakou se honosil tvůrce originalu. Ale stránku technickou musí ovládati dokonale, jinak se k tomu kopirování nehodí. Rovněž ani na překladateli nežádáme, aby sám něco podobného složiti uměl, jako jest original; ale rozuměti musí dílu dokonale a musí schopen býti vyložiti je srozumitelně svým jazykem tak, aby krás a předností originalu, pokud možno, šetřeno bylo. Máli překladatel před sebou dílo po některé stránce, zejména pokud se techniky vnější týče, nehotové, nedokonalé, může překladem svým original vždy předstihnouti; neboť chybám se vyhnouti, již to jest umění. Daleko jinak jest, máli přeloženo býti dílo obsahem vážné a důležité a mimo to všemi krásami a přednostmi formy oplývající. Tu jest úkol překladatelův mnohem obtížnější. Předvídaje, že všeho najednou podati nebude moci, nucen jest voliti, co chrániti, co pustiti míní. I jest ovšem nemožno napřed stanoviti pro každý případ, jak si překladatel vésti má. Na jeho vtipu a obezřelosti bude, čeho s prospěchem ušetří, a co bez veliké škody vypustí. Ale tolik položiti možno s plnou jistotou: Nejprve žádáme plného, nepozměněného a neporušeného obsahu myšlenkového řečí ryzí, srozumitelnou, jasnou a případnou. Byť i mluva originalu byla barbarská, překlad nebudiž barbarský. Řeč naše i při překladě uhájiti musí plné právo své. Sotva svatosti a nedotknutelnosti obsahu Písem svatých maličko tu poshověno. — Když požadavku tomu dokonale dosti učiněno bylo, teprve potom přihlíženo budiž k verši, k rýmu a rythmu, ku figurám slovným a jiným příkrasám řečnickým nebo básnickým. Bude tedy dobrý a věrný ten překlad, jenž, co cizím jazykem proneseno, naší mateřštinou poví tak srozumitelně, jasně a pěkně, že po originalu hrubě ani nezatoužíme. Vyjímaje ty zvláštnosti věcné, jež samy sebou cizí původ prozrazují, dobrý překlad bude činiti ten dojem, jakoby v té řeči, již pořízen jest, byl originalem.

Posudky.

Dante Alighieri, **Božská komedie.** Rozměrem originalu přeložil *Jaroslav Vrchlický.* „Peklo." V Praze, 1879. Nákl. vlastním. Cena 1 zl. 80 kr.

Dav se do překládání Danteovy »Božské komedie,« Vrchlický podnikl úkol veliký, nesnadný. Učinil tak r. 1875. maje věku svého dvacet dvě léta, asi v ten čas, když vyšla prvá jeho sbírka básní »Z hlubin.« Neobyčejná pozornosť, již tato sbírka vzbudila, a hnutí, jaké ve hlavách mládeže básní milovné spůsobila, vyvolala asi v duši mladého básníka záměry velikolepé, hrdinské. Nebudiž nám pokládáno za zlé, vzpomenemeli sobě, s jakou chutí čiperný kvintán, sotva pochytivší základy poetiky, chápává se Iliady nebo Fausta, by veledíla ta převedl na svou milou mateřštinu. Totě právě známka mladého, svěžího ducha, že na perutech fantasie hravě přeletí nejvyšší

hory, neznaje vůbec překážek. Možná — lzeli věci veliké přirovnávati k malým —, že Vrchlickému něco podobného se přihodilo. Ale on postaral se hned s počátku o to, aby nikdo proti němu úsměšku opovážiti se nesměl. Postaral se o to tím, že dílo nejen započal nebo do půlky dovedl, ale že dokončil dílo své, vítězně vytrvav, a to nejen částku jeho nejvábivější »Peklo,« nýbrž i částky ostatní, »Očistec« i »Ráj« až na samý kraj básně, až do těch »hvězd« posledních. Tato vytrvalosť, tato houževnatosť, to jest ten lví dráp, po němž každý s podivem dohadovati se bude ducha velikého, nevšedního. Leč pozorujme klidně obtíže díla. »Božská komedie« není obyčejného druhu báseň; není z počtu těch líbezných, vábných plodů ducha lidského, jichž účelem jest baviti, obveselovati. Účel její jest daleko vznešenější, vážnější — vésti člověka do blaženosti věčné: to vysvítá ze slov básnikových. »Pek.« XIV. v. 16. sll.:

O vendetta di Dio, quanto tu dei
Esser temuta da ciscun che legge
Ciò che fu manifesto agli occhi miei!

XX. v. 19. sll.:

Se Dio ti lasci, Lettor, prender frutto
Di tua lezione, or pensa per te stesso,
Com' io potea tener lo viso asciutto...

Vykládaje, co viděl na své pouti peklem, očistcem a nebem, básník shromáždil v díle svém všecku učenosť své doby, jak veliký duch jeho ji obsáhl, čerpav ze všech studnic vědění lidského, tehdy přístupných. V »Božské komedii« Dante podal nám filosofický názor světový doby své, rozvinuv úplnou soustavu všehomíra, historii lidstva i přírody, náboženství, mravouku i metafysiku. Uvážímeli, jak důkladně i podrobně sečlánkovala a spořádala scholastika středověká přerozmanité zásoby vědění tehdejšího v jediný celek úplně shodný s náboženským učením církve, na veliký rozdíl od úplné rozervanosti, neladnosti a nehotovosti nynějších věd, klopotně, leč marně posavad, usilujících domoci se jednotného názoru světového: pochopíme, že už porozuměti důkladně a volným slovem prosté mluvy tlumočiti myšlenky Danteovy bude práce, byť nikoli právě velikého ducha a vtipu, přece veliké píle a studia podrobného. Neníť Dante tak temným, jak se u nás obecně hlásá. Velicí duchové umějí pověděti jasně, co chtějí. Ale výkladu potřebuje Dante, jako málo který básník, protože doba jeho nám, dětem XIX. věku, žijícím na nánosu naplaveném velikou revolucí francouzskou, daleko cizejší jest, nežli svět římský a řecký. Proto překladateli Danteho nebude dovoleno počínati si tak, jako při básnících jiných, Homera, Aischyla. Shakespearea nebo V. Huga jinak jest překládati, než »Božskou komedii.« Jsme na rozpacích, co bychom případného a k ní podobného uvedli; snad Písmo sv., větší spisy Platonovy, nebo jiného filosofa hojnou žilou básnickou nadaného, nebo básníka-filosofa j. Lucretia. Zkrátka první a hlavní péče musí věnována býti obsahu, věrnému, přesnému tlumočení myšlenek. Z té příčiny znamenití překladatelé

»Božské komedie.« j. F. Lamennais, pustili verše, pustili rýmy a překládali prosou, hledíce co nejlépe vystihnouti a co nejpřípadněji přetlumočiti smysl Danteových slov. — Leč není mluva jako mluva, není ani prosa jako prosa. Danteova mluva má svůj ráz, má veliké svoje a význačné vlastnosti. Filolog zvyklý rozeznávati Thukydidův sloh od Herodotova, Demosthenův od Isokratova, Aischylovu dikci od Euripidovy, Tacita rozlišovati od Caesara, Vergiliův způsob výrazu od Ovidiova, Sallustiův od Ciceronova: snadno vypozoruje zvláštnosti mluvy Danteovy, totiž jednoduchosť, mohutnosť, velebnosť a důstojnosť, při tom však bohatosť a zvučnosť liboplynnou. Vše dýše vážnou a posvátnou náladou poutníka pekel, očistce a ráje. Tyto povšechné vlastnosti slohu jsou úhrnným účinkem toho, jak v jednotlivých drobných případech básník slova vybírá, volí a váže. Bylo by tedy pošetilostí domnívati se, že na slovíčku nezáleží. Jakož mosaikového obrazu celkový ráz spočívá na opatrné volbě a náležitém umístění jednoho každého z milionu kaménků: tak i celkový charakter mluvy, ráz její čili sloh, záleží na opatrném a vhodném užívání slov i nejdrobnějších. Posmíváli se básník této pravdě, jakoby to bylo pravidelkování jeho nedůstojné, dává tím jen sám sobě špatné vysvědčení. Pravý básník nesmí opovrhovati svým jazykem: neboť v tom právě spočívá největší síla jeho, že on, básník, jest zákonodárcem mluvy, že on dovede věc pověděti tak případně, jako nikdo jiný. Lidé nuceni jsou, chtěj — nechtěj, opakovati po něm slovo za slovem, třeba tisíce let, od něho mluviti se učíce. Můželi kdo vydati platné svědectví pravdě té, jest to Dante, an dí v »Pekle« (I. v. 79. sll.) o mluvě své a o Vergiliovi, jenž mu byl vzorem a mistrem výmluvnosti:

Or se' tu quel Virgilio, e quella fonte,
Che spande di parlar sì largo fiume?
Risposi lui con vergognosa fronte.
O degli altri poeti onore e lume,
Vagliami 'l lungo studio e 'l grande amore,
Che m' a fatto cercar lo tuo volume.
Tu se' lo mio maestro e il mio autore:
Tu se' solo colui, da cu' io tolsi
Lo bello stile, che m' a fatto onore.

Nuže v této příčině překladateli nastává úkol nejdůležitější. Překladatel každý s původcem díla vchází v boj o přednosť jazyka. A boj ten věru není snadným. Neboť, co původce řekl po svobodné volbě, přirozeně, jak slov kvítka na ratolestech ducha vypučely, to překladatel nucen jest říkati po něm, maje cestu již sobě vykázanou. Slovo dané jest mu krýti slovem případným jazyka svého, tak aby pojem týž zůstal. Ale známo jest, že slova souznačná různých jazyků se nekryjí, nýbrž, jsouce sobě podobna toliko, společnému pojmu více méně se přibližují. Totéž platí o vazbách, obratech, zejména však o idiotismech každému jazyku vlastních. Má tedy překladatel dobrý býti výborným znalcem jazyka svého, jemuž by nejen hojnosť rozmanitých výrazů po ruce, nýbrž i schopnosť dána byla slova dle

ɔotřeby tvořiti a pozměňovati, aby také novotám vyhověno býti nohlo. Proti těmto nutným a neodkladným požadavkům v pozadí ıstupují verš i rým, jsouce proti vlastnímu obsahu básně a přirozenému ɔuchu jejímu, totiž případnému výrazu slovnému, jen vedlejší, ːevniternou přikrasou, které, máme-li ji, ovšem rádi jsme, ale jinak í dosti dobře postrádati můžeme. Týká se to hlavně rýmu, ježto ythmus veršový ku pravé řeči básnické přece jen patří. Ale nikterak ɔvšem strpěti nelze, aby na ujmu obsahu, na ujmu srozumitelnosti ɔásně a na ujmu jazyka, rythmu veršovému nadržováno bylo. Tyto ěci důležité zda uvážil Vrchlický, dav se do překládání »Božské comedie,« nevíme.

»Božská komedie« složena jest veršem jambickým v tercinách. Vrchlický překládaje učinil taktéž a zakládá si na tom, jak patrno ːe slov titulu: »rozměrem originalu přeložil.« Nehledě k tomu, že laššký verš i co do přízvuku i co se vysouvání (elise) samohlásek ýče, mnoho volnosti sobě dopřává, neznaje té otrocké a nepřirozené ɔřísnosti (proti níž se ovšem často hřeší) nynějšího českého jambu, ɔtázka jest: zdali jambické verše češtině dobře svědčí? O české netrice posavade sice nikomu ani se nezdálo, ale ode dávna známo est, že jambům čeština zvláště nepřeje. Proč, každý ví a snadno ypočítati si může. Ale Vrchlický chce dokázati pravý opak a skládá ɔroto skoro samé jambické verše. Nikdo netvrdil a netvrdí, že by lobrá jambická báseň v češtině nemožna byla. Ale 13.000 jambických eršů za sebou? A k tomu ještě trojí rým? Kdo kdy rýmoval, ví, kterak rým skladatele neustále odvádí od cesty vyměřené, tu novou ɔředstavu nadhazuje, onde od zamýšleného slova odvraceje, tak že ɔásníka jaksi po oklikách vede k cíli od A ku B dle tohoto obrazce

A　　　　　　　　　　B

Jisto jest, že bez rýmu básník by věc docela jinak pověděl, ıežli s rýmy. Ale protože tato odvádivá moc rýmu zároveň jakousi ɔlodivou sílu do sebe má, jsouc mnohdy původkyní nejpěknějších nyšlenek, nápadův a effektů, ničeho proti rýmu nenamítáme při skladbě původní, která si nežádá posvátné prostoty a velebnosti nluvy hymnické. Při překladě však, jenž sám sebou již tolik obtíží ıaskytuje, přibrati si ještě trojverší rýmované, pokládáme za odvahu ɔřílišnou. Nebezpečenství odtud plynoucímu mnozí obratní překladatelé noudře vyhýbali se, přestávajíce na verších nerýmovaných při ercinách, stancích i znělkách, na př. K. Eitner. Vrchlický nebezɔečenství tomu odvážlivě se vydal, a rádi uznáváme, že veršoval ı rýmoval s vytrvalostí podivuhodnou. Leč dejme tomu, že by ty erše a ty rýmy i dobré a zdařilé byly, vizme, jakými obětmi se strany jazyka českého a srozumitelnosti obsahu myšlenkového verše ı rýmy ty potrojné vykoupeny byly. Za tím účelem vyčteme z oddílu I. »Pekla« 1. místa nejasná, nesrozumitelná a smysl chybný poskytující. 2. Zlozvuky četné, jež charakterisují mluvu Vrchlického.

a jež zároveň budou hojnou látkou zákonům budoucí kallilogie české. 3. Nešvary, z nichž na jevo vychází, že Vrchlický nezná dobře svého mateřského jazyka českého. (O. p.) *L. Šolc.*

Život na onom světě. Podává abbé *Eliáš Méric,* doktor bohosloví a professor na Sorbonně. V Brně. 1889. Tiskem a nákl. pap. knihtisk. bened. rajhr. Str. VI 252. Cena 1 zl. 20 kr.

Název spisu naznačuje pouze konec a účel, za kterým spisovatel probírá rozmanité otázky s nesmrtelností ducha lidského souvislé; i podává spis více, nežli nadpis jeho slibuje. Kniha prvá vede důkaz nesmrtelnosti, dolíčený z rozmanitých stránek proti odporným naukám přírodovědeckým i filosofickým. Druhá jedná o hranici života tohoto a onoho, o nejbližší době po smrti časné; sem zařaděny jsou nauky o původu duší lidských, o spiritismu a pod. Kniha třetí posléze dle věrouky líčí život na onom světě, tedy vlastní úkol knihy řeší.

Ráz díla jest po výtce francouzský. Spisovatel polemisuje proti domněnkám učenců francouzských a dokládá se autorit opět francouzských. Z té příčiny u nás, kde panují smyšlenky německé, ledačehos bude postrádáno. Za to k modní filosofii positivistické, kteráž u nás také vlásti počíná, spis obšírně prohlédá. Rozdělení jednotlivých statí jest více nahodilé nežli přesně logické. Obsah jest hojný, vhodně vybraný a obratně spracovaný.

Sloh jest francouzsky duchaplný; překlad jest velmi pečlivý a věrný, tak že mnohé místo v češtině zní poněkud bombasticky. Název »předbytnosť duší« obsahuje odpor, neboť »bytnosti (essentiae) věci jsou v ě č n é,« dí ontologie, tedy jsou bezvěké; překladatel tu chybně přeložil »praeexsistentia« (předjsoucnosť). Tiskových chyb jest několik v cizích slovech; Tim*ä*us není český pravopis! Že by Porphyrius byl napsal »Leben des Pythagoras« (! str. 95.), o tom silně pochybuji. Ve spisovateli L e s o v i (str. 227.) třeba asi tušiti Lessia, jehožto spis neúplně uveden, v P e t a n o v i (243.) asi Petavia; podle francouzské transscripce nemají se jména ta uváděti. *P. J. V.*

Václav Beneš Třebízský. Obraz životopisný od *Jos. Brauna.* Sebr. spisů V. Beneše Třebízského díl V. sv. 34.—35. V Praze. Nákl. F. Topiče. Str. 401.—598.

V dokončené sbírce spisů Třebízského dodatkem podává pořadatel její životopis spisovatele, jenžto záhy písemnictvu odňat za velkého žalu veřejného. Jestli pravda, že povídky jeho jsou tak oblíbeny, jak se vůbec píše, pak bude životopis ten velevítaným. Jest zevrubný, jaký dosud o málokterém básníku máme; podařilo se spisovateli sebrati hojně zajímavých zpráv o soukromém životě i o činnosti Třebízského. Čerpáno z pramenů tištěných a ještě hojněji z netištěných, podle nichž některé údaje opraveny neb na jisto postaveny.

Hlavní úkol životopisce básníkova, vylíčiti rozvoj básnické povahy z podmínek životních, zde dotud vyplněn, že podáno k němu hojně význačné látky. Spisovatel vypisuje nám chronologicky nástin života a

v jednotlivých obdobích jeho připojuje zajímavé podrobnosti, které dávají nahlédnouti do smýšlení Benešova o té neb oné stránce působnosti jeho; tak o duchovní správě, kazatelství atd. Kdo méně sledoval spisovatelskou činnosť jeho, bude tu leckdy překvapen. Spisovatelská činnosť obšírně vylíčena, a to zase způsobem velmi zajímavým. P. Braun svůj soud o ní někdy sám pronáší, někdy dává slovo jiným. V podrobném vylíčení naznačeny přednosti i vady činnosti té, tak že soudný čtenář snadno je postihne; v životopise samém ovšem pochvalný soud převládá. Kritika, o které Třebízský nevelmi příznivě smýšlel, ve spisech jeho najde mnoho vad. Individualitu svou vyjádřil on ve spisech svých tak zřetelně, jako málokdo z našich belletristův; avšak i ona podléhá soudu literarnímu. Poslední chvíle života Benešova obšírně vylíčené bolně dojímají. Doslov o sebraných spisech seznamuje s uspořádáním obsáhlé sbírky, započaté brzy po smrti spisovatelově. — Upozorňujeme na životopis tento, ve mnohé příčině zajímavý a poučný. *P. J. V.*

Selské písně a české znělky. Napsal *Josef V. Sládek.* Nákl. J. Otty. V Praze. 1889. Str. 62. Cena 30 kr.

Ruskému sedláku dávno již napsal Kolcov vhodné písně, o české pokusil se Sládek a ne beze zdaru. Jeho písně jsou jako ulity, vyjádřujíce jednotnou myšlenku, hnutí mysli, přiměřenou formou slovesnou, lehkou a zpěvnou, přirozenými výrazy v krásném souladu. Jednota obrazův i obratův, jimiž cit, přední pramen lyriky, vyznačen, ukazuje, že poeta dobře zná hlubinu duše těch, jimž pěje, radosť jejich, strasť, touhy, pro něž volí pravý výraz, mohutný i jemný, dle potřeby. — Jeho sedlák je muž prostý, drsných mravů (str. 11.), bez pýchy (28.), ač ví, že všech jest živitelem (41.), jenž tuhým svazkem (10.) srostl s ornou půdou, jako dub kořeny svými se zemí, na níž ještě padne, jeli skláceu (7.). Prací a potem tváře musí dobýti si plodů země (39.), z níž ráj nejraději sám by si udělal (15.). Odpočinku popřeje si leda na trávníku v neděli (22.), záhy z jara počínaje obdělávati ornou půdu (44.), se skřivanem vstane, s ním jde spat (8.). Mnoho pro sebe nežádá, lepšího popřeje pánům, spokojí se s málem, třebas zemáky (21.); v těžkých dobách chmůru s čela žena mu shání, po práci a námaze zahraje si s dítkem, naději svou (23., 25., 32.). Těžce se loučí se zemí, hnánli do vyhnanství (35.) a před smrtí, nevěda, jak to bude dále. Bohužel, že takým býval sedlák »dávno,« ale není více; býval, dokud spoléhal jen na Boha, na sebe, nevěřil novinářské volnosti (29.). Časy se změnily, zbyla jen bída,

selka jde s ní k židu,
sedlák do hospody.

Toť asi myšlenky, jež odnese si čtenář z roztomilých písní, z nichž jednotlivé plny bodrého humoru a svérázné laškovitosti (»Na trávníku«); v jiných setkáš se s mohutným výrazem (»Mé orné půdy každý hon,« »Já a moje orná půda,« »Věky jdou a mizí«); jiné vyznačuje tklivá jemnosť (»Ukolébavka,« »Chudý

byl můj statek«), jiné lehká melancholie (»Rodné brázdy v šíř i v dál,« »Píseň vystěhovalců,« »Můj synku,« »Dost práce již«). Muže a sedláka nedůstojná sentimentalnosť tu není nikde! Jakási strojenosť však je na př. v písni »Ze selských bouří,« »Ne ta moje pole«; rovněž méně zdařilé jsou »Dva dětské popěvky.« — Vedle písní čistě lyrických je tu i pěkná pohádka o hrdinném králi Honzovi, k níž obsahem druží se báseň »Jsou ty naše kraje.« I drobné obrázky (»Je tichá noc,« »Mezi svými,« znělka XII.) prostou srdečností a zaokrouhleností se zamlouvají. Vůbec selské písně, ač jich počet nepatrný, jak obsahem tak formou vyváží mnohý tlustý svazek nynějších plodů básnických. Jimi se pokocháš!

Jak vnější formou tak obsahem liší se od písní »České znělky,« počtem čtrnáct, podobné oněm čtyřem, jež autor pojal do sbírky »Sluncem i stínem.« Zde holduje Sládek tendenčnímu směru karatelství, stěžuje si do naší národní a společenské nečinnosti a vybízí k nápravě. Stav náš charakterisuje těmito verši:

Chcem žít a živi v hrob se ukládáme,
chcem pracovat, stavíme z písku v řece,
chcem ku předu a zpátky vrávoráme. (40.)

Pořád vzpomínáme jen na slávu předkův a výsad roztrhané pergameny, hledáme spásu v hrobě otcův a čekáme vykoupení od bratří rodných, místo abychom je hledali v sobě a řádném potomstvu. Samými žalozpěvy, že »jsme otroci,« nic se nepořídí. Vzchopímeli se však k mužné práci vespolnou, všemocnou láskou, nebudemeli více líbati »pěsť . . ., která křivdu činí« (52.), přijde zase jaro českým luhům; není ještě všecko ztraceno, jak jásají nepřátelé, třeba víry, důvěry v sebe, tu má básník též, a »když jeden věří, ještě není konec.«

Četli jsme s větší zálibou písně, ač ani paraenetické znělky nejsou bez pelu novoty; ale úmyslnosť a jakási prosa všedních frasí při básních podobných skoro nevyhnutelna. Byť i v těžkopádnější formě znělek nebylo tolik svěžesti, kolik jí v písních, přece i tu kus opravdového nadšení, jež ve mnohém vzbudí obdiv. — Forma znělková prozrazuje veršovnickou obratnosť a svědomitosť, jež věnována uhlazeným veršům. *A. V.*

V pozdních letech. Novellový trojlístek. Napsal *Ferd. Schulz.* „Salonní bibliotheky" č. 65. Nakl. J. Otto. V Praze. 1889. Cena 1 zl. 20 kr.

Nápisu »V pozdních letech« dostalo se přítomné knize odtud, že všecky tři povídky, jež obsahuje, vypravují o příbězích, které osobám, o nichž se jedná, v pozdních letech, t. j. na sklonku života jejich, osudnými se staly, příčinou a původem do mládí osob těch sahajíce. Povídka první »Člen bratrstva,« připadající dějem do revolučního roku 1848. a několik let po něm, vypravuje o bývalém granátníkovi, tehdy členu nábožného bratrstva, panu Martinu Práškovi, kterak, zmocniv se značné pozůstalosti setníka, jemuž byl sluhou, a dav se na lichvu, jíž vydíral chudý lid venkovský kolem Prahy,

na stará kolena, ještě za živobytí své manželky, chystal se na to, že po smrti ženy své vezme si za manželku mladou mlékařku, hezkou Stázinku. Tu však náhodou Práškův podvod vyjde na jevo, mladý uhlíř Havel, Stázin ženich a setníkův zákonný dědic, dobývá práva svého. Manželé Práškovi jeden po druhém rozčilením náhle zemrou, a postrašený lichvářem Havel dostane svou Stázinku s bohatým dědictvím. — Předmětem druhé povídky, nadepsané »Což ta blázen!« jest berní venkovského městečka Tobiáš Vonásek, jehož nezdrženlivosť ku mladým děvčatům ženu jeho mladou hned ve druhém roce po svatbě zbavila rozumu, tak že jako šílená opodál všech lidí žila život přebídný. Když dorostla dcera její Lucie, otec na vzdor lásce její ku mladému učiteli provdá ji za ničemného perníkáře Labuťku, jenž hoví choutkám pana berního. Nedlouho před svatbou probudí se v Lucii láska ku zbědované matce. Hledí nahraditi matce, čeho po tolik let jí ujímáno bylo. Matka tuší neštěstí a chce překaziti sňatek dcery své. Ale nedokázavši toho, upadla v horkou nemoc; a když jednou její manžel, nevěrník, pozdě na noc vracel se z hospody, strhla ho za sebou do studně otevřené uprostřed dvora. Několik let na to nebohá Lucie na hřbitově doví se původu matčina neštěstí. — Hrdinou třetí povídky, nadepsané »Pokoj pro svobodného pána,« jest c. k. major ve výslužbě, Anatol Palma. Jsa mladým a sličným poručíkem, zamiloval si spanilou, ale chudou Leontinu, dceru hraběcího vrátného. Nedostatek kauce učiní sňatek nemožným. Leontina přinucena pojati za manžela inženýra Kosakovského, jenž po americku zlepšoval pozemky českých kavalírův. Ale podvody jeho za nedlouho vyšly na jevo a on uprchl za moře, zanechav Leontinu a dcerušku Klotildu v hanbě a v bídě největší. Leontina za nedlouho zemřela. Dítěte Klotildky ujme se věrná služka Běta a odchová ji do panenských let. Dívka sotva uniklá nebezpečí hrozícímu na divadle ženské kráse, vdá se dobře, ale za nedlouho stane se obětí nenadálého neštěstí. Ovdovělý muž po krátkém zármutku zapomene na svou nebožku a jde za jinou, zanechav obraz nebožčin ve starém bytě. Ten byt najme náhodou starý mládenec, major Anatol Palma; obraz na stěně jest příčinou, že doví se neblahého osudu své milenky, a za krátko podlehne zármutku svému.

Jak patrno, Schulz nehledá látky povídek svých příliš daleko. Skutečný život, jak se kolem nás rozvíjí každý den, podává umění jeho předmětů dostatek. Již to jest při umělci dobré znamení. I neváháme ani dosti málo spisovateli přítomné knížky názvu umělce přikládati. Účel jeho práce jest jasný. Vzdělávaje srdce, šlechtě cit, po krásné cestě čtenáře vésti chce ku dobrému a k lepšímu. Povídky Schulzovy čtou se příjemně, vábí, aniž tuze rozčilují; ve všem šetřeno pravé míry. Spisovatel nebojí se světa ani zjevů jeho nepěkných, směle ukazuje na to světské bláto, ale činí tak jako muž moudrý, nepotřísní se jím. Postavy jeho vyhovují skutečnosti. Vidíme tu člověka se všemi chybami a nedostatky trestu hodnými.

se všemi hříchy, podvody a chtíči, s jeho lakotou a dravou násilností. Ale na druhé straně poznáváme i to dobré, zlaté srdce lidské, jež přece aspoň časem, za jasných okamžení, okáže se ve přirozené povaze pozemčanů, jehož jediné hnutí i Boha rozhněvaného dovede pohnouti, by pro tento záblesk dobra odpustil sedmdesáti sedmi nespravedlivým. Jest to vždy znamením zdravého, silného ducha, když dovede milovati lidstvo, aspoň stínu dobrých stránek jeho vážiti sobě a neodsuzovati, nezavrhovati ho šmahem. Právě v tom spočívá síla poesie, že i v tom zlém a zkaženém světě, pod blátem skutečnosti, dovede objeviti božskou ideu dobra, aspoň odlesk bývalé krásy.

Se zdravým citem spisovatel váží zásluhu, vinu, trest a odměnu. Vidí poklesky a hříchy, také je vypisuje, kde a pokud je třeba, ale nikdy nám jich neodporučuje a nechválí. Naopak právě tento novellový trojlístek zdá se míti za účel ukázati, kam vede přestupek a hřích, kterak i »v pozdních letech« člověk pyká za poklesky svého mládí. Bezděky připadají nám tu na mysl slova Aischylova v Agamemnonu, jež jsou základem tragoedie a tolik poesie v sobě chovají: v. 55 sll.:

ὕπατος δ’ ἀϊὼν ἤ τις Ἀπόλλων
ἢ Πὰν ἢ Ζεὺς . . . ὑστερόποινον
πέμπει παραβᾶσιν Ἐρινῦν.

aneb v. 67.:

ἔστι δ’ ὅπῃ νῦν ἔστι · τελεῖται δ’ ἐς τὸ πεπρωμένον ·
οὔθ’ ὑποκάων οὔθ’ ὑπολείβων
ἀπύρων ἱερῶν
ὀργᾶς ἀτενεῖς παραθέλξει.

aneb v. 176. sl.:

Ζῆνα
τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδώσαντα, τὸν πάθει μάθος θέντα κυρίως ἔχειν.
στάζει δ’ ἐν θ’ ὕπνῳ πρὸ καρδίας μνησιπήμων πόνος · καὶ παρ’ ἄκοντας ἦλθε σωφρονεῖν.
δαιμόνων δέ που χάρις
βιαίως σέλμα σεμνὸν ἡμένων.

Postavy lichváře Práška, druhdy nejkrásnějšího ze granátníků — teď starého souchotináře, jeho slabé, ale nikoli zcela zlé ženy, paní Tekly; poctivé Veroniky, těžce zkoušeného Havla i Stáziny; starého potměšilce berního Vonáska, nešťastné jeho ženy, dobré Lucie, pernikáře Labuťky a j. jsou živými obrazy ke slovům těm. Ve třetí novelle cítíme i jakýsi vánek moci osudové. Kdežto nešťastná Leontina a všecek rod její jest zřejmým dokladem, kterak hříchy otců trestány jsou na dětech i v pozdních pokoleních, na majoru Palmovi vidíme, kterak proti osudu a nahodilé shodě okolností nelze bojovati; tehdy že člověkovi nezbývá než resignace za heslem stoiků: Trp a snášej! — Dojemným zjevem jest stará, věrná služka Běta, na níž spisovatel ukázal, že se neštítí ani pod nejchatrnějším oděvem, v nejopovrženějších třídách lidí hledati ryze zlaté srdce, plné hrdinské síly a ctností výborných. — Líčně, jimiž vypravování tu tam okrášleno jest, vynikají živostí, pravdivostí a

malebností. Z oněch vytýkáme bouři pražskou o svatodušních svátcích r. 1848., z těchto hospodářství pana berního Vonáska. Zejména dvorec se studní vedle zahrady, jest pěkným obrázkem maloměstským. — Přiznáváme se, že pro obecenstvo napínavou četbou přesycené povídky Schulzovy nebudou míti dosti peprnosti a dráždidla; ale pro vnímavou mysl dospělejší mládeže naší kniha ta, vynikající ryzí češtinou, jest vřelého doporučení hodna. *L. Šolc.*

Knihovna lidu a mládeže.

»Slovo živé, jež mluvíme lidu s kazatelny,« dí Caussete, »nepostrádá sice moci a síly, ale jeho účinek jest toliko místní a pomíjející. Kniha však jest paní prostoru i času, dochází na zemi jakéhosi druhu všudypřítomnosti a přenáší do věků příštích radostnou zvěsť, již hlásala věku přítomnému.« Avšak kniha též nejvěrnějším přítelem a společníkem, jenž ve všech okolnostech dovede nám skýtati svou radu; a pravdivoli přísloví, že s kým kdo obcuje, takovým se též stává, jistě na pravdě se též zakládá výrok Ciceronův: »Takovými se stáváme, jaké jsou knihy spisovatelů, jež stále čítáme.« Jako totiž pokrm tělesný, kteréhož požíváme, přechází v naši krev, a podle toho, jaký jest, tělu buď prospívá nebo škodí, tak vniká i pokrm duševní, obsah totiž knihy, již pozorně čteme, do naší duše, spojuje se s ní a působí na ni buď k jejímu prospěchu nebo k její škodě. (Pohunek. »Volné listy.«) Potřebí tedy knih dobrých.

Ale nahlédněme jen poněkud do knihoven po našem venkově — ať se již nazývají obecními nebo spolkovými — s jakými shledáváme se zde začasto knihami! Což tu knih lidu zcela nepřiměřených obsahem i slohem; což tu zvláště knih nemravných! Snad bezbožectví a nemravnosť jest již u nás »národní,« že se i lidu vtírá?!

A tážemeli se po příčinách těchto protiv, jest nám vyznati, že tím vinni jsou především knihovníci. Povážímeli, že knihovníky na našem venkově jsou mnohdy lidé, již buď žádného rozhledu po literatuře aneb ani dobré vůle nemají, nesmíme se diviti, že kupují, co se jim namane, dobréli to či zlé, na to nepomýšlejíce; a že tu reklama často mnoho rozhoduje, netřeba připomínati. — Nedostává se tedy knihovníkům našim žádného vodítka, jímž by se říditi mohli kupujíce nové knihy.

Na tento nedostatek poukázáno již před dvěma roky v »Hlídce literarní« (r. 1887., str. 278.), a od té doby pracuje se v listě tomto pod záhlavím »Knihovna prostonárodní« s výsledkem dobrým, avšak přese všechno úsilí redakce jest se spokojiti prozatím s referaty o některých toliko nově vycházejících spisech, kdežto dobré starší spisy přicházejí v zapomenutí, a špatné dosud škodí.

Nebylo by tudíž bez užitku, kdyby jak u Němců (na př. »Linzer Quartalschrift« a j.) i u nás uveřejňovány byly seznamy odporučení hodných knih. Ale nastává otázka, kdo by podjati se měl této obtížné a s **velkou zodpovědností** spojené práce? Odpovídáme, že spojenými

silami práce by se usnadnila, kdyby totiž všichni, jimž na této důležité věci záleží a kteří k úkolu tomu povoláni se cítí, chopili se věci a knihy buď z vlastní knihovny nebo vypůjčené pozorně četli, kratičký jich obsah napsali a připojili, jaká mravní tendence spisku a jak dalece se lidu hodí, zda čtenářům již pokročilejším nebo méně pokročilým, zda mladším či dospělým a pod. Při spisech pak poučných, zvláště tak zvaných popularně vědeckých, bylo by též záhodno zmíniti se, zda sloh plynný, lehký a snadno srozumitelný neb opakli těchto vlastností.

Takové kratičké posudky o 6—10 řádcích tiskových mohly by posílány býti redakci »Hlídky literarní,« která o další jich uspořádání by se postarala.

Ale namítne někdo: Tu bude snad několik psáti posudek téže knihy. Výtka ta sice není bezdůvodna, avšak povážímeli, že úsudky mohou se rozcházeti, že posudek může býti lepší posudku jiného, snadno uznáme, že tím prospěje se jen věci dobré. *A. S.*

Aby posudky spisů nově vydávaných posloužily knihovníkům, bude záhodno šetřiti asi těchto pravidel:

Dobře jest udati napřed stručný obsah, z kterého bychom seznali, jakého druhu spis jest, zábavný, poučný, z toho či onoho druhu věd jeli brán, dále čas, místo a osoby aspoň hlavní ve spise zábavném i poučném jednající. Jsou různé chuti rozličných čtenářů, ten rád baví se knihami, jejichž děj z té či oné doby vzat jest, onen zase rád vidí, když děj odehrává na místech, které z vlastního cestování zná, konečně i mnohým na osobách, jim sympathických, mnoho spočívá.

Jestli poučná látka ze skutečnosti vzata, což lidu celkem hodí se nejlépe, záhodno jest v posudku udati, zdali věrně podána. Lid pohlíží na to, co čte, opravdově a vážně; vadou jest uváděti jej v blud, jehož si opraviti nemůže. — Ve spisech, ježto chtějí popularisovati vědu, potřebí se stanoviska odborného rozsuzovati mezi správným a nesprávným, ale také vhodným a nevhodným. U nás popularisují se obyčejně střeštěné nápady německých sousedů, kdežto o pravšedních potřebách není ani nejmenšího poučení; lidu bylo potřeba zvěděti, co je darwinismus a boj o život a pod. fantasie, ale o skutečných praktických vymoženostech fysiky neví.

Aesthetická cena co do skladby a provedení celkového i v dílech lidu určených, ovšem belletristických, jest velmi důležita, neboť jest velmi působiva. Dobře tedy jest udati — ač stojíli práce za to — hlavní myšlenku děje, a kterak provedena.

Na sloh a řeč nesmí se také zapomenouti, jsouli prostonárodní čili jinak praveno přiměřeny čtenářstvu. Zvláště na nečeské frase, úsloví a cizomluvy třeba upozorniti.

Konečně sluší napsati na konec posudku, komu spis hlavně určen, můželi jej čísti i mládež atd. Celé toto písemnictvo jest vychovatelské, i příčí se zásadám vychovatelským, dávati někomu čísti, co se mu nehodí buď obsahem nebo slohem. Ostatně často

mezi mládeží a dospělým lidem prostým není co do chápavosti, jak známo, velkého rozdílu, bohužel a bohudík, jak kdy!

Vytýkáli se spisu něco, co uráží náboženský cit, ať udá se, kde to hledati, neboť v té příčině mohou někdy býti různá mínění a výklady. Kdo má spis po ruce, snadno se může přesvědčiti, a spisovatel po případě hájiti. Ale každý skutečný poklesek proti náboženství a mravnosti budiž rozhodně vytčen, neboť v té příčině panuje úžasná lehkomyslnosť, jež jest na nejvýš trestuhodna. Není tím řečeno, že lidu třeba dávati jen spisy náboženské, ale urážeti náboženské city jeho pod rouškou vzdělávání a osvěcování jest podlým zákeřnictvím proti nejdražšímu majetku jeho a podkopává celý náš byt národní, který stojí pouze mravní silou národu, ve vzdělanějších vrstvách bez toho neustále otravovaného nevěrou a nemravností. Na tuto stránku i při lepších spisovatelích třeba hleděti, kteří též často ji urážejí. Týká se to všech oborů písemnictva, zvláště však povídky historické a společenské.

Posudky ať jsou stručny a obsažny. povídky malého obsahu možno několika slovy posouditi: neběží zde tak o vědecké oceňování jak o praktické vodítko. *J. V.*

S redakčního stanoviska dodáváme ještě, že většinou nejlépe vytknouti zpříma vady spisu; jenom jestli spis lepší — jako že jest jich velmi málo nad prostřednosti! — upozorniti též na jeho přednosti. Běží především o to, aby záplavě spisů lidu a mládeži nevhodných učinila se přítrž.

Matice lidu. Č. 5. a 6. R. 1889. „Vychovanka klášterní.“ Roman *Ant. Pogorelského.* Z ruštiny přeložil *Jan Unzeitig.* Str. 234. Předplatné na ročník 1 zl.

„V žádné knihovně pro lid, kromě »Epištol svobody,« není tolik urážek, pomluv a lží na církev katolickou, jako ve starších ročnících »Matice lidu.« Pravdou skutečnou jest, že výbor této knihovny, jak její jednatel r. 1878. píše, »přijímal knihy od každého, kdo mu je podával, bez ohledu na politické přesvědčení,« jen když psal proti-katolicky. Jakou škodu »Matice lidu« národu našemu spůsobila, seznáme, uvážímeli, že do zmíněného roku prý rozšířila půl milionu knih. Měli jsme příležitosť pročísti asi polovici knih z této studnice »pro pokrok a pravou osvětu,« proto neváháme se správci knihoven prostonárodních sděliti se o svoji zkušenosť. Aby se nemyslilo, že jsme zaujati proti »Matici,« nejlépe jest, podati aspoň ukázky, když pro omezenosť místa nemůžeme více, z těch nejzarputilejších proti-římanů jako Ferdinanda Schulze, Karla Tůmy, Fr. Dvorského, Karla Adámka a Boh. Havlasy.

„V jedné věci Řím dostoupil mistrovství nedostižitelného: v proklínání. Celý hříšný svět dohromady nenaklel se tolik, jako nejsvětější otcové v Římě. A jak kleli! Učiniliť z té neřesti umění.“ („Jiří z Poděbrad“ od Ferd. Schulze, str. 273.)

„Papežství utopilo lásku v moři krve; ono chtělo svobodu vyhnati ze světa a bude od ní vyhnáno. Papežství je mrtvo! Ono zemřelo v krvi, v kalu…, zemřelo, poněvadž odsuzovalo v Galileovi vědu, v Giordanu Brunovi rozumové zkoumání,

v Janu Husovi a Jeronymu pražském svobodu svědomí lidského.“ („Apoštol svobody“ od Karla Tůmy, str. 119.)

„Dějepisné pověsti, kteréž prostě vypravuje kniha evangelia o matce Ježíšově, změnila církev asi ve čtvrtém století. Někteří otcové církevní rádi by udělali z matky Marie pannu Marii...“ („Perchta z Rožmberka“ od Fr. Dvorského, str. 71.)

„Hanebný zločin byl spáchán v Italii upálením Giordana Bruna, který mčl býti svatým lidské společnosti.“ („Čtrnáctý věk“ od Karla Adámka, str. 48.)

„Na blankytu slávy české blížilo se v roce 1422. slunce k poledni... Jsouť okamžiky v životě národů, kde tito dosahují božství. Podobný okamžik v životě Čechů byla doba husitská, veliká revoluce českého národa, zachvívající světem a otřásající zakrsalým člověčenstvím.“ („Kněz Jan“ od B. Havlasy, v úvodě.)

Uvedli jsme jen kratinké chvalozpěvy na církev, kdybychom měli vypsati urážky jiné, zvláště „té hydry, která zná rdousiti život národů — jesuitů,“ kam bychom přišli?

Než začneme posuzovati „Vychovanku klášterní,“ napíšeme seznam knih z „Matice lidu“ do knihoven katolických nevhodných; arciť že jest ještě neúplný a bylo by žádoucno, aby se doplnil. Knihy ty jsou:

1. „Jiří z Poděbrad“ od Ferdinanda Schulze. (R. 1868.)
2. „Věk Albrechta z Valdštýna.“ Sepsal F. K. (R. 1870.)
3. „Král-bídák.“ Hist. roman z doby panování Ludvíka XV. (R. 1871.)
4. „Oběti pověry. O čarodějství a pronásledování jeho.“ (R. 1871.)
5. „Život zvířat.“ Sestavil K. Starý. (R. 1872.) Knihy této, prostonárodním a poutavým slohem psané, nedoporučujeme z toho důvodu, že spisovatel mezi člověkem a ssavci nečiní rozdílu, mají dle něho „ssavci paměť, rozum, vůli a o některém možno říci, že má i určitý, samostatný charakter“ (I., str. 25.). Jinde zase píše: „Příroda dala zvířatům život“ (I., str. 12.) atd.
6. „Apoštol svobody.“ Napsal Karel Tůma. (R. 1873.)
7. „Perchta z Rožmberka.“ Napsal Fr. Dvorský. (R. 1874.)
8. „Kněz Jan.“ Hist. roman od B. Havlasy. (R. 1875.)
9. „Čechy a Italie ve století XIV.“ Od Karla Adámka. (R. 1875.)
10. „Starý pán z Domašic.“ Povídka od Ferd. Schulze. (R. 1878.)
11. „Čtrnáctý věk.“ Sepsal Karel Adámek. (R. 1878.)
12. „Naše staré obrázky.“ Povídky Fr. Dvorského. (R. 1879.)
13. „Petr Chelčický.“ Sepsal Ferd. Schulz. (R. 1882.)
14. „Na cestě křížové.“ Hist. obrázek. Napsal Karel Škába. (R. 1885.)
15. „Česká Magdalena.“ Dějepisná novella od Ferd. Schulze. (R. 1886.)

O posledních ročnících »Matice lidu« podala zprávy »Hlídka.« Když jsme hořejší seznam sestavovali, připadla nám na mysl myšlenka, kterouž tuto čtenářům podáváme. Dobré časopisy, zabývající se písemnictvím, velmi prospívají katolickému tisku, neboť radí čtenáři, co si může koupiti a co má zavrci. Bohužel za tuto prospěšnou práci často bývají pronásledovány a hmotně dosti nepodporovány, zkrátka mají málo odběratelů. Proto také o jejich posudky, až na přátely písemnictví, málo kdo se stará. Dále posudky jsou roztroušeny po celém ročníku, po různých časopisích, do kterých vždy nahlédnouti nemůžeme, mimo to jsme ještě pohodlni. Pro tyto příčiny bylo by dle našeho názoru užitečno, by katolické noviny »pro náš lid« ve svých rubrikách »Literatura a umění« otiskovaly seznamy knih dobrých a špatných, pořízené dle posudků z různých časopisů, hledících si literatury, by nepodporovalo se, co podpory hodno není.

Předeslavše na počátku roku o »Matici lidu« tyto řádky, dokončíme posudky ročníku minulého. V posledních dvou číslech 5. a 6. otisknut jest Unzeitigův překlad ruského romanu »Vychovanka klášterní« složeného od Ant. Pogorelského. Dcera po Trofimu

Alexejoviči Orlenkovi, jmenem Aňuta, dána byla od chlubivého poručníka Klima Sidoroviče na vychování do kláštera Smolného u Petrohradu. Vzdělavši se tam, vrátila se ku své milé tetě Anně Andrejovně, bydlící v Barvenově na Malorusku, kdež si ji oblíbil štabní rytmistr Blistovský. Scházelo jen ku svadbě dovolení poručníkovo, bez něhož teta nechtěla přivoliti. Poručník Klim Sidorovič, vlastně jeho manželka, Marta Petrovna, chtěla uloviti rytmistra svojí dceři. Klim Sidorovič, aby měl od choti pokoj, vylákal Aňutu od tety k sobě — a ji věznil, aby sňatek Aňuty s Blistovským nebyl, nýbrž s jeho příbuzným hejskem Pryžkovem. Aňuta uprchla od poručníka a ukrývala se u cikána Vasila.

Blistovský vrátivší se z Petrohradu šel ji hledat. Našel ji u Vasila. Sňatek se odbyl bez poručníka. Marta Petrovna od zlosti náhle umřela, Pryžkov prý se zastřelil v Paříži, Klim Sidorovič ztučněl, že sotva zdvihá nohy.

V dvojsvazkovém tomto romanu maloruský život rozkládá se před očima našima se všemi svými přednostmi a chybami. Zbožnosť zrcadlí se v Aňutě a její tetě, zástupkyní pověrčivosti jest zlá Marta Petrovna se svým slabochem, manželem, trpělivosť jeví se na dceři Anny Andrejovny, Praskutě, opičení po cizáctví představuje hejsek Pryžkov a krutou vládu nad poddanými Klim Sidorovič. Dobro, majicí více zástupců, vítězí; zlo je trestáno. Kresby povah jsou dokonalý, přede všemi hlavních osob, Aňuty, Klima Sidoroviče a jeho manželky, a Anny Andrejovny. Při stavbě romanu, celkem dosti pevné, užil spisovatel na několika místech méně pravděpodobných událostí. Nechuti proti cizině, zbožnosti můžeme se také Čechové z této knihy učiti. Až na několik nesrozumitelných slov v překladu podán slohem našim; zda věrný překlad, nemůžeme tvrditi.

By 6. sešit nabyl obyčejného objemu, připojena krátká humoreska Maximova, prostřední ceny, přeložena týmž Janem Unzeitigem, s nápisem »Výprava na tygra«. *J. V.*

Cesta ke klidu. Kus skutečného života. Popisuje *V. Kosmák.* V Brně. 1889. Nákl. kniht. benedikt. Str. 143. Cena 30 kr.

Kosmákovy povídky neoslní čtenáře hned, ale upoutají ponenáhlu kouzlem poetické pravdivosti, roztomile prostým vypravováním. Pletivo dějové bývá většinou až příliš průsvitné; Kosmák neshání se po effektních scenách a napínavých výstupech. Živý dialog tu místo dlouhých výkladů, jaké vkládají naši autorové do úst hrdin svých. A tyto přednosti do jisté míry vyznačují též »Cestu ke klidu,« ač zdá se, že spisovatel měl až příliš na mysli skutečnou událost vypsati prostě než podati plod belletristický dle forem aesthetických.

Cecilie z Ebenthalu, dívka prostého srdce, ale ne bez předsudků německé vzdělanosti proti katolíkům, nechtějíc býti na obtíž schudlým rodičům, přijme vychovatelské místo ve fabrikantské liberalní rodině Brodilově.

kdež má vychovati dítky, nakažené prý pověrami babičky, dle názoru nynějšího světa. Zatím však protestantka pohnuta tklivou zbožností staré paní a Josefky, obětavostí jesuitův, úchvatnými slavnostmi (uvítání p. biskupa) a působivými obřady katolickými (Requiem za starou paní), po dlouhém niterném boji, jehož pochod vylíčil Kosmák dovedností podivuhodnou, ustanoví se na tom, že přestoupí k církvi katolické, čímž znelíbí se mladým Brodilům; opustí tedy své místo a vrátí se k rodičům do Drážďan, kdež jí ještě nové překážky překonati, než stane se katoličkou na venek, jsouc jí již dávno uvnitř.

Vlastní děj počne teprve III. hlavou (str. 29.), postupuje přiměřeně, od XVII. však hlavy (str. 102.) vázne, plynný tok zdržován listovou formou povídky, jež sama sebou nese rozvláčnosť. Aspoň z části bylo lze tomu odpomoci, zvolilali by se z dopisů pouze místa zvláště charakteristická k naznačení duševního stavu sl. Cecilie; málo zajímavé vypsání překážek více méně nahodilých mohlo se zkrátiti na minimum. Tím byla by získala zaokrouhlenosť a úměrnosť skladby. Zvláštností Kosmákovou, nápadně až tu zjevnou, jest, že při charakteristice osob málo odstínuje; u něho jedni idealisticky jasným světlem ozářeni, jiní postaveni do tmavého stínu, obě strany ostrým rozhraním odděleny, přechodu ze světla do stínu pohřešujeme. Cynická bezcitnosť mladých Brodilův až mrazí; sotva otec zavřel oči, chladně dí mladý pán: »Jsem věru rád, že jest ta tragoedie konečně dohrána. Pozdravujte paní.« dokládá tchánu, do jehož domu prchla Brodilka, nechtějíc viděti starého pána v posledním okamžiku. Táž pokrytecky po smrti tchýně vzdychla: »Co dělati? Má matka patří již dějinám.« Jsou to trochu syté barvy, jež zastřely všechen jemnější podklad povahopisný; čtenář pak od počátku okázale — ale lacino — veden, aby povrhoval Brodilovými. — Za to líbí se nám postavy dítek, v nichž nemožno utlumiti upřímnou radosť z krásna a veleby; nejde jim to ve strojené škrobenosti se pohybovati. — Vykládaje pouhé faktum zřekl se autor širokých rozumových výkladův o sporných otázkách katolíkův a protestantův a vhodně užil prostředků, působících na cit, jenž u dívek převahou vládne; tím dobře zdůvodnil náklonnosť protestantky ke katolictví, v němž nalezla niterný klid.

Knížka věnována J. M. bisk. Dru. Fr. Bauerovi, který, jak doslýcháme, k ní látky poskytnul. *An. Vlas.*

Dějiny vzniku a vývoje říše rakousko-uherské věnované mládeži škol obecných a měšťanských. Sepsal *Jan Lepař*, ředitel c. k. ústavu učitelského na odpočinku. Se čtyřmi barvotiskovými mapkami. V Praze 1890. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 52. Cena 40 kr.

Kniha tato nehodí se pro mládež škol obecných. Že mládeži této zapověděno jest užívání pomocných knih z realií, dobře pan ředitel ví, jak se tedy odhodlati mohl k tomuto nápisu? Slohu tak vědeckému, stručnému porozuměl by jen málokterý žák školy obecné, a kdyby i porozuměl, užitku z ní nebude míti žádného, nebo takové množství historických údajů mládež nezažije.

Pro mládež, která se byla již s dějinami říše naší seznámila,

jest kniha tato vhodnou pomůckou ke stručnému zopakování veškeré látky učebné, neboť podává dosti podrobností, s nimiž se v jiných zevrubných dějinách říše neshledáváme. Jakožto stručná práce vědecká zasluhuje kniha tato chvály. I tendence její, přivésti čtenáře ku přesvědčení, že budování nynější říše naší dálo se ode věků »spojenými silami,« a že dobrovolné sloučení to různých sousedních národů v jeden veliký celek nestalo se podmaňováním a vyhubováním jedněch pro nadvládí a panství druhých. *Jos. Soukal.*

Pokladnice mládeže. Sbírka spisů pro mládež. Pořádá *Antonín Mojžíš.* Sv. 22. „Dětské žití.“ Povídky pro milou mládež. Napsal *Václav Špaček.* Se 2 obrázky. V Praze. 1889. Nakl. Al. Hynek. Str. 90. Cena 30 kr.

V. Špaček znám jest svými theoretickými rozpravami o literatuře pro mládež, a možno se tedy od něho nadíti spisů ve mnohé příčině vynikajících. Neveliká knížka tato obsahuje deset kratších povídek. Špaček jest moralistou v každé své práci, tedy i v těchto drobnokresbách, někdy až přílišným. Sečtělá mládež má však chuť velmi namlsanou, kde mravné naučení jen poněkud z roušky vykukuje, jest jí zřejmé, přeskakuje řádky a celé odstavce a lapá děj. Zde postřehli jsme několik takových míst, velmi sice vhodných a místných, ale přece jen příliš zřejmě vyslovených. Špaček vybírá si rád látku ze tříd chudiny, v »Dětském žití« mají látky ty převahu. Dobře by tedy byl spisov. učinil, kdyby byl vážnější děj střídal s rozmarnějším. Proto jsme radou učitelům půjčujícím knihy mládeži, aby povídky tyto vybírali pro ony malé čtenáře, jež nepřímo k pilnosti, dobročinnosti nebo lásce ke bližnímu naváděti chtějí. — Kniha tato hodí se pro druhý stupeň věku dětského. *Jos. Soukal.*

* * *

Pokolení zmijové! kterak můžete dobré věci mluviti, jsouce zlí; nebo z hojnosti srdce ústa mluví. Dobrý člověk z dobrého pokladu vynáší dobré, a zlý člověk ze zlého pokladu vynáší zlé.

Ale pravím vám, z každého slova prázdného, které mluviti budou lidé, vydají počet v den soudný.

Neboť ze slov svojich budeš ospravedlněn a ze slov svojich budeš odsouzen. (Mat. 12, 34.—37.).

Těmi slovy zahajuje Lev Tolstoj svoje »Národní povídky« a píše dále:

Ve knize této kromě povídek, v nichž vypisují se události pravdivé, sebrána ještě podání, pohádky, legendy, pověsti, takové, jaké složeny a napsány byly k užitku lidí.

Vybrali jsme takové, jaké pokládáme za souhlasné s učením Kristovým a proto shledáváme je dobrými a pravdivými. Mnozí lidé a zvláště děti, čtouli příběh, pověsť, legendu, bajku, přede vším ptají se: je to pravda, co se vypisuje? a často, vidíli, že to, co se vypisuje, přihoditi se nemohlo, říkávají: to je hloupý výmysl, to je nepravda. Kdož tak soudí, soudí křivě.

Pravdu napíše ne ten, kdo jedině vypíše, jak to bylo, a co

udělal ten, a co udělal onen, nýbrž ten, kdo ukáže, co dělají lidé dobře, t. j. souhlasně s vůlí boží, a co špatně, t. j. proti vůli boží.

Pravda — toť cesta. Kristus pravil: »Já jsem cesta i pravda i život.«

A proto pravdu zná ne ten, kdo hledí si pod nohy, ale ten, kdo pozná po slunci, kam mu jíti jest.

Všecka slovesná díla i dobra i potřebna jsou ne tehdy, když vypisují, co bylo, ale když ukazují, co býti má; ne tehdy, když vypravují, co dělali lidé, nýbrž když oceňují dobré i zlé, když ukazují lidem jedinou těsnou cestu vůle boží, jež vede do života.

Právě proto, aby se ukázala tato cesta, nelze popisovati pouze to, co se děje ve světě. Svět leží ve zlu a sváděních. Budešli popisovati pouze svět, jaký jest, budeš popisovati mnoho lži, a ve slovech tvých nebude pravdy. Aby byla pravda v tom, co vypisuješ, třeba ti psáti ne o tom, co jest, nýbrž o tom, co býti má, vypisovati ne pravdu toho, co jest, nýbrž pravdu království božího, které se k nám blíží, kterého však dosud není. Odtud se i stává, že máme haldy knih, kde vypravuje se o tom, co vskutku bylo nebo býti mohlo, ale knihy ty všecky samá lež, jestliže ti, kdož je píší, sami nevědí, co je dobré, co zlé, a neznají a neukazují té jediné cesty, jež vede lidi do království božího. A stává se, že jsou pověsti, podobenství, bajky, legendy, v nichž vypisují se tak podivné věci, jakých nikdy nebylo a býti nemohlo, a legendy, pověsti, bajky ty jsou pravdou, protože ukazují to, co vůlí boží vždy bylo, jest a bude, ukazují, v čem je pravda království božího.

Může býti taková kniha, a mnoho, mnoho je takých romanů, historií, v nichž vypisuje se, jak člověk žije svým vášním, mučí sebe, mučí druhé, nebezpečenství, nouzi trpí, lstivě jedná, zápasí s druhými, vyklepe se z chudoby, a na konec spojí se s předmětem své lásky, a stane se znamenitým, bohatým i šťastným. Kniha taková, byť i všecko, co se tu popisuje, skutečně tak se i stalo a nebylo v ní nic k pravdě nepodobného, přece jen bude lží a nepravdou, protože člověk, žijící sobě i svým vášním, jakkoli by měl krásnou ženu a jakkoli by byl znamenitý, bohatý, šťasten býti nemůže.

A může býti taková legenda, že Kristus s apoštoly chodili a přišli k boháči, a boháč nevpustil jich, zašli pak ke chudé vdově a ta vpustila je. A potom velel, aby dvě bečky zlata přivalili k boháči, vlka pak poslal k chudé vdově, by snědl poslední kravku její, a vdově bylo dobře, boháči však zle. Dobře pak bylo vdově, protože dobrý skutek její a štěstí z toho, že jej udělala, nikdo jí odníti nemohl; boháči však bylo zle, protože ve svědomí jeho zůstal skutek špatný, a hořkosť špatného skutku neustala bečkou zlata.

Takový příběh je zcela pravdě nepodoben, protože nic takového co se vypisuje, nebylo a býti nemohlo; ale úplnou pravdou jest, protože ukazuje se v něm to, co vždycky býti má, v čem dobro, v čem zlo, a k čemu se má člověk táhnouti, aby vyplnil vůli boží.

Ať jakékoli divné věci se popisují, ať jakákoli zvířata po lidsku mluví, ať jakékoli koberce samolety přenášejí lidi — i legendy,

bajky, i pověsti budou pravdou, budeli v nich pravda království božího. Nebudeli však pravdy té, pak ať všecko, co se vypisuje, kýmkoli se dosvědčí, všecko to bude lží, protože v tom není pravdy království božího. Sám Kristus mluvil v podobenstvích, a podobenství Jeho zůstala věčnou pravdou. Dodal pouze: »Tak i čiňte, jak slyšíte.« Přel. *A. V.*

Balcar, Kalendář učitelstva (X.: Lit. l. 23.). — **Brodský**, Dvě povídky (R.: Obz. 22.). — **z Čenkova**, Z mého alba (Mráz: Lit. l. 23.). — **Holub**, Nový kalendář učitelský (X.: Lit. l. 23.). — **Hübnerova**, O bídě lidské (Láska: Lit. l. 24.). — **Hrubý**, Výbor z lit. řecké a římské (ý: Lit. l. 24.). — **Jirásek**, F. L. Věk (Obz. 23.); Sebrané spisy. I. (=: Zl. Pr. 3.). — **Kaminský**, Nová prosa (Ostrý: Lit. l. 24.). — **Klíma**, O neporušeném panenství Marie Panny (Dusil: Past. duch. 2.). — **Krásnohorská**, Bajky velkých (F. S.: Zl. Pr. 2.). — **Preissová**, Gazdina roba (Schulzova: Kv. 12.). — **Řehák**, Z přírody (Pražský: Lit. l. 24.). — **Sládek**, Selské písně a české znělky (F. S.: Zl. Pr. 1.). — **Sofokles**, Oidip král (Schulzova: Kv. 12.). — **Šimáček**, U řezaček (Tichý: Lit. l. 23.). — **Štolba**, Závěť (Schulzova: Kv. 12.). — **Táborský**, Našim dětem (=: Zl. Pr. 3.). — **Václavek**, Korunní princ Rudolf (á: Lit. l. 24.). — **Verga-Auředníček**, Eva (Marek: Lit. l. 24.). — **Vilímek**, Kalendář „Humor. listů“ (A.: Lit. l. 23.). — **Voráček**, Výbor z básní Ivana Vazova (Zl. Pr. 4.). — **Vrchlický**, Hořká jádra (Nedvídek: Čech 274.). — **Vychodil**, Důkazy jsoucnosti boží (Dusil: Past. duch. 2.).

Časopisy.

Stimmen aus Maria-Laach r. 1888.: Oprávněnali katolická kritika se stanoviska náboženského, mravního i aesthetického? (Napsal *W. Kreiten*, volně přel. *A. V.*) Je dvojí druh kritiky dle toho, volíli se za předmět posuzování pouze technika díla uměleckého či zároveň jeho obsah. Zdařilé podání děje může dosíci plné pochvaly kritiky technické, aniž tím jest již dílem uměleckým. Technická kritika obírá se pouze použitím pravidel umění, t. j. onoho souhrnu zákonů v každém umění, jež předními autoritami stanoveny a vzdělanci povšechně uznány byly. Tyto pak zákony musí každý kritik znáti, chceli vůbec jakožto soudce povolaný rozhodovati o díle uměleckém. A právě proto, že pravidla tato mají důvod svůj ve věci samé nebo jinak společným souhlasem všech objektivnosti nabyla, musí kritika technická býti objektivní.

Ale technická kritika není jediné oprávněnou, nevyčerpávajíc předmětu umělecky. Dílo umělecké vyžaduje sice techniky, ale technika sama nedělá dílo uměleckým; umělecký obsah je duší technické formy, a pravá, všestranná kritika má, posoudivši techniku, obírati se zvláště tímto uměleckým obsahem. Otázka o ceně uměleckého obsahu je neposlední instancí, jež rozhoduje o ceně díla vůbec. Tento obsah lze rozložiti na ideu díla uměleckého a prostředky, jichž užito k vypodobení idee té. Pokud pak idea náleží do oboru myšlenek, a pokud i prostředky ty jsou přirozeným předmětem mohutnosti poznávací, podléhá dílo umělecké nevyhnutelně přede vším úsudku rozumu, pravítku pravdy. Idea zřejmě falešná, byť sebe lépe technicky znázorněná, nemůže býti dílem uměleckým. — K rozličným druhům pravdy náležejí též pravdy mravní a náboženské, jimž nesmí idea díla odporovati; neboť co nesrovnává se s pravdami, které posuzovatel za zřejmé a dokázané uznává, tomu nemůže přiřknouti

oprávněnosti v umění, jelikož požitek umělecký není možný, jakmile nepravda idee pozorovateli do očí padá. Požitek žádá upokojení, klidu; rozum však, který přede vším upokojen býti má, nemůže spočinouti v nepravdě; jen s pravdou může rozum souhlasiti, všeliké nepravdě staví se na odpor. — Ovšem ne každé umělecké dílo má podati souhrn všech pravd, avšak nesmí ničeho obsahovati, co by odporovalo jednotlivým pravdám, jichž se ono dotýká, nebo nejvyšší pravdě, Bohu. Jeli však již základní idea díla nějakého falešnou — ať mravně, ať náboženský — nebo jeli v něm mnoho bludů vůbec, nemůže rozum přiřknouti dílu ceny umělecké; neboť jeli již nedostatek pravděpodobnosti překážkou požitku, tím spíše jest jí nedostatek pravdy zřejmé. Krátce: duší díla uměleckého jest idea; idea náleží v obor rozumu. Máli pak rozum býti upokojen požitkem, musí se mu idea aspoň jeviti pravdivou; musí tudíž rozum žádati na uměleckém dílu pravdy — aspoň subjektivní.

Co z toho plyne pro druhý, svrchu naznačený způsob kritiky? Zajisté, že subjektivní stanovisko kritikovo má vliv na posudek; máť každá kritika býti výrazem náhledů kritikových. a každé poctivé projevení náhledů zasluhuje úctu. Dále pak z toho jde, že přiložení onoho pravítka při posuzování tím oprávněnější jest, čím pevnější a odůvodněnější je přesvědčení o správnosti pravidel, jichž užíváme při soudu o pravdě. Je tedy právem katolíkovým, aby žádal na dílu uměleckém, by základní idea neodporovala jeho nejsvětějšímu přesvědčení, by žádná z pravd, jež mu nedotknutelny a drahy jsou, nebyla napadena, popírána neb na posměch vystavena dílem, jež chce jméno býti uměleckým. Dějeli se tak, byť i technika díla byla sebe lepší, nemůže katolík dílo uznati uměleckým, poněvadž ono neposkytuje požitku pravého. Ale to nebude vaditi kritikovi, aby uznal jednotlivé krásy díla; celkový však úsudek vypadne dle toho, jeli souhrn pravdy či lži větší. Čím více lží, tím více ruší se harmonie, jíž každé dílo umělecké požaduje. (O. p.)

Przegląd polski o literarním ruchu v jiho-západní Evropě. (Č. d.)

III. 1. **Španělská literatura** zůstala napřed národní, podlehnuvši ob čas na kratičko vlivům cizím. Hrdiny básní těch byli Cid, Don Juan Tenorio, Don Quijote, sv. Theresia atd. Teprve vliv francouzského klassicismu a encyklopaedistů mocněji působil až do r. 1808. Absolutismus za Ferdinanda III. strohou censurou překážel rozvoji literarnímu. Ale *Quintana* vlasteneckou odou na den 2. května 1808. vzrušil patriotický cit pokolení. stoupenci pak romantismu založili literarní akademii r. 1821.; od té doby romantismus až do r. 1868., ba skoro do dneška vládne v literatuře. Humorista i satirik *Mariano José de Larra* (1810—1837) jest pessimista, podobný ve mnohém Byronovi. Napsal polovážné, polosatirické feuilletony, množství recensí literarních i dramatických, kreslil výjevy z ulice, parlamentu, úřadův i salonů; fantasie jeho jest originalní, druhdy bujně divoká. Poetické své povësti a články zmíněné i dramata psával pod pseudonymem *„Ubohý žvanil."* Všecky práce rázu ponurého. Policie konečně zakázala články Žvanilovy tisknouti; tento pak rozervân zastřelil se z nešťastné lásky. Typové figurky podal nám ve „Starém Kastilčíku," „Modní dámě," „Životě madridském" atd. Úplně vlivu Byronovu poddal se *José de Espronceda* (1810—1842),

jenž víckrát vypovězen pro politické narážky v básních. Mohutnosť nadání básnického, zoufalosť a cynismus společny mu s Byronem; novoromantismus podal pak mu nové idee a titanské postavy. Libuje si v líčení hruzy, neumí rozložiti harmonicky světlo a stín. Vedle písní milostných napsal „Píseň loupežníka námořského“; velmi oblíben je „Student ze Salamanky,“ z něhož verše přešly do přísloví. Na vrcholu tvorby stanul poematem „El diablo mundo“ (1841), k němuž podnět daly Faust Goetheův a Byronův Don Juan. Chce ukázati, jak počínal by si prvotní člověk v civilisovaném světě, zda škola zla či dobra, jíž mu projíti, by obdržela vrch nad organismem, schopným ku přijetí vlivů tak různých a přijímajícím je po prvé. Problem ovšem řešen po byronovsku. Forma velmi pestra. — *José Zorilla* (* 1817.) jest nejpopularnější básník španělský, poslední romantik, vyznamenávaný Isabellou, od Granady za krále básníků korunovaný, všude s enthusiasmem velebený. Proslavil se elegií nad hrobem nešťastného Larry r. 1837. a téhož roku vydal sbírku lyrických útvorů, v nichžto znáti vliv novoromantiků Chateaubrianda, Lamartinea i Hugona: noc, samota, rozvaliny, bouře, divé orgie, modlitby, milostné záchvaty, ba i tituly jednotlivých básník napodobí sbírky francouzské. Když však talent jeho zmužněl a přítomnosť jej děsila, stal se pěvcem blahých starých časů „Písněmi trubadura“ (Cantos del Trovador, 1841), v nichž sáhl po látce národních legend i pověstí, spojil dovedně staronárodní ráz romancí s požadavky novějšího básnictva lyricko-epického. Poesií tou výtečně zobrazena španělská národní hrdosť a bohatýrskosť doby nájezdů maurských. Souboje, vězení, zakleté zámky, osud zamilovaných bohatýrů, fatalnosť vylíčena v romancích a balladách těch. Básník zve se často aeolovou harfou, na níž hrá vítr; bera cizí myšlénky, napodobě cizí sloh, neví ani sám o tom. Případně nazval jej jakýsi kritik „nejdokonalejším ze zpěvných ptákuv.“ Miluje zvláště Granadu i Alhambru; historii jich opěvá delší stejnojmennou básní, počínaje od zakladatele Alhambry Alhamara až do úpadku její. Obsah „Granady“ hyne ve spoustě květnatých popisů, jimiž napodobil sloh „Písně Šalomounovy.“ Kdežto první část o založení Alhambry pohybuje se v říši snův i duchův, je část druhá více realistická a končí vítězstvím kříže nad půlměsícem. Zorilla píše dosud, ale netvoří, napodobě sama sebe. — *Nuñez de Arce* (* 1834) jest nábožným z vychování, z přesvědčení monarchistický konservatista, jenž hrál v politice veliké úkoly. Historii let 1855—1868 podal v „Hesleech válečných,“ naříkaje nad egoismem, jak anarchie podvrací reakci a vice versa, nikdy však pravá svoboda, jejímž nadšeným ctitelem, z toho nevzejde. „Pověsť z druhého světa“ je satira, jím zvláště pěstěná. Hlavně však proslavil se znělkou na Španělsko a plnými hněvu „Strofami.“ Kolísaje mezi věrou a nevěrou materialistické doby naší, duševní process ukazuje v básni „Zoufalosť“ (. . . k čemu jsem se narodil ve věku bez víry . . .) klne vědě, pokroku, slávě, klne Voltaireovi i Darwinovi v „Miserere.“ Méně rozenému tomuto lyrikovi daří se poetické povídky allegorické, psané týmž duchem. Tak v „Raimundu Lullu“ chtěl ukázati „marnosť nynější vědy“; ale ž tu jakož i ve skladbě „Vidění bratra Martina“ znamenati nedostatek skladby, časté nedůslednosti, mnoho episod, tak že mimo dokonalou

vnější formu všecko jim chybí na arcidíla, za jaká je mají Španělé. V „Posledních žalech lorda Byrona" hrdina, protestant, tak mysliti nemohl, jak tu se líčí. Dialog Danteho s Beatricí, nadepsaný „Opět tmavý les," má představovati neustálou touhu po neznámém a nekonečném. Kde poeta vrací se k čisté lyrice, s prostotou vrací se půvab poesie jeho, čehož důkazem idylly a elegie. Oba zmínění básníci zahleděli se za sluncem zapadajícím, minulostí, nemajíce odvahy vzhlédnouti k jitřence vycházející nové doby, jejímžto snahám výraz dává *Don Ramon de Campoamor* (* 1817), skeptik, jenž nepřestal býti deistou. tvůrce nové školy, vynikající originalností nad oba soupeře. Rozloučiv se s romantismem uvedl do poesie směs idealismu a realismu, skepticismu, spiritualismu křesťanského i pantheismu. Tu tony radostné tu bolestné zoufalosti, tu enthusiasmus, jehož nevěra nedovedla udusiti. Ton elegický převládá. R. 1856. vydal „Doloras y cantares," sbírku písní tak originalních a popularních jak u Němců „Buch der Lieder"; krátké básně lehké formy s filosofickou myšlenkou a přídavkem smutku, odtud zvány „doloras." Sarkasmus, ironie, pessimismus, jenž u autora povstal zkušenostmi ze světa madridského, plného egoismu, podlosti, nevěry, je známkou většiny těch plodů. Jmenuje se sám myslitelem, miluje v poesii sfery poetických dumání a filosofických myšlenek. Veršovaná hra „Komedie života" a zvláště „Komedie vědy" jsou výborné satiry na marnosť moudrosti, útvor výtečný co do filosofické dialektiky a nevyrovnatelného mistrovství formy. Beznadějnosť a nedůvěřivosť jest jeho filosofie, jak se též jeví ve čtyřveršových krátkých sentencích, zvaných „cantares." Jeho „Humoresky" plny skepticismu; poetické povídky uloženy ve sbírkách „Drobné básně" a „Nové drobné básně," jež po spůsobu monologů francouzských vyvolávají veliké nadšení na jevišti. Umí dáti postavám ton nelíčenosti, brzy hluboce tragické brzy naivně veselé. Allegorická skladba „Drama veškerenstva" nevyhoví požadavkům našim. *Gustav Becquer* († 1870.) došel ocenění teprv po smrti; je to talent fantastický. Básně jeho příliš subjektivní, zobrazujíce historii vlastního života, niterné boje a boly, když zrazen byl milenkou. (P. d.)

Charvatská literatura. (Ze slov. čas. „Dom in Svet.") Charvaté mají velmi mnoho různých bibliothek. Množíť se jako houby po dešti, ale tak velmi záhy zanikají, vyjma jedinou Hartmanovu „Hrvatskou biblioteku," která jen proto se udržuje na povrchu, poněvadž p. vydavatele velmi málo stojí. Sazbu, která sloužila dříve „Dom in svietu," rozdělí na menší oddíly a přenese ji na jiný papír. V této knihovně nedávno vyšlo více knih; některé jsou pouze překlady beze zvláštní ceny, a proto se o nich zmiňovati nebudu. Zminím se pouze o dvou knihách. Prvá je povídka E. Kumičić (Jenio Sisolski) „Preko mora." Spisov. jest v některých svých povídkách věrným žákem a následovníkem Zolovým, ale v této povídce, jakož i v některých jiných upustil od toho neuměleckého spůsobu psaní a psal ve zdravém realismu, který ozařuje a osvětluje světlo idealismu. — Druhá kniha sbírky jest „Darovi svieta." Napsal Gjuro Turić. Spisovatel nám líčí nadaného důstojníka, jenž se vrátil do svého domácího kraje bez srdce a bez víry v lepší budoucnost, zapomenuv na svůj jazyk a vlasť. Avšak v brzku stane se pravým synem své vlasti, posvětí všechny své síly své domovině a stane se učitelem a dobrodincem

celého okolí. — Nedávno založena „Nova hrvatska zabavna bibl," kterou počal vydávati M. F. Strmecki a kterou pořádá Stj. Širola. Prvý svazek má název »U dokolici." Sbírka původních črt a povídek. Napsal Stj. Širola. — Nedávno vydal akadem. spolek „Zvonimir" ve Vídni „Zvonimir, almanak hrv. omladine za god. 1889." „Almanach" má hojnosť pěkných básniček, povídek a rozprav a jest důkazem, že maj' někteří ze spisovatelů veliké nadání. Jen o něčem jest mi se, žel Bohu, zmíniti s nevolí. Mezi spisy v „Almanachu" se nachází více míst, jež ukazují, že dotčený spisovatel ztratil již všechen stud.

Zábavné listy. Obrázkový časopis pro lid český. Red *J. L. Turnovský.* Ročník XI. 1889. V Praze.

„Zábavné listy" reklamou jsou dosti vychváleny, čemuž jich cena neodpovídá. Tím méně pak chváliti možno časopis ten se stanoviska, které si sám vytýká, chtěje býti listem pro lid český. — Jak o tom soudíme, napsali jsme při posudku loňského ročn'ku „Záb. listů." Letos není jinak. Ročník právě ukončený dle velké většiny článků může býti pro kterýkoliv lid. Pro lid český málo zde vhodného nacházíme. Tomuto úskalí vyhnul se nyní nakladatel tím, že vydal první číslo nového ročníku s nápisem „Zábavné listy. Obrázkový časopis." Nápis ten jest aspoň pravdivý.

Povídka „Nad vodou" jest nemravná. Většina prací nad prostřednosť nevyniká. Dříve již četli jsme jinde „Píseň vítězící lásky." Práce ta do rámce „Záb. listů" se nehodí. — Pěknější práce jsou příspěvky Braunovy, Košťálovy; z poučných Krecarovy, Gabrielovy a Drbohlavovy. — Úprava „Záb. listů" jest slušná. *J. Antonínor.*

Literarní rozpravy v časopisech.

Hostinský, O pokroku v umění (Č. č. st. 6.). — **Soukop**, Z červánků před Sušilem (Obz. 23.). — **Grabowski**, Literatura slovinská (Przegl. lit. 47.). — **Bleibtreu**, Odpory kritiky (Bl. f. litt. Unterh. 47.). — **Bostel**, Přehled polského dějepisectví o Uhrách za posl. 10 let (Ung. Rev. 8.). — **Kreiten**, Slovo o „Jesus-Romane" (St. a. Maria-Laach 9.) — **Bertrand**, Pascal jakožto fysik a filosof (Journ. d. Sav. 10.). — **Glardon**, Otázka náboženská v Rusku (Biblioth. univers. 10.). — **Setti**, Italský epigramm a poslední epigrammatista (Nuova Antol. 20.).

Paběrky.

R. J. Kronbauer, autor fantastické povídky z nalezince „Alma," v prvém sešitu povídek „Z posledních stanic" líčí zcela určité i žijící dosud osoby, podává data i poměry choromyslných v Kosmonosích tak přesvědčivě, jakoby líčil skutečnou událosť. Místo pravdy však podává, jak dokázal v časop. „Čech" (č. 267. a 279.) dobrý znatel téhož blázince přesnými údaji úředními z matrik, „pikantní" smyšlenky, „tajemné" vraždy, o nichž skutečnosť ničeho neví, a „tajeplné záhady," jež skutečnosť až příliš jednoduše rozlušti, ač prý, dle p. autora, žádný o pravdě ani „tušení nemá." Tak tajeplné zardousení komtessy Leokadie sedmnáctileté — jest smyšlenkou,

jež v pravdě jeví se smrtí zánětem plic hraběnky Leokadie z Miebachů, jež zemřela ve stáří 47 let — ne v Kosmonosích — nýbrž ve Vídni dle úředních nálezů. Podobna je tajeplná záhada o koruně z červených aster atd. Dle „Čecha“ jest Kronbauer „prasprostým pamfletářem.“

Václav Beneš Třebízský kritik si příliš nevšímal; říkával: „Je mi to k smíchu, čtuli zde chválu, jinde o téže práci hanu. Kritika opravdová musila by býti vědou; především bylo by založiti důkladný jen kritický list a kritik musil by býti muž, znalý literatury všech vzdělaných národův a prost všelikých vad. jako závisti a pýchy. Mám za to však, k tomu že nikdy nedojde, spíše se domnívám, že kritika úplně přestane.“ (Životopis od J. Brauna.)

Květobor. „Jaroslav Vrchlický vydá novou sbírku básní, jakmile jen najde pro ně nový název.“ (Hum. l.) — Jisté katol. noviny píší o vídeňském svatém duchu „Národních listů“; myslíme, že tak výrazně netřeba psáti. — „Zázraky starých dob dávno sice pominuly (sic) a přišly v zapomenutí, ale na jejich místo nastoupily divy novodobé“ — tak zní úvod do pojednání „O zvláštnostech v žiti lidském.“ — „Časopis českého studentstva“ také súčastnil se husitského výletu Čechů do XV. století, při čemž novinářstvo české oplývá hojnými nesmysly a nesprávnostmi; onen vybízí české studentstvo, že třeba jemu „bojovati proti klerikalismu. konservatismu, aristokratismu, proti prospěchářství a šosácké mírumilovnosti a pohodlnosti.“ Kdyby byl řekl: studentstvu potřebí pilně „studovati“ a neblamovati vysokého učení českého, bylo by lépe

Zprávy.

Z Prahy. (Pův. dop.) Zde v Čechách je teď hlučno a živo. Nebývalý ruch oživil všecky mysli a všecky vrstvy společnosti, jak po něm touženo a voláno už několik let. Mnozí jen si kladou otázku, zdali z toho vzrušení vzejde české věci prospěch. Toť bude těžkým úkolem všech povolaných činitelův, aby ho využitkovali k dobru národa, aby je uvedli do kolejí pravých, na nichž se není obávati neštěstí. Připadá nám tu episoda ze života nedávno zesnulého nestora moravského spisovatelstva, druha a přítele Sušilova, ode všech milovaného a váženého kanovníka Matěje Procházky, jenž podobnou smrtí náhle sešel, jako známý mathematik, univers. professor P. Jandera. Kdysi navštívil jej v jeho bytě u Minoritů pražský ctitel jeho, kněz a spisovatel slovutný. Procházka chválil nadání a energii Čechů, jakož i pokrok národnosti naší v království; avšak litoval té stálé nesvornosti a rozdvojenosti, těch nekonečných svárův a hádek v Čechách. V té věci prý Čechové moravští jsou šťastnější. Pražský host srovnával se s tím úsudkem, dodal však na vysvětlenou, že právě ta čilosť v Čechách, to stálé sebe-podněcování podporuje a spůsobuje onen pokrok národnosti; ty spory a hádky jinak nepěkné podmiňují bdělosť a čilosť duševní, otužují povahu a budí energii a odvahu. V Čechách prý mají tvrdé lebky a — vzato kolem

a kolem — prý přece jenom se prou a hádají o věci národa se týkající a rychlejšího jeho pokroku, lepší budoucnosti jeho; kde jde o nepřítele, tu že přece vždy hned se srazí v jeden šik a bijí spojenými silami Naproti tomu na Moravě ovšem není těch sporův a bojů mezi sebou, ale také ne toho odporu proti nepříteli, toho postupu české národnosti, není té odvahy, té energie, nýbrž prý pěkný ovšem idyllický život, ale tato idylla pro věc národní přečasto se mění — v elegii! S úsměvem Procházka se prohlásil za přemožena a přidal se k názoru pražského ctitele

Netřeba tudíž nazírati na nynější hnutí v Čechách zoufale. Pokládáme je za process očišťovací, jaký ob čas nejen jednotlivce navštěvuje, nýbrž i celými národy hýbe. Dobře pak jest, jevíli se národ ještě schopným takového očištění; u vetchého kmeta ani u vyžilého slabocha už nenastupuje; také by ho nesnesl ani ten ani onen. Míníme, že konec konců z nového tohoto vzplanutí myslí v Čechách nevzejde škoda ani národnosti ani víře, budouli jen rozhodující vůdcové moudři, rozvážni a obratni; spíše lze od něho čekati zájem pro duševní statky národa, pro písemnictvo a umění. Povšimnutí ostatně zasluhuje, že jak prof. dr. Bráf, tak prof. Tilšer jsou rodem Moravané, avšak i vlastní původci směru reformatorského čili t. zv. realistického pocházejí z Moravy. To však nebudiž vykládáno jako separatistické rozlišování nebo vychloubání, nýbrž jako zvláštní náhoda. Ostatně shledáváme zcela v pořádku, ba pokládáme za nanejvýš žádoucí věc, aby ve všech oborech národního života zde, na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku byl patrným vplyv vzájemnosti, vplyv společné, bratrské, práce za jedním a týmž účelem. —

Ovšem nemíníme slovy těmi nijak omlouvati spůsob psaní v našich novinách obvyklý, kde místo věcného poučování čtenářstva o podstatě otázek politických, národohospodářských a socialních, místo vzdělávání a ušlechťování dočítáme se zvláště v dobách pohnutých vzájemného sebesnižování, překrucování fakt, hanobení a nadávání. Tato stránka v národním životě našem jest nejžalostnější a nejsmutnější a nebyla posud ostřeji odsouzena než v nejnovější satiře Svatopluka Čecha o ptáku Velikánu Velikanoviči, kde se ukazuje, jak tento požíral vše, co mu pod ruku přišlo, knihy, kameny, vozy, lidi, vše, vše, ale když mu nastraženy žoky s vystřiženými články a polemikami našich novin, on, hrůza města i lidí, pozřev je bídně pošel.

Zápolení stran se všude světem nítí,
kde proud volný tryská veřejného žití,
všude občas burným vyvěží se valem
vlna promíchaná rmutným ze dna kalem;
ale nekypí snad nikde kraji všemi
boj tak veselý, jak v oné krásné zemi:
Předci udatní kdys bojovali slavně
na bojištích sterých palcáty a cepy,
vnuci na papíře rvou se neunavně
spíláním a hanou, pomluvou a klepy,
vysocí a nízcí, učení a prostí,
a snad nejhůř ti, kdož kážou o svornosti;
a tak uvykl již národ pusté vřavě
nadávek a klevet každodenní stravě,

že se nezardívá, nechví ošklivostí
nad tím bahnem rmutu, lží a jízlivosti,
jehož nesnesla ni žaludková blána
všechno trávícího ptáka Velikána . . .

Jako na poli národní práce tak i na poli písemnickém touženo ještě před nemnohými lety, aby vánoce staly se podobně jak u jiných národův ohniskem i středem zvýšené činnosti nakladatelské. Dnes už v té příčině netřeba si přáti více. Přední spisovatelé uchystávají k té době vždy nějakou novinku, nějaké překvapení, a ostatní nezůstávají za nimi pozadu.

Nakladatelé zrovna se předstihují v horlivosti, zásobiti vánoční trh. Jelikož pak prosinec je říkajíc měsícem maličkých, spisovatelé i nakladatelé na ně pamatují především. Dnes věru již české dítě nepotřebuje obrázkových knih německých dostávati do rukou, knihkupci Hynek a Štorch mimo jiné zásobují rodiče hojným výběrem českých knih pro mládež od věku nejútlejšího až do let nejpozdějších. Knihy Hynkovy jsou ovšem z velikého dílu překlady, ale úprava jejich česká pochází z rukou učitelských (nejvíce od A. Mojžíše) a odstraňují tedy přece aspoň nedostatek na tom poli, pomáhajíce zároveň českou rodinu zbavovati cizinské přítěže a cizińského inventáře. Ale také se množí počet vynikajících spisů původních pro mládež, a tu opět Štorch karlínský a pražský vedle Hynka jest nejčinnější nakladatel. Topič, Kober, Šimáček, Vilímek a j. posud jen ob čas vzpomínají mladých čtenářů. Všichni však posud hledí více k nádherné výpravě knih než k jich láci; někdy cena až zaráží drahotou, jako při nejnovějším spise Kořenského: „V cizích zemích,“ Štorchem vydaném, jenž stojí 3 zl.! (Štorchem vydávané knihy pro mládež jsou vůbec drahé.)

Škoda, že také Ústřední Matice se dala svésti tímto u nás už skoro ustáleným pravidlem, vydávati knihy raději dražší než lacinější. Že i ona se vůbec odhodlala k návrhu prof. Fr. Táborského pořiditi vánoční dárek našim dětem, to jí jakožto ochránkyni a vzdělavatelce české mládeže svědčí pěkně a dobře. Kniha, kterou letos vydala pořadatelstvím téhož professora Táborského za významným názvem „N a š i m d ě t e m,“ dochází všeobecné chvály pro svůj obsah šťastně přiměřený a pečlivě vybraný jakož i pro hojnosť zdařilých illustrací. Jest věc patrná, že by u nás bylo dosti povolaných spisovatelů pro mládež, jen kdyby vždy se psalo s takovou péčí a láskou, jako se stalo zde. Ať jen jednoho vyjmeme, Julia Zeyera, toho by čtenář zde málem nepoznal. A při tom rozměru knihy (220 str. bez not) některá osvědčená jména mezi přispěvateli ještě scházejí, jako na př. Svatopluk Čech, Fr. Bartoš, Václ. Kosmák! Avšak úprava knihy neměla býti tak nákladná aneb raději dvojí: jedna na papíře prostším, aby kniha byla dostupna i méně majetným vrstvám lidu, druhá mohla býti pak pro zámožnější taková, jakou jest, ač tu budiž vyznáno, že cena při nynější úpravě ustanovena opravdu mírně.

S tímto vánočním dárkem může tedy písemnictvo býti spokojeno. Rovněž tak se věc má i se čtyrmi novými pracemi poetickými: *Čechovou* „K r a t o c h v i l n o u h i s t o r i í o p t á k u V e l i k á n u V e l i k á n o v i č i,“ rozkošně žíhavou satirou na mnohé naše poměry veřejné, vědecké, spolkové i novinářské, s ohnivými „S e l s k ý m i p í s n ě m i“ a „Č e s k ý m i z n ě l k a m i“

Sládkovými, které byly v měsíci rozebrány a dospěly k druhému vydání, s *Heydukovou* básní „Na vlnách," na způsob „Lešetinského kováře" Čechova složenou, jen že na 61 písní rozdrobenou, posléz pak též s originalními „Pohádkami veršem" od *Růženy Jesenské* napsanými, sbírce zdařilých básnických zpracování themat přírodovědeckých i čiře pohádkových.

K původním prácím druží se některé vynikající překlady, které naší literatuře jsou a budou ke cti. Není však úkaz zrovna povznášející že některé z nich jen stěží našly nakladatele, jako znělky Michelangela Buonarottiho, jež přeložil Jaroslav Vrchlický a u Bursíka a Kohouta vydal; ti pak přátelé poesie světové, kteří si právě nedávno dobrali poslední svazek „Osvobozeného Jerusalema Tassova" v překladě Vrchlického za cenu více než pěti zlatých, málo budou sobě vděčni za svou horlivosť, zvídajíce, že celou knihu dostati lze nyní za 2 zl. 50 kr. u A. Štorcha, jenž celý náklad skoupil od Lauermanna. Vážíme to vysoce, že takováto díla světoslavná se odívají v roucho české a litujeme jenom, že jich v sobě neshrnuje jeden z nejkrásnějších a nejzáslužnějších podniků českých, pohříchu snad už zaniklá Poesie světová. — Takovéto překlady by měly býti slaveny jakožto malé události literarní, neboť význam jejich daleko se vypíná nad denní ruch. K takovýmto událostem literarním jsme počítali přeložení „Pana Tadeáše," „Božské komedie" (tiskne se v druhém vydání) „Osvobozeného Jerusalema" a „Homera" (od Škody), k nim bude počítati také překlad Byronova „Childa Harolda," který se již tiskne a básní Puškinových, rovněž chystaný od Elišky Krásnohorské. Z toho se radovati musí každý, kdo má porozumění pro vyšší statky duševní a národa, překlady ty jsou důkazem vážné práce a velikého pokroku národnosti a řeči naší. —

Otto počal vydávati „Sebrané spisy" Aloisa Jiráska. Toť opět svědectví, že se dobré knihy v lidu našem hojně a pilně čtou. Při tom však se nám namanuje mimoděk otázka: Čím to, že nedochází na souborné vydání spisů Svatopluka Čecha? Což pro tohoto nejznamenitějšího básníka našeho od nejstarších dob až do přítomnosti žádný nakladatel nemá místa ve svém nákladu, jako proň nemá Praha ani země žádné synekury, sněm ani vláda žádných mimořádných cen aneb stipendií, aby mohl klidně zírati do budoucnosti, klidně a chutě pracovati v přítomnosti? Robert Hamerling požíval od vlády vídeňské stálé vysoké pense, jen aby mohl všecky síly svého genia nerušeně věnovati básnění; avšak Hamerling pro německou poesii nemá daleko toho významu, který má a míti bude poesie Čechova pro umění české! A muž ten musí tolik nenávratného času, tolik vzácných sil mařiti úmornou prací redaktorskou!

Novinky oznamují se: *Dra. Č. Zíbrta* „Z her a zábav staročeských"; *Dra. Bačkovského* „Mluvnické rozpravy" a „Katoličtí kněží o písemnictví novočeské zasloužilí"; *Dra. Černého* „Obrázky z dob našeho probuzení"; *Sv. Čecha* „Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči" vyjde nákl. Fr. Topiče; *Stroupežnického* výpravná hra „Christoforo Colombo" nákl. Fr. Šimáčka; *Bož. Kunětické* „Čtyři povídky" v „Kab. knih.," kdež vyjdou *Herbenovy* „Slovácké děti"; *J. D. Korvína* verše „Z bytů a chrámů" a téhož črty „Lidé a lidičky," nákl. J. Šolce v Kladně; *Dra. G. A. Lindnera* „Pohrobní paedagogica" (přednášky), nákl. A. Mareše v Roudnici;

„Literarní a hudební zábavník“ (časopis) red. *Karla Modestýna* v Praze; „Bulletin de la librairie française“ u F. Topiče v Praze (zdarma); *Jind. Leminger* „Cyklistské písně večerní“ nákl. Fr. Šimáčka; *Danteova* „Božská komedie“ v překladu *J. Vrchlického* tiskne se ve druhém vydání.

Polský slovník naučný, povšechný, obrázkový, chystá se ve Varšavě. Dle programmu bude však řízen duchem protináboženské školy varšavské (Chmielowski, Karlowicz a pod.); proto z hesel vědy náboženské a bohoslovné zcela vynechány!

Bohdana Zaleského tři básně dosud netištěné vydají se v Krakově: „Złota duma,“ „Wigilia tysiącoletnia“ (obě nedokončeny) a „Potrzeba Zbarazka,“ ve třech zpěvech, nejkrásnější prý vůbec báseň jeho.

Knihy „Družstva sv. Mohora.“ Žádné družstvo osnované k tomu cíli, aby vydávalo knihy, kterými by se lid vzdělával a v nichž by ušlechtilou zábavu nalézal, nemůže se po bok postaviti slovinskému družstvu sv. Mohora v Celovci. Neboť to vydává knihy lidu opravdu přiměřené, a to v každé příčině, knihy zdravého národního a pobožného ducha, a má tolik členů, že dle jejich počtu můžeme si učiniti úsudek o výši vzdělanosti a uvědomělosti slov. lidu. Zakladatelé družstva, A. Einšpieler a nezapomenutelný biskup a vlastenec A. M. Slomšek, ani tušení neměli, jakých obrovských rozměrů družstvo nabude. Bylť začátek jeho velice skromný, budoucnosť nejista; chřadlo a zanikalo, dokud se nezakotvilo na církevní půdě; ale i od té doby výbor družstva s jakousi bojácností očekával každého roku výsledek sbírání nových členů. Národ slovinský je vůbec chudý a stěží platí příspěvek 1 zl. na knihy družstva, avšak přece všechny ty překážky nejsou v cestě úspěchům a pokroku družstva. Národ družstvu sv. Mohora důvěřuje, slovinští vlastenci je podporují sbíráním členů, dovední a nadaní spisovatelé slovinští je svými duševními plody zásobují, a tak družstvo to stále ještě nade všechno očekávání a skoro zázrakem vzrůstá. Každého roku rozesílá 270.000 knih mezi lid. Loňského roku se družstvo rozmnožilo o 4490 členů; r. 1888. mělo 41.552, loni však 46.042 členů, což jest na malý národ slovinský číslo zajisté veliké. Rozmnožíli se letos ještě o 4000 členů, bude družstvo míti 50.000 členův a pak bude slaviti prvé své jubileum. Příčinu tak velikých úspěchů můžeme hledati v tom, že se čtenářům a odběratelům knih Mohorových podává četba zdravá a zcela vhodná. A ty úspěchy družstva aspoň částečně odměňují výbor, jenž vždy s velikou péčí a opatrností vybírá, co je lidu nejpříhodnějšího a nejzáživnějšího. Jako každého roku tak i r. 1889. vydalo družstvo šest knih; dvě jsou obsahu náboženského, dvě poučného a dvě zábavně-poučného.

Nejlepší knihy světové, jež prý vzdělanci třeba přečísti, sestavilo jisté berlínské knihkupectví (za příkladem anglických seznamů „100 nejlepších knih“), vyžádavši sobě úsudky několika čelných literatů německých. Někteří jen povšechně se o věci vyslovují, většina podává obšírné seznamy kolem sta spisů (Bleibtreu, Ed. v. Hartmann a j.). Slavný dějepisec Joh. Janssen taktéž uvádí vynikající díla rozmanitých oborů, „ve kterých mohutnosť ducha po jeho soudu zvláště se jeví.“ — Ze Slovanův uvádí se velmi málo (Dostojevský, Mickiewicz, Puškin, Tolstoj, Turgeněv); z Čechů nikdo. Bibli většina zaznamenává.

Boj proti nemravným knihám. V Lausanně ve Švýcarsku založen spolek na vymýtění nemravného čtiva. Mezi jiným rozeslal novinám švýcarským

žádosť, aby zprávy o zločinech podávány byly stručně a prostě a ne ozdobným slohem. — V Australii zabaveno množství nemravných knih, poslaných z Londýna; když pak knihkupec žádal, aby je směl odeslati nazpět do Londýna, odpověděno, že ani Londýn nemá těmi vyvrhely býti obtěžován, a knihy vydány — plamenům.

Láce knih. V Madridě počala vycházeti „Biblioteca de Autores Célebres“ v elegantních svazcích asi o 280 str.; zastoupeni jsou nejslavnější žijící spisovatelé: korunovaný poeta José Zorilla, Nuñez de Arce, přední novellista i učenec J. Valera atd. Cena jednotlivých svazků pouze 1 frc.

Německé písemnictvo čítalo r. 1887. 15.972 děl, r. 1888. pak asi 17.000, ze kterých připadá 1623 bohosloví, 842 dějepisu, 588 starovědě, 156 filosofii, 1423 krásné slovesnosti; **vlašské** písemnictvo čítalo r. 1888. 10.863 děl.

Knihopis.

K. Estreicher, Bibliografia polska, tom XI, zesz. 1—3. Kraków 1889. Str. 372.

J. F. Gajsler, Rys dziejów czeskich. Tom I. Warszawa. — Svazek ten jedná o dějinách českých až do smrti Husovy.

Oskar Kolberg. Lud, jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce. Serya XXII: Łęczyckie. Kraków 1889. Str. VIII 279.

Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie (wydział filologiczny i historyczno-filosoficzny), tom VII. 1889. obsahuje mimo jiné: **J. Kallenbach,** Czwarta część Dziadów A. Mickiewicza, studyum porównawcze; **M. Kawczyński,** Porównawcze badania nad rytmem i rytmami, cz. III: Rytmika romańska; **J. Tretiak,** Ślady wpływu Mickiewicza w poezyi Puszkina. — V „Rozpravách“ též akademie zařaděna: **E. Jelínka** Bibliografia dzieł, rozpraw i artykułów czeskich, dotyczących rzeczy polskich.

Sig. Librovič, Puškin v portretach. Istorija izobraženij poeta v životopisi, gravjurě i skulpturě. S 50 illustr. SPb. Str. 266. Cena 3 r.

Spasovič, Sočiněnija. 2 sv. S podobiznou. Str. 278 a 406. Cena po 1 r. 50 k.

Iv. Tkalčić, Povjestni spomenici slob. kralj. grada Zagreba. I. díl od r. 1093. až 1399. Cena 6 zl. — Předeslán úvod o užívání podaných listin.

Fr. Š. Kuhač, Katechismus hudby, spracovaný dle J. C. Lobeho. V Záhřebě. 2. vyd. — Obsahuje též zajímavé zprávy o hudbě lidové, o dějinách hudby, choralu atd.

K. Hörmann, Narodne pjesne Muhamedovaca u Bosni a Hercegovini. Kn. 2. — O sbírce podáme příště obšírnou zprávu dle „Vience“.

Sebast. Brunner, Kniffologie und Pfiffologie des Weltweisen Schopenhauer. Im Schreiben und Treiben des Meisters und seiner Gesellen plastisch und drastisch dargestellt. Paderb.

G. Feldner O. P., Die Lehre des hl. Thomas v. Aquin über die Willensfreiheit der vernünftigen Wesen. Graz. Str. 274. Cena 2 zl. 40 kr. — Spis jedná o sporech vedených mezi katolickými bohoslovci o poměru svobody lidské a působení božího na ni, dokládaje se naukou sv. Tomáše.

G. Gietmann S. J., Beatrice. Geist und Kern der Dante'schen Dichtung. Frbg. im Br. Str. 198. — Dokazuje se, že láska Danteho ku dceři Folco Portinariho, vytčená od Boccaccia, jest asi pohádkou, jíž básník od vykladačův obestřen, a že hlavní předmět básně jeho jest ideální církev, t. nevěsta Písně písní a táž, o které sv. Pavel mluví k Ef. 5, 23. sll., opěvovaná mluvou milostného básnictví.

H. Gruber S. J., August Comte, der Begründer des Positivismus. Sein Leben und seine Lehre. Freibg. im Br. Str. 144. M. 2. — Monografie vyšla v „Ergänzungshefte der Stimmen aus Maria-Laach“ i podává soubor nauky Comteovy.

Hirth-Muther, Der Cicerone in den Kunstsammlungen Europas. Leipzig und München. — Sv. 1. jedná o mnichovských, sv. 2. o berlínských sbírkách, s úvodem o uměleckých otázkách vůbec. Illustr.

Kinke, Forschungen und Quellen zur Geschichte des Constanzer Concils. Paderb. Str. 347. I. díl podává neotištěné dosud prameny (zvláště denník kard. Fillastrea); ve druhém látka předběžná spracována.

Friedr. Kraus, Orlović, der Burggraf von Raab. Ein mohammedanisch-slavisches Guslarenlied aus der Herzegowina. Frbg. im Br. — Spis. podává překlad básně, vyšetřuje souvislosť s dějinami, a připojuje vysvětlivky slovné i věcné o básnění jihoslovanském.

E. Reich, Schopenhauer als Philosoph der Tragödie. Eine kritische Studie. Wien. Str. 139.

„**Wissenschaftliche Handbibliothek**" se stanoviska katolického ve stručném objemu a za laciný peníz (tisk. arch po 10—12 pfen.) začal vydávati F. Schöningh v Paderborně. První řada bude obsahovati theologii, další pak ostatní vědy. Spolupracovníci jsou četní a osvědčení.

Aug. & Alois Backer S. J., Écrivains de la Comp. de Jésus, poprvé vyd. v 8 svazcích o 6300 spisovatelích, r. 1853., po druhé r. 1869., vyjde nyní péčí P. Carlosa Sommervogela v 10—12 svazcích asi v 10 letech.

M. Kawczynski, Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes. Par. Str. 220. Cena 5 fr. — Spis přílišný důraz klade na básnictví umělé a odvozuje rythmy novější vůbec z řeckých.

A. David Sauvageot, Le réalisme et le naturalisme dans la littérature et dans l'art. Paris. Str. 399. Cena 3 fr. 50 c. — Stručný obsah díla jest asi tento:

Názvu realismu jinak užívá kritika, jinak obecenstvo. Po Zolovi užívá se též jména naturalismu. Je pak realismus škola, která omezuje umění na reprodukci skutečnosti smyslové, tak, jak ji zkušeností poznáváme. Je dvojí. Buď slouží náboženství, jako středověký realismus, buď rozšiřuje lásku evangelickou, jako novověký G. Eliotin, Tolstého a Dostojevského, buď hlásá počestnosť antickou, jako Diderotův a Šeb. Mercierův, buď ujímá se vědy a moralky positivistické, jako Proudhonův a Zolův, — takovýto se nazývá realismem didaktickým; anebo všemi těmi zájmy pohrdá, kreslí přírodu jen ze záliby, jako realismus renaissance, Angličanů, Holanďanův a Španělův a nyní škola Flaubertova, — může slouti realismem indifferentním anebo správněji než onen naturalismem.

První umění vůbec bylo naturalistické: zobrazovali přírodu beze veliké intence. Svědčí tomu pozůstatky assyrských bas-reliefů, jakož i první plody sochařství a řezbářství v Řecku. Týž vkus přesnosti materielní jeví se u cyklických básníkův u lyriků školy Simonidovy a u sicilských komikův Epicharma a Sofrona. Leč i po čas idealismu Sofokleova a Feidiova udržel se naturalismus i vzmohl se zas ve stol. IV. Nepomíjeno však při něm ani gracie ani krásy, kteráž ovšem byla brána ze života všedního. Představiteli směru toho v sochařství byli Lysippos a Praxiteles v literatuře škola alexandrijská a Theokrit. Apollonios péči věnoval plastice svých osob; analysi myšlenek a citů přeložil v řeč gest a pohybů.

Z Římanů Plautus někde líčí mravy soudobé jen pro zasmání. Catullus Propertius a Ovidius hned podle školy alexandrijské kloní se k archaisování mythologickému, hned k realismu života všedního. I sochařství z doby císařství hlavně na podobizny se obmezující, je naturalistické. Tehdy naturalismus byl vkusem obecným. Hověli mu i literati i učenci i lid nevzdělaný, jenž tragoedií pohrdal pro pantomim a tímto pro svrchovaně realistické tragoedie v Amfitheatru. (O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 2.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

(Č. d.) Není tím nikterak řečeno, že na nedostatek theoretických vědomostí z aesthetiky, který v obecenstvu čtoucím se spatřuje, kritika má ohlížeti se tou měrou, aby ani dosť málo oň nezavadila. Ba na příhodných místech lze kritikou mnohem lépe poučiti o požadavcích vkusu, nežli úvahou theoretickou, poněvadž je tu po ruce hned doklad, jejž možno zevrubněji probrati nežli v úvaze povšechné. Není ani řečeno, že vkus pouze ku theoretickým vědomostem se druží, a že by tudíž vkusu obecenstva bez nich nebylo lze vzdělávati. Nejlépe ovšem, když obojí jest pohromadě, neboť přirozený vkus podle zdravého smyslu vydán jest nyní četným nebezpečným zkouškám při nevkusnosti stále v popředí se deroucí, a stěží v nich obstojí, nemáli pevného podkladu theoretického. Nesnáz ale působí další otázka, o jakou soustavu aesthetickou se tu opírati, kdyžtě všechny vidíme jaksi vzdáleny od skutečného umění, a žádná se vůbec neuznává. Ba i ustálenými zásadami zdají se otřásati novější směry v umění, které tvoří sobě svoji aesthetiku. Rozdíly však opravdu nejsou tak velké, jak se pronášejí, a skutečné posuzování za nějakou dobu střízlivěji bude na odchylky ty pohlížeti. Jestiť to zase jenom jiný spůsob staré kletby, která lpí na poměru theorie a praxe, které málokdy se k sobě svorně druží, neustále se potýkajíce. U nás toliko nelze nepolitovati, že mužové aestheticky vzdělaní často vzdalují se kritiky z rozmrzelosti nad okolnostmi, snad někdy i z netečnosti.

Proti některým naukám novodobým třeba vždy na tom státi, že látka umělecká, tak jak v básni spracována, má svoji cenu v sobě, že není obsah jako obsah. Jest až stydno poslouchati, kterak jistí »aesthetikové« naturalismu tak řečeného kynickou sprostotou na roveň kladou zjevy nejvznešenější a nejnižší (příslušného výroku žida Albertiho [Der moderne Realismus] nelze tu ani uvésti). I ošklivé a hnusné zjevy jsou sice s to, aby v pozorovateli vyvodily city a nálady ušlechtilé. Avšak tím samým, že jsou ošklivy, stojí níže nežli zjevy ušlechtilé, a nemohou rozumně obojí na roveň býti kladeny. Duševní průběh pokaždé přiměřen jest látce, jaká se mu podává:

výsledný stav záleží ovšem hlavně na tom, jak se mu podá. Broditi se kalem za účelem kathartickým příčí se vší rozumnosti. Život kalu toho podává až mnoho. člověk vždycky k němu jest náchylen, když dokonalé sebevlády nešetří; i není snadno, aby umělecké dílo v něm se pohybovalo a přece jím se nepotřísnilo a nepotřísnilo také pozorovatele. I když obmezí se stránka ta co nejvíce, vždy znesnadněn jest úkol umělcův, utvářením látce dodati takového směru, aby povznášejícímu účelu díla uměleckého nebyla na úkor. Kdo účelu toholo neuznávají, ovšem chtějí báseň míti rozborem skutečnosti, jelikož je skutečností a jelikož jest obrazem dějstva duševního: pak ale nesnadno říci, že myšlení a smýšlení a povaha člověka jest podrobena nějakému soudu, pak jest úplně lhostejno, co v nitru člověka jest: dosti, že tam něco jest, tím samým je to také oprávněno. Nízké představy uměním buditi za tím účelem, aby člověku jevily se nízkými, má tedy svou míru, která snadno se překračuje; buditi je pro ně samy, aby v nich činnosť duševní na tu chvíli zaměstnával, jest nemravné: analyse psychologická v umění neostává vědeckou, nýbrž má přecházeti v cit, a nízké city v požitku uměleckém reprodukovati jest nízké, nikoliv umělecké. Dokud jest rozdíl mezi bezúhonností a podlostí, dotud také umění jen s onou obstojí; vzácná, vznešená činnosť umělecká jen vzácným předmětům může býti věnována.

Často báseň srovnává se i v této příčině s malbou, stránky ceny ušlechtilé a méně ušlechtilé zovou se s v ě t l e m a s t í n e m básně, které jako v malbě třeba příhodně rozděliti. Rčení to jest pouze obrazné, neboť věc není stejna. Jest mnoho druhů básnických, ve kterých t. ř. stínu není. Věrný obraz života lidského bude obsahovati také stíny, avšak ne vždycky a ne samý stín; nad to věrnosť básnická a věrnosť vědecká jsou docela různy. Látku zajisté potřebí posuzovati celkově a dle dojmu výsledního: převládáli v něm ráz nízký, i když časť jeho v básni jest menší, látka jest básnicky pochybena.

Nedorozumění, jakým věty tyto jsou často vydány, sotva jsou opravdivá, nýbrž spíše zlomyslná. Jestiť samozřejmo, že úmyslnou činností, jakou jest básnická, nemá se opáčeti, čeho rozum přijati nemůže. Zákon rozumu a mravnosti v životě káže vystříhati se citů nízkých a podlých, dojmům a zkušenostem takovým vyhnouti se nelze. V básnictví provádějí se pouze city, kterými ta neb ona zkušenosť bývá doprovázena; i jest zajisté protirozumno a nemravno utvářeti a podávati látku takovou, že city, které rozum odsuzuje nezbytně se dostavují. Neplatí zde, že prý castis omnia casta!

Spadá tedy pod vědecký soud též obsah básně. Především hledí se k celkovému dojmu jeho, pak ale také k částem. Jsou jisté stránky života, kterých úmyslně rozumný člověk bez potřeby nikdy nebude opakovati a na odiv stavěti. Takové vymykají se básnickému spracování vůbec, a sebe lepší tendence jich nezmění. Ani posvátnosť na př. Písma sv. nepřekonává všeho nebezpečí, které z četby jeho

může vyplynouti. Idealismus v této příčině vždycky ostane uměleckým směrem jedině pravým. Idealního rázu lze ovšem i látce méně idealní dodati, a do té míry je správno, že mnoho záleží na tom, jak se věc podá, totiž na vniterné formě básnické; ale myšlenkový obsah nenechá se vtěsnati v jakékoli formy, neboť není to material mrtvý.

Cennou nebo méně cennou jest látka básnická — sama o sobě i v básni spracovaná — ještě v jiné příčině, kterou stručněji lze odbaviti; jestiť ona boláčkou našeho básnictva, kterou kde kdo cítí ale málokdo hojí. Žádá se po básnících, aby mohutnými hlasy spolupůsobili v obrodu a pokroku národního bytu našeho. Cítí se dobře velké mezery na národním Parnasse českém, a žaloba stíhá žalobu na to. Zatím místo mohutných akkordů zaznívají odevšad bědné rýmovačky o střevíčkách . . . Inu ovšem, každá látka má svou cenu; každý také po svém chce býti nesmrtelným! Kritice však náleží šetřiti pravého měřítka i proti modě a duchu časovému: dokud budou rozdíly a stupně mezi zájmy a idealy lidstva, dotud kritika také vždycky právem vytkne za přednosť a zásluhu každou vynikající pravdu básnickou, jež by člověka povznesla.

Thema o významu látky básnické jest moderní; proto obšírněji o něm promluveno. Zvláště pro divadlo jest otázka ta rozhodnou, zdali jest ono ústavem uměleckým či hernou. Známo, že kritika česká v této příčině jest bezvládna proti té naší »pěkné kapličce«, kterou dal »Národ sobě« tam nad Vltavou s ohromnými obětmi, a která mu za to nyní pěstuje oplzlosti druhu nejhoršího. Přes to však nelze zanechati povinnosti: pravdu opakovati aspoň slovem, ač lež má moc opakovati se skutkem. I o jiných druzích básnických dlužno si častěji připomínati, že cenná látka i básni dodává ceny, jako každému jinému výkonu ducha lidského.

Jiných otázek o látce básnické (národní, dějinné, časové), o poměru ke skutečnosti potřebí ponechati poetice. Kritika staví na jisto, jaký jest obsah, a vyslovuje se, jakou cenu má. Zdravý rozum, mravnosť, víra rozhodují o něm u lidí rozumných, mravných, věřících. To jsou základy vážného kritisování; jinak jest básnění titěrnou hračkou, nemajíli vážné zájmy životní v něm svých práv docházeti, aneb nezáležíli na tom, jak ono k nim se staví. Závisí mnoho na tom, jakým směrem látku svou básník řídí, ale záleží něco také na tom, jakou látku vůbec si volí: socha sádrová nebude jako mramorová, a rozdíl mezi myšlenkovým obsahem cenným a bezcenným jest nepoměrně větší než mezi mramorem a sádrou. Avšak čtenářstvo kritik nemá býti zase uváděno v omyl neschopnými posuzovateli, kteří zaměňují pojmy: »forma vniterná« a »forma zevnější«. Forma vniterná ovšem jen slovy (formou zevnější) se pronáší, i nelze o ní jinak souditi nežli dle slov; ale nejsou výtky, činěné oné formě, vždycky výtkami pouze formalními, nýbrž také obsahovými jak ony, které zpříma činí se obsahu. (P. d.)

Posudky.

O neporušeném panenství Marie, matky boží a o tak zvaných bratřích Páně pojednává a lidu křesť. na uváženou podává *J. Klíma,* farář v Kloboucích. V Brně. 1889. Nákl. pap. knihtisk. bened. rajhr. Str. 172. Cena 35 kr.

Máme za to, že se méně prohřešíme na udané publikaci, blížímeli se k ní po prostu bez vědeckého apparatu, nežli ti, jimžto zevrubnější rozbor spisu náleží po právu a povinnosti, kteří se však vzhledem k němu halí v nevysvětlitelné mlčení. Podivno! Vždyť přece na první pohled patrno, kam až svými důsledky zasahá obrana neporušeného panenství Marie Panny. A komu by nebylo na jevě, jak důtklivě potřebuje i lid náš apologie toho druhu, ať jen prodlí aspoň násek na osadě smíšené. Proto jest povinností katolického tisku, aby na dílo přítomné upozornil a klestil mu i přístup mezi lid pospolitý. Spis náš objasňuje závažný předmět všestranně a přesvědčivě. Těžištěm jeho jest vyvrácení protestantského slovného výkladu biblických výrokův o »bratřích« Páně. Důkaz opaku tkví zejména v tom, aby se dovodilo, že Jakub Spravedlivý, zvaný »bratrem Páně,« byl apoštol, jemuž sv. evangelista Marek dává příjmí: »Menší.« Pak snadno již doložiti, že čtyři onino mužové, jež Písmo sv. po svém vlastitém spůsobu nazývá »bratřími Páně,« byli syny Marie, manželky Alfeovy a názvu jejich biblickému že dlužno podkládati význam jen nevlastní. Důkaz jest, jak viděti, poněkud zauzlený. A tu jest si v zájmu svaté věci přáti, aby si obrana vedla co nejpopularněji. Ve knize této probrána a odůvodněna jest otázka za otázkou velmi dopadně, ale napjetí pozornosti dlužno nemálo zmocniti zvláště čtenáři prostému, jak víme z úst nejednoho z nich. Sem tam některá obměna ve stavbě důkazu, místem i ve slovném výraze usnadnila by správné pochopení velice. Dobře bylo by dotknouti se i míst Mat. 1, 25., Jan 2, 4. a pod., ježto i ta jsou protestantskému předsudku zbrojnicí, jak dokazuje zkušenosť. S nemalým prospěchem bylo by, kdyby se vzal zřetel i k jiným protestantským katechismům a spisům. Lze se též ve knihách prot. dohledati nejednoho přímého ztvrzení katolické pravdy: od památných slov Lutherových ve výkladu ku chvalozpěvu »Magnificat« až po naši dobu dosti jest ve příčině té výroků, jež by dodaly argumentaci rozmanitosti a nepřímo i váhy. Úvaha o sv. Josefu měla tuším zaujati místo stati teprve následující. Přejeme knize upřímně, aby se brzy dočkala vydání druhého. Kéž jen se bedlivě čte a šíří mezi lidem zvláště v osadách nábožensky smíšených; nepatrná cena dovoluje, aby si ji opatřil sebe chudší. Vroucí slova páně spisovatelova nezůstanou zajisté v »národě marianském« bez ohlasu. *Jos. J. Vejchodský.*

Věstník královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná. Ročník 1888. V Praze. Nákl. královské české společnosti nauk. 1889.

Roku 1888. bylo ve schůzích této třídy král. č. spol. nauk konáno celkem 20 přednášek, z nichž ve »Věstníku« vydáno 10.

Dr. V. E. Mourek: »Krumauer Bruchstück eines mitteldeutschen geistlichen Gedichtes« (str. 3—33). P. Jos. Jůsko v praelatské knihovně a archivu v Krumlově nalezl mnohé inkunabule a rukopisy české, latinské a německé (viz »Časopis Čes. Museum« r. 1883. a 1885.), a k vazbě jedné z těchto latinských inkunabulí (Epistolae Francisci Philelphi) užito čtyř listů pergamenových, na nichž jest zlomek německé duchovní básně ze XIV. století pocházející, celkem 512 veršů; nyní chován tento zlomek v českém museum. P. professor Mourek vydává tu tento zlomek, spolu s výklady o vnější formě rukopisu, o písmě a zvláštnostech palaeografických, o obsahu. jakož i o charakteristických vlastnostech jazyka hláskoslovných a tvaroslovných. Text ve zlomku obsažený zakládá se na latinské skladbě XIII. století »Vita beatae Mariae virginis et Salvatoris metrica«, a jest úryvkem básně známé jménem »Bruder Philipps des Carthäusers Marienleben«. Tato báseň bratra Filippa vydána byla Rückertem r. 1853. (ve 34. svazku bibl. národ. ném. literatury), a varianty z textu Rückertova od rukopisu Krumlovského panem spisovatelem pod textem jsou označeny.

Dr. J. V. Prášek: »Kdy zkaženo bylo Ninive?« (str. 33—42.) Hlavním bodem v starých dějinách Přední Asie jest pád hlavních měst assyrských, která od králového sídla Ninivem se nazývají. Ale právě o této věci není bližšího určení v památkách klassických a klínových, a mínění o tom opírají se většinou o Písmo svaté. Ale shody není. Jedni kladou pád Niniva do r. 625. př. Kr. dle excerptův Abydénových u Eusebia. druzí do r. 607. nebo 606., opírajíce se o II. král. kn. 23, 29, třetí konečně zvláštním výkladem některých věšteb Jeremiových dospívají k roku 594. (Unger) a roku 583. (Bosanquet). Vyšetření této věci béře sobě za úkol p. spis. a obrací se nejprve ke dvěma zprávám hebrejským. téměř současným, totiž k II. knize král. 23. 29, z níž jde, že r. 608. Assyrie ještě bytovala, a k věštbě Jeremiově 50. 18, z níž opět plyne, že v l. 598.—594. říše assyrské a Niniva již nebylo. K tomu se pojí zpráva Abydénova z Bérossa vzatá, která klade pád Niniva přímo před nastoupení Nebukadnezarovo (r. 605.). Z toho vyplývá. že Ninive sbořeno bylo mezi lety 608.—605. př. Kr. Dalším pak zkoumáním zprávy Abydénovy a zpráv nápisových přichází p. spis. k tomu, že konec bojů před Ninivem lze vším právem klásti k roku 606.

Dr. J. Emler: »Nekrologium Zlatokorunské« (str. 42—83). Pan spisovatel obral si za úkol vydati všecka nekrologia česká; tuto vydává nekrologium kláštera Zlatokorunského. zachované v c. k. veřejné knihovně Pražské na 17 listech pergamenových a 22 listech papírových. Část pergamenová je ze XVI. století a původně obsahovala nekrologické zápisky přes celý rok v kalendarním pořádku, ale část od listu 18 (sahající od 6. října do konce roku) byla r. 1647. vyříznuta a nahražena pak listy papírovými, ale staré zápisy, které na vyříznuté části pergamenové byly, již nenahrazeny Celkem tedy jsou zápisy z věku pozdějších. Ale před založenım

této knihy dle dvou poznámek rukopisu byly již v klášteře podobné zápisky v době starší, které při vypálení kláštera r. 1420. na zmar přišly: jen nějakého neúplného nekrologia z doby starší užito také při této knize. Zprávy týkají se většinou duchovenstva klášterů cisterckých v Čechách, na Moravě a Rakousích, a pro historii mají důležitosť také zvláště tím, že udáván také rok úmrtí, což nebývá v nekrolozích. Přitištěna jest také řada zemřelých příslušníků řádu cisterckého, kterou založil roku 1665. P. Pavel Stohandel, člen kláštera Zlatokorunského, a která sahá do roku 1697.

»Über die angebliche Unvereinbarkeit des allwissenden Vorhersehens Gottes und der creatürlichen Freiheit. Auszug aus einer Abhandlung Prof. Dr. Löwes« (str. 84). V krátkém tomto výtahu se ukazuje, že řečený konflikt zdánlivě jest jen potud, pokud neobmezenosť božského předzírání a plná mocnosť svobody tvorstva neobmezeně proti sobě se kladou. Jakmile jedno nebo druhé by se obmezilo, odpadla by ona otázka; proto odmítnouti se musí vysvětlení, že Bůh, stvořiv svobodného tvora, svou všemohoucnosť a své předzírání obmezil. Podobně nelze připustiti domnění, že předzírání svobodného činu se strany Boha jest výsledek usuzování na základě úplné božské znalosti všech vnějších působení na člověka a jeho vniterních stavů. Spor ten se rozřeší, poználi se příčina jeho, a ta jest, že lidské představování na časovou formu poutané nemůže pochopiti mimočasového myšlení božského. Jakmile kladou se obě v jednu čáru, vzniká onen zdánlivý spor.

Ferd. Menčík: »Censura v Čechách a na Moravě« (str. 85—136). Literární dějepis má ukazovati také na příčiny, které proud literární podporovaly nebo zdržovaly. K těmto věcem patří i zřízení, zvané censurou, a proto p. spisovatel v obsažném tomto článku obral si za úkol historii její vylíčiti, zvláště se zřením k Čechám a Moravě. Ukazuje v části úvodní přirozený její vznik jinde, stopy u Řekův a Římanů, zřízení zvláštních dozorců při universitách, řečených peciarii (tak v Paříži r. 1323.), a přechází pak k Čechám, kde duchovní censura vyskytla se r. 1409. příčinou šíření učení Viklefova. Z počátku týkala se censura toliko spisů theologických, a náležela rektoru university a pak biskupům. Také Jednota bratrská zřídila si podobný sbor dozorčí. Prvá kniha s císařským privilegiem vydaná jest kronika Václava Hájka z Libočan (r. 1541.). V době pozdější vydávána mnohá nařízení v této příčině, a zejména i sněm tridentský r. 1562. věcí tou se zabýval, a ustanovena komise, aby upravila seznam knih zapověděných; předsedou té komise byl arcibiskup pražský Antonín Brus. Když uvedeni byli do zemí českých jesuité, hleděli censuru přivésti na sebe; v Praze r. 1560. svěřena jim censura knih hebrejských. Jinak měli dozor jen nad spisy členy svého řádu vydávanými, ale ponenáhlu snažili se dozor svůj i na jiné spisy rozšířiti, což se jim zdařilo zvláště na Moravě za kardinála Frant. z Dittrichštejna. Od polovice XVI. století rozšířena censura i

na spisy politické, které podrobeny dozoru královské komory; ale za císaře Leopolda I. vznikly spory, komu náleží censura knih politických, které odstraněny za Josefa I. r. 1708. rozhodnutím, že censura knih polit. náleží úřadu světskému. Teprve za Marie Terezie (1750) přešla censura vůbec v moc vládní, a v každé zemi ustanovena censurní komise, podřízená directorium in publicis et cameralibus. To stalo se ovšem po mnohých bojích, které měl s jesuity zastánce nového směru Gerhard van Swieten. Obmezena byla censura za Josefa II. r. 1781., kdy pro všecky země zřízena jediná hlavní komise ve Vídni. V pozdější době opět přitužována, tak zvláště nařízením ze dne 14. září 1810. jímž spisovatelé dáni zcela v moci libovůle censorovy, až udělením konstituce zrušena. — Celé pojednání vyniká hojným materialem, ale přáli by si bylo systematického a přehledného spracování této bohaté látky.

Adolf Patera: »Zpráva o odsouzení a upálení mistra Jana Husi z XV. století« (str. 136—143). V jednom rukopise kníž. Lobkovické knihovny v Roudnici mezi jinými věcmi zachována jest na listě 90^a—100^a česká zpráva o odsouzení a upálení M. Jana Husi, kterou zde pan spis. vydává. Jest to jen krátká a jinak nedůležitá zpráva, týká se hlavně soudu Husova v měsíci červnu 1415 v oktáv sv. Petra a Pavla a smrti jeho. V rukopise napsáno jest rukou z našeho století: »Sequens opusculum notum sub nomine Petri de Mladienowitz: Vita Johannis Hussi«, což však nezakládá se na pravdě. Na počátku zprávy dí spisovatel její o sobě: »ale já, což sem viděl a přítomně při tom byl, to sem položil«; i to vydavatel pokládá za nepravdu, čemuž svědčila by i stručnosť vypravování. Rukopis pochází dle p. Patery z druhé třetiny XV. století, ale zpráva naše jest již opis, jak ukazuje chyba na l. 90^a cznajneho znykl m. věčného. Na listě 99^a po slovích: »nechť umře jako pes« je část textu vynechána, podobně na listě 100^a, což též ukazuje na opis. Jinak i po stránce jazykové jsou některé věci zajímavy, jako psání nepuygde 94^a, nepuyde 96^b, wjtogicczki 99^a, ayt (m. ať) 99^a, krycala (= kryčala m. křičala 96^b, rzimenynom 97^a, lrzicha 97^a, okowa 93^b, podheb ruczie ſwe 93^b a j. Většinou jsou to tvary dialektické.

Adolf Patera: »Dopisy Bohuslava Al. Balbína k opatu Teplskému Raimundu Wilfertovi I. a knězi téhož kláštera Aloisovi Hackenschmidtu z l. 1664.—1667. (str. 143—226). Pan Patera vzal na sebe důležitou práci, vydati zachované listy historika a vlastence českého, jesuity Bohuslava Balbína. V předešlém ročníku »Věstníku kr. č. spol. nauk« vydal jeho listy z let 1678.—1688., nyní vydává listy z let 1664.—1667., které Balbín psal jednak příznivci svému opatu Raimundu Wilfertovi I., ale hlavně pomocníku svému v pracích historických, knězi Al. Hackenschmidtovi. Jest to celkem 47 listů latinských, v archivě kláštera Tepelského chovaných. Psány byly dílem z Klatov, dílem z jiných míst, kamž B. se odebral zvláště za příčinou prozkoumání archivův.

a to z Krumlova, z Prahy, Mladé Boleslavi, Litoměřic a Jičína. Obsahem jejich jsou hlavně věci, týkající se dějin klášterů, neboť Hackenschmidt posílal a staral se Balbínovi o hojné zprávy, týkající se zvláště klášterů Tepelského, Chotěšovského a Kladrubského, a Balbín hojně užíval pomoci jeho při prozkoumávání archivů těchto klášterů. Četné listy jednají také o bl. Hroznatovi a dějinách i rodokmenu pánů z Guttenšteina a j. Ale také mnoho se dovídáme o osudech Balbínových a o četných jeho spisech, o nichž za různých příležitostí se zmiňuje (zvl. Historia S. Montis, dotištěná 1. května 1665; Diva Wartensis, Diva Turzanensis, Vita Ernesti I. archiepiscopi Pragensis, Epigrammata, Notitia Veteris Bohemiae, Descriptio arcis Carolinae et districtus Podbrscensis a j.). Ze všeho viděti, že jsou to listy k vylíčení života Balbínova velice důležité, za jichž vydání panu spis. vděčni býti musíme.

Dr. J. L. Píč und *Dr. A. Amlacher:* »Die Dacischen Slaven und Csergeder Bulgaren« (str. 227—280). V zimě r. 1887. poslal Dr. Amlacher z Mühlbachu v Sedmihradech Dru. Píčovi opis nových bulharských textů z Csergedu, aby dle potřeby byly vydány. Ke spracování těchto textů spojili se prof. Hattala, Píč a Amlacher tak, že Hattala podjal se části jazykozpytné při této publikaci, Píč a Amlacher části historické. V tomto pojednání vydána jest část historická, část jazykozpytná bude připojena příště. Pojednání Dra. Píče týká se dějin dáckých Slovanů. Především podává přehled dějin Bulharska na severu Dunaje. Slované vyskytují se na severu Dunaje v VI. století po Kr., kdy počali mocné vpády činiti do byzantské říše, a po stroskotání byzant. panství v Moesii (po roku 626.) obsazena tato země sedmi slovanskými kmeny. V Dácii odtud nejsou jmenováni Slované, a místo nich vyskytují se tu turečtí Bulhaři, kteří později r. 678. pod Asparuchem podrobili si oněch sedm kmenů slovanských mezi Balkánem a Dunajem, ale ztratili pak svou národnosť a poslovanili se. Tato říše bulharsko-slovanská byla pak v mnohých bojích se sousedy. až r. 1185. vzkvetla opět přičiněním bratří Petra a Asěna. Druhá část pojednání týká se národnosti dáckých Slovanův, a p. spis. přichází k výsledku, že dle typu a dle geografické nomenklatury té krajiny patřili k Malorusům, ale mluvili jazykem, který měl skupiny žd a št a rhinesmus tak, jako jazyky jihoslovanské.[1]) Tito pak Malorusové v Transilvanii seslabeni byli vpády Pečeněgův a Kumánův a utekli se do hor, kdež pak mezi národností rumunskou zanikli. Třetí část pojednání Píčova týká se csergedských Bulharů, kteří dle zbytků jazyka jsou čistými Bulhary a — soudíc dle starých pohanských obyčejů, které v textech Amlacherových jsou zachovány — bogomily. Tím se také vysvětluje, že tito obyvatelé csergedští mezi orthodoxními Rumuny přijali protestantství. — K těmto exkursům dějepisným podává Dr. Amlacher regesta k dějinám Bulharů ve Velkém a Malém Csergedu, z nichžto

[1]) Pak ovšem dalo by se mysliti jenom na přejetí těchto zvláštností z jiných jazyků slovanských, s těmito Malorusy sousedících.

tři, důležité pro staré pohanské obyčeje těchto obyvatelů, uvedeny jsou úplné. (Memorial faráře Malo-Csergedského Ondř. Mathesia o příčinách sporu mezi ním a obcí, Vyjednávání vyslanců kapitoly čekešské a untervaldské z téže příčiny v Csergedu, Zpráva farářů Velkého a Malého Csergedu o trvajícím jitření v obci.)

Dr. Jos. Emler: »Zlomek inventáře kláštera Břevnovského z let 1390.—1394.« (str. 280—305). Staré inventáře jsou vítanou pomůckou zvl. kulturnímu historiku, a proto vydávání jich jest důležito. Pan spisovatel vydává zlomek inventáře, který náležel klášteru Břevnovskému a pořízen byl v tom spůsobě, jak jej nyní máme, v posledních letech XIV. anebo na počátku XV. století. Netýká se však pouze kláštera Břevnovského, nýbrž také proboštství a far k tomuto klášteru v Čechách patřících, totiž proboštství Broumovského a Polického, a far ve Břístvi, Chcebusi, Kostelci a Nezamyslicích. Inventáře tyto byly zajisté každý zvláště sepsány a později v jeden celek spojeny nejspíše na rozkaz opata Diviše (opatem r. 1385—1408.), který byl též původcem sepsání urbáře kláštera Břevnovského. Inventáře obsahují seznam listin a knih, rouch, náčiní chrámových i hospodářských atd. Psány jsou latině, ale vyskýtá se přece mnoho pojmenování českých, zvláště při věcech hospodářských (craezie, rycz, vydly, ruskey t. zámek, kossyny, postrancones a j.), tak že i po této stránce inventáře nejsou bez důležitosti.

Antonín Rybička: »Boje a výpravy válečné, některými pány a vladykami Moravskými proti Mikulášovi Kostkovi z Sedlce, na Oravě atd., r. 1530.—1532. vykonané« (str. 306—313). Při uherském dvoře Matyáše Korvína a ještě více Vladislava II. největší vážnosti požíval Štěpán Zápolský, jemuž nejpřednějším pomocníkem byl polský šlechtic Mikuláš Kostka z Sedlce a Dubé. Když syn Štěpánův Jan Štěpán Zápolský byl proti Ferdinandu I. na trůn uherský zvolen, ale r. 1527. zbraněmi Ferdinandovými poražen, povolal na pomoc sultána Solimana, který vpadl do Uher a také Vídeň oblehl. Tu i Mikuláš Kostka jakožto pomocník Zápolského chystal se vpadnouti ze sev. Uher do Moravy. Když pak Soliman po nezdařeném obléhání Vídně do Cařihradu se vrátil, Ferdinand vyslal vojsko do Uher proti přívrženeům Zápolského pod hrabětem z Hardeku a Salmem. Tu i hejtman moravský Jan z Pernštejna nabídl Ferdinandovi, že mu bude v sev. Uhrách vojenské služby konati, budeli zůstaven při tom zboží, jehož by sobě dobyl. Po svolení Ferdinandově vtrhl s jinými ještě pány moravskými do Uher, kde bojovali šťastně hlavně proti Mik. Kostkovi, tehdy hlavě odpůrců Ferdinandových v sev. Uhrách. A tyto právě boje jejich líčí p. spis. hlavně na základě listu a majestátu, jímž Ferdinand I. smlouvu mezi řečenými válečníky r. 1532. uzavřenou potvrdil. *J. P.*

Staročeská píseň o Pravdě. S úvodem, texty, transkripcí a výkladem podává *Karel Novák.* V Táboře. 1888.

V této knížce vydává p. spisovatel staročeskou báseň, kterou již Hanka r. 1823. v »Starobylých skládáních« uveřejnil, ale ve formě

chybné; proto žádoucno bylo vydání nové a kritické této básně, která v době, ze které pochází, patří k básním důležitým a cenným. V úvodě p. spis. mluví nejprve o vydání Hankově a podává pak osnovu a podrobný obsah básně: mladík táže se Pravdy, proč od nás do nebe odešla (sloha 1.), načež vypravuje Pravda, že na světě nikde nenalézá útočiště, že nepřítelkyně její Křivda všecky k sobě přitáhla; i ubírala se k různým stavům, ale nikdo jí nechtěl přijmouti, až teprve v nebi došla stálého útulku (sloha 2.—26.); k tomu se připojuje zvolání k Bohu (sloha 27.). Dále jedná se o době složení a o skladateli: dle narážky, že byli dva papežové a dva císařové, určuje se doba vzniku básně mezi lety 1400.—1409.; skladatel znám není, ale jisto jest, že vznikla v kruzích Husovi blízkých. V dalším odstavci jedná se o poměru této básně k jiným tendenčním básním českým, které mají touž základní myšlenku, totiž k »Hádání Pravdy a Lži o světské zboží« od Ctibora Tovačovského z Cimburka, k Mikuláše Konáče z Hodišťkova »Hořekování a naříkání Spravedlnosti, královny a paní všech ctností,« v níž shledává se celá osnova jen s nepatrnými změnami z básně naší vzatá, a dotýká se i Komenského »Labyrintu světa.« V pátém odstavci jedná se o ceně básně a přiznává se jí cena značná, ovšem jen relativně, pro dobu starou. Rukopisy jsou dva, v nichž báseň zachována, totiž Schürerův a Jistebnický, totiž druhý kancional Jistebnický. Za základ textu vzat ruk. Jistebnický, ale některá místa opravena dle ruk. Schürerova. Text sám podán jest ve znění rukopisném, k němuž připojena transkripce a dosti hojné poznámky ku porozumění v širších kruzích. Transkripce jest správná, jen ve sloze 11. a 12. četli bychom takto: odpověděl velmi tiše a řkúc: »Ano, svatá říše ot vás kněží v zmatek přišla!« V sloze 25. čteno: ani staří ani dětie (ruk. dyetíe), ale sotva správně m. dietě, třeba byl vedle plural »staří.« V sloze 15. transkribováno »nalíť,« a tomuto čtení také dáváme přednosť přede čtením »nalit,« k čemuž vedou nás jiné tvary téhož slova, které se vyskýtá v tvarech: nalit, nali, ale také naliž (v zlomku Růžové zahrady). *J. P.*

Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1627—1648). Sepsal *Dr. Antonín Rezek*, ř. v. professor při české universitě v Praze. Sešit 1. V Praze. 1889. Nakl. I. L. Kober. Str. 128. Cena 90 kr.

Vlastně mohl p. spisovatel zcela dobře napsati: »Děje Čech, Moravy a Slezska,« poněvadž všímá si napořád čelnějších událostí slezských a vysvětluje podrobněji také správu celého Slezska i vše, co s ní souvisí.

Naznačená práce jest samostatným otiskem z »Českomoravské kroniky« jako dříve již vydané »Dějiny saského vpádu do Čech« (1888). Již tuto práci uznal jsem za velmi záslužnou i potřebnou, přece však neuvítal jsem jí s tou radostí, jako »Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III.« z velmi důležité příčiny. — Všichni totiž čelnější historikové čeští mimo Palackého odbývali dosud ve svých pracích

naši Moravěnku dosti macešsky; pořád jen Čechy a zase Čechy. A přece Morava toho nezasluhuje již proto, že i v dějinách českých velmi mnoho se vyjasňuje hlavně tím, uvažujíli se současné události na Moravě. A vůbec moravské dějiny souvisejí tak těsně s dějinami českými, že přečasto historikovi českému ani nelze pominouti událostí moravských. Přes to máme dosud novější dějiny Moravy bohužel nepropracovány. Jmenovitě od roku 1526. bylo by velmi obtížno sběhlejšímu historiku aspoň načrtnouti důkladněji a »vědecky« dějiny Moravy. Zde jest ještě velmi mnoho práce a netajím se obavou, zda najde se historik (mimo p. arch. Brandla), který by napsal věrně a Moravy důstojné dějiny do Ottova »Naučného slovníku.« Každá práce tedy, která objasňuje novější dějiny Moravy, jest veleítanou a záslužnou, tím záslužnější, čím bedlivěji sebrán a využitkován jest v ní stávající vědecký materiál.

Za znamenitý takový příspěvek ku poznání novějších dějin Moravy považuji právě zmíněné dílo Rezkovo o Čechách a Moravě za Ferdinanda III. předně z toho důvodu, že Rezek shrnul v jedno a spracoval všechen dějinný materiál o Moravě, který mu jest v Čechách přístupným, a za druhé, že kriticky na pravou míru uvádí nedůsledné mnohdy a neseřaděné zprávy d'Elvertovy z doby pobělohorské, tedy z doby pro národ český nezměrně důležité.

Rezek vyličuje na počátku práce své povahu císaře Ferdinanda III. a popisuje politický stav Čech, Moravy i Slezska na počátku jeho panování; k tomu dodává jména nejvyšších úředníků zemských ve všech zmíněných zemích. Byla to doba velmi smutná okolo r. 1637., vždyť uplynulo několik let od bitvy bělohorské a zvláště od obnoveného zřízení zemsk. krále Ferdinanda II. K tomu země české nemohly dosud nikterak vrátiti se ku tiché a plodné práci, která by poněkud blahobyt v obyvatelstvu povznesla, poněvadž zuřila dosud v posledním oddílu svém válka husitská, doba pro císaře zrovna nejnebezpečnější, poněvadž Švédové a Francouzi postupovali svorně a z počátku také dosti vítězně proti němu. Rezek velmi dovedně umí se v práci své vyhnouti událostem válečným v Německu, a zabývá se hlavně vnitřními poměry v Čechách a na Moravě, jmenovitě popisuje osudy obnoveného zřízení zemského, jeho ponenáhlé doplňky a vysvětlivky. Čtenář dovídá se, že již tehdáž v Čechách stanovena němčina za vnitřní jazyk v některých úřadech, hlavně však zajímá zpráva, že Moravě obnoveným zřízením zemským z r. 1627. dostalo se více práv než Čechám. — Moravané hned od r. 1627. směli po proposici královské jednati na sněmu také o n ě k t e r ý c h m é n ě d ů l e ž i t ý c h z á l e ž i t o s t e c h z e m s k ý c h, ovšem se svolením král. komisařů, kteří zastupovali krále na sněmu. V Čechách však z počátku nesmělo se na sněmu jednati o ničem, než o proposici královské; teprve král Ferdinand III. dovolil r. 1640., »aby budoucně i stavové čeští, když nejprve sněmovní královskou proposici uváží a k z a l í b e n í n a š e m u, n e b n a š i c h k o m i s a ř ů zavrou, potomně mezi sebou o jiné jiné menší věci, které by se naší královské osoby, vážnosti

vyvýšenosti, důstojnosti a regalií nedotýkaly, společně jednati mohli« (str. 52.). Zde mohl Rezek vytknouti slova: »k zalíbení našemu zavrou« atd., která znamenají, že jen tehdy se dovolí jednati o něčem jiném než o proposici st. českým na sněmě, budouli hodnými v povolování berní, neboť o jiném se na tehdejších sněmích v prop král. téměř ani nejednalo. — Zajímavou a poučnou jest stať o náboženských poměrech za doby třicetileté války v našich zemích. Tu posud Rezek vypisuje pouze stav katol. nábož. v Čechách, jmenovitě prospěšnou činnosť vynikajícího primasa král. Českého kardinala-arcibiskupa Arnošta hraběte z Harrachu (1623—1667), a jeho boj proti císaři a řádu Tovaryšstva Ježíšova. — Spis. všímá si také všech jiných řeholí v Čechách a důraz klade hlavně na školství vyšší, totiž na universitu, gymnasia a vyšší duchovenské ústavy. — Zajisté že v příštím díle dovíme se něčeho o náboženských poměrech na Moravě. Také o nižším školství po městech a na venkově bude nezbytno promluviti tak asi, jako se stalo v prvním díle o nedostatku katolického kněžstva a o rozdělení země na vikářství.

Celkem dlužno říci, že z prvního dílu této Rezkovy práce vane opravdová láska ku zvolenému předmětu a že spisovatel ubírá se pravou cestou, poněvadž vyličuje po přednosti kulturní poměry našich zemí v době pro nás velmi osudné. — V příštím díle se bohdá ukáže ještě jasněji směr, kterým spisovatel poučovati chce v »Českomoravské kronice« nejširší vrstvy lidové.

Rezek vypravuje velmi živě, není suchopárným, ba spíše zábavným, a přece práce jeho úplně vyhovuje požadavkům vědeckým. — Řeč mohla by býti poněkud dokonalejší. Postřehl jsem některá nepěkná rčení; neuvádím jich proto, poněvadž jsem přesvědčen, že p. spisovatel sám již o nich ví. Jmenovitě nepěkným jest klásti výrokové časoslovo až ku konci věty daleko od podmětu, čehož lze se lehce uvarovati. Na str. 87. dlužno opraviti nedopatření, že kolej sv. Bonaventury při kostele sv. Jakuba na Starém Městě sloužila toliko řeholi minoritské (nikoli františkanské), jak dobře uvedeno na str. 79. Jinak náleží práci Rezkové všechna česť a doporučuji vřele nejen »Českomoravskou kroniku« jím redigovanou, nýbrž i tyto zvláštní otisky její pozornosti našeho obecenstva vůbec, našeho duchovenstva a učitelstva zvláště. — O dalších dílech práce Rezkovy neopomenu svým časem opětnou obecenstvu podati zprávu, poněvadž jsem přesvědčen, že práce tyto odporučovati jest vlasteneckou povinností. *—mn—*

Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči. Veršem napsal *Svatopluk Čech*. Illustroval Viktor Oliva. V Praze. 1890. Nakl. F. Topič. Str. 88. Cena 85 kr.

Na úvodní stránce nové knihy Čechovy třímá Musa štít se šaškovou čapkou, ovinutý květy. Povaha básně jest už tím poněkud naznačena; s rozverným humorem a šprýmem pohrává básník čtenářovou obrazností, místy zasypává jej květy svěžích, krásných

myšlenek, jen že tu sevšad ob květ trčí též po několikerém ostnu i trnu, jež se zabodávají hluboko do kůže. — Podklad básně přítomné není tak široký jako na př. v »Hanumanu,« obmezujeť se výhradně na naši českou veřejnost. — Už originalní »invocatio Musae« rozléhá se cinkotem žertovných rolniček:

> Muso nezvedená, vroucně vzývám Tebe:
> Jdi svou cestou dále! Jiným nosíš s hůry
> vidma čarokrásná, plná září nebe;
> pro mne máš jen divné, fraškovité stvůry,
> na něž hříchem věšeť zlatou třáseň básně —
> za takové dary děkuju Ti krásně!

Fabule knihy jest stručně tato.

Purkmistr jistého města dostal nenadále z Rusi velikou bednu a když ji s magistratem otevřel, spatřili v ní ohromné vejce. Co s ním? Zdlouhavé úvahy a řeči o podivné, málo příjemné záležitosti vedly k tomu, že se zvolila zvláštní vaječní komise, — na místě tom užito nevhodného přirovnání s konklavem, — nežli však odbor vypotil své dobré zdání, vyklubala se z vejce neforemná obluda, bizarní, holý pták. Slavné radě naháněla nyní ještě více i slíbivše si, že o všem pomlčí, zprostili se nemilého nadělení: odvezli obří kuře v noci do lesa. Netvor nezůstal opuštěn. Vědec Sláma potkal o své ranní přírodozpytné vycházce obludu v lese; vědecký zápal přemohl v něm bázeň a výsledkem jeho zkumu, osvíceného darwinskou theorií, bylo, že má před sebou předpotopního pterodaktyla, arci stálým vývojem přispůsobeného změněnému světu. Kterak si neměl odváděti domů tuto živou perlu saurů, kdyžtě Britsko dalo za pouhou zkamenělou kostru celou horu sterlinků! Sláma byl kustodem musea, do jehožto síně posléze byl ubytován obzvláštní host: v domácnosti snestrpěla ho dlouho paní Slámová, an kromě jiných nemravů sezobával, nač jen upadl. Drahá opěka se ostatně Slámovi vyplácela. Oznámil učenému světu spisem — ovšem německým — objev svůj a nalet stal se velikánem, »jehož závidí nám k Andám od Uralu, který slaví se i mezi antipody.« Po čase však pobledaly šťastné hvězdy Slámovy. Předně učený jeho dohad utrpěl ránu smrtelnou: tělo domnělého »ptakoještěra« obrůstalo tuhým peřím, jež Sláma, by uhájil vědecké své cti, vždy přes noc čistě oškubal. Po druhé upřel se mu neurvalý sok v osobě professora Kmína, který v osudném netvoru shledával »druh obří z rodu Kivi.« Sláma ustoupil ve venkovské zátiší a jeho nepřítel opanoval pole, přejav i místo v museu. Ale i naň přikvačila pomsta. Milý »kivi« rostl a rostl v obrovské rozměry, uváděje professorovy domněnky den ze dne patrněji niveč. Aby si vlastenecká věda neškodila přede světem nanovo, zamezili pod rozličnými zábarkami přístup do musea. Tu jednoho nešťastného dne ohromný pták, nemaje v dosavadním bytě již dosti místa, vzepjal se a vzlétl i s museem; sám se konečně z něho vyprostil a zalétl na věž radnice, — museum se rozvalilo ve zříceniny. Pták, jenž byl jak vzezřením i hlasem pravým divem světa, stal se svými rozmanitými... nectnostmi městu děsivým postrachem: sežíralť hromadně

i lidi jakoby nic. Pochopitelno, že ubohé obyvatelstvo již pomýšlelo vyhledati si nové bydliště a že nasadilo všecek um, aby se zbavilo nečistotného nenasyty. Avšak hromadný výstřel »ostrostřelců« . . .. osidla z lodních lan . . ., pumy . . ., žoky utrýchu . . ., vše bylo marno. Purkmistrův náměstek navrhoval, aby se některý nadšený vlastenec obětoval jako Čurila Plenkovič, dal se sezobnouti od onoho Velikána Velikánoviče a pak se mečem prosekal z jeho nitra. Návrh pochválil kde kdo, ale rek se odnikud nehlásil a nehlásil. Tu připadl kdosi na myšlenku spasnou: naplnili veliký měch jakýmis ústřižky papíru a postavili na náměstí; jedvaže jej obr uzřel, pohltil jej — a pošel.

A jakž neměl zhynout, dostav do žaludku
sousto vhodné leda ďáblu za lahůdku!
Slyšte jen, co bylo v osudném tom žoku:
Vecpali tam horu potupy a hany,
jimiž vespolek se po dvacítku roků
častovaly jejich rozmanité strany,
jejich různé frakce, koterie, cliky
na kolbišti umění, věd a politiky,
v každém stavu, městě, oboru a sboru,
ale nejvíc v osob malicherném sporu;
kritiky, kde zlobně klackovými pery
nelibé se tloukly osoby a směry,
statě učené, kde pod pláštíkem vědy
řevnivosť a záští stříkaly své jedy,
novinářské články, zprávy, referáty,
směsi, hovorny, ba snad též inseráty,
sloupce žluči, jedu, zuřivého lání,
mrzkých pošklebků a na cti utrhání
a lží perfidních — — (80. sl.)

Kol padlého Velikána — jakž bývá — shromaždil se dav lidu, sápaje se po mrtvole, kde kdo si chtěl vyškubnouti péro na památku. Básník ulovil též jedno z per, ořezal je, jak dí, kuchyňským nožem a nyní prý jím psává; že však v poetově bytě není pro ně dosti místa,

kolosalní péro za mnou oknem čouhá
a svým koncem bůh ví, kde se v dálce plouhá;
tu pak snadné jest, že mimo moje chtění
leckoho tam pod nos zašimrá neb švihne. —
Kolikrát jsem chtěl se sprostit jeho tíže!
Ale jakýs očar zlý mne k němu víže
a tak nechť si třeba smích a hanu zkusím,
péra toho kříž dál trudně nésti musím. (87.)

Všecka česť básníkově fantasii! Vůbec všeliké ty porůzné projevy autorovy skromnosti, jako na př. »že tu všude na sáh čirá prosa zeje« a p. shledává čtenář býti nemístnými. Co v ději zdá se býti méně novým, jako na př. právě závěrečná pointa díla, podáno za to tak svižně, že čtouce tuto kratochvilnou historii, nevycházíme ani na chvíli z rozmarného dojmu. Rozmarného? Arci až na to pozadí, jež tlumočí celou řadu pravd nemálo trpkých a pochmurných. Co medle zosobňuje onen Velikán Velikánovič? Stručné odpovědi na základě díla samého nevíme, po našem soudě neznamená se jím — mutatis mutandis — nic jiného, leč co *J. V. Sládek* v »Českých znělkách« (I.) vyjadřuje těmito slovy:

Cos u nás straší; — říci to nelze slovy,
vzduch toho plný, ve vodě to pluje,
s chlebem to jíme, krev to omamuje,
tak sladkotupě, dým jak opiový;
na ruce věší se to dělníkovy,
do myslitele hlavy se to snuje,
a každou chvilku klidu otravuje
i tam, kde zavítá pod naše krovy.
— — — — — — — —
tu můru, mdlobu, — kdo můž' říct, co je to, —
tu naši kletbu setřeste ji přece!

Osnovou svého díla položil autor příhodnou basi satirickým úvahám druhu přerozmanitého. Vidíte záhadné vejce v magistratních síních — a již neuprosný bičík šlehá nevědomosť, řečnickou manii, nesvornosť a pohodlnosť všelijakých těch rad a odborů. Netvorný pták octne se mezi vědci — a již dopadají důtky na jejich předpojatou ctižádosť a bojechtivosť, jež ve všem a všude roztřiďuje sebe širší vrstvy ve protivné tábory. Velikán zalétne na radniční střechu a krutě vévodí městu — a tu teprve dopadá rána za ranou, lehčí, těžší, počínaje od čistoty ulic až po frasovité vlastenecké nadšení. Nejcitelnější úder odnáší ovšem náš tisk, nakolik jest rejdištěm strannických a osobních zájmův; ale v té příčině, tuším, sotva tak hned co zmůže satira psaná, když na probuzenou není dosti ani satiry skutečných událostí . . . Že současné politické hnutí v Čechách podává básníkovi skrytější, zjevnější zbraň tu proti té, tu proti oné straně, jest pochopitelno: nedal si arci ujíti ani příležitosti k bodavé zmínce o Husově jméně na museu (49), k níž ostatně lze učiniti veliký otazník. Nelze nám vypisovati, kdo a co všechno v básni Čechově se potírá, ani pokud ta ona výtka jest oprávněna; kdo rozdává mnoho, snadno se někde předá, jinde nedodá.

Tak v naší literarní produkci přibývá satiry měrou úvahy hodnou; víme, že jest to pole lákavé, zvláště, máli vzdělavatele tak obratného, jako jest Sv. Čech: jen že všecky naše duševní a národní potřeby volají ještě důrazněji po tvorbě positivnější, jakž sám básník »Kratochvilné historie« nejednou důrazně se vyslovil.

Budiž prostě poznamenáno, že básník i v tomto díle vystupuje z proudu vypravování v popředí se svou osobou; tentokráte (53 sl.) zmíniv se, že prý »s nouzi shání hrstku metafor, jichž třeba, by si vypsal skývu vezdejšího chleba.« ujišťuje:

nikdo nespatří mne před národem státi
s nahrbeným týlem, s nataženou dlaní atd.

Nad podobnými passy mihá se, co napsal Dante: »A gloria non si va per via floritta,« ale referent méně citelný odboček podobných v uměleckém díle nerad chválívá.

Kniha jest připsána Ig. Herrmannovi.

Illustrace Olivovy jsou málo význačné; te »nezvedené« Muse přáli bychom za nynější influence aspoň kousku podšívky z martinského pláště.

Jos. J. Vejchodský.

J. S. Machar: **Bez názvu.** Básně (1885—1888). „Kabinetní knihovny" sv. 39. Nakl. F. Šimáček. V Praze. 1889. Str. 140. Cena 50 kr.

Mnohý konsek hloupý
vyvede člověk . . . (str. 31.).

O Macharově sbírce »Confiteor« v listech těchto nepodáno zprávy.[1]) kterých ostatně bylo jinde dosti a rozmanitých. Básník sám v této sbírce jí věnuje tichou vzpomínku (str. 84.), ve které se nemálo zlobí, že lidé

zatratili všechny ženy
jež jasnily můj smutný hled —

a proč? Že zjevil vlnobití
jsem citů, jež vrou hrudí mou,
jež na sta pokrytců zde cítí,
však rtové nikdy nevyřknou.

Machar má divné pojmy o umění. Hřích chovati v sobě potají, jest hříchem, hříchem se chlubiti jest drzostí; u Machara však jest naopak pokrytectvím tajiti svoji mravní bídu, a uměním jest na odiv ji stavěti. Praví sice dále:

já soudil lidstvo i svou dobu
a obé v sobě odsoudil . . .

avšak proč tedy spílá těm, kteří jej taktéž odsoudili i s jeho »ženami«?! —

Sbírka tato rozdělena ve tři části: I. Já, II. My, III. Lidé. Oddíl prvý obsahuje drobné obrázky chvilkového rozmaru (zátiší, přírodní kresby, všední příběhy s ulice a pod.); některé vyznívají bolnou vzpomínkou rozloučení, smrti a pod., jiné jsou hříčkami nálady leckde šťastně zachycené, zřídka však hlouběji a souvisle provedené. Mladší básníci naši schválně pomíjejí, dodávati těm drobným kresbám pevné zaokrouhlenosti, která by určitým směrem myšlenkovým se nesouc jej vyčerpala, nýbrž nedbale řadí verš k verši, jak nápad a rým co přinese: básničky tím se rozvlékají a pozbývají působivosti.

Ostatně známá »nuda« Macharova a jiných pěvců našich i zde často se ozývá; netřeba snad ujišťovati, že dojem ten básněmi svými výtečně dovedou prováděti.

Druhý oddíl obsahuje hlavně satirické šlehy na vlastenectví, na literarní obecenstvo a kritiku. Jedna báseň (Cestou) je zrovna i vlastenecká — jinde (67) píše básník, že u nás básní,

které vlastenectvím dýší,
tucty vylétají každým dnem;

myslím, že té nadsázce sám básník ani dosť málo nevěří: je to fráse, která v oprávněném boji proti pavlastenčení plete pravdu s nepravdou. Ona vlastenecká báseň popisuje nudně jakousi nudnou naši krajinu, po které prý umřel by básník steskem mimo jiné také

v zemi, kde Gangu nádherný proud
bájnými háji se vine atd.,

jakoby to bylo někde za humny; doufejme, že tam básník jakživ

[1]) Stalo se vinou referentovou. *R.*

nepřijde a tedy že neumře steskem, jehož po této básni nikdo nepochopí. Báseň míněna snad ironicky, ale ani tak ceny nemá. Naopak ale těší se, že nepřátelé takovéhoto umění zahynou:

za pár roků v budoucnosti (!)
si bude prachem jejich kostí,
jich jménem, soudem vítr hrát! (str. 78.)

Tyto a podobné myšlenky kdyby básník byl promyslil a domyslil, sotva by je byl napsal. Sláva básnická (86), jíž závidí bývalým básníkům, není sobě sama účelem. Národ, jemuž neustále »věštcové« prý jeho (str. 72.) »blátem čelo pohazují«, má právo otázati se jich, co vlastně mu podávají za to; a když nic lepšího, nežli schlíplé a vyžilé idealy musy Macharovy, nemohou býti nespokojeni, když jim bláto zdvořile vrací.

Třetí oddíl obsahuje kresby ze života dětského, o zjevech zašlé slávy a štěstí, známé motivy »memoiry stříbrného zlatníku« o jeho rozmanitých majetnících a pod. Jako v celé sbírce tak i zde naskytne se tu a tam pěkná myšlenka, cituplný obraz; ale převládá pravšední všednosť, násilná úmyslnosť i tam, kde prostý cit svých práv se domáhá. *P.*

Jar. Vrchlický: **Hořká jádra.** „Kab. knih." svazek 52. V Praze. 1889. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 158. Cena 50 kr.

Týž: **Dni a noci.** Básně (1879—1889). „Salonní bibl." (red. Ferd. Schulz) č. 66. V Praze. 1889. Nakl. J. Otto. Str. 172. Cena 1 zl. 20 kr.

To vše již bylo, bylo, bylo. (Str. 19.)

I. V »Epilogu« básník ujišťuje, že kdysi bude nepochopitelno, proč a zač jeho »lyru dříve deptala v prachu pěsť,« a »toto podivení jeho pomstou budiž jedinou.«

Až ztichne hluk té vřavy všední, (co je to?)
jíž zpěv můj štván co plachá laň,
pak řekne Musa: Věnec zvedni,
jenž dávno patřil na tvou skráň!

Pochybuji, že kdy taková Musa se najde: ostatně chceli básník čekati, počkáme také.

Pak vy, jenž klidně bez předsudků
číst budete a raději (!)
ty verše plné hvězdných smutků (!)
a pochovaných nadějí;

Mou touhu výš, mou v dobro víru,
co v mojí písni lidské (!) jest,
zda pochopíte —?

»Hořká jádra« posbíral básník I. Z přírody, II. Z lásky, III. Z umění, IV. Ze života. V prvém oddílu zjevy přírodní, naznačující sklon a zánik života, budí v básníku vzpomínky na zašlé doby jarého života a potuchy tu chmurné, tu jasnější budoucnosti (večer, západ slunce, jeseň, pustina, zima a pod.). Podobné thema provedeno jest i v ostatních oddílech: všude ozývá se odpor skutečnosti k touze básníkově, a odtud jeho nálada, která někdy při

pouhé vzpomínce a úvaze ostává, někdy lepší nadějí se kojí Hned dává všemu »s bohem« i »chce klidně žít,« maje »toho dost, co básník slove,« hned potom zase »dál tvořit«; hrob znamením smrti jest, ale i jakéhosi života, a »lásce smrť je stejná jako žití.« Přirozeno jest, že životní zkušenosť básníkovi často poskytuje látky k úsměšku a satiře; ale stejně jisto jest, že i básníkovy nálady přečasto ani za mák nejsou lepší než ta všednosť, jíž se posmívá.

Rád věděl bych, která to z písní bude,
jež na rty lidstva přejde s retů mých.

Kdo najde ji, tu píseň písní mojich
a v jaké chvíli plesů, strastí, snů?

Z těchto písní sotva jí která bude: dotýkají se ony sice přerozmanitých stránek života duševního, ale buďto takových, že za báseň a vzpomínku vůbec nestojí, anebo takovým spůsobem, že sotva budou »trámem spasným tomu, který volá ‚tonu'!« (Str. 86.) Náměty básní těch jsou namnoze malicherny a malicherně pojaty; táž malichernosť v pojetí a provedení obyčejně kazí také náměty vážné: refrain »je všecko klam« (str. 139.) z básní Vrchlického příliš zřetelně vyznívá. K soudu tomu netřeba znáti života básníkova, nýbrž jen několik jeho básní. Prázdná frasovitosť jeho slohu jest už dosti známa; nechutné hromadění obrazů taktéž. Jakmile neví co chytrého pověděti, hromadí prázdná slova, aby vyplnil verš nebo stloukl rým; reim' dich, oder —

(chceme) zažít vše, co svítí, září, letí . . .
(následuje totiž) snětí (str. 14.)
(duše) chce trpět, válčit, chvět se (str. 15.)
(tůň duše) plá, svítí, hoří, míhá se a vzkvétá (str. 80.).

Málokterá báseň v téže určité náladě ostává, aby ji prohloubila a souvisle provedla; básník má několik pěkných nápadův, a ty rozředí na řadu básní a srýmuje vše možné a nemožné dohromady. Z toho viděti, že básně nepromyslil a neprocítil. K metaforám svým, aby jim každý rozuměl, klade vlastní slovo za přístavek; netřeba podotýkati, že je to velmi básnické. »Odletí pták — naděje,« »růže ňader, srdce« atd. Na úhoru prý »nezaplála slunce sláva« (str. 84.); moderní sbírky básnické — jež ostatně on má z velké části na svědomí — popisuje na str. 96.:

mladí hoši
nesou tady v plném koši
zázračný svůj rybolov.
(Básník) nahlédne blíž v jejich vrši,
odkud to jak zlato srší,
málo vlny, mnoho slov —

Ano ano, je to pravda. Rybolov, zlato, vlna — tomu se říká gallimathias! Vzorků takových je ve sbírce víc nežli stran tiskových. Moderním básníkům vytýká dále:

V spoustě kalu, rmutu, špíny
zamazaná bez příčiny
skví se rybka — ideal!

(Básník) sáhne po své staré síti,
píše zas jen, jak to cítí,
a svět — ten se točí dál.

Té ubohé idealnosti Vrchlického!

II.
Moralka, jež „ne“ říká,
to šněrovačka těsná,
ji poesie svléká . . . (str. 128.)

prosím, to není »spousta kalu, rmutu, špíny« — to ideal! — Sbírka druhá rozdělena v Siesty, Intermezzo (Moje dcery) a Tiché blesky. Nálada v prvém oddílu jest klid, veselí a čilosť v životě přírody se jevící. Kdo dřívější sbírky Vrchlického poněkud zná, sotva bude míti chuť, pročísti se těmi verši, plnými obrazův a kreseb přírodních. Prostičké motivy a reflexe zahalují se ve spoustu předmětu přírodních, co možná též exotických, které zřejmo sem dány na výstavu; básnický účinek, pro který vlastně jsou, jest vedlejší.

Ve druhém oddíle jest básník paedagogem dcer svých; vrcholem a cílem vychovatelství jeho jest láska, jež jest i vysvětlením veškera života přírodního (str. 101.). Přílišný bombast po mém soudě jest na závadu některým pěkným myšlenkám.

Třetí oddíl, počínající opotřebovanou, div již nepřepískanou píšťalou Panovou, obsahuje nejvíce oslovení, proslovy a pod. Na proslovy prý zařízena kdesi v Praze dílna, a »Švanda dudák« zase má lidem za zlé, že chtějí na všechno míti proslov; ani mecenášství už není dovoleno. Ostatně Vrchlický zde, v říši bombastu a frase, jest ve svém živlu. Themata význačná jsou tu na př. Bolzano, jehož jména by Vrchlický neměl takovýmto oslavováním nadarmo bráti, ovšem Giordano Bruno, revoluce francouzská atd. Žádosť žebravého mnicha o příspěvek na »chrám Bohu osvoboditeli« nic lepšího nedovede v básníku vzbuditi než blasfemie. — Člověk jest rád, když takovouto četbu má odbytu; vícekrát se k ní nevrátí. A na to básně nejsou. *P.*

Výbor z básní Ivana Vazova. Z bulharského přeložil *J. A. Voráček.* Nákl. Jos. Zvikla ve Mladé Boleslavi. 1889. Str. 172. Cena 80 kr.

Výbor přeložených básní prvního poety bulharského *Iv. Vazova* (* 1850) obsahuje většinu zdařilých básní jeho z různých sbírek, vyjímajíc delší plody výpravné, idyllu »V i d u l,« »G r a m a d u« (Hromada) a báseň ze života bulharského »Z a g o r k a« (Zahorčanka) a lyrických plodů s příliš místní barvitostí, jaké hlavně obsahují sbírky »P r é p o r e c i g u s l a« a »T g i t e n a B'l g a r i j a« (Hoře Bulharska). Básník jeví se býti odkojen poesií ruskou i západní, synem nové doby, s jejími pochybnostmi a skepticismem, nadšen pro povznesení národu, jehož synem duší i tělem. Těžce nesl staletou porobu jeho, chtěl viděti »vlasť svobodnou«; horlivě tudíž účastnil se povstání r. 1876. a války rusko-turecké. Pozbyv za nich otce, matky, bratrů, mocnou vzplanul nenávistí k surovým utlačovatelům, jíž dal výraz plamennými slovy ve zpěvech lyrických i epických. Těžko ovšem duchu tak vnímavému po tolika pronásledováních psáti chladno-

krevně, klidným tokem epickým o hrozných bojích, jichž sám byl svědkem. Odtud jde, že podávaje děsně vznešený obraz Bulharů ve zbrani svými výpravnými zlomky »Z epopeje zapomenutých,« jež umístěny ve sbírkách »Majska kitka« a zvláště výtečné »Gusla,« přerýval líceň horoucími výlevy lyrickými nad sveřepostí nepřátel a neohrožeností hrdin, již přiměli »porobený lid« bulharský k povstání za svobodu. K takým hrdinám náležel »Levský,« mnich, jenž maje za to, že »každý platný čin a každé slovo vřelé,« aby uvědomil v otroctví zpitomělý lid, »mnohem více bohu povděčné, nežli modlitby a žalmy zbytečné« (!), pod cizím jmenem a v cizím šatu, brzy jako mladík, brzy jako stařec, hned obchodník, hned žebrák špinavý, prošel každou chatu, povzbuzuje k povstání za volnosť, až zrazen popem, jat i oběšen. Ale povstali noví vůdcové: »Benkovský,« vzor v boji i bídě, jenž, nechtěje padnouti do rukou tyranských sám se zastřelil, a »Bratři Žekovi,« kteří v domku se háji proti přesile nepřátel; když pak plamen seslabil jednoho z nich, že radil vzdáti se, druh jej i sebe zastřelí. Mohutné nadšení a zápal v národě, který již sotva živořil, vzbudil »Koblеškov,« roznítiv otupělý, s jařmem smířený lid, jenž více nemyslil, že k slávě tají zárod, tak že místo netečnosti, chladnosti — zápal pro svobodu vzplanul.

Národ posvátným jen, velkým citům žil . . .

— — — — — — — — —

A než málo dní jen prošlo v rychlém jeku
vzrostl národ celý na několik věků!! (Str. 69.)

A což general Gurko, což když sám baťuška car o svobodu Bulharů se přičiní! Ký div, že zvláštní sympathii básníkově těší se Rusko, v němž sbírkou »Izbavlenije« (Osvobození) pozdravil osvoboditele Bulharska, »ve zbožné úctě« vítaje ruské vojsko vzletnou písní »Zdravstvujte baťušky!« Vždyť sám car rozmlouvá se starci bulharskými, se zalíbením pohlíží na veselou mládež, jíž si šeptají: »Jaký hodný car!« (Car v Běle.) (Mimochodem podotýkáme, že těžko hádati smysl slov, že car Bulhary »považuje« »za lidi«: snad překlad vinen nejasností.)

Bohužel, že krátka byla skvělá ta doba, plná vyšších citův a tužeb, idealního boje za svobodu; asi za pět let znamenal bystrozrak nestranného autora, že národ upadl do bahna materialismu a sobeckosti, pozbyl idealů.

Sotva že tu život počal kvésti,
sotva záblesk zory padnul sem, (str. 85.)

zemřely veliké city,

a po dobru nikde ani sluch;
dnes my jiné máme idealy,
výpočty dnes vládnou a ne duch! (Str. 82.)

Hnusno až viděti, naříká poeta,

jak zlo tu slepě hraje roli svou,
jak dobro u nás v bláto vrženo,
a přede zlatem — lidskou před modlou —
v prach padá vše, co svato, vznešeno! (Str. 89.)

Doba nynější je

doba plané ctižádosti
pro samochvalné mudráky,
pro bezprospěšné patrioty
a padouchy a bídáky. (Str. 91.)
Dnes je doba pro klid, pro zisk,
ideal ať počká nyní. (Str. 97.)
Ach ano, kov, ten bídný kov
dnes vládne jako modla zlatá,
že každá duše za ním chvátá,
a dobro nemá v srdci krov. (Str. 41.)

Nejlépe se daří tomu, kdo nedbá na svědomí, neopouští, jak onen »Starý strážník,« »domov, ženu svou pro svobodu,« nepachtí se po vzdušných zámcích. Tak si vedl »Praktický člověk« — vlastenec.

Ve světě dbal jsem na praktiku,
lhal, vydělával, chytře bral,
stokráte roli svou jsem změnil,
stokráte znova započal. (Str. 102.)

Jako nadšeně zapěl píseň statným, padlým vojákům za volnosť, tak smutný obraz národu, jenž nedávno plál nadšením, rodákům svým ukázal v satirách, tepaje nestranně ironií, satirou, sarkasmem mrtvou, línou prázdnotu a netečnosť duševní nynějšího pokolení, »s planým hlukem« pokřikujícího: »Sláva! Národ! Ideal!«

Ještě jednou vznítilo se nadšení a v nádherném světle ukázala se statečnosť junáků bulharských, jíž opěvá autor sbírkou »Slivnica.« Bylo to tehdy, když

král Milán Veliký
vylezl z boutiky,
carské ze pivnice, (str. 153.)

a jda namazán, vymyslil si nový plán, vytáhl na Bulhary. Brzy však, jak dále pěje rozmarná báseň »U Slivnice,« utíká v poplachu od Slivnice:

pak zřek' se na česť svou,
víc nejít procházkou
do Slivnice. (Str. 156.)

V téže výborné sbírce nalézá se též báseň »Dobrovolníci,« popisující nadšený zápal k boji, vzletná »Vracejícím se vojínům« po vítězství, jež rozneslo slávu jejich po celém světě, dojemná romance »V okopu,« kdež ranění vojínové — Bulhar i Srb — nepřátelé v boji posledním, vzpomínají doby, kdy spolu bojovali proti společnému utlačovateli. Ale vítězné ty laury malou působí radosť básníku, stály tolik bolu, slz matek národů sbratřených. (Ne, já nechci radosť krvelačnou...)

Ve sbírce »Pole a lesy« opěvá překrásnou vlasť svou, vnadami nejbohatší, pravý ráj, jen že v něm žije lid »vyšších bez potřeb« (160) a spokojen, že mu skýtá země chléb, kde boháč nemá soucitu s neštěstím bližního, sám sedě »v teple« nenávidí chudoby; kamennou vůli jednotlivců láme »netečnosť,« jak to pěje v mohutné stejnojmenné básni kontemplativní. Jiná zajímavá píseň sbírky této je

reflexivní »Nedej, Bože.« dojemná je romance »Raněný dobrovolník u Šejnova.« Ve vzletném doslovu končí smírným názorem, útěchou do budoucnosti.

Nevěřím, že bez konce
naše utrpení;
vím, že vlasť se povznese . . .
. . . Ale tehdy, tehdy víc
nebude mne tady,

dokládá poeta bolestně.

Tak zapěl autor vzletné zpěvy o nadšení národu pro svobodu, šlehal satirou mravní jeho skleslosť neohroženě, jak nestranným zrakem to pozoroval; tepe neřesti politické, národní, společenské, bera za látku básní denní otázky národu svého, v čemž řídí se hlavně tendenčními básníky Ruska.

Již svrchu pravili jsme, že Vazov je člověk s pochybnostmi a skepsí člověka moderního, jenž pěje národu píseň novou, odtud jeho význam veliký v literatuře bulharské. O víře, povolání člověka, cíli jeho uvažuje pessimisticky, ač nikde dosti jasně a obšírně nevyložil názoru svého o světě. Ve vzletné básni »Dítěti,« paraeneticky vyzývá je: »měj v lásce boha,« což však podobně frasí, jako, pravili, (měj v lásce) »kvítí, slunný den!« V téže básni zve víru »prostředek ku lhaní.« »Čím jsem? . . . Čím ode mne se liší mrtvých osud?« uvažuje »Po pohřbu«; nejistotou skličují ho kleté ty otázky, z nichž »nezná východu.«

Zde na zemi

plno lží a klamů, samá lesť . . .
Pádíme v chaos v slepém nahodění —
Kdo může tvrdit, že to život jest? (Str. 93.)

Tu samý nepokoj, strasti,

zde nikdo neví, co hrob dále hostí,
a věčnosť leká pozemský náš hled . . . (Str. 94.)

V básni »Ozvěny« (sbírka »Italie«) ptá se přírody, co žití, co člověk,

proč umírá a proč se rodí?
Kde jeho jakýs vyšší cíl?
Snad záhrobný ten světa díl?
— — — — — — — —
A moře dělo: tajno! . . . tajno!

Sám se sebou v nejistotě utíká se k přírodě, by mu podala odpověď na záhadné otázky, nechávaje stranou křesťanství; vzbudí neklid básnickým skepticismem v duši čtenářově, aniž hledí podati svým způsobem smírnou odpověď. — Ve křesťanství zvláště se mu nelíbí »Vatikan«; kdykoli prý bojovník za pravdu (Galileo, Hus, Voltaire atd.) tmy černé chtěl osvítiti,

to ze tmy opět zavznělo to slovy:
Smrť, smrť buď satanovi. (Str. 124.)

Mimo lyriku kontemplativní, reflexivní básně politicko-národní, satiry socialní pěstoval Vazov poesii erotickou, ano i cit přátelství poskytl mu látku k písním, z nichž ukázky podány v oddílu

»Přátelství a láska. Láska, jak v materialistické naší době ani jinak býti nemůže, většinou opěvána po stránce smyslné, celkem však delikatně (Spi, vzdychej a směj se): opěvaje vnady tělesné, žádá pěvec od své milenky »duši něžnou, upřímnou.« Jinak cit lásky nebyl u něho výstřední: přiznávát se:

Nechtěl šíleně jsem milovati,
nechtěl také, bys mne láskou mučila. (Str. 25.)

Ba básník udává:

Ne snad láska . . .
nás neznámý zcela spojil cit. (Str. 24.)

S jakousi melancholickou resignací loučí se s dívkou milenou. Celkem málo ohně a vzletu v té poesii, ač i tu zamlouvají se: »Poesie,« »Zimní večer,« »Holoubci,« »Na M. . .« »Děvo drahá« a jakési vyznání básníkovo v básni »Pěvec a nadšení,« v níž sebevědomě Vazov o sobě dí:

Já žal jen viděl v národu
a v srdci mém to vzkypělo;
pak otrokům jsem zapěl směle,
by vydobyli svobodu. (Str. 39.)

Z výboru básní, J. Voráčkem přeložených, nabude čtenář jasného pojmu o duchu celé tvorby Iv. Vazova. Vzlet jeho není neobyčejný, nadšení pro věc národní je charakteristickou známkou jeho básní, v nichž druhdy řečnické výrazy zatlačují mluvu poetickou. Forma vnější bývá rozmanitá; o uhlazenosti verše souditi nemohouce, připomínáme, že překlad místy těžký. *A. V.*

Knihovna lidu a mládeže.

Sebrané spisy Františky Stránecké. Pořádá Fr. Dlouhý. Díl I., sv. 1. Povídky, obrazy a črty. „Mor. bibl.“ č. 37. Nakl. J. F. Šašek ve Velkém Meziříčí. Str. 425.

Ve Fr. Stránecké (1839—1888) viděli mnozí druhou Boženu Němcovou (1820—1862). Uvážímeli však, kdy která žila, jak dlouho žila, které z nich byly příznivější okolnosti spisovatelské, srovnání to velmi pokulhává i vypadne v neprospěch první. Vytvořilať Němcová za dobu kratší, písemnictvu českému méně příznivou, díla širšího rozsahu, hlubšího obsahu, dokonalejší po stránce umělecké než drobné črty Stránecké, z nichž málo pouze vyhoví vyšším požadavkům aesthetiky.

V prvním svazku »Sebraných spisů« jejích nalezneme delší povídky: »Pouť na Velehrad,« »Od desíti k pěti,« »Podruh,« »Uchráněný peníz — poklad v nouzi«; pak deset črt. Chváliti jest v drobotinách Stránecké mravní zakladní myšlenky, idealní zásady, prostý sloh, přirozenou, dialektem druhdy zbarvenou mluvu, horoucí její lásku a soucit k lidu moravskému, zvláště k chudšímu, úctu k jeho náboženství, šetrnosť ke zvykům jeho, kroji, tak že četba ta velmi vhodna pro lid, z něhož látka čerpána. Povahy bývají rázovity.

většinou originalny. Pevnější stavby nedostává se však širším povídkám; tak v příležitostném obrázku »Pouť na Velehrad« neúměrnosť exposice, zauzlení a rozuzlení, boří celou komposici, obrázek při chudičkém ději je rozvláčný. Nepravděpodobně působí obrázek »Od desíti k pěti,« strojenosť nepřirozená děje uškodila i důslednosti povahokresby. Sice obrázky ty čtou se plynně. Pestrosť obsahu, rozmanitosť themat, místy i humor (»Meteorologická pozorování«) činí četbu poutavou. Doporučujeme. *A. V.*

Domácí hospodyně. Čtrnáctidenní list věnovaný milé naší ženské pleti československé, jakož i všem ctitelům spořádaných domácností. Redakcí *M. Procházkové.* Ročník VI. V Olomouci. 1889. Nakl. Kramář a Procházka. Cena 2 zl. 40 kr.

O »Domácí hospodyni« pravíme krátce, že snažila se svědomitě plniti program svůj. Chválíme především to, že dosti místa věnovala článkům výchovy dětské se týkajícím. Chvály hodna jest také snaha seznamovati čtenářky s literaturou nejnovější, zvláště se spisy psanými spisovatelkami. I ostatní práce jak poučné tak zábavné mohou býti odporučeny. — V ročníku tomto najde každá čtenářka mnoho dobrých rad a pokynů, kterých ve své domácnosti užiti může. — Stránce jazykové věnována náležitá píle. Cena jest mírná. Úprava dosti slušná. *J. Novodvorský.*

Pěstoun. Prostonárodní časopis vychovatelský. Nové řady ročník I. Majetník a hlavní spolupracovník *A. K. Víták.* Nakl. a odp. red. *Fr. A. Urbánek.* V Praze. 1889. Cena 2 zl.

»Pěstoun« určení svému vyhovuje. Podává mnoho poučení rodičům, kterak by dítky své jak duševně, tak tělesně zdárně vychovávali. Pokyny jeho jsou vhodné a, co též na váhu padá, i slohem přístupným psány. Při některých přáli bychom si více rázovitosti, jsou příliš rozvláčné a tím čtenáře unavují a odpuzují. — Správnosti jazykové šetřeno. — Přejeme si, aby »Pěstoun« vnikl tam, kam ho určení jeho posílá — do českých rodin a tam zdárně působil. — Nevíme, nebudeli »Pěstounu« na škodu neustálé měnění nakladatele. Ukončený ročník byl první nové řady (snad asi třetí) a pro rok 1890. oznámeno, že opět bude jinde vycházeti. — Úprava ukončeného ročníku jest slušná a cena mírná. *J. Novodvorský.*

Matice dítek. Četba pro mladistvé čtenářstvo. Příloha „Pěstouna." Nové řady ročník I. Majetník a hlavní spolupracovník *A. K. Víták.* Nakl. a odp. red. *Fr. A. Urbánek.* Se 26 vyobr. V Praze. 1889. Cena 24 kr.

»Matice dítek« měla dosti velký počet prací v ročníku tomto. Nemůžeme však žádnou z nich jako jen poněkud vynikající označiti. Všechny jsou jen prostřední ceny. Z prací poučných rádi vidíme životopisy o vlasť zasloužilých mužů. Rozličné popisy cizích zemí a p. jsou většinou psány jako průvod k obrázkům z Hellwalda. V básních jen málokterá lepší jest. Smutným dokladem chatrného veršovnictví jest na př. práce »Srdéčka česká.« O nich pěje »básník« *Zákoucký:*

Prosté jsou květinky
rostoucí v stínu,
však voní libeznějʼ
než kvítka blínu atd.

Úprava »Matice dítek« jest dosti slušná, cena mírná, však obsah sotva prostřední. Také neradi vidíme ustavičné ohřívání věcí, o nichž mládež lepší články v čítance má. (Na mysli máme na př. Libušin soud.«)

J. Novodvorský.

Urbánkova Ústřední knihovna pro českou mládež. Red. *Fr. Hrnčíř.* V Praze. 1890. Nakl. Fr. A. Urbánek.

Čís. 30. obsahuje »Tři malé povídky« od *Jana Kozla.* První z nich, »Poslední zkouška,« jest velice pěkným obrázkem ze života dětského. Obsah její jest tento: Nejlepší žák celé třídy v S. byl nejchudším svých spolužákův. Učitel vyložil celé třídě potřebu opravy chrámu sv. Víta v Praze, vybízel žáky, aby mu přinášeli dárky na dostavbu. Jan Svoboda, onen chudičký žák, nemá z čeho přispěti, bylť sirotkem, a živ byl u staré své babičky, která prodávala na rohu ulice dětem pamlsky. Jeník odpíral si v neděli snídani, jen aby mohl v sobotu složiti příspěvek 2 kr. O veřejné zkoušce byl za to před celou třídou a četnými hostmi pochválen, pan děkan s jinými dobrodinci ujali se ho a pomáhali mu na studiích.

Druhá stať není povídkou v pravém slova smyslu. Je tu vylíčena spořádaná zahrada paní Pokorné, kde rostou i slunečnice, jež pokládá Jaroslav za neužitečné. Pozdě na podzim zavěsila matka dvě slunečnice do zahrady a ptáci vesele z nich semena zobali.

Také třetí, »Zastřelený komín,« jest pouhou anekdotou ze života dětského. Miloušek namířiv si na komín, střelil do okna babiččina bytu.

Knížka tato hodí se dobře za četbu pro střední stupeň mládeže.

Čís. 31. obsahuje »Jaro,« básně *Ludmily Grossmannové-Brodské.* Spisovatelka jest mistrní v kratičkých popěvcích duchu dětskému nad míru přístupných. Velmi případně napodobí v nich ton národních písní. Básničky ty jsou místy tklivé, místy vtipné i žertovné. Brodská jest nejlepší českou básnířkou pro útlou mládež. Nelze pochybovati, že naleznou verše její hudebního skladatele a časem znárodní. Na doklad svých slov podáváme tuto malou ukázku:

Modlícímu se dítku.

Jak nevinná a zbožná
jest tvoje modlitbička,
modlíš se za matičku,
modlíš se za tatíčka.

Tvůj strážný andělíček
tvá slova k nebi nosí
a u božího trůnu
za splnění jich prosí.

Knížečku zdobí pěkná podobizna spisovatelčina a stručný její životopis. (O. p.)

Jos. Šoukal.

Poznámka. Došla stížnosť od spolupracovníků našich, že antikvari a „Lit. věstník" Dra. Fr. Bačkovského oznamuje mezi lacinými spisy, kte jsou na skladě, také spisy krvavé literatury (Hynkovy, Karafiatovy, Bensingrov a pod.), na př. Jeptiška, Dcera cís. Josefa II., Renanův Život Ježíšův a j.

Andrlík, Kapesní kalendář české mládeže (Y.: Lit. l. 1.). — **Arbes**, Démanto garnitura (Vykoukal: Osv. 1.). — **Bačkovský**, Kalendář studujících škol střední (Y.: Lit. l. 1.). — **Braun**, V. Beneš Třebízský (Zl. Pr. 5.). — **z Čenkova**, Z mé alba (H. n. 346.). — **Fénelon-Tippmann**, O dívčí výchově (Libertas: Uč. nov. 48.) — **Fux**, Na prázdninách v českém jihu (Rozvaha: Lit. l. 1.). — **Grot**, Z historie Uhors a Slavianstva v XII. veku (Šk.: Slov. pohl'. 1.). — **Herben**, Moravské obrázky (Váň Lit. l. 1.; Čas 53.). — **Herites**, Těžké stíny (α.: Zl. Pr. 9.; Č. Th. 2: Čas 2.). — **Hrnčí** Ubohá Milena (Libertas: Uč. nov. 48.). — **Hübnerová**, O bídě lidské (Zl. Pr. 5.). **Hrubý**, Výbor z literatury řecké a římské (Novák: Paed. rozhl. 2.). -- **Chalup** Zpěvy bohatýrské (Mráz: Lit. l. 1.). — **Jelínek**, Črty varšavské (F. S.: Zl. Pr. 7.). **Jesenská**, Pohádky veršem (Patera: Bes. uč. 1.; -ský.: Pos. z B. 1.). — **Jiráse** Povídky a novelly (Orest: Lit. l. 2.). — **Kaminský**, Nová prosa (Vyk.: Osv. 1.). **Klose**, Básně (Korec: Obz. 24.). — **Kořenský**, V cizině (L. S.: Pos. z B. 2.). **Kosmák**, Cesta ke klidu (Orest: Lit. l. 1.) — **Krásnohorská**, Bajky velkých (Čas 53 — **Lang**, Jazykovědecký rozbor Euchologa Sinajského (-a.: Ath. 3.). — **Li** Feuilletony III. (Čas 53.). — **Masaryk**, Slovanské studie. I. (M. Zdziechowski: Prze polski 1.). — **Mašek**, O čem svědčí proužky rukopisu Královdvorského? (V. C Ath. 3.). — **Mérie**, Život na onom světě (T. K.: Obz. 1.). — **Pivoda**, Návod k v učování zpěvu na školách obecných a měšťanských (Red.: Č. šk. 1.). — **Polívk** Dvě povídky v české literatuře v XV. století (X.: Lit. l. 1; č-: Ath. 3.): J. z Michalovic (č-: Ath. 3.). — **Prusík**, Krok (H. n. 3.). — **Rais**, Když slunéč svítí (Maternová: Uč. nov. 50.) — **Rejzek**, Blahosl. Edmund Kampian (R.: Č katol. duch. 10.) — **Rezek**, Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. (Zl. Pr. 9.). **Řehák-Kamenický**, Zvonečky (Libertas: Uč. nov. 48.). — **Sisolský-Fahoun**, Pa Sabina (Vítězný: Lit. l. 1.). — **Sládek**, Selské písně a české znělky (R.: Obz. 1 H. n. 1.). — **Soukal**, Dovtip se! (Filipi: Lit. l. 1.). — **Střebský**, Bible a přír (Dusil: Past. duch. 2.). — **Svátek**, Hrabě Špork (Vyk.: Osv. 1.). — **Světlá**, Škapu (Klen: Lit. l. 1.). — **Šimek**, Nejdůležitější zákony a nařízení u věcech škols obecného (J. R.: Paed. rozhl. 2.) — **Špaček**, Dětské žití (Horský: Uč. nov. 50.). **Šumavský**, Všecko nebo nic (Klen: Lit. l. 2.). — **Vorovka**, Specialní methodi vyučování jazyku mateřskému po všech odvětvích jeho v českých školách obecný (J. R. Paed. rozhl. 2.; Č. šk. 3.). — **Vrchlický**, Bratři (Vítězný: Lit. l. 2.); Hoř jádra (Vítězný: Lit. l. 1.); Překlad básní Michelangela Buonarottiho (Zl. Pr. 5.). **Vychodil**, Důkazy jsoucnosti boží a dějiny jejich (Masaryk: Ath. 3.). — Bayero Bibl. paedagog. klassiků českých i cizích (T. H.: Uč. nov. 48.). — Listy filologic (J. B.: Lit. l. 2.).

Časopisy.

Stimmen aus Maria-Laach r. 1888.: Oprávněna-li katolick kritika se stanoviska náboženského, mravního i aesth tického? (O.) Otáže se snad někdo: kde pak zůstanou za takýc zásad „věční vzorové krásy," klassikové? Což nejsou díla jeji uznána uměleckými přes to, že v nich falešné idee základní a časté urážl pravd jednotlivých? Který katolický kritik osmělí se zavrhnouti Iliadu pro že v ní pantheistický názor?

Námitka ta zdánlivě vážna, ale jen zdánlivě. Již od mládí zvyl jsme, čtouce báseň tuto, vmýšleti se v řecko-naivní stanovisko básníkov jdeme vstříc dílu tomu ne s celou bytostí křesťanskou; ostatně báseň zřídka předvádí nám na oči polytheismus po absurdní jeho stránce: nevidím

bozích Homerových vlastní, pravé bohy, bytosti totiž nejdokonalejší, nýbrž dlidské lidi v postavách mythických. Jakmile však idea polytheismu v před tlačí, přestává přirozeně požitek umělecký, my pak se zlobíme neb se mu smějeme. Uznávámeli tedy ještě v době křesťanské básně klassické ly dokonalými, uměleckými, pochází to odtud, že všímáme si přede ším toho, co tu čistě lidské, hledíme na četné jejich rásné jednotlivosti, technickou dokonalosť, krátce: díváme na ně se stanoviska technické kritiky — přede vším.

Ale nemůžeme též nyní odezírati při nynějších básních od jejich bożenských i mravních bludův a kochati se pouze tím, co v nich krásného, emůžeme na moderní klassiky přikládati téhož pravítka, teré ke starým? Je tu značný rozdíl, jenž vyžaduje různého posuzování arých i nových poetů. V postavách bohů, jež uvádí Camoes, Tasso a j. svých zpěvů, nevidíme nic jiného, než čistě básnické obrazy, allegorie. k to autorové sami chtějí; vkus náš snad se někdy tím urazí, ale ne zum, jenž nikdy postavám těm skutečné exsistence nepřiřkne. Ale *Schillerovi* Bohové Řecka" nás popudí, jelikož hlavní idea, žal pro vítězství esťanské pravdy nad pohanskými mythy, každé křesťanské vědomí urazí. lujeli básník: „By jednoho oblažil, musil zajíť celý bohů svět," nemůže tím souhlasiti rozum zdravý; jelikož pak slovy těmi naznačena idea básně, usí každý svědomitý katolík báseň odsouditi, byť i technicky byla dokonalou. ení zde pouhé odezírání od pravdy neznámé dosud, nýbrž útok na námou pravdu křesťanskou; něco jiného zajisté jest pravdy eznati a něco jiného nechtíti jí znáti, direktně neb indirektně chtíti vyvrátiti, ji uraziti. Katolický křesťan stojí tu na traně uražené pravdy a cítí se v duchu uraženým: nemá udíž z četby básně uměleckého požitku, jaký nevyhnutelným st, máli báseň se svého stanoviska nazvati uměleckou. U pohanů takový ud rozumí se sám sebou, nemusí tedy býti zvláště vytýkán, ale u křesť. mělcův jest útok na křesťanství nepřirozeným. Je tedy povinností kritikovou, v čtenářstvo upozornil na takový blud, kterážto povinnosť je tím naléhavější, m větší jest odpor, ve který se dílo moderního umění staví proti souhrnu ravd, jež kritiku a čtenářstvu jeho jsou svatými a nedotknutelnými. Jestli n jednotlivá pravda menší důležitosti jakoby mimochodem uražena, nemůže míti vliv na celkový dojem: kde však základní idea staví se na odpor ěkteré pravdě důležité, vstoupí spor do popředí, požitek a klid přestává — stanoviska kritikova není dílo toto uměleckým; technická dokonalosť sice ůstane, ale technika není ještě uměním.

Z toho následuje, že katolická kritika nejen se stanoviska náboženského mravního, nýbrž i aesthetického jest oprávněna: ovšem cenu úplnou má n pro ty, kteří jsou katolíky z přesvědčení.

Przegląd polski o literarním ruchu v jiho-západní Evropě. Č. d

2. Drama španělské vždy vrátí se do starých kolejí, odbočíli na hvíli, opanovánoli modou. Komedie je situační, tragedie není trag. povah, orma není analytická, ale synthetická, verš převládá dosud. Kdož chtěli reformovati divadlo, špatně pochodili. Calderon zvítězil zas. *Angel de Saavedra* 1791—1865 v epické básni „Vyhnaný Maur" a dramatu „Don

Alvaro" domácí látku zbarvil cizím romantismem. Klassik, později té romantik *Gil y Zarate* (1793—1860) psal výborné kusy historické „Karel II.," „Blanka Bourbonská," „Car Demetrius" a přede vším „Věrný Guzman." *Breton de los Herreros* (1800—1873) jev v komediích prohloubenosť psychologickou, hlavně v líčení povahy ženské o naivní dívky až do modní dámy pěknou stupnici, povahy milé, zlobivé chladné, enthusiastky v celé škále Dialog jest živý, vtip přechází místy d satiry. *Juan Eug. Hartzembusch* (1806—1880) slove španělský Scribe rovněž klassik, jenž příliš uvázl v napodobení. Mluvu má květnatou, libezn verš. Velice oblíbena jest na jevišti dosud komedie „Milenci Teruelští" (1837), založená na pověsti lidu. Spisovatelem komedií s tendencí republikansk propagandy jest *Martinez de la Rosa. Zorillův* originalní „Don Juan Tenorio" dosud těší se nezměněné přízni pro krásu slohu a tragický effekt *Campoamor* je příliš lyrikem; dramatické jeho plody jsou vlastně ve scén uvedené doloras; figury na jevišti vypovídají sentence trudné a objasňuj nějaké paradoxon. K lepším čítá se „El Honor" (1874), v němž všal plno moralně nízkých postav. *José Echegaray* (* 1833), bývalý professo mathematiky, proslaviv se řečí za svobodu náboženskou, stal se vyslancem posléze spisovatelem dramatickým. Je to dítě XIX. věku, talent neobyčejný miláček Madridu, jenž maluje barvou ohně a krve. Fantasie jeho je svěží libuje si v kontrastech, srovnáních, otázkách, má uhlazený rýmovaný verš Vliv francouzský znáti velmi dobře. Svět městský u něho pln egoismu chtivosti; pochybování a zoufání, skepse a pessimismus jsou přední známkou jeho poesie. Hledá neobyčejné, zvláštní povahy, odkrývá nejbolestnější rány duševní, analysuje nejnižší, zvířecí pudy člověka. Kusy jeho celkem jsou moralní, spůsob však, jakým představuje pravdy ethické jest ten, že hledí zásadu protivníkův uvésti ad absurdum. Titulem druhdy podá obsah i tendenci kusu, na př. „Veselý život — smutná smrť." Osoby jeho nejsou individua, ale zosobněné ideе. S nezdarem potkav se ve veselohře obrátil se k dramatu, a jeho „Veliký Galeoto" těší se nesmírné popularnosti. Galeoto je společnosť lidská, jež opanovavši nevinné oběti, tak dlouho je k sobě přitahuje, až z nich učiní ničemníky. Dramata jeho větším dílem kusy thesí, hry tendenční, kde spisovatel klade si nějakou větu pro niž hledí získati obecenstvo. Komedii vysokého slohu pěstuje *Don Adelardo Lopez de Ayala* († 1879), muž obrovského nadání, básník a diplomat. Na severu byl by se stal Byronem, na jihu oddal se orientalní lenivosti. Sláva jeho zakládá se na komediích: „Consuelo," „Tolik ze sta," „Skleněná střecha." Na jevišti předvádí nám svět ne exotický, satansky šeredný neb andělsky krásný, ale pravdivý, čímž moralka jeho má větší cenu praktickou než Echegarayova. Spíše odchýlil se od Calderona než tento, užívá scenických prostředků nových, vynechává z exposice deklamaci. Jediný pouští se do analyse postav, přivádí jednotlivé typy na jeviště ne hotové než káže se jim vyvinouti vlivem činitelů vnějších dle zákonů psychologických. Z Calderona zachoval líbeznosť formy, ale dialog jeho živý, přirozený; jest umělcem, který suchopárnou retoriku a hluchou deklamaci odstranil. Mistrovské dílo je druhá z komedií, kde celá legie pletichářů kolem šlechetných postav Pavla i Isabelly, jichž sňatku všelijak překáženo úklady,

letichami; postavy vzaty z madridského světa měšťansko-uměleckého. Scenické effekty originalní, vtip vybraný, humor živý. Autorovi nelze vytýkati ani nejmenší pravděnepodobnosť, rozvoj děje přirozený. „Skleněná střecha" nemůže se zváti arcidílem již proto, že tam není ani jedna povaha ušlechtilá, prostá; muži cynici, ženy stojící zrovna nad propastí neřesti. Reformu komedie zamýšlel již Ayala, revoluci však proti staré kom. zvedl *Tamayo y Baus*, jenž hleděl ducha Shak. uvésti na jeviště, by rozvoj děje děl se dle povah, ne dle náhody, by akce, směřující k zápletce a katastrofě, podléhaly zákonu dramatické příčinnosti a činů, ležících v povaze hrdin, ne mimo ně. Klassickou je „Virginie"; „Velká dáma" má již vzpružiny psychologické, jež nejlépe znamenati ve veledílu jeho „Novém dramatu" (1866), kdež [...]mého Shak. činí osobou jednající; výsledek a účin kusu byl neobyčejný. [Z]dá se, že skutečné drama se před námi odehrává, do té míry přihlíženo [k] pravděpodobnosti. Podepsal se pseudonymem *Estebanez*. Slabší jsou kusy: [„]5. srpna," „Joanna d'Arc," „Angela." (P. d.)

Návštěvou u některých vynikajících romancierů francouzských.

[(P]. d.) Promluvivše minule o některých romanopiscích francouzských, zmíníme [s]e dnes přede vším jiným o spisovateli, o němž se teď nejvíce mluví nejen [v] otčině jeho, ale i v cizině. Míníme *Pavla Bourgeta*, zakladatele tak zvané [„]psychologické" školy. Serii svých psychologických romanů zahájil svým [„]Crime d'Amour," potom následovaly „Mensonges" (Lži) a konečně „Le [D]isciple," uveřejňovaný napřed v „Nouvelle Revue." Úsudky kritiků o něm [s]e valně rozcházejí; jedni velebí jej a vynášejí až do nebe, druzí zase tupí. [M]y, pokud jsme jej (totiž roman „Le Disciple") četli, ovšem souhlasíme [s] těmito, ale chtějíce býti nestrannými uvedeme tu jenom dva úsudky lidí, [k]teří až do nedávna byli jeho obdivovateli. Vlašský kritik *Ugo Fleres*, jenž [n]ěkolik pochvalných statí napsal o pracích Bourgetových, píše o poslední [p]ublikaci jeho takto: „Il nuovo romanzo, „Le Disciple," parmi un edificio [p]oco solido (nehrubě solidní, řádný), con pregevolissime modanature (vlysové [o]zdoby), con deliziosi effetti di prospettiva, e con un vestibolo pretensioso [e] bizarro." A francouzský kritik časopisu „Bibliothèque universelle" dí: [„]Neočekávej od nás nikdo, že tu podáme obsah knihy té, jestiť příliš kluzký. [J]en ve příčině moralní ceny jeho podotkneme několik slov, neboť mnoho [s]e o ní mluví... Francouzští romanopiscové od několika let vedou si tak [v]olně, že by se babičky naše té volnosti zhrozily. Domnívají se, že jménem [u]mění smějí si všecko dovoliti; co až do nedávna slušností se zvalo, sluje [d]nes šosáctvím a škrobařstvím, a zdrželivosť — staví se na pranýř jako [k]lapecká ostýchavosť. Dávno již pominuly ty doby, kdy proti romanům [G]eorge Sandové veden boj, dnes dáteli je čísti mládeži, stěžuje si do vás, [ž]e ji pokládáte za nevinné „žabky." Pustilali se však Mme. Sandová v boj [p]roti dotavadním zásadám a ideám, učinila tak v naději, že mravouka její, [k]terou hlásala, lepší jest oné, která nám vštěpována byla z mládí. Ale dnes [n]a moralku vůbec žádného ohledu se nebéře, jakoby jí ani nebylo. A v té [p]říčině zvláště vynikají romany Bourgetovy. Pochybujeme, že by E. Zola [sv]ými romany byl někoho zkazil, aspoň nelze mu vytýkati, že by nemravnosť [v]ábnou činil. To však činí P. Bourget, jeho romany vynikají rafinovanou [sm]yslností; Bourget nelibuje si arciť v příliš četných líčeních nemravnosti a

necudností, jeho zamilovaným koníčkem jsou filosofické doktriny, ale filosof jeho neopírá se o mravný řád." Ano podotýkáme, Bourget nevyhledáv příliš mnoho necudných scen, ale za to umí jednu jenom scenu tak zdůvodni a psychologicky tak dokonale provésti, že čtenáře přímo s sebou uvlék (Cf. jenom v „Mensonges" jednání pí. Morainové.) (P. d.)

Literarní rozpravy v časopisech.

Bartoš, Moravské národní písně o stavě manželském (Lit. l. 1.). — **B. K** Realismus a naše literarní kritika (Čas 53). — **Gebauer**, Dodavek k „důkaz proužkovému" o RKém (Ath. 3.). — **J. K.**, Realismus a naturalismus v literatu a umění (Lit. l. 1.). — **Krejčí**, Pessimismus a vychování (Bes. uč. 1.). — **K.**, Robe Hamerling (Lit. l. 2.). — **Lindner**, Čtení paedagogická a didaktická (Paed. r. 2.). - **Menčík**, Pan Tvardovský (Lit. l. 1.). — **Mourek**, William Shakespeare (Zl. Pr. 9.). - **Mrazík**, Lva N. Tolstého čítanky pro národní školy ruské (Č. šk. 3.). — **Mrštil** Realismus „Babičky" (H. n. 15/12). — -r-, České písemnictví v rakouském Slezsk H. n. 22/12). — **Schauer**, O politické poesii a satiře (Lit. l. 1.). — **Turgeněv**, Haml a Don Quijote (Slov. pohl'. 1.). — **Vocásek**, O kázni se stanoviska mravních id (Paed. rozhl. 2.). — **v. Basedow**, Moderní realismus a jeviště (Bl. f. litt. Unterh. 49 — **Dreves**, K dějinám „Tantum ergo" (Stimmen aus M.-Laach 10.). — **Rabusso** Idylla a drama salonu (Rev. d. d. m. 2.). — **Fambri**, Úvahy o umění dramatické (Nuova Antol. 22).

Paběrky.

Soutěž mezi časopisy pro mládež rozhoduje se ve prospěch menší krejcarových časopisků, kdežto starší větší časopisy zanikají nedostatke odběratelstva („Jarý věk," „Budečská zahrada"). Pokroku co do ceny literar a vychovatelské však při tom pozorovati pramálo, zvláště v části veršova a belletristické vůbec, ačkoli časopisky menší stále se množí. — Z učitelský časopisů zanikly: „Učitelské listy" „Škola a život"

Květobor. „Spisovatel (dramatu) napsal vše tak, jak se to v živo skutečně děje. Kdyby na světě vše tak chodilo, jak to přírodní zákony mravnosť předpisují, pak by dramat nebylo, pak by dramata byla smyšlenko Ale člověk není strojem, kterýž by pracoval v přesně vyměřených mezíc Člověk podléhá vášním, a vášeň je špatným opatrovníkem mravu a pořádk a proto se dají dramata ze života vypisovati." („Mor. nov.") — Učitelstv prý „nastává nutnosť volby mezi Tomášem Aquinským a Luthrem." pi pověstný Dittes dle citatu „Paed. rozhledů" (č. 2. str. 74.); takových o padků proslulé nestoudnosti a nevědomosti Dittesovy by snad vážný časop a čtenář jeho měl býti ušetřen. — „Stará censura divadelní katolické vě ujímala se povždy velmi vroucně a vyškrtávala vše, co by se mohlo proti vykládati. Tak pražskému měšťanu Štěpinovi nedopustila říci: Já myslím, stojí psáno: Po skutcích poznáte je, po skutcích! O rozdílu mezi oplatke a kalichem jsem v bibli nečetl." (J. L. Turnovský v „Č. Thalii" č. 1.) Myslim že v tomto případě ujala se censura spíše zdravého rozumu lidského!

Zprávy.

Novinky oznamují se: „Hist. povídky" *Koldy Malínského* v Ottově Laciné knih. národní," jež bude míti novou úpravu s obrázky; *Fr. Heritesa* drama „Těžké stíny" v „Repertoiru česk. div"; *Kosinory* „Hovory Olympské" II vyd. v sešitech u Kobra; „Všeobecného církev-ního dějepisu" prof. *Dra. Fr. X. Kryštufka* díl druhý (1073—1517) v „Děd. sv. Prokopa" nový vychovatelský časopis v Brně; 2. svazek Jakubcových básní (v „Sal. bibl.").

Památce Komenského (300-letým narozeninám r. 1892.) chystá české učitelstvo velkolepý pomník, pak výstavu vychovatelských pomůcek, úplnou sbírku spisův jeho (v Bayerově „Bibl. paed. klassiků"); „Comenium," evangelická Matice Komenského, vypisuje ceny na kriticko-bibliografický přehled veškerých důležitějších spisův o Kom. a na popularní životopis jeho.

Literarní odbor Moravské besedy v Praze. (Přehled činnosti za rok 1888.—1889.) V uplynulém roce činnosť lit. odboru nebyla dobře organisována a tím se stalo, že po prvních dvou schůzích potuchla úplně a bylo ji třeba znova buditi. Správa předešlého roku právem stěžovala si na netečnosť moravských akademiků v zájmech literarních, neboť ze 250 akademiků z Moravy súčastnilo se literarních dýchánků pouze 37 členův (i s hostmi), a při jednotlivých schůzích, jichž odbýváno pouze 9, bylo pouze 5 — 14 literarních interessentů. Návštěva to jistě příliš skrovná. Činně súčastnilo se pouze 5 členů, kteří podali buď referaty o nových dílech, buď vlastní plody nebo pojednání přednášeli. Z vlastních plodů přednášeny jsou dvě básně toliko. Ve schůzi 3. dne 18. ledna 1889. recitoval právník *Ouředníček* báseň „Za zvuků zvonů slovanských" a kand. prof. *Fr. S. Procházka* ve schůzi 4. dne 1. února 1889. báseň věnovanou „Národní jednotě pro jihozápadní Moravu," o jejímž thematě zápisní kniha odborová mlčí.

Přednášek, které dávají podnět k užitečným debattám, konáno 6 od 4 členův, a to *Ouředníček* přednášel „O životě a pusobnosti Ad. Mickiewicze," po čemž se rozvinula debatta o polské otázce; ve schůzi 2. t. S. podal dosti cenných „Několik glos ke II. jednání Byronova Kaina"." — Filosof *Vahalík* ve 4. schůzi pojednal o thematě „Kalich symbolem náboženských a národnostních snah" a vyložil kulturní význam válek husitských. Právník *Ličman* předn. v 5. schůzi „O irské otázce," která jest bojem proti kapitalismu, a ve schůzi 9. v thematě „Všímejme si našeho lidu" dotekl se několika národních našich stránek, zvláště kulturní, a upozorňoval na některé momenty (písně, ornamentiku, kroj atd.). — *Fr. S. Procházka* ve schůzi 7. vyložil „Lásku Jihoslovanů" na základě národních písní.

Nových zjevů literarních všímáno si dosti chudě. Podáno pouze šest referatuv, a to: o Kosmákově „Chrtu" s přehledem Kosmákovy činnosti od právníka *Máše*, „Vlastivědě slezské" a Čechově „Výletu p. Broučka do XV. stol." od *Vahalíka*, od téhož o Zíbrtových „Staročeských zvycích obyčejích," o „Nových písních" Svatopl. Čecha od *Ouředníčka*, konečně o Kvapilových „Padajících hvězdách" od *Fr. S. Procházky*.

Odbor měl v úmyslu vypsati literarní cenu, ale ke skutku nedošlo. Zastupován byl po sobě předsedy Mášou, Fr. S. Procházkou a Vahalíkem

Činnosť r. 1889.—1890. (4 schůze). Činnosť proudí trochu živěj pravidelné čtvrteční schůze mají slušnější návštěvu a jest naděje, že horliv začatá činnosť letoší bude míti pěkné výsledky. Aby činnosť členstva mladších literatů moravských se vzpružila, odbor vypsal dvě literarní cen Správu odboru vedou kand. prof. *Otahal* jako předseda a zapisovatel medi *Hejdušek*.

Schůze 1. dne 14. listop. ustanovila se na soustavných přednáškác a co možná nejširším přehledu nových literarních plodů. Přednášky zaháj kand. prof. *Otahal* pojednáním „O prostonárodních hrách vánočních. Objasnil předně jejich vznik a souvislosť s hrami církevními, probral látk jejich, motivy a skladbu, popsal způsob představení, kostymy a mluvu, pod přehled české práce o dramatice národní a ukázku hry vánoční z Hané. — Právník *Ouředníček* recitoval po té báseň allegorickou „Tři hlasy.“ — Referováno bylo od *Otahala* o Dostojevského romaně „Uražení a p nížení.“ Vytknuty tu vady překladu a rozebrán roman obsahem i formou upozorněno na psychologickou hloubku charakterů, drastickou sílu situací dovednosť povahokresby. Obojetná postava Vaňova, který hraje úlohu velk dušného zklamaného milence, vytknuta zvlášť. Jinak roman působí rozhodn a mocně.

Ve schůzi 2. dne 21. listop. za nezměněného účastenství přednáš právník *Dedek* vděčné thema „O některých filosofických zásadác hr. L. N. Tolstého.“ Poukázal napřed na různé pojmy Tolstého o člověk proti jiným myslitelům, jak totiž Tolstoj neočekává nápravu člověka od mo zevní (zákonů, moci státní atd.), nýbrž od síly vniterné, mravní, a ukáza pak Tolstého názory o manželství hlavně dle romanu „Rodinné štěstí.“ V debattě na to poukázáno ještě na způsob ruských spisovatelů, kteří sáhno vždy ke vniternému jádru, proti českým, kteří nám ještě nevykreslili českéh člověka bez konvenienční masky, a upozorněno na tři druhy lásky, kter ve spisech Tolstého jsou patrny a v manželství také účinkují. — *Ouředníče* podal referat o básních El. Krásnohorské „Bajky velkých,“ pojedna správně o obsahu i formě a ocenil dobrý vlastenecký úmysl básnířky V debattě poukázáno na hustou tendenčnosť v nových plodech básnických která je následkem nedostatku mužnosti.

Ve schůzi 3. dne 27. listop. omezeno se pro správní věci na referaty Právník *Němec* referoval o sbírce Vrchlického „È morta,“ vyslovil se cituplném obsahu i formě správné pochvalně a kladl sbírku mezi nejlepš plody básníkovy. — *Otahal* posoudil Chalupovy „Zpěvy bohatýrské,“ upozornil na zanedbanosť epiky a bujení reflexivní lyriky, vytkl nesouměrnos a logické skoky jednotlivých skladeb, květnatou až bombastickou form básnickou a přečetl s vysvětlením lehkou, svěží „Korutanskou.“

Ve schůzi 4. dne 4. pros. filosof *Mrkos* přednášel „O poměru Máchy k Byronovi.“ podávaje parallely z Byronovy „Parisiny,“ „Vězně chillon ského,“ „Kaina“ a „Lary“ k Máchovu „Máji.“ Napřed upozorňuje n okolnosti, za jakých vystoupil Byron a jak byl přijat, v čemž také se jev podobnosť s Máchou. Uvádí potom nápadné, až slovné shody Máchy s Byronen (popis večera na počátku, scenu nad jezerem, popravu a j.) a konstatuje že jen obdiv pro Byrona zavedl Máchu tak daleko. Jinak však zásluh Máchov

nenbírá, který značí obrat plodný v naší literatuře. — Na to referoval *Němec* o J. Vrchlického „Hořkých jádrech," probral je obsahově i formalně důkladně, odsoudil osobní a polemické extremy sbírky, poznamenal básnětenné a uvedl prosaické náběhy, kterých je ve sbírce více. — *Otahal* posoudil první dramatickou práci G. Preissové „Gazdina roba," která s úspěchem velikým dne 7. listop. v Národním divadle pražském provozována byla, podal obsah, posoudil přednosti a vady kusu (mdlá místa ve 3. jedn.), přednes a hru herců, promluvil o dialektu a odmítl hlasy české veřejnosti, které nejvíce ze zášti umělecké se proti dramatu ozvaly.

Ve schůzích 3. a 4. vzpomenuto zemřelých spisovatelů: zasloužilého msgra. Dra. M. Procházky a mladého Flor. Vrány († 2. pros.). *A.*

Třetí seznam českých pomůcek učebných, vydaný odborem literarním a paedagog. „Ústř. spolku jednot učitelských v Čechách." 13. „Kodymovo zdravotní desatero." Navrhl J. Klika. Nákl K. Janského v Táboře. Tabele nástěnná 69×92 cm. rozsáhlá. Cena dle úpravy 60 kr., 1 zl. 30 kr., 1 zl. 60 kr. — 14. „Diagrammy a obrazy k prvopočátečnému vyučování tělovědě." Navrhl a kreslil J. Klika. Čtyři tabele v barvotisku 92×64 cm. rozsáhlé. Na silném papíře nalepené a k zavěšení upravené i s výkladem 3 zl 20 kr., napjaté na plátně s lištnami 5 zl. 60 kr., tytéž lakované 7 zl. — 15. „Lučebné sloučeniny nejdůležitějších potravin." K vydání upravil J. Klika. Tabele 69×92 cm. rozsáhlá, sedmi barvami provedená. Nákl. K. Janského v Táboře. Cena dle úpravy 90 kr., 1 zl. 50 kr., 1 zl. 80 kr. — 16. „Atlas rostlinstva pro školu a dům." V soustavě přirozené sepsal Dr. J. Velenovský. Nákl. K. Janského v Táboře. Cena výtisku 11 zl., váz. 11 zl. 80 kr. Při pomůcce této běží hlavně o obrazy rostlin, kterých jest 462 na 68 str. (21×30 cm.).

Spolky. Dědictví sv. Prokopa v Praze na vydávání spisů bohovědných (starosta Dr. Kl. Borový) má jmění 72.068 zl. 90½ kr. R. 1887. mělo 69.605 zl. 85½ kr. R. 1889. přijato 4918 zl., vydáno 4310 zl. Členův jest 1658. — Dědictví Cyrillo-Methodějské v Brně na vydávání spisů náboženských, vůbec poučných a zábavných pro lid (starosta Vlad. Šťastný) má jmění 84.600 zl. a 2091 zl. 65 kr. — Literarní odbor „Umělecké besedy" zvolil na r. 1890. Jak. Arbesa za předsedu, A. Madieru za místopředsedu.

Polsko. Druhý sjezd polských dějezpyteů svolává se do Lvova na druhou polovici července r. 1890. — Několik časopisův i novin polských uveřejňuje články proti přemrštěnému zbožňování divadelních herců a herců a hereček, zaznamenávajíce „dzisiejsze królowanie teatrów i aktorów jako smutny symptom upadku." — Krakovská akademie věd vydala francouzsky a německy zprávy (Bulletin) o svých zasedáních a publikacích, chtějíc širší obecenstvo vědecké s nimi seznámiti.

Srbsko. V cařihradském archivu nalezeny od komise maďarskou akademií vyslané mezi jiným dva vzácné srbské rukopisy. Jeden jest rukopis „Trebniku" (slovanského Ritualu) z počátku XV. stol., glagolicí psaný pro bana Chrvoje: obsahuje obřady římsko-katolické. Druhý rukopis obsahuje darovací listinu krále Uroše II.; jest psán cyrillicí koncem XIII. neb začátkem XIV. století.

Charvatsko. Dle zprávy vydané městskou radou „Záhřeb r. 1888." bylo na konci roku v Záhřebě 60 rozličných družstev. Všecka družstva měla jmění 649.130 zl., a to: Jihoslovanská akademie 386.621 zl., Matice charvatská 102.986 zl, Sv.-Jeronymské družstvo 108.778 zl., Paedagog. liter. spolek 21.564 zl., Archaeologické družstvo 6596 zl., Právnická jednota 6803 zl., Spolek lékařů 3200 zl., Lesnický spolek 7786 zl., Spolek inženýrův a stavitelů 2717 zl., Družstvo přírodopisné 2079 zl. Spolky tyto jsou nejhlavnější; všecky téměř jsou literarně činny, vydávajíce svůj odborný časopis nebo knihy svého oboru. Denníkův a časopisů všech vycházelo v Záhřebě r. 1888. celkem 28. Nejstarší jsou: „Agramer Zeitung," „Narodne novine," „Katolički list," „Gospodarski list," „Vienac."

„Matice charvatská" měla 15. pros. 1889. valnou hromadu pod proz. předsedn. městského rady I. Benkoviće (předseda I. Kukuljević Sakcinský, jakož i místopředseda odboru literarního, Janko Jurković, nedávno zemřeli) Matice pozbyla ještě jiných dvou vynikajících členů, bystroduchého kritika a nadaného prosaistu Ad. Vebera-Tkalčeviće a Ant. Mažuraniće, jednoho z nejstarších spisovatelův a buditelů charvatských; tento byl bratrem proslulého básníka eposu „Smrť Smail agy Čengiće" Za tento rok dostane se členům následujících 9 knih: *Dr. Kišpatić,* „Iz bilinskoga života," sv. III.; *Dr. Rabar,* „Poviest rimskih careva," sv. II.; *Maretić,* „Slaveni u davnini" (Slov. v dávnověku); *Kumičić,* „Theodora," povídka; *Šenoa,* „Sabrane pripoviesti," sv. II.; *Vojnović,* „Psyche, komedija"; *Sundečić,* „Izabrane pjesme"; *Novak,* „Podgorske pripoviesti"; *Harambašić,* „Pjesničke pripoviesti." R. 1890. obdrží tedy členové knihy za r. 1889. jakož i za r. 1890., tak že nyní bude Matice vydávati již knihy dle kalendáře občanského. Ustanoveno pokračovati v překladě „Klassikův" jakož i ve vydávání „Knjižnice za hrvatske trgovce" (obchodníky). „Národní písně," které budou vydávány Maticí, se opozdily, ač pořádání velmi rychle pokračuje. Matice chce totiž počíti nejstaršími písněmi; za tím účelem sbírá písně zaznamenané v různých rukopisech minulého století. Ukončena sbírka písní Muhamedanů bosenských, kterou pořádal Dr. Luka Marjanović. Členů má nyní 7247. Od poslední valné hromady přibylo tedy 482 členů. Příjmů bylo 29.765 zl., vydání 23.663 zl. Základní jmění obnáší 50.339 zl., celkové asi 102.986 zl. Odkazy zemřelých členů dostalo se Matici asi 12.000 zl. Na návrh G. Folnegoviće zvolen letos druhý čestný člen Ivan šl. Truski pro své neocenitelné zásluhy pro vlasť a národ. (Prvním členem byl slavný nebožtík Dr. Bleiweiss.) Za předsedu zvolen Tadija Smičiklas, za místopř. J. E. Tomič.

O novinách. V Římě bylo povinností kněží zaznamenávati na kovové tabulky, co se důležitého ve světě dálo. Tyto tabulky se veřejně vystavovaly, aby je lid četl. V V. století ustoupil tento spůsob jinému. Byly vydávány „Acta populi Romani diurna," ku kterým Cesar připojil „Acta senatus." Tím spůsobem dovídal se lid, co se dálo v senatu a v celé říši. Za císařské vlády povstaly státní noviny, které obsahovaly zprávy z bojiště, z provincií, úmrtí znamenitých osob, stavby, přírodní zjevy, oznámení divadel a j. Pádem římského císařství zanikly i noviny. Toliko na dvoře byzantském objevovaly se nějaké zprávy v registrách písařů. Po celý středověk nebylo po novinách stopy. Za to lid dovídal se, co nového ve světě, od potulných studentů,

zpěvákův, od kupcův a mnichů. Kláštery, university, obchodní města vydržovaly si zvláštní posly. Až když v XV. století bylo vynalezeno knihtiskařství, nastala doba znovuzrození novin. Již v XVI. století republika benátská vydávala ob čas zprávy, které si mohl každý za skrovný peníz gazetu přečísti. Toto pojmenování přešlo i do jiných zemí. Později tyto zprávy obchodní, válečné a politické tiskla a číslovala. Od té doby zhusta objevovaly se tak zvané létací lístky hlavně od domův obchodních, v nichž i důležitější politické události byly obsaženy. Z *Jungmannovy* „Historie literatury české“ dočítáme se, že v Čechách za zvláštních událostí objevovaly se noviny. Na př. r. 1541. objevily se noviny o porážce u Budína; r. 1546. o událostech ve Vlaších; r. 1564. o jednom zemanu; r. 1582. o jednom mordýři; r. 1587. o jednom obru; r. 1594. vydal Daniel Sedlčanský noviny celého měsíce září. Až teprve r. 1615. ve Frankfurtu vznikly první řádné noviny, v Anglii r. 1622., ve Francii r. 1631., ve Španělsku r. 1704., v Rusku r. 1714., v Čechách r. 1719., v záp. Indii r. 1731, v Holandsku r. 1757., v Belgii r. 1764., v Kanadě r. 1765., v Brasilii r. 1780., v Uhrách r. 1781., v Indii r. 1781., v Turecku r. 1797., v Africe r. 1824., v Rumunsku r. 1828., na Sandwičských ostrovech r. 1835., v Japonsku r. 1850. Prvý jednání soudní do novin zavedl romanopisec Fielding. R. 1780. objevily se v novinách první divadelní referaty. Feuilleton počal psáti r. 1800. Geofreye. První roman v novinách pochází od Lagraveta de Mayolas r. 1672., ač se jinak zavedení jeho do novin připisuje Emilovi Girardinovi r. 1836. v žurnalu „La presse.“ Nejvíce novin tiskne Paříž, přes 1500, tak že na 1000 lidí přijde 600 exemplarů. V Evropě vychází přes 20.000 časopisův, a to: Německo má přes 5000, Anglie 4000, Francie 1500, Italie 1500, Rakousko 1200, Španělsko 850, Rusko 800, Spojené státy mají daleko přes 12.000, ostatní Amerika přes 1000, Asie přes 3000, Japan 2000, Australie 700, Afrika 200. Na 17.000 novin tiskne se v anglické řeči, na 8000 v německé, na 7000 ve francouzské, na 1600 ve španělské. Kolik v ruské, polské a české? Největší časopis snad jest anglický „Standard,“ nejmenší v Mexiku, kde prý se jím dělají cigareta. Nejstarší časopis na světě je v Pekingu od r. 1351., jehožto prvé a poslední číslo podobno jest jako vejce vejci. Nejrozšířenější list na světě jest „Le petit Journal“ v Paříži, má přes 900.000 odběratelů. Nejméně odběratelů má asi některý náš list venkovský. Nejsevernější noviny jsou v Hammerfestu v 70° 63' sev. šířky, nejjižnější na Novém Seelandu. Nejvyšší místo, kde tisknou se noviny, jest v americké Kokomě 11.800' vysoko a mají tento chlubný název: „Published at a higher altitude then any other paper.“ *V. D.*

Česká akademie věd, slovesnosti a umění schválena císařem 23. l., a protektorem jmenován arcikn. Karel Ludvík.

Knihopis.

Tadeusz Sternal, Oblężenie Kamieńca w powieści i historyi. Studyum historyczno-literackie. Lwów 1890. Str. 48. — Rozbor stejnojmenné povídky Sienkiewiczowy se zřetelem k zákonům aesthetickým, jak básník má nakládati s látkami historickými. Rysů vůbec známých má šetřiti, ostatek doplniti, po případě poopraviti a prohloubiti.

Carl Goldmann, Zur Aesthetik des modernen Ehebruchdramas. Berlin 1889. Eckstein. Str. 64. Cena 60 pf. — Brošurka bojuje proti dramatu s osnovou cizoložství, jaké z Francie vyšlo a celou Evropu zaplavuje.

H. Grimm, Aus den letzten 5 Jahren. 15 Essays über Literatur-, Kunst- und Zeitgeschichte. Gütersloh 1889. Bertelsmann. Str. 362. Cena 6 Mk. — Jedna stať jedná o ceně a účinku umělecké kritiky.

Janičič, Deutschslovenisches Wörterbuch. 3. Aufl. bearbeitet von Bartel. Klagenf. 1889. Kleinmayer. Cena 4 zl. 80 kr.

A Oelzelt-Newin Über Phantasie-Vorstellungen. Graz 1889. Leuschner und Lubensky. Str. III 130. Cena 2 zl. 40 kr. — Fantasie prý jest hádankou nevysvětlitelnou; samostatně počíná býti činna třetím rokem věku. Znaky její jsou: názornosť, novota, spontaneita; podmínky: vznětlivosť, bystrá soudnosť, věrná paměť. Zajímavé zprávy o umělcích.

A. E. Schönbach. Über Lesen und Bildung. Umschau und Ratschläge. 3. Aufl. Graz 1889. Leuschner. Cena 1 zl. 75 kr. — O spisku podali jsme předloni obšírnou zprávu.

Jul. Lemaître, Impressions de théâtre. 4e série. Paris. 1890. — Duchaplné úsudky o 21 dramatech francouzských i cizích (Aischylos, Tolstoj), psané tonem feuilletonisty ze „Journ. des Débats."

A. David Sauvageot. Le réalisme et le naturalisme dans la littérature et dans l'art. (O.)

Realismus didaktický nejdřív potkáváme v Egyptě za doby memfitské: sochařství to sloužilo výhradně náboženství. V Řecku kult umělců neomezoval, ba povznášel k idealismu. Proto sloužilolі čemu umění řecké, bylo to politice, filosofii a moralce (Hesiod, Solonova elegie). Aristofanes do komedií svých vplétal otázky filosofické, politické, literarní i moralní. Hlavně však Euripides srealisoval drama; on pěstuje už značně lidskosť, ale jako duch doby přechodní kolísá mezi realismem didaktickým a naturalismem, jenž byl Řeku, když se vzdal ideálů, bližší. U Římanů zase tendence moralní a didaktická vždy převládala, jak viděti už z veršů Terentiových a Luciliových, a nepominula ani za rozkvětu literatury. V dílech tehdejších spisovatelů nalezáme části realistické všeho druhu. Jen že často skutečnosť dle svých náhledů přetvořovali. Nemůžemeť vůbec na realističnosť starých přikládati měřítka moderního.

První samorostlé plody barbarů středověkých: „Nibelungy," „Kruh krále Artuše" a „Píseň o Rolandu" jsou idealistická, ač thematem svým, válkou, zasahují do realismu. Barbarové tito nemají smyslu pro pojímání delikatní ni pro abstrakci; formu zanedbávají. Církev také, jež umění podřídila službě své, a sice nejdřív s tendencí učenou, dokud duch starých národů se neobrodil a duch mladých nepozbyl své surovosti, dbala hlavně jen symbolu a hieratické konvence, pročež první pokusy dramatu liturgického kloní se k symbolismu. Když však náboženství prostoupilo všechny vrstvy, tu umění též sestoupilo k lidu. Mysteria, ač podklad jejich je z minulosti, obláčejí se v mravy a život současný, z lidu vycházejí a k lidu se vrací. Avšak všechen křesťanský realismus středověku je mysterismus inspirace, jenž oživuje se pouze pomocí realismu formy umělecké.

Také světský realismus má tendenci moralní. Od XIII. století realismus pronikl i do malířství, sochařství i stavitelství. Naturalistické obrázky vesnické zvláště zdařilé nalezáme v miniaturách. Epopeje tou dobou obírají se mravy feudalními: násilím, sprostotou, pomstou a loupeží. Básně heroi-komické se množí. Umění stává se sprostým a kluzkým. Realismus však tento pochází spíše z neumělosti a naivnosti, nežli z vypočítavosti; jeho principem je podávati přesně skutečnosť. Odtud v romanech feudalních i jména osob a míst úplně historická: odtud rozvláčné a přesné popisy zvláště u La Salla, jenž činí naturalistický pokus

i exaktní reprodukce citův a charakterů. Hlavní známkou romanů je nejednotnosť, vsouvání episod a v umění propracování detailů. V látce převládá šeredno a hrůza.

Naturalisté od konce středověku do konce XVIII. století jsou velmi četni. Hlavní známkou jejich jest nad míru živá obrazotvornosť, jež je mnohdy svádí k fantastičnosti. Volby látky ani komposice u nich není; trivialnosť se roztahuje. Hlavním předmětem jest opěvování požitků fysických, ošklivosť, neohrabanosť tělesná, ale ozářená zvláštním jasem života, ač jsou i obrazy ponuré a melancholické. Naturalisté tito analysují vášeň sobě ponechanou, vzrůstající bez míry. Osoby Shakespeareovy postrádají moralní povznešenosti, ale jímají něžností, nebo silou rozpoutané vášně, jedny jsou passivní, jiné nervosní, většina jich onemocní, nebo sešílí. Zákon má svou sankci, ale moralnosť spočívá spíše ve skutcích, než v duchu osob, které nemají citu povinnosti. Vůbec naturalismus zůstal na prahu světa mravního. Spisovatelé jsou objektivní, ba necitelni ku svým hrdinám.

Realismus didaktický bral se dvojím směrem: jeden, poslušný reformace, vyučuje lásce evangelické, vyznačuje se kazatelstvím, obírá se šeredností a hrůzou, slouží dogmatu i moralce; druhý, renaissancí vzbuzený, jenž zprvu jen formu přijímá antickou duchem zůstávaje křesťanským, později však stává se úplně pohanským, hlásá moralku už ne ve jménu náboženství ale filosofie Od látek antických obrací se konečně k soudobé skutečnosti, uváděje do umění všechny třídy a stavy lidské společnosti, popularisuje umění, zavrhuje verš, hudbu podřizuje smyslu a výrazu, sochařství převádí od typu k podobizně reelní.

Realismus a naturalismus nynější jsou pouze reakcí, odporem proti zvrhlému klasicismu a romantismu. Zásluhou jejich je to, že nashromáždili výzkumův a pozorování pro budoucí století. Jako umění minuli se s cílem. Heslem jejich počátečným bylo reprodukovati přírodu se všelikou přesností. Leč to je nemožno a též toho ani nedovedli. Zavrhli konvence přirozené a nutné, jež spočívají v požadavcích obecenstva, které žádá ukojení potřeby idealu mravnosti a počestnosti, — v přírodě, která ducha našeho přesahuje a prchá mu, tak že nemůže ve svých proměnách a rozsáhlosti býti modelem umění, — jakož i v umění samém, jehož jednotlivé obory zvláštními pouze vládnou prostředky, tak že zobrazovati mohou přírodu jen s jistých stránek a v jistých mezích. Nedbají konvencí užitečných, jimiž podmíněna zábavnosť: přiměřenosti díla schopnostem a pozornosti čtenářstva a podřaděnosti látky duchu. Svou učeností, jež při veškeré rozsáhlosti a hloubce mnohdy bludů se dopouští, jakož i mícháním hatmatilky lidové do řeči spisovné stávají se nesrozumitelnými. Rozsáhlostí popisů, směsí rozdílných prvkův unavují.

Volba látky děje se logikou umělcovou, jenž vybírá jen to, co má význam pro obecenstvo a pro něho samého, vybírá ideu a té podřizuje zkusnou skutečnosť. Tato idea tedy, ač se budí přírodou, vychází z mysli umělce, ať realisty, ať idealisty. Dílo zbarvuje se vždy temperamentem umělcovým. Nemožno tedy reprodukovati přírodu, pročež novější heslo zní, přiblížiti se jí co možná nejvíce.

Realismus obírá si předmětem „zvláštní,“ idealismus „povšechné.“ Toto nachází se vždy a všude, ono jen někdy a někde. Realismus tedy nepřijímá ve svá díla celé skutečnosti a část přijatou přepíná. Přetvořuje minulosť i přítomnosť. Za vědeckým archaeologickým povlakem u naturalistů kryjí se nepravdivé city a charaktery osob. Králové a hrdinové vznešení mluví trivialně, nepravděpodobně. Hrdinové z přítomnosti vzatí jsou většinou, vyjma realismus ruský a anglický, které kloní se ke spiritualismu, lidé chorobní, abnormalní, ježto neřesť, vášeň, ba

i ctnosť heroická, jež je vůbec v jejich dílech velmi řídka, je výsledkem stavu nervového. Psychologie mění se v pathologii. Zlo a šeredno v dílech jejich převládá; člověk brán nejčastěji z třídy nejnižší, dělnické a staven na roveň se zvířaty a vegetací, ač sama příroda ho výše postavila. Řeč realistů, zvláště didaktických, neodpovídá, jak jest přirozeno, myšlenkám, jsouc vždy banalní.

Realismus a naturalismus ruší harmonii duševní; zavrhují obrazotvornosť, leč utlumiti jí nedovedou. Nevšímají si svobodné vůle, ba omezují ji determinismem jevů, nevšímají si bojů duševních, jsouce pouze přírodopisci dojmův a jevů smyslových. Vrhají nepokoj neplodný a nebezpečný do duše svými nervosními vivisekcemi, plodí jednak socialismus a nihilismus, jednak přispívají k blaseovanosti, neodvracejíce od neřesti tím, že vyličují její nerozumnosť a ohavnosť. Zbytečně a nepravdivě zveličujíce bídu a kal lidské společnosti, dávají podnět pessimismu.

Realismus a naturalismus nemají budoucnosti. Škola parnassistů pro svůj přemrštěný kult básnické formy odpuzuje obecenstvo, symbolisté tvoří díla slabá a upadají ve směšnosť; škola Flaubertova udržuje se jen uměle. K absurdnostem vedou theorie malířův impressionistů, v hudbě harmonistů. Vůbec naturalismus nekotvě v půdě životních otázek přítomnosti, ztrácí význam, jest uměním dekadence. Realismus didaktický připravuje pole idealismu. Zvláště mnohoslibný je směr Tolstého, jemuž částečně se podobá i Zolův. Blíží se doba nového obrodu, jež, působením Ruska, bude ducha širšího a lidštějšího, a působením Francie, formy vznešenější a dokonalejší. *P. Šup.*

F. de Vyre. Marie-Antoinette, sa vie — sa mort 1755—1793. Paris 1889. Str. 184. — Obrana nešťastné královny.

K. Elze. Notes on Elisabethan dramatists. A new edition. Halle a/S. 1889. Niemeyer. Str. XII 356. Cena 10 M. — Obsahuje opravy a vysvětlivky k angl. dramatickým básním doby Shakespeareovy, na nějž asi dvě třetiny poznámek odpadají.

Feuilleton.

Zásluhy.

Obrázek přímo dle skutečnosti. Načrtal *A. Dostál.*

Když jsem napsal několik feuilletonův o místních hradech, jedné sklamané lásce, pověstech báječných a jiných ještě světoznámých věcech do okresního časopisu, který dvakráte měsíčně oblažoval přetrpělivé čtenáře, místo honoráře odpověděl mně redaktor (místní knihař), že prý jsem schopen napsati už celou knihu. To mnou hnulo tou měrou, že jsem se považoval za velikého ducha, slovutného spisovatele a znamenitého muže.

Jen kdybych tak mohl tu knihu celou napsati, kdybych dovršil svoji slávu pozemskou! Ale nenapadla mne hned kloudná myšlenka a všechny mé literarní podniky na knihu — sebrané spisy — by nestačily. S básněmi jsem neměl štěstí a jenom několik příležitostních jsem jich propašoval do známého místního žurnalu, když hasiči světili prapor, obtěžkával se nový most a zalesňována byla stráň nad řekou.

Kritiky, které jsem páchal, ještě se u nás nesbírají do knihoven kabinetních slovutných spisovatelův, a báchorky, které jsem spracoval, vydal dávno Beneš M. Kulda. Popisy hradů jsem »čerpal« z »Hradův a zámků —.« Jak se tedy státi slavným a sepsati celou knihu? Kollega v péře mně dal výbornou radu. Mimochodem budiž řečeno, že přispíval jako spoluredaktor do místního listu v sousedním městě a knihu celou vydal. K tomu jsem se utekl, aby mně poradil. Ačkoli bývá spisovatel před spisovatelem upjat až po bradu a řevnivosť mnoho vzájemných styků nepěstuje mezi nimi (leda v kamarádské kritice), přece můj slovutný přítel mne přivedl na cestu, která vede přímo na Olymp spisovatelské slávy.

»Vypisuj zásluhy toho neb onoho stavu, té neb oné třídy lidí a jsi zabezpečen úspěchem i odběrately. Dej tisknouti jenom tolik exemplarů, kolika bys podělil všechny redakce, své přátely a kolik by asi bylo zasloužených oslavenců těch. Ty pak jim pošli s poštovní poukázkou a každého podškrtni červeně a modře jméno. Ku sepisování zásluh je recept tento: Dej do všech novin vyzvání, aby se každý se svými »zásluhami« přihlásil v rekomandovaném psaní do té neb oné doby. (Dej si zasílati listy jen rekomandované, jinak by ti jich ani nefrankovali.) Některé, a to přední zasloužilé osoby požádej listy, které si snadno hektografem rozmnožíš . . .«

Výborný přítel a výborná rada. Hned jsem sepsal provolání »všem velezasloužilým mužům« a také jsem si hektografoval dopis lidem nejzasloužilejším toho stavu, jejž jsem popisovati mínil. Nejmenuji ho zde proto, poněvadž bych mohl udati kterýkoliv a každý by se pod tu míru hodil.

Zdali pak se zasloužilí lidé přihlásí? Budeli pak rada přítelova účinkovati? Napíšili pak celou knihu zásluh? Máme už »zásluh« rozličných stavů, zásluh skutečně zasloužených, ale také jenom vyšroubovaných. Každý stav má zásluhy, které stojí za zvěčnění.

Čekal jsem dva dny. Už jsou mé listy v rukou »velectěných a nezapomenutelných.« Zásluhu budu psáti jenom za poslední padesátiletí. Kdo by se hrabal do minulosti, a mrtví mého provolání jistě nečetli! Dvě stě dopisů jsem rozeslal a ve všech denních listech provolání jistě budou účinkovati.

Za několik dní dívám se, kdo to kolem oken tak heká, a on to poštovní posel. Prohýbal se pod spoustou psaní a balíků. Mně položil na stůl hodný svazek. Od každého listu jsem musil dáti 2 kr. Dodací lístky jsem podepisoval čtvrt hodiny. Tolik jsem nedal nikdy od psaní. Půl hotovosti kapesní. Otvírám zásilky s neznámými rukopisy, a z pevných obálek padají samé zásluhy. »Ale prosím, aby ze životopisu toho nebyla ani řádka vyškrtnuta, by se celkový smysl nerušil,« čtu v jednom přiloženém listě vedle několika archů zásluh. »Honorář mně račte poslati hned po otištění; ale nestahujte rukopis v jednu celinu,« čtu v listě druhém. Třetí posílal zásluhy své a přítelovy, jiný vpletl do nich také svou ženu a tuto podškrtal dvakráte.

Každý si hned vyhražoval, aby se vytiskl jeho životopis celý beze změny. Zdali i s chybami pravopisnými, udáno nebylo. Polovička jich chtěla honorář napřed, jiní až se spočítá tisk. To mne dopalovalo. Honorář ještě za své zásluhy. Nevím, jak pochodím a ještě mám hned platiti. Zlaté venkovské listy! I exemplar dají a mají sotva dvě stě odběratelů.

Druhý den přišla druhá zásilka, mnohem větší než dříve. Předešlí dopisovatelé poslali doplňky, na něž prý se nesmí zapomenouti k vůli celistvosti. Jeden veliký zasloužilec poslal látky na půl knihy, abych prý si všechno o něm spracoval a životopis jeho dal na prvé místo. Nikdo ho nepřekoná. Psal hned od prababičky a končí posledním vňončetem. V takových zásluhách musí býti všechno. Jiný poslal doplněk o své ženě. Nevydržel by to s ní, kdyby vedle něho nebyla také na papíře. Asi pět oslavenců poslalo své fotografie.

Nevyplacených dopisů jsem vůbec nepřijal. Sotva že vykonaly cestu zpáteční, vrátily se s dodacím lístkem. V té příčině jsem velebil přítelovu opatrnosť.

Co mne trápilo nejvíce, byla poznámka v každém dopise: »Vyhražuji jeden, dva, tři, deset exemplarů jako každý spisovatel úplně zdarma.«

Látka se počala množiti, mohl jsem vydati mnohosvazkovou knihu. Již jsem počal tu a tam něco upravovati a shledal jsem sto dat nepatrných a malicherných, zásluh nicotných a nezáslužných. Co si počíti? Seškrtati prý nesmím ničeho, za všechno hned vyplatiti honorář, a komu knihy prodám, když si oslavenci vyhražují exemplary zdarma? Kdo jiný zásluhy toho neb onoho stavu koupí, když máme i žurnal — »největší svobodomyslný« — a jiný obrázkový satirický, který autory trhá, zásluhy ničí a víru v přednosti některých lidí ničí?

Tak jsem uvažoval, vydávaje poslední peníz poslovi od přečetných zásilek. Dlouho jsem bojoval sám u sebe, až jsem se odhodlal, že té knihy nenapíši ani nesestavím. Kam bych přišel!

Jeden zasloužilec mně poslal již pět doplňkův a jiný mně poslal chec své poštovní spořitelny, abych mu v ní uložil honorář za rukopisy.

Po dlouhém duševním zápase — bez něho to ani nejde — poslal jsem do novin zprávu, že »pro nenadálé překážky« těch zásluh vydati nemohu, aby se tedy již nikdo nenamáhal atd.

Dopisů jsem nechtěl přijímati žádných, když byly rekomandovány, ale vzpomněl jsem si, že by snad někdo mohl zásilku reklamovati. Abych nevrátil cenný material, takovou jsem si nechtěl vinu na sebe uvaliti, ale nemálo jsem se podivil, že nikdo o své zásluhy nežádal. A pak by je měl kupovati někdo jiný . . .

* * *

Možná ostatně, že zatím přemítají záslužníci o tom, jaký jest rozdíl mezi »zásluhou« a »povinností.«

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 3.

Subjektivnosť a literatura.

Napsal *Jaroslav Janeček.*

Dílo literarní jest výsledkem duševní činnosti autorovy. Proto také v plodu duševním odráží se ten vniterní stav, ve kterém se spisovatel při tvoření svém nacházel, jeho city a snahy. Jenom sebepřemáháním by autor mohl psáti jinak, než právě jest duševní stav jeho v tom okamžiku. Ale při takovém sebepřemáhání utrpí dílo, o kterém autor pracuje. Netřeba dlouho hledati v dějinách nového písemnictví českého, bychom nalezli hojných důkazů toho, jaká díla mohli vytvořiti ti kteří autoři, kdyby jejich duševní stav (vzrušený třeba rozličnými příčinami vnějšími) byl přiměřen »duchu« těch děl, o nichž právě pracovali. Kdyby byl Tyl nebo Němcová a j. zbaveni starostí o chléb pro sebe a pro svou rodinu, nebyli by upadali do rozervaných stavů duševních, jejichž stopy nesou na sobě díla v dobách těch vytvořená, valně lišící se od děl produkovaných ve světlejších okamžicích, kdy duše ničím nekalená mohla veškery své schopnosti obrátiti pouze a výhradně ku tvorbě.

Stanovíce závislosť mezi duševním stavem autorovým a dílem vytvořeným za tohoto duševního stavu, narážíme na autorovu subjektivnosť.

Subjektivnosť má veliký význam při směru tvorby literarní. Bystroduchý čtenář může z více děl autora téhož stanoviti si subjektivné jeho stanovisko aspoň ve hlavních rysech

Duševní stránka autorova vyzírá více z děl básnických nežli z prosaických a z oněch více z lyrických nežli z epických. V lyrice básník ukládá — připusťme ten výraz — kus duše své: své city, nálady, snahy. Z nich pak soudíme o duševním stavu autorově, když je psal. Shodujeli se povšechný ráz těchto básní ve více sbírkách, můžeme pak s dosti dobrou pravděpodobností souditi o převládající náladě v povaze autorově, aspoň ve hlavních rysech. Říkáme pak: A jest optimista, B pessimista; C melancholik, D sankvinik; duši autora E ovládá cit humanní, duši autora F cit vlastenecký: H má obzvláště jemně vyvinutý smysl pro krásy přírodní atd.

Nicméně i v epice, ať veršované, ať prosaické, jeví se převládající duševní nálada autora větší nebo menší měrou. Obzvláště tam, kde oddává se osobním svým reflexím, kde k epickému ději přikládá

vlastní své náhledy a úvahy. Byť pak i toho nebylo, přece celkový dojem díla dává nám pohlédnouti do nitra autorova a vyčísti tam rozličné odstíny jeho duše.

Čtemeli črtu, povídku, oplývající humorem, můžeme směle říci, že autor bývá ovládán převážně náladou veselou, že jeho smysl žertový velice jest vyvinut. Naopak zase z vážného obsahu děl belletristických soudíme o vážné povaze autorově. V subjektivnosti autorově leží příčina toho, že humorista není mocen napsati povídku vážnou, aby do ní nepřimísil aspoň trochu vtipů nebo satiry, — a naopak.

Své subjektivné stanovisko ať vůči řádu socialnímu, ať vůči proudu politickému nebo jiným poměrům, dává každý autor znáti v dílech svých. Pronáší své názory (třebas i zastřeně), tepe to, co dle jeho náhledů tepání zasluhuje, obhajuje to, co obhájení hodno jest. A to vše činí i tehdy, když dílo jeho není se zřejmou nějakou tendencí. Ukládá v dílo odraz své duševní činnosti, resultatů své soudnosti i své fantasie. —

Ježto prameny ku své činnosti duševní autor čerpá z poměrů vnějších, společenských, geografických i jiných, které na něho svým neodvratným vlivem účinkují, — vidno jest, že okolnosti tyto působí na tvorbu autořovu. Dlužno jest také k tomu zřetel obrátiti, že při produkci literarní třeba jest důkladné znalosti toho ovzduší, ze kterého vzaty jsou její předměty.

Vyžaduje se na autoru, by podrobně studoval povahy, mravy a obyčeje lidí dotčené kategorie společenské, a nejen to, nýbrž také vztahy, které lidé tito mají nejen mezi sebou, ale i také vůči přírodě i vůči ostatní společnosti. Toť jest požadavek moderního umění veledůležitý, by charakteristika v díle literarním věrně byla provedena. Autor především musí přírodou obdařen býti oním zvláštním instinktem, který v obyčejné mluvě nazýváme »umění dívati se.« V čem záleží toto umění? V tom, aby autor z každé nahodilé okolnosti, do které jest uveden, z každého nahodilého setkání s lidmi, z každého pozorování činnosti lidí dovedl odtáhnouti si to, co jest charakteristické, co charakterisuje význačně ty které jedince a jejich poměry. Nejsouť charakterisující známky všechny stejně silné, a ne každý autor dovede podati stejně věrnou charakteristiku. Věrná charakteristika vylíčí nám člověka jaksi plasticky z pozadí svého vystupujícího. Není v postavě jeho nic neurčitého, nic mlhovitého, obojakého. Rysy povahy jeho jeví se nám zřetelně. Aby toho dosaženo bylo, třeba jest, aby autor ze známek charakterisujících vybíral jen takové, které opravdu jsou význačné. A to není tak snadno. Nalezneme ve mnohých knihách charakteristiky zevrubné co do rozsahu, — ale povaha přece přesně není líčena, třeba že charakteristika do detailu zabíhala a podána byla množstvím nejvybranějších slov. — Na jiném místě nalezneme však povahu stručněji líčenou, ale povahu honosící se plastičností. Říkáme pak, že povaha ta věrně jest líčena.

Abychom ráz povahy toho kterého reka autorova dobře seznali, nestačí pouze slovná charakteristika, nýbrž dlužno jest, aby rek před zraky čtenářovými uveden byl do několika takových scen, jež ho dostatečně charakterisují. Toť charakteristika scenická. Tato jest pro autora obtížnější prvé, ale přesvědčující; jí poznáváme povahu hrdiny z rozličných stránek a tím také dojem, jejž postava ta v mysli čtenářově činí, jest mocnější, určitější, význačnější, čímž postava ta plasticky od svého pozadí se odráží. Tím také vystižen byl účel charakteristiky.

Z uvedeného jest zřejmo, že autor musí míti důkladnou známosť z obecného života těch postav, které líčí. Ovšem, že on také kombinuje, ale kombinuje jen na základě vjemů, které obdržel s pozorováním skutečnosti. On totiž snímá význačně charakteristické známky s různých osob, a ty, které jsou příbuzné, k sobě v celek přiřaďuje, a tvoří takto ve své mysli novou postavu, kterou převádí pak do díla svého. — Nutnosť této kombinace jest oprávněna jednak se stanoviska uměleckého, jednak i z té příčiny, že v praktickém životě shledáváme se mnohem více s povahami bez určitého rázu nežli s povahami rázovitými. —

Známosť těch poměrů, ze kterých autor čerpá děj svůj, jest tedy nutna. A autor zajisté raději čerpá z poměrů, které jsou jeho osobě přístupnější, ve kterých snad sám žije, — nežli z poměrů jemu vzdálenějších, kterých nezná snad osobně ale jen pouze z doslechu a domyslu. Poměry, ve kterých autor sám žije, jsou uměleckému jeho studiu nejpřístupnější.

V tom jeví se vliv vnějších poměrů, ve kterých autor se nachází, a které se jeho nitra snad ani příliš nedotýkají, ano mnohdy jsou mu úplně lhostejny na směr jeho činnosti literarní. Autor, který žije prostřed ruchu velkoměstského, a který tedy důkladně zná tento život i jeho vztahy, čerpá tedy látku ku tvorbě své belletristické ponejvíce z tohoto života. Charakteristika dobře se mu daří, ježto velkoměstské typy zná výborně. Méně snad by se mu dařilo, kdyby látku svou čerpal z klidného života vesnického, jehož zvláštní rázovité typy nebylo mu dopřáno zevrubně poznati. Naopak zase autoři žijící na venkově a znajíce jej důkladně, převážnou většinou látku svou berou z tohoto ovzduší jim tak blízkého.

Nemenší význam při duševní tvorbě má záliba autorova k té které kategorii společnosti lidské. Některý autor neustále líčí nám typy ze salonů; jiný typy z nižších vrstev. Některá díla nesou na sobě zřetelné známky specielních studií autorových, jež vykonal v tom kterém oboru životního povolání. Dle toho mnohý autor dovedně charakterisuje typy vzaté z kanceláře, jiný opět typy vyrvané životu obchodnímu atd.

Vliv subjektivnosti autorovy na práce jeho literarní vychází tedy z těchto dvou pramenů: 1. z individualních zvláštností jeho osoby; 2. ze vnějších okolností, které na duši jeho působí.

Na těchto dvou bodech závisí také ráz celé literatury. Patrna jest i závislosť literatury od všech těch příčin mimo úsobu autorů, které na jich duši účinkují. Jest závisla na hmotných, společenských, politických i geografických poměrech země. Čím větší národ, tím jsou poměry tyto rozšířenější a tím také větší obor má tvorba literarní. Národ obývající na př. na břehu mořském má možnosť pestřejší tvorby literarní než národ vnitrozemský, neboť jeho spisovatelé látku pro díla svá čerpati mohou z pestrého života přímořského i námořského. Národ mohutný, země bohatá, velikými městy obdařená, mocným ruchem společenským a zvláštními poměry geografickými nadaná, má větší naději na pestrobarvou belletristiku než má národ malý a chudý, jehož literatura pak má ráz více idyllický nežli romanový v pravém slova toho smyslu.

Nehledejme tudíž příčinu toho, že literatura anglická, francouzská, německá a ruská je tak bohata na literaturu, obzvláště romanovou pouze v tom, že spisovatelstvo její jest nadanější, bujnější fantasií obdařeno než spisovatelstvo jiného, malého národa. Není v tom tak hledati příčinu, jako spíše v širokých poměrech socialních a geografických těchto národů, kteréžto poměry na mysli spisovatelův a tím i na literaturu mocně účinkují.

Čím více malíř různých barev po ruce má, tím lehčeji se mu pracuje a tím více »živosti« do obrazu svého ukládá. Čím širší jsou poměry národa, tím lehčí práci má jeho spisovatelstvo, nalézajíc v těchto poměrech vždy dosti rozmanité látky pro tvorbu svou, — a tím také bohatší a pestřejší jest jeho literatura.

Posudky.

Dante Alighieri, **Božská komedie.** Rozměrem originalu přeložil *Jaroslav Vrchlický.* „Peklo." (Č. d.)

Za 1. Místa nejasná, nesrozumitelná nebo neobratně, chybně přeložená.

I, 1. sl. V střed naší zemské pouti když se vkročí,
já octnul jsem se v tmavém, pustém lese . . .
Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura . . . což zní prostě:
Uprostřed pouti naší tímto životem
ve tmavém lese jsem se ocitl.

I, 8. sl. leč líčit chcili dobro z jeho středu,
o jiných věcech promluvím, ač s žalem.
Ma per trattar del ben ch' i' vi trovai,
diro dell' altre cose, ch' io v' ho scorte. t. j.
Než abych o blahu jednal, jež jsem tam nalezl,
o jiných věcech povím, které jsem byl viděl.

I, 17. sl. té hvězdy paprsk, jejíž záře milá
nás každou cestou přímo k cíli vrátí.

. . . de' raggi del pianeta,
che mena dritto altrui per ogni calle
. . . paprsky té oběžnice,
jež vede bezpečně každého cestou každou.

I, 25. sl. Tak na útěku stálém duch můj snivý
se obrátil v ten průsmyk, který minul.
Così l'animo mio, che ancor fuggiva,
si volse indietro a rimirar lo passo, . . .
Tak duch můj, jehož jsem zúplna ještě nenabyl,
nazpět se vracel, by ohledal ten žleb,

Zajímavo přirovnati překlad K. Eitnera: So wendete mein Geist, in steter Flucht, | Sich rückwärts. . . .

I, 28. sll. A umdlen chvíli když jsem odpočinul,
šel těžce jsem tou strání, pustou oku,
krok nohy pevné že vždy níž se šinul.
Poi ch' ebbi riposato il corpo lasso,
Ripresi via per la piaggia diserta,
Sì che il piè fermo sempre era il più basso;

Dante líčí vystupování na příkrou stráni, při čem nemožno nohu za nohou střídavě před se klásti, nýbrž nutno jednou nohou podpírati se (il piè fermo), kdežto druhá se ohýbá vystupujíc výše. Zní tedy to místo: Když jsem byl odpočal unavenému tělu, vydal jsem se dále na pouť strání pustou, tak, že jsem se opíral vždy o nohu nižší.

I, 93. Když opustit chceš doubravu tu stinnou.
Se vuoi campar d' esto loco selvaggio.

Výraz »doubrava stinná« je příliš slabý. Spíše říci lze: chcešli vyváznouti z toho pustého hvozdu, z té pustiny lesní.

I, 132. prosím usedavě,
bych toho zla i větších střežil sebe!
Acciocch' io fugga questo male e peggio. t. j.
bych tomuto zlu i horšímu uniknul.

II, 48. To člověka tak mate a tak plaší, . . .
jak falešný zrak zvěř, která se plaší.
Come falso veder bestia, quand' ombra. t. j.
jako klamné vidění zvíře, jež se plaší.

(Srv. K. Eitner: Wie falsches Seh'n ein Thier,)

II, 58. Ó milá duše z Mantovy!
O anima cortese Mantovana, t. j.
ó rozmilá ty duše mantovanská.

II, 64. Strach mám, zda nekles' v pobloudění věčí,
E temo che non sia già sì smarrito, t. j.
i bojím se, aby už nebyl tak zabloudil, | že . . .

III, 31. Já, jehož skráň se v závrati tůň hrouží;
Ed io, ch' avea d' orror la testa cinta . . . t. j.
A já, maje hrůzou obklíčenu hlavu . . .

III, 71. u velké řeky lid zřím v davu statném.
Vidi gente alla riva d' un gran fiume, t. j.
viděl jsem zástup lidu na břehu veliké řeky.

III, 77. sl. až k Acheronta smutným břehům stočí
se naše pouť, jež jediným jest žalem.
Quando noi fermerem li nostri passi
Sulla trista riviera d'Acheronte. t. j.

Až zarazíme kroky své
na chmurném břehu Acherontském.

III, 97. Tu stich převozník kalném na ručeji,
Al nocchier della livida palude. t. j.
přívozníkovi kalného, rmutného plesa.

III, 109. A démon Charon v očích uhlí kusy...
Caron dimonio, con occhi di bragia, t. j.
běs Charon, s očima jak uhlí žhoucíma...

III, 115. Tak zřel jsem k břehu onomu se nésti
zlý Adama rod...
Similemente il mal seme d'Adamo:
Gittansi di quel lito ad una ad una...
Podobně i nešťastné Adamovo símě:
vrhali se s toho břehu jeden za druhým.

III, 133. Zem slzí plna vichr k letu nutí...
La terra lagrimosa diede vento...
Ze země slzami smočené vyrazila vichřice..

IV, 1. Sen v hlavě zdrtila mi hromu rána...
Ruppemi l' alto sonno nella testa
Un greve tuono, t. j.
Ze sna hlubokého protrhla mi hlavu
strašná rána hromová...

IV, 6. by (oči) poznaly, u jaké dlím teď brány.
Per conoscer lo loco dov' io fossi. t. j.
Bych poznal místo, kde bych byl.

IV, 52. sll. Děl: Krátký čas, co krok můj sem se ztratil,
kdos Mocný přišel ve průvodu slávy,
svit vítězství mu božské čelo zlatil.
Rispose: Io era nuovo in questo stato,
Quando ci vidi venire un Possente
Con segno di vittoria incoronato. t. j.
Odpověděl: Nedávno teprve byl jsem v těchto místech,
když jsem kohosi Mocného sem přicházeti viděl
znamením vítězství korunovaného.

IV, 82. Jak zhasla řeč ta tichem zkolébána.
Poichè la voce fu restata e queta. t. j.
Když hlas ten ustal a byl utichl.

IV, 95. sl. ... Homer, jenž pílí
a jako orel letí před druhými.
Che sopra gli altri com' aquila vola. t. j.
jenž nad ostatní jak orel vyletuje výše.

IV, 110. a sedmero bran s básníky jsem minul.
Per sette porte intrai con questi savi. t. j.
sedmi branami jsem vešel s oněmi věštci.

IV, 113. tvář důstojnosti nesla aureolu.
Di grande autorità ne' lor sembianti. t. j.
s velikou důstojností na svých obličejích.

IV, 147. že v nedostatku slov jen skláním hlavu.
Che molte volte al fatto il dir vien meno. t. j.
že mnohdy skutkům slova se nevyrovnají.

VI, 20. tu jedni skrývají se v druhých roji
a bídni často v úpění se svijí.

Dante vypisuje muka břichopáskův a labužníků: vězí v bahně a svrchu trápeni jsou mrazivým přívalem deště, sněhu a krupobití. tak že s boku na bok se přehazují. nemohouce pro bolesť na jednom boku déle ležeti:

Dell' un de' lati fanno all' altro schermo;
Volgonsi spesso i miseri profani. t. j.
Jeden bok druhému štítem činí
a často se obracejí světáci proklatí.

Upozorňujeme zároveň na tvar »se svíjí« místo: svijeji se. Takové školácké chyby divně se vyjímají v ústech předního básníka našeho.

VI, 22. Červ Cerberus nás uzřel...
Quando si scorse Cerbero, il gran vermo.

Ovšem znamená il verme také červa: ale zde míněna jest obluda pekelná, j. něm. Wurm. Lindwurm, ještěr, »potvora hadóv«: s prospěchem tu mohlo se užiti slova zmij (masc.) dle analogie jazyka ruského; tedy: zmij Cerberus.

VI, 47. sl. proč... jsi mučen trestem, že hnusnějších není,
ač sebe větších trestů v pekle mají?
... ed a si fatta pena,
che s' altra è maggio, nulla è si spiacente. t. j.

a do trestu takového, že těžšímli jest jiný, žádný přece tak ošklivým není.

VI, 64. sll. Dlouho budou vespolek se rváti
až do krve, kdy bude lesní strana
s velikou škodou druhou z města hnáti.
... Dopo lunga tenzone
Verranno al sangue, e la parte selvaggia
Caccerà l' altra con molta offensione. t. j.
... Po dlouhém zápase
utkají se krvavě, a strana zuřivců
vyžene druhou se škodou velikou.

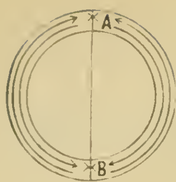
VII, 5. sl. ty skály slézti tebe neunaví,
byť sebe víc ti hrozeno tím ďasem.
... chè, poter ch' egli abbia,
Non ti torrà lo scender questa roccia. t. j.

neboť, ať moc má jakoukoliv, nezabrání tobě, abys neslezl té skály.

VII, 19. sl. Ó spravednosti boha! tyto trudy,
jež viděl jsem, kdo takto nahromadí?
Ahi giustizia di Dio, tante chi stipa
Nuove travaglie e pene, quante io viddi? t. j.
Ó spravedlnosti božská! kdože tu hromadí tolik
neslýchaných muk a trudů, kolik jsem já jich spatřil?

VII, 25. sll. Zde uviděl jsem lidu mnohem více:
ti ze stran obou rvali se a lkali
svým prsem těžké břímě válejíce.
Tu na se vráželi, tu zpět se hnali,
se obraceli, druh se hádal s druhem:
„Proč přestáváš, proč balvan tvůj se valí?“
A vířili tak tímto temným kruhem
ku protivnému bodu z každé strany,
svůj sprostý nápěv řvouce pekla luhem.
Když každý ukončil, tu jako štvaný
zas v novou srážku pádil kroky mdlými.

Z těchto slov způsob trestu nelze vyrozuměti. Jestiť tento: Ve čtvrtém kruhu mučeni jsou lakomci a marnotratníci, obojí

spůsobem stejným, jelikož stejně nerozumně neužívali a zneužívali darů božích. Stojí tam proti sobě dvě mety *A* a *B*. Zatracenci jdou proti sobě směrem k metě *A*, každý svým polokruhem, valíce před sebou prsoma těžké balvany. U mety *A* setkají se velikou srážkou oba proudy a, spílajíce sobě navzájem, obrátí se jedenkaždý a valí svůj balvan zpět směrem opačným ke druhé metě *B;* tam nastane nová srážka; po velikém lání obrátí se opět, valíce své balvany opět směrem k metě *A,* což se opakuje do věčnosti. Danteova slova jsou:

Qui vid' io gente più che altrove troppa,
E d' una parte e d' altra, con grand' urli,
Voltando pesi per forza di poppa:
Percontevansi incontro, e poscia purli
Si rivolgea ciascun, voltando a retro,
Gridando: Perchè tieni e perchè burli?
Così tornavan per lo cerchio tetro,
Da ogni mano all' opposito punto,
Gridandosi anche loro ontoso metro:
Poi si rivolgea ciascun, quand' era giunto
Per lo suo mezzo cerchio all' altra giostra. t. j.
Tam viděl jsem lidstva více než kde jinde,
s té i s oné strany, s velikým křikem
valících balvany před sebou prsoma:
Sráželi se čelem proti čelu, pak na místě
se každý otočil a obrátil se nazpět,
křiče: Proč ustáváš? — a zase: Proč tak ubáníš?
Tak vraceli se tmavým kruhem tím
po každé straně k opačnému bodu,
řvouce pořád svou píseň hanebnou:
Pak obrátil se každý, projda polokruhem svým,
a bral se do srážky nové. —
VII, 43. sll. Dost zřejmě štěkají to hlasem zmaru,
když z obou kruhů k oněm místům běží,
kde sporná vina rozdělí je v sváru.
Assai la voce lor chiaro l' abbaia,
Quando vengono a' due punti del cerchio,
Ove colpa contraria li dispaia.

Místo to trpí stejnou nejasností, a skoro pochybujeme, že Vrchlický rozuměl, co Dante míní. Nasvědčují tomu slova »z obou kruhů.« Smysl slov Danteových jest:

Dosti jasně hlas jejich to štěká,
kdykoli přicházejí k oběma metám kruhu,
kde vina opačná je rozdvojuje opět.
VII, 65. zlato žádné... by v míru zdroje
z těch nezkojilo jedno srdce chladné.
... tuto l' oro... di queste anime stanche
Non poterebbe farne posar una.

Jaké to rčení: »zkojiti srdce v míru zdroje«? Lze snad říci: »Ukojiti srdce zdrojem míru,« ale co Vrchl. napsal, jest nesmysl. Rčení a obraty mluvy naší vznikají z určitých obrazův a metafor, a v tom právě spočívá znalosť řeči, že cítíme původní, vlastní význam

frasi a šetříme tohoto významu, nerušíce přirozené jejich logiky. Libovolným rušením této přirozené logiky uvádí se do řeči zmatek a rozervanosť, která jest charakteristickou známkou básnické mluvy Vrchlického. — Místo ono zní prostě:

... všechno zlato ... z těchto duší mdlých
nestačilo by ukonejšiti ani jediné.

VII, 105. jsme drsnou stezkou spěli v zamyšlení.
Entrammo giù per una via diversa.

Slova »v zamyšlení« jsou přidána tak, jako jinde výrazy oko snivé a p. Takovéto floskule sentimentalní nemají s Dantem co činiti; neboť v těch propastech pekelných, kde samé hrůzy nevídané, neslýchané poutníka obklopují, pro zamyšlení, dumání a snivosť nebylo místa ni času.

VII, 106. A tady Styx jest jmeno toho brodu,
jenž bahno tvoří, když svým pádem skácel
se k šedým břehům.
Una palude fa, che a nome Stige,
Questo triste ruscel, quando è disceso
Al piè delle maligne piagge grige. t. j.
Močál tvoří, jemuž jméno Styx,
ten potok rmutný, když byl sestoupil
k úpatí těchto šedých srázů kletých

VIII, 31. A jedem, bařina kol mrtvá, zprahlá;
Mentre noi correvam la morta gora.

Co je to: »bařina zprahlá«? To zní jako: suchá voda, horký led. Dante praví: zatím, co jsme pluli mrtvým plesem (bahnem).

VIII, 36. On: „Zříš, jsem ten, kdo naříká zde v pláči.“
Rispose: Vedi che son un che piango.
Odpověděl: Vidíš, že jsem z těch, co pláčí.

VIII, 57. je slušno splnit touhy tvé, jež vzplály.
Di tal disio converrà che tu goda.

VIII, 78. zdi z kovu zdají se být, jež ji stíní.
Le mura mi parea che ferro fosse.

Slova »jež vzplály« a »jež ji stíní« jsou přidána k vůli rýmu zbytečně, na druhém místě i velmi nevhodně.

IX, 10. sll. Já pozoroval, kterak svoje slova,
jež započal, hned novou řečí skrýval,
jež sporný smysl první v sobě chová.
Io vidi ben, sì com' ei ricoperse
Lo cominciar con l' altro che poi venne,
Che fur parole alle prime diverse. t. j.
Spozoroval jsem dobře, kterak on zakrýval
počátek řeči své tím, co následovalo,
ježto slova ta s prvními se nesrovnávala.

IX, 25. Mne opustila krátce lidská schrána.
Di poco era di me la carne nuda. t. j.
Nedávno schránka tělesná byla mnou opuštěna.

IX, 40. Jim visely zelené hydry z pasů.
E con idre verdissime eran cinte. t. j.
a zmijemi zelenými byly opásány.

X, 39. Važ ústa tvá, co říci by mu chtěla!
Le parole tue sien conte. t. j.
Slova tvoje ať jsou promyšlena.

Vrchlický chtěl říci: Važ. co by ústa tvá říci mu chtěla! ve kterémžto větě čárka položena správně před co. Ale zaměniv slovosled věty vedlejší, položil čárku zase před co, maje za to, že správně tak činí. Čárka patří za važ. před celou větu vedlejší, ať jest slovosled její jakýkoli, tedy: Važ, ústa tvá co říci by mu chtěla. Špatná interpunkce tato často smysl ruší nemilým způsobem. Nemáme tu čeho činiti s chybou tiskovou, neboť Vrchlický důsledně tak rozděluje větu, jak několika ještě příklady ukážeme. Ani neshánime se po maličkostech, abychom co vytýkati měli; neboť veliké množství poklesků takových jsme pominuli, pokud smyslu neruší. Zde jedná se o věc na pohled nepatrnou, která jest následkem dosti hrubého poklesku logického.

X, 82. Když uzřít světa sladkého chceš vnadu.
E se tu mai nel dolce mondo regge. t. j.
A vrátíšli se někdy na svět líbezný.

K. Eitner: Und so du willst der süssen Welt dich freuen.

XI, 10. sll. A zvolna dlužno dolů sestupovat,
by smysl, až se zvykne těmto párám,
jich smrad nemusil více pozorovat.
Lo nostro scender conviene esser tardo,
Si che s' ausi prima un poco il senso
Al tristo fiato, e poi non fia riguardo.
Nám dlužno zvolna sestupovati,
tak aby smysl, zvykna zprvu poněkud
zlým výparům, potom jich už neznamenal (je snadno snesl).

Na tomto místě řeč Vrchlického nejeví ani dosti málo uhlazenosti.

XI, 100. ... že příroda se line ...
z božího ducha a z děl jeho plyne.
Come natura lo suo corso prende
Dal divino intelletto e da sua arte. t. j.
kterak příroda původ svůj má
z umu božího a z jeho umění.

Příroda, sama jsouc dílem božím, neline se »z děl jeho,« nýbrž jest výronem umu a umění božského.

XI, 106. sl. A tímto dvojím, zda se pamatuje
tvůj duch na Genesis, se člověk živí.
Da queste due, se tu ti rechi a mente
Lo Genesi dal principio, ... t. j.
Z tohoto dvojího, uvedešli sobě na mysl
počátek Genese, ...

Tázací částice zda užívá Vrchl. chybně na místě podmínečné -li, jestliže, když, jak na několika místech ukážeme. (P. d.) *L. Šolc.*

Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII w. przez W. Bogusławskiego. Práce poctěná cenou „Společnosti přátel věd v Poznani.“ Nákladem autorovým. Díl I. (s mapou) r. 1877. Str. I—X, 1—288. Díl II. (též s mapou) r. 1889. Str. I—XVIII, 1—997. V Poznani.

Literatura polská poslední dobou vykazuje mnohá cenná díla staré historie slovanské se týkající. Vzpomenu jen na Seniawského »Pogląd na dzieje Słowian zachodnio-połnocnych« (r. 1881.) a E. Bogusławského loni vydanou »Historii Slovanů« (»Historyja Słowan.«

o niž viz loňský ročník III. lit.«). A opět s radostí mohu čtenářstvo české upozorniti na znamenitý, nahoře pojmenovaný trud polského pobratimce Wilhelma Bogusławského (třeba rozeznati od předešlého), známého mimo jiné již i roku 1861. vydaným spisem »Rys dziejów Serbo-Lužyckich« i roku 1884. s Michalem Hórnikem vyšlým dílem »Historia serbskeho naroda.«

»Dzieje« rozvrženy na čtyři knihy: o I. a II. budu níže jednati. III. má obsahovati politické dějiny Slovanů mezi Rýnem a dávnou Polskou. IV. líčiti bude odnárodnění Slovanů v Germanii a dějiny Srbů lužických.

Kniha I. líčí Slovanstvo severo-západní v I. do VI. věku po Kristu a dělí se v oddíl 1., obsahující bádání ethnografická, a oddíl 2. dějiny nejstarší.

Do Caesara ethnografické vědomosti Římanův o střední Evropě byly velice nedokonalé: do jihozápadu Evropy usazováni Keltové, na půlnoc Skythové. Teprve vojny v Gallii seznámily Římany s krajem na pravém břehu řeky Rýnu, s Germanií (jejíž název, zdá se, již v III. století před Kristem byl znám). Ze zachovaných zpráv viděti, že Germanie bylo jméno souborné, prostý název zeměpisný (geografický), nikoliv národní (ethnografický). Visla nikdy nečinila hranici mezi Germanií a Sarmatií. V oné přebýval lid dvojí: Svevové a Ne-Svevové (spisovatel pro tyto přijímá jméno jedné jich větve Teutonův); obojí nazýváni jsou Germany, poněvadž v Germanii sídleli. Ve starší době objevují se tři svazky teutonských národův Istevoni, Ingevoni a Hermioni, v V. věku po Kristu Sasové, Frankové a Alemani. Vykládači ethnografického stavu Germanie do V. století po Kristu chybují hlavně ve čtyřech kusích:

1. vykládají chybně text Jornanda o hranici území slovanského;
2. považují Svevy a Ne-Svevy (Teutony) za jeden národ, nestarajíce se nic o různosti ethnografické Caesarem a j. vytknuté;
3. počítají Durinky k Teutonům, nedbajíce, že staří řadili je k Svevům;
4. nerozumějí ethnografii krajin na jih od Dunaje až do řeky Pádu, usazujíce tam Kelty, jichž tam nebylo a popírajíce v nich Slovanů do V. století.

Jornandes dvakrát vzpomíná jezera Mysianus, Musianus, jedenkráte jako hranice Skythie, podruhé Slovanův, i objasňuje při tom, že jezero to leželo nedaleko od pramenů Dunaje; ale učení nevěříce očitému svědku, že by osady slovanské sáhaly až tak daleko k západu, vyhledávali jezero to všude jinde než u pramenů dunajských. (Viz na př. Šaf. »Starož.« II., str. 691.) Teprve Ondřej Kucharski nalezl správný výklad v díle spisovatele XVII. věku, Bucelina, dle něhož jezero Bodamské nazýváno bylo Mezijským (lacus olim Moesii) a město Kostnice dle jezera Mesopolis nebo Mesiopolis (název připomíná slovanský výraz mez — hranice). Rovněž záhadná Jornandova civitas Nova nebo Novietunensis, určující západní hranici Slovanů, jest město Noyon, starož. Noviodunum při jezeře ženevském. (Neli píše Noviomagus, t. j. nynější Špýr. *Pozn. ref.*)

Germanie Jornandova, sevřená při ústí Rýnu mezi Gallií, Britanií a Skythií (slova Skythie užil Jornandes, protože dobře rozeznával Slovany ve východě staré římské Germanie od Němců v západě, a tudíž nechtěje je v jedno slíti raději pro ony užil starého geografického názvu) jest již Germanií německou.

Jméno Svevů novější němečtí vydavatelé klassiků napořád opravují (!?) v Suebi a mluví se též o »suebische Völker« atd., aby jméno to více se přiblížilo názvu Švábů, pokládaných za potomky klassických Suevů. Zatím jest jméno Svev totožné se jménem Sláv, Slovan, jakž ostatně již mnoho učených i německých uznalo. Od kmene Suevů — Slovanů sluší rozeznati malý nárůdek patřící jako Marsii, Gambrivi a j. k Teutonům, tam, kde později kraj Suavia, jenž i Alemania se zove. (§§. 1.—7.)

§. 8. obsahuje přehled kmenů svevských — slovanských, které spisovatel v 7 skupin spojuje. (1. Semnones, 2. kmeny durinsko-srbské, 3. kmeny česko-moravské, 4. kmeny ctící Nertu, 5. kmeny na pomoří baltickém, 6. kmeny na lučnatých krajích mezi Vislou a Veserou, 7. horalé u vrchovisk Odry a Visly.)

Nemůže býti úlohou stručného referatu sledovati spisovatele krok za krokem po spletitých cestách důkazův a vývodů na množství datech založených a o úžasné sečetlosti a ohromném množství upotřebeného materialu svědčících;[1]) poukáži jediné na to, co nás nejblíže se týká.

Markomany (jako mnoho jiných učených) pokládá spisovatel za totožné s Moravany, jakž ostatně věřeno až do XV. století, kdy je Aeneaš Silvius za Němce prohlásil a v tom u tehdejších i pozdějších následovníky našel; tak že nynější Němci (i někteří Slované) Markomanů jméno jako Markmannen, Markmänner, t. j. hraniční strážci vykládají. Zatím není Markomani nic než zpotvořené jméno Moravanů. (Řeka Morava slula Římanům Margus). Markomani čítají se ke Svevům — Slovanům, a válčí s Teutony; jména jich králů: Mirobud, Bolomir, Hatala znějí slovansky; názvy zeměpisné v jich kraji rovněž jsou slovanské.

Ve příčině Čechů dokazuje spisovatel, že měli druhé jméno Bémi; ještě ve XIV. století Pulkava latinský název Čech Bohemia odváděl od slov. bůh; nikoho tehdy nenapadlo, že by lid český druhé své jméno obdržel od národu cizího, mínění to teprve v XVI. století se rozšířilo. Tacitovy Boiemi sluší rozeznávati od Strabonova Buiemum a Vellejova Boiohemum; Caesarova sídla bojská byla v Bavorsku, nikoli v Čechách; vůbec sluší Boje hledati na jihu Dunaje, nikoliv na severu. (Srovnej ostatně i slova Palackého v »Naučn. slovn.,« II., str. 376. b.) Ptolomaiův velký národ Baimi (psal v II. stol. po Kr.) nemožno považovati za Boje, když tito již r. 12. před Kristem byli z Čech vypuzeni od Markomanův; a tím méně, že vedle Baimů znal

[1]) Dokladem jest množství nejrozmanitějších citatů pod čárou; nehoda stala se p. spisovateli na str. 74., kde Jan Hus naznačen za překladatele kroniky Aeneaše Silvia.

na jih od Dunaje Boje (Boioi). Cestovatel X. věku, Ibrahim, jenž Prahu a Čechy znal z vlastního názoru, zve českou zemi Bojma.

V oddělení 2. (§§. 9.—10.) vypravuje spisovatel politické dějiny slovanské až do úpadku Durinců.

Dávno před narozením Kristovým stýkali se v střední Evropě dva velicí kmenové — Kelti a Slované. Hranice jejich v hlavních rysech táhla se obloukem k severu vypouklým od ústí Pádu k jezeru ženevskému, odtud k Rýnu, po něm až asi k ústí Mohanu, kde bylo ostří klínu, kterým na široko po obou březích rýnských mezi Kelty a Slovany vnikal třetí — Němců, jichž kolébkou byla Skandinavie, povaha které i na povahu z ní vyšlého lidu mocné měla vlévání. K těmto nejstarším německým vystěhovalcům druží se později jiní, zejména slovutní Sasové mezi ústím Vezery a Labem.

(Ethnografické poměry v střední Evropě v II. století po Kristu podle spisovatelova výkladu dochovaných zpráv současných znázorňuje připoje á mapa.)

Dějiny Slovanů počíná spisovatel výpravou Ariovista (Jarovita) do Gallie r. 72., vypravuje pak o stycích jejich se Římany a Hunny, a končí úpadkem říše durinské r. 531., čímž Frankové a Němci až k hranicím Čech a k Sále se posunuli.

Rejstřík k I. dílu přiložený obsahuje názvy osob, národů, míst a věcí (str. 233.—247.).

Těm, kdož počínají se předmětem v díle spracovaným obírati, milý bude dukladný seznam pramenův i spracování na str. 249. a 288. umístěný.

P. Papáček.

Z letopisů lásky od *Julia Zeyera.* „Kabinetní knihovny" sv. 44. a 45. Nakl. Fr. Šimáček. V Praze. 1889. Řada I. str. 146, cena 50 kr.; řada II. str. 130, cena 40 kr.

Jest charakteristickou známkou některých našich koryfejův, že sbírky své na cestu do světa obrňují prology, kde hodně rázně obořují se na kritiku. J. Zeyer píše skoro ke každé básni své proslov, háje směr svůj, jen že to činí trochu solidněji než jiní jeho kollegové. Vytýkánať mu byla častěji fantastičnosť a ultraromantismus, proti čemuž však on se vzpírá, okázale chtěje se pochlubiti, že nevynalezá nových látek, nýbrž potlačuje bohatosť své bujné fantasie, nepíše »vlastní výmysly,« ale »opakuje« zvěsti staré, jak je našel sepsány v nějaké staré knize. Tím však výtky kritiky, ačli to výtkou jest, nevyvrátil, že je romantikem: nevymýšlí sám obrazotvorností svou látky, ale přece jen o p a k u j e v ý m y s l y cizí, romantické látky hledá. Ostatně to výtkou není ani vadou hlavní, a význam Zeyerův literarní právě v tom spočívá, že statně vzdoruje realismu výstřednímu naší doby. Ale náklonnosť k romantismu ukazuje již volbou látky, již hledá u romantikův: a třebas dí, že opakuje cizí ty výmysly (I., 8.) »ne beze změn« (II., 91.), nýbrž »způsobem svým« (I., 7.), »svým vlastním slovem« (II., 91.), prosévaje starou zvěsť »vlastní duší« (II., 8.), vlastním

citem. přece právě tím zvláštním »způsobem svým,« svým tvořením je duch romantický. Jeli básnický plod výrazem zvláštního názoru o světě, subjektivního smýšlení a cítění, tož jest Zeyer tvorbou svou právě tak romantikem jako Shakespeare realistou, ač i tento »někdy čerpal« ze studny romantiků týchž, které si obral i Zeyer. Na spracování látky záleží a v té příčině význačnou zvláštností tvorby Zeyerovy jest, že díla svá zakládá na osnově zázračnosti, mysticismu, báječnosti, že látku, již vyhledá u romantiků, bohatou obrazotvorností přikrášluje romantickými detaily. Již hrdinové jeho nejsou lidé s obyčejnými vášněmi, ctnostmi a neřestmi: jakási tajemnosť, čarovnosť (oblíbené výrazy poetovy) obestírá je, dějiště oslňuje nádherou, okouzluje bujností přírody, opojuje a omamuje vůní. Jeho popisy plny skvostných obrazů, figur, smělých srovnání z přírody: takové exotické poesii s nádhernou formou hověl romantismus, středověk a krajiny jižní; proto v nich vyhledává látky své, zná mnohé vzácné podrobnosti středověku, miluje jih s lidem mohutnějších vášní, větší energie a čilosti. Tam se pohybuje volněji než na půdě domácí a historické, z níž vzal si pouze neurčitý »matný« zjev Anny Jagellovny. Jinak »Aziz a Aziza« napsána dle pověsti východní, »Zvěsť lásky z Provence« dle staré francouzské veršo-prosaické novellky »Aucasin a Nicolette.« »Ghismonda« složena dle látky Boccaciovy a »Olgerd Gejštor« dle italského Bandella. I místo, kde v autoru vznikne myšlenka, napsati tu neb onu povídku, bývá obyčejně čarovná nějaká krajina za sladkého dne. V proslovu udává druhdy, jak myšlenkou déle se obíral, jaké dojmy naň působily. Tak v pov. »Olgerd Gejštor« líčí, jak čta Bandella při pošmurné hudbě dumavých dubův obory »Hvězdy« v podzimní, chmurný den, nalezl tajemnou postavu královny Anny. »Matný« tento zjev kroniky objasniti mu nemohly; potřebuje kouzelné, sladké bytosti, nalezl ideal svůj v nynější »zbožňované Vlachů královně« Markétě. I měl vše hotovo, jen že kratochvilnou historku spisovatele italského, sladkosť jihu, přioděl chmurou a přítmím severu.

Jak nápis sám ukazuje, společnou látkou čtyř povídek Zeyerových je láska, již opěvá mnohotvárně, v různých kreslí odstínech. Smyslnosť její v různých stupních se jeví; líčen hrubý, vilný chtíč bagdadské sultany, jenž mírněji se jeví u vlašské Ghismondy, pak láska, jež prahne také »po duši,« ale hlavně a předně »po luzném těle« (»Zvěsť lásky z Provence«), konečně i city milostné, »víc a více svatým snům se podobající« (»Olgerd Gejštor«). Socialně moderní element lásky té jeví je v rozdílnosti stavův obou milenců: jednou miluje kupecký syn sultanu, po druhé rytíř »paní Chudoby« povznese zrak ku královně, po třetí syn hraběcí zamiluje se do služky, jež domněle nízkého rodu, po čtvrté knížecí dcera k žebrákovi, sluhovi . . .

Společnou známkou lásky té konečně jest, že hned v prvém okamžiku mocně vzplane, až milenci šílí...

Obsah podáme stručně.

Syn bohatého bagdadského kupce, Aziz, má slaviti sňatek s něžnou sestřenicí Azizou; tak tomu chtějí rodiče.

Jest sňatek spásou mužů, spásou žen.
Vždyť prorok dí, že démon zakvílí,
když ožení se muž, že zvolá pak:
Zas vyvázl z mé moci smrtelník! (I., 13.)

Ale v den ku sňatku stanovený zabloudí (podivno! v rodném městě dospělý muž! Domů se již vrací, jakoby cestu nejlépe znal, beze vší obtíže) a vzplane šílenou láskou k dívce, jež mu dává záhadná znamení lásky; ta řeší mu Aziza, ač srdce jí při tom puká. Po některých nesnázích těší se sultána vilné lásce Azizově, ana sokyně, želmajíc lásce milencově, umírá dobrovolně, by mu nepřekážela. Ale ten nedlouho se těší vilné lásce, ana sultana, zvěděvši o smrti děvy, jež milovala čistou láskou Aziza, odhodí hříčku „chtíčů svých;“ on pak ucítiv jed vilnosti, „morový teď cítil účinek.“

Mnohem něžnější je šílená láska „Olgerda Gejštora,“ rytíře „paní Chudoby“ z Litvy, k choti Ferdinandově Anně, světici, „jíž dobrota z očí svítila“ a „lid český . . . . tak drahý byl . . . .“ Ten ve chrámě vzhlížíval k andělu země české, Anně, až z té náklonnosti obviněn, pro to a pro pikhartství má býti trestán; zachráněn však a královnou k životu, jejž si vzíti mínil, povzbuzen, na Litvě dále žije, až v den pohřbu Anny vrátiv se do Čech, umírá pod lindou, kde královna mu kdysi děla:

Snad někdy v ráji se zas sejdeme. (I., 143.)

Gloriolou světice ozářená postava historické Anny má vzor svůj u německých novoromantiků. Delší episoda z Litvy, kterak duše milenců proměněny ve slavíka a růži, vypravování o »bílém koni,« jenž pána svého v boji zahřívá i chrání, blouznění rytíře, že se ještě sejde s koněm v nebi atd. nepopíratelně zbarvily romanticky látku historickou, jakož postavy jsou zcela romantické.

Roztomilá je „Zvěsť lásky z Provence,“ jež klidným tokem epickým líčí, jak Aucasin, syn hraběte z Beaucairu, maje chrániti otcovský zámek před nepřátely, vyminil si, by za vítězství směl si vzíti Nicolettu, s níž vyrostl, když man hraběcí ji koupil od loupežných Saracenův. Po vítězství otec nechce věděti o slibu a dá i syna uvězniti, jejž propustí, když myslí, že Nicollety více není. Ale milenci prostřednictvím poutníka o sobě zvědí, prchnou. Na útěku Nicolleta unesena do Karthaga, kdež se vysvětlí, že jest dcerou královskou. Má býti provdána za krále egyptského, v němž sezná známého poutníka; ona však skryvši se a přestrojivši se za pěvce dostane se až k Aucasinovi, s nímž posléze tak šťastna byla,

že nelze porovnat
jich blaho s ničím jiným na zemi.

Smyslnější je láska jediné dcery knížete Tankreda „Ghismondy“ k prostému dvořeninu Guiscardovi. Otec nepřeje nikomu lásky dceřiny, žárlivě jí ostříhá ve věži před zraky nápadníkův; ona však tajnou chodbou vpouští k sobě svého milence, s nímž kochá se ve smilné lásce. Milenec jí však otcem zardousen, ona pak umírá květem, jenž rostl u okna, když byla otci vyčetla sobectví a zastala se šlechetnosti — šlechtictví duše — svého milence;

ušlechtilý jest
Guiscardo můj a tedy šlechticem.

Více méně zastává se Zeyer smyslné stránky lásky, horuje o zákonu přírody, jemuž podléhá vášeň, celkem však neuráží, veda si delikatně.

O verši Zeyerově mluviti skoro nelze: pohrdl rýmem, nešetří metra, často čítaje vlastně pouze slabiky; květnatý sloh a nádhera dikce u něho vším. Ale takovým veršem snáze se píše, dovolili si poeta tolik licencí, nežli správnou prosou. *A. V.*

Bajky velkých. Od *Elišky Krásnohorské.* „Poetické besedy" č. XL. Nakl. Ed. Valečka. V Praze. 1889. Cena 65 kr.

Vám, velkým, věnuji své skrovné bajky,
ty nejsou vymyšleny pro děti!
Ty netřpytí se zlatým peřím rajky,
vkus dětinný je bude haněti;
však budouli všem velikým se líbit,
jimž věnovány — nemohu to slíbit!

Věz tedy již napřed, milý čtenáři, že máš vkus dětinný posud, nezamluvili se ti bajky Krásnohorské. Též nás potká asi týž úsudek autořin, vytknemeli bajkám některé vady, které se nám nikterak líbiti nechtějí. Obsahem jsou bajky po většině pravdivou a oprávněnou satirou našich neutěšených poměrů společenských a z části i zájmů politických. Jiné opět bičují ostrou satirou chyby lidské vůbec. Vytkneme jen, které se nám nejlépe líbily: jsou to: »Mák,« »Ptačí krám,« »Oběť,« »České Jezulátko,« »Velblond biblický,« »Bílý osel,« »Klasy« a »Lenoviště.«

V »Máku« správně praví o našich pěvcích-věštcích, kteří zevnějškem čtenáře oslňují, obsahem však veškeré city šlechetnější otravují:

Kytku z květů máku v plném skvění
podejte těm geniům,
jejichž plodů tresť je omámení —
opium!

V »Ptačím krámu« líčena prodejnosť, která za našich dnů všude se zračí. Básnířku a nás lidi vůbec oslovují mezi jiným chycená ptáčata i těmito krásnými slovy, bohužel, tak často pravdivými:

Jest ve vás též, co zvete idealy,
to, co nám k slunci jásá ze srdéček;
ty vám tak volně, hrdě k výši vlály,
však jako my — též neunikly léček;
zob všední vábil v dol, i vpadly v něj . . .
jsou na prodej!

V »Oběti« tepe básnířka ty »tisíceré« naše »oběti,« které klademe blahosklonně »na oltář vlasti« a jichž chválou překypují zrovna naše listy.

My tančíme — toť oběť; zařečníme —
toť oběť zas; vše oběť: šprým i zpěv,
my hlavně v oběť pijeme a jíme,
ó my jsme v pravdě homerický zjev!

»České Jezulátko« přináší Čechům ne stromek vánoční nýbrž obrovitý strom, ale prázdný, pouze světla jsou na něm. Jezulátko nedá prý Čechům již žádných hraček a dárků pro dítky: ať prý si sami dobudou toho, »co jim patří.« Jenom světlo nám dává, by nás vedlo k pravdě, ku poznání.

Některé básně jsou provedením těžkopádné a málo poetické, více méně zbarveny nechutným příměskem jízlivosti a polemiky. Komu asi platí »Svaté zvíře« rejsek, od Egypťanů za svaté zvíře proto prohlášený, že vyklubává rybám oči, aby neviděly světla. O tom nechceme souditi. Starým egyptským kněžím však sotva kdy napadlo promluviti slova, která jim Krásnohorská vnucuje:

Ať hasnou oči, jimiž trpná chátra
chce světlo zříť, jež blaží vyvolence!
Kdo nevidí, víc věří, méně pátrá;
jen v temnu strádat učme oslepence!

Podobný a zřetelnější kompliment seká básnířka »komusi« též v básni »Kavky« a zvláště v »Legendě o holubici« a »Saranče nábožná.« Praví o těch »kdosi,« mluvíc o kavkách, hnízdících na věžích:

Buď chrám i ze zlata, a na vrchole
znak nejkrásnější se mu skvěj,
buď sto let v potu roben
a světa skvosty zdoben:
ti černí ptáci nahoře i dole
co páni zahnízdí se v něj!

I budou hlásati, že po zákoně
a věčné světa osnově
jsou od stupňů až k věži,
jak stojí a jak leží,
ty lepé chrámy zřízeny jen pro ně,
k jich prospěchu a pohově!

Hyperbola, jejíž nepravdivosť a nesmyslnosť tak v oko trká, nemůže býti básnickou.

Důkazem první části našeho úsudku, že mezi sbírkou básní dosti takových, v nichž poesie jaksi pokulhává, jest »Mravokárce,« »Mravní zápas,« »Kritika na číhání,« »Amphisbaena« a »Kocour a já.« Jest tím nemálo vinna látka a účel básní samých. Mravná naučení v roucho básnické zahaliti činí básníku sebe povolanějšímu obtíže.

Podobně myslíme i o formě. Aby obsah vynikl, ustupuje ve [...]rých přísných požadavcích správnosť formy jaksi do pozadí.

Klement Suchý.

[...]ty Varšavské. Napsal *Edvard Jelínek.* Ottovy „Salonní bibliotheky" č. 67. V Praze. 1890.

Edvarda Jelínka známe již z několika knížek, jimiž příjemně a mile uvádí čtenáře do života polského, širším vrstvám našeho čtenářstva posud málo známého, ale tím zajímavějšího, čím bližším [...]m a příbuznějším býti se jeví. V »Salonní bibliothece« vyšly Črty ko[...]cké, Črty litevské, Dámy starších salonů polských, Slovanské črty z života společenského, literarního i uměleckého, v »Kabinetní

knihovně« Ukrajinské dumy. Kromě prvého byla díla jmenovaná v těchto listech námi už v úvahu vzata. Přítomný spis obsahuj devět příběhů ze života spisovatelova, jež zahrnuty jsou názvem »Črty Varšavské.« Črty Jelínkovy jsou zajímavým útvarem naší pros výpravné, jenž souvisí úzce s duševní individualitou spisovatelovou přirozeně z ní vyrůstaje. Nejsou to povídky, nejsou novelly, není t vypravování historické ani zase báseň pouhá. Kdybychom pro po dobenství zašli sobě k umění malířskému, nejmenovali bychom an obrazu historického ani výjevu ze života ani krajiny ani poutavéh zátiší; nejsou to obrazy, z nichž vyzírá skladba umělecká až do toh posledního, lesklého nátěru. Jsou to skizzy pouhé, pravé črty Malíř najde krásný strom, krásnou partii lesní nebo skalní, krásn výjev ze života skutečného nebo z dějin: zjev ho dojme, zalíbí s mu, a aby mu nevymizel z paměti, ba právě proto, že naň nemůž a nechce zapomenouti, zachytí ho štětcem na těkavém listě ze záliby z lásky pouhé — neboť pohnuly se útroby jeho; a ty listy skládá a pečlivě jich ostříhá — paměti to života svého v barvách. Budiž nám prominuto, že povolujeme vlnám citu, že nepíšeme prostě chladně Ale Jelínek mluví od srdce ku srdci nám, jeho črty namířeny jsou přímo na cit čtenářův. Tak psávají rády ženy, z nichž ne posledn jest u nás Gabriela Preissová. Jelínkovy Črty jsou lyrické básně prosou ve kteréžto příčině zvláště vyznačeny jsou Ukrajinské dumy. Postu jeho tvoření týž jest jako při básních lyrických. Vzpomínejme si na události, příběhy a příhody, jež nás během života hluboc pohnuly, opravdu dojaly, ať jsme už sami byli účastni jich č pouhými diváky, rozpomeňme se na takové chvíle dojemné, a je budeli nám dáno tak pěkně vypravovati, jako našemu spisovateli samy sebou vzniknou črty podobné. Cit dojatý vyjádří se nikoli hned pohnutou písní, výronem okamžiku, ale po čase teprve, když po hnutá hladina duše, byť i po vlnobití prudkém, zase již klidu nabyla A jako vzpomínka každá, ať veselá, ať smutná, jakýmsi jemným bolem dýše, bolem obnovené v myšlenkách minulé strasti neb i blaha zašlého, tak Črty Jelínkovy všechny více méně podobají se elegiím dumám. Popatřme na látky, jaké spisovatel si obírá.

1. »Praporečníkova hlava.« Klaudina, spanilá Varšavanka zachránila hrdinsky z pod kopyt koňských malou neteř svou Zošku vnučku strýce svého, pana Lubiňského. Na oslavu šťastného uvarován pohromy a hrdinky Klaudiny pořádá p. Lubiňský večírek. Ve příhodnou chvíli, vůči shromážděným hostům, vybídne Klaudinu, aby si za odměnu vybrala po libosti něco ze vzácných jeho sbírek draho cenností a památek uměleckých. Vodí Klaudinu od předmětu k předmětu, z komnaty do komnaty; nevybrala si. V poslední síni v temném přístěnku, stála bílá mramorová skříňka na žulovém podstavci. Té si žádala Klaudina. A co bylo ve skříni? — Lebka. — Jak že? Lidská lebka? — Ano: Lebka posledního prapo rečníka polských legií. —

2. »Z noční potulky.« V osamělé »cukierni« varšavsk

sešel se spisovatel náhodou s panem Ksaverem, jenž býval před lety, kdy ho poznal, společníkem obratným, miláčkem dám, teď však hrozně změnil se a sešel. Tehdy pan Ksaver milostně kořil se krásné Delfíně a Delfína splácela mu stejnou láskou. Kdysi na večírku u tety Delfíniny hrálo se divadlo. Úloha milenců připadla Ksaveru a Delfíně. Vše dařilo se výborně. Tu nadešel výjev, kdy Amédée (Ksaver) Adrieně (Delfíně) na jevišti odevzdati měl list. List připravila Ksaverovi komorná Louisa, jíž připadl úkol divadelní rekvisitérky. Delfína přečte podaný sobě list, zbledne jako smrť, a kus dohraje se s těží. Hned na to Delfína opustí společnosť. Ksaver znepokojený rovněž brzy odejde, ale Delfíny už nespatřil. Nazejtří byl nucen vydati se bez odkladu na cestu do Litvy, odkud za 10 dní teprve vrátiti se měl. Jak jen brzy mohl, vydal se na cestu zpáteční, ale doraziv do Varšavy, nalezl Delfínu mrtvou. Stala se obětí zlomyslného úkladu. List, jejž na jevišti přijala z rukou Ksaverových, byl podvržen; v něm Ksaver jí dával věděti, že propadl život americkým soubojem, a že tímto spůsobem, nemoha jinak, s ní se loučí. Zoufalá dívka sama konec učinila životu svému.

3. »Karabelová seč.« Pan Řehoř, kmet, plukovník bývalého polského vojska, synovci svému Stášovi, jemuž stál kmotrovstvím, dal do vínku starou polskou karabelu — drahý to poklad. Zbylo mu jich jen dvé, a ty skrýval úzkostlivě za skříní. Zároveň slíbil, až Stáš povyroste, že ho naučí šermovati. Dostál slovu, a ze Stáše stal se šermíř, jenž brzy nad mistra slábnoucího předčil. Jednou, když opět šermovali spolu, rozohněný kmet neustával protivníka úsměšky popichovati, aby lépe sekal. Tu Staś, an posud se krotil, zapomněl se, a sekl strýce trochu do ramene. »Výborně, Staśku!« na oko radoval se kmet, ale vskutku cítil se zahanben a zničen byl na dobro, poznalť, že už síly není, a mladík že přemohl jej, nepřemoženého plukovníka. Ale Stáš byl hodný hoch; postřehnuv city kmetovy, odpravil se co nejdříve od strýce: přijda domů, ťal se do ramene a druhý den, ukázav ránu, přemluvil kmeta, že on jest přemožen, o ráně strýcově dělaje se nevěda. Tím dostalo se léku dětinné ješitnosti starcově, jenž se opět cítil nepřemožným plukovníkem. (O. p.) *L. Šolc.*

Archiv přednášek a řečí učitelských. Red. *A. K. Víták,* gram. učitel při škole měšť. v Poličce. Sv. 7. V Praze. 1890. Nakl. Fr. A. Urbánek.

Sedmý svazek »Archivu,« o němž mimochodem budiž řečeno, že velmi ponenáhlu a nepravidelně vychází, obsahuje dokončení dvou větších prací, jichž počátek byl uveřejněn ve svazku 7., a jedinou úplnou práci. Touto úplnou prací jest přednáška *Kovářičkova* »Pod praporem humanity.« Práce pak, jichž dokončení jsme zde četli, jsou: »Obraz života státního a národního v Čechách a na Moravě od začátku X. až do konce XII. věku.« Líčí *M. Václavek.* O vyučování dějepisu na školách obecných a měšťanských.« Přednesl *A. K. Víták.* Dále jest zde *Vítákova* řeč »O účelu škol mateřských a ústavech jim příbuzných.« a některé řeči drobné. — O všech v tomto svazku

uveřejněných pracích lze dosvědčiti, že jsou díla dobrá. Mnohých poučení poskytují učiteli zvláště práce Václavíkova a Vítákova. Výtek závažných nemáme. Odporučujeme tedy »Archiv přednášek a řečí učitelských« učitelstvu českému jako spis dobrý. Úprava jeho jest slušná. *J. Č.*

Škola ruské konversace. Napsal *Jan Váňa.* Nakladatel A. Storch syn. V Praze. 1890. Str. 119. Cena (váz.) 1 zl.

V době, kdy nastal čilejší ruch pro učení se ruštině, přišla příruční tato kniha zvláště samoukům velice vhod. Podáváť vedle ruské azbuky, psané i tištěné, zcela stručná a proto trochu neúplná pravidla o ruské výslovnosti a třicet všeobecných i příležitostných rusko-českých rozhovorův. Autor, jenž, jak viděti, dbal co možná úsečnosti, lépe jí mohl dosíci a čtenářům by více posloužil, kdyby byl zmíněná pravidla důkladněji podal, vylože pravidla i odchylky, načež, aby objem knihy se nezvětšil, mohl vynechati něco transkripce ruského textu. — Jinak zamlouvá se spisek svou praktičností, any rozmluvy případně voleny, ač i tu mohlo se dbáti více rozmanitosti, ježto někde se frase a úsloví opakují bezprospěšně. Předností jeho jest i to, že při českých překladech ruských přísloví a vět podán z pravidla vedle překladu slovného i smysl českým příslovím; jen že někdy česká úsloví a výrazy jsou méně vhodny, nenesouce se duchem jazyka. Text ruský, ač i tu několik tiskových chyb, je správnější českého, jenž nedbale přehlédnut, ana v něm chybí mnohá slova, ba i celé věty. *A. V.*

Knihovna lidu a mládeže.

Konvalinky, drobné povídky, a **Jarohněv z Hrádku,** novella z časů Jiřího Poděbradského od *Jana z Hvězdy.* Nakladatel I. L. Kober. V Praze. Str. 508. Cena 90 kr.

Je to vlastně jen lacinější vydání III. dílu sebraných spisů Jana z Hvězdy v »Národní bibl.,« činíme tudíž jen krátkou zmínku o nich. »Konvalinky« jsou většinou historické povídky, ovanuté přesládlou romantikou, v nichž láska hraje první úlohu, v čemž dobře se s nimi srovnává nehistorická »Světoběžná milenka.« Zvláštností jich je časté užívání dialogu, místy dramatická stručnosť. Historická novella »Jarohněv z Hrádku,« zaujímající o sobě 360 str., zápasí s Mastičkářem od téhož autora o přednosť. Podán tu věrný historický obraz doby, kdy Jiří Poděbradský, dobyv Prahy, stal se správcem království českého, uvězniv purkrabího Menharda z Hradce, začež syn téhož Oldřich pomstu mu přísahal. Jiří výborně spravoval zemi, pokořil ničemného táborského kněze Bedřicha Strážnického i rotu podlého loupežníka Koldy Náchodského; po smrti Ladislavově zvolen králem. Jarohněv z Hrádku, za služby jemu prokázané za rytíře pasovaný, je věrným jeho komorníkem, ač jest katolíkem. Novella vyniká vzácnou nestranností; objektivnosť, s níž mluveno o

sporech náboženských, novějším našim povidkářům schází. Jednotlivosti kulturně-historické jsou velmi zajímavé. — Milostné pásmo tvoří něžná láska schudlého v husitských válkách Jarohněva k dceři Menhardově Bertě. — Povahopisy ostře zachyceny; pouze Oldřich Hradecký příliš postaven do pozadí, maje býti předním odpůrcem Jiřího. Lidu bude kniha vhodným četivem. *A. V.*

Slezská kronika. Sešit 1. a 2. „Pán Lysé Hory." Historická povídka od *Dra. Fr. Slámy.*

Vlastenecké hnutí ve Slezsku vzmáhá se ale pomálu. Účinkem jeho jsou různé knihy, národovci slezskými vydávané, zvláště »Vlastivěda« od řed. *V. Praska* a »Slezská kronika,« jejíž dva sešity dosud vydané jsme přečetli. Zcela vhodně začíná kronika povídkou z lidu o Ondráši a Juráši, syncích selských, kteří na obranu stavu selského proti pánům nelidským povstali; tím dojista přízně jeho dobude přese všechnu svou drahotu (32 str. — 15 kr.). Ostatně vydavatelstvo hodlá sešity zvětšiti, přihlásíli se aspoň 800 odběratelův. — O povídce »Pán Lysé Hory« budeme míti příležitosť později mluviti. — »Kroniku slezskou« odporučují vůdcové Čechů slezských, mezi nimi farář Gruda a P. Pavlík, proto do katolických knihoven možno ji zakupovati. Pomozme tedy bratřím našim! *J. V.*

Srdce. Kniha pro mládež od *Edmonda de Amicis.* Z vlašského přeložil s povolením spisovatelovým *Václav Marek,* professor v Čáslavi. Nakl. V. Neubert. Praha-Smíchov. 1889. Str. 235. Cena 75 kr.

»Tato kniha obzvláště jest věnována chlapcům škol elementarních, kteří jsou mezi devátým a třináctým rokem, a dala by se nazvati: »Dějiny školního roku, napsané od žáka třetí třídy obecné školy italské.« Celý spis prodchnut je největší láskou k vlasti (ovšem italské), nejhlubšími city náboženskými, hlásá činiti dobré skutky bližnímu« atd. Tvrdíme, že i dospělý neodloží knížky té bez upokojení.

Z nepatrných vad uvádíme, že by s prospěchem bylo, kdyby výslovnosť některých vlašských jmen byla označena v závorce. Nemluvme k dětem slovy: ». . . až sem budeš doprovázeti své dítky . . .« (str. 199.) nebo: ». . . a když nebudou již žíti dítky dítek tvých ani jejich potomci . . .« (str. 209.); takto sami dopomáháme k pravdě výroku Molièreovu: »Ah, il n'y a plus d'enfants!« Též se nám nelíbí, když učitel louče se se žáky, je odprošuje, by mu odpustili.[1]) *J. K. H.*

Urbánkova Ústřední knihovna pro českou mládež. Red. *Fr. Hrnčíř.* (O.)

Dvojitý sešit čís. 32. a 33. vyplňují povídky *F. J. Andrlíka* s názvem »Různé koření.« Každá dětská postava, kterou spis. kreslí, jest vzata ze skutečného života. Ctnosti i nectnosti dětí líčí věrně a přece zachovává paedagogický takt při veškeré psychologické

---

[1]) Kniha, jak známo, doporučena nejen Vrchlickým nýbrž i vychovateli českými; netroufajíce si těmto odporovati, podotýkáme pouze soukromým míněním, že živlů nedětských jest v ní mnoho, aspoň pro naše poměry. *Red.*

správnosti. Knížka obsahuje čtyři povídky. V první z nich. »Cikán Josika,« vypravuje o hochu cikánském, který chycen byl obecním sluhou v cizí zahradě, ale na přímluvu chlapce Vojtěcha, jehož otci zahrada náležela, puštěn byl na svobodu. K večeru téhož dne se Vojtěch topil a cikánský hoch ten, Josika, vytáhl ho z řeky. Když přišli cikáni za rok do vsi, ptal se Vojtěch po Josikovi, ale dověděl se, že v Uhrách zahynul.

Druhá povídka, »Úsporný lístek,« je toho druhu práce, jakou rádi bychom viděli v čítance, aby každému žáku přišla do ruky a učila ho spořivosti a vynakládání peněz na užitečné věci.

V třetí povídce, »Cesta kolem světa,« vylíčena jest velmi případně nápodobivosť dětská a nerozvážlivosť, jakož i z nich plynoucí neblahé následky. — Poslední povídka, »Pro matičku,« rovná se dokonalou stavbou svou povídce druhé.

Dvojitý sešit č. 34. a 35. obsahuje zase práci *F. J. Andrlíka*. Je to činohra o třech jednáních »Na dušičky.« Děj hry této jest jednoduchý: Hodný syn Jan podporuje seč stačí svoji churavou matku ale přece osiří. Děti paní Bohatové z útrpnosti podělují sirotka svými hračkami, paní dává mu oděv obnošený. V den dušiček modlí se Jan na hrobě matčině, kdež usne. Ve snu zjeví se mu andělé a písní oznamují mu, že nesou mu od matky požehnání, a že ujme se ho nová matka. Paní Bohatová zvěděvši, co jest Janovi vytrpěti, slituje se nad ním a přijímá ho k sobě.

Charakteristika osob a rozčlenění děje se spisovateli podařilo. Zcela původní a velmi vhodné jest zjevení se andělů spícímu Jeníkovi. Ačkoli nebývá dovolováno hráti dětská divadla, přece je dobře dávati vtipnější mládeži podobné hry do rukou, aby mládež nabyla z četby o tom představy, jaké hry se provozují v městech, o nichž se učí, že v nich stávají divadla.

Ze stručných těchto úvah jest zřejmo, že Urbánkova »Ústřední knihovna« přináší vhodnou četbu pro děti. I dřívější čísla, která podepsaný četl, byla nezávadna. Redaktor její sám jsa dovedným vypravovatelem řídí sbírku bezpečně, nemá prý však na pořadí vycházejících spisků náležitého vlivu a podléhá u věci té rozmaru nakladatelovu. *Jos. Soukal.*

Matice lidu. Redaktor *Primus Sobotka*. R. XXIV. č. 1. (běžné číslo 139.). „Za Atlantským oceánem.“ Črty z cest po severní Americe. Napsal *Jan Wagner*. Str. 126. Cena celého ročníku 1 zl.

Obyčejné cestopisy v našich knihovnách lidových bývají kostrami z větších děl cestopisných, které cestopisci buď již vydali neb obšírněji popsati chtějí. Tím se stává, že čtenář s velikým sebezapřením ty hromadné údaje dějepisné, přírodopisné, národopisné čte. J. Wagner snažil se nenaraziti na toto úskalí a doložiti dlužno, že dosti čestně svému úkolu dostál. Z Hamburku Atlantským oceanem zavádí čtenáře do Nového světa, v němž baví jej popisem Nového Yorku, Chicaga, Omahy, Milwaukee a pak vrací se nazpět do Brem. Třemi črtami

z amerického života končí svoje dílko. Jak zcela přirozeno, všímá si p. spisovatel pilně svých krajanů v Americe. Kdo přečte zkušenosti cestovatelovy, příliš nezatouží po tom ráji americkém. — Spisek je pěkně psán, historickými událostmi a rozličnými příhodami protkán. proto bude s chutí čten. *J. V.*

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá *J. Soukal.* Roč. III. č. 17. a 18. „Dobrý starosta štěstí obce." Obraz ze života venkovského pro mládež i dospělé od *Jana Tykače.* Illustroval Karel L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí. Nákl. J. F. Šaška vdovy. Cena 28 kr.

V knížce této jest vhodně líčeno působení vzorného obecního starosty. Poukazováno jest na nešvary, které v mnohých obcích bují a jichž odstranění ve prospěch obecného dobra jest žádoucno. Na starostovi Lahodovi vyplněno jest slovo básníkovo, »že dobré vůli, tužbě ušlechtilé rádo dává nebe dojíť cíle.« — Spis Tykačův můžeme dobře ku čtení mládeži posledních školních roků a zvláště dospělým čtenářům odporučiti. *J. Č.*

Přítel domoviny. Knihovna prostonárodní. R. I. 1885. Pořádala a vydávala *Marie Reisová,* býv. učitelka. Šest svazků za 1 zl. 40 kr.

Jako knihy z »Matice lidu« z většiny jsme prozkoumali a na závadné upozornili, totéž hodláme učiniti s »Přítelem domoviny.« Počínáme těmito knihovnami, protože jsou z nejrozšířenějších mezi všemi vrstvami národu našeho. O některých spisech této knihovny již bylo v tomto listu psáno, proto jen na řádky ony poukážeme.

„Cyrill a Methoděj" od *Jana Svobody (J. Herbena).*

Na spise tomto, co bylo chvályhodno pochváleno, ale k vůli doslovu neodporučen. — Druhou prací »Panímámin duch« od *Žofie Podlipské* končí prvý objemný svazek, mající 252 strany.

Svazek II. „Satanáš." Časový obrázek z Pojizeří od *K. Světlé.* — „Na stráž!" Časová úvaha od *Karla Tůmy.* — „Uvadlé květy." Vytržený lístek z českých dějin. Napsal *J. K. Pohorský.* — „Májová vzpomínka na básníka z máje našeho literarního obrození" od *K. Světlé.* Str. 206.

Nejdelší z jmenovaných plodů duševních ve druhém svazku jest »Satanáš,« kterýmžto jménem nazván pro své satanské zásady hospodář Trnka z Březnovic. Vnučka Trnkova, Marta, seznámila se v lese s Drem. Konstantinem Hrdým, který zavítal do Pojizeří, by probouzel tam ducha vlasteneckého. Hned od prvého uvidění oba k sobě zahořeli láskou. Ujec Hrdého přišel za Konstantinem, aby sprostředkoval svadbu; ale jak se zděsil, když uzřel Trnku, který r. 1848. zradil lid. Po překážkách přece milenci dostanou se za sebe. Obrázek vyniká krásnou malbou Pojizeří a povah, z nichž Trnkova jest na prvém místě. Sloh a řeč jsou, jak u Světlé obyčejem, po většině správny. — Na druhém místě v tomto svazku otisknuta jest

časová úvaha K. Tůmy »Na stráž!« vzpomínka to na události r. 1848. Účel úvahy vyjádřen slovy: »nedej se cizinci, česká hlavo! — nedej se Němcům! Stoj, Čechu, na stráži a střez své vlasti! Úvaha plna je vlasteneckého nadšení a sbírkou důležitých událostí z dob volby frankfurtské. — »Uvadlé květy« a »Májová vzpomínka« na V. Hálka jsou na konci svazku. Vytržený lístek z dějin českých, »Uvadlé květy,« jest obyčejnému čtenáři nejasný. Ve vzpomínce na Hálka K. Světlá vykládá o tomto básníkovi, že zádumčivosť svou zaháněl tou »nepopíratelnou pravdou, že nic nepřijde na světě tomto na zmar, vše jen že splývajíc s látkami jinými takto věčně se obnovuje a k novému životu zase v jiných zjevech, tvarech a postavách se probuzuje« (str. 203.—204.). Katolická mravověda jiný lék proti takové duševní nemoci má — ten jest nesmrtelnosť duše, život po smrti. Vytýkati jest, že v 1. a někde ve 2. svazku »Bůh« psán s malým »b,« což později napraveno. (O. p.) *J. V.*

* * *

Ročn. V. čís. 6. „Kandidát šílenství.“ Napsal *Oldřich S. Kostelecký*. Str. 200.

JUDr. a advokát Vladimír Rada je skrz naskrz šlechetný člověk, pravý »kněz lásky k vlasti a k dobru.« pro niž i lásce k ženám se vyhýbá. Aby napravil neštěstí přítelem spůsobené, zastavuje splašené koně. odříká se k vůli témuž příteli první své i opětované lásky. vzdaluje se své druhé provdané lásky a konečně zase ze šlechetnosti klesne v náruč třetí, jíž spisovatel nazývá soucitnou: podporuje chudinu. národní podniky, napíše také svou poslední vůli. kterou všechno své jmění odkáže k týmž účelům.

Myšlenka k romanu tomuto jest chvályhodná: vniterný boj za lásku k vlasti a dobru neustupuje lásce k ženám a příteli: ačkoli spracování její nese známku kvapu, kterou zříti hlavně na hlavním hrdinovi, Vladimírovi; proto také postrádá roman přiměřeného zaokrouhlení. Vladimírova ostatně šlechetná povaha jest poskvrněna hříšnou láskou k ženě provdané, jejíž dceru později Vladimír za manželku si bere (str. 174.). Rovněž Vladimírova nestálosť v lásce nezíská mu náklonnosti čtenářů. Jinak ostatní osoby, jako mistr Vojtíšek, Jaroslav, Alexej, jsou zdařily.

Sloh a řeč mohly býti dokonalejší. Kostelecký libuje si nad míru v cizomluvech, z nichž nejzamilovanější slovíčka jeho jsou: elegantní, individualní, galantní (viz str. 89. zvláště). — »Kandidáta šílenství« možno jinak odporučiti. *Pp.*

Urbánkova Bibliotheka paedagogická. Svazek CXLV. „Pokyny u vychování malých dítek.“ Podává *Barbora Pervolfová,* řídící pěstounka při měst. škole mateřské v Praze. V Praze. 1890. Nakladatel Fr. A. Urbánek.

V předmluvě oznamuje spisovatelka, že spis svůj pracovala na základě »Informatoria školy mateřské,« k němuž přibrala i jiné spisy, z nichž mnohé dobré věci uvedla.

Spis rozdělen jest v šest hlavních oddílů: I. Povšechný přehled o vychování. II. V čem mládež do šesti let vycvičiti (pět odstavců). III. Cvičení smyslů (pět odstavců). IV. O zpěvu malých dítek. V. Hry a zaměstnání. VI. Doba vánoční.

Vše, co spisovatelka v knize své uvádí, jest dobré a vhodné. Podáno pak jest to slohem přiměřeným. Přáli bychom »Pokynům« těmto hojného rozšíření nejen mezi pěstounkami a vychovatelkami, ale i v našich českých rodinách. Zasluhuje toho. Správnosti jazykové dbáno bedlivě. Jen některé otázky v ukázkách ze »Školky« mohly býti správněji stylisovány. Úprava spisu slušná. *J. Č.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Cyrillo-Methodějské knihkupectví. Ročn. I. 1870. V Praze. Cena 80 kr.

Spisy mají lid poučovati o víře katolické a o různých otázkách časových po spůsobu německých »Bonifaciusbrochüren« a »Weckstimmen.«

Č. 1. „Vlasť a církev,“ čili: „Můželi vlastencem býti katolík.“ Sepsal *Václav Štulc.* Str. 64. Cena 10 kr.

Základní myšlenka tohoto dílka jest v nápisu obsažena. Spisovatel, poučiti chtěje horlivého vlastence, nerozhodného však katolíka, Šímu, dovozuje především, co vyrozumíváme pojmem »vlasti.« »Po mém rozumu mojí otčinou, mou vlastí jest netoliko země, na kteréž jsem se narodil, nýbrž národ, ku kterémuž náležím — země i národ se vším, co se na té zemi rodí, se vším, což v národě tom povstalo, co podnikl a vykonal, co mu náleží a přísluší« (str. 12.). V druhém článku ukazuje, kdo jest vlastencem, národovcem. »Dobrým vlastencem jest řádný, počestný, pracovitý, spravedlivý, svědomitý, zachovalý člověk, jenž nehledaje svých osobných prospěchů, myslí a srdcem, vůlí a rukou stará se o zvelebení, rozkvět a blaho celé otčiny, o zachování a ušlechtění, povznešení a oslavu svého národa« (str. 26.). V třetím článku dokazuje důvody z Písma sv. a sv. Otců, jakož i příklady ze života světců, že »církev učí vlastenectví pravému, že káže svatou lásku k národu nikoliv ode dneška, od včerejška nýbrž od samého počátku« (str. 30.). Zároveň vyvrací různé námitky nepřátel a vypravuje zásluhy českého duchovenstva o vlasť a národ.

Spisek tento zamlouvá se svým obsahem, poněvadž snaží se slovům vlasť a vlastenec vrátiti prvotní jich význam. Jest zajisté četbou pro naši dobu významnou, hodící se obzvláště pro osady, kde rozvíjeti se začíná vlastenectví »boucharonské,« církvi a kněžstvu nepřátelské. Dlužno jenom tolik vytknouti, že tu a tam užíváno slov a tvarů nečeských a vět příliš rozsáhlých a složitých.

Čís. 2. „Široké řemeny z cizé kůže,“ aneb: „Kněžské statky na pochmatky.“ Od kan. *J. E.* Str. 31. Cena 10 kr.

Spisovatel dokazuje právo duchovenstva na statky od předků kostelům a farám věnované, vyvraceje námitky z Písma sv., odmítaje choutky liberalů na zabavení pozemkův a jmění církevního. Soused

Straka, kterýž zaslechl v městě od jakéhosi »vzdělaného a lidumilného« pána o pobrání statků kněžských, horlivě se toho ujímá, jemuž odporují soused Slavík a podruh Rákosník tu vážně, tu vtipem. — Sloh jest lidu srozumitelný, bohatý na pěkná česká přísloví, ač některé provincialismy s těží jsou pochopitelny. Na př.: »Pryč s ním na dráha, ať skejsne!«

Čís. 3. „Zkáza z tebe, Israeli!“ aneb: „Na kněze se všechno sveze.“ Od kan. *J. E.* Str. 32 Cena 10 kr.

Soused Slavík a podruh Rákosník brání se proti útokům pokoutního advokáta Všetečky, který tvrdí, že kněžstvo jest znemravnělé, že kněží jsou tmáři, nepřejíce pokroku a osvětě, a že brojí proti občanským zákonům. — Spisek tento stručně a rázně hájí duchovní stav a obzvláště ukazuje podlosť a mravní zvrhlosť útočníků. Co do slohu platí totéž, jako o předešlém.

Č. 4. „O katolicko-politických besedách“ vypravuje *K. Dittrich.* Přeložil *K. Hložek.* Str. 18. Cena 8 kr.

Vypravuje o rozsáhlém bezbožeckém spolku francouzských encyklopaedistův a o jeho následcích dovozuje spisovatel, že záchrana věci katolické možnou jest, jestliže se všichni věrní synové církve svaté spolčí v katolicko-politických besedách, jejichžto socialní význam vysvětluje, uváděje breve papeže Pia IX., schvalujícího takovéto besedy. Ku konci přiložen jest rozvrh besedních stanov. — Knížečka tato jest velmi užitečnou za dnů našich, kdy čtenářské spolky a jiné jim podobné zapomínají na účel, ze jakým jsou založeny. Na závadu jsou spisku mnohé germanismy.

Č. 5. „Manželství bez svátosti,“ aneb: „Smlouva jako smlouva.“ Od kan. *J. E.* Str. 31. Cena 10 kr.

Strojmistr továrny kamenické, Němec a neznaboh, chce si vzíti chudé a zbožné děvče pod tou podmínkou, aby sňatek vykonán byl spůsobem občanským. Její poručník, Straka, přeje tomu sňatku, ale soused Slavík s podruhem Rákosníkem vysvětlují mu zhoubnosť takových sňatků, dokládajíce, že manželství, ač jest smlouvou, přece hlavně jest svátostí; nepatří tedy pod pravomoc státu, nýbrž církve. — Sloh jest jednoduchý a jako v ostatních spisech kan. J. E. Obzvláště krásně líčí se, jak ženy z otroctví za dob pohanských vybaveny byly křesťanstvím.

Č. 6. „Listy z Ameriky a Rusi.“ Od kan. *J. Ehrenbergra.* Str. 48. Cena 12 kr.

V šesti listech vypravuje se osud vystěhovalců v Americe a na Rusi. Líceň poměrů tamějších jest správna a dojemna. Těm, kteří touží po větším štěstí a bohatství, po větší svobodě, odpadne zajisté chuť, vyhledávati ji jinde než v otčině. Vždyť »kde se kdo zrodí, tam se nejlíp hodí: všady dobře, doma nejlíp.« A »kdo měl doma málo, ani v Americe nazbyt míti nebude: a kdo, aby se uživil, v Čechách pracovati musil, v Americe teprve se zapotí« (str. 6.).

Čís. 7. „Sedmero proutků ze spisů M. Jana Husi." Husovým oslavovatelům věnuje *V. K. V. (V. Štulc)*. Str. 72. Cena 16 kr.

Sedmero proutků ze spisů nešťastného mistra vybral slovutný isovatel, jimiž ostře šlehá ony pobloudilé Čechy, kteří, nazývajíce Jana Husa »Messiášem českého národa,« učením jeho se neřídí, ak činíce toho, čemu on učil. Prvním proutkem šlehá nevěrce, druhým , kteří neuznávají božství Kristova, třetím ty, kteří znesvěcují neděle svátky, čtvrtým ty, kteří nedbají modlitby, postu, zpovědi a přinání, pátým ty, jimž učení o pekle a posledním soudu jest pouhou ují, šestým kacíře, sedmým ty, již odsuzují násilné obracování na u Ferdinandem II.: neboť Hus učil, že »sluší pánům světským ocí puditi zlé, aby byli dobří.« Ku konci zmiňuje se o oslavách, hž dostalo se nešťastnému mistrovi. Místa uvedená vzata jsou ze isů Husových, vydaných Erbenem. Poutavým a zajímavým jest lko toto, poněvadž zaznamenává příklady až nesmyslné úcty, jakou okazují Husovi naši »osvícení vlastenci.« Jen tolik dlužno vytknouti, jednotlivé stati nejsou soustavně uspořádány, tak že mnohé yšlenky příliš často se opětují. Pro vzdělanější lidi, kteří pilně čítají viny, jest jinak spis tento velmi vhodným a poučným. (O. p.) *M. V.*

Andrlík, Přítel mládeže (J. S.: Lit. l. 4.). — **Bačkovský**, Mluvnické rozpravy užitku všem, kdo jakkoliv obírají se mluvnicí českou vůbec a brusičům zvláště R.: Uč. nov. 3.; Zámečník: Č. šk. 4.). — **Bartoš**, Národní písně moravské v nově sbírané (Slavík: Mor. Orl. 24.). — **Brehm**, Život zvířat (Klika: Paed. rozhl. 3.). **Brodský**, Číslo 1452 (Chmel: Vl. 4.). — **Čech**, Kratochvilná historie o ptáku likánu Velikánoviči (Kořínek: Obz. 3.; Orest: Lit. l. 3.). — **Dostojevský-Mršlík**. ažení a ponížení (Klen: Lit. l. 3.). — **Edmond de Amicis**, Srdce (P. M.: Paed. hl. 3.). — **Herites**, Těžké stíny (Schulzova: Kv. 2.). — **Hyšman a Lounský**, Zimní ěty (Maternová: Uč. nov 3.). — **Jirásek**, Sebrané spisy (Dvorský: Lit. l. 3.). — dner, V poledne (Krok: Bes. uč. 4.). — **Korvín**, Lidé a lidičky (Mráz: Lit. l. 4.); bytův a krámů (Mráz: Lit. l. 4.; Sv. 9.). — **Kozák**, Ve vychování a vzdělání lané mládeže jest nejjistější budoucnosť národa českého (Klika: Paed. rozhl. 3.). **Krásnohorská**, Bajky velkých (Lit l. 4.). — **Kříž**, Kůlna a Kostelík (N.: Ath. 4.). **Majer**, Biblické vánoční hry (Flekáček: Vl. 5.). — **Masaryk**, Slovanské studie. I. hauer: Lit. l. 4.). — **Podlipská**, Dívčí boj v Čechách (Krok: Bes. uč. 5.). — okeš, Cesty Páně (Mellanová: Bes. uč. 5.). — **Renner-Podolský**, Písek (Libertas: . nov. 4.). — **Sardou**, Dora (α: Zl. Pr. 10.; Schulzova: Kv. 2.). — **Sokolová**, zdravy z lesův a polí (Patera: Bes. uč. 4.; Kramatta: Pos. z B. 4.). — **Stránecká**, brané spisy (Váňa: Lit. l. 4.). — **Šálek**, Bajky Lafontainovy (Rozvaha: Lit. l. 3.). — , Ptactvo české (P. F.: Paed. rozhl. 3.). — **Špaček**, České děti (Rozvaha: Lit. l. 3.). **Tolstoj**, Dětství, chlapectví, jinošství. I. (Šubrt: Vl. 4.). — **Tykač**, Semínka (Dvorský: s. z B. 5.). — **Vlček**, Dejiny literatúry slovenskej (Novák: Lit. l. 3.; J. J.: Ath. 4.; ert: Past. duch. 4.). — **Vočadlo**, Słownik kieszonkowy polsko-czeskiéj różnoyczności (Poláček: Obz. 2.). — **Vognar**, Z přírody. II. (Novák: Pos. z B. 6.). — **chlický**, Básně Michelangela Buonarottiho (Sv. 9.). — **Vychodil**, Hlídka literarní s 6.). — **Zavadil**, Některé záhady zeměpisné (Frumar: Paed. rozhl. 3.; Mojžíš: s. uč. 3.). — Bayerova Moravská knihovna pro náš lid (Lit. l. 4.). — Československá Koleda (Koněrza: Lit. l. 3.). — Národ (Koněrza: Lit. l. 3.). — Úplný ustrovaný cenník pro fysiku firmy Dr. Houdek a Hervert (P. F.: Paed. rozhl. 3.).

Časopisy.

Unsere Zeit 1884. (Shakespeare či Bacon? *Dr. Karel Müllerylius.*) Pochybnosti, napsalli W. Shakespeare (* 1564 v Stratfordu) skutečně

dramata jemu připisovaná, proneseny byly již před více než sto lety. Dramata ta jsou uznané nedostižné práce mistrovské, v nichžto ctíme nejen počátl moderního dramatu, ale i první jeho vzory. V nich jeví se ne pouze kypíc bohatý, čilý a téměř nedostižný básnický genius, nýbrž i převaha intelligenc duch ohromný, téměř prorocký, úžasná pro svou dobu bohatosť vzdělání positivních vědomostí — zkrátka osobnosť, která všechny současníky o hlav převyšuje. Přirovnámeli k tomu to, co authentického o životě historickél Shakespearea stratfordského víme, nelze obého v soulad uvésti. Poměrně vín jen málo o mládí jeho: víme, že byl synem zámožného, avšak sešlého občar v městě provincialním, který více řemesel se chopil po sobě, aby se se svc rodinou uživil. Víme, že John Shakespeare, otec jeho, ani psáti neuměl — věc nikoli neobyčejná; víme, že snad W. Shakespeare chodil po dvě půlle do skromné latinské školy v Stratfordu, že byl znám jako veselý, lehkomysln mladík v celém městě, že byl řeznickým tovaryšem, že se oženil v 18. rok s ženštinou o pět let starší, že nešťastným byl a lehkovážným v manželstv a na konec před rukou spravedlnosti do Londýna prchl. Zde stal se p mnohých dobrodružstvích hercem, ředitelem divadla a i jeho spolumajetníkem R. 1605. opustil asi divadlo, vrátil se r. 1613. jako boháč do rodnéh města, kdež po veselém životě 23. dubna 1616 v 52. roce života svého zemřel nezanechav žádné knihovny, žádných knih, žádného pořízení o vlastnictv a budoucnosti domnělých dramat svých, z nichž zajisté velikou měro bohatství svého nabyl — pouze několik dětí zůstavil, z nichž ani miláčel jeho, Judita, psáti neuměla.

To víme o stratfordském řezníku, pytláku a herci Shakespeareovi z spolehlivých pramenů. Při smrti znali jej jeho krajané jen jako spisovatel několika špatných básní příležitostných a vlastního náhrobního nápisu, avšal nikoliv jako básníka 37 dramat, která s jeho jménem na potomstvo přešla a nejkrásnějším výkonem anglické, pravým divem vší dramatické literatury býti se jeví. Jeho literarního významu současníci neznali a neocenili. Z rukopisů nezachoval se nám ani lístek, vše, co od něho písemného máme, jest několik podpisů na soukromých listinách a na závěti

Známo jest, že sice již za života Shakespeareova některá dramata s jeho jménem vyšla tiskem; tak na př. „Richard III." a „Romeo a Julie" r. 1597., „Titus Andronicus" r. 1598., „Jindřich IV." (díl 1. a 2.) r. 1598., „Mnoho povyku pro nic a za nic" r. 1600., „Jindřich V." r. 1600., „Hamlet" r. 1603., „Perikles" r. 1609., „Veselé ženy windsorské" r. 1602., „Troilus a Cressida" r. 1609.; leč první vydání foliové vyšlo teprve r. 1623., sedm let po smrti básníkově, upravené dle zachovalých originalův a úloh hereckých od herců Hemingesa a Condella. Vydání to obsahuje mnohé kusy, do té doby pod jeho jménem neznámé a netištěné. Vydání to považuje se odtud za sbírku nejspolehlivější. Jí následovala vydání více méně neúplná a nesprávná z r. 1628., 1632., 1664. a 1685.

O Shakespeareově životě a autorství máme jen málo zpráv od současníků. Zdá se, že po jeho smrti on i práce jeho docela jsou zapomenuty. První životopis od Mikuláše Rowea vyšel teprve r. 1709. ve prvém, aspoň poněkud kritickém sedmisvazkovém vydání jeho dramat, upraveném na základě předcházejících 5 vydání ve foliu. Teprve nyní zase věnována pozornosť a zájem

dělanců v Anglii nádherným těm básním. Po šesti chatrných vydáních ných vyšlo r. 1765. vydání upravené Johnsonem v 8 svazcích oktavu, do 1780. pak ještě další čtyry. Tímto spůsobem teprve stalo se, že oceněny ou práce „Shakespeareovy" vlastním i cizími národy.

Jest přirozeno, že vzniklo nyní i přání, poznati život a vývoj básníkův; aždý vzdělaný a myslící čtenář touží po tom, postříci vniterný poměr spisovatele dílu jeho. Mimovolně, takořka instinktivně „hledáme v básni básníka, jejž prve tehdy úplně vystihneme, když jsme jej našli." Avšak není básníka oderního, kterého by bylo lze poměrně tíže v pracích jeho nalézti než hakespearea, a to tím více, čím méně o něm prameny jsme zpraveni. Tou ěrou, jak pokračovalo poznání a porozumění básníka, kvetlo i žito kommentatorů.

Nejsmělejší domněnky a tvrzení vyslovovány, věci nejdivnější vkládány vbásněny do dramat; kde scházely návěští o životě, nastouply báchorky, hakespeare obetkán nimbem pohádkovým. Podiv nad díly přenesen na spisovatele stupňován až k fanatismu — k Shakespearomanii. Rozumí se, že nastala akce; ozvaly se hlasy rozumně usuzující, především ovšem u střízlivých, aktických Američanův a nepředpojatě a chladně zkoumajících Angličanů. řirozeným následkem bylo, že u těch, kdo zahloubali se ve studium nomenalních a velkolepých těch děl a zkoumali podání o Shakespeareovi, znikla otázka, možnoli, aby historický Shakespeare, byť sebe genialnější, yl schopen vytvořiti dramata ta. Na jedné straně zřeli podivuhodné, mohutné, nášející plody básnické, koncepce obrovské, přeplněné nejvznešenější a rchovanou moudrostí života, bohatostí vědění v oborech nejrůznějších, ytvořené s ohromnou znalostí lidí a života, se spůsobilostí lidské vášně a kony duševní mistrovsky líčiti, s důkladným porozuměním dřevního života antické kultury, a se vzácnou na dobu tehdejší vzdělaností, sběhlostí literatuře a duševní neodvislostí; na druhé straně spatřili syna obchodníkova malého venkovského městečka, s nedostatečným vzděláním, vychovaného poměrech omezených a s malým rozhledem, řeznického tovaryše, ničemu, ralce a pytláka, mladíka nerozumně žijícího, který trestu za hloupé kousky é jen útěkem unikl — jak lze obé porovnati? Nejjednodušší logický úsudek yl: šťastné idee, vtip, oslňující myšlenky může dáti genius, avšak nikdy emůže poskytnouti těch důkladných vědomostí ze všech věd, oné universalosti vědění, jíž nabýti lze jenom pílí a studiem, oné znalosti světa a života, oho jasného nazírání v budoucnosť, s nímž se potkáváme v našich dramatech které jest jen výsledkem cest, obcování se vzdělanci, ohromnými poklady ědění lidského a pobytu v nejprudším proudu života! Ano připustímeli, že enius i u člověka tak málo vzdělaného jako W. Shakespeare z mála mnoho ůže učiniti, ani tu nemůžeme vysvětliti sobě té veliké učenosti a bohatosti. ovažme, že tehdy nebylo ještě literarních pomůcek naší doby, že nebylo eřejných knihoven, encyklopaedií a naučných slovníků, z nichž můžeme my poučovati. Ještě méně pak můžeme souditi, že dějinný W. Shakespeare ¦ad v Londýně měl příležitosť a kdy, neunavnou a soustavnou prací své ¦ševní vzdělání tak rozšířiti. V první době svého londýnského života bylo u bojovati o exsistenci, později jako herce, regisseur a divadelní ředitel, eselý druh a člen společnosti herců z puritanské společnosti vyobcovaných jisté teprve nutného poklidu nenabyl. Kromě toho byl, jak pozdější jeho

bohatství svědčí, výborným obchodníkem, dbalým více prospěchů peněžní než samotářských a hloubavých studií. Kdo zná námahu spojenou s vedení jednoho divadla, ten tím méně bude snahu podobnou vzdělati se hleda u muže, jenž řídil divadla dvě, a to tak, že z nich i jmění nabyl. (P. d

Przegląd polski o literarním ruchu v jiho-západní Evropě. (Č. d.)

3. V povídce ode dávna jeví se sklon k realismu, pravda příro a života instinktivně se neidealisuje. Jediný *Fernandez Gonzales* (183 až 1888) byl v romanopisectví idealistou, zbarvuje látky historické roma tismem Waltera Scotta. *Antonio de Trueba* idealisoval život venkovsk z něhož čerpal látku ku drobným povídkám, růžově přikrášluje venkov nemaje štěstí v povahopisu. — Co se tkne realismu, jest u konservatist více nepovědomý (Alarcon, Valera, Cabalero), z temperamentu plynou podléhající v ethice i umění pravidlům nadpřirozeného dobra i krásna realismus pokrokářů (Pereda, Galdós, Pardo Bazan) jest povědomý, mrav snahu obmezující povinnostmi společenskými, v ethice hovící zákonů empirickým o krásnu. *Don Pedro Ant. de Alarcon* (* 1833) získ slávu nejpopularnějšího romanopisce „Denníkem svědka války africké" jinak psal drobotiny, vzpomínky ze života, humoristické povídky, feuilleton Jsa idealistou v zásadách ethických, v líčení byl realistou, hromadil scen hnusné, vedle figur dobroty nadpozemské stavě podlé povahy jak na p v povídce „Pohoršení." Velice oblíbeny články pod záhlavím: „Věc jež se staly." *Fernan Cabalero* je pseudonym paní Caecilie z Arromů (1797—1877), básnířky tendenční, jež hledíc vésti lid k mravnos všude zachovává pravidla pravděpodobnosti. Proslaveny hlavně novell z venkovského života v Andalusii v první čtvrti 19. věk Z větších prací vyniká „Clementia," typ veselé a šťastné paní, napro níž stojí „Lagrimas," křesťansky trudnomyslná žena, sladká trpitelk „Elia" pojata více idealisticky. *Don Juan Valera* byl filosof, učene poeta, dramatik, romanopisec a kritik, bojující proti naturalismu. Pro elegan práce jeho velmi oblíbeny. Přechod k pokrokářům činí *Maria José d Pereda*, jenž zásadami politickými a náboženskými ještě konservatistou rodina i víra jsou ohniska, k nimž směřuje veškera jeho působnos V aesthetice jest idealistou, bystrý však talent pozorovací učinil z něh realistu, jenž kresle jednotlivosti zapomíná na původní tendenci a komposic což celku na škodu; typy však jeho rázovity, roman jeho psychologický Se zálibou líčí hosti lázeňského místa Santaderu, odkudž čerpal látk k „Soliteze," originalní postavě schovanky rybářů. Za nové nauk filosofické a socialní bojuje *Benito Perez Galdós*, dnes nejpopularněj romanopisec, bystrý posuzovatel pseudo-aristokracie a zvrhlého měšťanstv Nejlepší povídka jeho „Dona Perfecta" má typické postavy, možn ovšem jen ve Španělích. Krajním realistou jest *Armand Pelacio Valdé* nohsleda francouzských naturalistů, jak svědčí o tom „Marta a Maria, představující kontrast ženy enthusiastky, nakloněné mysticismu, a praktick ženy, jíž, na vzdor bible, „lepší části" se dostalo. Paní *Pardo Baza* hlásí se k naturalismu, ač naturalismus ženy mladé, krásné, z vyšších tříd daleko od naturalismu francouzského. Zvouc se učenicí Zolovou zavrhuj hnus, zůstává aristokratkou a idealistkou; pravdě vykazuje přední míst

v písemnictvu proti invenci; roman nemá býti prázdnou zábavou k rozrušení mysli ale prací studia, kterouž theorii má illustrovati povídka „Cesta svatební.“ Stoupencem jejím je kastilský Lamartine *Emilio de Castelar,* výborný řečník, jenž miláčkem všech pro svou plamennou výmluvnosť. (P. d.)

Německý týdenník **Das Magazin für die Literatur des Inund Auslandes** v LIX. ročníku přináší mimo jiné též „Aesthetické studie“ od *Jul. Duboca,* kdež autor liší a oceňuje zálibu na uměleckém obsahu a zálibu na formě; touto rozumí zálibu na charakteristickém výrazu, ostrém i přesném vyjádření daného obsahu. Nespokojímeť se hrubou látkou, obdivujeme se též vyšší technice, uměleckému taktu, provedení, souladu, stylistické jemnosti uměleckého díla. Již pak i onu hrubou látku musí umělec idealisovati, učiniti aesthetickou tím, že povahu její vzvyšuje a obohacuje, duševně líbeznou vytváří, očisťuje od aestheticky a moralně urážejících momentů; tu teprve vzniká záliba na obsahu uměleckém. — *K. Erdmann* v posudku díla *Maxa Müllera,* „Myšlení ve světle řeči.“ vyvrací jednostranný náhled, že by pouze řeč byla předmětem filosofie, jež by měla hlavně jen zdokonalovati řeč, tak aby nejdokonalejší řeč byla pravou, nejdokonalejší filosofií. — *Otto Neumann-Hofer* ukazuje, proč divadelní kritika přišla do špatné pověsti, zaměněna byvši raisonnementem. Kritika dbá povšechného zákonu, vážně ukazuje, proč celek se líbil či nelíbil, žádá duševní koncentraci, by čtenář to, co v divadle názorně a bez námahy pojal, ještě jednou v mysli propracoval, přihlédl ke společné idei celku, spojitosti, motivům, zdali katastrofa náležitě připravena; proto čtenáři je nepohodlnější než zábavný raisonnement, jenž nemá pevných zásad, váže se na řadu jednotlivostí nahodilých, jimiž pak rozmnožuje vlastní pozorování obecenstva, v podstatě má všecko za oprávněné, co odpovídá okamžité náladě, poutavě podává zvláště vynikající momenty působivé, jež kritika často musí zavrhnouti, any nehodí se v celek. Více uzavřená kritika poučuje, raisonnement, podobající se kaleidoskopu, jenž, čím pestřejší, tím více se líbí, především baví.

Polský týdenník **Przegląd literacki** (redaktor a vydavatel *Er. Piltz* v Petrohradě) přináší 1889 v č. 4.—17. kritický rozbor srovnávací básnické činnosti *Ad. Asnyka, V. Gomulického* a *Marie Konopnické* z péra Ad. Belcikowského. Ve filosoficko-politických reflexích Asnykových jeví se důmysl politický, duch badavý, jenž přísně posuzoval bouřlivé pokolení let šedesátých, vytýkaje mu sentimentalnosť, nedostatek politické rozvahy a chabosť, již těžce nesl v srdci; odtud ta melancholie v poesii jeho, jež však nepozbyla idealů. Neníť u něho pessimistické zoufalosti, s níž Konopnická pojednává otázky nábožensko-filosofické a socialně-politické; u Konopnické pessimismus jeví se křiklavými zvuky, ponurými barvami, ironií, jimiž maluje fysickou i moralní bídu lidu selského, jehož údělem neštěstí a temnota. Není však osud venkovanů tak černý, útisky tak hrozné, jak je líčí K., nenávistí až nespravedlivou vedena proti palácům. Dusna jest atmosfera poesie té; ostatně K. básnictví staví níže vědy, jež stala prý se tím, čím byla dříve víra. Nadšení své bere ze socialně-filosofických otázek pokroku. — V. Gomulicki méně filosofuje o společenských otázkách, ukazuje sice, že na světě jest

mnoho bídy, lidí nešťastných, ale nesvaluje vinu toho jednostranně na nikoho pohlížeje ironickým okem humoristy na společenské různice a vady stavův Ubozí a chudí těší se jeho sympathii, stojíce v očích jeho na vyšším stupni mravní hodnoty; v poesii hledí si plastičnosti. — Erotickou poesii pěstuje nejvíce G., klada hlavní váhu při lásce, vesně života i blahu zapomnění na stránku smyslnou; u Asnyka však láska idealní, podobnější Danteově nebo Petrarkově. A není fantastickým idealistou, spíše k realismu se kloní jenž však povznešen nad všednosť do krásna idealismu. Tato harmonie idealismu a realismu ukázala se mu pod nebem Hellady, již miloval. v aesthetickém tom pojetí neliší se od něho Gomulicki. Konopnická však libuje si jen v beznadějné resignaci, v obrazech bídy a útisků.

Návštěvou u některých vynikajících romancierů francouzských. (Č. d.) Ze školy „psychologů" jest také *Guy de Maupassant*. Jak Paul Bourget, tak i on zdůvodňuje theorie své v romanech svých. K romanu „Pierre et Jean" předeslal obšírnou dosti předmluvu o svých názorech o romanu. Poslední publikací jeho jest „Fort comme la mort." Guy de Maupassant rád studuje život lidský se stanovisk co možná nejřidších a nejspletitějších, vyniká jemným a hlubokým pozorovatelským talentem a provádí své thema tak důvtipně, že se čtenáři sebe neobyčejnější události a pochody duševní zcela logickými a přirozenými zdají. Tohoto zejména docílil v posledním svém romanu. Jestliže v romanu „Petr a Jan" neobyčejným, výminečným jest postavení syna, jenž okolnostmi jest donucen, nechceli se podle zříci památky otcovy, souditi svou vlastní matku, tož postavení hrdiny v romanu „Fort comme la mort," Oliviera Bertina, jest ještě zvláštnějším. Olivier-Bertin, když byl po 22 let nepřetržitě miloval Annu Guilleroyovu, vzplane pojednou láskou k dceři její, jež mu tělem i duchem připomíná onu v té době, kdy podobiznu její maloval a za malby se do Anny zamiloval. Zprva se brání proti nové té vášni, ale vida, že veškeren odpor jeho jest marným, — bere si život. Látka či předmět není novým, už Octave Feuillet tentýž předmět před ním spracoval, nicméně dojem jest velkolepý. Jednoduchými prostředky umí Guy de Maupassant docíliti druhdy účinků podivuhodných. To asi také příčinou, že někteří kritikové francouzští po vyjití romanu „Fort comme la mort" křičeli: „Žák nad mistra," t. j. Guy de Maupassant nad Flauberta. Třebas tvrzení to poněkud bylo upřílišeno, tolik jest jisto, že za tohoto „Madame Bovary" nikterak onoho „Fort comme la mort" nezůstává. Kdo by si přál poznati Guya de Maupassant jako novellistu, tomu radíme, aby si koupil jeho sbírku povídek, „La main gauche" nadepsaných, a kdo konečně téhož spisovatele poznati chce jak „impressionistu," ať si přečte jeho denník „Sur l'eau."

Spisovatelem, jehož nikterak oceniti nedovedou Francouzové, jest *Ferdinand Fabre*. Největší úspěch z jeho romanů měl „L'abbé Tigrane," jehož vyšlo 8000 exemplarů; „Lucifera" však, jeho mistrovského díla, jedva tři tisíce byly rozebrány. Fabre není naturalistou, nepatří vůbec k žádné z nynějších škol literních francouzských, tak zdaleka jenom byl by stoupencem Balzacovým. Romany jeho jsou cudny a bez uzardění může je každý čísti. Obecenstvo francouzské však libuje si více

Delpita a Ohneta, a proti gustu není dišputatu. Ale přijde doba, kdy práce jeho budou po zásluze oceněny. Látky k romanům svým čerpá Fabre ponejvíce z ovzduší života kněžského, v tom ovzduší se uzavírá, nemluví příliš k fantasii čtenářově, nerozčiluje ho, ale rozbor jeho jest tak duchaplným, ve všem vede si tak svědomitě a s takovou přesností myslitele, že jen málo spisovatelů francouzských po bok se mu v té příčině může postaviti. Posledními publikacemi jeho jsou: „Ilorine“ a „Ma vocation.“ Ona jest sbírkou tří povídek, v této líčí ve formě autobiografie historii mladíka, jenž určen byl k stavu kněžskému, než zavčas ještě poznal, že nemá „vocation“ t. j. povolání. A proti obyčeji mladík onen i po vystoupení ze semináře zůstává věrným náboženství a Bohu, jemuž se měl posvětiti, ba s okem teskným pohlíží na ponuré zdi seminářské, kde žil klidně nevěda ničeho o lomozu a hluku života světského. Pravda, že práce tato, jako jiné téhož spisovatele, tu a tam jest poněkud těžkopádnou, ale nedostatky ty nahradí úplně stkvělá kresba povah a něžnosť citu.

O ponurém a jako to moře, které tak rád líčí, hlubokém a smutném *Pierreovi Lotim* poznamenáváme jenom, že svými „Japoneries d' automne“ na své slávě nezískal. Tu a tam ostře a jemně vystižené pozorování, tu a tam duchaplný úsudek, jedna dvě stránky plné života a syté barvitosti, ale z celku patrno, že to není práce jednolitá a dobře promyšlená. Ty podrobné, až příliš podrobné popisy: příliš se jeden druhému podobají a unavují. Tolik však můžeme říci o autoru „Rybáře Islandského“ a „Můj bratr Ives,“ že osobnosť jeho nemá v literatuře francouzské soupeře: Pierre Loti nepochází od žádného a žádný nepošel z něho. Loti nápodobitel byl by směšným, ačli vůbec možným.

Armand Silvestre jest dobrým básníkem, vtipným novellistou rázu „Boccacciovského,“ ale romanciérem není. Důkazem toho jeho nový roman „Un premier amant.“ Čtenář, který čte roman, vidí se unesena o 40 let zpět do minulosti, do květu romantismu, do doby nejnemožnějších — protiv — myšlenkových. Ten hrabě Prades, jenž donutí milence své ženy se bíti, zbylého potom vraždí a potom krví zbrocen a s dvojí vraždou na svědomí nevěrnici násilí činí, — prosím vás, totě monstrum, skoro bychom děli, — směšné.

Hector Malot takto dovede upoutati čtenáře. Jeho „Justice“ toho dokladem. Umělecké však ceny roman ten nemá pražádné, než dáteli se do četby jeho, neustanete, až jej přečtete, abyste toho — litovali. Proč? Protože autorovi nepodařilo se uspokojivým spůsobem rozřešiti thematu, jejž si vytkl. Chce dokázati, že Pánbůh nepeče oplatky každou sobotu, že každý zločin dnes anebo zítra trestu dochází, a nastojte! doktor Saniel přes dvojí vraždu jest nám sympathickým. Nespravedlnosť — nespravedlností se nenapraví, to odporuje svědomí. (O. p.) *—osv—*

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník VIII. Vydavatel a redaktor *Ignát Herrmann.* Nakladatel F. Topič. V Praze. 1889.

Humoristika není zajisté v literatuře bez významu: skotačivý potůček sice nenosí lodí ani nepřináší mnoho vláhy lánům rolníkovým, za to však dodává krajině půvabu a rozveseluje hrou vlnek mysl divákovu. Z té příčiny zasluhuje „Švanda dudák“ veškeré pozornosti a podpory. Známe „Švandu“

hned v jeho počátcích, i dáváme s potěšením pravdě svědectví, že statečně kráčí ku předu. Pěstuje humor zdravý a český, sprostoty některým humoristům českým skoro vlastní většinou se vystříhá. Letos obzvláště měl „Švanda dudák" šťastný rok. — Žertovná vypravování se nejlépe daří *Tandariášovi,* již z předešlých ročníků „Švandy" chvalně známému. V „Čtenářce" činí neznámý autor —*a*— naší Moravě poklonu velmi lichotivou: kdežto v Čechách hojnosť básníků —

jen na Moravě zas je nouze o ně,
ta rodí však zas kritiky a koně!

Zajímavý jest *Carfioliho* „Divný sen" o Lumírovi, Žižkovi a jiných koryfejích českých; jemu podobno jest *Olafovo* „Vidění" o „dorostu české lyriky." *Vrchlický* napsal do „Švandy" satiru na „různá hesla," jež o nic nejsou lepší než mystické a přece prázdné koranu slovo „Selsebil." — Zdařilých humoresek a rázových črt jest v loňském „Švandovi" hojný počet. Ze všech pak nejveselejší jsou kritiky „přes divadlo" *Václava Lebedy,* „bývalého ředitele divadla s 50 dřevěnýma agtéroma." Nad figurku šosatého naivního „kritygra," jeho pravopis a sloh, kritiky samy a jejich moralku, zvláště pak poznámky o hercích pražského divadla, nad to všecko — nic směšnějšího; humor místy až bujný! Rozmarné jsou „Figurky z pevnosti" *Sylvestra Krušiny;* „Retraite" *(Eugen Bazarov)* má už více ráz frivolní. *Herites* vypravuje kratochvilnou historii o „kulhavce a slintavce za onoho času"; redaktor sám podává žertovné výňatky „ze zápisků starého mrzouta." Ridendo doceo: do života „bodrých" Pražanů nás zasvěcují „Desetník" od *K. Šípka,* „Strašlivá noc novoroční" *(Ypsilon),* „Akademie" dle „věrného popisu" *J. Drápka* a „Modrý pondělek pana Kotrby," vylíčený od *E. Bazarova.* Bratři od čepu jsou ovšem humoristům vděčným materialem, škoda jen, že tento humor má na jedné líci smích, na druhé — slzu! — „Švanda dudák" přináší také i „humor z cizích luhů," ponejvíce francouzských. A tu litovati jest, že redakce nečiní lepšího výběru, by neuveřejňovala humoresek, jako jest „Můj strýc Sothène." Neboť mnohý čtenář český nestojí ještě jako francouzský humorista „nad stranami," nad křesťanstvím a zednářstvím! Jesuita a — zednář, jeli ještě větší protivy? Svésti je tak dohromady, nebudeli to podařený žert? A což teprve, když obrácený zednář líbá svaté obrázečky! Kdo způsobil tento div? Jesuitovo — „zjevení"! V této humoresce doví se čtenář také o novém historickém výzkumu, že Pius IX. byl dříve také — zednářem!! — Zajisté jest to požadavek mírný a spravedlivý, by čtenář křesťanský nebyl aspoň urážen.

Redakce si stýská na malý počet odběratelů, z kteréžto příčiny byla i nucena upustiti od illustrací. A to ovšem ujma veliká; obrázek mluví zřetelněji nad sebe lepší slova. *Č. J. Šerčík.*

Svatvečer. Ročník II. Redaktor *Jan Klecanda.* V Praze. 1889.

„Svatvečer" v druhém svém ročníku má 30 povídek původních, 7 přeložených a 7 článků poučných i zábavných. Práce ročníku tohoto nevynikají ani obsahem, ani formou svou. Za nejlepší práce pokládali bychom *Klecandovu* „Rodinu fabrikantovu" a *Řezáčovu* „Svatbu na moravském Záhoří." Poslední jest zvláště pozoruhodna. Některé z prací četli jsme již jinde. Na př. uvádím Klecandova „Pana Adama." Nejméně pro

obsah svůj se nám líbí *Holého* „U domácího krbu.“ I vypravování samo jest nevalné. Také „25 artykul“ počítáme k slabším pracím Klecandovým. Ve „Veselých nápadech“ jsou mnohé zastaralé. Úprava dosti slušná.

J. Novodvorský.

Literarní rozpravy v časopisech.

Čermák, Václav Šolc (Kv. 2.). — **Frič**, Vyvrácení pochybností o Shakespeareovi (Č. Th. 5.) — **J. K. ze Sv.**, Dialekt v belletrii (Lit. l. 3.). — **Zavadil**, Slovinci a jejich dědictví (Obz. 2.). — O realismu (Čas 7.). — **Erdmann**, Aesthetika pohybu (Magaz. 5.). — **Boissier**, Město boží a sv. Augustin (R. d. d. m. 2.). — **des Essarts**, Básnický genius Francie (Indép. litt. 2.). — **Sarbonne**, Kritika a kritikové (Indép. litt. 2.) — **de Wyzewa**, Obnova historického romanu v Anglii (Rev. d. d. m 1.). — **Hanau**, Psychologie v Literatuře (Lettere e Arti 3.). — Přehledy písemnictva německého, francouzského, vlašského přináší Revue internat. v č. 2. (Tissot, Roux, Forte-Randi), vlašského též Nuova Antologia v č. 1. (Torraca).

Zprávy.

Z Prahy. Nelze jinak, než začíti s Akademií Českou. Hovor o ní, radosť z jejího uskutečnění nesmí se omrzeti, byť česká mysl byla sebe těkavější. Když se obecenstvu neomrzuje čísti po 6 neděl den co den zprávy o plesích, tanečních vínecích a šibřinkách, tím spíše zajisté lze se nadáti vytrvalého zájmu pro ústav, který se má státi naší vědě a našemu umění nevysychajícím zdrojem nové svěžesti a úhelným kamenem veselejší budoucnosti aspoň jedné stránky národního života. Od nynějška přestane všeliká oprávněnosť německých spisův od českých učenců, přestanou výmluvy na nedostatek nebo neochotu nakladatelův. Učenci i umělci budou důstojně odměňováni za práce své, na cesty se jim dostane stipendií, zkrátka celému duchovnímu hnutí českému zjednána možnosť sorganisovati se tak, jak toho vyžadují zvláštní postavení a potřeby národa. Akademie bude míti asi 50.000 zl. ročně vydajného jmění, s těmi již lze bude něco pořiditi, zvláště an Svatobor, Matice Česká a Učená společnosť (též Matice Moravská, Dědictví sv. Prokopa, nadání Palackého a p. instituce) také vládnou značnějším kapitálem a volněji budou moci s penězi nakládati, když jim Akademie sejme s beder větší část jejich břemen. I jim bude nyní třeba nové organisace, by se s Akademií v činnosti doplňovaly a úlohy si přiměřeně rozdělily. Žádné sebe nepříznivější utváření osudů národa nebude již moci udusiti též rozvoj písemnictva a umění. Akademie tyto vybavila ze závislosti na přízni nebo nepřízni doby a lidí, ona teprve české vědě a českému umění zjednala samostatnosť, k níž první kámen položen Maticí Českou, a jejíž nejmocnější sloupy jsou obě česká vysoká učení (třetí se právě dobývá). a Národní Divadlo. Mnohé naděje klademe zvláště také do odboru pro jazykové studium. Jím se ustaví konečně sbor autorativní ve věcech jazykových, sbor pečující jak o historii tak o další vzdělávání jazyka.

Vše bude nyní záležeti jen na členech Akademie samé, jaké ti jí dají směr a jakého jí vdechnou ducha. Návrh členů, již mají býti

panovníkem jmenováni, pracuje člen zemského výboru, prof. dr. Bráf. Doufejme, že budou vždy prodchnuti takovou poctivou a hlubokou láskou k národu, jaká ovládala srdce šlechetného mecenáše, když ve vřavě politických bojův a svárů překvapil národ zřízením ústavu tiché práci vědecké a umělecké věnovaného. Kéž jest požehnána veškerá činnosť naší Akademie, jíž nebylo přání dočkati se budovatelům nového duchovního života českého, Jungmannovi, Šafaříku, Purkyňovi, Palackému a ostatním, jako najisto žehnati budou potomci památce zakladatelově!

Byla vyslovena otázka, zdali vystačí produkce česká na to, by poskytovala Akademii dosti látky k její činnosti nebo neutrpíli tím zas Učená společnosť tak, aby klesla k bezvýznamnosti. Bylo by ovšem záhodno, by oba ústavy splynuly už proto, že král. Učená společnosť má bohatou knihovnu k disposici, a mohlo by se to snad státi způsobem, který byl tu i tam už projeven, totiž aby se Společnosť prostě připojila k Akademii. (Opaku nelze žádati již pro dvojjazyčnosť Učené společnosti a pro vyšší váhu Akademie.) Neboť stát a země mohly by pak příspěvky své obrátiti přímo na Akademii. Než i kdyby se tak nestalo: Akademie bude míti tak široké pole působnosti, že spíše by byla oprávněna otázka, budouli prostředky její dostačovati na její úkoly. Umělecko-průmyslové studium jest u nás teprve v plenkách a přece nejen na českých hradech a zámcích, nýbrž i v městech, chrámech, po venkově se chovají, nepovšimnuty vědou, tisíceré vzácné památky, krásně vyřezávané skříně a kusy nábytku, znamenitě stylisované mříže, chodby, okna, dvéře, oltáře, kříže, poháry, džbány atd., umělecké inicialky a illustrace v knihách, rukopisech, roztomilá ornamentika na stavitelských památkách, na skle, v textilním oboru a p. Jiní národové zachovávají památku a šíří známosť takovýchto zvláštností národních a zemských nádhernými díly, o nás teprve svět zví a bude se podivovati jak bohatosti tak dokonalosti a zvláštní lahodě uměleckého nadání českého, až jen se počne soustavně pracovati na tomto poli. Naděje k tomu je dobrá; mámeť nyní svou umělecko-průmyslovou školu v Praze a hojně odborných škol po celé zemi. Tu bude také vděčně uznáno, co už vykonali v tom oboru olomucké Museum, řed. Studnička, prof. Koula (jenž počal vydávati Sborník umělecko-průmyslových památek), Vojt. Náprstek a j. Nejnověji obec Pražská překvapila všechny přátely domácího umění vydáním velikolepého díla o jedné z nejkrásnějších stavitelských ozdob Prahy, o Prašné bráně, kde tato památka rozložena ve své části a všecky jednotlivosti její, jako sochy, hlavice, ornamenty, jednotlivá patra, síně, půdorys atd. v dokonalých reprodukcích se podávají čtenářstvu se slovním průvodem českým, německým a francouzským. (Cena 36 zl.)

Na poli jazykovém bude především třeba prozkoumati dialektické pozůstatky v Čechách, pokud ještě jest možno něco zachytiti. Ten úkol by si měla filologická sekce Akademie položiti za přední. Bohdá dojde nyní také na vydání důležitých památek rukopisných z doby staré jako spisů Štítného, Miličových, Husových a p. Jen nesmí se převzíti tempo od Matice České, která také vydává „památky staré literatury české,“ ale ve lhůtách ospravedlňujících satirické střely Svatopluka Čecha v Šotku a Ptáku Velikánu na všecku činnosť Musejní metané. —

Spolek knihkupecký ohlašuje, že vydá bibliografický katalog za rok minulý. Jakoliv sluší vítati tento podnik, a z té duše mu přejeme lepšího zdaru, než se kterým se potkal Slovanský katalog bibliografický před desíti asi lety vydávaný, přece nemůžeme zamlčeti, že by všem přátelům našeho písemnictva přišlo více vhod pokračování v bibliografickém slovníku Douchově a Urbánkově, tedy český knihopis od r. 1865. Uplynulé zatím čtvrtstoletí poskytuje k tomu dobrou příležitosť. Úkol ten by nebyl tuze nesnadný, protože mnohá léta (až do roku 1884.) vydával Urbánek bibliografický Věstník a v knihkupeckém bursovním listě vídeňském ji obstarává napořád. Tomu pak, kdo písemnictvem se obírá, nastane vždy kolikahodinné neb i kolikadenní shledávání, chceli zvěděti, kdy ta neb ona kniha česká od r. 1865. vyšla. Nemýlímeli se tuze, proslýchalo se cos už o takovém úmyslu, doplniti Douchův a Urbánkův Slovník, ale pohříchu brzy zas usnula myšlenka ta, jíž by si spolek získal velikou zásluhu a za niž by mu byl kde kdo povděčen. Také hmotná stránka při tomto podniku nepůsobila by starostí ani obav. —

Jak u nás zhusta dobrá věc se chytne za nepravý konec, viděti stále na nových a nových příkladech. Nemluvě už o Kottově Slovníku, jenž zabral místo nového doplněného vydání Jungmannova Slovníku a nyní do nedohledna doplňkové svazky vysílá, a nezmiňuje se také tuze o Čechách Ottových, které ve zpracování Bernauově podají Němcům smetanu českého textu za polovinu, neli za třetinu peněz, viděti to opět na Ottově Naučném Slovníku jakož i na překladě spisů Tolstého. Naučný Slovník má doposud jednu základní vadu, ze které bychom mu přáli co nejrychlejšího vyváznutí: to jest jeho bezměrná rozsáhlosť. Všichni vítáme ten podnik z upřímného srdce, všichni mu želáme plného zdaru hmotného a mravního: ale právě láska k věci velí opětně dáti ozvati se výstražnému hlasu, by nebyly věci budoucí horší nynějších. Heslo Bakalář na př. mohlo přestati na třetině svých řádek, z odborných věd (na př. mathematiky) by stačila pouhá vysvětlení slov a netřeba celého učeného vysvětlování neodborníkům bez toho nesrozumitelného. Francouzi vydali si loni Naučný Slovník v 1 svazku a je v něm vše nejdůležitější: my aspoň přestaňmež na takovém počtu svazků, jaký má Mayerův konversační lexikon.

Překlad spisů Tolstého dospěl IV. svazku. S tím teprve může býti jak Tolstoj sám, tak i každý Čech spokojen, neboť zde teprve dbáno se vší péčí jak věrnosti, tak i jazykové správnosti a krásy překladu. V prvních dvou svazcích některý překlad proveden je s nedbalostí jen u nás možnou. Škoda, že aspoň p. pořadatel neopravoval, kde překladatel hřešil i proti vůbec uznávaným pravidlům správnosti mluvnické. Čtvrtý svazek podává I. díl překladu Anny Kareniny z péra Jaromíra Hrubého, vrátivšího se po mnoholetém pobytu na Rusi do Prahy. Jaký to rozdíl proti Anně Karenině v Šimáčkově Poslu z Prahy u výtahu přeložené a pak samostatně vydané! — Hrubý smazal teprve vinu spáchanou jazykovým barbarstvím anonyma z Posla z Prahy. Teď teprve vynikají krásy tohoto velikého díla Tolstého v jasném světle.

Mimo Ottovu sbírku vyjdou brzy Narodnyje razkazy v českém překladě Dra. Petra Durdíka pro mládež u bratří Šimáčků. Jen aby

překlad nebyl zas mnohem dražší originalu, jejž pražský knihkupec Valečk vydal za 30 kr.!

Chcete něco věděti z ruchu divadelního? Opera nadvládá pořád na činohrou. Původních novinek tu i tam málo; v opeře hlavním činer bychom nazvali vzkříšení Dvořákova Dimitrije, který však se na jevišt dostává vždy jen jako vzácný host, tlačen jsa stále do pozadí novinkam cizích luhů, a v činohře po úspěchu Štolbovy Závěti a Gazdiny roby o Preissové následoval nevídaný neúspěch Heritesových Těžkých stínů, kterýcl se neodvážila divadelní správa ani po druhé zkusiti. Štolba udělal trefi se svou Závětí; Němci si ji přeložili a on odměněn 3000 markami z: provozovací právo po Německu, Preissové pak Gazdina roba přeložena d maďarštiny a má prý čáku v Pešti býti provozena. Stroupežnickéh Hrobčický zase hrán v Záhřebě s dobrým výsledkem, některé pak prác Vrchlického v Lublani. Tak česká musa dramatická nesměle sice ještě ale přece překročuje hranice své vlasti. Za to salonní veselohra jal domácí tak cizí leží naprosto ladem. S Bozděchem učiněn pokus, ale brz toho necháno. Vůbec piety k starším dram. básníkům českým pohřešujeme

Německé divadlo předvádí každou neděli odpoledne vynikající kus německých básníků dramatických — proč u nás tak soustavně se neděj s vynikajícími kusy autorů českých? Některé kusy Klicperovy, Turinskéh Virginie a p. upraveny byvše pro jeviště nynější měly by effektní výsledek a autoři by zasluhovali tolik vděčnosti od potomkův, aby se na ně nezapomínalo úplně. Psaliť pro svůj národ s nadšením, krví srdce svéh a kusy, které utěšovaly a povznášely. Či by u nás už vlasteneckéh povzněcování nebylo třeba? Než tu jsme se octli pojednou opět v alej vzdechů, a to by nám panující nyní bohové a bohyně: ctižádosť, pohodlí osobní interes měly tuze za zlé. Proto raději: S Bohem!

Novinky se oznamují: „Plovoucí oblaka," básně *Zikmunda Jank Dvorského:* 2. seš. *Rezkových* „Dějů Čech a Moravy za Ferdinanda III.;" povídky V. Vlčka, Kar. Světlé, Fr. Pravdy rozesílá knihkupectví Kobrov v novém rouše; „Helenina drůbež" od *J. Habbertona*, přel. Ant. Malá (v „Libuši"); další kusy Aeneidy (přel. Škoda), „Anthologie z lyrických básníků řeckých" (přel. Fr. Krsek), „Plautovi Menaechmové" (přel. J. Král) u Storcha: „Národní smír" (napsal *Č. Rozvážný*) u Urbánka; „Dokto neznaboh," roman *G. Ohneta* (Le docteur Rameau, přel. P. Projza).

Náprstkova cena 300 zl. vypsána do konce dubna t. r. pro vážná dramata z dějin českých i z přítomného života českého, veselohry ušlechtilého směru na jeden celý večer divadelní; práce zaslány buďte redakci „Osvěty."

Spolky. „Umělecká Beseda" měla minulého roku členů 1730, jmění 19.611 zl. 6 kr., 2506 děl v 4111 svazcích mimo archiv hudební a knihovny výtvarného odboru. — Spolek českých belletristů „Máj" zvolil za starostu Sv. Čecha, místopředsedu J. Herrmanna, jednatele A. Škampu, pokladníka M. A. Šimáčka. Členů bylo 45 činných, 7 přispívajících, 7 zakládajících, 35 příznivců přispívajících.

Ruská bibliotheka, vydávaná ve Lvově ve měsíčních sešitcích (za 2 zl. 40 kr. ročně), podává v 1. letošním svazku Tolstého povídku z dob Ivana Hrozného, „Kňaz Serebrjannyj."

Ruthenské bibliografie 19. století (1801—1886), kterou vydává E. Levickij, vyšel II. svazek, jednající o r. 1869. a počátku r. 1870., bohatých zvláště co do časopisů. Předešlý svazek pojednal o celé literatuře 1861—1860.

Polsko. Kněz prof. Dr. Stef. Pawlicki v Krakově sepsal Dějiny filosofie řecké. — Nedávno vyšla v Krakově báseň „Hanna, poemat na tle (základě) powstania z 1863. r." napisal Guldenstern. — Wojciech Dzieduszycki básnicky spracoval báje a pověsti lidové o pravěku Poláků v Slovanstva za obraz války Černoboha s Bělobohem v rozsáhlém romantickém eposu „Basň nad basniami" (Lwów 1889); král moře nese jméno „Čech."

Německo. Wetzer und Weltes Kirchenlexikon (2. vyd. pokrač. Dr. Fr. Kaulen) přináší v seš. 64. a 65. životopis sv. Jana Nepomuckého (spis Schmude S. J.); výsledek jeho jest, že byli dva kanovníci jménem Jan z Pomuku, z nichž jeden 1383, druhý 1393 od Václava IV. utopen: onen jest náš světec. — Němci žárlivě pohlížejí na přepjatou oblibu, z jaké se ruské písemnictvo těší ve Francii, ale sami pilně se jím obírají. Mimořádnou událostí stala se hra Tolstého „Vlasť tmy" v Berlíně („Freie Bühne" — divadlo a časopis I. ročn.), vyvolavši z počátku boj mezi potleskem a sykotem, konečně pak obecný potlesk. Kritik jmenovaného časopisu (Schlenther) káraje některé nedramatické stránky kusu, dodává o úkole básníkově tuto moudrosť: „Wenn nach hehrer Sitte in der Todesstunde des grossen Sünders ein Priester bei ihm steht und Trost zu geben sucht, so hat der Dichter noch einen höheren Trost(!) übrig: er erklärt der Welt die That"; ubohý hříšník! Týž časopis brojí se stanoviska naturalistického proti mravnímu nazírání na básnictví, poněvadž prý příroda jest bez mravnosti. — „Das geistige Wien" zove se ročenka letos poprvé vydaná, jež obsahuje hojné údaje a zprávy o spisovatelích a umělcích vídeňských a dílech jejich; později vydána bude podobná kniha též o písemnictvu odborném.

Francie. Měsíčník pařížský „Bibliographie catholique" od nového roku zmenšen a připojen k časopisu jesuitů v „Etudes religieuses" při zvláštním předplatném (13 fr. ročně). — V Paříži založen nový časopis „Les Echos du bien, revue morale littéraire, scientifique, historique, récréative, jehožto programem jest: Signaler le bien à tous, partout où le bien se produit." — Tamtéž připraveno dílo „La Réforme anglaise en Allemagne, Wyclyf, Jean Huss, Luther," ve kterém V. Vattier dokazuje, že t. ř. reformy dvou posledních vzešly z Anglie od Wiclefa. — Podíly členů „Théatre-Français" v Paříži za výstavní rok 1889. obnášejí 5 fr. — „Victor Hugo de la jeunesse," pořízen výběr prací Hugových mládeži vhodných.

Knihovny. Největší knihovnou jest nyní národní v Paříži (2,078.000 svazků). Za ní jsou: Knihovna britského musea v Londýně (asi 1 mil.), mnichovská (800.000), berlínská (700.000), drážďanská (500.000), vídeňská (300.000). Vatikanská má jen 30.000 svazků, ale za to 25.000 cenných rukopisů.

Národní hrdosť česká pěkně illustrována na německém překladě veselohry „Vodní družstvo": Die Wassergenossenschaft von Josef Stolba,

Pardubitz 1890; že překlad je z češtiny, nenapsáno, že postavy měly původně česká jména, nebude žádného Němce znepokojovati, neboť jsou důkladně zněmčena. Jsou to malichernosti, ale jak viděti, ani k nim v Čechách ještě nedospěli; kde jsi, „svatý mučeníku" Huse?!

Knihopis.

Wł. Piast, Album Pamiątkowe Ad. Mickiewicza. Kraków 1889. — Podobizny a obrazy ze života, společnosti a děl Mickiewiczových s příslušnými výklady; kresby jsou většinou nezdařilé, texty pak obsahují mnoho nesprávností.

„Duševní činnosť na Rusi r. 1889." vylíčena v „Nedělních listech," „Hlasu národa" (26/1 a 2/2) dle „Nového Vremene"!

Rad jugoslovenske akademije v Záhřebě (kniha 97.) obsahuje mimo jiné: „Boj na Kosovu" (Dr. Rački), o příčinách a následcích bitvy; „Kosovski junaci a dogadjaji u narodni epici" (Dr. Maretić), dle kteréhožto článku písně o bitvě kosovské vyvinuly se teprve v XV. století z prosaických pověstí.

T. Maretić, Istorija hrvatskoga pravopisanja latinskijem slovima. Záhřeb. Od XV. stol. až do obrodu illyrismu užíváno bylo latinky tak různým způsobem, že 95 spisovatelův uvedených jen 7 značek (a, b, d, l, o, p, r) společně a stejně užívalo.

Gust. Karpeles, Goethe in Polen. Ein Beitrag zur allgemeinen Literaturgeschichte. Berlin 1890. Str. 216. — Vylíčeno tu, jak působil Goethe na polské básníky (Mickiewicze, Słowackého) a jaké styky — mimo výlet do Haliče — měl s Poláky.

Aeneas Silvius Piccolomini, Über die Erziehung der Kinder, gerichtet an Ladislaus König von Ungarn und Böhmen. Freibrg. 1889. Herder. — Prvá a jediná část zamýšleného 4-dílného spisu, jenž měl vylíčiti ideálního krále v dětství, jinošství, mužnosti a starobě.

A. Gindely, Waldsteins Vertrag mit dem Kaiser bei der Übernahme des zweiten Generalats. Prag. Calve. Cena 60 kr.

F. Kaltenbrunner, Mittheilungen aus dem Vaticanischen Archive. I. Band. Wien. — Obsahuje zprávy o Rudolfu I. a Albrechtu I.

L. Pastor, Geschichte der Päpste seit dem Ausgange des Mittelalters. II. Band. Von der Wahl Pius II. bis zum Tode Sixtus IV. Freibg. 1890. Herder. Str. 686.

R. Eucken, Lebensanschauungen der grossen Denker. Leipzig. Veit. Str. 496. Cena 10 M. — Počínaje Platonem spis. probírá „Entwicklungsgeschichte des Lebensproblems" až na naši dobu.

Mérit, Lettres sur le Beau en littérature. 5e éd. Paris 1889. Berlin. Str. 247. Cena 1 fr. 50 s. — Spisek hájí zásad rozumu a idealnosti proti některým směrům uměleckým.

Vl. Soloviev, La Russie et l'Église universelle. 2e éd. Paris 1889. Savine. Str. 336. Cena 3 fr. 50 s. — Dílo apologické pro návrat Rusů k církvi katolické. Dílo sepsáno původně rusky a z části vydáno (v Záhřebě 1887) ale do Ruska nepřipuštěno.

P. Vasili, La sainte Russie. Paris 1890. Didot. Str. 550. 204 obr. Cena 30 fr. — Sbírka obrazův a popisův o dvoru, vojsku, krojích, ústavech atd Známý spisovatel píše o Rusku velmi pochvalně, mezi jiným o vlastenectví pravoslavného duchovenstva, které prý se národnosti tak neodcizuje jako katolické (!).

C. Stopes, The Bacon-Shakespeare question answered. 2e ed. London 1889. Str. 266. — Spisovatelka dílem tímto má otázku za zodpověděnu (answered) ve prospěch Shakespeareův; Bacon nemá prý pro sebe ani svědectví současníkův, ani nejeví vlastností takovému dramatiku potřebných, jsa jen odborným vědcem a moha spíše jmenován býti nějakým destillatérem nežli Sh. (in relation to wine, spirits and beer).

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 4.

) přívlastcích (epithetech) v písních našeho lidu.

Podává *Lev Šolc.*

Jmenovati předměty, názvem — slovem vyjadřovati poznatky vé jest jedním z nejpřednějších úkonů rozumu lidského. Ve 2. kap. ›rvé knihy Mojžíšovy v. 19. sl. čteme prostá slova: »Nebo když byl ıčinil Hospodin Bůh ze země všelikou zvěř polní i všecko ptactvo ıebeské, přivedl je k Adamovi, aby pohleděl na ně, jakéby jméno ‹terému dáti měl; a jakbykoli nazval Adam kterou duši živou, tak ıby jmenována byla. I dal Adam jména všechněm hovadům i ptactvu ıebeskému a všeliké zvěři polní.« Jiného výsledku, možno říci, že ıni srovnávací jazykozpyt v podstatě posud se nedodělal. Člověk ‹lyšel, viděl, cítil, vnímal dojmy světa vnějšího, dojmy ty mluvidly ıapodoboval a napodobené zvukem pronášel. Kořeny slov jsou ›brazem, odleskem vniterných i vnějších dojmů člověka. Původní lojmy ty osvětluje nauka o prvotném významu slov a kořenů jejich, ›emasiologie. Jestliže při tvoření jmen a slov jednak bystré pozorování, ednak živá obrazotvornosť především činny byly, lze právem tvrditi, ‹e vznik řeči po této stránce byl úkonem básnickým. Že tomu tak,) tom svědčí u každého národa těsná souvislosť jeho prvotného ıázoru na svět, zejména jeho bájesloví se základy přirozené jeho mluvy, jazyka. Jako tedy jazykozpyt vrhá některé jasné paprsky do ›něch dávných dob a poznávati nám dává, kterak předkové naši lruhdy nazírali na svět: tak bedlivější pozorování mluvy, jíž při›děny jsou slovesné plody lidu našeho, pomůže nám zajisté nabýti vědomostí o tom, kterak lid náš na svět pohlížel, pokud slovesné plody ty živoucně v něm obíhaly. Jméno podstatné a sloveso hluboko v kořeni svém skrývají obraz onoho prvotného dojmu, jenž jest významem jejich. Proti tomu přídavné jméno, nehledě k etymologii jeho, jsouc přívlastkem podstatného, samo sebou a docela zjevně podává nám některou vlastnosť předmětu jmenovaného a ochotně uvádí nás na stanovisko, odkud po té neb oné stránce člověk pozorující na věci nazíral. Samo názvosloví přírodovědecké, jemuž především o to běží, aby málo slovy jak možno nejurčitější obraz předmětů svých podalo, nejlépe dosvědčuje, kteraká síla mluvy spočívá ve přídavném jméně přívlastkovém. Což divu, že básnictví, chtějíc kouzlem slova živé obrazy buditi v mysli naší, ve přívlastcích obzvláštní

a vydatnou pomoc k účelu svému si nalezlo? Připomínáme proslavená epitheta ornantia i significantia Homerova, sáhodlouhá překypující Aristofanova, ba pro výstrahu i die durchdringenden, löblichen Beiwörter, v nichž byla hlavní síla druhé básnické školy slezské v literatuře německé. Národní umění má svůj ráz, svůj vlastní sloh, jenž není než souborem přerozmanitých zvláštností, jimiž se vniterná osobitost ducha národního případně na venek jeví. Pyšným epithetům Homerovým klademe po bok nádherné slohy stavitelství řeckého, přívlastkům našich písní skromné a přece tak půvabné svoje národní vyšívání. Písně lidu našeho i jeho vyšívání — oboje má svůj ráz. Pomíjejíce těch, kteří všecku poesii lidu našeho odbyli slovem »klinkání« ku veliké škodě své vlastní — neboť domácího ducha umění zradili a jiného nenašli — pomíjejíce všech, kteří pro tento ráz, jenž jest rázem naším národním, smyslu nemají, tážeme se: v čemže ráz tento spočívá? Odpověď jest na snadě: Hned v látce samé a v utváření, jakého se jí dostalo; potom v celé formě vnější: ve stavbě veršův a sloh, ve spojení veršů s verši a slohy se slohou, v obrazech a obratech, ve mluvě s veškerou její výzbrojí, v idiotismech i ve slovech jednotlivých, jak se jich kde případně užívá. Tento ráz jest slovo veleobsáhlé; nelze mu naučiti se rázem, a kdo nevssál ho spolu se mlékem mateřským, pracně mu bude sbírati a paběrkovati, hrubé i drobné, než se ho dobere. Ráz ten lidových písní našich spočívá částečně též na přívlastcích, jež bychom přirovnali barvám a tvarům, z nichž národní ornamentika svá díla skládá. Nehodláme jich vědecky tříditi, ale jenom na zkoušku podáváme řadu pojmů s obvyklými přívlastky, jak se v písních lidu moravského, českého a slovenského vyskytují. Neopustili čtenáře trpělivosť, myslíme, že i v této prosté sbírce slov sezná věrný odlesk přírody a světa, jak právě v nich náš lid žije, shledá se s výrazy většinou prostými a známými, někdy však i v pravdě básnickými, krásou a smělostí Homera hodnými, podiví se, jak bystře oko přírodou odchované, nezkalené, postřehuje zvláštnosti předmětův, a rozšířili hled i po ostatním lidovém básnictví slovanském, přesvědčí se, ač ve mnohém odchýlili jsme se a odrodili, že posavad přece jedné veliké mateře dítky jsme a ostatním Slovanům bratří.

břeh vysoký.
Bůh milý, mocný, živý, dobrý, nebeský. (Milý, mocný Bože!)
ďábel šeredný, zlý, proklatý, pekelný.
ďas černý. (Aby tě černí ďasi vzali!)
dcerka švarná.
den bílý.
dennice jasná, překrásná.
děti drobné.
děvče černooké, modrooké.
dobytek dobrý, drobný.
dub zelený.
dům široký, malovaný.
Dunaj bílý, bystrý, hluboký, široký, tichý.
dveře boční.
groš bílý.
had jedový.
háj zelený.
hlína černá (srv. země).
hody slavné.
holub (holubeček) sivý, holubička bílá.
hora zelená, hory černé, bílé, vysoké, číré, pusté.

hoře těžké.
host hodný, vzácný; páni hosti.
housle hlasné, jasné.
hrob tmavý.
hruška rozšířená.
hudba — tanec panenská rozkoš.
husa popelatá.
hvězdička malá, hvězdičky drobné.
chasa samá vybíraná.
chodník bělavý, pravý.
chrást rozsochatý.
jablko sladké.
járek (jarčok) široký.
javor zelené dřevo, s lístečkem širokým; j. zelený, vysoký.
jedle chvojová.
jeseň boží.
jezero hluboké.
kamen (= skála) široký, tvrdý, bílý.
kat zlostný.
klenutí vysoké.
klín (těla lidského) bílý.
kohout plavý.
koleno holé (na holá kolena).
kopí ostré.
kopřiva řásná.
koření černé (= otravné), drobné.
kostel kamenný.
košile tenká, konopná, zlatem šitá.
kraj (= krajina) cizí.
krása pěkná (o kr. těla lidského).
kráva dojná, stelná, jalová.
krev červená.
kůň (koníček) sivý, vraný, pěkně osedlaný, hnědovraný, višňový, bělavý, sivovraný, kůň — hlinka (der Falb), kůň — ryzka (der Fuchs, Goldfuchs), hnědý, ostro kovaný.
kvítek libovonný.
kvítečko drobné.
kvítí polní.
láska věrná, milá.
laštovička štěbetná.
lavice dubová, bílá.
lékař zkušený.
les černý, javorový, bílý.
léto milé (střed milého leta).
líce (líčko) červené, bílé; červené *a* bílé.
lidé dobří, boží (srv. rus. люди добрые).
lilije (lalija) bílá.
lípa dřeva vysokého, listu širokého.
list (psaní) široký; lísteček malý.
listí (lístek) drobné.
louka zelená, široká.
mák drobný.
maměnka roztomilá.
manželka, žena věrná, poctivá.
marnosť světská.
masť drahá.
meč ostrý, krvavý.
metelice zimná.
mládenec švarný, pěkný.
mléko bílé.
mráz sivý.
nebe věčné, vysoké.
Němec pouhý.
nemoc smrtelná, těžká.
nohy bílé.
novina radostná, zlá.
nůž ostrý, broušený, na oba dva boky ostrý, čistý, dlouhý.
oči černé, bystré, modré, sivé.
oheň jasný.
ovečka bílá.
pás zlatý.
peklo horoucí.
peníz široký, marný.
píseň veselá.
písnička libá, veselá, pěkná, svatá.
pluh kovaný.
pohár zlatý.
pole šíré, široké, čiré, šeré, krásné, neorané.
posel věrný.
postel bílá; lože bílé.
potvora mořská.
prah vysoký.
prach cestový (srv. rus. пыль дорожная).
prostěradlo lněné.
provázek (šňůra) hedbávný, zlatý, konopný.

prsten zlatý.
prsty bílé.
příhoda dávná (srv. rus. старина стародавная).
pták (ptáček) nebeský, polní.
ráno bílé.
řeka zelená.
rosa studená, krvavá, bílá.
rozmarije zelená.
rozum vtipný.
rožeň železný.
ruce bílé, pevné.
ručník (= kapesník, ubrus) bílý.
růže červená, vonná.
ryby drobné.
saň zlá.
sedlo (sedelko, sedelečko) červené.
sen sladký.
silnice veliká.
slavíček jarní.
slib veliký.
slovo lahodné, marné, sladké, přetajemné.
slunce (sluněčko) jasné.
služka věrná (srv. rus. слуги вѣрные).
sokol sivý.
srdce tvrdé, měkké, věrné.
sojka klebetná.
stěna bílá.
stolice soudná, nízká, vysoká.
strom zelený; pěkný, krásný, zelený (všecka 3 epitheta za sebou).
studně sroubená, kamením dlážená; studánka kamenná, studená.
stůl kamenný, poctivý, červený, tisový, dubový.
šat ženský, panenský; šaty celé nové.
šátek hedbávný, bílý, tenký, vyšívaný.
šavle zrcadelná, ocelová.
tatíček roztomilý.
tělo bílé.
tráva (travěnka) zelená, vysoká.
truhla malovaná.
tůně (sud) hluboká.
tváře bílá, červená (v. líce).
vdova sirá.
vdovec plesnivý.
věneček růžový, zelený.
vínek zelený, zlatý, zlacený.
vězení tmavé.
věž vysoká.
víno staré.
vítr (větřík) tichý.
vlasy žluté (žlutovláska), dlouhé, černé.
voda (voděnka, vodička) studená, prudká, bystrá, čistá, tichá, dobrá, bílá, modrá.
vojna nešťastná, zlá.
vrána černá.
vůl sivý; voli sivolisté (Koll. I. p. 280.).
vůz kovaný.
zámek (zřícenina) černý.
zbojník čírý, velký.
země černá, tmavá.
zory červené.
žába zemská (= ropucha).
železo štyrské.
žena věrná, poctivá.
žito jaré, zelené.
život (břicho) milý.
žleb (rokle) tmavý.

Sbírka tato vznikla při čtení Erbenovy, Sušilovy a Kollárovy sbírky našich národních písní. Z pohádek a přísloví epitheta v ni pojata nebyla.

* * *

Sbírečka tato nedomáhá se nikterak důležitého ve vědě místa, nejsouc ani dosti úplna ani potřebnými údaji míst opatřena. Ale na to snad postačí, aby laskavý čtenář přesvědčiti se mohl o zvláštním bystrozraku našeho lidu, jenž každý předmět, každou věc, každý pomysl po stránce jemu vlastní případně nazvati a vytknouti umí. Také poskytuje soubor takový aspoň se stránky jedné věrný obrázek našeho básnictví lidového, ať tak díme v rozměru drobném

profil naší národní písně, naší zpěvanky. Dosti pak možno, že by i vážnému zraku badatele vědeckého, čtoucímu slovíčka ta, leckterá plodná myšlenka, leckteré objevení povzbudné se naskytlo, jež by zřetel jeho blíže k poesii lidové obrátilo; na př. kulturnímu historikovi: groše bílé a peníze široké (v. Brandl. Glossar. p. 53.), kostel kamenný, košile zlatem šitá, pohár zlatý, četná a zvláště krásná epitheta koně; epitheta vody a Dunaje; — mythologovi výrazy j. den boží, jeseň boží, lidé boží, věčné nebe, epitheta Boha; — filosofovi překrásný a pro Slovanstvo tak hluboce významný výraz: lidé dobří (srv. rus. Ой вы, люди мои, люди добрые! Люди добрые, сосѣди ближніе! Ev. sv. Lukáše. H. 2. v. 14. »Sláva na vysostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!«); — slavistovi srovnalosť našich epithet s epithety jinoslovanských písní; — našim básníkům pak příležitosť k úvaze o rázu naší poesie národní a o síle veliké, jež ve výrazech na oko nepatrných mnohdy se ukrývá.

Posudky.

Dante Alighieri, **Božská komedie.** Rozměrem originalu přeložil *Jaroslav Vrchlický.* „Peklo." (Č. d.)

XII, 52. Tu široký zřím v kruhu příkop křivý.
Io vidi un' ampia fossa in arco torta. t. j.
Viděl jsem široký příkop do kruhu (v oblouk) zatočený.

XII, 76. My k plaché zvěři blížili se z dáli.
Noi ci appressammo a quelle fiere snelle. t. j.
Blížili jsme se těmto tvorům křepkým (divým).

Mluví se zde o centaurech Nessovi, Cheironovi, Folovi a j., jež Dante pro sílu a rychlosť nazývá fiere snelle, t. j. zvěry lítými; snello neznamená nikdy plachý, nýbrž mrštný, rychlý, křepký. Zde pak položeno zcela ve smyslu německého: ein schneller Degen = hrdina silný, křepký.

XII, 83. Můj vůdce dobrý, jenž mu k nadrům sahá.
E il mio buon Duca, che già gli era al petto.
A dobrý vůdce můj, jenž mu (Cheironovi) již u prsou stál.

XII, 91. Leč silou tou, jež krok můj skalinami
zde vodí, prosím, . . .
Ma per quella virtù, per cui io movo
Li passi miei per si selvaggia strada, . . . t. j.
Leč pro tu moc, jejíž pomocí sunu
kroky své po té dráze pusté.

XIII, 38. sl. Víc soucitu tvá ruka natažená
mít měla, byť jsme v duších kryli hady.
Ben dovrebb' esser la tua man più pia,
Se state fossim' anime di serpi. t. j.
Ruka tvá měla by soucitnější býti,
bychomť i hadí duše byli bývali.

XIII, 43. Tak z oné rány vespolek se rojí
krev s řečí: . . .

Così di quella scheggia usciva insieme
Parole e sangue: t. j.
Tak z oné nalomené ratolesti vycházela (ronila se) zároveň
slova i krev.

se rojí má znamenati tolik, co roní se; ale rojiti se jest přece něco jiného než roniti se a nelze to říci o krvi.

XIII, 46. Byť dřív to jeho mysl uvěřila.
S' egli avesse potuto creder prima. t. j.
Kdyby tomu byl napřed věřiti mohl.

Vrchlický užívá připouštěcí částice byť chybně na místě podmínečné kdyby, což mnohá místa úplně nesrozumitelnými činí.

XIII, 47. ... ty, duše v muky zlobě,
... anima lesa ... t. j.
ty duše raněná (t. nalomením oné ratolesti).

XIII, 50. sl. jej neslýchaná věc ta pouze řítí
ku činu, jenž mne tíží v této době.
Ma la cosa incredibile mi fece
Indurlo ad ovra, che a me stesso pesa. t. j.
Než věc ta k víře nepodobná pohnula mne,
bych přiměl jej k činu, jenž na mne samého padá.

XIII, 91. Kmen zachvěl se tu u divokém vzdechu
a toho vání větru slova zněla: —
Allor soffiò lo tronco forte, e poi
Si convertì quel vento in cotal voce: — t. j.
Tu kmen oddechnul si ze hluboka, a potom
to vání obrátilo se v takový hlas: —

XIII, 100. Jak odnož a pak jako keř se zrodí,
Surge in vermena, ed in pianta silvestra, t. j.
vypučí ve proutek a ve zrostlinu lesní.

XIII, 102. jenž bolesť dělá jí a bol z ní vodí.
Fanno dolore, ed al dolor finestra. t. j.
jí bolesť a bolesti průchod spůsobují.

XIII, 146. sl. a na mostě by Arna nezůstala
ni jedna stopa ze postavy jeho, — —
E se non fosse che in sul passo d'Arno
Rimane ancor di lui alcuna vista, t. j.
a nebýti toho, že u mostu arnenského
posud nějaké stopy po ní trvají, (t. po soše Martově).

XIV, 21. Leč každá trest rozsudků jiných cítí.
E parea posta lor diversa legge, t. j.
a tresty, jak vidno, jim určeny byly rozličné.

XIV, 27. však jazyk jich pln nejhroznější vády.
Ma più al duolo avea la lingua sciolta. t. j.

však jazyk jejich (t. těch, co leželi) k naříkání měl více volnosti.

XIV, 35. sl. ... neb dřív se zkojil
žár osamělý v tlumu husté trávy.
... perciocchè il vapore
Me' si stingueva mentre ch' era solo: t. j.

poněvadž ohnivý žár, jsa osamocen, tak lépe se hasil. — Dante přirovnává ohnivý déšť pekelný onomu dešti ohnivému, jenž v Indii padal na vojsko Alexandrovo, pročež prý Alexander kázal vojákům, aby padající vločky plamenné zašlapávali po zemi, poněvadž tak nejsnáze bylo hasiti plameny, když se jim nedalo chytiti se ničeho, nýbrž »osamotily se« šlapáním do písku. Jest patrno, že slova Vrchl.

»v tlumu husté trávy« jsou na místě tom úplně protimyslna; bylali půda pokryta hustou travou, ovšem suchou v zemi horké, byla by ona sama první se vzňala a požár ještě rozmnožila. Předpokládati jest, že Alexander táhl pouští písečnou.

XIV, 65. sl. neb sotva věčí muka než tvé lání
by vhodný trest za vztek tvůj mohla býti!
Nullo martirio, fuor che la tua rabbia,
Sarebbe al tuo furor dolor compito. t. j.
žádná muka, leda tvůj vlastní vztek,
nebyla by dostatečnou trýzní za tvůj zběsilý vzdor.

XIV, 79. sl. Jak z dolů sírných bystřina se vzpjala...
Quale del Buli came esce il ruscello t. j.
jak ze sírných pramenů potok vyvírá.

Bystřina vzepnouti se nemůže.

XIV, 102. když lkal, křik dělala, by líp jej skryla.
Quando piangea, vi facea far le grida. t. j.
když plakal, kolem něho hluk tropiti kázala.

Dante mluví o Kretě, kde v idejské jeskyni Rea mladého Zéva skrývala, jejž nymfy medem a mlékem odkájely, Kúretové pak oštěpy tlukouce na štíty křepčili kolem dítěte, aby Kronos plakati ho neslyšel.

XIV, 136. sll. Ty mimo důl ten uzříš Lethe hnáti,
tam duše, která když se z viny kaje,
se vnoří v lázeň, z níž se čistá vrátí.
Letè vedrai, ma fuor di questa fossa,
Là dove vanno l' anime a lavarsi,
Quando la colpa pentuta è rimossa. t. j.
Lethe uvidíš, ale nikoli v úvalu tom,
než tam, kam duše koupati se chodí,
když litovaly a odpykaly hříchu.

Slova Vrchlického nemají souvislosti ani smyslu. Snad chtěl Vrchlický říci: »tam, když se duše která z viny kaje, | se vnoří v lázeň, . . .« —

XIV, 141. sl. nám stezku skytnou nehořící kraje,
nad kterými se každý výpar ztrácí.
Li margini fan via, che non son arsi,
E sopra loro ogni vapor si spegne· t. j.
Kudy jíti dají nám břehy nehoroucí,
nad nimiž každý žár uhasíná.

XV, 17. sll. Když duší dav zřím proti nám se bráti:
tak podél hráze do cesty nám vběhly
a večer, jak kdy lunu nezříš pláti,
se jeden na druhého dívá, šlehly
po nás svým zrakem;
Quando incontrammo d' anime una schiera,
che venia lungo l' argine, e ciascuna
Ci riguardava, come suol da sera
Guardar l' un l' altro sotto nuova luna; t. j.
Když tu potkaly jsme řadu duší,
jež přicházela podél břehu, a každá
hleděla na nás jako za večera
druh na druha hledívá za novoluní;

XV, 34. Já k němu: „Zcela z duše mé se děje;
Io dissi lui: Quanto posso ven preco. t. j.
I řekl jsem k němu: Z té duše vás o to prosím.

XV, 58. A byl bych nemusil tak záhy zhynout,...
svým dílem moh jsem k pomoci ti kynout.
E s' io non fossi sì per tempo morto,...
Dato t' avrei all' opera conforto. t. j.
A kdybych nebyl tak před časem zemřel,
byl bych tě povzbuzoval při tvém díle.

XV, 74. sl. ... ať nepohrobí
květ v hnojišti jich, jestli klíčit začne.
... e non tocchin la pianta,
S' alcuna surge ancor nel lor letame t. j.
... a ať nezasáhnou rostliny,
ač vyrůstáli ještě jaká ze hnoje jejich.

Špatná interpunkce; čárka patří za slovo květ. —

XV, 79. sl. Byť tužby mé se zcela vyplnily...
Le fosse pieno tutto il mio dimando t. j.
Kdyby se byla naplnila tužba má, t. j. kdyby bylo po mém bývalo, (vy byste byl na živu).

XV, 83. nenadále | jenž se mnou sdílel
quando nel mondo ad ora ad ora | M' insegnavate t. j.
jak jste mne na světě každou chvíli poučoval.

XV, 88. Co o mém žití jste mi řek, chci psáti —
Ciò che narrate di mio corso scrivo. t. j.
Co mi pravíte o životě mém, zapíši sobě (= zapamatuji).

XVI, 16. A byť to nebyl oheň — —
E se non fosse il fuoco t. j.
A kdyby ohně nebylo

XVI, 64. V tvých údech budeli duch dlouho vláti.
Se lungamente l' anima conduca
Le membra tue; t. j.
Máli duch dlouho oživovati údy tvé.

Vrchlický spletl slovesa vanouti a vláti; o duchu lze říci, že vane, nikoli však že vlaje; říká se: prapor vlaje, roucho vlaje, vlasy vlají.

XVI, 66. zdali | tvá sláva bude v příští věky pláti.
E se la fama tua dopo te luca t. j.
a máli sláva tvá dlouho po tobě zářiti.

XVI, 103. Zde s příkrého se svahu sklánějíce
jsme poznali, jak sluch nám v krátkém času
by zranily ty černé vody hřmíce.
Così giù d' una ripa discoscesa,
Trovammo risonar quell' acqua tinta,
Sì che in poc' ora avria l' orecchia offesa. t. j.
Tak slyšeli jsme se skály nepřístupné
dolů hřmíti tuto vodu černou,
že by za krátko sluch náš byla ohlušila.

XVII, 13. Dvě pracky chlupaté až po lopatky
Duo branche avea pilose infin l' ascelle t. j.
dvě tlapiska měl chlupatá až po lopatky.

Jest nepodobno k víře, že Vrchlický, básník, neví si rady se slovem branca, zacházeje pro slova až k těm zásobám, jež luza velkoměstská shromažďuje. Možná, že se to zalíbí našim realistům, kteří tvrdí, že každý jest oprávněn do spisovné češtiny vnášeti slova, jichž užívá nějaký pacholek neb oráč. Přejme jim té radosti! Kdyby aspoň slovo to sem se hodilo! Ale takto vzbuzuje přímo smích.

O prackách slýcháváme při pejscích nebo kočkách (něm. 's Pratzl). Ale o Geryonovi, obludě pekelné rozměrův obrovských, nelze přece říci, že má pracky. V takových právě maličkostech jeví se znalosť jazyka a básnická tvořivosť, která snadno nové vhodné slovo utvoří. neníli starého. Kdo trochu zná mluvu lidu moravského a slovenského, vzpomene si na koncovku -isko, jíž slova smyslu obhroublého se tvoří; podobný význam mají koncovky -oun, -ál a j. — Ale jednou konečně mohl se básník zapomenouti; ale není to ani jednou ani dvakráte. Ve zp. VI. v. 17. Vrchlický zase o Cerberovi »děsném netvoru« dí:

břich nadmutý má, drápy pracky kryjí
E il ventre largo, e unghiate le mani.

Čtemeli o něco dále (XVII, 100. sll.) zase o prackách, a přistupujíli k tomu ještě kušny a p. květy výmluvnosti, nediv se nám tu nikdo, že se pak v nás budí silné pochybnosti o vkusu a úsudku, nýbrž i o schopnostech takového básníka-překladatele. Aby se nezdálo, že nás nějaké zvláštní vrtochy trápí, položíme zde slova soudce povolaného, německého básníka Wielanda (»Geschichte der Abderiten,« kn. I. kap. 8.), čeho on požaduje od básníka ve příčině mluvy. Praví tam ústy Demokritovými: »Ich fordre von ihm (t. od básníka) eine schöne und ohne Ängstlichkeit mit äusserstem Fleisse polirte Sprache; einen immer warmen kräftigen Ausdruck, einfach und erhaben, ohne jemals zu schwellen noch zu sinken, stark und nervicht, ohne rauh und steif zu werden, glänzend, ohne zu blenden; wahre Heldensprache, die immer der lebende Ausdruck einer grossen Seele und unmittelbar vom gegenwärtigen Gefühl eingegeben ist, nie zu viel, nie zu wenig sagt, und, gleich einem dem Körper angegossenen Gewand, immer den eigentümlichen Geist des Redenden durchscheinen lässt. Ich fordre. dass derjenige, der sich unterwindet, Helden reden zu lassen. selbst eine grosse Seele habe.«

XVII, 28. sll. Můj vůdce děl: Kde potvora ta sídlí,
tam třeba trochu zahnout z cesty pravé,
tam bychom přišli, kde již jsme ji zhlídli.
Lo Duca disse: Or convien che si torca
La nostra via un poco infino a quella
Bestia malvagia che colà si corca t. j.
Vůdce můj pravil: Teď třeba, by odbočila
cesta naše poněkud až k oné
obludě hrozné, jež tamto se rozložila. —

Poutníkům jest jíti až na samý kraj roviny písečné ku skalnatému břehu, kde Geryon se rozložil.

XVII, 34. A u šelmy když stanuli jsme v trysku
E quando noi a lei venuti semo.

Přídavek v trysku nehodí se sem; neboť jak o 2 verše čteme učinili jen 10 krokův opatrně až na kraj propasti.

XVII, 92. sl. já říci chtěl, však nepřišel jsem k řeči,
jež „obejmi mne přece“ sobě žádá.
Sì volli dir, ma la voce non venne
Com' io credetti: fa, che tu m' abbracce. t. j.
I chtěl jsem říci — než hlas mi selhal
proti vůli —: Obejmi mne, prosím.

XVII, 100. sll. Jak loď odrazíc od břehu se blíží,
vždy nazpátek, tak on se odsud vzdálil,
když volný prostor cítil bez obtíží.
Tu ohon obrátil, jím hruď svou halil,
jak úhoř nataženým hrál a řítil
se v před a prackama vzduch k sobě valil.
Come la navicella esce di loco
In dietro in dietro, sì quindi si tolse;
E poi ch' al tutto si sentì a gioco,
Là 'v' era il petto, la coda rivolse,
E quella, tesa, come anguilla, mosse,
E con le branche l' aere a sè raccolse. t. j.
Jako člun ze přístaviště vyplouvá (odráží)
zvolna nazpět, tak on (Geryon) odrazil odsud;
než jakmile všecek ve volném vzduchu se cítil,
tu, kde dříve prsa měl, tam ohonem teď se obrátil

(t. j. otočil se, obrátil se čelem vpřed, hlavou ode břehu pryč)

a napjav ohon kmital jím jako úhoř
a tlapami vzduch k sobě přihrnoval

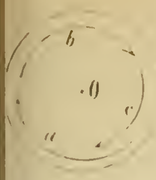
(t. j. vesloval tlapama ve vzduchu, jako zvíře plovoucí). — Rozuměl Vrchlický tomuto přirovnání? —

XVII, 115. sll. Tak pomalu jsme dál a dále pluli
v pád vírem, já to neznamenal ani,
leč chladno, jež mi v tváře vál, i z důli,
A z pravé strany vod již bouřné řvaní | jsem uslyšel...
Ella sen va notando lenta lenta;
Ruota e discende, ma non me n' accorgo,
Se non ch' al viso e disotto mi venta. t. j.
Obluda postupovala zvolna zvolna plovouc;
sestupovala kroužíc, však ani jsem toho nepozoroval,
leda po vánku, jenž do tváře i ze spoda mne chladil.

XVII, 124. sll. Tu zřel jsem, co dřív ušlo mi, jak pílil
ten zpátečný vír tím údolím bolů
a z různých stran k nám pomalu blíž cílil.
E vidi poi, chè nol vedea davanti,
Lo scender e il girar, per li gran mali
Che s' appressavan da diversi canti. t. j.
Tu teprva viděl jsem, čeho dříve byl jsem nepozoroval,
kterak sestupujeme kroužíce; neb neslýchané hrůzy
blížily se k nám se všech stran.

Dříve totiž, pokud kroužili propastí tmavou, nevidouce pro tmu kolem sebe ani pod sebe. Dante pozoroval jen po vánku ze předu a ze spoda vanoucího, že sestupují ve kruzích, že se níží závitkovitě, spiralou dolů. Ale nyní mohl ten pohyb i očima pozorovati, jelikož viděl v dálce ohnivé dno propasti a rozličné zjevy muk vždy zřetelněji se blížící; dle tohoto pozadí pak mohlo i oko pohyb nyní sledovati.

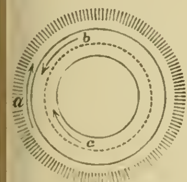
XVII, 22. sl. Pláč nových muk zněl s nových katů láním,
jak na pravo krok mistra doprovází.
Alla man destra vidi nuova piéta;
Nuovi tormenti e nuovi frustatori... t. j.
Po pravé ruce (straně) viděl jsem hrůzy nové,
nová muka a nové trýznitele.

Poutníci sestupujíce závitem (spiralou) do hloubi pekelné, ubírali se vždy směrem k levé ruce toho, jenž obličejem obrácen ku středu kruhu (tedy směrem šipuv *a*. *b*. *c*), tak že vniterná plocha kruhu, směrem ku středu *O* byla poutníkovi stále po pravé ruce.

XVIII, 25. sll.
Zde na dně hříšníci kol byli nazí,
z té strany šli nám proti obličeji,
a prudčím krokem z oné po též hrázi.
Nel fondo erano ignudi i peccatori:
Dal mezzo inqua ci venian verso il volto,
Di là con noi, ma con passi maggiori. t. j.
Na dně byli hříšníci nazí:
od polovice sem k nám šli tváří proti nám,
na oné straně s námi, ale krokem větším.

Osmý kruh pekelný, zvaný Malebolge, rozdělen jest na deset kruhovitých dolů soustředných, oddělených od sebe hrázemi kruhovitými. Přes tý a hráze přes doly či příkopy, ke propasti studni podobné uprostřed celého kruhu, vedou mosty přetínající na příč doly a hráze. Poutníci jsou na lemu, mezi skalami obklopujícími všechen osmý kruh pekelný (Malebolge) a mezi prvním kruhovitým dolem. První tento kruhovitý dol naplněn jest hříšníky, z nichž část bližší, od polovice prstence ku břehu, kde poutníci jsou, jde tváří obrácena proti nim, tedy (dle obrazu) směrem šipu *b*, jdouli poutníci po šipu *a*: kdežto polovina druhá, bližší onomu břehu dolu, jde týmže směrem, co poutníci, ale rychlejším krokem, tedy po šipu *c*, aby poutníci nezastavujíce se, i je viděti mohli.

XVIII, 42.
Ach toho pohled k srdci jak si beru!
Già di veder costui non son digiuno. t. j.
Viděti tohohle nejsem nezkušen, nepřipraven.

t. j. toho jsem už někde viděl. Digiuno = nenajedlý, nezkusivší něčeho.

XVIII, 43.
I upřel jsem naň svoje oči obě,
můj vůdce zastavil se, svoluje mi,
že ustoupil jsem nazpět v této době.
Perciò a figurarlo i piedi affissi:
E il dolce Duca meco si ristette,
Ed assentì ch' alquanto dietro gissi. t. j.
Proto zastavil jsem kroky své, abych si jej prohlédl:
a vůdce můj se mnou zastavil se
a svolil, abych kus nazpět šel.

Osoba ta přicházela dle v. 26. ve kruhovitém dolu tváří proti poutníkům. Zastavilili se poutníci, minula je postava ta. Chtělli tedy Dante déle ji pozorovati, musil kus cesty za ní zpět, směrem opačným, nežli šli dříve.

XVIII, 69.
jsme přišli k srázu, jenž čněl nakloněný
Dove un scoglio della ripa uscia

t. j. přišli jsme na místo, kde skalisko ze břehu vybíhalo, t. počátek mostu běžícího přes prvý dol kruhovitý.

XVIII, 76. Bys v tvář moh zřít těm narozeným v bolu.
... e fa che feggia
Lo viso in te di questi altri mal nati t. j.
abys upřel na sebe zrak oněch druhých zlosynů.

XVIII, 79. sll. Od mostu starého jsem zřel se bráti
dav, proti nám jenž s druhé strany pílil.
Dal vecchio ponte guardavam la traccia,
Che venia verso noi dall' altra banda t. j.
Se starého mostu patřili jsme na zástup,
jenž s oné strany proti nám přicházel.

První polovině zatracenců v 1. dolu kruhovitém, kteří šl směrem proti poutníkům, Dante už viděl do tváře a mohl je po znati; nikoli ještě druhé jich polovině, kteří na oné straně dolu šl směrem týmže, co poutníci, ale rychlejším krokem. Aby i ty poznat mohl, vystoupí poutníci na most a uprostřed oblouku jeho, po jehož klenutím obě řady zatracenců procházejí. se zastavivše. obrát se na pravo; i vidí nyní tváří proti sobě jíti zlosyny, kteří, jsouc bližšími oné straně dolu kruhovitého, dříve šli tím směrem, co poutníci

XVIII, 96. též Medea zde pyká sliby lživé.
Ed anco di Medea si fa vendetta t. j.
a také pro Medeu tak pykati mu jest, vl. děje se tu pomsta.

Vrchlickému přihodil se tu omyl politování hodný. Nikoli Medei zde nepyká nýbrž Jason, jenž dříve svedl Hypsipylu a po ní Medej kolchickou zrádně opustil, slibiv jí manželství. Toť jsou příhod velmi známé, a přece Vrchlický jich nezná. Jak mu potom věřit máme, že četl nějakého řeckého básníka, když nezná ani příhody na niž zakládá se jedna z nejkrásnějších tragoedií Euripidových?

XIX, 13. Já skálu zřel na dně stěn v každém pruhu,
děr pln byl její kámen sesinalý,
Io vidi per le coste e per lo fondo
Piena la pietra livida di fori. t. j.
viděl jsem po stranách i na dně
skálu šerou plnou otvorů.

Nesmysl tu způsoben chybnou interpunkcí; čárka patří za slov zřel; rovněž po slovech na dně schází čárka.

XIX, 27. že lýčí, provaz, všecko přetrhají.
Che spezzate averian ritorte e strambe. t. j.
že by byly přetrhaly pouta i houžve.

XIX, 38. tys Pán — Tu se signore t. j. tys mým pánem.

Pán psáno velikou literou v násloví znamená po česku jen Boha

XIX, 82. sl. Neb po něm bez zákona horších činů
zde od západu pastýř vyskytne se.
Chè dopo lui verrà, di più laid' opra,
Di ver ponente un pastor senza legge. t. j.

neboť po něm přijde od západu pastýř skutků ještě hanebnějších zákona neznající.

XIX, 100. sl. A byť mi nemusila v cestě býti
k nejvyšším klíčům úcta svrchovaná.
E se non fosse, che ancor lo mi vieta
La riverenza delle somme chiavi t. j.
a kdyby mi posud nebránila v tom
úcta ke klíčům svrchovaným. (P. d.)

L. Šolc.

Mluvnické rozpravy k užitku všem, kdo jakkoliv obírají se mluvnicí českou, vůbec a brusičům zvláště napsal *Dr. Fr. Bačkovský.* V Praze. Cena 1 zl. 50 kr.

Pan spisovatel znám jest jakožto pilný dělník v oboru české filologie a zasluhuje v té příčině všeho uznání. Náleží cechu brusičů, což »Mluvnické rozpravy« jeho na novo dotvrzují. Rozpravy tyto byly již dříve po různu vytištěny; p. spisovatel podává je nyní souborem. Protož divíme se velice slovům jeho na str. 70.: »Také prosím, aby dosavadní mé práce vzhledem k spisu přítomnému byly všechny zcela ignorovány tak, jakoby jich ani nebylo.« Slov těch opravdu nechápeme, neboť mnoho jest ve spise přítomném téměř do slova otištěno. A po čase opraviti dřívější náhledy své není snad žádného spisovatele nedůstojno. Ale vraťme se již ke spisu.

Obsah jest tento: I. Zásady brusičské. — II. O libozvuku. — III. O složeninách a sloučeninách. — IV. O dělidlech. — V. Kdy jest psáti v češtině na počátku slov písmena veliká? — VI. Kterak psáti některá slova, dosud různě psaná? — VII. O pravopise cizích slov v češtině vůbec a latinských i řeckých zvláště. — VIII. O skloňování některých vlastních jmen v češtině. — IX. O české abecedě. — Dodatek. — Ukazovatel.

Rozpravy tyto obsahují mnoho dobrých věcí, ale mnoho se nám také opravdu nelíbí. Dovolíme si některé vady vytknouti.

1. Za velikou vadu pokládáme mnoho nemístných poznámek, jakéž do spisů podobných naprosto nenáležejí. Tak na př. na str. 5. čteme: »Aby mi nebylo neporozuměno, podotýkám, že ovšem přál bych si, abych byl býval mohl býti méně hojně činným, ale za to důkladněji, totiž abych byl býval mohl dbáti vždy slov: »Non multa sed multum« a »Nonum prematur in annum.« — Nebo jinde: »Takto promysliti bylo by všechna slova, jejichžto pravopis není v češtině dosud ustálen. Vyžadovalo by to mnoho času, kterého pisatel přítomných řádků bohužel právě k tomu nemá; neodříká se však práce té, nýbrž vynasnaží se vykonati ji co možná brzo v jiném spise svém, který vydá s názvem »Brus jazyka českého« náhradou za svého »Oprávce,« kterýžto spis jest namnoze značně chatrně sestaven a byl úsudky veřejnými i soukromými vychválen velmi nezaslouženě, jsa prací pramálo promyšlenou, což ovšem zavinily neblahé okolnosti spisovatelovy bez jeho vůle.« K tomu dovolujeme si připomenouti, že »třetí, přepracované a rozmnožené vydání« »Oprávce« z r. 1882. věnováno jest »nejpřednějším vzdělavatelům milého našeho jazyka českého.« J. Ev. Kosinovi a Frant. Bartošovi »ze zvláštní úcty«; v předmluvě pak na str. XIII. jmenováni jsou pp. F. Prusík, J. Vycpálek, A. Breindl, »kteří bedlivou prací svojí a vzácnou radou »Oprávce« v nejedné příčině platně zdokonalili,« začež dostává se jim nejvřelejších a nejsrdečnějších díků. Ostatně odkazujeme ct. čtenáře k »Předmluvě« samé. Co se týče Kosiny, podotýkáme, že p. spisovatel v řeč. rozpravách jeho »Hovory olympské« náležitě proklepal zvl. na str. 60.—66.: Bartoše

pak mnoho si nevšímá. — Jiné poznámky nemístné čteme na str. 5., 29., 30., 31., 44., 47., 68., 70. a jinde. — Soud nechť si učiní laskavý čtenář sám.

2. P. spisovatel dokládá se sice četnými autoritami osvědčenými, avšak naproti tomu dovolává se lidí, kteří autoritami v české filologii nikdy nebyli a nebudou. Praví sám na str. 52. »Vybírejme z »auktorit,« co podávají nám dobrého, a nepokládejme všeho, co »auktority« nám podávají, za dobré!« Zásada tato jest dobrá, ale p. spisovatel se jí vždy neřídí.

3. P. spisovatel vede si často nespravedlivě. Kosinovy »Hovory olympské« tepe jen což děláš, Dru. Jos Durdíkovi zase promíjí všecko šmahem. Mluvnici Dra. Em. Kováře jednou příliš chválí, podruhé zase vytýká jí vady. Neprávem pak, trvám, hodně ostře vytýká vady »Brusu« matičnímu.

4. P. spisovatel stále hlásá o jednotě v pravopise, ale sám dopouští se nedůslednosti a odporů dovoluje psáti jednou tak, podruhé jinak. Ba na str. 29. praví: »Dovolujíli však, aby brusiči nebránili užívati nesprávných tvarův a vazeb, které zvyk učinil správnými, jsem ještě svobodomyslnějším co do pravopisu.« Této zásady nelze schváliti. Tvary: ňaký, piju, pijou, držán, slyšán, zem, míň, můž, budem, sedět a p. j. mohou míti své místo ve mluvě obecné, ve spisovné však nikoliv! Kdyby taková zvůle měla zavládnouti v jazyku našem, pak veta by bylo po jeho kráse! P. spis. sám dokládá se slovy Dra. V. V. Zeleného, že »čím více zobecní grammaticky správné psaní, že tím více zkvétati bude také dokonalý sloh český.«

5. P. spisovatel na str. 24. praví, že »zvyk řeči právo i zákony dává« a dokládá se proslulými autoritami, jako jsou Hus (str. 23.), Hattala, Gebauer, Horatius a j. Zásada tato jest v rozvoji jazyka velmi důležita; ale p. spisovatel jí asi dobře neporozuměl. Třeba tu činiti rozdíl mezi jazykem obecným a spisovným. Na Rakovnicku zvykli na př. takto mluviti: »S dětmama je velkej kříž, pořád aby je měl na vočách.« — »Šel jsem po mezách.« — »Pole se propakuje (propachtuje), za střechy zatíká (zatýká, zatéká), chodí do Kněžovce (Kněževsi).« — Tvary: uhlího, dřívího, zelího a j. jsou známy. Lid jim zvykl, ale spisovný jazyk sotva je uzná za oprávněny. P. spisovatel dokládá se i národní poesie: leč tu, chvála Bohu, není žádných nestvůr. — Tolik povšechně! Vedlo by nás příliš daleko, bychom měli všecky neporovnalosti, nedůslednosti a odpory vytknouti. Povšimněmež si ještě některých jednotlivostí.

ad I. P. spisovatel praví na str. 3., že »Brus« má býti spis všeobecně poučný. Tak jest! Nenáleží tudíž do něho nic, co poučno není.

Na str. 5. čteme hlavní brusičskou zásadu: »Mějme vždy na paměti na prvém místě srozumitelnosť, na druhém libozvučnosť a teprve na třetím správnosť řeči.« Na str. 25. pak čteme takto: »Hlavní zásada brusičská, učící dbáti co nejvíce srozumitelnosti a

libozvučnosti, učí vlastně také dbáti co nejvíce správnosti, ale správnosti takové, kterou řeč sama beze vzhledu na dřívějšek zavádí k svým potřebám za příčinou srozumitelnosti nebo libozvučnosti a která zvyku neuráží.« — Zase tu třeba činiti rozdíl mezi jazykem obecným a spisovným! Ostatně v jazyku spisovném má býti srozumitelnosť, libozvučnosť i správnosť beze všeho rozdílu míst sloučena, jakož se v tom u spisovatelů dobrých přesvědčujeme, na př. u Štítného. Dobře praví p. spis. na str. 11. »Řeč neřídí se brusiči nýbrž zákony svými, i nedávejme řeči zákonů nýbrž vyhledávejme a hleďme poznati zákony, které jí vládnou.« Tuto zásadu jest ale každému brusiči dokonale znáti, aby opravdu dovedl brousiti, čistiti jazyk, jestli znešvařen a cizotou pokálen. Brusič musí dobře rozeznati plevu od zrna — musí dobře rozeznati mluvu švarnou od znešvařené.

Takovým dobrým brusičem byl na př. Hus, jenž mluvu lidu obecného zušlechtiv povznesl na jazyk spisovný. P. spis. sice na str. 23. doznává, že činiti jest rozdíl mezi mluvou lidovou a jazykem spisovným, ale neřídí se tím. —

Na str. 28. čteme, že »z písní prostonárodních v stránce skladebné mluvnice česká na svůj prospěch právě nejvíce čerpati může, ačkoli ne v stránce pravopisné.« Svatá pravda! Vždy tu běží o skladbu a — o nápěv, nikoliv o pravopis. Písně se pějí, a nepíší!

Na str. 32. praví p. spis.: »Ba snaha po důslednosti svádí někdy až k podivnůstkám.«

Z té příčiny jest p. spis. také nedůsledným, ač se domáhá ve všem všudy jednoty. —

Na str. 33. čteme zase mezi jiným toto: Budemeli se stále hašteřiti, doděláme se snad časem pravidla: »Piš, jak chceš!« — Soudímeli dobře, přeje si p. spisovatel, aby jeho zásady byly přijaty za normu. O tom ovšem nechceme rozhodovati; avšak hnedle bychom přijali pravidlo: »Piš, jak chceš!« čtouce liberalní zásady p. spisovatelovy. Pp. kollegové češtináři měli by korrektury velmi snadné.

Na str. 44. dovoluje p. spisovatel psáti na př. Anna Tichý! To snad není vážně míněno? Kam bychom to dospěli! Sám p. spis. na str. 42. tvrdí slovy Dra. V. V. Zeleného, že »nyní jest povinností každého vzdělaného Čecha, aby psal správně česky.« Dobrý Čech dobré češtině vždy porozumí. Důvod p. spis. je v té příčině trochu naivní (str. 44.).

Na str. 58. zase čteme: »Při dvojakostech mějme na mysli, že prospějeme jimi básníkům.« Dále: »Nemíním však, aby dovolovány byly co do skloňování nebo časování dvojaké tvary.« — Genialní básník tvoří si slova sám, a to dobrá. A že básník dokonalý dokonale dovede vládnouti mluvou jasnou, libou i správnou, máme příklad na Sv. Čechovi, na El. Krásnohorské a j., kteří grammatiky nepohlavkují.

Ostatně zdá se, že p. spis. nemá jasného názoru o básnické licenci a grammatických různotvarech. (O. p.) *V. Plánský.*

Dějiny města Vlašimě a jeho statku. Sepsal *Fr. Aug. Slavík,* prof. c. k. vyššího r. gymn. v Táboře.[1]) Vydal čtenářský spolek ve Vlašimi. 1889. Str. 397.

Spisovatel zmíněného díla jest znám jako bystrý a důkladný badatel v oboru dějin českých bratří a exulantů. Jeho práce: »O Jednotě Bratří českých« (v »Osvětě lidu« 1874), »Česká emigrace r. 1742. až 1743. v pruském Slezsku« (»Osvěta« 1877), »Bratří čeští v Lešně polském« (Sborník historický« 1883), »O Jednotě bratrské v Čechách jihovýchodních« (1888), »Českobratrská církev Nízká v Lužici« (»Sb. dějep. prací« r. 1888.) atd zjednaly mu v té příčině chvalnou pověsť. Přes tyto články, jež vyžadovaly mnoho cest a píle, Slavík nalezl dosti volných chvil, ve kterých obíral se zevrubněji dějinami svého rodného kraje. Když r. 1882. vydal »Dějiny Domašína a jeho farní osady« (Slavík v Domašíně se narodil), právem napsal prof. Dr. Kalousek (»Osvěta« r. 1883.), že kniha ta jest z nejznamenitějších monografií v české literatuře, že jest monografií vzornou a jest prý si jen přáti, aby česká města všechna měla tak důkladně spracované paměti své.

Nejen toto lichotivé uznání svědomité píle, ale také zajisté láska ku práci vůbec a konečně i výzev čtenářského spolku ve Vlašimě byly na příčině, že Slavík podjal se práce téměř sedmileté, jejíž výsledkem jsou obsáhlé »Dějiny města Vlašimě a jeho statku,« založené z největší části na původních archivních pramenech. Slavík prací touto ukázal, že jest dějezpytcem již vyškoleným. že umí výhodně těžiti nejen z hotové (tištěné) literatury dějepisné, nýbrž i z památek a listin netištěných. Kdo ví, jak vypadají archivy některých našich měst. jaká směsice neseřaděných fasciklův a městských pamětních knih i protokolů zasedacích toužebně čeká na svého archiváře, ten pochopí, co znamená, podati z tohoto nezáživného materialu celistvý, zaokrouhlený obraz dějinný. Tu nepostačí pouhá píle ani vytrvalosť, tu musí pomáhati skutečná láska k tomu předmětu. Slavík má k takové práci vlastnosti všechny a nad to jest střízlivým badatelem, který si osvojil také dostatečnou dávku vědecké kritiky. — Slavík také nelitoval cest do archivů pražských, hledaje ku práci své material, prozkoumal archivy sousedních měst a míst, s nimiž město Vlašim přicházelo do různých stykův, a vůbec učinil vše, jen aby práce jeho byla úplnou, a což jest ještě záslužnější, aby všechny jeho údaje opíraly se o řádné historické doklady, pokud možná o úřední listiny. — A dlužno tedy dáti pravdě místa, že Slavíkovy dějiny města Vlašimě jsou rovněž jako »Dějiny Domašína« monografií vzornou, ba odvážil bych se tvrditi směle, že jsou ještě důkladnější a propracovanější. Zdá se mi, že tvoří také umělečtější celek, tak že čtenáře uspokojují i po stránce umělecké.

Spisovatel rozdělil si práci na čtyři oddíly: 1. Vlašim od nejstarších časův až do konce husitských válek. 2. Od válek husitských až do začátku války třicetileté. 3. Od války třicetileté až do r. 1848.

[1]) Nyní na c. k. vyšší realní škole v Brně.

4. Vlašim svobodna od r. 1848. — Na počátku každého z těchto ddílů spisovatel pojednává o majetnících statku vlašimského, při čemž tenář doví se mnohého zajímavého zvl. o arcibisk. pražských Janu)čku z Vlašimě a Janu z Jenštejna (ve XIV. stol.), o Trčcích z Lípy okolo r. 1500.), o Klenovských ze Plení (v XVI. stol.), o pánech Talmberka a hlavně o knížatech z Auersperka od r. 1744. až do ejnovější doby. — Dále probírá vniterné poměry městské, právo oudní, živnosti, záležitosti církevní, školní, slavné rodáky a poddanské oměry. Vysvětluje městská privilegia, práva a povinnosti konšelské, rhy a cechy. V době po r. 1848. rozepisuje se také o vzdělávacích, odporovacích a zábavných spolcích. Poslední oddíl vůbec považuji a nejpodařenější a ve příčině spracování nejnamahavější. Neobyčejnou ozornosť spisovatel věnoval také místopisu města Vlašimě, a divím e neobyčejné vytrvalosti, s kterou dovedl vypočítati ze starých áznamů městských, kolik let která rodina ten aneb onen dům ve 'lašimě držela a obývala. — Ku konci přidává také letopisný přehled ůležitějších dějů, seznam míst a rodův i s podařenou a přehlednou napkou celého města Vlašimě. Připomenuli, že celé dílo má také ěkolik obrázků (pohled na město, znaky pánů na Vlašimi a j.), vedl jsem co nejdůležitější. Větších poklesků v knize není, jen lužno opraviti některá tisková nedopatření a zkomolená vlastní ména, čeho žádný spisovatel při tak veliké práci a při tak bohatém materialu lehce vystříci se nemůže.

Čtenářský spolek vlašimský může se pyšniti monografií touto, terá nákladem jeho byla vydána, a vyslovuji bez obalu, že zvolila u práci té historika nejpovolanějšího, který s patrnou láskou o díle om pracoval. Jestliže přece našli se lidé,[1]) kteří odvážili se pro ednu nebo dvě sobě nepohodlné věty — které mimochodem řečeno aké doložiti lze úředními listinami — odsuzovali celé dílo, pak může Slavíkovi útěchou býti výrok Havlíčkův: »Kdo chceš vlasti 'děk si získať, přízeň doby nehledej.« Jak mohl by vážný historik osměliti se upravovati historii dle vůle a přání několika lidí? Kdo emá odvahy napsati v dějinách pravdu, ať raději vůbec nepíše. lavík dějinami města Vlašimě ukázal, že mu jde jen o pravdu a ikoliv o lidi; a to mu bude vždy připočítáno za zásluhu. *—mn—*

)zieje Słowiańszczyzny pólnocno-zachodniej do połowy XIII w. przez W. Bogusławskiego. (Č. d.)

Učení páně spisovatelovo o starobylosti sídel slovanských ' Germanii i s této strany Labe stává se ještě pravděpodobnějším, dyž uvážíme, co vypravuje o stavu Slovanstva severozápadního ' II. díle své práce. (§§. 14.—28. Slovanstvo severozápadní od VI. lo XIII. století.) Jen mysl záštím národním zaslepená a z úmysla ravdu překrucující aneb tak konservativní, že doktriny po staletí

[1]) Část městské rady vlašimské vydala o monografii té kritiku nepříznivou, a kterou spisovatel velmi důstojně odpověděl.

hlásané již proto za nezměnitelné a pravdivé považuje. může s ještě domnívati, že lid s tak vyvinutým průmyslem i obchodem, li vlastností. jimž sami odpovědní nepřátelé se podivují, takovéh náboženského přesvědčení, na takovém rozvoji vzdělanosti vůbec, lic který tolik známek svého bytí vtiskl těm, kdož od něho mají byt staršími a vzdělanějšími: teprve tak pozdě (jak napořád ještě s hlásá) zaujal sedliska svá, jsa, prý, nejmladší z Ariův evropských

Dík budiž za to spisovateli, že nedav se zastrašiti osuden kaceřovaných předchůdců svých a přistoupiv ku bádání starožitnos slovanské ne s hotovým již v duchu náhledem, nýbrž s mys nezaujatou, kteráž nevěříc auktoritám sama zkoumá, srovnává nedbaje hany ani úštěpků: směle pronesl své míněni a nejen prones ale mnohými důvody podepřel.

Neníť ovšem snadno vymaniti se ze svěrací kazajky německ vědy, neníť lákavo vystaviti díla svá, plody úmorné práce, niči než vědomím vykonané povinnosti neodměněné na pospasy vše těm kritickým časopisům německým, které vše, co se neporovnáv s tím, čemu učí němečtí učení, čemu učí německá věda a co odpír národní německé pýše nyní v zenithu stojící, porazí třemi slovy »spis jest nekritický.«

Budiž mi tu dovolena malá odchylka. Jako chlapečkové slýcha jsme: »Nejstarší obyvatelé Čech byli Bojové, je vypudili« atd. N gymnasium totéž nám vykládali a v příručných knihách dějepisnýc čteme opět: Nejstarší obyvatelé atd. ut supra, a přece sám Palack r. 1862. (Kobrův »Slovn. nauč.« II. str. 377. sl.) řekl, že »kdyby někte jména řek a hor českých nepřipomínala sama zvukem svým původ cizojazyčného (Labe, Vltava, Jizera, která jména ostatně jiný badatelům nezní cize). mohlo by bráti se i v pochybu, zdali n rodové cizí byli kdy skutečně osedlí v Čechách a netoliko najezdní dočasni.« Ejhle! cize (když již dáme tomu) znějící názvy jso důvodem, máli se dokazovati — ve smyslu německé vědy, — ž na území slovanském byli cizí kmenové, ale starobylá slovansk znějící jména na území nyní německém ba i dosud slovanském z do ze kterých kromě holých jmen geografických nic není známo, n smějí býti svědectvím, že obyvatelstvo současné bylo slovansk A proč? Poněvadž německá věda učí, že tam před Slovany sídl Germani. (rozuměj Němci) anebo, když Němce tam nijak usad nelze. Keltové — ti jako beránkové snesou všechno a z jazyk jejich, jak známo, i Teplice, Býčí skála a podobné lze vyložiti! Nedávno zase pronesen, vlastně znova ohřát našincem »nezvratn důvod pro jsoucnosť Keltů v Čechách a na Moravě: »Tu i ta nalézají se starobylé mince (duhové mísky); poněvadž nepatří a Němcům (o nichž Tacitus svědčí. že zboží vyměňovali) ani Slovanů (kteří ani za dob mnohem pozdějších v X. století neznali peně nezbývá nežli vzíti za pravé, že jsou — keltické, a musíme se, př spřáteliti s myšlenkou, že za doby předvěké Keltové v zemích naši přebývali. a zanechati učení Šemberova!?« atd. V Čechách byly vš

nalezeny i mince římské (na př. v Chrudimi). Nebyli snad Římané praobyvately Čech?! Tak když to, co němečtí učení na světlo vynesou, napořád za pravé, takořka za dogma se považuje a každý odpor za kacířství a kdo jej zdvíhá za nedouka se vyhlásí, jaký div, že fantasie odevždy nám súsedů dospěje až i k takové etymologii, aniž bojí se výsměchu všeho vzdělaného světa, jak u dvou jmenovaných místních jmen! (P. d.) *P. Papáček.*

Črty Varšavské. Napsal *Edvard Jelínek.* (Č. d.)

4. »Na svatební cestě.« Jeda z Varšavy do Petrohradu spisovatel poznal dvé šťastných novomanželů, kteří konali svatební cestu z Varšavy daleko za Ural do Irkutska, nic dále než 5611 verst za Petrohradem. Za dva měsíce hodlali tam doraziti vlastí vlku, sněhu a ledu. Nebylo to šílené dobrodružství, nýbrž radostné překvapení mělo spůsobeno býti dědu mladé paní Žošky, jenž jako vyhnanec dlel na Sibiři, a jakkoli amnestován, nemoha pro stáří vydati se na dalekou cestu, tou jedinou nadějí kojil se na sklonku života svého, že aspoň jednou za celý život spatří milovanou vnučku svou šťastnou v objetí šťastného manžela. Rozsáhlé přípravy konal kmet na přivítanou hostí, a mladí manželé, čím více blížili se konci obtížné pouti, tím více napínali síly své, spěchajíce. Ale neshledali se s milým dědečkem. Neboť právě když stanuli před domem dědovým v Irkutsku, vynášeli mrtvolu jeho k odpočinutí věčnému. Smutně vydali se na cestu zpáteční, odnášejíce na památku vlasy stříbrem prokvětalé před časem.

5. »Ze života lva.« Lvem tím jest p. Zenon, přítel spisovatelův, spanilosti ženské ctitel a znalec výborný, spolu mladík vzdělaný, moudrý a krásný. Přátelé sedávají spolu v Saské zahradě varšavské při kávě. Jednoho dne spatřil Zenon mimojdoucí dámu krásy nevídané, k níž zahořel náhlou milostí. Však nebylo možno najíti stopy vedoucí ku krásce, aniž k ní jakkoli přiblížiti se. Až jednou, nešťastnou náhodou ztrativši jehlici s orlicí polskou, klenot sobě zvláště milý, kráska neznámá nucena byla osloviti naše přátely. Zenon chytil se příležitosti té i jal se hledati jehlici spůsobem všemožným, ale namahal se marně. Zatím dověděl se náš přítel Zenonův od paní starostové, že dáma ta krásná sluje Honorata, že jest vnučkou paní starostové, a dosáhl toho, že i s přítelem Zenonem pozván byl k ní na večírek. Kdo byl šťastnější než Zenon po těchto zprávách, zvláště, když mu přítel napověděl, že podobné jehlice vyrábí zlatník X. v Krakově? Dle mravu Zenon poděkoval paní starostové, ale od toho okamžiku jakoby země pod ním byla se propadla. Nadešel večírek ustanovený, ale Zenona nebylo. Konečně v hodinu dosti pozdní dostavil se Zenon, přijev právě rychlíkem z Krakova. Naleznuv tam ztracený poklad, prosil, aby se dáma, jíž se týče, o jehlici přihlásila. Honorata, působením přítelovým Zenonovi nakloněná, ráda se přihlásila a za nedlouho odměnila se šťastnému nálezci vlastní rukou svou.

6. »S prahu slávy umělecké.« Česlav, zámožný mladík, při tom vzdělaný a skromný a nadšený ctitel umění, byl hudebním referentem předního denníku varšavského. Jednoho dne navštívila jej stará paní chudobná se svou dcerou Marií, jež za nedlouho jakožto pěvkyně poprvé vystoupiti měla u veřejnosť na koncertě. Na prvním úspěchu tom záleželo, mělyli poslední peníze ubohé paní vynaloženy býti na další hudební vzdělání Mariino v Miláně; prosila tedy paní za laskavé posouzení mladé umělkyně. Česlav poznal, že Marie jest dívka skromná, vzdělaná, ale pro divadlo snad až příliš skromná; slíbil, že učiní seč bude. Nadešla doba koncertu. Návštěva byla slaba, a Marie trémou zmožená, nedodělala se ani nejmenšího úspěchu. Kdežto referenti ostatni, píšíce zdvořilé frase, mezi řádky ukrývali rozsudek nepříznivý, Česlav, ačkoli hned z počátku pojal náklonnosť k Marii, věren zůstávaje povinnosti, rozhodnými slovy odsoudil výkon Mariin, chtěje tak předejíti nezbytnému sklamání, jež dobrou dívku na dráze umělecké očekávalo. Týž den vzdal se činnosti referentské a začal ucházeti se o srdce Mariino, jež brzy stala se jeho milovanou chotí. (O. p.) *L. Šolc.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Díl I. „Maloměstské historie.“ Nakl. J. Otto. V Praze. 1890. Seš. 1.—7. Po 32 str. 15 kr.

V prvních sedmi sešitech ukončeny dvě povídky: »U rytířů« a »Na staré poště.« Obě jsou idyllické maloměstské obrázky z nynějšího století s pozadím slabě historickým. Jirásek ukázal svou stylistickou zručnosť právě tak v povídkách historických jako v novellistických obrázkách moderních. Pokud známe Jiráskovy práce, bývají pravidelně nejzdařilejší ona místa, kde líčí tichou idyllickou domácnosť; tu jemné péro jeho kreslívá mistrně. Kde líčí veliké události historické, pozbývá potřebného klidu a druhdy objektivnosti na újmu pravdy dějinné. Nejvíce přátel zjednaly mu tudíž ony povídky, v nichž více méně podal obraz domácnosti české s jejími radostmi a starostmi. (»Psohlavci,« »Maryla,« »F. L. Věk,« »V cizích službách« ...) Přítomné kresby jsou drobnější práce jeho jedny z prvých, ale zajímavy zvláště svými originalními postavami P. Hippolytem Dupalem a obuvnickým mistrem Potůčkem (»U rytířů«), P. Staroveským a mistrem Voborníkem (»Na staré poště«). Irenka v první povídce a mladý Pavlovský se svým vlasteneckým zápalem ve druhé — jsou postavy více méně dle známé romantické šablony, přece však vykresleny určitě a roztomile. V prvé povídce zvlášť vane jakýsi dech snivosti romantické se sanguinickými povahami Italie, celek pak obestřen jemnou mlhou tajemnosti, s níž se shledáváme v rytířských romanech, ač o samé paní Zárobové méně to platí. — Druhá povídka je celkem zaokrouhlenější stavbou, ba i postavy její více odpovídají skutečnosti. Sám poštmistr starý Pavlovský, i čeledín Bartoň, ovdovělá Vorlíková jsou postavy v každém tahu původní. A což teprve mistr Voborník, vousatý revolucionář, nazvaný »Láska křesťanská,« jenž prodával pušky — lásku křesťanskou

P. Staroveský se svým svatomikulášským dobrodružstvím? I ta mládež, mladý Pavlovský, Aurelie a Růžena, ač pelem poesie silně pokryti, jsou postavy lidské duší, tělem. I ta stará služka, jež císaře Josefa věchtem popleskala, není bez zajímavosti.

Vůbec čtou se povídky ty velice mile. Úprava knih jest velice úhledná, ne příliš drahá. *A. V.*

Setník Halaburd. Obrazy z idyllického zákoutí od *V. Vlčka.* „Osvěta" 1889.

Z obsahu díla jest se nám obmeziti jen na tolik, co nezbytně souvisí s jeho rozborem: arci taková několikařádková tresť spisu objemného a sytého nemůže vypadnouti než chudičce.

Setník Halaburd, poraněn byv ve pruské válce, přibyl do Kosobud, odkudž před lety jakožto učitelský pomocník hanbou byl prchnul. Kde kdo vítal jej radostně, nade vše pak starý učitel Velát a dcera jeho Anděla, druhdy jeho nejmilejší žačka. Starší sestra její Růžena, první, tajná Halaburdova láska, provdána byla za polesného Lebedu, jehož pustým žertem kdysi k útěku svému byl pohnut. Manželství ono nebylo šťastno: muž hýřil, týral ženu, nedbal povinnosti ani poctivosti. Růžena se trápila nevýslovně, a když ji Lebeda znectil právě o návštěvě setníkově spůsobem nejhrubším, prchala za noci lesem, aby si sáhla na život. Halaburd a služka Barča s těží jen jí překazili děsný plán; za to upadla v horečku. Též setníka urazil polesný tou měrou, že jej Halaburd vyzval na souboj; na štěstí příručí Kronus odhalil věc Anděle, jež souboj v čas zamezila. Přede blížícími se Prušáky odjel setník v ústraní s bohatou, sličnou vdovou Kamilou, ani netuše její raffinované mravní zchátralosti, jíž se stával jižjiž obětí, když mu v čas otevřel oči správec Kalivoda: právě Kamila rozrušila svými záletnickými kejkly jeho čistý poměr k Anděle, posléze jej odpudivši. Lebeda svržen byv ze služby, zpustl docela a bídně zahynul. Halaburd přijal dvé jeho dětí za své, nabídl ruku Anděle a usadil se v Kosobudech.

Přítomná kniha má ve vývoji romanové tvorby V. Vlčkovy svůj význam: jeviť se v ní proti dílům předešlým dosti značitý příklon k realismu. Tím není řečeno, že by se byl autor ze živlu romantického vyprostil nadobro; srovnejte si na př. jen noční lesní sceny (XXII.—XXIV. a XXXII.) s předchozími pracemi a s jistou obměnou ovane vás ovzduší známé. Autor nazývá své dílo »obrazy z idyllického zákoutí,« plyneť tu souřadně děj kolikerý, z nichž jeden ve druhý zasahá, více méně jej podmiňuje; název zákoutí »idyllického« dlužno arci bráti cum grano salis. Doba vlastního děje od příchodu setníkova po jeho zasnoubení s Andělou jest poměrně kratička i zabírá se svými událostmi sotva polovice spisu. Ale autor uvodí nás hojnými episodami a reflexemi co chvíle do minula, rozvinuje tak před námi osudy osob jednajících téměř od samého jejich dětství. Jednolitosti díla hrozí tím spůsobem nejedno úskalí, avšak Vlček dovede v ústrojí dějové vklíniti odbočky podobné po pravidle tak příhodně, že účinkují dojmem toužebného klidu, jinde bavící rozmanitosti a teprve jimi

jednotlivé obrazy se dočelují. Idealní osou skladby jest setník Halaburd. Už jeho první objev nás upoutává, všeliké jeho další jednání nás živě zaujímá, trneme oň, když se octne v Kamiliných klepetech, snad mu i v duchu vyčteme kousek neprohlédavosti a na konec dáváme za pravdu soudu, jejž o něm pronáší Anděla: »Jsou přece také lidé dobří, dokonalí, jichžto šlechetnosť se ničím nedá zviklati — jako setník Halaburd.« Jedné věci mohl spisovatel pominouti a nebyl by nic ujal hrdinově velikosti, — míním jeho souboje. Co tu platen všecek disput o uražené cti ať národnostní, ať osobní! Pokud o své váze potrvá přikázaní: »Nezabiješ,« potud souboj romanový nebude, nežli pouhou prskavkou. Pravím souboj romanový; ve skutečnosti jde ovšem o něco neskonale důležitějšího, nežli jest belletristická přikrasa pochybné ceny, zvláště ceny paedagogické. —

Postava setníkova účinně kontrastuje s Lebedou, jehož poměr k Růženě vzbuzuje ve čtenáři zájem čím dále zmocněnější. Dotyčná líčeň povahová jeví se býti znamenitým kouskem praktické psychologie. Sledujte si náruživce Lebedu od jeho dvojakých zápletů za svobodna až po jeho smutnou smrť, jíž se činí zadosť aesthetické spravedlnosti, nebo stopujte Růženu od jejích městských snův až po tu chvíli, kdy zahání muže tyrana od smrtelného lože, soudu našemu dáte za pravdu. Nemenší obratnosť osvědčuje autor v charakteristice Kamilině ve druhé fasi děje. Oné venkovské »husičky,« za niž byla vylíčena před odchodem Halaburdovým, v ní arci nenalézáme, aniž se převrat vysvětluje. — Útlocitnou Andělu kreslil spisovatel, jak viděti ze všech příznaků, se zvláštní péčí a zálibou. Vůbec až po tu věrnou Barču jsou jednotlivé postavy určitě vyhráněny, povahy přesně vymezeny. Škoda jen, že bylo pominuto prostředku ve příčině té zajisté neposledního: svéráznosti dialogu. Kronus a částečně Lebeda činí místem výjimku, jinde však rozmluva plyne kolejí jednajícím osobám sotva přiměřenou. V »Samohradech« vyznamenal se Vlček mistrovským povahopisem dětí. Ve spise našem jest z dětí nejzdařileji vykreslena malá Andělka (zvl. V.); Ivánek a Emilka jsou se svými divadelními vědomůstkami a narážkami méně přirozeni. — Mimochodem budiž dotčeno, jak šťastně vylíčil spisovatel poměry »staré školy« s líce, jejichžto rub vnucuje se nám odjinud jakoby o závod. Formalní přednosti skladeb Vlčkových jsou známy a všeobecně oceňovány.

»Setník Halaburd« není dílem velikého slohu, ale jest v něm kus života znamenitě zachyceného a vtěleného v řadu typických postav. Život ten jeví se rozmanitě. Ale nade vším, což v něm pustého, drsného, prohnaného, slabého, odnáší mravní vítězství idealní poctivosť — a tato myšlenka vtiskuje pečeť celému dílu. Prací takového rázu potřebí dnes u nás na výsosť. *Jos. J. Vejchodský.*

O učbě dějepisné z českých a rakouských dějin na škole obecné od *Lad. Jos. Kováříčka.* Urbánkovy „Bibliotheky paedagogické“ sv. 147. V Praze. 1890. Str. 142. Cena 1 zl. 20 kr.

Spis tento není soustavnou methodikou pro české a rakouské dějiny na školách obecných, nýbrž řadou článků, ve kterých se učba

ějin řečených rozbírá pouze ze zvláštních hledisk některých, byť se i ve »všeobecné části« knihy četly nápisy o věcech obecných, ako jsou »O mapách dějepisných,« »genealogických tabulkách« a t. p.

Pan spisov. obral si mimo jiné úkolem ukázati, v čem čítanky na obecných školách nyní zavedené vyhovují po jeho soudu tomu, aby žákům obecné školy podaly obraz dějin českých a rakouských. a vyličuje tudíž na některých místech i polemicky, jak by ve škole vykládal některé příběhy historické, jichž rozbor bývá z nejednoho důvodu nesnadný a choulostivý. Z té příčiny zdá se nám, že by bylo přihodnější bývalo, kdyby přehled článků dějepisných, pokud jsou v čítankách pro obecné školy, byl ve spise položen v čelo »části všeobecné« a nikoli na konec její, neboť »všeobecná« část tato zabývá se velmi zhusta jen zvláštními články čítanek. Jinak bylo by lze lecco namítať i proti některým úvahám obecným, které jsou v této části spisu; nemínime však námitek ryze odborných rozkládati ve stručném oznamu.

Za to zasluhuje veškeré chvály vřelosť, se kterou se spisov. ve druhé »zvláštní« části knihy zabírá do dějin českých. Jeví se tu také slušná znalosť literatury odborné, ač se někde postřehují též stopy, že spisovatel přidržuje se nevěcných soudův o historických událostech, nemaje patrně povědomosti o tom, jak byly důrazně vyvráceny. Někde se arci takový omyl omlouvá poněkud vlastenectvím, jež p. spisovatele přimělo setrvati při mínění, třebas vědecky nedoloženém. Není však kniha ani bez několika naprostých nedopatření a chyb, které se i na nejednom místě opakují. Nedostatky ty převáženy hojnými příklady a událostmi správně uvedenými, kterými auktor zejména v dějinách českých dokládá příznivé výroky o jednotlivých panovnících a slavných mužích. Z básní na konec položených však bylo některé vypustiti; je to pouhá, ba i nechutná prosa. Slohem spis nevyniká; především vadí mu na mnohých místech rozvláčnosť, leckde i ledabylosť, omluvná jenom v denních časopisech.

Celkem spis pomůže dobře učitelům v dějepisné učbě na škole obecné, ačkoli by při náležité stručnosti mohl polovičním objemem a za poloviční cenu vystihnouti touž látku, kterou podává nyní. *J. M.*

Knihovna lidu a mládeže.

O zachování stavu rolnického. Pořada úvah socialně-politických. Podává *Rudolf Vrba.* V Praze. 1889. V komisi knihkupectví A. Reinwarta. Nákl. vlastním. Str. 222. Cena 70 kr.

Nestává snad lepšího časového spisu pro obyvatelstvo našich zemí než kniha tato, právě teď v nejvhodnější době ku poučení vydaná. Neboť jestli rolnický náš stav povolán, aby na sněmích o zákonech budoucnosť jeho zjišťujících rokoval, jako na př. o zákonu říšském ze dne 1. dubna 1889, č. 52., jenž o zavedení zvláštních předpisů dědičných pro hospodářské usedlosti prostřední velikosti rokování a

ustanovení platných předpisů jednotlivých zemí sněmům našim ponechává, musí sobě každý občan, i ten, jenž příležitosti neměl na vysokých školách potřebných národo-hospodářských vědomostí nabýti, především získati aspoň známosť dějepisného vývinu nejenom práva stávajícího, jak pozemkového, tak i obchodního, nýbrž i nabýti pravého pojmu o trhu světovém a o tvoření se cen zboží na něm.

Krátce, avšak zřejmě a snadno pochopitelně podává spisovatel v jednotlivých 25 úvahách socialně-politických vysvětlivky na nynější stesky našeho rolnictva ponaučením o hospodářství severoamerických Spojených obcí, o změně ve světovém obchodu, o clu ochranném, kdy a pod jakými podmínkami by dovedlo našeho rolníka zachrániti, o příčinách zadlužení zemědělství evropského vůbec; předvádí nám historický obraz selského stavu ve středověku se zvláštním zřetelem zemí českých; záhuby stavu rolnického zavedením u nás římského, pohanského práva; zrušení nevolnictví; povinností šlechty a selského stavu. Přirovnav liberalismus, kapitalismus a socialní zásady křesťanské přijde k rozsudku oprávněnému, že moderní římsko-liberalní zákonodárství, jež zavládlo od r. 1848., jest vlastně lichvou spáchanou na majetku pozemkovém a jehož zhoubné následky pro lid i pro stát pod vlivem kapitalismu nás vésti musí ke komunismu.

Ačkoli půda jakožto majetek soukromý musí zůstati nedotknutelným, přece musí míti právo veřejné, tak že jednotlivec nesmí půdou zacházeti dle svých choutek. Rolník mozolnou svou prací živí řemeslníka a průmyslníka, a kde živen tento, vzniká obchod, rozkvétá umění; vlastnictví půdy nesmí se tedy ponechat úplné libovůli jednotlivců — parcelářů. Ze zásady této odvozuje spisovatel základy práva selského, rozdíl otázky úroků z kapitálu nebo gruntovní renty a pravý význam úvěru a hypotheky pro rolnictvo a konečně do jaké míry zadlužiti by se směly statky, a činí návrhy k selskému právu dědičnému. — V posledních 8 úvahách obsaženy jsou rady rolnictvu, návrhy o potřebných změnách zákonů jak socialních tak daňových, jakož na jedině pravý základ společenské nápravy v náboženství křesťanském.

Přál bych si, aby kniha tato v rukou byla každého křesťanského rolníka, z níž by nabyv dobrého poučení na základě dějin pravých jakožto člen těžce zkoušeného národa českého se vzpamatoval a mravní silou svou nového blahobytu dospěl. V

Přítel domoviny. Knihovna prostonárodní. R. I. 1885. (O.)

Svazek III. „Lid na železnici." Drobné povídky *I. Geisslovy.* — „Z hanácké vesnice." Obrázek *Ot. Bystřiny.* — „Ze švédských krajů." Z cest *Jos. Kořenského.* — „Dítě." Vesnický obrázek od *Fr. Chalupy.* Str. 200.

Desíti kratinkými povídkami, psanými více duchem zasmušilým než jasným, snaží se Geisslova baviti čtenáře. Námětů k povídkám jak u spisovatelky zvykem, poskytlo nádraží. »Papoušek« mohl být vynechán. Obsah neuráží. — »Z hanácké vesnice.« V kterés

hanácké dědině, tušíme, že v Brodku u Olomouce, stavěli akciový cukrovar. Této události upotřebil Ot. Bystřina (Ferd. Dostál) ku svému obrázku. Kresba hanácké vesnice z péra Bystřinova není povšechně pravdiva; tak hanáckou dědinu čtenáři nesmějí si na celé Hané představovati. Také vzorem nadšeného katol. kněze není Bystřinův Pater Josef, jakých prý bohužel pořídku, zvláště na ubohé Moravě (str. 84.—85.). Práce Dostálova jeví se nám jaksi nedokončenou. Mnoho pravdivého z hanácké povahy zachyceno. Zpanštělý Blaťák se podařil.[1] — »Ze švédských krajů.« Kořenský z pouti své do Švédska, zvláště severního, vypravuje čtenářům. Kdyby vynechal p. spis. učených výkladů (str. 173., 174.), obyčejní čtenáři byli by spokojenější. Kořenský píše pěkně. — Několikařádkovým vesnickým obrázkem »Dítětem« obyčejného rázu zakončen třetí svazek. Holka jde do Vídně, nazpět přijde mravně zničená, zanechavši ve Vídni své hříšné lásky — plod. Doma se vdá za hodného muže, nezmiňujíc se mu o dítěti nemanželském. Muž se dozví vše, v rodině zle. Žena se oběsí.

Svazek IV. „Dva barikádníci.“ Povídka *J. Arbesa.* — „Vzorná obec.“ Vzpomínka na Fr. Skopalíka od *J. Herbena.*

»Dva barikádníci« v »Hlídce lit.« posouzeni, a sice tak, že ni odsouzeni ni vychváleni nebyli. (Viz r. III. r. 1887.) — »Vzornou obcí« míněny jsou Záhlinice u Hulína, v níž bydlí říšský a zemský poslanec Fr. Skopalík. Slohem pěkným vylíčil nám p. spis. svůj pobyt v Záhlinicích, upozorňuje při tom na zásluhy o obec Fr. Skopalíka. Vřele doporučujeme.

Svazek V. „Zemský ráj.“ Povídka od *Elišky Krásnohorské.* — „Na saních.“ Zámecká povídka od *T. Novákové.* — „Konstituce v horách.“ Obrázek z r. 1848. Napsal *J. Koblížek.* Str. 192.

Spisovatelka slohem básnickým, obrazy přeplněným, líčí osudy dvou mladých srdcí, která po delších nesnázích jsou svoje. Cílem povídky jest lásku k vlasti buditi. — »Na saních« odehrála se událosť politování hodná. Zplašení vraníci vyvrátili saně, poranili divokého prince Oskara, který nehody byl původcem, a kočího Toníka. Princ rozzuřený Toníka dobil, čím veliký zármutek ustrojil milence jeho Cilce a jejímu otci, který zažádal z panské služby za propuštěnou. Oskar trestu neušel, jízdou vzal za své. Obrázek tento jest prajednoduchý svým zauzlením a dějem, za to líčně krajiny jsou pěkny. — V »Konstituci v horách« vyloženo, jak působila v lidu ještě nevyspělém pro dřívější porobu neočekávaná konstituce. (Dokončení této povídky jest v VI. svazku.)

Svazek VI. „Povídka o Viktorce“ od *Václava Řezníčka.* — „Konstituce v horách.“ (Dokončení.)

Z prací Řezníčkových nejslabší jest hořejší roman. Na 210 str.

[1]) Dříve ostřeji dotčeno v tomto listě osoby O. Bystřiny, když o ni zavaděno bylo. Stalo se tak na základě referatu z jiného listu. Zprávu svou tímto na pravou míru uvádíme.

rozkládá se rozředěné povídání o Viktorce, podivné holce z Náchodska, která ženichy vybírala, až se z toho dle pověsti lidové zbláznila. Pan spisovatel jakoby posudku svého díla se bál, praví (str. 209.), že nebude třeba dravé kritice dostatečným, ale za to bude četným čtenářům milým, vždyť kostru k němu složila B. Němcová. V romaně možno několik stran vynechati, a čtenář necítí, co se stalo. Čeština mohla býti lepší. Závěrečné vypravování není v náležité spojitosti s dějem. Jednání osob z většiny přirozené a náboženství nikde neurážející.

J. V.

Libuše, matice zábavy a vědění. R. XX. č. 1. (běžné č. 123.). Cena ročně 1 zl. „Povídky“ od *Fr. Heritesa*. Str. 158.

Nejrozšířenější knihovnou u ženského pohlaví jest »Libuše,« neboť dle seznamu z r. 1884. měla »Libuše« na 7000 odběratelek a odběratelů (na 800 z Moravy), za pět let však později načítali jsme jich 8525, z nichž 1166 z Moravy a něco maličko ze Slezska. Tento dosti slušný počet členů vybízí nás, abychom pozornosť věnovali také této »Matici zábavy a vědění« a pak mohli oznámiti, nakolik vyhovuje svému poslání u jemné pleti, která, jak obyčejně se praví, jest z hlavních vychovatelek národa.

»Libuše« pěstuje jen zábavnou četbu, ačkoli nebylo by na ujmu čtenářkám jejím, kdyby ob čas něco poučného, prostonárodním slohem psaného, jim podala, by se vyhovělo i programu této knihovny, jako matice zábavy a vědění. Ovšem jest pravda, že každá dobrá kniha zábavná vzdělává, ale jiná otázka jest, v jaké míře; konečně toho vyražení naše ženy užijí až po krk, vždyť prý jsme nyní národem samých plesů, vínků, radovánek, jubileí atd.

Letoši ročník, dle prohlášky na obálce vytištěné, zdá se mnohoslibným, neboť redakci podařilo se opětně získati »Libuši« řadu cenných knih z per nejpřednějších spisovatelův a spisovatelek našich. Budou otištěny ve XX. ročníku tyto spisy: Č. 1. »Povídky« od *Fr. Heritesa;* č. 2. »Z mojí galerie obrazů.« Novellistické črty a humoresky od *Václava Beneše-Šumavského;* č. 3. »Právo lásky.« Roman od *Sofie Podlipské;* č. 4. »Chlumy.« Pohorské obrazy, črty a pověsti od *V. Lužické* (řada druhá); čís. 5. a 6. »Roman na bojišti.« Napsal *S. B. Heller;* č. 7. »Chlumy« od *V. Lužické* (řada třetí). — Jaká cena označených knih, mají ukázati tyto kratinké o nich zprávy.

První knihou v letošním ročníku jsou »Povídky« od *Fr. Heritesa,* kterých na počet čtyři, z nichž první »Znamení« jest malé ceny. Hlavní myšlenka: věřiti v rozličná znamení a souditi z nich o životě lidském, ztrácí se v dlouhém povídání o rodině Bouckých. Dobře, že povídku skončí strýček z Ameriky, Václav. Na dvou místech (str. 13., 20.) probleskuje poněkud smyslnosť. — Ostatní tři povídky »Diva,« »Miniatura« a »Granát přináší štěstí,« jsou mnohem zdařilejší. V »Divě« zobrazen život dívky, která z maloměstského života přese všechny předsudky svých rodáků vybrala se do Prahy, aby vzdělala

e na zpěvačku operní. — Děj »Miniatury« odehrává se v Tridentě. Miniaturu zakoupil u obchodníka ve starožitnostech hrabě Rovelský. Koupená miniatura představovala matku jeho milenky, kterou přivedl Rovelský ku pádu. Hrabě napravil vinu, přijav dceru po milence do svého domu. — V poslední povídce »Granát přináší štěstí« také jest něco z italského života. Ital Spadoni usadil se v Čechách. O jeho dceru Teresinu ucházel se Žlábek a pomocník v jeho dílně Vlach, Gasparo Zorboni. Teresina přála nejprve Zorbonimu, ale když tento ji nechal, vzala si Žlábka.

Osnova povídek mohla by býti pevnější. Neočekávané události, jako na př. strýček z Ameriky, ruší stavbu děje. Mluvě neškodilo by, kdyby místy se přebrousila. Že by překupnice z malého města tak rouhavě mluvila, jak psáno na str. 19.: »hostii bych na to chtěla vzít« (!), nevěříme. Prosíme, by se neprofanovalo, co katolíkům nejsvětějšího. Kromě Znamení možno ostatek přečísti. *J. V.*

Robinson Krusoe. Dle vydání Dan. Defoea a Jách. Jindř. Campea mládeži vypravuje *Dr. Jan V. Novák.* V Praze. 1890. Nakl. I. L. Kober. Cena 80 kr.

O tom, zdali Robinson se hodí mládeži, účty dávno jsou zavřeny. Je to čtení jí nejmilejší, vyhovujíc rovněž jeho pudu po činnosti jako jeho obrazivosti a nezkaženému citu. Čím více třeba ozývati se proti napodobeninám Robinsona a rozličným historiím indiánským a dobrodružným, tím jasněji se jeví cena a význam Robinsona.

Přes to vše v našem písemnictvu Robinson nebyl samostatně vypravován aniž dobré vypravování přeloženo náležitě. O samostatné vypravování není také co státi; tu jest nejlépe držeti se textu původního, Defoeova. Proto také nechválíme spůsobu Novákova, jenž bere kousek z toho, kousek z onoho. Ale za to má překlad Novákův jednu přednosť, které pohřešovaly překlady posavadní větší nebo menší měrou: jest proveden správnou češtinou a může tudíž bez obavy dán do rukou mládeže. Také sloh zní celkem prostě, lehce a mládeži přístupně. Cena tohoto vydání Kobrova jest mírna. —*ý.*

Albieri, Kukské povídky (Vyk.: Osv. 3.). — **Antoš**, Drobné novelly (Klen: Lit. l. 7.). — **Bačkovský**, Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužilí (Flekáček: Vl. 6.); Mluvnické rozpravy k užitku všem, kdo jakkoliv obírají se mluvnicí českou vůbec a brusičům zvlášť (Novák: Pos. z B. 8.). — **Brynych**, Štít víry (Žák: Vl. 6.). — **Cech**, Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči (Zákrejs: Osv. 3.); Nové písně (Zákrejs: Osv. 3.). — **Červený-Řehořovský**, Sbírka tabulek a vzorců (S.: Ath. 6.). — **Dostál**, Za stará privilegia (Loučecký: Č. kat. duch. 2.). — **Gebauer**, Mluvnice česká (mo-: Ath. 6.); Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské (Pastrnek: Ath. 6.). — **Hartmanová**, Vzory pletených hvězd, vložek a krajek (M. S.: Pos. z B. 10.). — **Havlík**, Povídky a humoresky (Vyk.: Osv. 3.; Lit. l. 6.). — **Heyduk**, Šípy a paprsky (Zákrejs: Osv. 3.); Na vlnách (Zákrejs: Osv. 3.). — **Hrnčíř**, Ústřední knihovna pro českou mládež. 32.—37. (Libertas: Uč. nov. 9.). — **Hulek**, Ježíškovo putování (Skřivan: Vl. 6.). — **Jelínek**, Črty Varšavské (Vyk.: Osv. 3.; Tichý: Lit. l. 7.). — **Jesenská**, Úsměvy (Zákrejs: Osv. 3.); Pohádky veršem (V-s: Paed. rozhl. 4.). — **Krásnohorská**, Bajky velkých (Zákrejs: Osv. 3.). — **Kryštůfek**, Všeob. církevní dějepis (Krásl: Č. kat. duch. 1.). — **Křížek**, Domácí lékař (K.: Lit. l. 6.). — **Leminger-Hejzlar-Hofmann**, Fysika pro ústavy učitelské (Klika:

Paed. rozhl. 4.). — **Lindner-Klika**, Přednášky (Kapras: Lit. l. 6.). — **Labiche-Martin**, Vojanská krev (Schulzova: Kv. 3.). — **Majer**, Nové jitro (Flekáček: Vl. 6.) — **Monin**, O některých druzích souřadnic projektivických. Příspěvky ku theorii křivky kruhové (K-r: Ath. 6.). — **Píč**, Dějiny národa ruského (Hodinář: Vl. 6.). — **Pravda**, Kytice. XV. (Schlesinger: Pos. z B. 11.). — **Preissová**, Gazdina roba (Poláček: Obz. 4.). — **Pogorelský**, Vychovanka klášterní (K.: Lit l. 6.). — **Rác-Mikolášek**, Návrhy diagramův a jiných pomůcek učebných pro školy obecné a měšťanské (A. F.: Paed. rozhl 4.). — **Sládek**, Selské písně a České znělky (Zák. Osv. 3.; Vítězný: Lit. l. 7.). — **Sláma**, Průvodce po Slovensku (A. F.: Paed. rozhl. 4.) Slezská kronika (Čas 10.; K-l: Mor. Orl. 60.) — **Souček**, Obrazce číselné (K. H. Uč. nov. 6.). — **Stránecká**, Sebrané spisy. I. (Novák: Pos. z B. 9.). — **Střebský** Bible a příroda (Krásl: Č. kat. duch. 1.). — **Šimáček**, Bratři (Vyk.: Osv. 3.). — **Šimek**, Soustava rakouského školstva obecného (Klika: Paed. rozhl. 4.). — **Táborský** Básně (Zákr.: Osv. 3.). — **Vognar**, Z přírody (Rak: Lit. l. 7). — **Vrba**, O zachování stavu rolnického (Red. Č. kat. duch. 2.) — **Vychodil**, Důkazy jsoucnosti boží a dějiny jejich (Obz. 5.). — **Zaříčanský**, Kresby (Libertas: Uč. nov. 7.). — **Zavadil**, Některé záhady zeměpisné (-á: Pos. z B. 10.). — Dědictví maličkých (Red. Čas. kat. duch. 1.). — Jana Havelky Vybrané spisy vychovatelské a vyučovatelské (ab.: Lit. l. 7.). — Pokladnice mládeže (Špaček: Lit. l. 6. sl.). — Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského (Tichý: Lit. l. 7.).

Časopisy.

Návštěvou u některých vynikajících romancierů francouzských.

(O.) Teď několik slov o vlašských romancieřích a novellistech.

V. Bersezio, znamenitý novellista, zakladatel tak zvaného společenského romanu (v Italii arci), vydal vloni „Viperina“ (roman). Jest to povídka beze všech nárokův, a troufáme, že autor sám žádné důležitosti socialní jí nepřikládá; tolik však budiž ku cti autorově řečeno, že se čte poutavě.

Fior di Spino vydal ohromný svazek (665 str.) povídek — obrázků ze života vesnického čerpaných, ale kdyby byl napsal 100 str. či 1000 str. či dokonce 10.000 str., záliba by byla táž. Kniha postrádá naprostě vší umělecké ceny a důležitosti. „Rosa,“ tak kniha se nazývá, jest řadou episod, špatně pojatých, jež se současně vyvíjejí, po sobě následují, jeden druhý zatlačuje beze všeho vniterného důvodu a vztahu, jediné dle „kaprice“ autorovy.

Ze života uměleckého čerpal látku ku své knize „Vita d'artista“ *Edvige Fersi.* Ale ceny velké nemá ani ta práce.

Za to všecka česť *Matildě Seraové* za její čtyři povídky, „All' erta sentinella!“ nadepsaných. Autorka zná důkladně život lidu neapolského a již nejednu perlu vybrala z té studnice nepřeberné. Arciť všecky práce její, i tato sbírka povídek, jsou rázu pessimistického, ale žal, který z nich mluví, prýští se z vroucího citu autorky s lidem. V první povídce (nápis) unáší spisovatelka čtenáře do nisidaského bagna a líčí, jak pro otcovraždu na galleje odsouzený zločinec vzplanul láskou k dítěti ředitele. Manželka ředitelova arciť dítě odstraňuje jak může, domnívá se, že obcování se zločincem jen neblahým může býti dítěti. A jakoby na dotvrzenou domněnku její dítě skutečně onemocní a také — umře. Ředitelová nechce dopustit, aby mrtvolka jejího dítěte byla na osamělém ostrově mezi zločinci pochována. Přenesou ji tedy do Neapole, ale téže noci zastřelí stráž Roccu Traettu, otcovraha, jenž se pokusil o útěk, aby mohl býti u dítěte milovaného. —

Druhé dvě povídky, „Terno secco“ a „Trenta per cento,“ jsou pravými skvosty, v oné líčí se rozuzděná vášeň lidu neapolského pro loterii, v této snaha po náhlém zbohatnutí, šmejdy bankovní. — „O Giovanino o la morte“ jest dojemnou historií lásky, jež se náhle mění v truchlé drama.

Z doby papežství čerpala *Emma Perodi* látku ku svému romanu „Fra due dame,“ jenž zajisté hojně čtenářek najde.

Mercedes (pseudonym) vystupuje na kolbiště literarní s „Noemi,“ romanem. Jest to psychologická studie zaprodané dívky, a třebas nevyniká ni novostí myšlenky ni novým spracováním, přece jako práce první slibuje, že autorka vyspěje časem v dobrou sílu literarní.

Stoupencem „benátské“ školy, jejíž předním repraesentantem jest známý u nás Castelnuovo, sluší nazvati *Alberta Boccardiho.* Škola ta vyznamenává se jemným a pronikavým pozorováním, třebas ne mohutným, přihlíží pak hlavně k vnějším zvláštnostem věcí a k fysickým vlastnostem osob, s neobyčejnou podrobností a elegancí kreslených. Čtenáři zřídka naskytá se nazírati na výjevy, aby živosti výjevu zapomněl, že má v ruce knihu, stoupenci školy té staví je mezi herce a diváka, vypravujíce, co se za zády jejich děje. A všecky tyto přednosti i vady má dotčeného autora roman „Cecilia Ferriani.“ Z romanu toho lze souditi, že Alberto Boccardi lepší ještě práce vydá.

Jak elegantní úpravou, tak i elegantní formou, zvláště „Primo ricordo“ jest pravým skvostem, drahocennou perličkou, vynikají povídky *Enrica Panzacchiho* „I miei racconti.“

O *Neeřině* „L'indomani“ rozhořel se v časopisech vlašských boj, a víte proč? Pro nápis „L'indomani,“ poněvadž prý není vlašským. Ponechejme toho kritikům linguistům, my dovolíme si poznamenati několik slov o vniterné hodnotě jeho. Neera činí s M. Seraovou, s markýzkou Colombiovou a s B. Speranim quartetto ženských romancierů, jemuž aspoň teď nemá podobného žádná jiná země. Neeřino „L'indomani“ vyniká jemnou prostotou a okouzlující elegancí ženskou. Děj jest prostinkým, ba snad ani slova „děj“ neměli jsme užiti. Osoby dotčeného romanu jednají málo ale za to mnoho myslí. Ve skutečnosti veškerý děj obmezuje se na to, že Marta Oldofredi shledá v Albertu Orianim manžela zcela jiného, nežli jakého si vysnila, čili ještě jasněji řečeno, že skutečnosť manželství neodpovídá vysněnému idealu o něm. Málem by pochybovala vůbec o jsoucnosti lásky, ale políbení, jež si dají v blahé nevědomosti dva manželé, v jejichž hlavách nestraší romantismus, usvědčuje ji z bludu. „Sarà il raggio che sfolgora e muore, sarà l'illusione che papa, sarà il sogno, il delirio di un istante; pure esiste. Raggio che non scalda tutti i colori, sogno che non rallegra tutte le noti... Ma intanto la piccola mano ripeteva con insistenza (plodu totiž): apri, io sono l'amore e la verità.“ Jak vidno, končí povídka světelným paprskem, nicméně pravé jádro povídky obsaženo ve slovech matky Oldofrediové: „L'amore è una illusione!“ Když člověk přečte tuto práci Neeřinu a spolu jiné její: „Addio!“ a „Teresa“ a zná poněkud jen Ibsenova dramata, tu musí vyznati, že i vlašská autorka po svém spůsobu snaží se rozřešiti otázku manželskou, nicméně musíme říci, že ve skutečnosti takových filosofických idealních osob není!

Luigi Capuana vydal sbírku novell pod názvem „Fumando." V prvním oddílu jsou povídky ze života obyvatelů sicilských vzaté, v druhém — povídky rázu „intimního." První díl vyniká nad druhý; v onom lépe vyniká vniterná prohloubenosť a zevní provedení. Dlužno podotknouti, že co do elegance slohu s Capuanou jediný Panzacchi měřiti se může.

Ku konci jen zmiňujeme se, že bizzarní a originalní *Ugo Valcarenghi* vydal sbírku povídek s názvem „Fumo e Cenere." Valcarenghi posud se nepropracoval z nejistoty, v které tone. Na jedné straně jest vášnivým vyhledavatelem pravdy a skutečnosti, na druhé straně upadá opět v rozuzděný romantismus, jenž zabíhá místy v idealnosť až mlhavou.

(Spracováno na díle na vlastní četbě, na díle na posudcích cizích — vlašských a francouzských listů.) *—osv—*

Literarní rozpravy v časopisech.

Bartoš, O pozdravech a jiných zdvořilostech a uctivostech našeho lidu (Obz. 5.). — **Blokša**, Doba Dantova (Obz. 4.). — **Brandl**, Dr. Beda Dudík (Obz. 4.). **Dvořák**, Osmý mezinárodní sjezd orientalistů ve Stokholmě a Christianii (Ath 6.). — **Kapras**, Psychologický základ činnosti školské (Č šk. 7.). — **Mašek**, Paměť Přibyslavská XV. věku a rukopis Kralodvorský (Osv. 3.). — **Nováček**, Za současného romanopisectví anglického (Lit. l. 6.). — **Poláček**, O našich překladech (Obz. 5.). — **Smaha**, Komenského Independentia (Č. šk. 9.). — Beneš Method Kulda (Čech 62.). — Karolina Světlá (Kv. 3.). — **Basedow**, Vliv přírodovědy na písemnictvo a umělecká zásada její (Krit. Jahrb. 2.). — **Dresdner**, Obecenstvo a literatura (Krit. Jahrb. 2.). — **Goette**. Názornosť v novější písni (Krit. Jahrb. 2.). — **Boissière**. Láska k vlasti v umění a písemnictvu řeckém (Indép. litt. 15/2). .

Paběrky.

Ukázka životopisu pro mládež. „Ó krutá, nelítostná Morano, kterážto odňalas Čechům muže, který národu svému vykouzlil z čarovné říše tonů pravé, něžné květy české, při jichž libém dechu rozněcuji se miliony srdcí, vzrušeny jsouce zvuky nejlíbeznějšími, nejdojemnějšími! Ó Morano, kterážto nevidíš, že srdce česká bolem pukají, nevidíš, že potrhalas struny varyta, z něhož proudily se melodie zlaté! Ó Morano, kteráž ani toho nedbáš, že zbavilas nás muže, který v těch trudných a přežalostných dobách nedal nám na mysli klesati, těše a okouzluje nás svými — zpěvy! Ó mnoho žalu spůsobila jsi nám, Morano, odňavši nám to nejdražší, to nejmilejší! Nuž ustaň již, prosíme tebe vroucně jménem milovaného a drahého národa českého! Hle, vzpínáme ruce k nebesům a vzýváme Boha všemocného, jenž i tebe ve své moci má, by chránil nás a naše velikány, i nedal zahynouti nám i budoucím! Leč marně. Právě rok před smrtí Křížkovského zalkala musa české hudby nad rovem nejprvnějšího skladatele českého, tvůrce národní opery české, miláčka všech vrstev národa našeho — mistra Bedřicha Smetany. A ještě nebyla ani zacelena bolestná rána tato, a již rozlétla se vším světem slovanským truchlivá zvěsť, že zemřel druhý veliký skladatel hudební, reformator hudby kostelní — nezapomenutelný Pavel Křížkovský. A opět zalkal národ český, opět potácel se ke hrobu, do něhož uložil tělo muže

velikého, pěvce národního, kněze horlivého a vlasti syna upřímného. Ale nezalkal tentokráte jen národ český, zalkali všichni synové veliké matky Slavie, neboť Křížkovský byl skladatelem slovanským, on do posledního dechu svého sloužil veškeré té rodině slovanské. Nuž, a tomuto muži věnujeme tu několik slov“ atd. Takovýmto falešným bombastem strádá velká část našich projevů básnických i vědeckých!

Encyklopaedie vtipu a humoru měla býti sbírkou skutečně cenných anekdot. Pozorujeme však, že chatrných anekdot velmi mnoho jest zde uveřejňováno. Na př. na str. 195. svazku V. při tarokách napomíná farář ustavičně klejícího magnáta a připomíná mu, že jest Bůh všemohoucí. Magnát se vysmívá a ku konci praví: „Já vynesu škíze, ať mi jej přebije, můželi! Tak co všemohoucí.“ *Č.*

R. Kronbauer. „Slovenské pohľady, jichž nový redaktor, Jozef Škultéty, jak se zdá, zvelebí slovenský tento měsíčník, přinesly ve II. č. t. r. zajímavý „List z Čiech“ od Jar. Vlčka o nejnovějších literarních plodech našich. Zajímavý jest úsudek o *Rud. Kronbauerovi.* Píše se tu: „Čudná móda vyhodila na povrch i také nepodarené decká, ako „Vilímkovu Illustr. knihovnu rodinnú,“ ktorej prvé číslo rozpráva všelinejaké historie z blázinca, nalezinca a porodnice! Autor týchto vecí, Rudolf Kronbauer, je mladý literát a podáva teda najlepšie, čo má, rodine. Ale rád bych videl „rodinu,“ ktorá vyloží si na stôl tieto skvostne vytlačené, elegantne illustrované sošitky. Keby v tom bolo aspoň kus životnej pravdy, bár naturalisticky neotesanej: no čiročistý shon za effektom . . .“ (Srv. „Hlídka lit.“ VII., str. 33.)

Zprávy.

Z literarních besed přerovských. Schůze v novém období zahájeny za potěšitelného účastenství členů dnem 5. října m. r. a usneseno, aby se odbývaly týdenně. Avšak různé okolnosti vnější, zejména také zdravotní stav ve městě, byly příčinou toho, že se odbývají nyní po čtrnácti dnech, za účasti však stále hojné. V prvé schůzi sestavil se výbor literarního odboru Čtenář. spolku tak, že zvoleni vesměs dosavadní funkcionáři, totiž předsedou prof. *Oščádal,* jeho náměstkem prof. *Dr. Kahovec,* zapisovatelem a referentem prof. *Kabelík.*

Ve schůzi druhé prof. *Kabelík* přednášel o Bayerově „Bibliothéce paedagogických klassiků.“ Vydavatelstvo záslužného tohoto podniku počalo „Drobnými články paedagogickými a psychologickými“ G. A. Lindnera, jež psány jsouce pontavě a srozumitelně seznamují také širší čtenářstvo (pro něž byly určeny, vydány byvše dříve v různých časopisech) s některými zjevy psychologickými i paedagogickými; ale i ten, komu mnohé ze článků známo, rád se jimi znova poučí a pobaví. Bibliotheka začala Lindnerem patrně z piety jako prvým professorem paedagogiky při české universitě, jehož českých prací máme bohužel tak málo, že i za tyto sebrané menší články jsme povděčni vydavatelstvu, byť některé z nich jinak byly menší důležitosti. — Velice liší se od předešlého

Komenského „Brána věcí otevřená," vydaná jako 2. dílo bibliotheky, tak jako doba Komenského od doby naší. I formalně to snadno znamenati. Ale přece Lindner i Komenský patří do bibliotheky naší jako paedagogové čeští. Komenského spisy vydávati v rouše českém je myšlenka šťastna i správna; jest naší čestnou povinností míti konečně v českém rouše veškery spisy muže, jehož právem nazýváme učitelem národů, a jenž především pro nás pracoval. Nenílí zájmu pro tyto věci místy ovšem zastaralé u jednotlivců, měly by záslužný podnik náš podporovati alespoň korporace a knihovny. Totéž platí o druhém i třetím svazku spisů Komenského, jenž právě vychází v překladě vesměs pečlivém i svědomitém, pořízeném prof. Šmahou v té příčině už známým. — „Sebrané spisy" J. Ev. Kosiny sem spadají, soudě dle věcí dosud vydaných, obsahujících řadu článků z různých časopisů, jenom proto, že Kosina je známým paedagogem; jinak v obor paedag. a didakt. nezasahují. Ale každý si je rád přečte, neboť Kosina jeví se v nich s obou stran své činnosti literarní, jíž se stal známým: jako kritik i jako purista. Nejobsáhlejší a snad nejdůležitější jsou kritiky o Vrchlického „Epických básních," almanachu „Zoře" a Havlasových „Tichých vodách." — Jiného rázu jsou „Vybrané spisy vychovatelské a vyučovatelské" Jana Havelky, jichž vydána dosud jen část prvá obsahující 25 úvah, v nichž obráží se i vlastenecký zápal, i láska ku stavu učitelskému, jíž spisovatel tak záhy zesnulý vynikal; jinde jeví se rádcem studentstva našeho, jinde horlivým sběratelem starožitností. Všecky články psány jsou půvabně i lehce. — M. Montaignea „Zásady vychovatelské" vybrány a přeloženy jsou zde od V. Petrova. Pokud výbor správný, nelze rozhodnouti beze znalosti originalu. Za to forma překladu nedruží se pěkně k ostatním spisům naší bibliotheky, jež jsou formalně správny. Feuchterslebenovu „Diaetetiku duše," pokud možno souditi dle dvou sešitů dosud vydaných, lze vítati s potěšením v českém překladě Dra. Krecara. Rousseauův „Emil," jenž právě počíná vycházeti, vzbudí snad místy nelibosť. Tušíme neprávem. Rousseau není jen předchůdcem revoluce atd., nýbrž vzbudil svými spisy netušený převrat v literatuře evropské i v paedagogice, neboť na jeho rameneech stojí zajisté důležití filanthropisté němečtí. Proto každý odborník asi rád seznámí se s „Emilem" pro cenu jeho literarně-historickou, ač nikdo s ním nepůjde učit. — Celkem účinná snaha vydavatelstva „Bibliotheky paedag. klassiků" zasluhuje hojné podpory především ovšem kruhů, pro něž jest určena. Snad by si k ní u větší míře dopomohlo vydavatelstvo tím, kdyby každé dílo ukončilo před počátkem druhého. Necelá díla se vymykají také z posuzování, když jsou vydávána, a to není podniku nikdy na prospěch.

Ve schůzi třetí prof. *Krippner* posoudil Vrchlického drama „Bratři." Podav obšírný obsah celého kusu poznamenává ku stavbě jeho tyto věci: První jednání vyhovuje náležitě požádavkům exposice. Dvě ideje jsou zde postaveny v boj proti sobě: jedna zastoupena je knížetem Václavem, který dávaje se vésti „moudrou rozvahou" vidí blaho národa svého v míru s Němci a proto ochotně přijímá podmínky mocným Jindřichem Ptáčníkem uložené; druhou zastupuje Drahomíra a vévoda Zlický Radslav (poněkud také Boleslav), kteří vidí v takovém míru zaprodávání vlasti Němcům a

důvěřovati chtějí jen „svému lidu a meči jeho, jeho nadšení a lásce k svobodě.“ Obě ideje jsou však velmi moderně zbarveny, upomínajíce místy přílišně na žurnalistickou polemiku obou stran v národě našem. Do 2. jednání vpraven je nový živel milostný, ale ihned učiněn jest — tak aspoň musí se zdáti — pro další působení nemožným hroznou surovostí Boleslavovou vůči Běle. I jinak naskytá se v tomto jednání hojně podivností a nemožností. Lechové vedou si před Boleslavem pravdě zhola nepodobně. Boleslava chtěl vyličiti básník dle historie jako zpupného prchlivce, ale učinil z něho zběsilce, jehož nedůslednosť je téměř křiklava. Snažíť se lechům a vladykám stůj co stůj ukázati, že jsou pouze jeho otroky; náhle však slyšíme (str. 64.), že chce „z nich orlů nadělat, jenž vlastní vůlí křídla rozpínají v pouť oblačnou.“ Ale ovšem zvučných těchto slov nesmíme bráti do opravdy, jako celá ta řeč o bratrech zvířatech, s nimiž prý otcové v stáji se pelešili, v jeho ústech divný na nás působí dojem. Že zabil otce dívky té, kterou tak vášnivě miloval a kterou v nejbližší chvíli má mu přivésti Palhoj, napadá jej teprve při jejím příchodě. Jednání 3. bylo by dobrým ukončením celého kusu; spor osob poctivých dosáhl odbojem Boleslavovým a Radslavovým vrcholu a brzy na to svého urovnání. Základní myšlenka, máli totiž mír Václavův s Jindřichem uznán býti za jedině možný, rozřešena ve prospěch mínění Václavova (viz str. 123. sl.). Bělu pojímá Boleslav dle vůle Václavovy za choť, ač pro ni už žádné lásky necítí; za to však ona prý jej posud z duše miluje a promine, co v hněvu mladickém zběsile na otci jejím zavinil. Jak jest ovšem další její láska psychologicky možna, básník nám opominul vyjasniti. Děj 4. jednání nevyrůstá z předešlého; nějakou páskou mezi oběma jest pokoření, jehož se Boleslavovi před léty (v 3. jedn.) dostalo a jehož tento nezapomíná, ale děj, jenž vrcholí v tomto jednání bratrovraždou, nevzniká z uražené hrdosti Boleslavovy nebo z nedočkavé touhy po knížecím stolci, — co by z dřívějších dějů bylo lze spíše si vysvětliti — nýbrž z jeho žárlivosti, která však velmi slabě jest odůvodněna. Boleslav toliko uvažuje (str. 139.): Václav zachránil tenkráte Bělu, když já jsem ji dal ke stromu přivázati, a smířil ji se mnou — ale proč. a co mezi tím se mohlo dít? Jak slabé to základy! Jakýsi dojem tragický ovšem působí, že Boleslav utvrzuje se v podezření svém tam, kde právě Václav podává největší důkaz své šlechetnosti, projevuje Běle úmysl vzdáti se trůnu ve prospěch Boleslavův. Při své bohaté invenci básník mohl bratrovraždu odůvodniti pravdivěji. Krátké jednání 5. končí oslavou knížete-světce Václava ústy změněného Boleslava, který konečně — poustevníkem Radslavem — nabývá přesvědčení, jak bezpodstatno bylo podezření, jež svedlo jej ku bratrovraždě a dotud ovládalo duši jeho; v nejvyšším zkoušení pyká ohavného činu, nazývaje sebe pokorným toliko správcem. Václava však věčným Čech knížetem.

Kulturně historické pozadí kusu je slabé, někde pozorovati značné odchylky od historie: Radslav je zde zapřisáhlým nepřítelem Němců a nadšeným obhájcem svobody vlasti, Palhoj je cúdařem Pražských měst atd. Zajímavo je také, že kus má mnohé osoby společné s „Drahomírou.“ Drahomíra v obou dramatech vystupuje jako zastavatelka ideje slovanské. Ale když v „Drahomíře“ hrdinka hyne, nelze se v „Bratřích“ Palhojovi

odvolávat na „Drahomíru," jako činí Palhoj narážkou na Kazin (str. 96.). Na některých místech jeví se patrné stopy spěchu, kterým kus pracován; také mnoho lyriky.

Dr. Kahovec referoval ve schůzi čtvrté o 3. svazku Sebraných spisů hraběte Lva Tolstého obsahujícím „Dětství, chlapectví a jinošství" v překladu J. K. Pravdy a E. Hlaviny. Na spis ten lze hleděti jako na autobiografii spisovatelovu, ač místy jsou odchylky od skutečnosti. Spisovatel seznamuje nás především se svojí rodinou líče nám s velikou láskou hlavně svoji matku i roztomilé povahy dětské. Do věku chlapeckého spadá počátek přátelství jeho s knížetem Něchljúdovem, známým čtenářstvu ze spisů Tolstého již ze svazků předešlých, za věku jinošského svazky rodinné se uvolňují, za to počíná mocný vliv přátelství. — Spisovatel nastiňuje nám ve spisu svém velice účinně způsob vychování dětského ve šlechtických rodinách ruských za doby svého mládí a líčí nám vývoj dětského charakteru. Na základě poznané příčinné souvislosti rozvíjí před námi znova život, který byl již jednou z velké části sám prožil, vesměs s dovedností v pravdě uměleckou. Jednotlivé sceny na pohled nesouvislé tvoří jednotné pásmo dějové; děj se vyvíjí místy se živostí až dramatickou. Účelu didaktickému spis ovšem vyhovuje pouze částečně Láska ku přírodě jeví se i zde, ač ne tak velikolepě jako v jiných spisech Tolstého. Všechny četné osoby spisu vylíčeny jsou pravdivě a plasticky, v tom si Tolstoj zůstává stále věren.

Ve schůzi následující prof. *Oščádal* rozhovořil se na základě článku prof. Oščádala z programu gymnasia klatovského o tom, jakou řečí hovoří pěvci Rukopisu Zel. a Ruk. Král. — Jazyk památek těch není ovšem jednolitý, ale také není jednolitý jazyk zpěvů Homerových. Nejednotnost ta vysvětluje se především různou dobou, v níž složeny byly jednotlivé básně i daleko větší růzností dialektickou, jež tehdy v Čechách ještě panovala. Že Hanka nemohl býti falsatorem, ukazuje se z jeho původní produkce slabé ceny i z jeho překladů. — RKZ. vysoce předčí nad ostatní plody staročeské, což dokládá se příklady. — Pravidla pro užívání aor. i impf platného o jazycích jiných lze užiti také o našem. Proto lze se ujímati podezřelých impf. zvláště na základě Homer. zpěvův a četných analogických příkladů z lužičtiny. —

Ve schůzi 6. prof. *Macalík* seznámil členy s francouzskou knihou „La Bohème du travail" od Barbereta jako zajímavým příspěvkem ku poznání zvláštního života francouzského, především pařížského. Spisovatel podává nám v ní obraz o pařížských i venkovských bohèmech, lidech to beze všeho stálého řemeslnického zaměstnání, z nichž mnozí na př. vazači suků na kravatkách a hubiči zmijí i jiní vydělávají si velmi slušné peníze svou „živností," v čem předčí je snad jediné žebráci, zvláště umělí mrzáci vyšlí z ústavů k tomu cíli založených, o nichž zde také se dovídáme. — Kniha Barberetova také dle úsudku kritiky francouzské není dílem uměleckým, ale zajímava jest podávajíc mnoho nového i pro čtenáře francouzské, tím více pro naše, kteří se interesují o poznání francouzského života.

Prof. *Neoral* referoval ve schůzi 7. o sbírce El. Krásnohorské: „Bajky velkých." Nespokojenost se současnými poměry vede básnířku

jako básníky jiné k poesii satirické. Sbírka obsahující 32 bajky mimo věnování bičuje různé vady a nedostatky naše národní, také však všeobecné lidské. K prvnímu druhu, v němž jsou šlehy básnířčiny zvláště silny, patří většina básní. Nejkrásnější z nich jsou: „Oběť,“ tepající naši přemrštěnou zálibu v hlučných slavnostech, „České Jeznlátko,“ „Pírko,“ „Kocour a já,“ vesměs básně vyplynuvší ze současného našeho politického stavu. Ale i v druhých jsou básně veleceenné; tak mocná: „Velbloud biblický,“ „Mák“ atd. Mnohé z bajek vynikají pěknou formou uměleckou, jiné zase jsou slabší; některé jsou dosti nejasny, na př.: „Kavky,“ „Mlunný úhoř“ i „Klasy,“ nejvíce však „Amphisbaena,“ která také slaba formalně. V některých básních jeví se upřílišenosť na újmu umělecké ceny; tak v „Homraji,“ v „Bílém oslu“ místa příliš silná a proto málo poetická.

Ve schůzi 8. prof. *Oščádal* rozhovořil se o významu hnutí husitského pro vzdělanosť evropskou. Charakterisuje především společnosť evropskou při pádu Říma, která se skládala ze 4 živlů: církve, moci královské, šlechty a lidu. Tyto živly v zápasu vzájemném trvaly až do st. 9., církev sama jím ohrožena, ale udržela se přivedši barbary ku křesťanství a hlásajíc rozdíl mezi mocí církevní a světskou. Zápas těchto živlů trval stále, až konečně ve století 14. za silné vlády Karlovy u nás, a ještě více ve století 15. začaly se tyto živly cítiti celkem, národem. Tak ve Francii v době Panny Orleanské, tak i u nás za doby husitské. — Kromě toho jiná ještě myšlenka zavládla tou dobou celou vzdělanou Evropou, myšlenka i touha po opravě církevní. Církev časem zmohutněvši snažila se nabýti větší moci světské, a snaha ta dostoupila vrcholu silným a energickým papežem Řehořem VII. Moci té však církev neudržela a brzy dostala se v područí moci světské králů francouzských, za pobytu papežů v Avignoně. Odtud schisma, všeobecná pokleslosť duchovenstva a volání po nápravě. Že národ český po ní nejvíce volal, jest nám ku cti, jevíť se tím jeho mravní síla. Na koncilu kostnickém oprava určená se neprovedla, a také opravy koncilu basilejského se nepotkaly se souhlasem. Tuto opravu provedl Hus svým učením alespoň u nás, a národ celý dobojoval se její platnosti svým novým uměním válečnickým. On válčil za účelem, by mohl setrvati v církvi, a konečně se toho práva také domohl v Basileji. Co znamenala oprava ta, objevilo se u nás teprve za Jiříka, kdy církev vracela se k prvotnému svému zařízení, přestávajíc se míchati do záležitostí světských, kterýž princip platí právě nyní. Ne husitství, nýbrž šlechta, proti níž královská moc v Čechách byla slaba, přivedla nás na Bílou Horu.

O Čechově „Kratochvilné historii o ptáku Velikánu Velikánoviči“ pojednal prof. *Neoral* ve schůzi následující. Historie naše patří mezi Čechovy plody satirické jako poslední jeho dva Výlety páně Broučkovy. Je to satirická allegorie, neboť ptákem Velikánem Velikánovičem básník náš mínil vylíčiti veškeren bratrovražedný spor, který nás stále a stále tíží i hubí a při němž se dobře daří jenom cizopasníkům, kteří z nás tyjí, až konečně hyne touž stravou, kterou tak dlouho dobře se mu dařilo; zhnusil se každému a tak zabit žurnalistikou, která jej nejvíce podporovala. Ovšem allegorie dosti jest nejasna a trpí také tím,

že celek nedosti harmonicky jest proveden. Básník zde často vystupuje sám v popředí, čím také allegorii neprospívá. V jednotlivostech jest opět viděti břitkosť a sílu péra Čechova. Tak z podotknutí o cyrillici u nás, o mlčelivosti radů městských, o osvětě, ale jen „pravé." o desce na Museu, o spisování knih našimi učenci — po německu, o uniformách atd. Pro tyto věci má Velikán Velikánovič značnou cenu kulturně-historickou. — Kniha illustrována je V. Olivou. Illustrace Olivovy obyčejně těsně přiléhají k básni. Tentokráte mohly dobře odpadnouti, nejspíš ovšem postava Musy, která uráží. —

Ve schůzi 10. uč. *F. Stojan* referoval o Herbenových „M o r a v s k ý c h o b r á z c í c h," jež s radostí vítá v Ottově „Laciné knihovně," neboť se jimi dostalo čtenářstvu knihy poučné a přece velmi zajímavé a poutavé. Kniha je rozdělena ve dvě části. V prvé, nazvané „Kus jižní Moravy," vyličuje se tento kraj, kde tolik je pestrosti ve příčině národopisné. kroj jeho lidu i zvyky. V celku jest viděti, s jakou zálibou spisovatel se věci obírá, zkrátka, jest ve svém rodném kraji. Proto se mu také práce daří. — V části druhé vede nás Herben mezi aristokraty moravské, mezi Hanáky. Zmiňuje se o jejich centrech a přechází ku vylíčení jejich povahy. V celku třeba říci, že Hané spisovatel tak nezná z vlastní zkušenosti, a tak tato polovice slabší prvé. Alespoň nelze dobře vytknouti jako známku hanáckých vesnic židovské špinavé hostince. Také pohled na naše i širší okolí nasvědčuje tomu, že není tak zanedbáno pěstování ovocných stromů, jak mají dotvrzovati uvedené anekdoty. — Vypravování vyniká slohem lahodným, plynným a ušlechtilým, na některých místech povznáší se až k umírněné dikci poetické. — Herben touto prací vstoupil mezi přední naše spisovatele v oboru kulturní historie. Ale nejen kult. hist. a filolog najde v Mor. obr. mnoho zajímavých věcí, nýbrž i prostý čtenář shledá v knize tolik pěkných a poutavých věcí, že se nerad od ní odtrhne.

„N á r o d n í p í s n ě m o r a v s k é v n o v ě n a s b í r a n é" Fr. Bartošem posoudil ve schůzi jedenácté prof. *J. Kabelík*, načež uč. *J. Kojecký* zazpíval některé písně z této sbírky. Prof. *P. Krippner* rozebral ve schůzi dvanácté Štolbovo drama „Z á v ě ť."

Pozn. red. Uveřejňujíce jako vloni obšírné zprávy spolkové, máme tu na mysli ne tak přehled naší činnosti spolkové vůbec jako spíše to, čím platně zasahují do činnosti literarní; proto pomíjíme deklamací a pod. Obsahy přednášek mají poučiti, kterak kde o věci se smýšlí, a přispěti k vytříbení soudu; p o d á v á m e j e v ž d y t a k, j a k n á m n a p s á n y, i k d y ž s n a d s n i m i n e s o u h l a s í m e.

Novinky oznamují se: v „Libuši" na r. 1890. *Fr. Heritesa* „Povídky," *V. Beneše-Šumavského* novellistické črty a humoresky „Z mojí galerie obrazů," *S. Podlipské* roman „Právo lásky," *V. Lužické* II. a III. řada pohorských obrazů „Chlumy," *S. Hellera* „Roman na bojišti." — *Albieriho P.* „Kukské povídky" (nákl. Šimáčkovým); *Č. Zíbrta* „Z her a zábav českých" v „Mor. bibl."; Pavla Skály ze Zhoře historie česká, již upravil *K. Tieftrunk* (nákl. Kobrovým); *Dra. Z. Wintera* a *Dra. Č. Zíbrta* „Dějiny kostumu v Čechách" u Fr. Šimáčka (illustr.); *Al. Jiráska* „F. L. Věk" u J. Otty; *V. Lužické* povídka „Povznášejte

rodiny!“ v „Bayer. Mor. knih.“ V „Příteli domoviny“ na r. 1890. *C. Kalandry* „Na praotcův statku“ (II. díl), *K. Malínského* „Zemani,“ *J. M. Hovorky* „Mezi pány a služebníky“; skvostné vydání „Babičky“ od *Boženy Němcové* s illustracemi Karla Štapfera u I. L. Kobra; 1. sešit paedagogického slovníku.

Ceny literarní. Státní stipendium uděleno letos El. Krásnohorské. — Jar. Vrchlický dostal od ministerstva čestný dar 500 zl. — Cena 10 dukatů, kterou vypsal *R. Promberger* na nejlepší povídku sepsanou duchovním arcidiecese olomoucké, darována knihovnímu základu bohoslovcův olomouckých, poněvadž nikdo se o ni nepřihlásil. Ostatně hodlá prý zmíněný knihkupec každoročně takovou cenu vypsati; kéž jenom s lepším výsledkem!

Novin českých s časopisy, které vydávány r. 1889., čítá Kottuv Slovník (v seš. 110.) celkem 364. „Všeobecná insertní kancelář“ v Praze čítá inserujících listů v Čechách 223, na Moravě 44.

Brošurové písemnictvo. Knihtiskárna cyrillo-methodějská v Praze vydala nedávno 4 brošurky proti podvodům novohusitským. — „Hlas národa“ vydal 3 brošury obsahu politického co do vyrovnání česko-německého.

Charvatsko. Spolková tiskárna v Záhřebě podala žádosť srbskému ministerstvu v Bělehradě, aby jí dovolilo vydati „Rječnik“ (slovník) Vuka St. Karadžiće. Chce jej vydati latinkou i cyrillicí. Podnik ten nyní jest důležit, poněvadž jedná se, zavésti pravopis Vukův (fonetický) do úřadův i škol.

Slovinsko. „Slovenská Matica“ vydala za minulý rok 1889. tři knihy. Prvá kniha jest „Dušeslovje.“ I. díl. Napsal Fr. Lampe, doktor theologie a filosofie. Již loňského roku napsal učený slovinský spisovatel Fr. Lampe výbornou knihu „Vvod v modroslovje,“ ve které podává všeobecný přehled celé filosofické vědy. „Dušeslovje“ jest pokračování začatého díla; neboť Dr. Fr. Lampe hodlá Slovincům podati všechny filosofické vědy. Jest to první spis toho druhu na Slovinsku. Kniha jest výborně sestavena, jazyk jest lehký a snadno srozumitelný. Letos vydaný svazek „Dušeslovja“ rozestupuje se ve tři části: úvod, fysiologii pocitů, vnímání a pocity. — Druhá kniha jest „Letopis Matice Slovenske za leto 1889.“ Uredil Dr. L. Požar. Prvý díl obsahuje tyto rozpravy: 1. Prazgodovinske izkopine po Slovenskem. Spisal prof. S. Rutar. 2. Ženitovanjski običaji Belih Kranjcev. Spisal Janko B. 3. Herbart Turjaški. Spisal J. Steklasa. 4. Starejši slovenski teksti. Spisal V. Oblak. 5. Kosovo polje. Spisal S. Rutar. 6. Fotografija. Spisal J. Šubic. Velmi vhodně se končí prvý díl „bibliografií slovinskou,“ kterou již od r. 1869. svědomitě sestavuje I. Tomšič. Z bibliografie vyjímáme toto: Od 1. ledna 1888 do 1. ledna 1889 vyšlo 33 časopisů, 135 různých knih a 19 hudebnin. — Druhý díl „Letopisu“ nám podává zprávy o působení výboru matičního a o stavu družstva ve právě uplynulém roce. Dle těchto zpráv měla „Matica“ minulého roku 1909 členův a 52.209 zl. 21 kr. jmění. — Třetí kniha jest zábavná. Poněvadž údové na to toužili, že „Slov. Matice“ vydává pouze spisy vědecké a tím vzbuzuje málo zájmu ve slov. obecenstvu, vydává již několik let „Matice“ též spisy zábavné. Letos vyšel druhý díl „Sebraných spisův“ Erjavcových, který uspořádal Fr. Levec. Na začátku tohoto díla podává pořadatel životopis Fr. Erjavce, záslužného spisovatele a přírodopisce slovinského, pak jeho cestopisy a spisy obsahu přírodopisného.

O přírodopisných spisech Erjavcových píše prof. Levec takto: „Člověk neví, čemu se má dříve diviti, zdali jadrnému humoru či čarokrásnému jazyku či spisovatelově nedostižné obratnosti, se kterou velmi jednoduše a prostě čtenáři vysvětluje a řeší největší záhady přírodopisné.“ — Letos vydá „Sl. Matice“ tyto knihy: Letopis, druhý díl „Dušeslovja“ a Vodnikovy prosaické spisy. Vodnikovy básně vydala již „Matice“ r. 1869. — Aby se slovinský jazyk vytříbil a uhladil, bude „Slov. Matice“ vydávati časopis, jenž bude přinášeti pouze mluvnické a jazykozpytné rozpravy. Redigovati jej bude A. Bartel, gymn. učitel v Lublani. Toho časopisu jest velice potřebí, aby se konečně jazyk slovinský a pravopis ustálil. Dosud časopisy a spisy vydávané v Gorici byly psány jiným pravopisem a spisy v Lublani vycházející též jiným. Kéž by se brzy žádoucí jednoty docílilo!

Dne 2. února zemřel D. Trstenjak, farář ve Starém Trhu u Slov. Hradce. Trstenjak celý svůj život posvětil literatuře a vlasti; 52 let pracoval a obohacoval slovinskou literaturu svými cennými spisy. Narodil se 8. list. 1817 v Kraljevcích ve Štýrsku. Gymnasium studoval v Mariboru, bohosloví ve St. Hradci. R. 1844. byl vysvěcen. Po několika letech stal se professorem náboženství, slovinštiny a historie na gymnasii mariborském. Od r. 1868. byl farářem na různých místech. V mládí svém napsal mnoho básní ve slovinském a illyrském jazyku a uveřejnil je v různých časopisech, nejvíce v listu „Der Aufmerksame“ a v „Danici ilirski.“ V „Danici ilirski“ uveřejnil erotické básně pod názvem „Leljinke.“ Jsa bohoslovcem psal v německém jazyku různé literarní rozpravy do časopisu „Stirie“ a novelly do časopisu „Der katholische Wahrheitsfreund.“ Když se stal kaplanem, zaměstnával se srovnávacím jazykozpytem; učil se sanskritu, zendu a gothskému jazyku; četl staré klassiky, studoval dějepis a sbíral látku ku svým pozdějším historickým a mythologickým rozpravám, které uveřejňoval ve všech od roku 1850. vycházejících časopisech slovinských. Počet jeho historických a mythologických článků jest velký. Účel jejich byl dokázati světu, že již před Kristem mezi Adrií a Karpaty bydleli Slované. Svými archaeologickými pracemi se tak proslavil, že i známí historikové a archaeologové jako Mommsen, Conze a jiní se ho často o radu tázali. Roku 1874. věnoval se nové práci; zkoumal venetštinu. Ovoce jeho studia bylo uveřejněno ve 4 silných svazcích „Letopisu Slov. Matice.“ R. 1878. vydal jazykozpytné dílo „Slovanščina v romanščini.“ Trstenjak byl nejen slavným archaeologem, ale i belletristou a žurnalistou. Napsal mnoho povídek, humoresek a feuilletonů pod různými jmény a chifframi. Jeho novella „Slovenski Leander,“ „Slikar“ a povídka „Kelmvrajn“ patří k nejlepším slov. povídkám. Do politických časopisů „Novice,“ „Slov. Narod,“ „Slovenec“ přispíval svými dopisy a úvodními články. *Fr. Št.*

Polsko. Dr. B. Dembiński v Krakově uchystal do tisku 1. díl spisu „Rzym i Europa przed rozpoczęciem trzeciego okresu soboru Trydenckiego.“ — „Przegląd polski“ v Krakově (č. 3. a sl.) podává zprávy o nejnovějších veřejných událostech českých (píše E. Lipnicki). — Sebraných spisů Z. Krasińského vydán sv. 4. s úvodem Stan. hr. Tarnowského. — Nejstarší měsíčník „Biblioteka Warszawska“ dospěla letos k padesátému ročníku (od r. 1841.).

Německo. Od nového roku vychází v Düsseldorfě časopis o 36 očních číslech po 8—12 str., „Der Sprachlehrer"; cena 6 zl. Velmi snadnou methodou uvádí samouky v praktickou znalosť moderních řečí: angličiny, frančiny, právě začal o vlaštině, později bude následovati španělština, ruština a j. Z podobných podniků ne vždy spolehlivých jest on asi nejzdařilejší. — Schöninghova „Wissenschaftliche Handbibliothek" v Paderborně zahájila II. řadu, filosofii křesťanskou na základě sv. Tomáše Aqu. — R. 1889. vydáno 17.986 německých knih (r. 1888. — 17.016); theologických bylo 1582, literarních 482, filosofických 188, dějepisných 892, belletristických 1715. — Protestantské „Festspiele" vedle Luthera počínají si voliti za hrdinu též Gustava Adolfa švedského, s hojným štvaním proti katolicismu. Seb. Brunner vydal ve Vídni proti štvaní novoevangelického spolku „Eine Pechfackel" zur Beleuchtung einiger Prachtexemplare aus dem neuevangelischen Schmüffelbunde. — „Die Moderne", t. j. nový směr realistický má již několik časopisů, z nichž vynikají „Gesellschaft", „Freie Bühne", „Kritisches Jahrbuch", v Brně pak „Moderne Dichtung" (red. E. M. Kafka). Naproti těm proudům staví se nový časopis lipský „Literarische Correspondenz u. kritische Rundschau" (Herm. Thom.)

Francie. Měsíčník „La critique philosophique" zaniknul po pětiletém trvání; spolupracovník jeho F. Pillon slibuje nový časopis téhož (Kantova) směru „L' année philosophique". — O F. L. Chleboradově „Bulgarische und politische Grammatik" (Wien 1888) referuje J. Martinov v pařížském „Polybiblion", vybíraje několik politických úsloví „de la jeune Bohême", jimiž spis. svoje mluvnická pravidla objasňuje. — Akademii francouzské poslány petice a protipetice, máli se přičiniti, aby pravopis francouzský zjednodušila. Návrhy změn dály se již v 17. a 18. stol., aniž co pořídily; tak ani teď asi nebudou míti účinku. — V minulé zprávě o podílech divadla francouzského mělo státi 35 tisíc fr. Příjmy divadel pařížských v období r. 1886. na 1887. obnášely 17 mill. fr. — Z „Dictionnaire des Dictionnaires" za red. Msgra. Paul Guérina, vypočteného na 6 svazkův o 1200—1300 str., vyšel nedávno 5. svazek. Celé dílo stojí 180 fr., které lze upsati tak, že stane se každý společníkem podniku toho a dostane tolik z předplatného nazpět, kolik dílo se rozšíří a útraty z toho se zaplatí.

Italie. Knihovna Lorenzova ve Florencii nabyla ze zrušených klášterův asi 2000 rukopisů. — V Římě ustavila se mezinárodní kancelář, jež by požádána jsouc obstarávala opisy a zprávy z knihoven a archivův italských a římských. Tajemníkem jest J. Palmarini, Roma, via Lombard. 30. — Domenico Ciampoli chystá „Rassegna della Letteratura italiana e straniera," ve které slibuje podati spravedlivý a co nejúplnější obraz poměrů literarních, maje prý za spolupracovníky nejpřednější znalce evropské.

Písemnictvo o Danteovi počítá r. 1889. přes třicet spisů; nejvíce jich vyšlo v Italii, většina ostatních v Anglii a Německu.

Anglie. W. R. Morfill vydal v Londýně illustrované dílo Russia. The Story of the Nations. Týž jest prvým, mimořádným professorem stolice jazyků slovanských nedávno v Oxfordě zřízené. — Společnosť British Record

Society sestoupila se za tím účelem, aby zaznamenávala rozbory nebo cel znění veřejných řízení. — „Review of Reviews“ hodlá podávati nápisy a stručné obsahy časopiseckých článkův anglických.

Veřejná podpora básníků přichází v Německu i ve Francii na přetřes, majíli totiž býti podporováni odměnami státními, stipendiemi a pod. V Paříži vznesena žádosť k poslancům, aby ustanovili aesthetický soud, jenž by rozhodoval o básních zaslaných a uveřejňoval je na státní útraty. Úřadové odpověděli k tomu, že by takovým ústavem básníkům odňata byla ona volnosť, jíž dosud požívají, a sami soudcové že by byli úředníky k věci více méně nepovolanými.

Literarní klam. Příručí čínského vyslanectva v Paříži, Čeng-Ki-Tong, vydal za posledních let několik děl o Číně, která vzbudila velikou pozornost tím, poněvadž byla napsána domorodcem. Francouzská kritika nemohla se jich dosti nachváliti. Byly to jmenovitě: „Les Chinois peints par eux-mêmes,“ „Le théâtre chinois,“ „Journal d'un mandarin“ a několik drobnějších článků v různých časopisech. Měl také několikráte veřejné přednášky o Číně. Naposledy vydal „Contes chinois,“ mnohem ale slabší předešlých. Letos však najednou vyšla v Paříži kniha „Quand j'étais mandarin,“ ve které známý literarní „bohémien“ a obratný novinář, Foucault de Mondion, jasně dokazuje, že jest spisovatelem všech jmenovaných spisů. Látku prý čerpal z rozličných spisův o Číně jednajících. Jako důkaz podvodu udává listy, ve kterých ho Čeng-Ki-Tong vyzýval, aby sepsal jmenovaná díla. — Událost připomíná, jak viděti, nemálo podobný klam německého básníka Meissnera vůči Hedrichovi.

Světové řeči. Po „volapüku“ Schleyerově přišly: „Nal bino,“ „Spelin“ od Bauera, „Pasilinqua“ od Steinera, „La liqua internaica“ od Esperanto-Einsteina, „Kosmos,“ jejž sestavil Lauda; vloni objevila se „Myrana“ od Stempfla, jejímžto základem jest latina (jen c vyslovuje se č), dvě třetiny slov jsou z romanských, jedna třetina z germanských řečí.

Divadlo dochází různého posuzování. V Zürichu pastor jakýsi kázal v kostele o požáru divadla a vybízel k obětem na nový „chrám umění,“ kdežto v Bombaji mohamedani pod vyobcováním zakázali divadlo navštěvovati, poněvadž předváděna tam postava prorokova.

Národní písně mezi lid! Proslýchá se, že učitelstvo moravské hodlá zaváděti do škol národní nápěvy, po případě i vhodné texty národních písní, místo nechutných skladeb umělých. Ze soukromých zpráv víme, že dílo to velmi dobře prospívá, i jest mu přáti všeho zdaru na prospěch lidového zušlechtění i básnického i hudebního, jehož ostatně i vzdělancům pomálu se nedostává.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 5.

O škodlivosti umění.

Napsal *L. Čech.*

Přečetl jsem Čechovu »Kratochvilnou historii o ptáku Velikánu Velikánoviči.« Nehledíc k uměleckému provedení a básnické hodnotě i mne mocně dojala tím, že ukazuje nevábný obraz některých neutěšených poměrů našich. Rozuměl jsem ptákem Velikánem Velikánovičem stále a stále rostoucí obludu lhostejnosti. nevšímavosti, sobeckosti, cynismu a frivolnosti, která se vzmáhá k věcem vyšším a posvátným nejrozmanitějšího druhu, pohlcujíc všechen zápal i nadšení, lásku k práci a obětavosť, zkrátka řekl bych hydru materialismu a nihilismu, kdyby ovšem i tato slova nebyla heslem bojovných různých stran a nemířila mnohdy tam, kam já nikterak nemířím.

Viní nás Čech v básni své také z chabosti, z nedostatku energie. Mimovolně se namane otázka po příčině zjevu toho. Příčin těchto jest rozhodně větší počet, a rozbor jich by příslušel důkladnému sociologovi, kterýžto úkol přesahuje i síly mé i rámec této rozpravy. Avšak jednu. tuším nevědomě, Čech v básni své snad naznačil. Odháněje totiž Musu, aby komu chce vavřín do kadeří vplétala, praví:

> Však jich dosti čeká v našem kraji českém
> na Tvůj vlídný pokyn, vzdychá divným steskem
> po Tvém objetí — již statných čackých hochů
> ano mládců teprv, které touha zžírá,
> aby dobyla jim slávy zvučná lýra,
> že shon po laurech již nemocí je trochu —
> hetmanů kdys národ a pak hudby pěstců
> brzy národem se stanem samých věstců. (10. 11.)

Mám výraz choroba za zcela příhodný. Ano, jest to choroba, kterou kdysi již Neruda aspoň vysvětliti se snažil, že u nás vyvinuta jest tak horečná honba po laurech na dráze básnické a krásné literatury. Velice rozvětveno jest mínění, že jen a jen literatura, a to krásná, jest jediná potřeba národní, že jen zde jest třeba přiložiti ruku ku práci, že jediné literaturou krásnou může se udržeti a zachovati národní náš byt. U nás snadno vznik tohoto mínění si můžeme vysvětliti. Literatuře zajisté děkujeme své probuzení, své vzkříšení: česká kniha učinila divy. Vděčnosť je krásná ctnosť, a chtíti zneuznávati blahodárný vliv české knihy, bylo by očividnou

popírati pravdu. A dále zdaž svých Čelakovských, Kollárů, Jungmannů si nevážíme jako předních dobrodinců, křisitelů našich! Proč by tudíž napsání knihy dosud mnohý nepovažoval za spasný čin pro národ, vydání knihy za silný kámen ku stavbě národní naší síly a odebírání knihy za národní povinnosť? Vždyť u mnohých knih tomu tak jest. Přidejte k tomu rostoucí u nás kultus genia a nebudete se diviti, kdyby někdo skoro žádoucím stavem si přál to, co Čech uznal za dobré šlehnouti svým satirickým bičem, totiž, abychom skutečně brzy se stali národem samých věstců!

Před osudem tímto ovšem zcela jistě budeme uchráněni; avšak přání taková, aby vůbec nastal stav, že by každý jedině a pouze chtěl býti knězem umění, mohla by vzniknouti jen tam, kde by se naprosto popírala pravda, že umění vedle následků dobrých a blahodárných nemůže míti též následků zlých, škodných a neblahých. A o této škodlivosti umění chceme pojednati, chceme ukázati na temné stránky umění, na škodu, kterou v zápětí může míti výlučné pěstování umění. Pravda usměje se mnohý a řekne: U nás výlučné pěstování umění! Kde pro Bůh je více nářku než u nás na nedostatečný smysl pro umění, na chabé účastenství a podporu literatury, na neutěšené poměry umělecké! Nuže nechme stranou poměry naše a obírejme se zcela věcně otázkou o škodných účincích umění vůbec, ne špatného a nemravného.

A tu skutečně na prvém místě se uvádí od kritikův a sociologův ubývání energie, nedostatek činnosti a konání, jež výlučné pěstování umy má v zápětí. Tak praví Guyau v díle svém: L'art au point de vue sociologique: »V každém případě tento zmalátňující účinek umění byl často potvrzen na národech, které přílišně cvičíce své schopnosti kontemplace a obraznosti ztrácejí mnohdy své schopnosti konův.« (Str. 379.) A dříve již podotkl francouzský kritik E. Hennequin: »Živá záliba v literatuře a umění nikdy v životě národa, společenské třídy neb individua nepředcházela nejkrajnějšího rozvoje energie, širého enthusiasmu pro činný podnik, poněvadž nenamahavé (oisivní) ukojení této záliby zbavuje podobné námahy.« (La critique scientifique str. 201.) Hennequin tvrzení svoje dokládá příklady z dějin. Umělecké Atheny po uměleckém století se vyčerpaly. Sparta bez literatury trvala dále. Raffinovanosť šlechty římské počínající dobytím Korintu předcházela kapitulaci Říma před tribuny a diktatory, a dilettantismus vznešené třídy za Augusta vydal Řím bez obrany Caesarům. Italská renaissance značila konec republik. Století Ludvíka XIV., století 18. předcházela snadné podrobení šlechty a vysoké francouzské bourgeoisie hrstkou revolucionářů. Prusko bez literatury zachránilo Německo Goethovo a Schillerovo. Že skutečně třeba tu obviňovati pěstování umění a ne bohatství, dokazuje Hennequin příkladem obrany Karthaga proti Římu, a Anglicka, které přes ohromné bohatství zůstává svěžím, poněvadž záliby aesthetické nejsou a nebyly tam vůdčími pružinami, jsouce podílem jen malého počtu. I nynější Německo nemá prý umělců, jako jich také nemělo

Španělsko conquistadorů. Tyto příklady Hennequinovy dají se rozmnožiti i z našich dějin. Energie a statečnosť česká nejvyššího dostoupila vrcholu za doby husitské, tedy v době, kdy umění krásná v Čechách nejen v širších vrstvách nebyla rozšířena, ale celkem vůbec jen malé se těšila zálibě. Za to však po době Rudolfově následuje katastrofa bělohorská. Budiž pak ponechána prozíravějším sociologům otázka, zda snad zde nenalezneme jakéhosi světélka ku vysvětlení nezdarů našich ve veřejné činnosti, zda jednostranné pěstění a vzdělávání potřeb aesthetických neotupilo výkonné energie naši, tak že pověstná kritika Havlíčkova spisů Tylových ukazuje se i s této stránky plodem ducha prozíravého a celistvý byt národní na zřeteli majícího!

Avšak nechme historie, ač zasluhovaly by Hennequinovy příklady zajisté rozboru přísnějšího. S jiné stránky pohlížejme na uvedené tvrzení a jinak vysvětlemež tuto působnosť umění. Vezměme v úvahu city, které díla umělecká vzbuzují. Jsou to podobné city, které vznikají v nás i životem skutečným: smutek, veselosť, bázeň, hrůza, naděje, touha a vůbec celá stupnice záchvěvů, jakých jen duše lidská je schopna. Jsou tyto city vzbuzené dílem uměleckým rozdílny od citů vzbuzených skutečností? Zajisté aspoň potud, pokud buditelé jejich jsou rozdílni: tu život skutečný, onde cosi neskutečného, idealního, smyšleného neboli fiktivního, či, jak německá filosofie dí, pouhý zdaj. Proto Hartmann nazval city aesthetické city zdajovými (Scheingefühle) na rozdíl od citů realních. Tohoto rozdílu jak právem dí Hartmann (Philosophie des Schönen str. 41.), dosavadní psychologie si málo všímala. Hennequin snažil se rozdíl tento blíž určiti. Za znak citův aesthetických pokládá totiž, že jsou cílem samy sobě, že jsou neaktivní, že vůbec nepřecházejí v kony, nevzbuzujíce v okamžiku, kdy je cítíme, ani konův ani snah po konání. Romanovému hrdinovi, jejž v posledním jednání vraždí, nespěcháme na pomoc, a jestliže se ožení, radosť, kterou z toho můžeme míti, jest beze všech praktických následků. (La critique scientifique str. 26.—28.) S tím souhlasí i Hartmann, pravě, že pouze idealní city zdajové zrovna tak málo nás motivují k určitým konům, jako jimi nejsme puzeni, abychom zasahovali v dramatický děj na jevišti. (Philosophie des Schönen str. 52.)

Avšak tyto city v okamžiku nepůsobivé, prodlením doby mohou přece míti následky, mohou se státi motivy našeho jednání, mohou měniti naši povahu a míti závažné účinky mravní. Účinky tyto mohou se jeviti dvojím způsobem. Předně totiž samo časté a stálé vzbuzování citův aesthetických činí nás více méně neschopnými realního cítění neb aspoň neochotnými ku vzbuzování realních citů. Za druhé však živé city aesthetické čili zdajové tíhnou rozhodně k sympathickému spoluvzbuzování odpovídajících citů realních, což symbolicky jest naznačeno ve známé báji o Pygmalionovi, který do vlastní sochy se zamiloval, a to mívá za následek i zaměňování aesthetických citů s realními i zasahování jejich do skutečného real-

ního života. Na těchto dvou zjevech závisí veškeré praktické účinky umění blahé i neblahé, duševní i tělesné, mravné, nemravné i mravně lhostejné. Účinky ty dobré i špatné se mohou týkati jednotlivce i větších celků: společnosti, národu, lidstva. Pokud škodné účinky se týkají jednotlivce, zvláště umělce neb vůbec básnicky nadaných osob — a že »obrazně básnické nadání bývá nebezpečným věnem pro život,« jest pravda velmi rozšířená a známá, — o tom nechceme mluviti,[1]) mějmež na zřeteli jen účinky obecnější.

Vraťmež se tudíž ku tvrzení, s nímž jsme začali, že umění vzbuzuje zmalátnělosť, ochablosť. Snadně již vyložíme si účinky tyto z vlastností citův aesthetických. Neboť časté a stálé vzbuzování citů, které nenutí ku chtění a konu, z nichž se nerodí čin, seslabuje pak vůbec i snahu citů realních, které po proměně v kon a čin baží. Schopnosť a puzení k činům sama sebou ochabuje. A k tomu city aesthetické jsou vždy příjemny, postrádají bolesti ve vlastním slova smyslu, mohou, jakmile jsme se naučili z nich míti požitek, dle vůle a chuti naší býti vzbuzovány a vyvolávány, mají z krátka s této stránky daleko větší přednosti před city realními. Proč by tudíž i zde zvyk neukázal mohutné své síly, proč by i zde se neosvědčila pravda výroku: Zvyk — druhá přirozenosť. Zvyknuvše sobě na neaktivní, nečinorodé city aesthetické nechceme a nepřejeme sobě jiné cítiti. »Sen osvobozuje od konu,« dí pěkně Hennequin. Ruch životní žádejž od nás konův a činův, umělec i vnímatel jen zdajových citů schopný se zamotává do svých sladkých snů, kde je tak blaze, dle slov básníkových:

> Tak, básníku, nad ňadry doby naší,
> jež chví se klopotem a shonem, bouří,
> si hnízdo myšlenek stvoř a snů zlatých.
> (Vrchlický, Sonety str. 53.)

Tak ubývá lásky a chuti k činům. tak vzrůstá jen shon po uměleckých požitcích, a nenajdouli se vznešené, povznášející a povzbuzující, nenasytná touha sahá a spokojí se i pouhým vzbuzováním smyslného příjemna a smyslného dráždění. a když již i zde stupňování nepomahá, spokojí se člověk i představováním nepříjemna, chorobným drážděním, a hovíli i umění konečně této snaze, pathologické poměry jsou zde, rozklad je nezbytný. Výlučné vzbuzování citův aesthetických, zmalátnělosť a zženštilosť za následek míti musí, a jest tudíž jakožto příčina nevyhnutelného úpadku a rozkladu škodlivo a zhoubno.

Avšak i s onoho druhého stanoviska, ze záměny citův aesthetických za realní, lze škodlivosť umění pozorovati. Kdo si zvykne na nečinorodé city aesthetické, rád je zamění s realními, a myslí konečně, že má city realní, kdežto žije naprosto jen v citech zdajových. Dobře dí Guyau: »I když se jedná o vášně vznešené a šlechetné, umění ještě vzbuzuje nebezpečí, že činíc je sympathickými poskytuje jim i mimo realitu stravy, s níž se konečně spokojí. Jest

[1]) Srovnej o tom Hartmann, tamtéž str. 49.—51.

tak snadno býti odvážným, hrdinským, šlechetným při čtení děl, které představují odvahu, heroismus, šlechetnosť. Ale když se jedná o to uskutečniti také dobré vlastnosti, jimžto jsme se obdivovali, jest možno, že cvik schopností čistě representativních seslabil, zmalátněl cvik schopností výkonných a že se konečně spokojíme s platonickou láskou ctností mravních nebo socialních. (Tamtéž str. 379.) Tak může míti účinky zhoubné na př. vzbuzování zdajového citu soustrasti. Zůstáváli pouhým citem zdajovým, spokojí se člověk vždy pouhým vzbuzením a nenutí se více ku pomoci, i když může a má. Hartmann dobrý uvádí příklad: »Tytéž dámy, které v dojemném kuse s nejvniternějším uspokojením tak do syta se naplačí, ty jsou to také, které při kávové svačině s nejvniternějším klidem dopodrobna proklepou strázně a utrpení svých bližních, ani ve snách nemyslíce na pomoc.« (Tamtéž str. 57.) Ano, tak mocně působí zvyk. Zvykneme si pouze vzbuzovati a vybavovati vždy jen city idealní, i tehdy, když před námi jest skutečné utrpení, skutečný bol, skutečná bída; cítíme soustrasť se žebrákem na obraze, na jevišti, v knize, pláčeme nad ním, ale s drsnou tváří odháníme ho od svých dveří.

Ano i další postup lze tu pozorovati. Zvyknuvše sobě vzbuzovati jen city zdajové při pohledu na lidskou strasť, bídu a utrpení, zvykneme tomuto pohledu tak, že ho konečně i vyhledáváme k vůli aesthetickému upokojení, a tak umění vésti může k zálibě a vnitřní rozkoši na ukrutnostech, tohoto skutečně ďábelského plodu v lidské povaze. Vzpomeňme jen na Římany. Nerona básníka a podobné povahy z dějin známé.

Zaměňování citův zdajových s realními jest všude možno: v přátelství, v lásce a jinde. Vezměme v úvahu na př. ještě vlastenectví. Jdeme rádi poslechnout vlastenecký kus, vlasteneckou báseň, jsme nadšeni vlasteneckým rozechvěním, do něhož nás přivedly vzbuzené idealní city vlastenecké, — ale vlastenectví toto mizí jako pára, kde se jedná o čin a oběti. Vypravuje se o lidech, kteří zřejmé nevlastenecké konání na jevo dávali, ale v jisté doby šli do vlasteneckých společností a slzy prolévali nad nebohou vlastí. Běda, kdo by jim byl řekl, že nejsou vlastenci. Toť výsledek toho, že vlastenectví jen aesthetickými city bylo vzděláváno, a umělé vlastenectví pravý jest pro zjev tento název. City zdajové se zaměňují s city realními. I vidíme, jaký i neprospěch mohou míti národní slavnosti, při nichž pouze uměním (deklamacemi, divadlem, básněmi) se vzbuzují city vlastenecké. Tu se i ti účastníci, u nichž realní vlastenecké city jen v malé míře jsou zastoupeny, domnívají, že naplněni jsouce city vlasteneckými jsou i vlastenci, ač zaměňujíce uměním vzbuzené city zdajové za realní. Jest ovšem pravda, že někdy toto zaměnění může míti jistý prospěch, který v tom spočívá, že realní vlastenecké city zdají se býti všeobecny, čímž se imposantnosť jejich moci zvyšuje a tím pevněji jednotlivce k nim váže: ale povážlivé jest, že pak často mohutnosť předpokládaných vlasteneckých sklame tam, kde má přestáti zkoušku trvalé obětavosti. A

národ nebo část národa, která při zábavách a národních slavnostech nadšena jsouc plody uměleckými vlastenectvím jen rozplývá, páše činy a skutky, nad kterými pláče vlastenectví skutečné a realní. (Srovnej Hartmann tamtéž str. 52.)

Ale i jinak uměním přímo jest ohroženo vlastenectví, ba jak Hennequin dí, i exsistence národní. Umění mravy zjemňuje, toť pravda; onoť vzbuzuje nejvyšší měrou blahovolnosť, soucit, soustrasť a sympathii, tedy city, na nichž ve společnosti štěstí lidské co nejvíce závisí. Toto zjemňování ponenáhlu rozšiřuje soustrasť a soucit na veškeré lidstvo a brání divoce nenáviděti kohokoliv. I jest pravda, že, pokud národové mezi sebou zůstávají v zápase válečném, národ nejumělečtější spůsobí jiným národům daleko méně zla než národ bez umění. Návyk tudíž zálib aesthetických, příznivý lidské solidarnosti, ohrožuje exsistenci národa: skutečně státy mravů nejjemnějších jest nejsnadněji přemoci. (La critique scientifique str. 207.)

I o všech jiných citech bylo by snadno ukázati, jak přeměna a záměna zdajových s realními má neblahé následky, a sice jak tuto bylo ukázáno, v oboru mravním. Zde pak dlužno hledati vznik tak řečené moralky aesthetické, jejímž jediným úkolem jest vyhověti vkusu a umělecky utvářiti svůj život. Moralka tato spočívá na libosti nebo nelibosti zjevu člověkova a měří hodnotu člověka jen dle aesthetického dojmu, jejž vzbuzuje, ne dle reality a skutečnosti, která v něm vězí. Člověk, který o to dbá, aby jen své vystoupení a počínání učinil krásným, zanedbá snadno pro skořápku jádro, pro vnějšek vnitro, pro zdaj podstatu. »Tak nastoupí na př. zdvořilosť místo útlocitu, vnější reservovanosť místo vniterné zdrželivosti, důstojnosť místo hrdosti, lichocení místo nakloňující spůsobnosti, sebezmenšování místo skromnosti, konvencionelní lež místo bezohledné pravdivosti, obřadnosť místo úcty a vážnosti k cizí hodnotě, dvoření se místo rytířského chování se k druhému pohlaví, chlubná nádhera místo pohodlí odpovídajícího hospodářskému postavení, theatralní ostentace místo zmužilé, ale i své meze zachovávající sebedůvěry.« (Hartmann, tamtéž str. 58.) Že takováto moralka v dobách krušných, sílu a opravdovosť vyžadujících, se naprosto neosvědčí, o každou zkoušku se rozbije a nicotnou prázdnotu objeví, jest pochopitelno. Mravní cit se stává aesthetickým citem zdajovým, celý život se stává pouhou hrou, ve které i takový člověk svoji úlohu hráti musí a ji co možná effektně zahráti chce. Ale jest to jen hra, vážnosť života se mění ve hru, veškerá praktická a realní skutečnosť v hereckou virtuositu. Ale život, život nesnese této olympské lehkomyslnosti. (Srv. Hartmann, tamtéž str. 57.—59.)

Avšak výlučné pěstování umění a výlučné vzbuzování citův aesthetických nejen moralce, ale i samému pokroku vědeckému může býti na škodu. Jestliže jistou skupinu citů častěji a stále v sobě vzbuzujeme, musí toto vzbuzování jako každý cvik kterékoli mohutnosti rozmnožovati sílu této skupiny citové, předešlá duševní naše rovnováha se ničí a obvyklá tato skupina citová ve svém

směru mění naše náklonnosti. Umění nejraději dává přednosť nejsilnějším vášním duše lidské, instinktivním a primitivním; víme, kam právě k vůli těmto vášním poesie pro své motivy zabíhá, v doby totiž dávné, značně odlehlé. Pěstujíc tyto vášně, hledí umění udržovati člověka v těchto atavických náklonnostech a takto se staví naproti mravnímu pokroku, vývoji nových snah vzhledem k současnému stavu socialnímu. V této příčině dí Guyau: »Konečně umění, majíc potřebu vytvořovati jistou intensitu emocí — zejména umění realistické (?[1]) — obrací se k vášním, které v socialní masse nejvšeobecněji jsou schopny této intensity. Avšak to jsou vášně elementarní, primitivní, instinktivní. Z toho jde, jak poznamenali sociologové, snaha umění, zejména realistického (?[1]), udržovati člověka pod nadvládou jeho náklonností atavických, více méně hrubých, nenávisti, pomsty, hněvu, žárlivosti, závisti, smyslnosti atd., tak že umění jest zároveň prostředkem urychliti civilisaci ale i prostředkem zdržovati ji, zachovávajíc jisté barbarství.« (L'art au point de vue sociologique, str. 379.)

Jakkoli toto tvrzení platí jen o části umění, nicméně nelze zneuznati s L. Dumontem (Théorie scientifique de la sensibilité. str. 265.—266.), že zajisté výlučné pěstování umění spůsobuje vedle zanedbávání kultury dobra a prospěšna i ubývání ducha filosofického a vědeckého. Filosof tento ukazuje pravdu svého tvrzení příkladem na Francouzech samých. Vyloživ, kterak ve Francii záliba a láska ku kráse, půvabu a eleganci mají ovládající vliv nejen v literatuře a umění, ale i ve výtvarech průmyslných a v mravech, dokládá: »Avšak dlužno uznati, že máme, jako všichni národové, chyby svých vlastností, a ty chyby jsou na neštěstí velmi závažny. Nadvláda vkusu vyhlazuje jistou měrou schopnosti filosofické, a raffinovaná kultura obraznosti ve směru příjemna nebo krásna často zanedbává pěstění dobra a prospěšna. Ve Francii jedná se méně o to správně mysliti, než výmluvně mluviti neb elegantně psáti. Klidné rozbory, dlouhé dedukce, duch pořádku a methody se protiví naší živosti. Máme ovšem ve všech vědách jistý počet vybraných duchů, kteří se stavějí ničeho netratíce po bok učených mužů jiných národův; ale jest nicméně pravda, že vyučování co do rozsáhlosti jest mnohem méně rozšířeno než na př. v Německu; a co se týče pěstění věd moralních bralo se ve Francii směrem mnohem méně praktickým než v Anglii. Kdežto Německo dává na jevo jakousi drsnosť chtějíc založiti socialní pořádek na strohé síle a pravdě, povrchní idealismus nás vystavuje nejnebezpečnějším illusím; z důvodů spočívajících jen na vkusu a citu odmítáme u nás nejplodnější theorii 19. století, theorii vývoje, která však jediná by mohla poskytnouti naukám konservativním pravý základ vědecký.«

Umění vzbuzujíc city neaktivní jako nevede ke konům v životě tělesném, spůsobuje nechuť i ke konům duševním, pohrdá namahavou prací indukce analysy i obtížné dedukce, spoléhajíc všude na božskou

[1]) Otazník přičiněn jest ode mne.

inspiraci, na intellektuelní názor a intuici. Následkem toho bývá povrchní idealismus, povrchnosť vůbec. Tu ovšem hlavně literaturu jest míti na zřeteli. Povrchnosť v ní obsažená a jí šířená má pak trojí škodné následky: snižuje vůbec úroveň vzdělanosti ve čtenářstvu, zvláště když se mu jiných spůsobů čtení nepodává, za druhé tvoří čím dále tím více spisovatelstvo v povrchnosti této si libující, a konečně zevšední literaturu čtenářstvu stav ten znajícímu a po vyšších věcech prahnoucímu. Následky toho pro život veřejný mohou býti jen povrchní frasovitosť a časté měnění názorů, že jednou jisté předměty se pokládají za nejdůležitější věci, jindy za tretu bezcennou —, nebo radikalismus nepříčetný, který beze zkoumání přijímá nejrůznější, snadně přístupná tvrzení a hravě přechází z jedné protivy do druhé. Pouhá lehká zábava se stává zvykem i v oboru duševním, a tak i s této strany sesiluje se touha po lehkých hrách, které pak s nadšenou tváří se dovedou pokládati za Bůh ví jak nehoráznou obětavou práci národní.

Zda i zde lze učiniti applikaci na národní náš stav, ponecháno budiž laskavému posluchači, který zkoumejž, zda, jak a pokud i naše krásná literatura stav tento zavinila.

Takové jsou tedy škody, které výlučné a jednostranné pěstování umění míti může v zápětí. Nenásleduje z toho ovšem, že by umění pěstováno býti nemělo; toto — jak Dumont dí — má za svůj raison d'être žádosť a touhu doplňovati nedostatečnosť a řídkosť příčin rozkoše, které vznikají samovolně a přirozeně. Umění jest s mnohé stránky nástrojem pokroku a civilisace; ale nesmí se stavěti nejvýše, nesmí se pokládati za jediný zdroj, nesmí se považovati za souhrn všeho, co člověka a společnosť může činiti šťastnými; nelze ho stavěti ani pod ani nad ostatní potřeby, tím méně proti nim. Dumont praví: »Záliba luxu a umění krásných nikdy se nemá státi výlučnou a má zůstati stále podřízena smyslu mravnímu a i zájmu osobnímu. Nemyslíme tím, že by umělecké dílo mělo kladně zavírati v sobě mravní učení, neboť pak by se řadilo mezi plody užitečné; chceme prostě říci, že vyhledávání rozkoše vůbec nemá nikdy přijíti v odpor s péčí o naše povinnosti a naše zájmy.« (Tamtéž, str. 258.)

A tak dílo umělecké se dotýká mravnosti jednotlivcovy i mravnosti socialní, blaha a osudu celých společností a národů. Jestliže pak umění vůbec může míti neblahé následky, tím více umění, které by samo sebou hlásalo myšlenky a vzbuzovalo city pro společnosť zhoubné. Byť tedy, jak mnozí tomu chtějí, v umění samém nebylo možno najíti kriteria pro dokonalosť díla, a kritika aesthetická postrádala objektivní platnosti, což myslí Hennequin a což ovšem potvrzeno není, se stanoviska socialního nelze připustiti, aby každé dílo umělecké se zdálo býti nevinným pro dobro lidstva a národa. Hennequin sám musí posuzování děl uložiti zákonodárcům a anthropologům, jiní sociologům právo k tomu dávají. Ti rozhodnouti mají mezi plody, které hledí vzbuzovati city, jež jest nutno potlačovati, aby národ nebo stát vzrůstal, a mezi plody, které naopak

přispívají k tomu, aby člověka činili zdravějším, veselejším, mravnějším, vznešenějším. Místo kritiky aesthetické by nastoupila kritika sociologická. Ale již starý Aristoteles pokládal za účel každého díla uměleckého své »ὀρθῶς χαίρειν,« pravou, přiměřenou radosť, o níž však rozhoduje theoretické zkoumání, ne aesthetický soud, ale aesthetická vědecká kritika.

Posudky.

Dante Alighieri, **Božská komedie.** Rozměrem originalu přeložil *Jaroslav Vrchlický.* „P e k l o." (Č. d.)

XX, 7. Tu zřel jsem polokruhem, kterak v bolu . . .
E vidi gente per lo vallon tondo | venir . . . t. j.
Tu viděl jsem úvalem okrouhlým mlčky a plačky jíti lidi.

Dante nezřel polokruhem, ale viděl, kterak polokruhem v bolu se táhly stíny mrtvých . . . Chybná interpunkce.

XX, 54. i chlupy těla tamtéž obráceny
E ha di là ogni pilosa pelle t. j.
a na té straně má všecku svou kštici vlasatou.

XXI, 102. Hleď jen, dobře se mu děje!
Si, fa che gliele accocchi. t. j.
Ano, jen mu ji vpal.

XXI, 115. Chci některé svých pobídnouti k skoku —
Io mando verso là di questi miei t. j.
posílám v ta místa některé z těchto svých poddaných.

XXI, 120. ty Chlupáči povedeš deset z davu —
E Barbariccia guidi la decina t. j.
a Chlupáč budiž vůdcem té desetnině.

XXII, 10. sl. Však nezřel jsem v šalmaje také spádu
se bráti jezdce s pěší hotovostí.
Nè già con sì diversa cennamella
Cavalier vidi mover, nè pedoni. t. j.
Však neviděl jsem ještě s dudami tak podivnými
postupovati jezdce ani pěší.

XXII, 92. sl. . . . však velký strach mne schvátil
by rozškrábal mi hřbet se na mne dívá.
. . . ma i' temo ch' ello
Non s' apparecchi a grattarmi la tigna. t. j.
však bojím se, aby se nechystal snad vřed mi rozedříti.

Co Vrchlický napsal, jest hromada beze smyslu a rozdělení.

XXII, 97. sl. Když Toskánské a Lombardské zřít chcete
neb slyšet, začal s tváří polekanou, —
Se voi volete vedere o udire,
Ricominciò lo spaurato appresso, | Toschi o Lombardi t. j.
Chceteli viděti nebo slyšeti Toskánské nebo Lombardy,

počal onen polekaný, t. Ciampolo, jenž mluví ve zpěvě tom a právě postrašen byl ďáblem Farfarellem. Ze slov Vrchlického není jasno, kdo to začal s tváří polekanou.

XXII, 96. Jen klid se stranou, ptáče zlé a kleté!
Fatti in costà, malvagio uccello. t. j.
Kliď se odtud, ohavné ptačisko.

Křídlatý ďábel Farfarello nemůže přece zváti se ptáčetem.

XXII, 114. sl. věř, tryskem běže bych se nezastavil,
leč křídly bije přeletěl bych smolu.
Io non ti verrò dietro di galoppo,
Ma batterò sopra la pece l' ali t. j.
Nebudu tobě tryskem běže v patách,
nýbrž křídloma vznesu se nade smolou.

XXIII, 33. ta honba domnělá se od nás vzdálí.
Noi fuggirem l' immaginata caccia t. j.
unikli bychom té honbě domnělé.

XXIII, 43. sl. Z tvrdého břehu tak se v útěk dává
můj mistr zpět po nakloněné skále
E giù dal collo della ripa dura
Supin si diede alla pendente roccia. t. j.
A s vrcholu drsného břehu dolů
po zádech se pustil po srázném skalí.

XXIII, 49. sl. Jak mistr běžel v tomto skalném klínu.

Z místa dříve uvedeného jde na jevo, že Virgil neběžel s Dantem po skalách, nýbrž že po zádech, naznak položen (supino) svezl se rázem dolů po stráni skalnaté, maje Dantea na prsou objatého.

XXIV, 22. Pak rámě otevřel — Le braccia operse t. j. rozepjal ramena, rozevřel náručí.

XXIV, 52. sll. Nuž vstaň a vzdoruj duchem každé mdlobě,
jenž zvítězí, věř, vždycky v každém boji,
když tíha těla klesnout nedá tobě!
Se col suo grave corpo non s' accascia t. j.
když nepoddá se mdlobě svého těla.

Co Vrchlický praví, jest tautologie.

XXIV, 62. ... (dráha) úzká, drsná byla,
než všecky před tím skalinatá dravě.
(lo scoglio) Ch' era ronchioso, stretto e malagevole,
Ed erto più assai che quel di pria. t. j.

Přes útes nastoupili jsme cestu, jenž byl hranatější, užší a neschůdnější a příkřejší mnohem nežli předešlý. — Komparativ, jejž Vrchlický utvořil, jest velmi smělý.

XXIV, 70. sl. Já sklonil se však v tmě a mlze šedé,
k dnu nedosáhly moje živé oči.
Io era volto in giù; ma gli occhi vivi
Non potean ire al fondo per l' oscuro. t. j.
Sklonil jsem se dolů; než mé oči živé
tmou nemohly proniknouti ke dnu.

Špatná interpunkce; za sklonil se patří středník, za šedé nemá býti čárky.

XXIV, 115. Když vstane udiven kam oko sahá
zří, úzkostí, již zkusil, polekaný.

Místo to jest rovněž nejasno pro špatnou interpunkci.

XXIV, 151. To řek jsem ti, nechť v zármutek tě vrhne.
E detto l' ho, perchè doler ten debbia t. j.
I řekl jsem to, aby ti to zármutek spůsobilo.

(vl. protože ti to zármutek spůsobí).

XV, 29. sl. pro krádež na stádu, již spáchal; lstivé
jsa mysli touto hřešil vinou.
Per lo furar frodolente ch' ei fece
Del grande armento, ch' egli ebbe a vicino. t. j.

ro zrádnou krádež, spáchanou na velikém stádě, jež jemu na lízku bylo.

XV, 32. z ran sta, on sotva čtyry cítil divé.

Nač ta čárka za sta? Jinde čárek nutných vynechána hojnosť, a př. jen z tomto zpěvě: v. 24. jenž vše_ co stihl_ v děsnou vrhal kázu. — v. 34. Co takto mluvil_ tento hnal se v dáli. — v. 40. Já eznal je, leč stalo se v té chvíli_ co náhodou se leckdy v žití děje. — . 50. had vymrštil se, šest noh měl_ a zticha na jednoho se vrhá okamžení. — v. 88. Jenž raněn byl_ na hada patřil na zem. — . 98. V hada jeho ji v pramen změniv.

XXV, 53. a předními (spáry) za rameno jej chytá. — le braccia t. j. za ramena.
XXV, 54. a v obě jeho tváře zuby píchá —
Poi gli addentò e l' una e l' altra guancia t. j.
pak zakousl se mu do obou tváří.

Jest to také ještě čeština? Mluví tak »mistr formy«?

XXV, 55. Noh zadních párem po holeni lítá.
Gli deretani alle cosce distese t. j.
zadní nohy roztáhl mu po stehnech.

XXV, 67. Dva dívali se, —
Gli altri due riguardavano t. j.
druzí dva, ostatní dva hleděli na to. —

XXV, 76. sll. Byl setřen tvar jich první; nevím zdali
hned dva, hned nikdo, obraz jenž se míhá,
tak volným krokem dál se spolu brali.
Ogni primaio aspetto ivi era casso:
Due e nessun l' imagine perversa
Parea, e tal sen già con lento passo. t. j.

Všechno prvotní vzezření s nich setřeno bylo: oběma a zase žádnému z obou podoben nebyl obraz ten zpotvořený, a tak ubíral se dále mdlým krokem.

XXV, 100. sll. Neb dvě bytosti druhu rozličného
on čelem k čelu nezměnil, by obě
též mohly změnit látku těla svého.
Chè duo nature mai a fronte a fronte
Non transmutò, si ch' ambedue le forme
A cambiar lor materie fosser pronte. t. j.

Neboť nikdy dvou stvoření čelem proti čelu tak neproměnil, aby obě podoby též látku svou byly proměniti chtěly.

XXV, 124. sll. Jenž vzpřímen byl, ten k spánkům stáhl tváři,
a sebou že tam vniklo mnoho látky,
hned vznikly uši, jež se s lící sváří.
Quel ch' era dritto, il trasse in ver le tempie,
Edi troppa materia che in là venne,
Uscir gli orecchi delle gote scempie. t. j.

Tomu, co stál přímo, srazila se tváře v tu stranu ke spánkům, a že se tam hmoty tuze mnoho shluklo, odtud uši vyvstanuly ze tváří hladkých. (Chybno jest tu slovo sebou m. zároveň, spolu s ni.)

XXVI, 33. když tam jsem dospěl, kde se dol ten zdvíhá.
Tosto che fui là 've il fondo parea. t. j.
když jsem byl tam, kde dno viděti bylo.

Důslednosť a srovnalosť mluvy by žádala, aby se řeklo: do se níží, nikoli dol se zdvihá.

XXVI, 38. sl. neb bylby spatřil jen co mráček malý,
jak trysknul plamen ku obloze nachem.

Špatná interpunkce: čárka patří za slova spatřil jen.

XXVI, 42. a hříšníka jen urve jak jej halí.
Ed ogni fiamma un peccatore invola. t. j.
a každý plamen hříšníka jednoho halí.

XXVI, 50. ... já rovněž smýšlel v bolu.
ma già m' era avviso, | Che così fosse t. j.
leč vypozoroval jsem už, že tomu tak.

XXVI, 80. zda zásluhu jsem o vás získal v žití,
zda čin můj pro vás velký byl neb malý.
S' io meritai di voi mentre ch' io vissi,
S' io meritai di voi assai o poco. t. j.
zasloužilli jsem se o vás mnoho nebo málo.

Zda chybně místo li.

XXVI, 124. Loď obrátivše k Východu jsme jeli.
E, volta nostra poppa nel mattino, t. j.
a obrátivše kormu lodní k východu.

Tomuto místu Vrchlický neporozuměl a překladem svým uvád čtenáře ve zmatek. Neboť Odysseus vypluv ze sloupů Herkulovýcl na šíré moře, ani lodi k východu neobrátil, ani nejel k východu (co z obého Vrchlický mínil, pro nedostatek interpunkce vyrozumět nelze), nýbrž obrátil loď k západu i jel k západu, uchyluj se stále k levé straně, až přišel k hoře Očistcové, jež strmí prostřed moře na polokouli jižní. Ovšem směrem k západu obrácena byla lo tím, že ji otočili kormou k východu, jakmile odrazili ode břehu nebo vypluli ze přístavu. Kdyby Odysseus byl k východu jel, nebyl by se nikdy dostal k Očistcové hoře.

XXVII, 56. a vypravuj nám, kdo jsi v tomto mžiku,

Špatná interpunkce; za jsi patří čárka.

XXVII, 61. Věř tento plamen, kdybych víru choval,
místo: věř, kdybych víru choval, že tento plamen...

Čárka patří za věř.

XXVII, 64. sll. Však tato tůň že všecko živé schvátí,
a pravduli zde moje ucho slýchá,
bez bázně hanby chci ti odvet dáti.
Ma, perciocchè giammai di questo fondo
Non tornò vivo alcun, s' i' odo il vero, t. j.

Ale poněvadž se z této propasti nikdo ještě živ nevrátil, a pravdali, co zde slyším.

XXVII, 119. sl. kdo ale kaje se a v zlo se chýlí,
ten rozporu se jistě neubrání.
Nè pentere e volere insieme puossi
Per la contradizzion che nol consente. t. j.
litovati něčeho a totéž chtíti zároveň nelze pro spor, jenž tomu brání

XVII, 124. sll. Nes k Minosu mne, který v osmém vzmachu,
když ku tvrdému hřbetu ocas prudce
vzpjal, vztekem hryz jej řval:
A Minos mi portò: e quegli attorse
Otto volte la coda al dosso duro,
E, poi che per gran rabbia la si morse, | Disse: t. j.

Zanesl mne k Minosovi: ten osmkráte ovinul si ocas kolem
rsného hřbetu a potom, pln vzteku zakousnuv se do něho, pravil:

XVIII, 82. sll. Tak mezi Cyprem, břehy Majoliky
sám Neptun nezřel u Argolských lidí
ten hřích, ten nebyl spáchán loupežníky.
Tra l' isola di Cipri e di Maiolica
Non vide mai sì gran fallo Nettuno,
Non da pirati, non da gente Argolica. t. j.

Mezi ostrovem Cyprem a Majolikou neviděl tak velikého zločinu
leptun ani od loupežníkův ani od lidu argolského.

XVIII, 109. sll. Já připojil: „Smrť tvému pokolení!"
a nad čímž onen bol hromadě k bolu
odcházel jako člověk ve šílení.
Ed io v' aggiunsi: E morte di tua schiatta;
Perch' egli accumulando duol con duolo,
Sengio come persona trista e matta. t. j.

I připojil jsem k tomu: A smrti pokolení tvému: pročež on,
na bolesť nad bolesť na něj se hrnula, odešel jako člověk šílenec
nešťastník. — Na nepatrné spojce *a* Vrchlickému tak málo záleží,
e ji klidně klade přede větu náměstkou vztažnou počínající.

XVIII, 124. sl. Sám sobě svítilnou byl a dva kryli
zde v jednom se a jeden v dva se šatí.
Di sè faceva a sè stesso lucerna,
Ed eran due in uno, ed uno in due. t. j.

Kus sebe měl sobě samému za svítilnu. i bylo jich dvé
v jednom a ve dvou jeden.

XXIX, 58. sll. Ba zdá se mi, že národ na Aegině
tak nebyl, když naň morná rána padla
a vzduch pln nákazy byl, ve vteřině
že zvěř až k červu nejmenšímu chřadla,
že staří národové obnovili,
jak básníkům báj do pera to kladla,
Se z rodu mravenců.
Non credo che a veder maggior tristizia
Fosse in Egina il popol tutto infermo,
Quando fu l' aer si pien di malizia,
Che gli animali infino al picciol vermo
Cascaron tutti, e poi le genti antiche,
Secondo che i poeti hanno per fermo,
Si ristorar di seme di formiche; t. j.

Myslím, že nebylo žalostnějším viděti na Egíně lid všecek nemocný, když byl vzduch nákazy tak pln. že zvířata všecka mřela do nejmenšího červíčka, a potom lidstvo staré — jakož básníci za jisto pokládají — obnovil se ze semene mravenčího. — Co Vrchlický napsal, jest hromada slov bez vazby a skladu.

XXX, 22. sll. Tak Thebských furií ni Trojských vztekem
se nepustila na zvěř smečka divá,
ni tak se nevzbouřila nad člověkem,
jak na dva nahé stíny zrak se dívá:
Ma nè di Tebe furie nè Troiane
Si vider mai in alcun tanto crude,
Non punger bestie, non che membra umane,
Quant' io vidi due ombre smorte e nude, . . . t. j.

Však ani thebské ani trojanské lítice nikdy nebylo viděti s takovou ukrutností na nikoho, ani na zvířata, sápati se, neřkuli na těla lidská jako jsem tam viděl dva stíny zsinalé a nahé . . .

XXX, 38. sll. . . . To jest Myrrhy zlolající
zde stará duše, která v trudu kvílí,
ta svého otce byla milovnicí.
Ku hříšné svojí lásky došla cíli,
za jiného se přestrojila ráda, —
Questa a peccar con esso così venne,
Falsificando sè in altrui forma. t. j.

Ona tak dosáhla toho, by hřešila se svým otcem, že klamně podobu jinou sobě dala čili že klamně za jinou se vydávala. — Zde dopustil se Vrchlický osudného omylu. Verše ty prozrazují, že Vrchlickému o Myrrze a příhodě její velmi málo známo jest, že Ovidia vůbec, v tomto pak případě zvláště snad ani v ruce neměl. Neboť mezi vysvětlivkami ku zpěvu XXX. pod číslem 2. ke slovu Myrrhy čteme: »Viz Ovid. Metam. X 12.« To znamená obyčejně knihy desáté verš dvanáctý. Ale tam o Myrrze ničeho není, teprve veršem 298. počíná se vypravování o Myrrze. Co s takovým citatem? Vrchlický byl by dobře udělal, kdyby sám byl do Ovidia nahlédl: byl by se přesvědčil, že Myrrha, chtějíc obcovati v lásce otci svému, nepřestrojila se za jiného (tím by si přece nebyla pomohla!) nýbrž vydávala se za dívku, již chůva její, pomáhajíc jí ke zločinu otci Cinyrovi byla slíbila. — Jest to věc nepochopitelná, že Vrchlický, jenž napsal na sta básní o různých řeckých bozích, o satirech a nymfách, jenž chce býti výtečným znatelem všech antických masek a profilův, o nymfě tak pikantní, jako Myrrha, tak málo povědomosti má. Kdybychom chtěli zlomyslnými býti, mohli bychom z takovýchto nepatrných omylů snadno důkaz vésti, že všecka ta anticko-hellenská poesie Vrchlického, od Hesioda až po Aischyla, zakládá se na klamu, t. j. že Vrchlický těch básní snad ani nečetl. Ostatně byl by kterýkoli komentář Vrchlickému pomohl z nouze. Ale on četl někde Ovid. Metam. X. . . . a nestaraje se dále o to, napsal to do svých poznámek na poučenou nevědomého čtenářstva. — Dobře překládati a dobře vykládati jest umění, které má též cenu svou.

XXX, 147. kde lidé vždycky padnou do rozbroje.
Dove sien genti in simigliante piato t. j.

kde by lidé byli ve sváru podobném; — kde vždycky má býti tolik, co kdekoli.

XXXI, 4. Tak slyšel jsem, že nejdřív sloužil k zlobě
Achilla oštěp, syna Pelleova, . . .

Così od' io che soleva la lancia
D' Achille e del suo padre esser cagione
Prima di trista . . . t. j.

Tak, slyšel jsem, že oštěp Achilleův a otce jeho býval příčinou nejdříve bolesti . . . (P. d.) *L. Šolc.*

Dod. redakce. Obšírný výčet vadných míst uvedeného překladu uveřejňujeme za tím účelem, aby na ně bylo upozorněno. Došly nás souhlasy s posudkem tím, také opravy a doplňky;[1]) došly však také projevy odporu proti „pitevní kritice" prof. Šolce. Nelze všech uveřejniti, aby stať tato nepoměrně nevzrostla; výtky činěné posudku zakládají se vesměs na nedorozumění. Zásluha Vrchlického nemá jím býti popírána; nesmí však ani býti popíráno, že „mistr formy" Vrchlický jednak básnickou rázovitou mluvu českou, jako všude jinde, tak i v překladech svých namnoze kazí a falšuje, jednak v překladě místy dosti nedbale si počínal. Pokud víme, nikde nebylo překladu tomu nic vytčeno, nýbrž odbýval všude summarně za výtečný, jak už u nás jest zvykem: dostačí, že máme 14.230 veršů Danteových přeložených tolikéž verši českými (s 756 rozličnými rýmy). Zdali však je to Dante, zdali je to zčeštěný Dante, zdali skutečná četba překladu aspoň do jisté míry nahradí original atd., o to dále nikdo se nestará; dostačí, že zaznamenáno v bibliografii: „rozměrem originalu přel." atd. Tím však poslání básně nevyplněno! Záležitosť překladatelská u nás daleko ještě není tak rozhodnuta, aby zcela přesně mohlo se říci, co zdařile, co nezdařile přeloženo. Jisto však jest, že chcili čísti Danteho, nechci čísti Vrchlického, že tedy není tu žádné básnické volnosti, a nejméně k vůli rýmu (!), a že všichni překládající národové všemi pokusy více méně zdařilými směřují k tomu, aby vystihli ve všem všudy co nejvíce original. Jinak original buď se kazí aneb — jestli možno — napravuje; tím organismus básně původní vždycky se porušuje, aneb se hromadí, jak u Vrchlického, prázdná slova.

Michelangelo Buonarotti, **Básně.** Přeložil *J. Vrchlický.* V Praze. 1890. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 184. Cena 1 zl. 20 kr.

Jako překladem »Božské komedie« usnadnil nám Vrchlický nahlédnouti do dílny duchové celého středověku, podobně seznámil nás překladem básní velikána Michelangela s některými stránkami všestranného ducha jeho, jež na jeho dílech výtvarných marně bychom hledali.

Ten, který vytvořil »Poslední soud,« »Mojžíše« a jiná díla velkolepá, dovede ve stáří ještě pěti sladké znělky lásky, ale vytříbené, jaká vyznívá ze znělek na Vittorii Colonnu. Kdo viděl

[1]) Zvláště vytčeno v jedné zásilce místo z Očistce VII. 97:

L' altro che nella vista lui conforta
resse la terra dove l' acqua nasce,
che Molta (Vltava) in Albia ed Albia in mar ne porta.
„Ten druhý, jenž se zdá jej těchou kojit,
vlád zemí, v které vzniká vody příval,
jenž v Labe padá s mořem chtě se spojit."

P. dopisovatel nazývá neodpustitelným, že „nám z „B. komedie" Vltavu naši odstranil, souhlase sic úplně s Vrchlickým, když praví, že forma jest vždy polovičkou výkonu uměleckého, a formě té musí se tedy něco obětovati, pokud se jen tím smysl neruší."

obrovská díla jeho, mile překvapen stane před jeho zpěvy nadšené víry, hodnými největších theologů, jako na př. ve znělkách LII., LXV. a LXVII. — Znělka LXVII.:

Ten nejhorší a nejbídnější všech
jsem já, když, Pane, bez Tebe se cítím,
ač touhou svojí výš se k Tobě řítím,
zpět vrhá mne můj mdlý a matný dech.

Ó uvězniž mne, Pane, v řetězech,
ve kterých jen dar každý nebes cbytím
tož v Tvojí víře! Hříchů plným žitím
bez milosti jí dojíť — marný vzdech.

Čím vzácnější jest ten všech darů dar,
tím dražší byla by mně milosť Tvoje,
bez které mír a skojení jest báj.

Když Tvoje štědrá krev netekla v zmar,
rci, k čemu byly Tvojí lásky zdroje,
když jiný klíč nám neotevře ráj.

Sbírka rozdělena na tři knihy: v první jest 78 sonettů, druhá obsahuje madrigaly 97 a v třetí knize jsou pospolu epigramy, nápisy, stance, kanzony a kapitoly. — Kdo zajímá se o dobu renaissance, nemoha básníka čísti v originale, tomu zvláště překlad bude vítán.

Jan Blokša.

Národní písně moravské, v nově nasbírané. Ve sbírku spořádal a vydal *Fr. Bartoš.* V Brně. 1889. Nákl. „Matice moravské.“ Stran 653 a CLII.

Třicet právě tomu let, co přehorlivý a velezasloužilý Fr. Sušil ve předmluvě ku svým »Moravským národním písním s nápěvy do textu vřaděnými« pronesl mínění, že »netoliko nové písně z nepřeschlého pramene života národního vyvírají, nýbrž že ještě mnohá perla z dávnověkosti nás došlá pod rumem někde zasuta se tají, a že záslužno i dále k tomu prohlédati, aby ty drahé zbytky pod povlakou skryté na jasné světlo vynešeny byly.« —

K tomuto žádoucímu prohlédání však s nepatrnými výjimkami dospělo se až v době nejnovější, kdy vzácný Sušil našel následovníka nad jiné povolaného v muži, který o folklor moravský získal si zásluhy nehynoucí, míníme Františka Bartoše. Jméno Sušilovo a Bartošovo vždy zůstane nerozlučně spojeno s národními písněmi moravskými, neboť jimi dostalo se nám dvou sbírek písní prostonárodních tak vzácných a pečlivě sebraných, že se jimi málo která země as může honositi, a jež v podstatě nám podávají úplný obraz zpěvné produkce českého lidu na Moravě.

Známé slovo Kollárovo: »Vy musíte lidu zpívati, nám pěje lid« jakoby bylo míněno zvláště na Moravu, která mimo několik výjimek nerodí básníků leč neznámé, skryté, ale stále ještě činné, tak horlivě činné, že Sušil ve své sbírce dochoval nám jejich písní 1320, Bartoš pak ve své první 400 a ve druhé, hlavní 1017, písní ve sbírce Koželuhově, Peckově a j. ani v to nepočítaje.

Kniha, v níž obsaženy jsou písně moravské nejnověji vydané Bartošem, rozdělena jest ve dvě části. První, rozsáhlejší (653 str.),

zabírá vlastní sbírku písní, a p. pořadatel opatřil ji péknou a poučnou předmluvou, v níž pojednává o dosavadní činnosti sběratelské na Moravě a sbírkách národních písní moravských.

Ku této předmluvě vybízelo téměř naše vydání nových písní, které tvoří se sbírkou Sušilovou a s dřívějším doplňkem Bartošovým celek, na němž asi v podstatě málo co novými přídatky se změní, ačli vůbec jakých podobně cenných přídavků se dočkáme. »Perel z dávnověkosti« tušíme, nový sběratel najde pramálo, o jejich objev již se postarali dosavadní sběratelé, po nichž as těžko bude paběrkovati, a písně novější jsou již částečně a ještě více budou úpadkové.

Začátky této plodné činnosti sběratelské byly dle předmluvy naší žalostné. Spadají do r. 1819., kdy úředně pátralo se po písních národních, ale výsledek byl pranepatrný. Hradišťský hejtman poslal ze svého kraje, v němž nejvíce se zpívá, jenom několik písní podotknuv při tom, že »dle zpráv z ostatních panství došlých kromě kostelních písní není tam žádných jiných.«

Teprve po r. 1824. a ještě horlivěji po r. 1837. Fr. Sušil počal sbírati písně národní po Moravě a vydal je ve dvou sbírkách a ve druhém vydání v jediné velké sbírce r. 1860., která právem klade se na přední místo mezi všemi slovanskými. Následovníky jeho byli *Fr. Koželuha* a *Ed. Peck,* hlavně však *Fr. Bartoš* svou sbírkou »Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými« 1882 a ještě více sbírkou naší.

Tuto sbírku svou p. sběratel rozdělil v sedmnáct oddílů dle obsahu písní, z nichž nejčetnější jsou písně milostné, písně nábožné a ballady. Jaké písně ve sbírku tu jsou pojaty, o tom poučuje nás nejlépe p. pořadatel následujícími svými slovy: »Za nepatrný a ne bezcenný doplněk klassické sbírky Sušilovy smím pokládati obě své sbírky písní moravských; nejsouť ani ony pořízeny bez přísného výboru, a třebas neobsahují venkoncem samy perly poetické, přece písní, jež by ani po stránce hudební ani v jiném vzhledě nižádné důležitosti neměly a z rázu písní lidových úplně se vymykaly, nenalezne se v nich mnoho . . . I v Sušilovu i v mou sbírku pojaty jsou některé písně diletantské neb i úpadkové buď z příčiny melodické, buď kulturní nebo jiné . . . Jsou to však většinou písně takové, jež i při svém nedokonalém nebo porušeném tvaru přece nepozbývají rázu pravých písní lidových.« Potud p. pořadatel sám.

My k tomu dodáváme opětně, že sbírka jeho staví se důstojně po bok Sušilově, alespoň co se týče ceny básnické, neboť o ceně hudební nám rozhodovati nelze. Ale soudíce dle poslechu některých písní, dle toho, kolik příkladů vzorných, krásných nápěvův uvádí p. L. Janáček, znalec zajisté povolaný, na str. CXXIV. a násl. ze sbírky naší, myslíme, že i ta jest velmi značná. Po stránce básnické jsou mnohé z písní skutečně překrásné vyznačujíce se tu silou, tu zase líbeznou něhou, tu rázem tragickým, tu zase humoristickým. Ať jen některé uvedeme, tak sub č. 6., 9., 13., 19. b, 68., 95., 132., 133., 135., 146., 148. a jj., jichž nebylo by snadno vypočísti. Neníli

jich celkem tolik, co v Suš., třeba míti na paměti, že Sušil vybíral z nedotknutého bohatství, a že produkce zpěvná od doby oné značně poklesla.

P. pořadatel z přílišné skromnosti zmiňuje se o práci své při »Nár. písních mor. v nově nasbíraných« až naposled, přičítaje si tu prý aspoň zásluhu, že bez jeho přičinění písně ty by byly upadly v zapomenutí, a podotýkaje, že samo pořádání takové sbírky vyžadovalo nemálo času a píle.

Zajisté. Každý však, kdo poněkud uvažuje obtíže práce podobné, přizná p. pořadateli velmi rád zásluhy daleko lepší. Ku sbírce naší dostalo se mu ovšem velmi hojné podpory se strany ochotných sběratelů venkovských, hlavně z kruhův učitelských, ale ani tu nevymknul se p. pořadatel naprosto z počtu sběratelů vlastních. Bylo mu zajisté i na potulkách za písněmi zakoušeti různých nesnází a nepříjemností, které zná každý, kdo se o věc zajímá jednak ze zkušeností Sušilových, jednak od Bartoše samého z jeho »Lidu a národa« 2. sv. Zajisté ne všecky z nich byly rázu humoristického. Toť jedna příčina, za niž si zasloužil našeho vděku.

Ve své nejnovější sbírce Bartoš vystupuje však hlavně jako pořadatel. A činnosť ta jest právě při vydávání lidových písní nejdůležitější. Kdežto sbírati může každý, kdo rozumí hudbě, stýká se s lidem a má dobrou vůli podávati vše věrně a správně, obtíže a nesnáze pořadatelovy jsou daleko větší, a on musí býti proti nim důkladně obrněn. Jestli v které věci, tož především u vydávání národních písní jest vždy zachovávati zlatou prostřední cestu, nechtíti ani příliš mnoho podati, ani zase málo, a jako vůbec, tak jest to zvláště v naší příčině nejobtížnější.

Láska k věci, kterou jest sběratel i pořadatel nadšen, ohlušuje druhou vlastnosť, které jest mu nezbytně třeba, jeho porozumění pro krásno básnické i hudební. Poesie jest uměním; to je třeba zvláště míti na paměti zde a nedopřávati místa ve sbírkách písní národních skladbám takovým, které nemají poetické ceny, ač nenahrazujíli tento svůj nedostatek přednostmi po stránce hudební. Jak to nesnadno, a jak rádi také sběratelé a pořadatelé nejlepší nedrží se této normy, nejlépe viděti na sbírkách Kollárově a jiných. Toť úskalí, které hrozí každému pořadateli.

Bartoš dobře je obeplul proto, že byl proti němu opatřen znamenitě pravým porozuměním pro krásno básnické vůbec a hlavně krásno poesie prostonárodní. Proto můžeme k výsledku jeho pořadatelské činnosti gratulovati nejen jemu, nýbrž i sobě. A to je druhá velká zásluha Bartošova, že tak obezřele a s pravým porozuměním dovede odděliti pravé od nepravého a podati nám výběr, jenž jest tím větší ceny.

Jen malou poznámku. P. pořadatel měl při své sbírce na mysli hlavně celek národních písní moravských, který podává se Sušilovou sbírka naše. Proto odkazuje na podobné písně jenom ve sbírce Sušilově. Snad bývalo by přece záhodno poukazovati k podobnostem

aspoň u Erbena, Kollára a Kadavého: bylo by tím velice posloužено tomu, kdo by chtěl písně srovnávati a zároveň by se docílilo jakéhos přehledu hlavních našich sbírek vůbec. — Vhodné písně uvádějí se jenom svými začátky, nikoli nadpisy obsahovými přidanými sběrateli, neboť tak ani lid nikde nečiní. (O. p.) —*ík.*

Mluvnické rozpravy k užitku všem, kdo jakkoliv obírají se mluvnicí českou, vůbec a brusičům zvláště napsal *Dr. Fr. Bačkovský.* (O.)

Na str. 64. čteme: »Tak nešťastně brusiči brousí, nedbajíce srozumitelnosti a lekajíce se příliš úzkostlivě germanismů!« — Již na str. 19. napsáno: »Se zásadou, abychom nezbavovali se zbytečně souznačných slov, úzce souvisí zásada: Nelekejme se příliš úzkostlivě germanismův a vůbec cizomluvův.« »Ovšem myslím jen, abychom nelekali se cizomluvů pouze takových, které nepříčí se duchu a povaze jazyka českého« atd. Naše řeč jest beztoho plna germanismů. Byl by to čistý brusič, který by právě germanismů nedbal! V této příčině nemůžeme než odkázati p. spis. k »Hovorům olympským,« kde mezi jiným čteme: »Dáváli se jazyk na zahálku, půjčujeli na způsob zhýralých dědiců lehkomyslně v každé potřebě u souseda, záhy zmrhá statek svůj vlastní.« A jinde: »Přílišná hojnosť slov cizích jazyku dodává takové barvy, jako pleti divokých Malajců tetovování.« Při té příležitosti radíme p. spis., aby »Hovory olympské« důkladně pročetl a leckteré zrno uvážil. Komenský, Jungmann, Šafařík, Lindner a j. také často se vyslovili, jak vážiti si jest mateřštiny, čím jest jazyk národu!

Hned na str. 65. praví p. spis., »že není spravedlivo pro chyby mluvnické, byť i značně bylo jich ve spise, zapomínati na obsah spisu toho a prohlašovati jej za bezcenný?« Dovolujeme si připomenouti, že na kráse slohu velmi mnoho záleží. A co jest podstata krásy? Netřeba snad, abychom to p. spis. vykládali. Ostatně sám chválí Sv. Čecha, že studoval »Brus.« Nám připadá báseň s grammat. chybami jako obraz plný muších trusův. A to přece není krásno!? Co se krásy slohu týče, p. spis. na dvou místech (str. 62. a 65.) radí dbáti slov Kosinových, ač mu vyčetl spoustu germanismů, které sám prohlašuje za oprávněny.

ad II. Na str. 71. praví p. spis., »že jest potřebí, aby jazyk spisovný nelišil se příliš od mluvy ústní,« ač na str. 23. doložil se slovy E. Novotného, že »nářečími se mluví, jazyky píše.« Podle zásady této byla by Stroupežnického veselohra »Naši furianti« dokonalý plod slovesný. Kritika však toho neuznala, a to vším právem. Odkazujeme v té příčině p. spis. zase ke Kosinovi. (»Dialekty a mluva spisovná.«)

Na str. 80. čteme: »Prof. Fr. Sobek podal přesná pravidla, ale pravidla ta neuspokojují.« Buď jest pravidlo přesné, a pak uspokojuje zajisté; neníli přesné, nemůže uspokojiti.

Na str. 81. čteme toto: »Ze všeho pak toho, co jsme si o libozvuku pověděli, zjevno, že dodati lahody jazyku jest úkolem

spisovatele samého; pravidla stanoviti o tom podrobná nelze, protože v rozličných případech jest si počínati rozličně.« Pan spis. ale na 11 stránkách stanovil pravidel celou řadu.

ad III. Na str. 82. p. spis. praví: »Ovšem všelijací vrtohlavci umějí jíti ještě dále a píší po spůsobě německém na př. i ‚dle křesťan- i katolického spůsobu'« — dále pak čteme: »Avšak podobný spůsob příkře a bez výjimky zavrhnouti není radno.« Dle tohoto výkladu bylo by správno: »tu- i cizozemská vína.« nebo: »mo- i nemovité jmění,« protože v novinách tak psáti jest zvykem. Avšak ani nejliberalnější brusič toho neschválí, leda by se hrubých germanismů vůbec neštítil. — Na str. 85. čteme: »Pišme dohromady: namnoze, nachvat, polehku, porůznu, včas, vbrzce, bůhví« a p. Naproti tomu »pišme odděleně: po lidsku, v zadu, na pamět, na dlouze« a p. Nebo na str. 86.: »Pišme jakobychom, a nepišme žebychom.« K tomu všemu pouze připomínáme, že tu hotový zmatek, a tudíž nedůslednosť veliká. Tak jednoty se nedoděláme!

ad IV. Na str. 96. čteme: »Jest ponechati libovůli spisovatelově, aby učinil čárku tam, kde právě chce míti přestávku za účelem srozumitelnosti nebo kde vůbec potřebu toho pociťuje, byť ani nebylo nijakého jiného důvodu zvláštního pro čárku.« Z toho plyne, že pravidla o dělidlech jsou zbytečna, protož »piš, jak chceš!« P. spis. však vykládá o dělidlech na 7 str. ovšem po své zásadě. »Bylo by také praktické,« čteme dále na str. 97., »kdybychom tak, jako Španělé činí, kladli otazník i na počátku věty tázací.« Důsledně bychom tak měli psáti vykřičník a jiná dělidla. Slovem, ve všech výkladech o dělidlech jest sem tam odpor! A přece na konec p. spis. zase cituje Hattalu: »Písmo jest obrazem řeči a co takové má řeč tak představovati, aby čtenář viděl a věděl, kde má hlas změniti a kde delší nebo kratší čas přestati čísti.«

ad VII. Na str. 136. čteme: »Hlavně počešťovati jest úplně taková slova, která značí nějaký náš názor nynější, tedy ne názor starověký nebo jinonárodní, a která domácími slovy českými nahraditi nelze. Dle toho lze psáti, mínímeli pojem starověký na př. kómédie, kónsul, quaestor atd., kdežto v pojmě nynějším píšeme: komedie, konsul, kvestor atd.« Pravidlo toto po našem zdání se nezamlouvá. Že v této příčině jest mnoho zmatkův a nedůsledností, zajisté s pravdou jest; avšak p. spis. mnoho světla nepodal. Vytýká sice Havelkovi (na str. 126.), že chce všecko počešťovati, ale sám (na str. 135.) praví, abychom se nelekali počešťovati slova cizí, za která ryze českých slov nemáme.

Tyto ukázky snad postačí, abychom poznali povahu spisu svrchu řečeného. Nejlépe líbily se nám různé citaty, které ovšem pocházejí od filologů zkušených a rozumných. Vytkli jsme, co se nám nelíbí, zcela upřímně a opakujeme ještě jednou, že do spisu podobného naprosto nenáležejí všelikteraké poznámky osobní, a radíme p. spisovateli upřímně, aby ve svůj vlastní prospěch budoucně tak nečinil. Tak se často mnohá dobrá věc učiní směšnou a mine se cíle.

Také radíme p. spisovateli, aby neřídil se zásadou, že brusič nemusí býti dobrým stylistou. Brusič má se snažiti, aby se stal nejlepším stylistou. V té příčině bychom mohli o »Rozpravách mluvn.« hodně mnoho chyb vytknouti ale pomlčíme o nich. Máli býti spis obecně poučným, jak sám p. spis. o »Bruse« se vyslovuje, budiž psán přesně a jasně čili dle p. spis. srozumitelně, libozvučně a správně.

Konečně podotýkáme, že vždy nebývá radno rozumy své obecenstvu vnucovati. »Umělec, který si lásku a oblibu nedovede zjednati sám, je ztracen. Nepochopení geniové jsou dvojího druhu. Buď bijí obecenstvo ve tvář, nestojí o jeho uznání, počítajíce v té věci na budoucnosť. Anebo stáli by sice o toto uznání v přítomnosti, ale nedovedou si je získati svým talentem, svou tvůrčí silou, nýbrž utíkají se k žalobám, steskům a rekriminacím.« (Liter. hl. »Nár. listů« ze dne 17. ledna 1890. — Astyanax.)

Pan spis. nám již laskavě promine, že mu dáváme tato slova na uváženou. Jsouť opravdu z toho srdce upřímně míněna. V řečených »Mluvnických rozpravách« mnoho jest dobrého, což také milerádi uznáváme. Nejlépe ještě ze všeho zamlouvá se »V. Kdy jest psáti v češtině na počátku slov písmena veliká?« Pěkná jest také stať na str. 39.—42. o mluvě lidové a některých zvláštnostech češtiny. Zajímavý jest i počátek stati »IV. O dělidlech« na str. 92.—93. — a tak sem tam leckterou dobrou věc čteme. Zalíbilo se nám sice, že p. spis. na str. 4. připomenul, že »od učitelů šíří se správnosť češtiny také mezi žactvem, a tím i mezi obecenstvem vůbec,« měl však říci beze všeho strachu, že by se měla šířiti správnosť jazyka od učitelů, že ale všude tak se neděje. Jest již svrchovaný čas, aby zmizel naivní výrok: »Vždyť nejsem učitelem češtiny!« Což pak na středních školách jen češtináři jsou na to, aby pěstovali ušlechtilou mluvu? Nyní jest povinností každého vzdělaného Čecha, by psal i mluvil správně česky, aby dobré knihy české četl a je mládeži a obecenstvu doporučoval. Klassické spisy jsou po našem zdání nejlepším brusem. Kdyby každý vzdělaný Čech a zvláště učitel tak si vedl, pominuly by brzy stesky a brusičům i češtinářům by práce ubylo. Leč to zůstane — žel Bohu — zbožným přáním na drahná ještě léta. Vždyť na př. Bartošova »Skladba,« ač to práce naše nejlepší, známa jest pouze učitelům češtiny a žákům. Pan Bačkovský sice ve svých »Nových výzkumech a návrzích« z r. 1885. na tyto věci trochu posvítil, ale v »Mluvnických rozpravách« toho neprávem pominul. A v těchto příčinách nelze dosti důtklivě toho nepřipomenouti každému, kdo chce slouti vzdělaným Čechem a zvláště kdo vzdělanosť šířiti povinen jest. Jen srozumitelnou, libozvučnou a správnou mateřštinou šířiti lze vzdělanosť se zdarem.

Loučíce se již s p. Bačkovským, dokládáme, že snaha jeho po důslednosti a jednotě zvláště v pravopise jest sice chvalitebna, zdali však účelu toho svými »Mluvnickými rozpravami« dosáhne, nechceme na ten čas rozhodovati. Poddáváme se osvědčeným autoritám.

V. Plánský.

Dzieje Słowiańszczyzny pólnocno-zachodniej do połowy XIII w. przez W. Bogusławskiego. (Č. d.)

Kniha II. ve tři oddíly rozdělena. Z prvého (§§. 14.—17.) dovídáme se o ethnografických poměrech v době od VI. do XIII. století; jako úvodem (§. 14.) k tomu pojednáno o moři slovanském (baltickém) a zátokách jeho, o jménech Vindové, Vendové. Venedové (od těch jest různiti jméno slovanských pomořanů při Adrii: Veneti — Ἐνετοί — kteréž jest téhož kmene jako Benátky, t. j. kraj bařinatý); jméno Antové na Slovany východní se vztahuje, západním název Slované patří, poslední jsou již na vyšším stupni vývoje politického; znamenitý úkol hrají u nich Lechové, samostatní držitelé půdy (Lech, Lach jméno geografické; lecha = nevelký statek; zevrubné vysvětlení na str. 17.—23., 405.—410.).

V §§. 15. a 16. vyčteni kmenové Slovanstva západního a sedliska jejich vymezena. Hranice mezi slovanským územím volným a poddaným po úpadku Duřinců šla od Pasova, dle Šumavy, Sály, Labe, Ory (Ohre), Ilmenavy, Labe až k nynějšímu Hamburku a odtud rovnou asi čárou na sever k Šlesviku. Později postoupila na severu dále k východu, tak že Labe od ústí Sály celým ostatním tokem bylo rozhraním (r. 800., když dobyt kraj, potom Stará marka, Altmark zvaný) a na jihu přes všechny alpské země dnešní říše naší (r. 778. a 800.).

Tak měnila se hranice p o l i t i c k á. Ethnograficky však všechny kraje západní Germanie náležely ke Slovanstvu až do X. století; kraje k západu více vystrčené, jako poříčí horního Dunaje, dolního Mohanu, Vltavy (Fuldy), dolní Vesery, území na sever Harcu dříve počaly ztráceti známky národnosti slovanské. Úsudek o těchto poměrech národnostních pronáší spisovatel na základě hojného materialu, dosud téměř, zejména pokud o přímé zprávy dějepisné běží — méně o dosud zachované názvy geografické — nezužitkovaného. A znova viděti, jak ukvapeně jednali ti, kdož v kraji tom viděli vlasť Němcův a Slovany tamní za kolonisty, a to ještě teprve z časů Karlovicův.

Výčet krajův i národů Slovanstva svobodného rovněž na nejnovějších daných založený, opravuje mnohé omyly (v určení názvův i sídel) dřívějších badatelů. Počínaje Obodryty (spisovatel má název ten za správnější od Bodrců) jedná dále o Veletech, Pomořanech, Lužičanech, Srbech, Češích, Moravanech, Slovácích, Rakousích, Bělocharvatech, zkoumaje všeckny sem hledící zprávy domnívá se, že otčina Bělocharvatů šířic se od vrchovisk Labe a od ústí Moravy daleko na východ až k pramenům Bugu a Zbruče zaujímala sám střed Slovanstva. Kmenové v ní usedlí rozdělili se časem na Bílé čili Velké Charvaty a na Červené. První utonuli v názvech Slováků, Moravanů, Čechů, Vislanů (později Malopolanů), druhá část podrobena od Rusů r. 981., slila se s východními Slovany), Slezanech, Polanech, Mazovanech. Zvláštní stať věnována Slovanům za Labem (v Staré marce), již nejdéle (až do XVIII. ba snad počátku XIX. století) jazyk svůj zachovali.

Zajímavý jest nový výklad jména Čech. Množství osadních jmen v Slovanstvu ukazuje, že názvy s národním jménem Čech příbuzné zjevují se ve dvou tvarech, t. čach a čech (v cyr. památnicích чахъ i чехъ, rovněž v latinských pramenech středního věku i ve jménech vlastních Časlav, Česlav). Čach jest forma starší nepřehlasovaná (podobně Lach a Lech) a znamená v mluvě slovanské hornický důl, původně vůbec důl, kotlinu — polská glossa z XV. stol. vykládá czachy = lacunae, t. j. jámy, doly atd. Lidé žijící v čachách (zabývající se dolováním) zváni Čachy, Čechy, jako ti, kdož na lechách žili Lechy, kdož v horách Horci, v norách Norci, na nížinách Nižici a p. Odtud i Чехъ — норецъ (Čech — norec) v »Okruží národův a jazyků« z konce XII. století.

Změna hranice politické (r. 530., 800., 900.) a sídla kmenů jednotlivých naznačeny jsou na mapě provedené u větším měřítku než mapa k I. dílu přidaná.

Oddíl II. jedná o zřízení státním a poměrech vniterných. Kdy a jakým způsobem osadili se Slované v evropských svých sídlech, navždy asi zůstane hádankou; na rozvoj jejich politický, na utvoření zvláštních skupin národních i států značné vlévání měly fysikalní poměry jejich vlasti. Nejstarší zprávy zmiňují se o rodech, ze kterých skládala se plemena a jež obyčejně dle praotce nazývány; podobně sluly i osady jejich (názvy patronymické; na př. Třesovici, Lubatovici a p.): od těchto osadních názvů různí se názvy odvozené příponami -ov, -in: náležející usedlostem zvláštním, individualným (Bukov, Brodovin a p.). Vzmožením lidnatosti zakládány osady nové na místech dosud pustých, a těm dávána jména různá: dle povahy místa (Blato), dle lesův a stromů (Ořech), dle zvláštností lidí (Nekuřiny, Kralupy), dle průmyslu (Žernovice), nahodilá (Chrudim), mythologická (Jutzobog). Vedle osad domácích známy jsou i osady přistěhovalých cizinců (§. 18.).

Vrozená Slovanům náklonnosť ke společnému životu, potřeba shromažďovati se k obřadům náboženským i k jiným výkonům veřejným, konečně i aby měli obranu proti nepřátelům, vše to vedlo předky naše v hluboké již dřevnosti k zakládání hradů. Spisovatel vysvětluje, co jsou hrady knížecí, stoličné, hlavní i hrádky, hradiska; podhradí, víky, tržiště a města (poslední měli Slované dříve než Němci, ovšem ale na jiných základech, než na jakých pozdější města vznikla. §. 19.) §. 20. líčí rozdělení Slovanstva na župy, §. 21. o obyvatelstvu jedná, a to jak o svobodném tak o nevolnících. §. 22. o správě státní; vyložen tu dále význam starostů, županů, knížat ve starších dobách i novějších, rozvoj moci knížecí, poměr všech tří mezi sebou; o šlechtě a důstojnosti královské (král není odvozeno z Karel, nýbrž původu slovanského). Účasť národu ve správě státní popsána v §. 23.; zajímavá jest stať o sněmích u rozličných kmenů v dobách předkřesťanských; o změně jich za dob pozdějších, za vlády monarchické (od X.—XIII. stol.), zajímavá tím více, že podává věci namnoze nové a tak celkově dosud nespracované. (O. p.)

P. Papáček.

Crty Varšavské. Napsal *Edvard Jelínek.* (O.)

7. »Poslední.« U pana Jagielského, jenž po celý rok žil v zátiší samotářském, jenom dne 31. března každého roku bývalo živo. Scházelť se ten den v domě jeho staří soudruhové, poslední kapitánové polského vojska, aby oslavili kvasem památný den srážky pod Vavrem. Než se rozešli, pokaždé starešina jejich pozvedal číši na zdraví pánů bratří, aby do příštího roku nikdo z nich nechyběl. Ale rok od roka bylo jich méně. Po letech sešli se ze družiny, druhdy četné, již jen dva. Smutné bylo jejich loučení; a než rok minul, zbyl ze všech pan Jagielski sám. V den památný kázal vyzdobiti komnatu a přistrojiti stůl jako před lety, a oděv se v kontuš a mečem se opásav, u vytržení jal se vítati vidiny zesnulých v komnatě prázdné. Tiskl jim ruce, naléval vína, rukou plaše a zaháněje prázdnotu odevšad naň zející. V tom prozřel jasně. Zachvěv se, jal rukou stoh listin soudruhů zemřelých a vmetl do ohně v krbu plápolajícího. Na to vypil poslední číši ku cti pánů bratří, a klesnuv do křesla vypustil ducha, jednou rukou třímaje konfederatku, druhou šavli.

8. »V přátelských službách.« Spisovatel chtěje radosť spůsobiti příteli svému v Čechách, milovníku starožitných děl uměleckých, dočetl se v novinách, že kdesi ve Varšavě jest na prodej starý svícen práce umělecké z časů saských. Jda za koupí tou, shledal, že majitelé svícnu jsou zchudlá vdova a dcera její, živící se nuzně šitím. Domácí pán vymahal na nich nemilosrdně nájemné. Nemohouce zaplatiti, prodávaly svícen. Přítel náš nezastav matky doma, odešel a setkal se s pánem starým, rovněž domácím, který však byl srdce dobrého a lidumil. Zvěděv o věci, pán ten připojil se k němu, i zašli spolu ku vdově. Starý pán koupil svícen za cenu ovšem velmi značnou, a protože nelítostný onen pán domácí vdově dal zatím výpověď, vzal matku i s dcerou sám k sobě do domu, kde choval několik nájemníků podobných; ti spláceli svému domácímu nájemné nejinak, než pletením punčoch, jichž měl starý pán zásobu ovšem velikou. —

9. »Granátový šperk.« Spisovatel chystal se k cestě do Petrohradu. Nějaký přítel přátel jeho dověděl se o tom i požádal ho, aby vzal pod ochranu dítě jeho, šestileté děvčátko, jež mělo zajeti k babičce, dvě stanice za Vilnem. Autor náš rád přivolil, ale nejsa zkušen věcí dětských, bál se, že na dlouhé cestě zakusí s děvčátkem mnoho trampot péče opatrovnické. Proto zásobil se hojně laskominkami a pro všecky případy vzal s sebou též granátové náušničky, aby je děvčátku slíbil, kdyby po cestě hodně se chovalo. Ale mimo vše očekávání dítě bylo roztomilé, ba chovaje spící holčičku na klíně, náš opatrovník zažil chvíle blaženosti nejčistší, tona v předtuchách slastí otcovských. Na konci pouti připnul děvčátku granátové náušničky a odevzdal dítě babičce. Minula leta. Autora navštívil přítel, jenž na radu jeho mládeneckou nedávno byl se oženil. Mladá paní byla Polka, jež s horlivostí nevšední zajímala se o vše, co bylo českého. A proč to? Proto, že už za mladička měla co

činiti s dobrým Čechem, od něhož posud na památku nosila náušnice z českých granátů. Tak náhoda svedla po letech staré známé. —

Sama látka těchto črt svědčí o tom, že spisovatel nesháni se po vnějším effektu. Jsouť to příběhy rázu čistě lidského, dojímající každé srdce, citům jemnějším přístupné. I dotýkají se nás tím mileji, že prodchnuty jsou všecky duchem vřelé lásky vlastenecké, přioděné tuto rouchem ovšem polským. Přáli bychom si zajisté všickni, aby tento ryzí, čistý, šlechetný duch někdy také jiným, řekněme českým tělem, českým rouchem se přioděl; ale obáváme se přání takové příliš hlasitě vysloviti, aby se nezdálo, že nutíme spisovatele snahy ctihodné na pole, jež by tvoření jeho méně pohnutek a povzbudných příležitostí poskytovalo, nežli čerstvou krví zkypřená, ctnostmi všelidskými i občanskými kvetoucí a jemu tak zvláště milá niva polská.

L. Šolc.

Závěť. Drama o třech jednáních od *J. Štolby.* („Repertoir českých divadel" XVI.) V Praze. 1889. Nakl. F. Šimáček.

J. Štolba jest v oboru dramatickém pracovníkem již dávno osvědčeným. Pěstoval dosud téměř výhradně veselohru, a plody jeho sem spadající jsou u nás i v širších vrstvách z hojných představení ochotnických dobře známy, těšíce se právem velké oblibě. Posledním kusem svým obrátil se k muse vážné, a drama jeho pražskému obecenstvu nad míru se líbilo a také referaty divadelní zněly velmi příznivě. Zasluhujeli »Závěť« této pochvaly? Vždyť známo, že pražským hlasům v této příčině nesmíme hned tak věřiti! Pokusím se nejprve nastíniti aspoň ve hlavních rysech jeho obsah.

Děj koná se za našich časů v české vesnici; jména jejího básník neuvádí. Starosta této obce Sýkora lehkomyslnou marnotratností zadlužil si celou živnosť; věřitelé naň doléhají, ba i daně již zadržel. Je proto v nesmírných úzkostech, jak z toho zoufalého postavení vyváznouti a zachrániti statek synu Josefovi. Jedinou naději skládá ve sňatek synův se schovankou zámožného souseda Votavy, očekávaje, že jí tento odkáže celé své jmění. Votava je bezdětný stařec již sedmdesátiletý a od některé doby neduživý; na statku svém odjakživa do krve se dřel a pořád jen peníze shromážďoval. Schovanka jeho Anda, vnučka po jeho sestře, pomáhá mu od několika let v hospodářství: jest to děvče pracovité, skromné a také hezké, i není tedy divu, že hlásí se o ni dosti ženichů. Jedním z nich je tamější lesník Černý, kterého však Votava rozhodně zamítá, protože Anda smí si vzíti jen sedláka. Druhým je mladý vdovec Jiří Votava, syn po bratru starého Votavy; ale také o něm nechce starý strýc ničeho slyšeti, protože rád pytlačí — právě mu lesník Černý, který už dlouho po něm marně pase, sliboval pomstu — a jest veliký surovec. Ve zlosti odhaluje Jiří strýci, na jakého ženicha Anda pomýšlí, Sýkorovic Josefa. Starý Votava se leká; svými těžce vydřenými penězi nikdy nebude chrániti takového marnotratníka. Josef je nyní sice pořádný mladík, ale později povede si jako otec. Toho sňatku nikdy nedopustí, a proto

má dohazovač Novotný mladého Sýkoru co nejdříve oženiti, aby Anda si na něj nemyslila. Když tedy jednou za příležitosti starý Sýkora hledí souseda přiměti, aby učinil konečně poslední pořízení a Andu v něm ustanovil jedinou dědičkou, Votava, ač prohlíží úmysl Sýkorův, dává si říci a odchází učiniti před notářem právě v obci přítomným poslední vůli. Sýkora se těší, že konečně vyvázne ze svých smrtelných úzkostí, a oznamuje Josefovi, jak se o něj postaral. Ten však jest otci svému zcela nepodoben: cítí toliko hanbu, že cizí lidé mají otce z bídy vytáhnouti. Vytýkaje mu pak nedávnou jeho marnotratnosť prohlašuje k nemalé zlosti otcově, jakmile podá hlavní věřitel žalobu, že odejde do světa. Úmysl ten oznamuje také Andě; z krátkého jejich hovoru teprve poznáváme, jak hlubokou chovali k sobě lásku. Radosť Sýkorova byla předčasná. Votava vrací se od notáře všecek schvácen výstupem, který mu v hospodě připravil napilý Jiří, a namáhavě oznamuje, že Andě všecko odkázal, s tou však podmínkou, že si nesmí vzíti mladého Sýkoru; jinak připadne statek i s penězi někomu jinému. Když Anda je touto zprávou zdrcena a starý Sýkora nejvýše zklamán a pobouřen, vysvětluje Votava své jednání: proto nedřel prý se po celý život, aby svými těžce vydělanými penězi platil dluhy takového marnotratníka, který, když promrhal své jmění, chtěl by také rozházeti jeho statek. Když na to Sýkora v nejvyšším rozčilení zdvihá hrozivě proti němu ruku, Votava chováním jeho rovněž podrážděný nazývá jej zlodějem vlastního syna. Tím ještě více jsa rozzuřen Sýkora chce se vrhnouti na Votavu, je však Josefem zachycen. Než tu Votava z největšího rozčilení začíná pojednou klesati umíraje k zemi. (1. jedn.)

Děj druhého jednání koná se několik dní po pohřbu Votavově. Anda je v městě u soudu, aby tam byla přítomna prohlášení poslední vůle nebožtíkovy a přinesla si odtud její opis. Starý Sýkora netrpělivě ji očekává, dělaje si pořád ještě slabou naději, že snad jej chtěl Votava toliko postrašiti. Je v zoufalém postavení. Právě doručena mu od soudu žaloba hlavního věřitele na 2000 zl., a od berního úřadu čeká každou chvíli hroznou upomínku o zadržení daně. V těchto myšlenkách zastane jej Jiří Votava. Má prý již několik dní srnčí na mušce a vyzývá kmotra, s nímž před jeho starostenstvím často si zapytlačil, aby s ním šel zítra časně ráno na čihání; budou prý v lese zcela bezpečni, protože lesník odjíždí dnes na svatbu a hajní po včerejším velkém honu budou rádi odpočívati. Sýkora slyšel sice také od lesníka o jeho odjezdu, ale přes to, jsa sklíčen docela jinými starostmi, nemá na čekání nejmenší chuti. V tom vrací se konečně Anda z města. Sýkora dovídá se ke své hrůze, že všechno je pravda, čeho se tak obával: Andě je všecko odkázáno, nevezmeli si Josefa; jestliže tak učiní, připadne všecko jmění — Jiřímu Votavovi. Tento je ovšem radostně překvapen, a marně ho starý Sýkora přemlouvá, pak i úpěnlivě prosí a konečně ve strašném rozechvění i hrozí, aby smiloval se nad oběma milenci i nad ním a vzdal se dědictví. Josef vida to, vrací Andě slovo; nechce ji strhnouti do

ìdy, když může míti všeho hojnosť. Anda však je pevně odhodlána vzdáti se celého dědictví a následovati Josefa do chudoby. Marně tomu otec co nejdůrazněji odpírá nutě syna, aby si vzal bohatou vdovu, o níž mu byl dohazovač Novotný před chvílí pověděl. Než postavení Sýkorovo má státi se ještě zoufalejším: posel z města přináší mu od berního list, upomínku to o zadržení daně s pohrůžkou, že v nejbližších dnech oznámí se věc u hejtmanství. S těžkým namaháním hleděl zatím Sýkora nabýti trochu klidu. Tváří se pokojným, jakoby list berního obsahoval dobré zprávy. Jiří myslí, že bude nyní přístupnějším, a vyzývá jej potají znova na čekání. Sýkora náhle pojímá hrozný úmysl: půjde s ním k ránu na srnčí — tak praví k němu po prudkém boji v nesmírném rozechvění. — Nastává proměna. Co lesník Černý dílem sám, dílem skrze hajné o svém odjezdu rozhlásil, byla jen válečná lesť, aby tím spíše Jiří Votava šel mu na lep. Místo na svadbě vidíme jej se dvěma hajnými číhati v lese. V tu dobu právě vyprovází Josef lesem Andu, aby si tak do města nadešla. Tam má se dnes před soudem vzdáti dědictví; Josef pak hodlá někde ve světě najíti si práci a pak přijíti si pro ni. Lesník slyší jejich hovor a dav se jim — bylať ještě tma — poznati, radí Andě, aby k vůli Josefovi nevyhazovala takového dědictví; bude prý toho někdy hořce litovati. Anda však zamítá rozhodně jeho radu. Lesník, nemoha se dočkati Jiřího, odchází na jiné místo. Po chvíli přichází opatrně Jiří se Sýkorou. Tento chvěje se všecek rozčilením, čemuž Jiří nemálo se diví. Když pak Jiří vzdaluje se na své stanoviště, Sýkora po krátkém boji duševním vystřelí po něm; mysle pak, že ho zasáhl, spěchá domů. Ale Jiří nebyl zasáhnut; právě uhnul do houští, když rána vyšla. Vrací se rozzuřen, začínaje chápati, že chtěl se ho zbaviti Sýkora násilím. Zatím však přišel po ráně v to místo opět Černý. Jiří má jej s počátku za Sýkoru a prudce na něj vykřikne, než poznav ihned svůj omyl, když lesník žádá na něm pušky, vystřelí po něm, ale toliko jej poraní, sám však je hned od lesníka střelen do prsou tak, že po chvilce je mrtev. Vyloživ hajným, co se stalo, lesník nechává mrtvolu Jiřího i s puškou jeho na místě, aby neměl tahání s úřady, načež odchází podporován jsa hajným, protože rána začíná ho silně páliti. Zatím Josef vyprovodiv Andu vrací se a klopýtne ve tmě o mrtvolu Jiřího. S hrůzou poznává zavražděného. Náhodou ubírá se tudy domů také podnapilý dohazovač Novotný; slyše hroznou novinu, ihned vystřízliví a jest vyzván Josefem, aby pospíšil za Andou, by již nechodila do města. Novotný ochotně plní jeho přání, ale vrtá mu mozkem, proč právě Josef první k tomu se naskytnul. Jistě, že on Jiřího zavraždil. (2. jedn.) (P. d.) *P. K.*

Bohdan Kaminský: **Nová prosa.** „Kabinetní knihovny“ sv. 43. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 186.

Ocitáme se tuto ve společnosti tísnivé: mezi zničenými bytostmi. Vážné, smutné to slovo, jež ovívá vždy kus tragiky, kteráž ovšem

dle viny nebo neviny svých hrdin působí nevždy stejně: někde vzbuzuje soucit, jinde odpor. Postavy Kaminského náleží k těmto posledním, majíce původ a příčinu své mravní smrti samy v sobě, ve svém vědomém jednání. Nejsou to nikterak oběti čestných ideí, nýbrž lidé, kteří se právě zpronevěřili vznešenější myšlence a svému povolání. Mezi tolikerou plísní dýchá se těžko, tím nevolněji, ježto spisovatel nikde neponechává otvoru, jímž by pronikl proud čerstvého vzduchu, sluneční záře. — Jsou lidé, kteří vidí toliko jednu barvu; Kaminský jakožto belletrista jeví smysl jen pro černou.

Čísel obsahuje sbírka šest.

V arabesce první vidíme mladistvého malíře Hanuše, jenž »stonal po pěkném, nádherně vyzdobeném atelieru,« jako měl na př. Makart; zatím bylo mu se u výzdobě skrovné jizbičky spokojiti s cetkami, mezi nimiž nejvzácnějším předmětem byla »rozpjatá křídla« sokolí; dostal je za svého pobytu na Šumavě od hajného, jehož však dceru — svedl. To jej odtrhlo od umění, Hannu pojal za ženu; skutku tomu, který byl tuším svatou povinností, připlétá autor gloriolu obzvláštní šlechetnosti a zásluhy. Po letech uviděl prý spisovatel Hanuše v jeho chudém — krámku s potravinami, zchátralého, podnapilého; s jednou z oněch rozpjatých perutí sokolích si hrálo dítě na kolebce, sic jí v domě užívali za smeták. — Malá povídka »Bez lásky k životu« předvádí mladíka, který se z nešťastné lásky pokusil o sebevraždu, ale jen smrtelně se poranil. Po činu probouzí se v něm nevýslovná touha, aby okřál, avšak podléhá ráně. — Bývalý konservatorista Melan propadl při zkoušce do orchestru proto, že před ní zvěděl o nevěrnosti své Berty. Živořil pak všelijak, až jej autor jednou zastal hráti v pokoutním tingl-tanglu — za večeři a zlatku. Spisovatel přemítal o sličné Bertě, která o podobném podivném životě nemá ani potuchy; v té přiváděl elegantní dandy do pleché společnosti — právě Bertu. »Přítelův koncert« byl pokažen: Melan jal se rdousiti nevěrnici i soka, za všeobecné vřavy byl odveden na policii, rozrazil si tam o zeď hlavu a z nemocnice zavezli jej do — blázince. — Od ostatních skladeb liší se poněkud »Rudolfova Jindra.« Rudolf vzdal se své slibné malířské dráhy a stal se provisorním učitelem kreslení, aby si mohl vzíti Jindru. Ta ohlásila prý autorovi kdesi na kluzišti, že se za krátko vdá za vdovce, aby vytrhla z bídy matku a sestry své. List, v němž spisovatel vše oznamoval Rudolfovi, byl vrácen s poznámkou: »Adresát zemřel«; dle jiných se otrávil. — Črta »Pan doktor« označena jest jakožto »studie.« Zhýralého kandidata advokacie shledáváme tu mezi trhany . . . na slámě rozestlané po podlaze šenkovny. Maje se jako poručík v záloze dostaviti ke kontrolnímu shromáždění, vynutil od ubožáků rodičů poslední stovku na uniformu, ale promarniv ji pustě, vrátil se otrhán, bos a zbídačelý »do svého asylu,« kde ho hledal strážník a čekal list od matky, že za ním přijede. Spustlík utopil se ve Vltavě. — Nejdelší ze sbírky jest pražská povídka »Zlatá moucha,« jak jmenovali akrobatku-zpěvačku z karlínského

'heâtre Variété. Vedle přemnohých jiných zbožňoval ji šíleně i písař Kilian, chasníček tělesně neforemný, který byl kdys vyloučen z gymnasia pro politickou demonstraci (?). Aby se mohl sblížiti se svým idealem.« okrádal chefa o peníze; když jej zatýkali, dal se přejeti železničním vlakem. —

Není zajisté pochoutkou upravovati takovouto obsahovou anthologii, podáváme ji však úmyslně, bychom si uspořili rozborných slov. Tuto stačí stručný rozhled. Vzhledem k oné galerii jednajících osob trváme na tom, což bylo řečeno výše. Přiznáváme jen, že autor místem zručně zachytil jisté povahopisné jednotlivosti. Spisovatel líčí se za důvěrníka většiny svých hrdin; zdržujíce se nemístných reflexí podotýkáme, že již tím činem vtiskl nejedné ze svých prací — bohudík — pečeť pravděnepodobnosti. — Dějovou vzpruhou jest — až na »Pana doktora« — vesměs láska nešťastná, jež má v zápětí po většině sebevraždu v rozmanitých jevech a kde ta se nezdařila, žalostnou náhradu — blázinec; v první skladbě jest láska na oko šťastnou, že však jen na oko, svědčí její následek: duševní marasmus. — Jeviště děje jest velmi pestré v nedobrém významu slova. »Zpola kavárna a zpola restaurace« ve »Přítelově koncertě« a Théâtre Variété mluví za sebe samy; autor vzal si mnoho práce, by nám ony místnosti s jejich zjevy vykreslil hodně podrobně, ale mnoho té referentské věrnosti bychom milerádi odpustili. Vypravování jest vůbec velice rozvleklé: komu jde o doklady, ať na př. čte »Zlatou mouchu« a sleduje v ní zvláště popis Kilianova zevnějšku. Jinou příčinou, proč některá čísla, dějem chudičká, nabyla rozměru dosti značného, jsou autorovy hojné meditace, jež zabírají na mnoze celé strany. Podobné sentence jsou v belletristickém díle věcí nemálo choulostivou; jest tomu asi jako se vtipy ve společnosti: jsouli zdařilý, kde koho mile vzruší, osvěží, - splošťujíli se, zůstavují leda dojem trapný. Tato nehoda stíhá Kaminského často. Slyšte na př. jen tento aforismus (str. 123.): »Kdyby byl Bůh i ďábel, oba musili by míti krásu ženy, poněvadž jeden potřebuje záře, druhý stínu — a obojí je žena.« Nezní to duchaplně?

Sloh Kaminského jest obratný, mluva květnatá; ovšem mezi těmi květy namane se co chvíle mluvnická hluchavka. — Soud celkový lze si z porůzných těchto poznámek utvořiti lehce, protož potlačujeme neveselou úvahu závěrečnú. Toliko od pořadatelstva »Kabinetní knihovny« přáli bychom si, aby přítomnou sbírku postavila upřímně před zrcadlo svého počátečního prospektu. *Jos. J. Vejchodský.*

Plovoucí oblaka. Básně. Napsal *Zikmund Janke-Dvorský.* V Praze. 1890. Nákl. spisovatele. Stran 44. Objednávky přijímá „Slavoj," lit. spolek ve Dvoře Králové nad Labem.

Několik prostých námětů z přírody, ze všedního života, z lásky, z bídy vezdejší a p.; i kaplana vzpomenuto, kterému »ta světnička zdá se žalář býti pustý.« Některé básničky slušně by místo svoje zaujaly v časopisech, celá sbírka snad vydána pouze pro to předeslané

věnování. I zdařilejším básním vadí forma často ne dosti ohebná: ve vrcholu děje třeba dbáti úsečnosti, aby vyniknul a působil (srv. str. 20.). Krajinářské popisy jsou zdlouhavé, jak přirozeno. Na str. 24. (»Bouře«) jest originalní nápad: Crucifix bleskem sražen, i táže se básník:

zdaž prsa nesevře ti trapná tíže,
že sebe sám Bůh ve prach raděj' řítí,
než k nicotě tvé dále měl by zříti;

avšak takový myšlenkový obrat jest jistě násilný, zakládáli se na záměně: Crucifix = tělo svaté Boha Syna.

Celkem nejsou verše ty špatnější než ostatní podobného genrového druhu, jichž u nás tolik se píše; ba komu se líbívají obrázky takové, přečte je asi raději tuto než jinde, shledaje se často se starými známými, snad ještě lépe propověděnými. *P.*

Cyklistské písně večerní. Napsal *Jindřich Leminger.* V Praze. 1889. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 54. Cena 24 kr.

Vábné kouzlo zvláštního pelu básnického, jakým bohaty jsou Hálkovy »Večerní písně,« a plynná forma jejich snadno vede k častému jich uvádění a odtud také k parodování; známoť, že humoristické listy naše takto dosti je využitkovaly. Sbírečka uvedená některé veršíky, zvláště počátečné, z nich vyjímá a jejich formou žertovné příhody ze života cyklistského vyličuje, a to místy dosti rozmarně. Většinou však jsou to rýmovačky, jež velkých nárokův asi nečiní; »básník« jejich ujišťuje, že písně své někdy u večer

u verše kladl
a při tom často vzpomínal,
kdy a kde jsem spadl.

Teď Vám je druzi posýlám —
snad pobaví Vás chvíli,
a byť i jenom některá —
já dosť mám za svou píli.

* *
*

Jinak ale knížka ta pěkně upravená jakož i předešlá a leckterá z četných sbírek básnických, kterými v letošním zimním období byli jsme obdařeni, svědčí o jakémsi přepychu, jaký si spisovatelstvo i nakladatelstvo dovoluje na úkor děl zdárnějších a potřebnějších. Luxus ten měl by býti znamením blahobytu — zevnějšího i myšlenkového — ale zdá se, že jím není, zakrývaje naopak nebezpečí poprasku. *P.*

Hynek. Báseň *Miloše Červinky.* Nákl. vlastním. V Praze. 1890. Stran 83. Cena 50 kr.

Pro národ náš důležitý rok 1848. opěvován již několika pěvci českými; připomínáme jen Otakara Červinku (Aleš Romanov) a Antala Staška (Václav), k nimžto druží se podobným lyricko-epickým plodem Miloš Červinka. Shodují se všichni v tom, že repraesentantem národu činí jinocha, více méně romantického, snivého, bez určitých plánův a bez velikých skutků, spíše blouznivého mluvku než hrdinu

činuplodného. Nebyl národ náš ovšem docela vyspělý, znal však přece svobodu a toužil po ní, jsa si vědom toho. Tato svoboda nebyla ovšem nevázanosť francouzská, té národ času toho schopen nebyl, ale určité snahy po volnosti upříti mu nelze. Chybují tudíž básníci jaksi již v základě, že volí za hrdinu básní svých mladíka, jenž nikdy nemůže zastupovati sebevědomý národ; jinak dávají národu tomu nedobré svědectví. A v naší básni ani Hynek ani Jaromír nemá dosti praktického smyslu, určitého plánu. Za jakou ideu bojuje Jaromír, z básně jasně nevysvitne, pád jeho pro jakýsi neurčitý pomysl překvapí, ale neupokojí. Hynek pak je chorým zjevem romantiky, jehož spisovatel chce vylíčiti realisticky. V životě má samé neštěstí, nic se mu nedaří. (Slova prvé sloky: »A štěstí měl již od kolébky,« srovnámeli je s další líční, vypadají spíše ironicky, jen že na tom místě ironie nemístna.) Je synem bohatého obchodníka, jehož otec zemře, vida zmařeny naděje své synem, jenž, jda za svým idealem — láskou k vlasti, píše verše, deklamuje před druhy a dělníky, pak chce získati myšlence své Lauru, podporuje odboj na venkově, a posléze hyne, ničeho nedokázav. Kde tu jaké mravní vítězství, kdy oba zástupci myšlenky národně-socialní lapeni několika vojáky? Neníli to ironie a posměšek národním snahám roku 1848., jestliže národ takové má repraesentanty, již místo činů vykonali směšné malichernosti? Přes výstrahu Jaromírovu: »Jen ženy chraň se, kdy se chystáš k boji!« stále víc a více upadá Hynek v nalíčená osidla rozmařilé Laury, jež v něm vidí lepší partii než by byla s hejskem Theodorem.

Jako v povahokresbě tak ani ve stavbě děje nelze hledati přednosti básně. Vnější formy co se týče, psána báseň verši jambickými, jež nejsou vždy bezvadny, spojenými ve dvanáctiveršové sloky tohoto spůsobu rýmování: a b b a c d d c e f e f. Kromě případných obrazů nalezneme tu slušný počet planých slov a nezdařilých obratů. — Nad předešlé pěvce r. 1848. M. Červinka nevynikl, zvláště ne vzletem. *A. V.*

Smrť Smaila-agy Čengiće. Hrdinská píseň *Ivana Mažuraniće*. Z jazyka srbskocharvatského přel. *J. Kolář*. Druhé, opravené vydání. V Praze. 1890. Nákladem I. L. Kobra a péčí Ústředního spolku učitelstva středních škol vydáno jakožto 5. číslo „Bibliotheky mládeže studující.“

Právě jest tomu 30 let, co umělý tento epos hrdinský poprvé byl přeložen do češtiny a vydán, kdežto original byl složen a vytištěn už 14 let dříve, tedy r. 1846. Že nastala potřeba nového vydání básně té, jest úkaz potěšující a potvrzuje všecky přátely poesie v přesvědčení, že pravá krása musí podobně jako dobro a pravda na konec zvítěziti a proniknouti. Žádná nepřízeň doby neb netečnosť lidí jí neudusí, nezatlačí, neudolá. Smrť Smaila-agy pak náleží k nehojnému počtu oněch básní slovanských, z nichž prýští stálá svěžesť, jichž samorostlý ráz, silný duch a lahoda čtenáře okouzlují stejně při čtení prvém jako desátém, stejně v letech mladých jako

v letech mužných. Škoda, že u nás záliba v čtení básnickém jest pořád ještě skrovna; tato báseň záhy by musela býti nově a opět vydávána. Rozevírá se v ní čtenáři kus junáckého života černohorského, neboť opěvuje skutečnou událosť před 50 lety sběhlou a také v písních prostonárodních našedši ohlas. Ivan Mažuranić, pozdější místodržitel charvatský, vžil se v ducha poesie prostonárodní tak znamenitě, jak snad jen to před ním dovedl náš Čelakovský ve svých ohlasech. Všecky zvláštnosti národních písní: prostota a barvitosť mluvy, obrazy a přirovnání jadrná a nehledaná, zbožná mysl nerozlučně spojená s chrabrostí bez bázně a hany, vše čím lid jihoslovanský se vyznačuje v životě i v poesii, básník pěkně vystihl. Každý z pěti zpěvů jeví jinou scenerii: hrozné mučení ubohé ráje od tureckých surovců, výprava černohorských junáků, promluva horského Petra z Amiensu, pronikající ledví a srdce, mistrovský výkon řečnický, život v tureckém táboře a zvl. v stanu Čengićově, píseň Baukova, vydírání harače, boj mezi Turky a junáky střídá se po sobě v pestré rozmanitosti a zobrazuje hlavní stránky bývalého života srbského. Kdo vida to bezměrné utrpení ubohých poddaných a zpupný pych i necitelnosť tureckého pána, nebyl by pojat útrpností a obdivem k jeděm, rozhořčením proti druhým?

Překlad Kolářův byl milý už r. 1860. Pro toto druhé vydání byl podroben nové, bedlivé revisi. Mnohé verše oděny v ladnější roucho, tak že i na něm se jeví pokrok jazykový v té době učiněný, jiné přeloženy věrněji. Báseň samu předchází úvod, vypravující o látce její a o skladateli, na konec připojeny žádoucí vysvětlivky. Úprava a papír každého uspokojí a levná cena 20 kr. zjedná bohdá knížce přístup do všech středních škol, kam se výborně hodí jakožto příklad a vzor slovanského hrdinného eposu umělého. Totéž vydání otištěno současně v Ústřední knihovně. *Fr. Bý.*

Ruská knihovna.[1]) Spisy hraběte Lva Nikolajeviče Tolstého. Dle sedmého vydání pořádá *J. V. Kalaš.* V Praze. Nakl. J. Otto. (Sedmé vydání toto vyšlo v Moskvě r. 1887.) Svazek I.

Jsme to divní bratří v té naší rodině slovanské! Chlubíme se namnoze svým původem i příbuzenstvím pokrevným, honosíme každý mocí a ctnostmi také druhého, ale to jenom na venek. Mezi sebou ponecháváme styky své čiré náhodě, navštěvujeme se co nejřidčeji a známe se tedy žalostně málo. O tom, co druhý dělá, dovídáme se obyčejně teprve prostřednictvím cizích. Neníť patrně mezi námi té pravé, upřímné lásky k sobě. Tím se jenom vysvětluje, proč největší ruský romanopisec, veleduch zrna Tolstého mohl zůstati nám celé čtvrtstoletí neznám, proč nepocítěna potřeba, míti v češtině genialní práce jeho ztlumočeny, dříve, až jsme viděli je přeloženy do francouzštiny, angličiny, němčiny a všude na výsosť chváleny a

[1]) Zmínili jsme se o ní již častěji. Pan pořadatel jsa uražen výtkou, prvým dvěma svazkům zde na str. 117. učiněnou, poctil nás dopisem ne hrubě lichotivým žádaje, aby výtka ona byla doložena. Žádosti té — ač pro nedostatek místa neradi — vyhovujeme měrou snad dostatečnou. *Red.*

elebeny. A přece byly u nás mezi tím doby, kdy záliba pro vše uské pronikala celý národ, kdy vycházely illustr. časopisy s českouskými nápisy illustrací, kdy skládány o závod ruské mluvnice a hrestomatie, putováno na Rus, ba též obchodní styky s Rusí zaájeny! Ale konečně po více než třiceti letech činnosti Tolstého ošlo přece na to, že bude souborně vydán po česku, a po něm naji odčiněny býti také ještě jiné křivdy, kterých jsme se dopustili a písemnictvě ruském a jeho vzdělavatelích. Jest jich veliká řada, nimiž bude třeba seznámiti se našemu obecenstvu. Bohdá uznají aké Rusové povinnosť všimnouti si našeho písemnictva. Nemáme všem Tolstých a Dostojevských, ale snad vezmou zavděk tím, čeho im skromnější domácnosť naše poskytne. Z Němcové, Šmilovského, Nerudy, Vlčka, Jiráska, Čecha, Kosmaka, Herrmanna, Preissové, Stránecké a j. lecco bude i bohatému, mocnému a o národní byt tarosti neznajícímu Rusovi zajímavo a chutno.

Čím Tolstého spisy si prorazily dráhu do světa a doma získaly ázem všechna srdce, o tom právě tyto dni se vyslovili pí. Červinková-Riegrová v přednášce otištěné v dubnových Nedělních listech »Hlasu ároda« a Dr. Masaryk (jenž za svého pobytu ruského prodlel u Tolstého as 14 dní) v »Čase« (č. 14.) s různých stanovisk. Homerská řirozenosť a plastika, shakespearská znalosť srdce lidského ve všech eho hnutích, starokřesťanské názory společenské a vychovatelské, rcholící v přikázaní práce a poctivé, činorodé lásky k bližnímu akož i genialní síla tvůrčí slučují se v něm s ruským duchem árodním a s panenskou čistotou mysli, jako u žádného druhého pisovatele. Proto čísti, ba studovati Tolstého může býti jen s mnohoásobným užitkem. Srdce i vkus se říkajíc obrozuje na spisech jeho, ázory umělecké se prohlubují a stávají vážnějšími, mysli se odhaluje ajemství slovanského ducha národního.

Proto přísluší vděk jak nakladateli, tak pořadateli »Ruské nihovny« za jich přičinění, aby konečně vstoupil v život podnik umočící díla Tolstého našemu obecenstvu.

Ale dospělili jsme již tak daleko, ovšem jest žádoucno, aby oto ztlumočení bylo provedeno se vší možnou pietou a péčí jak genialnímu autoru, tak i k písemnictvu našemu. Všecky podmínky, teré kdy byly vzneseny na správný překlad, žádají svého splnění ředevším při převodu heroů literatury do jazyka domácího, jinak ráce vykonaná nesplnila svého úkolu a musí dřív či později býti odniknuta znova. Nejmenší pak míra toho, co nejen smí, ale i nusí býti žádáno, jest jazyková správnosť překladu; té také nejsnáze nůže býti docíleno. Hledímeli na překlady prvních svazků Tolstého této příčině, nutno vyznati, že nejsou stejné hodnoty. Někteří řekladatelé věnovali práci své pilnou péči, sledovali věrně original hleděli si přesnosti a lahody v překladu: pozorně také toho dbali, de ruština jim sama byla na ruku. Vše patrně svědčí o pietě, kterou překládali, o vědomí, jakého to veleducha tlumočí svému árodu; o jiných bohužel toho říci nelze.

Jest třeba, bychom doložili slova tato; pojmeme u výčet poklesků proti naší mateřštině jakož i libovolných odchylek od originalu neb aspoň nepřesných převodů zatím ze svazku I. také překlady dobré, pokud nám k tomu poskytují příležitosti i ony. Přidržíme se při tom pořádku povídek, jak jest v českém, ač se tento — nevíme proč — liší od ruského.

Na str. 14. čteme: u Anny Pavlovny m. Ivanovny; na str. 15. sedl si na lože rusky zní: *prišělъ* na postelь; dále se čte: zapomněl *o* své povinnosti; doutníček (rusky papirosъ); přinesl láhev Lafitte (nesklončno, v ruském skloněno: butylku lafitu); výraz jeho obličeje vždy předcházel *tomu*, co chtěl říci; na str. 35.: za něž budu povinen zodpovídati před Bohem m. z nichž mi bude odpovídati nebo za něž budu odpověden; na str. 36. *k vuli* vlastním rozkošem; 37.: když člověk není *s to* tuto vášeň ukoj*iti* (m. aby ukojil); 38.: obydlí Čurisenkovo *sestávalo* z pološhuilé, zčernělé dřevěnice, v rozích podepřené m. skládalo se; proč za ruské a též u nás užívané slovo srub položeno neznámé a nejasné dřevěnice? Ruské podoprělyj neznamená podepřený, nýbrž zašpiněný, pokažený. I měla věta zníti: Obydlí Č—ovo skládalo se z pološhnilého, v koutech špinavého srubu. Na str. 39. *celá* jaksi zaražená a ulekaná; rusky *vsja*, proč tedy ne také všecka? Něchljudov vešel na těsný dvůr, stařena podepřela se dlaní atd., rusky: *Kogda* N. prošel *čerezъ sěni* (v českém vynecháno) na těsnyj dvorъ, staruchа podperlasь ladonьju... Na dvoře *vyhlíželo to* (!) bídně, rusky: na dvorě bědno. Na str. 40.: Oblek jeho *sestával* z bílých gatí m oblekem jeho byly... Pokračoval ve své práci m. pracoval dále; nepošité chlévy, r. razkrytyje; vidíš, není tu kusa *zdravého* dřeva m. pořádného, dobrého. Následující ruská věta: „A lěsu gdě nynče vozьmešь, sami izvolite znatь“ vůbec nepřeložena. Na str. 41.: pro každou maličkosť, r. za vsjakimъ dobromъ. Na str. 42.: Což, vyšlo jí to? m. pominulo to? 43.: Nu, dej se do povídání m. nemluv (!); 44.: Poroučejte, r. slušajusъ (poslouchám); jsou to domky, r. izby važnyja (před tím přeloženo kapitální domky); 45.: pensisty panské, r. starikovъ dvorovychъ; 46.: Nevím nyní, *co počíti*, r. Ja teperь neznaju, *kakъ pomočь tebě*. 47.: Vždyť víme, jak to chodí; zde vypuštěno: Nač obec? čímž místo se stává nesrozumitelným. 51.: a to za *něj* (= za jeho života) by nebyly směly; 54.: Zde z jednoho souvětí (Juchvanka siděvšij v krasnom uglu — davaja dorogu barinu) udělány tři samostatné věty. Tak se stalo vícekrát i jinde, jakož vůbec „Statkářovo jitro“ přeloženo místy hodně volně. Na str. 55.: Měl na sobě sváteční košili, *tenčici*, r. jen: Na němъ byla prazdničnaja rubacha; 55. ad.: jsme velmi povděční vašjasu m. povděčni. Vyjma vok. vasjaso (ne vašjaso) zkrácenina tato v ruském se skloňuje oběma částmi svými vašenu jasu a p.; proč český překladatel nechává první části neskláněné; 71.: v středu vesnice m. uprostřed; 72.: Vešed v patách za ní do síně usedl si Nechljudov... Takovýto nečeský pořádek slov se opakuje zhusta, ač i ruština správně klade: Vojďa vslědъ za něju vъ sěni, Nechljudov sělъ; mnoholi má peněz? m. má mnoho peněz; 73.: mají trojí náděl, r. pri trech zemljach živutъ; ale starému se daleko nevyrovná *co* hospodář, r. a vse daleko protivъ starika chozjainomъ ne vyjdětъ; už ten rozum nemá m. už toho rozumu nemá (tak i v ruském!). (O. p.) *Fr. Bý.*

Knihovna lidu a mládeže.

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. R. II., seš. 1.—7. a 10. „Ztracená.“ Dle pravdivé události líčí *V. Kosmák.* V Třebíči. 1890. Nakl. J. Kubeš. Po 48 str. 10 kr.

»Ztracená« druží se rozsahem ku větším pracím Kosmákovým. »Eugenii,« »Chrtu,« »Rodině Chlubilově«; vniterní však cenou, ideou, obsahem a propracovaností nevyrovná se jim. Není to přesně celek, povídka jednotná, nýbrž řada pestrých obrázkův, ukazujících »Ztracenou« v různých dobách, na různých místech. Velmi slabě

s celkem souvisí skoro celá první část (str. 1.—127.), jež by dobře o sobě nadepsati se mohla roman paní Kavkové-Schmiedové, matky »Ztracené,« kterážto byla ve prvém manželství šťastna se soudním úředníkem, manželem tichým, rozumným a spořivým, po jeho pak smrti vezme si lehkomyslného Schmieda, bývalého učitele dítek, jenž k vůli ní vystoupil z bohosloví. Eleonora — »Ztracená« — byla tehdy dítkem, na jehož povahu působení rodiny bylo nepatrné; z povahy pětiletého dítěte jako z vosku všecko uděláš. Popisujíli se tedy dále skoro výhradně osudy »Ztracené,« která v části první teprve na samém konci vystupuje, je spojitosť obou částí velmi slabá . . . Eleonora pětiletá ztratila se spolu se tříletou Terezkou, jež však brzy navrácena rodičům, kdežto prvou vzala si stará Čekálková z Krásnova, jež vrací se z pouti, kde prosila o dítě. Zbožnýma staruchama vychována »Ztracená« velmi bedlivě; tito jakož i tamější p. farář a kaplan položí základ zbožné a trpělivé povahy její. Teď počala se povaha její zvláště také působením školy vyvíjeti. Tu také jsou nejdojemnější místa povídky, venkovské radosti a slavnosti, smrť obou staruch. Od té doby vede se jí hůře u rychtáře; jen na faře dbají dále o hodnou dívku. Tu však odvádí ji ziskuchtivá kramářka Otrubová do Prostějova. — To vypravováno v prvých sedmi sešitech. Když jsme je přečetli, čekali jsme ještě asi sedm sešitů, máli povídka býti souměrna, a podán rozvoj povahy »Ztracené.« již dosud spisovatel líčil více se stránky negativní; ve Krásnově je to hodné, trpělivé děvče, poslušné na slovo, povaha passivní; possitivní stránky dospívající dívky budou snad podány dále. Tu však již v jediném 10. sešitě najednou povídka se ukončí: zběžně načrtnuty první projevy samostatné povahy dívčiny v Prostějově, návrat její do Brna, nalezení matky. I doma považována »Ztracená« rodiči a bratry i sestrami skoro za služku; stane se kramářkou a později váženou šafářkou. Ač spisovatel konec omlouvá, je to přece jak useknuto. Byla tu zvláště příležitosť doceliti nedokončený roman rodiny Schmiedové a spolu věnovati několik stran povahokresbě »Ztracené,« kdy dospěla k projevům samostatné povahy.

Jako váha povídky nespočívá ve stavbě a zaokrouhlenosti, tak ani ve kresbě passivní povahy »Ztracené,« nýbrž spíše v mistrných figurkách vedlejších. Stará pradlena Schmiedová a kramářka Otrubová, ona pyšná synem, tato dcerou, jsou výtečná individua z města. Bártová a Dvořáková figurky venkovské ženy se špatné stránky její. Několik tahův, a máme tu postavu originalní! Mistrny jsou také jednotlivé popisy přírody a souvislosti její se člověkem. Sloh Kosmákův je prostý a přece tak poetický, dialog živý. Rozvláčnosti skoro ani nepozoruješ. — »Co jsem napsal, slyšel jsem z vlastních úst ‚Ztracené,'« praví Kosmák ku konci, háje věrnosť líčeně své. Myslíme však přece, že sám autor má práci svou ne za historii nýbrž za plod belletristický, v němž přejeme si pouze pravdivosti básnické. Historický romanopisec zachová také hlavní fakta, hledí však hlavní děj proti historické suchopárnosti prohloubiti, doplniti na celek, zaokrouhliti; tu po-

nechána volnosť fantasii básníkově. Vylučuje, co se zdá nahodilým, spojuje části dle zákona motivisace, hledí odůvodniti zdánlivé nahodilosti. Spisovatelovi vypravovala tedy paní šafářová, že se ztratila, když jí bylo pět let. Sotva však věděla, jak se to všecko sběhlo, proč nebyla nalezena. Tu spisovatel doplniti má mezery, co se zdá nahodilým a podivným, ukázati možným a pravděpodobným. Ale celá ta ztráta je trochu nápadna: právě jen o Lenorce nikde neudají na úřadě, že se nalezla, jak se to stalo s Terezkou; poutní vůdce náhle pozbude paměti, právě když by mohl přispěti k rozřešení záhady; na faře nemají novin, kde ztráta oznámena; a což p. farář ani kaplan nevěděl, že by to mohli dáti do novin? Matka po třech letech vlastního dítěte nepozná!

Přes to povídka čte se velmi pěkně, zvláštní dojemné kouzlo vypravovací působí, že čtenář poután až do konce; lépe ji čísti než rozbírati složky její. *An. Vlas.*

Romanová knihovna Světozora. Nakladatel F. Šimáček. Sv. XII. „Jihoslovanské povídky.“ Přel. *Jan Hudec.* 1890. Str. 158. Cena 40 kr.

V tomto svazku obsaženy jsou předně »Tři humoristické povídky« *Aug. Šenoe* z národního života charvatského, jichž děj spadá do r. 1848. a doby absolutismu Bachova. Milostné pásmo bývá vzpružinou děje, jenž vypadá celkem více méně anekdoticky. Nesrovnalosť národní, nesrovnalosť v bohatství a v povaze poskytuje prostinkým příběhům přiměřené zbarvení a vyšší význam. Různosť tu uvésti v soulad, bylo autorovi úkolem. Výborným nápadem plebana, přítele Ištvaniče, stoupence Maďarův, umožněn sňatek Charvata Ferketiče s Jelicí Ištvaničovou (»Turopoljské dělo«). — »Duchy národní stráže« přepadený lakomec dává dceru svou rytíři, jenž jej před duchy hrdinsky zachránil. — Dovádivá Zlatka třikráte »Boha prosila,« než nesmělý Milivoj vyznal se jí z lásky (»Do třetice všeho dobrého«).

Povídky čtou se pěkně, známý nám spisovatel novellistický jeví se tu humoristou, jehož povídky směsí smutna i směšna.

V druhé části (»Na srbské vsi«) podán překlad srbských drobotin, tří od *P. Markoviče-Adamova* a jedné od *J. Veselinoviče.* Vážné tyto črty, vynikající plností obsahu, pravdivostí, soucitem k nižším vrstvám, podobají se velmi ruským realistickým kresbám. I pod drsným zevnějškem nalezneš srdce holubičí (»Poprvé v kole«), i pod pastýřskou halenou skrývá se něžnosť a útrpnosť s lidmi, ještě nešťastnějšími (»Kruna«). — Malomocný odpor vesničanů proti nespravedlnosti úřadů (»Strýce Mijovy strasti«) působí až naivně, tím však více rozrývá srdce. — Veselinovičova črta »Když vlastní kmotr proklne« líčí, kterak zpupný a přísný venkovský soudce potrestal vlastního kmotra, začež tento jej proklel, čímž rodina soudcova hrozně stíhána.

Svou prostotou všecky povídečky velice se zamlouvají, a budou lidu četivem velmi poučným i vítaným.

Sv. XII. „Helenina drůbež.“ Anglicky napsal *John Haberton.* Přeložila *Antonie Malá.* Str. 128. Cena 36 kr.

Roztomilá kniha tato vypravuje o tom, jak ta malá »drůbež« »jest nevinná, špásovitá, roztomilá a jak umí býti nezbedná i rozpustilá.« Starý mládenec Rudolf Burton vypravuje tu, co mu bylo přetrpěti za deset dní s dětmi sestry, pětiletým Hýtou a tříletým Batulem, jimž na krátký ten čas byl opatrovníkem. Ale přes to, co mu bylo vytrpěti, oblíbil si malé ty nezbedy, kteří uspíšili skončení mládenectví jeho. — Kousky dětí těchto, jich modlitba i za tu slečinku, s níž se strýc vozí atd., jsou originalní. Autor tu vzdává chválu matkám, jež při vychování dítek větší sílu ducha musejí míti, než kterýkoli muž. Spisek, psaný s horoucí, upřímnou láskou k dětem a jadrným humorem, věnovaný »rodičům nejlepších dítek,« pozornosti jejich vřele odporučujeme. *A. V.*

Dědictví maličkých pod ochranou sv. Karla Boromejského v Hradci Králové. Č. 33. I. „Osud obecních dětí.“ Povídka pro mládež a přátely její. Napsal *Alois Dostál.* — II. „Bůh dopouští, ale neopouští.“ Vypravuje pro mládež dospělejší *Karel Skultéty.* Se dvěma barvotisk. vyobrazeními. R. 1889.

Obě povídky jsou úplně nezávadny. Psány jsou slohem »Dědictví maličkých« přiměřeným, budou tedy čtoucím, mládeži posledních školních let, srozumitelny. Také proti správnosti jazykové nebylo hrubě hřešeno. Menších poklesků, zvláště v povídce druhé, několik potřebí vytknouti. »Osud obecních dětí« zasluhuje, by byl také dospělými čten a uvažován. V poutavém vypravování tom nachází se mnoho poučného. — Druhá práce nemá valné ceny; zvláště nepřiměřený jest konec. — Úprava knihy jest slušná. *J. Č.*

Jitrocele. Básničky a pohádky pro mládež. Sepsal *Jan V. Milota,* učitel. (S obrázky.) „Besedy mládeže“ sv. 254. Pořádá *Václav Špaček,* učitel. V Praze. 1889. Nakl. M. Knapp. Cena 30 kr.

Od té doby, co ředitel Jan Ev. Kosina pochválil v »Komenském« (r. 1874.) chatrné »Luční kvítí« od Ant. Kosiny, byl spisovatel tento na slovo brán, ale příští kritika, nestranná a věcná, nemůže neuznati, že je to vše veršovaná prosa. Po něm opanoval pole K. V. Rais, který napsal několik pěkných básní, ale ty mizí v povodni veršů často bezvýznamných, a proto jest jenom na prospěch jeho, že v poslední době u veršování se odmlčuje. Pravými jsou i Nečas a Zařičanský, z dam pak Boh. Klimšová a Růžena Jesenská. Za to nenalezli jsme slabých básní u El. Krásnohorské, Vilmy Sokolové, K. V. Kuttana a j.

Jan V. Milota vystupuje svými verši po druhé na veřejnosť. Již první sbírka jeho »Patero pohádek« vřadila ho mezi přední pěstitele básní pro mládež. Druhá tato kniha »Jitrocele« ji vhodně doplňuje, po epických lyrické. V obojím druhu stojí spisovatel na stejné výši, vládne lahodným výrazem slova, látku béře z bez-

prostřední blízkosti dětí, spracovává ji prostonárodně sice ale přece poeticky.

Kniha tato dělí se ve čtyři oddíly: I. Ze života. II. Z přírody. III. Pohádky a bajky. IV. Pohádky prostomluvou. Poslední, ač jsou to pouhé smyšlenky, pobaví mile malé čtenáře.

Ze slov těchto jest patrno, že neceníme básníka teprve podle řady vydaných knih, a že z každého dobrého díla se těšíme, ať je od kohokoli. Od spisovatele tak šťastně počínajícího čekáme díla vždy cennější. Proto zmínili jsme se o předchůdcích jeho v Čechách, aby sám uvaroval se chyb, které ubírají jim na ceně, a to hlavně co do pravosti a rozpínavosti. *A. B.*

Ma-lé no-vi-ny pro dě-ti. Redaktor *Fr. Vlad. Krch.* Vydavatel Ant. Jandl. Ročník I. Na Smíchově. 1890. Cena sešitu 4 kr.

Práce zde uveřejněné mládež pobaví. I mnohá poučení skryta jsou v příspěvcích uveřejněných. Závadného jsme nic nenalezli. Kresby jsou dosti zdařilé; mnohé může mládež snadno napodobiti. Úprava by mohla býti poněkud lepší. »Malé noviny« odporučujeme jako dobrý časopis pro mládež prvních školních rokův, ačkoli se vyskytli mnozí, kteří mu nepřejí, pokládajíce jej za zbytečné drobení práce.

J. Novodvorský.

Na evropském východě. Črty z cest po Bulharsku, Turecku, Řecku, Německu a Rusi. Napsal *Jan Wagner.* Bayerovy „Knihovny pro náš lid“ dílo IV. V Třebíči. 1889. Nakl. J. F. Kubeš.

V době, která dle starého »proroctví« svět obepjala železnými »obručemi,« snadno jest a příjemno podívati se do světa; jaký tedy div, že i českých cestopisů přibývá? Ke Štolbovi, Wünschovi, Sv. Čechovi a j. přidružil se Jan Wagner, jenž nám ve spisku tomto vyličuje cesty své v zemích pobalkánských a na ruském severu. Kdo četl Wünschovy črty »Z blízka a dáli,« nalezne v knize Wagnerově nejednu věc, sice už známou, přece však buď jinak, buď obšírněji líčenou, tak že se oba cestopisy navzájem doplňují. — Vložky historické, národopisné a četná jména zeměpisná budou snad vhod příteli věd, méně však prostým čtenářům. Tuto suchopárnosť Wagner zpříjemnil hojnými episodami; v pravdě zajímavo jest čísti, co Wagner piše o bezpečnosti či vlastně nejistotě v zemích východních: na př. v samém Cařihradě lotr na veřejné nejživější ulici nerušeně vraždu páchá! A jaká to prohnanosť, když pobuda cařihradský mimojdoucím kapsy »uvolňuje« nožíčkem ukrytým v prstenu!

Domovina pobalkánských pobratimů v nás ovšem budí živý zájem, zvláště když se posavad »východní otázka« vznáší jako zlověstný mrak na obzoru evropském; přece však více nás poutají kresby ze »svaté« Rusi. Tu se dočteš i důležitých údajův o poměrech náboženských, politických i hospodářských; nad zhoubnými následky »vodky« se asi mnohý čtenář pozastaví; rolník zavrtí hlavou, čta o zimě trvající celých 10 měsíců: kterak obilíčko uzraje? A přece uzraje; neboť na severu po 2 měsíce slunce skoro nezajde!

Řeč sice v tomto spisku není na »brusu« broušena ale uspokojí. Články »Z Cařihradu do Terstu« a »Přes hroby slovanské« jsou necelý; omylem jest vsunuto do knihy několik listů cizích. — Lid náš miluje obrázky barvité, proto barvy jen více! — *Č. J. Ševčík.*

Národní vyšívání lidu moravského, sebráno a vydáno od *Ant. Valtrové* a *Herminy Tiché*, učitelek při c. k. českém ústavu ku vzdělání učitelek v Brně. Vzory hanácké. Pro tisk kreslila Hermina Tichá. Nákladem vlastním. Seš. 5. Cena 30 kr. Výklad český a francouzský. Překlad francouzský od *Jul. Krčkové.* Tři tabulky vzorů hanáckých ve 4°.

Soulad rozměrův a tvarů vidíme na tabulích vzorů hanáckých. Motivy národního vyšívání opakují se ovšem s malými proměnami; avšak lze jich rozmanitě použiti v tvorbě umělecké. Na I. tabuli jsou dvě krásné kytky z opléček hanáckých. Opléčka jest význačnou částí oděvu Hanaček. kroje čistě národního. Kytice č. 1. a 2 jsou s opléčky z Uhřičic. Kytičky č. 3.—8. s rukávců od Kojetína. Kytička s úvodnice č. 9. jest z Bezměrova. Tabule II obsahuje tři krásné a úhledné pásy s úvodnice z Bezměrova. Na tabuli III. jsou pásky s opléček č. 1. a 2, límečky s rukávců č. 3.—5., a kytičky s opléček od Tovačova. Pruh na obálce jest taktéž límeček s rukávců. Jmenovitě poukazujeme na staré a vzácné vzory obojků hanáckých z okolí Hulína, Kroměříže atd. Vydavatelstvo ohlašuje, že v sešitu VI. podá valašské vzory ploché a křížkové, jakož i krásná síta. — Chválíce horlivou snahu vydavatelek, přejeme. aby určitý počet sešitů toho záslužného díla vydán byl, a pak aby dílo to umělecké co nejvíce rozšířeno bylo, jakž i veškerou měrou zasluhuje. *P. Method.*

Přítel domoviny. R. II. Svazků 6. Svazek I. „Poslední poustevnice." Novella od *K. Světlé.* — „O světle." Několik pojednání přírodozpytných. Napsal *Karel Starý.* — „Tajemné klíče." Historická črta od *Aloisa Dostála.* Str. 223.

»Poslední poustevnice.« takové jméno dáno sestře Benediktě z řehole Augustianek v klášteře na panství česko-dubském na Ještědu. V Benediktě, ostatně z dobré vůle nevstoupivši do kláštera, vzňal se nezřízený plamen vášně k lékaři, zemanu Lutoborskému, jinak Benjaminu de Bois. který s klášternicí seznámil se při léčení představené. Benjamin, načichlý zásadami francouzs. encyklopaedistů (žil v Paříži). naplňoval jimi rozvášněnou duši Benedikty čili Idely z Dlouhých Mostů. Když za císaře Josefa celá řada ženských klášterů byla zrušena a volno řeholnicím buď vstoupiti do řádův, obírajících se výchovou mládeže nebo nemocnými, nebo vrátiti se domů s příspěvkem ročním 200 zl., hrdá sestra Benedikta potlačivši v sobě vášeň k Lutoborskému, ve zvláštní audienci vyžádala si, aby obývati směla poustevnu na úpatí hor ještědských. — Novella tato vyniká známými vlastnostmi tvorby Světlé, povahokresbami, krajinomalbou, láskou k vlasti. slohem a řečí, ale také na ní pozorovati skvrny, dosti zhusta za posledních dob u Světlé se objevující, míníme ducha

nekatolického. Nepronáší sice spisovatelka v této práci zásad svých přímo, nýbrž ústy pařížského lékaře (str. 69., 70., 145. atd.), ale z jiných míst zřejmo, že je považuje svými. Z této příčiny jinak zdařilou práci za četbu lidu nepřisuzujeme.

Druhá dvě pojednání »O světle« a »Tajemné klíče« mohou se těšiti z přízně čtenářovy. Pěkným, prostým slohem psaná práce Karla Starého, jejíž pokračování jest i v budoucím svazku, poučí dychtícího po poučení. — Oblíbený povídkář Al. Dostál »Tajemnými klíči,« jimiž míněna — láska k lidu českému, zavřel první svazek.

Svazek II. „O světle." (Dok.) Napsal *K. Starý*. — „Dědietví po otci." Vesnické romanetto. Napsal *T. E. Tisovský*. — „Akciový podnik." Obrázek z novomodního švindlu. Nakreslil *P. Jan Ježek*. — „Zaopatřovatel služeb." Nakreslil týž. Str. 192.

V »Dědictví po otci« ukázáno, že někdy trpívá nevinný, jako se stalo Lyšajovi, kterého považovali za vraha, ačkoliv jím nebyl. K hlavní této myšlence přitkána láska Lyšajovy dcery Lenky k synu pravého vraha. Látka, jak viděti, napínavá, pěkně provedená, tendence dobrá.

„By čtenáři měli se na pozoru před podvodníky, ať jsou třeba členy »Akciového podniku,« ať »Zaopatřovateli služeb,« varuje P. Jan Ježek. Jest jen na čtenářích, aby upřímnou radu spisovatelovu, prostě podanou, si pro potřebu zapamatovali.

Svazek III. „Radošínský pantatínek ze zámku." Napsal *Oldřich S. Kostelecký*. — „Postojna." Cestopisný obrázek z Kraňska. Píše *Anna Řeháková*. Str. 223.

Dobrý pantatínek ze zámku Radošínského měl jedinou dceru — Vlastimilu, jejíž krásné oči zahleděly se do myslivce Jaromíra. Dlouho zpytoval dobrák otec, co dcerušce schází, konečně domakal se kořene nemoci dceřiny — byla to láska. Vyléčiti nemoc takového druhu nebylo pantatínkovi nesnadno, jen říci ano; a pantatínek tak řekl. — Takový obsah vybrali jsme ze 208 stran, tím jsme napověděli, jaká humoreska Kosteleckého jest. Míchání se spisovatele do děje povídky neschvalujeme, jakož i ty pravšední vtipy. Pantatínek se svým okolím slušně podán. Kéž by takových vlasteneckých statkářů poznala naše vlasť více! Slabou stránkou spisovatelovou jest zhusta sloh i řeč. — Cestopisnou črtou Anny Řehákové »Postojna« zakončena kniha. (O. p.) *J. V.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročn. I. 1870. (Č. d.)

Č. 8. „Dědictví sv. Petra a 20. den měsíce září 1870." Sepsal *Dr. J. Ev. Bílý*. Str. 23. Cena 10 kr.

Vylíčiv stručně vznik státu církevního, protestuje dp. spisovatel rozhodně proti obsazení města Říma ve jménu práva, ve jménu principu monarchického, ve jménu synovské lásky, ve jménu sv. víry katolické, ve jménu křesťanského pořádku světového a ve jménu církve, vyvraceje zároveň klamné omlouvání tohoto násilného skutku.

Celým dílem dýchá nadšená láska k sv. Otci. I sloh jest čistý, jadrný a snadno pochopitelný, poněvadž jednotlivé neznámé výrazy jasně jsou vysvětleny.

Čís. 9. „Katolíci, nedejme se!“ aneb: „Víra katolická světlo, nevěra tma.“ Nakreslil *Ed. Brynych*. Str. 39. Cena 12 kr.

Důrazně obhajuje soused Knížek základní učení církve sv. naproti útokům sběhlého studenta Nováka a »vzdělaného« sedláka Svobody. Pojednává prostonárodně stvoření světa, život po smrti, zjevení boží, dokazuje, že církev katolická pravou církví jest. Vyvrací námitky proti zpovědi, postu a uctívání svatých. Velmi pěknou jest tato popularní apologetika, poněvadž dp. spisovatel dobře volenými příklady ze života jednotlivé pravdy znázorňuje.

Č. 10. „Odchod českého kněze do Ameriky.“ Sepsal *J. Souhrada*. Str. 40. Cena 14 kr.

Kněz J. H. odhodlal se po smrti své dobré matičky odejeti do Ameriky, aby se obětoval na záchranu Čechů St. Louiských. Děj jest skutečná událosť. Krásně vyniká postava horlivého kněze, jenž neštítí se prací, nelituje peněz, až postaví v St. Louis pro Čechy krásný kostel a školu. Spisek tento jest pěkný, jen tolik se nám zdá, že různé city jsou až přílišně vylíčeny. (P. d.) *M. V.*

Bielek, Obrázky z hôr (Šk.: Slov. pohl'. 3.). — **Golcev**, Výchova, mravnosť a právo (Klíma: Paed. rozhl. 5.). — **Cherven**, Uhorsko (Slov. pohl'. 4.). — **Jakubec**, Povídky z kraje (Mráz: Lit. l. 8.). — **Klika**, Zeměpisné diagramy (Růžička: Paed. rozhl. 5.); Prof. Dra. G. A. Lindnera Přednášky na filosofické fakultě české university v Praze (Kapras: Paed. rozhl. 5.). — **Kosina**, Hovory Olympské (Novák: Paed. rozhl. 5.). — **Lope de Vega**, Sedlák svým pánem (α: Zl. Pr. 18.; Schulzova: Kv. 4.). — **Mrštík**, Paní Urbanová (Vítězný: Lit. l. 8.). — **Saska**, Illustrovaná mythologie Řeků a Římanů (J. K.: Ath. 7.). — **Sláma**, Slezská kronika (Slov. pohl'. 4.; Zl. Pr. 19.). — **Sokol**, Národ a jeho vychování (Klíma: Paed. rozhl. 5.). — **Sokol-Klika**, Stručný Slovník paedagogický (Novák: Paed. rozhl. 5.). — **Soukal**, Z těžkých dob (Rozvaha: Lit. l. 9.). — **Světlá**, Zvonečková královna (Novák: Lit. l. 8.); Rozcestí (Lit. l. 9.). — **Thomayer**, O přetěžování prací zvláště ve školách (—ý: Lit. l. 9.). — **Tolstoj-Mrštík**, Vojna a mír (Masaryk: Čas 14.). — **Vlček**, Setník Halaburd (Klen: Lit. l. 9.). — **Vrba**, O zachování stavu rolnického (Žák: Vl. 7.; V.: Praž. več. nov. 29.). — **Vrchlický**, Námluvy Pelopovy (Schulzova: Kv. 4.); Dni a noci (Vítězný: Lit. l. 8.). — **Wagner**, Za Atlantským oceánem (R.: Lit. l. 9.). — **Zeyer**, Z letopisů lásky (Zákrejs: Osv. 4.). — Ottův Slovník naučný (Zl. Pr. 20.).

Časopisy.

Unsere Zeit 1884. (Shakespeare či Bacon? *Dr. Karel Müller-Mylius*. Č. d.) Čím pozorněji všechny tyto okolnosti a poměry uvažujeme, tím více se utvrzujeme v pochybnosti o totožnosti Shakespearea a spisovatele dramat, s jeho jménem spojených. Pochybnosť vzniká, třeba že jednotlivý čtenář jí nevysloví; avšak potlačiti ji již nelze, jakmile ji někdo tak veřejně pronese, jak učinil Appleton Morgan, k jehož knize ještě se vrátíme, ve větě: „Ne protože tak málo, ale právě proto, že tak mnoho o W. Shakespeareovi víme, nemůžeme věřiti, že on jest spisovatelem dramat Shakespeareových.“

Podobné pochybnosti již záhy vznikaly u mužů, kteří intensivněji

Shakespearem se zabývali; rozdíl mezi výchovou a poměry životními historického Shakespearea a mezi obdivnou velikostí jeho děl byl příliš nápadný, a třebas jeho obdivovatelé, životopisci a vykladači v této protivě viděli důkaz pro jeho genia, přece nepodařilo se jim vyvrátiti tyto přirozené a oprávněné pochyby. Proto také již u dřívějších kritiků vzešlo lehké podezření, že tradicionelní Shakespeare nevybásnil všech jemu připisovaných dramat, což prý vysvítá z rozličného básnického obsahu a ze vnějších rozdílův. Odtud mínění, že kusy toho druhu sepsány byly od jiných básníků, Shakespeare pak že je jen přepracoval a jevišti přispůsobil — první začátky theorie anti-shakespeareovské. Nicméně život pochybností takto vzniklých byl dosud latentní. Dosti dlouho trvalo, nežli smělé hlasy silou svého přesvědčení mohutnou hradbu předpojatosti prorazily.

* * *

První, kdo počal se vzpírati autorství Shakespeareovu, byl kommentator jeho dramat, spolu důkladný jich znalec, jakýsi *Theobald,* jenž r. 1733. v ten smysl se vyslovil, že „jsou v dramatech Shakespeareových části, které zřejmě tomu nasvědčují, že více nežli jedna ruka je tvořila.“ O padesát let později pokusil se *Dr. Farmer* ve spise „The Learning of Shakespeare“ o důkaz, že historický Shakespeare při nedostatečném svém vzdělání nemohl býti tvůrcem prací tak vynikajících, a jeví se nám tudíž jako první odhodlaný Anti-Shakespearian. Podobné, více méně důrazné pochybnosti nacházíme i u jiných anglických spisovatelů. R. 1848. vyšel cestopis ze Španěl s názvem „The Romance of Yachting; Voyage the first,“ jehož pisatel byl *Joseph. C. Hart,* advokát, žurnalista, intimní přítel Willisův, Poeův a j., který r. 1855. jako konsul Spojených států v Santa Cruz na ostrově Teneriffa zemřel. Hart otevřeně vyložil, že nepovažuje tradicionelního Shakespearea za básníka známých dramat, protože u současníků nic tomu nenasvědčuje; nazval to „šálením světa, že nám chtějí vylstěnou slávu Shakespeareovu vnutiti.“ On byl prvním, jenž otázal se, kdo psal naše dramata, pro jejichž literarní cenu lhostejno jest sice jméno autorovo, protože mnohá z nich jsou nesmrtelná a vzory zůstanou potud, pokud anglická literatura bude.

V „Chambers' Edinburgh Journal“ 7. srpna 1852 objevila se práce s názvem „Who wrote Shakespeare,“ v níž klade se všední život a malé vzdělání Shakespeareovo proti vysoké ceně jeho děl, a z nesrovnalosti té se vyvozuje domněnka, „že divadelní ředitel Shakespeare sobě básníka vydržoval.“ Současně ukázal neznámý autor článku toho k tomu, že již *James Townley,* spisovatel veselohry „High Life below stairs,“ provozované poprvé r. 1759. v Drury Lane, v ní se tázal: „Kdo psal Shakespearea?“

* * *

Neli Shakespeare, kdo tedy psal jeho dramata? Otázka ta přišla sama sebou. Pohled do doby setkal se jen s jedním mužem, který úloze takové s úspěchem mohl dostáti. Byl to *Francis Bacon,* lord verulamský, hrabě ze Saint Albans, veliký filosof a právník, státník a učenec za doby Alžbětiny a Jakuba I., spisovatel díla „Novum Organum,“ největší duch, jejž Anglie v XVI. století splodila. Přesvědčení, že jen on jest skutečným spisovatelem dramat Shakespeareových, vzniklo současně ve dvou učencích, nezávisle na sobě, v Americe a Anglii, a zavdalo podnět k t. zv. Baconovské theorii

která od té doby již celou literaturu splodila a denně více stoupenců nachází.[1]) — V „Putnam's Monthly" vyšly roku 1856. „Výzkumy o Shakespearovi a jeho dramatech" od *Delie Baconové.* V nich poprvé uvádí se Baconovo jméno ve spojení s dramaty Shakespeareovými ne sice direktně nýbrž vývody. Miss Delia Baconová, ve které poznáváme příbuznou velikého filosofa, napsala stať tu za pobytu svého v Anglii; práce její jest počátek boje „Bacon-Shakespeareovského." Článek psán jest klidně, jasně a poukazuje na známé již protivy mezi životem a dramaty Shakespeareovými. Odůvodnění úsudku, že lord Bacon jest spisovatelem jejich, jest velmi ostré a duchaplné; pisatelka sama ideí tou žila. Rozumí se, že nejsou vývody její vesměs správny, avšak kniha její patří k nejlepším svého druhu. Jak málo zasloužený a tragický byl konec této neohrožené, od zbožňovatelů Shakespeareových uštvané a zhanobené oběti svého přesvědčení! (P. d.)

Literarní rozpravy v časopisech.

Bílý, Několik slov o životě a působení ředitele Fr. Bartoše (Mor Orl. 72.). — **Červinková-Riegrová,** O významu spisů hrab. L. Tolstého (Ned. l. Hl. n. 6/4). — **Gebauer,** Paměť Přibyslavská a Rukopis Královédvorský (Ath. 7.). — **Ivičin,** Mravoučné povídky v české literatuře pro mládež (Paed. rozhl. 5.). — **Makulay-Váňa,** O poesii lorda Byrona (Zl. Pr. 18.). — **Podlaha,** Kolik a jakých knih bylo v Čechách ničeno a zapovídáno (Vl. 7.). — **Schauer,** O podmínkách a možnosti národní české literatury (Lit. l. 8.); Mluva v romaně (Lit. l. 9.). — Nová doba slovinské literatury (Obz. 7.).

Zprávy.

Novinky oznamují se: *Dra. Herbena* „Slovácké děti" a *A. Černého* „Lužické obrázky" v „Kab. knih."; *M. Červinky* báseň „Hynek" nákl. vlastním; „Historické arabesky" prof. *Dra. Z. Wintra* v Kubešově „Bibl. moravské," jež vycházeti bude v Třebíči místo Bayerovy „Moravské knihovny pro náš lid"; „Z mého alba" od *G. Preissové* v „Mor. bibl." (red. Dlouhý); *Math. Seraové* „Květ vášně" v překladu V. Klena a *J. E. Tomiče* „Emin-agova láska" v překl. Fr. Fahouna v „Roman. knih. Světoz."; *Pavlíny Wilkoňské* „Dědička Černolická" v překl. J. V. Bohuslava v „Zábavné bibl."; *Al. Jiráska* „Z Čech až na konec světa" ve sbírce pro mládež „Vlasť a svět"; *A. Sovy* (Ilje Georgova) „Realistické sloky" a *Fr. X. Svobody* básně „V našem vzduchu" nákl. Fr. Šimáčka; *Dra. Č. Zíbrta* „Poctivé mravy a společenské řády při jídle a pití" nákl. Vilímkovým; ve 3. sv. „Sebraných spisův" *Al. Jiráska* vyjdou histor. obrazy „Obětovaný" a „Ze zlatého věku v Čechách" pod titulem: „Za bouře i klidu"; *Fr. Bartoše* a *L. Janáčka* „Kytice z nár. písní moravských" u Šolce v Telči; „Zašlými věky" od *J. Brauna* v Ottově „Laciné knihovně národní."

Členy akademie české jmenováni dle skupin: I. Tomek, Emler, Kalousek, Randa, Ott; II. Weyr, Fr. Studnička, Zenger, Kořistka, L. Čelakovský;

[1]) R. 1884. v Cincinnati vyšlo dílo W. H. Wymanovo „The Bibliography of the Bacon-Shakespeare Controversy with notes and extracts" uvádí 255 různých prací, z nichž 161 v Americe a 69 v Anglii vzniklo.

III. Kvíčala, Gebauer, Brandl, Bartoš; IV. E. Frida (Vrchlický), A. Dvořák, Myslbek, V. Brožík, Jos. Hlávka. Návrhy sestavoval člen zemského výboru A. Bráf. „Pražské več. nov.“ litují, že z duchovního stavu nikdo nejmenován.

Lit. spolek „Stálců“ v Praze 1878—1889 vydal za česká díla 62.820 zl. 54 kr. R. 1888. bylo členů 245, r. 1889. 300. Jmění obnáší r. 1890. 1807 zl. 67 kr.

Německo. Vytýká se básnickým sbírkám příliš rozšířený zlozvyk věnovati je příbuzným a známým, a to se sentimentalními úvody. — Z vyšetřování, které v Paříži podniknuto mezi fabrikanty erotických spisův a obrazů, vyšlo na jevo, že valná část odběratelův jejich jest v Německu, zvláště v Berlíně. Proti francouzským oplzlým dramatům ozývají se četné žaloby. — Nově založená katolická universita ve Frýburku ve Švýcařích, prozatím o dvou fakultách (právnické a filosofické), kde přednášky konají se bezplatně, uveřejnila program svých přednášek, zvláště co do filosofie velmi bohatých a zajímavých. Z literatur novověkých mimo jiné přednášejí francouzsky Berthier o Divina commedia, Kalenbach o La période romantique de la littérature polonaise a Grammaire de l'ancien langue slave liturgique.

Rusko. Red. prof. *J. E. Andrejevského* počal vycházeti v Petrohradě nový ruský slovník naučný „Enciklopedičeskij slovarj,“ jenž v 16. až 18. svazcích popularně podati míní material ze všech odvětví vědy. — Dle zpráv *hr. Lev N. Tolstoj* vydá nový roman, zvaný „Kreutzerovská sonata,“ jenž dosud koloval jen lithografován, jsa censurou zakázán. Látkou jeho jest rodinné drama, — nesoucí se tím směrem, že novověký život rodinný v začátcích jest otráven. Z manželství, založeného na pouhé smyslnosti, neplyne štěstí trvalé. Vášeň dobou mine, a pro nedostatek lepšího citu lidského dostaví se skoro nevyhnutelně smutný konec, pád ženy v náruči slavného houslisty Kreutzera. Spisovatel táhne se ke slovům Kristovým u Mat. 5, 28. — Ve 4 svazcích vydán popis obrazův historických a literarních nalézajících se v Rusku; obsahuje 700 snímků fotografických. Vydavatelem jest D. A. Rovinskij.

Polsko. „Biblioteka pedagogiczna,“ předloni v Krakově založená, vzala si za úkol vzhledem k nynějším opravám školským uveřejňovati také starší polské spisy vychovatelské. Dosud vyšla 2 díla z konce minulého století. — Knihovna Osolińská ve Lvově čítá 86.150 tiskopisů, 7500 atlantův a map, 3317 rukopisů, 2779 autografů. — H. Nussbaum vydal třetí svazek „Dějin židovstva,“ sahající k r. 1232.

Charvatsko. *Jos. Eug. Tomić* vynikl svou povídkou „Emin-agina ljuba“ (láska Em. agy). Již po tři léta vydávala „Matice charv.“ jeho spisy. První byla „Kapetanova kći“ (dcera), pak „Pošurice“ (drobnosti), sbírka to cenných humoresek. Nejlepší však z nich, a proto též nejoblíbenější jest zmíněná „Emin-agina ljuba,“ která jaksi souvisí s „Bosenským drakem,“ jež byla přeložena též do češtiny. „Bosenským drakem“ získal spisovatel bosenskou mohamedanskou šlechtu literatuře charv., která pod panstvím tureckým vězela v nevědomosti a národní netečnosti. Děj odehrává se r. 1716., kdy Eugen Savojský porazil Turky a osvobodil Bělehrad. Povídka tato velmi se líbila charv. obecenstvu a zvláště veliký vliv měla na agy a begy bosenské.

Neméně sympathickým charvatskému literarnímu obecenstvu jest *Šandor*

Gjalski, který ustavičně stává se svéráznějším a dokonalejším mezi belletristy jihoslovanskými. V povídkách, nadepsaných „Biedne priče," píše o lidech šlechetných a urozených, kteří stávají se obětí barbarských okolností 19. stol. Při čerpal ze života nižších úředníků, jmenovitě povídku „Svječića na grobu," „Četiri zadnja gornjaka" (poslední horalé) a „Perpetuus." Všecky ukazují živým a dojímavým spůsobem trpký osud malých lidí ze světa „reskript a raportů," se kterými vyšší nakládají bez milosti a bezohledně, zvláště když ubožák odváží se ukázati své přesvědčení. Obrázky „Naja" a „Puklo mu srce" kreslí černé a osudné stránky nynějších sporů mezi selským stavem a velkostatkáři, kteří často odcizivše se národu, na veřejnosti hrají nedůstojnou úlohu. V novelle „Sa sela" (z vesnice) známý rakouský „šlendrian" tragicky působí na osud dvou selských milenců, které spis. věrně vymaloval. Nejlepší provedením jsou „Četiri gornjaka" a „Perpetuus." Tato vypisuje osudy „sudačkoga pristava" (adjunkta), který při vší své svědomitosti a pracovitosti nemůže se dopracovati až k soudcovství. Ještě jako šedesátiletý stařec ustavičně kojí se nadějí i se svou stařičkou matkou, že přece stane se soudcem. Obrázek velmi dojemný. „Četiri gornjaka" líčí opravdu Dickensovým humorem, který jde od srdce, osud zničeného šlechtice, který postoupil až na stupeň kancelisty. Ubožák má ještě jedinou útěchu v tom, že ze všeho majetku zbyli mu ještě čtyři horalé, od kterých vybírá daň „in natura." Za jeho nemoci prodá jeho žena i tento zbytek lesku. Ubožák skutek tento nepřežil. V tomto dílku, jakož u „Tri pripoviesti," jichž látku čerpal ze života domácího z doby pověstného Bachova absolutismu, ukazuje se jako pravý zastance lidu a bídy, jako demokrat, kdežto v dílku „Pod starimi krovovi" rozhodně hájil právo charvatské šlechty, ze které i sám pochází.

Socialní otázky dovedně chopil se *Václav Novak,* oblíbený novellista a hudebník, syn junáckého Senja, sídla pověstných „Uskoků." Volí si většinou předměty bouřlivé a rozrušující, které pak líčí pravým jižním žárem. Charakteristická v tom ohledu jest jeho nová povídka „Pavao Šegota," která vypisuje osudy nadaného studenta, plného idealův a nadšenosti, jeho klidný život na gymnasiu a bouřlivý na vysokých školách v Praze. Odbočiv s dráhy, vrhá se v proud dosud neznámého mu velkoměstského života, do něhož nesvědomitostí svých vypočítavých přátel se dostal, ničí sebe i své. Některá místa jsou tak dojemná a úchvatná, že těžko zůstati chladným. Zdá se však, že spis. nemotivoval dosti rázně Šegotova klesání a kollise v nešťastníku vzniklé mezi svědomím a světem zevnějším.

Stoupencem školy naturalistické jest *Eugen Kumičić,* i u nás známý pod pseudonymem Jenije Sisolského svými spisy: „Jelenčinou bazalkou" a „Paní Sabinou." Posledně vydal povídku „Pod puškom," v níž vypravuje své zkušenosti, jež zažil za bosenské okupace. Spis. zpřítomňuje vše velmi živě. Vypravování jest velmi plastické. Jediné, co možno práci vytýkati, jest, že spis. ničím neomlouvá některé podlé charaktery ulnětené raje, kdežto při každé příležitosti ukazuje na šlechetné stránky jejich utiskovatelů. Ve druhé povídce „Preko mora" (přes moře) kreslí poetický obrázek ze života isterského. V posledních dnech, jak se dovídáme, vydala „Matice charv." nejnovější jeho roman „Teodora." Látku vzal opět ze života přímořského, kterou prý velmi zajímavě spracoval. (Bližší zprávu o romanu tomto, jakož

i o všech knihách letos vydaných podáme příště.) Kdykoli však Kumičić vol látku ze života domácího, zpronevěří se obyčejně svému naturalistickému směru, tak že dovedné jeho péro podává Charvatům obrázek plný něžné poesie.

Známý spisovatel *Stipac* načrtal pod pseudonymem Bogdana Krčmariće, jemuž obzvláště daří se obrázky ze života prostého lidu, v povídce „Ljubav a zloba“ žalostný, avšak docela pravdivý obrázek z Liky, kde divá příroda odchovává charakteristické protivy, neobyčejné a energické ve zlu i dobru. Kritika na jedné straně vyčítá spisovateli, že prý všeho důkladně nemotivoval, na druhé straně uznává jeho zásluhy a schopnosti, nemohouc ho dosti nachváliti, jak dovedně umí líčiti život prostého lidu.

V charvatské literatuře převládá ušlechtilý realismus, jejž pěstuje veliká většina spisovatelů. Mimo zmíněné již spisovatele zvučného jména v literatuře charvatské získali si svými povídkami: Kokotović, Vojnović, Kovačić, Kozarac, Draženović, Devčić, Šimić, Širola, Turić a Fr. Mažuranić, spisovatel překrásných drobných básní v prose „Listí.“ Většina jest jich též do češtiny přeložena.

M. Al. Ota.

Francie. Missionář tibetský Msgr. Desgodins vypracoval tibetský slovník, jenž uveřejněn bude latinsky, francouzsky a anglicky. — „Tachylecture“ zove J. Reydy v Paříži novou svoji methodu, naučiti dítky — duchem „les plus rebelles“ — za několik dní čísti. — Varia Provincialia. Textes provençaux en majeure partie inédits (Paris) od záslužného romanisty Cam. Chabaneaua seznamuje obšírným výkladem s mnohými novými písněmi provençalskými, opravuje zároveň četné bludy kritiků německých, hlavně Bartschovy. — „L'indépendant littéraire“ změnil název svůj v „L'indépendance,“ zahrnuje ve svůj program též umění výtvarná a politiku.

Španělsko. Současně s čilým ruchem něžné pleti co do snah kulturních v jiných zemích vydal Juan Criado životopisný přehled činnosti všech španělských spisovatelek 19. století.

Několik slov o písemnictví australském. Napsal *O. S. Vetti.* Nehruběli u nás známo písemnictví anglické — máme z angličiny doposud velmi málo přeloženo, a o mnohých překladech možno tvrditi, že jsou pořízeny z „originalu“ německého, — tož písemnictví australské jest u nás teprve „terra incognita.“ A přece ta „nová Anglie“ zplodila či vychovala spisovatele, kteří zase, jak s pýchou poznamenává A. P. Martin v úvodě o jedné ze sbírek prací od australských spisovatelů, zplodila ve staré domovině celou řadu spisovatelů, na něž Angličané s chloubou ukazují, poukazujeme tu jen na Henryho Kingsleye a Rid. Haggarda. Roku 1881. zemřel jeden z nejznamenitějších spisovatelův australských, totiž *Marcus Clarke.* Kdo chceš poznati, jak to před několika léty ještě v Australii vypadalo, kdo se chceš poučiti o mravech a spůsobu života tamních praobyvatelů, kdo chceš poznati, jaký život před několika léty panoval v tom anglickém „bagnu“ a jak vlastně vypadají australští „bushrangers“ (křováci) v jejich hrozné svobodě, kup si téhož spisovatele roman „His natural Life.“ Od vyjití romanu toho ovšem změnilo se v Australii mnoho. Jen ještě v ohromných planinách Queenslandu a v neúrodných okresech západních spatříš až podnes stopy pastýřského života a vrazíš tu a tam na nějakého praobyvatele, ale jinde všude žije se jako v civilisovaných krajích evropských. Nynější

romanciéři odkázáni jsou sahati k týmže látkám, jako romanopisci starého světa t. j. ke studii člověka a k líčení pověčného dramatu, jenž se v duši jeho odehrává. Ale příroda a grandiosní poměry její, z míry jiné, nežli jaké panují v Evropě, charakterisují práce jejich. O tom podávají pádný důkaz práce pp. Haddona Chambersa, A. Patchetta Martina, Sladena, Thatchera, Rawsona, Garnetta Walcha, Hopkinsa, Farjeona, Mennella, Tasmy (pí. Couvreurové), pí. Campbell Praedové (miss Rosy Priorové). Všickni spisovatelé a spisovatelky tyto vynikají mistrovskou líčení mravův a povah lidských, což zvláště jeví se v povídce, v romanu druží se k dotčené přednosti neobyčejná vynalézavosť. Realismus, myslíme totiž výstřednosti jeho urážející mrav a vkus, nepronikl až doposud do Australie, ale realismus pravý, věrná líčeň citův a věcí, panuje tam, a to s takovou silou pravdivosti, jakou bychom marně v jiných zemích hledali.

V následujícím seznámíme čtenáře s některými daty jak životopisnými tak i literarními dotčených spisovatelů, pokud se nám podařilo dopíditi se jich.

Počátek učiníme s Mrs. Campbell Praedovou, poněvadž stojí v čele nynějších australských novellistů. Mrs C. Praedová jest dcerou urozeného Murraye Priora, někdejšího generalního poštmistra a vynikajícího politika a kolonisty queenslandského. Rosa Murray Priorová narodila se v Bromeltonu v Queenslandu. R. 1872. provdala se za angl. gentlemana Campbella Praeda. R. 1880. zahájila svou literarní činnosť povídkou „An Australian Heroine“ (Australská hrdinka) Povídkou tou upoutala na sebe všeobecnou pozornosť. V rámci líčení zamlouvajících se zrakům čtenářovým jako krásné obrazy pohybuje se tu postava ženy, v níž se spisovatelka snažila zobraziti život kolonisty v „nové Anglii,“ civilisovaný život staré domoviny a konečně bolestnou protivu mezi čistou duší a světem. Esther (hrdinka), vychovaná na pobřeží australském, octne se v lůně vznešené společnosti anglické, v níž svým prvotním, čistým a nezkaleným vychováním a svou originalností všeobecnou sensaci budí, pomalu pomaloučku však osvojuje si mravy a obyčeje oné společnosti, ale svou původní velikosť si zachovává. Povaha její tím lépe vyniká, poněvadž pí. Praedová učinila ji ženou muže, jenž z nezměrného sobectva a krátkozrakosti nevědomky dopouští se na ní všech podlostí, hanebností a zrad. George Brand jest mistrovským dílem nevědomé ukrutnosti, instinktivní surovosti; Esther jest veledílem cudnosti, čistoty a něžnosti ženské. V těch dvou postavách vystiženy dokonale pojmy idealnosti a realnosti, ducha a látky, oddanosti a sobectva. Pro obmezenosť místa jsme nuceni nechati obsahu, ač roman ten toho zasluhuje. — Po „Australské hrdince“ následovala celá řada romanů, jako: „Policy and Passion,“ „Moloch,“ „The Head Station,“ „Australian Life,“ „Black and White“ a „Miss Jacobsen's Chance,“ „The Right Honourable“ atd. Všecka ta díla vynikají nejen vynalézavostí předmětu a uměleckou cenou, nýbrž jsou také z té příčiny neobyčejně poutavými, poněvadž se v nich dočteme pravdivého vylíčení kolon. života angl. v mladé a mohutné kolonii, již svobodné a samostatné. Pí. Praedová poučuje nás o nynějším stavu Australie, jako M. Clarke nás zase poučil o její minulosti. Teď žije dotčená spisovatelka v Anglii.

Jméno *C. Haddona Chambersa* bylo ještě před čtyřmi léty úplně neznámo, ale dnes jest jak v Australii tak i v Anglii všeobecně známo.

Jméno jeho proslavila r. 1888. čtyřaktovka „Captain Swift." Úspěch té čtyřaktovky byl zrovna takový jako Sir Charlesa Youngova „Jim the Penman." Haddon Chambers jest synem [1]) Johna R. Chambersa, irského gentlemana, studoval v Sydneji, kdež také odbyl svá universitní studia. Žil nějaký čas v Australii, kdež byl redaktorem „Sydnejského Bulletinu," potom v Kapské kolonii a v Egyptě, až se trvale v Anglii usadil. První práci svou, povídku „Outwitted" (Přelstěn) uveřejnil v časopise „Society." Poněvadž povídku tu otiskl „Melbourne Leader," byl tím Chambers povzbuzen, aby dále pracoval, i uveřejnil celou haldu povídek v různých časopisech. Doufáme, že některé z jeho povídek co nejdříve spatří i naše obecenstvo v českém překladu. (O. p.)

Tužby a přání z obecenstva. O Čechově „Velikánu" pravilo se, že dělá se proň velká reklama. Za to nastoupila v Praze (ve výkladní skříni Ferd. ul.) reklama pro Zolovo „La bête humaine"; od té doby co knihkupectví Topičovo otevřelo sklad francouzských knih, jdou prý francouzská díla — a to ne klassická — v Praze velmi na odbyt. — Jiráskovy sebrané spisy zdají se býti předraženy (2archový sešit za 15 kr., v 10 sešitech — 3 obrázky). — Bylo by prý záhodno vydati Palackého „Dějiny" a Šafaříkovy „Starožitnosti" znova po sešitech, aby se nemajetným staly přístupnějšími.

Oprava. Str. 153. ř. 17. čti: protivných; ř. 40. zkrušení.

Knihopis.

Fr. Lampe, Apologetični razgovori. II. zvezek. Ali je Bog? V Ljubljani 1889. Str. 224. Cena 70 kr. — Tato kniha odpovídá na otázku, „zdali je Bůh?" Důkazy nemají přísně vědecké formy, jsouce podány slohem jasným a srozumitelným.

Mik. Mazanowski, Żywot i utwory Ant. Malczewskiego. Lwów. Str. 114. — Důkladné, místy až příliš podrobné studium o dílech básníka z části též u nás známého („Marie").

Erw. Bauer, Naturalismus — Nihilismus — Idealismus in der russischen Dichtung. Mit 9 Porträts. Berlin.

Seb. Brunner, Die Hofschranzen der Dichterfürsten. Der Goethecult und dessen Tempeldiener zum erstenmale actenmässig von der humoristischen Seite betrachtet. Würzburg. Woerl. Str. 560. Cena 3 zl. 10 kr.

Fr. Poele, Wie denkt das Volk über die Sprache? Leipzig. Teubner. Str. 153. Cena 2 m. — Úvod jedná o lidu a duševných plodech jeho vůbec; ve spise samém ukazuje se, kterak lidové názvy úzce pojí se k věcem, jsouce docela určity, a pod.

J. Spanier, Der ‚Papist' Shakespeare im Hamlet. Trier. Str. 116. Cena 96 kr. — Vysvětluje Hamleta se stanoviska katolického, zvláště vzhledem k t. ř. reformaci.

K. Werner, Geschichte der kathol. Theologie seit dem Trienter Concil bis zur Gegenwart. 2. Aufl. München. Oldenbourg. Str. 656. Cena 8 m. 40 pf. — Plodný spisovatel zemřelý přede dvěma lety doplnil ještě toto dílo své novějšími školami theologickými až po Vaticanum.

M. Formont, Les Inspiratrices: Vittoria Colonna, Béatrix, Catherine d'Atayde. Troyes Lacroix 1889. Str. 115. — Slohem básnickým a kritickým líčeny osobnosti více méně mlhavé, které jsou ve styku s Michelangelem, Dantem a Camoensem.

Ch. de Pomairols, Lamartine, étude de morale et d'esthétique. Paris. Hachette.

Leroy-Beaulieu, L'empire des Tsars et les Russes. Tome 3. La Religion. Paris. Hachette. Str. 671. Cena 7 fr. 50 c. — Probírá všechny vrstvy náboženského života ruského; mezi spisovateli probírá zvláště nauku Tolstého, kterou shledává býti podobnu s naukou tverského sedláka Sutajeva.

[1]) Narodil se v Stanmoru, Sydneji, v nov. jižním Walesu r. 1859.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 6.

Posudky.

Dante Alighieri, **Božská komedie.** Rozměrem originalu přeložil *Jaroslav Vrchlický.* „Peklo.“ (Č. d.)

XXXI, 32. sl.
leč giganti, jenž břehu kol ze sluje
od pupku nahoru ční v řadě přímé.
ma giganti, | E son nel pozzo intorno dalla ripa
Dall' umbilico in giuso tutti quanti. t. j.

Věz, že nejsou to věže, leč obrové, a stojí oni v té studni kolem kraje ve kruhu, od pupku nahoru čníce všichni. — Co znamenají slova v řadě přímé? Propasť jest okrouhlá jako studna, a obrové, stojíce na dně po stěnách jejich, polovici těla vyčnívají nad okraj propasti přímo vzhůru, jako věže na hradbách okrouhlých. Zdá se, že pro rým Vrchlický udělal tu ze kruhu řadu přímou, jež tu nemá smyslu žádného.

XXXI, 61. sl.
Že břeh, jenž jako zástěra ho chrání,
do výše trčet nechal tolik čela.
Si che la ripa, ch' era perizoma
Dal mezzo in giù, ne monstrava ben tanto | Di sopra. t. j.

Tak že břeh, jenž zastíral jej od polovice dolů, ukazoval vrchní části tolik, že... — Čela acc. pl. není možno říci o jednom obrovi; čela genitiv partitivus nemá smyslu, jelikož nevyčníval jen kus čela nade břeh, nýbrž celá těla půle od beder výše.

XXXI, 109. sll.
Ruce | by neměl vzadu upoutané zcela,
mne smrti hrůza divěj obklopuje,
má úzkost k tomu nejvíc práva měla.
Allor temetti più che mai la morte,
E non v' era mestier più che la dotta,
S' io non avessi viste le ritorte. t. j.

Tehdy bál jsem se více smrti, než kdy jindy, i nebylo k tomu (ku smrti, abych umřel) více nežli bázně třeba, kdybych nebyl pout jeho spatřil. — Překlad Vrchlického podává příklad velmi zajímavé souslednosti časův.

XXXII, 13. sll.
Ó lide, kletý nad vše, zrozen k stonu
na místě, o němž těžko hovor splývá,
že nejsi ovce zde neb kozy v shonu!
O sovra tutte mal creata plebe,
Che stai nel loco, onde parlare è duro,
Me' foste state qui pecore o zebe! t. j.

Ó lide, nade všecko neblaze narozený, dlící na místě, o němž trudno povídati, kéž bys raději stádem ovcí nebo koz byl zde na světě býval! (t. aby hanba tvá nebyla hanbou lidského pokolení.)

XXXII, 34. Tak tmavomodré, až tam, čímž stud vzplane,
zde v ledu stíny trčící zrak zočí.
Livide insin là dove appar vergogna
Eran l' ombre dolenti nella ghiaccia. t. j.

Zesinalé, až tam, kde rdění studu se jeví (t. až po tváře), stíny nešťastníků trčely v ledu. — Ovšem říkáme: zmodrati zimou, někdo jest od zimy všecek modrý: ale tmavomodrý nelze říci o účinku mrazu.

XXXII, 36. do noty čápů chřest jich zubů kane.
Mettendo i denti in nota di cicogna t. j.

drkotajíce (klepajíce, jektajíce) zuby, jako když čápi zobanem chřestí.

XXXII, 37. Z nich každý na stranu tvář svoji točí.
Ognuna in giù tenea volta la faccia t. j.

jedenkaždý držel tvář dolů obrácenou (t. bradu maje k prsoum přitaženu).

XXXII, 123. Jenž Faenzu stek v noci při útoku.
Ch' aprì Faenza quando si dormia t. j.

jenž otevřel, odemknul Faenzu (nepřátelům), když všecko spalo. Celé to povědění jest nesprávné; co je to: »stek při útoku«?

XXXIII, 22. V té kleci díra uzounká se kryla,
jež věži jmeno hladomorny dala.
Breve pertugio dentro dalla muda,
La qual per me ha i titol della fame t. j.

Malinké okénko ve věži, jež po mně hladovou věží sluje.

XXXIII, 62. sl. ... Tys nás masem šatil,
nuž svlékni zase z něho naše těla.
... tu ne vestisti
Queste misere carni, e tu le spoglia. t. j.

tys nás přioděl tímto tělem bídným, nuže svlékni nás také z něho. — Vlach říká o těle il carne (na př. la risurrezione del carne) jako Němec: die Auferstehung des Fleisches; der Geist ist willig, doch das Fleisch ist schwach. Po česku lze říci jen tělo.

XXXIV, 39. z nich jeden na před, ten byl zkrvavělý,
L' una dinanzi, e quella era vermiglia. t. j.

Jedna (ze tří tváří Satanových) byla na předu, a ta byla červená. — Satan měl tři tváře, z nichž jedna hledí směrem k Evropě, druhá směrem k Asii a třetí směrem k Africe. První jest červená, jako tváře Evropanů; druhá běložlutá, jako pleť plemene mongolského; třetí černá, jako negři. Znamenáť každá ze tří těchto tváří jedno plémě lidské. Proto Vrchlický nesprávně přeložil: zkrvavělý.

XXXIV, 61. Ten v trestu největším, jejž vidíš mříti.

Špatná interpunkce; čárka patří za ten.

XXXIV, 91. sll. A jestli tenkrát ve blud jsem se šinul,
ať pochopí dav, který nenahlédne,
ký to byl bod, jejž právě v tom jsem minul.

E s' io divenni allora travagliato,
La gente grossa il pensi che non vede,
Qual era il punto ch' io avea passato. t. j.

A zdali jsem tenkráte byl zmaten úžasem, ať pováží dav, jenž neví, jaký to byl bod, jímž jsem prošel.

XXXIV, 96. ... třetí ku hodině
já v půl se navrátilo slunce vlídné.
E già il sole a mezza terza riede. t. j.

a již slunce k polovině hodiny třetí dochází.

XXXIV, 103. Kde ledy jsou? Proč ten se hlavou řítí?
Ov' è la ghiaccia? e questi com' è fitto
Si sottosopra? t. j.

A kterakže ten jest obrácen tak hlavou dolů?

XXXIV, 109. sll. Tam byl jsi jen — já sestupoval níže,
já obrátil se — a tvá noha dlela,
kam ze všech stran se táhne každá tíže.
Di là fosti cotanto, quant' io scesi;
Quando mi volsi, tu passasti il punto
Al qual si traggon d' ogni parte i pesi. t. j.

Na oné straně (t. j. v naší hemisféře) byl jsi potud, pokud jsem sestupoval (t. po srsti ďáblově); když jsem se obrátil, překročil jsi ten bod, k němuž se táhnou se všech stran věci těžké (t. střed země).

XXXIV, 121. sll. Sem on spad s nebe v hlubinu se noře
a z bázně před ním, zem která tu byla,
a ze studu se skryla v závoj moře.
Na kouli naší pak se objevila
zde prázdno nechavši a pak do výše
na ústupu se strmě nakupila.
Da questa parte cadde giù dal cielo:
E la terra che pria di qua si sporse,
Per paura di lui fe' del mar velo.
E venne all' emisperio nostro; e forse
Per fuggir lui lasciò qui i luogo voto
Quella che appar di qua, e su ricorse. t. j.

S té strany on padal dolů s nebe: a země, která dříve zde vyčnívala, ze strachu před ním zastřela se mořem, i unikla na polokouli naši; a snad, prchajíc před ním, nechala to místo prázdné a do výše nakupila se ta země, jež tuto se jeví. — K tomu praví poznámka 10.: »Pádem Lucifera vyražená země stala se na druhé straně horou očisty — očistcem.« Slova ta nejsou dosti jasna. Po slovech »na druhé straně« rozuměti jest na jižní polokouli. Neboť ďábel letěl dle Dantea hlavou dolů s nebe a dopadnuv na jižní půli zeměkoule zaryl se do ní tak, že střed jeho těla padl do středu zemského; i ční od té doby hlavou vzhůru do severní polokoule, nohama pak dolů do jižní. Země, již Satan padaje vytlačil, shrnula se na jižní polokouli v horu Očistcovou, jež vyniká vysoko nad ocean, kryjící veškeru polokouli jižní.

XXXIV, 127. sll. Kam táhne se kol Satana ta skrýše,
zde místo dole pochmurné se skrývá,
ne zraku, ale sluchu zřejmé; tiše
tam trhlinou ... se kroutí potok

Luogo è laggiù da Belzebù remoto
Tanto, quanto la tomba si distende
Che non per vista, ma per suono è noto
D' un rusceletto . . .

t. j. Prostranství jest zde dole od Belzebuba tolik odlehlé, jak hluboko se rozkládá propasť (t. pekelná), a není zrakem známo, než jen po zvuku potůčka, jenž tam sestupuje. — Od hory Očistcové, od povrchu jižní polokoule k nohám Satanovým jest prostranství tak veliké, jak ode hlavy ďáblovy ku povrchu severní polokoule. Toto pak naposledy zmíněné prostranství jest vypsané Dantem peklo, jež básník tu prostě zove la tomba. — O tom o všem verše Vrchlického nepodávají jasné představy, ba vzbuzují pochybnosť, zdali tomu místu sám rozuměl. (O. p.) *L. Šolc.*

Základná nauka náboženství katolického pro pátou třídu středních škol. Sepsal (†) *Th. Dr. Jan Procházka,* katecheta při c. k. gymnasii ve Mladé Boleslavi. V Praze a Mladé Boleslavi. 1890. Nakl. K. Vačlena. Str. 165. Cena 1 zl.

Ze všech původních učebnic katolického náboženství pro střední školy nejdéle bylo nám čekati na tuto. Nechvalná mezera tato vyplněna chvalně od snaživého spisovatele dílem, jež v rukopise zůstavil. Chvalně pravíme, po stránce bohovědné i didaktické.

Spis rozdělen ve tři části, z nichžto prvá jedná o jsoucnosti boží, o náboženství a zjevení, druhá podává důkaz o křesťanství a třetí o katolictví jakožto náboženství zjeveném. Pojem základné theologie na str. 3. mimochodem určený, že prý »dokazuje, že Bůh k lidem mluvil,« jest příliš úzký. I jinde bude potřebí některé pojmy přesněji vyměřiti a podstatu nauky katolické určitě a srozumitelně podati; tak na př. neomylnosť (§. 42.) dosti obšírně vylíčena ale nedosti přesně »neomylnosť vztahuje se patrně ke zjevení božímu« (str. 131); ovšem, ale to tak, že Církev jest jen strážkyní jeho a hlasatelkou, ne původkyní nových nauk. »Papež není bludu chráněn, pokud vede si jako učitel soukromý« (str. 132.) není úplno, neboť platí to vůbec o jeho osobnosti soukromé, atd. Správným a přesným výkladem nauky odpadá již mnoho námitek proti ní, i jest lépe, vštípiti žákům důkladně správné pojmy věroučné, nežli obtěžovati je příliš mnohými námitkami a vývraty. Ostatně zde vybráno z apologie dosti a zase ne příliš mnoho látky, pokud studujícím příslušného věku a vzdělání jest přístupna; někde snad přijato i více, nežli přísně ke studiu se hodí, ale nemůže býti na škodu. Methoda prozrazuje zkušeného učitele, jenž podle vytčeného rozvrhu snaží se budoucím vzdělancům dáti pevný vědecký základ vědomí náboženského. Zdali však ten rozvrh je přiměřen duchu, jakým Církev si přeje bádati o věcech náboženských, o tom lze pochybovati. V budoucím vydání, kterého dobrá kniha ta zajisté brzy se dočká, bude potřebí důrazněji hned od počátku poukazovati na dvojí řád, přirozený a nadpřirozený, aby slova pronesená v »Úvodě« o nedovolenosti každé dobrovolné a zaviněné pochyby náležitě ozřejměla. Knihy

pro 5. třídu gymn. často pochybují tím, že odvolávají se na všelijaké auktority, které záhy ukáží se žáku býti ve věcech náboženství prázdnými veškeré vážnosti. Někteří básníci, filosofové nevěrci atd. mluví pokaždé jinak, jak jim kdy napadne nebo jak jsou naladěni; takové výroky nemají ceny pražádné, nejlépe tudíž ani žádné jim nepřikládati. Ostatně bude povinností odborných časopisů přispěti ke zdokonalení spisu, neboť i náboženské učebnice vyžadují píle co největší, zvlášť u nás. *R.*

Dr. Josef Král: **Řecká a římská rythmika a metrika.** I. Řecká rythmika. V Praze. 1890. Nákl. „Jednoty českých filologů.“ Cena v knihkupectví 2 zl. 50 kr., přímo u nakladatelstva 2 zl.

Kdo si chtěl dosavad opatřiti podrobnější znalosť starověké rythmiky a metriky, nemohl se obejíti bez pilného studia nejdůležitějších v oboru tom děl Rossbachových a Westphalových a v poslední době kompendia Gleditschova. Práce oněch vynikají hlavně tím, že hledí rekonstruovati veškerou theorii antické rythmiky, harmoniky a metriky na základě starověkých pramenů; Gleditschův spis příručný (nyní ve 2. vyd. v J. Müllers »Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft,« II. Bd. p. 677—870) podává přehledně výsledky nového bádání ve formě úsečné, ačkoliv tato vlastnosť nehoněného v literatuře čtenáře častěji nutí hledati jasnějšího poučení právě ve spisech specialních. Autorovi přítomné rythmiky řecké patrně záleželo na tom, aby přednosti obou zmíněných děl sloučil v knize jedné. Kdekoliv o rythmických otázkách zachovaly se zprávy a výklady starověké, vychází od nich a uváděje obšírné znění textů kriticky je rozbírá, vysvětluje bedlivě smysl jejich, přihlížeje zvlášť k obtížím staré terminologie. Tyto výklady považujeme za přední cennou stránku díla Králova; jsou tak zajímavé, že nemyslíme s autorem (v předml. p. VII.), že by který čtenář mohl je přeběhnouti a přestati pouze na thesích hrubého tisku; důležitosť jejich dovede oceniti ten, kdo kdy zkusil, oč liší se přesností věda založená na čtení pramenův od vědomostí získaných studiem theoretických spisův již odvozených. Staří rythmikové a hlava jejich Aristoxenos zase nabývají své autority proti oněm moderním theoretikům, kteří přenášejíce do antické rythmiky a harmoniky zásady hudby nové, pochopení její více ztížili svými experimenty než usnadnili.

Za úvod položeny knize dvě stati o rythmických a metrických theoriích starověku, a o rythmickém a metrickém bádání věku nového, které obsahují úplný a kritický přehled odborné literatury.

S historicko-kritickým rozborem svědectví antických spojen i stálý zřetel k výsledkům novověkých studií měrou dosti podrobnou, tak že umožněna všude čtenáři i kontrolla. Chvály hodna jest rozhodnosť a samostatnosť úsudku spisovatelova, jež shrnujíc summu posledního bádání nenechává čtenáře v nejistotě, jako se to leckdy děje v nejužívanější praktické učebnici Christově. Co do obsahu nemůže v tomto oznámení referent rozbírati detailů; vytkne jen

oddily a kapitoly, které zvlášť se mu zdají pozoruhodnými: o taktech, jejich velikosti a směrnosti, o tempu, o změně rythmu, o taktech kyklických; jsou to právě otázky ve mnohých stránkách kontroversní. — Důležité jsou i výklady o pojmech »metrum« a »verš,« o caesurách, o průzevu. Kde třeba, ukazuje se k rozdílu mezi poesií zpívanou a recitovanou. V dodatku o eurythmii strof střízlivě posuzují se libovolné pokusy o symmetrické schematisování strof, zvl. J. H. H. Schmidta a M. Schmidta; právem stojí spisovatel na stanovisku možnosti; eurythmii lze přijati jen tam, kde podává se sama sebou nenuceně, kde divák a posluchač smysly svými ji postihnouti může. Při této příležitosti nebylo by bývalo zbytečno promluviti také o analogické hypothesi, o úměře dialogických partií řecké tragoedie; hypothese tato hlavně H. Weilem zahájená zavedla jak známo k týmž přílišnostem jako lyrická eurythmie. — Rythmika Králova určena ovšem především filologům klassickým; čtení její však s užitkem bude i překladatelům a třeba i básníkům našim. Bylo zvykem posud buď šmahem pravidla antické metriky přenášeti na jazyk náš, anebo si je upravovati — subjektivně. Nemáme posud správných a obecně platných zásad, jak se má rythmizomenon našeho jazyka k rythmu starověkému. V té příčině prof. Král na svých místech dotýká se na př. přízvuku českého, měření slabik, poměru rythmu přízvučného k časoměrnému, hiatu českého a jeho připustnosti.

Doufáme, že k věcem těmto, z ohledu na potřeby překladatelské, spisovatel ve specialní metrice ještě jednou a snad obšírněji se vrátí, třeba by přesně do vědecké metriky řecké a římské nenáležely.

Pokračování, metriku, slibuje autor — nebudeli vydání prvního tohoto dílu spojeno s ujmou hmotnou, zisku aspoň nečeká ani on ani nakladatelstvo »Jednota českých filologů.« Jest charakteristické, že k vydání českého kompendia odhodlati se mohl spisovatel teprv se spojenectvím Jednoty, ještě charakterističtějším bylo by zjevem, kdyby kus tak svědomité práce vědecké zůstati měl torsem — pro lhostejnosť českého publika filologického. *A. F.*

Dvě povídky v české literatuře XV. století. Podává *Dr. Jiří Polívka*, s. docent na české universitě. V Praze. 1889.

Spis tento pojednává o dvou povídkách starší literatury české, které pojí se k sobě jako pendanty, totiž o pověsti o Griseldě, ženě dobré, a o pověsti o Briseldě, ženě zlé. Nejprve (na str. 1.—24.) probírá p. spis. pověsť o Griseldě, jejíž pramen snaží se ustanoviti. Pramenem všech těchto pověstí jest Boccacciův »Dekameron,« kde se čte tato historka jako desátá novella desátého dne. Odkud Boccaccio sám tuto látku čerpal, není dosud vyšetřeno. Ale Boccacciův »Dekameron« nebýval obyčejně přímo pramenem v literaturách jiných, nýbrž bývalo jím latinské spracování této povídky od Petrarky, které učinil Petrarka r. 1373. s názvem »De oboedientia ac fide uxoria.« Po spracování Petrarkově vyskytla se pak tato pověsť v literatuře francouzské, anglické, německé (tu jest zvláště zajímavé spracování Albrechta von

Eyb v letech 1459.—1472.), a také v české. České vzdělání zachováno jest ve třech rukopisech, v musejním z roku 1459. a ve dvou ruk. kláštera křižovnického v Praze z roku 1472. a 1520. Obě nejstarší redakce (z r. 1459. a 1472.) ukazují na společnou předlohu, tak že tím původní české spracování se posunuje asi do prvé polovice XV. století, a pořízeno jest dle latinského vzdělání Petrarkova. Také tiskem byla tato česká povídka mnohokráte vydána, poprvé r. 1560. v Prostějově, posléze ještě r. 1860. u Spurného v Praze, kteréžto vydání však jest přepracováno.

Jakožto pendant k této pověsti o Griseldě připojena jest v rukopise křižovnickém z r. 1472. pověsť o Briseldě, ženě nevěrné, o které p. spis. jedná dále na str. 25.—46. Jest spracována dle latinské povídky »Historia infidelis mulieris.« která se čte v rukopise císařské dvorní knihovny ve Vídni č. 4739. a o níž p. spis. z podstatných důvodů soudí, že napsána byla v krajinách českých, nejspíše na Moravě. Hledaje pak pramenů této latinské historie, uvádí p. spis. v důkladném a zevrubném svém pojednání podobné pověsti, které se vyskytují v literatuře indické a pak hojně v literaturách slovanských, kamž se nejspíše dostaly z Asie. Zvláště druhá část polské pověsti o Valteřovi a Helgundě jest podobna této česko-latinské pověsti o nevěrné ženě. V západoevropských literaturách jest tento motiv neznámý. Celkový výsledek tohoto zkoumání jest, že prvá část pověsti o Briseldě jest úmyslně sbásněna jako pendant k pověsti o Griseldě; v této zkoušena jest věrnosť manželčina, v oné naopak věrnosť manželova. Ostatní část, o nevěře manželčině. o tom, kterak zrazený manžel uprchlé ženy v přestrojení hledá a ji nalezne, kterak jí vydán jest v ruce svého protivníka a jím k ukrutné smrti jest odsouzen, kterak zachráněn jest a pomstí se nad manželkou i svůdcem jejím — tato část má prameny ve zmíněných pověstech o nevěrných ženách, zejména v polské pověsti o Valteřovi a Helgundě a v rozšířené pověsti o Šalomounu a Morolfovi.

V dalších částech podává p. spisovatel text povídky o Griseldě (str. 47.—57.), jakož i text povídky o Briseldě spolu s latinským jejím originalem »Historia infidelis mulieris« (str. 58.—94.), dále obsah rukopisu křižovnického z r. 1472. a grafiku rukop. křiž. z r. 1520. (str. 95.—100.).

Text Griseldy podán jest věrně dle rukopisu musejního, k němuž připojeny varianty z rukopisu křižovnického z r. 1472. Text rukopisu musejního jest správný až na některá nečetná přepsání, která ostatně skoro všechna rukopisem křižovnickým se opravují. Pověsť o Briseldě podána jest v transkripci dle rukopisu křižovnického z r. 1472. Jest to dosti volné spracování latinského originalu. skladatel mnohdy vynechával, jindy zase přidával; tak zejména kap. 10. jest vložena českým skladatelem, a také konec jest jiný. Mnohdy také se zdá, že latinskému textu neporozuměl, ač nejsouli takováto nejasná místa zaviněna opisovatelem. Jest totiž tento rukopis opis snad již několikátý, a to velmi chybný opis. Chyb jest v rukopise značná síla, buď že

opisovatel něco vynechal, buď opět přidal, mnohé zkomolil. Bylo by velice záhodno, kdyby p. spisovatel tyto chyby byl vytkl a původní znění restituoval. To však se nestalo, i chci na tyto věci upozorniti, označuje číslicemi stránku a řádek spisu.

59., 3. má zníti: kterýžto v udatenství a statečnosti oděnie přátely své jest převýšil *i* v bohatství přehojném. 59., 5.: kterúž jemu přieliš libú a milú učinila (*a* vynech.) netoliko ušlechtilost jejie *a* výbornost tvářnosti, ale i... 59., 21. slovo *se* vynech. nebo čti: sem huc. 59., 22. mútiti turbare m. nútiti. 59., 23.: jistě ť sem tvých... přátel *posel* (m. došel) k tobě od nich tiem úmyslem poslán... 59., 27. *toho se zdal* (= vzdal) je parenthesis, za lat. quod absit: zajisté — toho se zdal! — jestli že by atd. 61., 1.: jestli že by tobě takovúž ohavností se údálo *zmazánu* býti m. známu, lat. si te ipsius opporteat inquinari contagio. 61., 2.: *by* byla. 61., 7.: v *obličeji* stydlivosti m. ubičeji, in wltu pudoris. 61., 10. vynecháno: *nepoznanú* incognitam: na osobu tvú... nepoznanú vesele a mile hledím. 61., 21.: *k* zachovávaní čistoty zavázána (!) se znáti má m. zachovánie. 61., 22. a 23.: protož zdal se to ode mne, abych *toho* (m. to) přikázánie přestúpil, *k*terýž nás svú mocí stovařišil, *a* abychom úmyslem pravým zlé trpěli i dobré, jistě spravedlivým přikázáním ustanovil. 61., 30.: kteřiž ačkoli skrze posla o zavidělém *duchu zvěděli*, úmyslu (gen.) nechtěli sú přestati m. o zavidělém úmyslu nechtěli sú přestati, lat. qui licet per ipsum de obstinato animo certificati fuissent, non tamen a concepto desistere voluerunt proposito. 63., 22.: sveden*ými* bludem pohanským m. svedeny. 63., 28.: aby těch králóv panstvie a kniežetstvie a jich poddánie skrze to *ne*zahynulo m. zahynulo. 69., 14.: nikoli *nemněl*, by toho pohana jeden člověk přemoci *mohl* m. neměl by toho pohana jeden člověk přemoci, lat. ut ipsum ab uno homine quantumcunque robusto vinci debere difficile crederet et impossibile reputaret. 69., 16. po slovech: „jako ženský obyčej jest“ vynechán jest výraz za lat. distrahitur. 71, 4. vynechati jest slova: kteréž byla. 71., 21. m. jest čti *jsa* existens. 73., 14. za slovy: „oděním k tomu potřebným jsa zaštíten“ vynechána slova za lat. portam civitatis egreditur. 73., 22. čti: ... rytieře mečem raniti usiloval; ale rytieř, předspiešiv jeho *na rámě*, ruku jeho uťal m. předspěšiv jeho naramě rukú jeho uťal, lat. superuenientem ipsum preueniens hosti manum cum gladio amputauit. Srov. začátek kap. 12.: předspiešiv na řeči hosti svého. 77., 23. znění rukopisné správno: *pravú řečí* snad si neseznal atd., slovný překlad lat. revera. 77., 24.: *nebezpečenstvie* m. nebezpečné. 79., 10.: tehdy Rudolfus znamenav *z* naučenie toho vódce pravú cest*u*, jel jesti k té studnici; lat. directo tramite přeloženo není, directus = stč. upřiemý. 81., 2. a 3.: avšak viece malí pacholíkové divili sú se pěknosti a kráse ženy té (*a* vyn.), na ni *na*hleděti a jako nasytiti se nemohúc, *a*le i ten hospodář, kterýž se na tu ženu nahleděti nemohl; *ač* (m. *a*) ten člověk starý bieše atd. 81., 9. má zníti: velmi sem povýšen v zbořiech mých, *kteréž otcovská* pečlivost jest ustavičně shromáždil*a*, lat. satis glorior ... de amplis possessionibus atque diuicijs, quas ad me paterna cura deductas nequaquam deminui. 81., 23. patrně před slovy: „jiné všecky ženy krású převyšuješ“ vynecháno jest zájm. *jež*. 81., 28.: neřekl*a* m. neřeklo. 81., 29.: na své *zdravé* m. na své zdravie, lat. sub propriis expensis; stč. zdrava, strava = expensum, náklad. 81., 30.: ani sobě mni velmi zle, že *malé panstvie* (m. v malém panství), v kterém si byla, za veliké královstvie vyměníš. 81., 36.: k čemu *mne* (m. mně) nabiezíš. 83., 4.: ale také i své dobré urozené přátely a starosty, *kteříž, když* se od tebe odděliti nechtěl, proti němu mluvili, opustil. 83., 12. a 13.: že *poskvrnú* nevděčnosti (lat. ingratitudinis labe) jsúci poskvrněna tobě věřícieh*o* svého s' věrného zklamala manžela. 83., 27.: mnohem viece stařec aneb k letóm *přišlý* m. přišlým. 83., 35.: *ó* přenešlechetná ženo m. a. 85., 1.: ale ta pokuta *od* tvé zlosti pošla jest m. o. 85., 8.: a *když to* k známosti řečeného Rudolfa z mluvících hlaholné pověsti *přišlo* o ženě jeho a manželce. 85., 13.: ve mnohé srdce žalosti želel atd. m. ve mnohé srdce žalostí velikú želel. 85., 18. m. přislu*h*ující má tušim býti *přisluchující*. 85., 31. ve výraze: „a za noviny pověděl“ spojka *a* má se vynechati. Následující věta: „a že proto lidé přebývajíce (m. -ící) v tom městě i jinde okolo pole jdúce vesele“ jest beze smyslu, lat. atque ideo ciuitatis incolas iocunda fore leticia circumductos; snad: lidé přebývající v tom městě vesele jdú okolo. 87., 1. slova: „nesl jest“ jsou chybný přídavek; výrok

jest v 3. ř.: donesl. 87., 6. čti: protož lidé *s větší* chtivostí to kupováchu m. světští, lat. maiori aviditate. 87., 12.: kteréhož dobře po řeči i po tváři *poznal* (m poznav) otce svého; a tak všeho atd. 87., 18.: k němu přiblíživši se *ke všem* (m. se vším) znamením pilným své zraky obrátila. 87., 26.: o kterak vzácné jest mému sluchu toto tvé pověděnie, *které s'* v této mieře *k mé známosti přivedla*, točižto abych atd. 87., 28. sll. interpunkce: ... mé lidi bojem rmútiti směl a o to se pokusil. Když by tento v moci mé byl, já ť bych byl řečený syn štěstie a ne pastorek; neb toho, kdož by mi jeho v mú moc dal, královstvie a země, kteréž mám, spolu učinil bych dědice, a což by na mně *žádostí* požádal, podle moci mé konečně bych naplnil. 89., 1. sll. čti: ať toto zachovají: ať sto silných rytieřóv, kteréž máš, k němu přistúpie a ty věci, kteréž prodává, ať s ním trží, a měl li by těch věcí viece v koši svém, *ať se ho dotazují* (ab eo ... solerter inquirant); a když se on po ty klenoty do koše schýlí atd. 89., 17.: a když se stazováše příčiny *zavolánie* svého m. žalovánie, lat. vocationis. 91., 2. a 3.: *kterýchž láska* od bohatství *bere* počátek. 91., 5.: jakož žádá (*mužóv* vynech.) založenie *tvoru*. Subst. založenie = materia, tvor = forma. 91., 6.: Aby založenie jednú *v* tvor vejdúci mohlo dosti mieti syté tvářnosti! 91., 8.: ale jakožto z tvoru v tvor pocházeti známo jest (t. založenie, vazba accus. c. infin.!), tak i ženské žádosti od mužóv k *mužóm* (m. ženám) *pocházeti* jistě zjevno jest (opět acc. c. inf.), leč atd. 91., 10. sll.: ale aby nynějšie této kronyky řád v krátce se dokonal a aby čtúce pro dlúhost a velikost *teskniti* (m. tesknosti) nemohli, *k* (m. by) konci konečnému ji vypsati, ani již slovy nebo řečmi delšími protahovati *chci*. Protož atd. 91., 13.: manžela jejieho život *i* umrtvenie. 91., 23.: do lože, kteréž nedaleko od muk Rudolfových *bylo*, vešla ... 91., 27.: *křičiecieho* Rudolfa hlasy m. křičeného. 91., 28.: hlavy své pozdvihl *a* k vytažení meče ... usiloval. 91., 31.: však se nad svým otcem smiloval, *a* k slúpu, *k němuž*, jakož se píše napřed, bieše přivázan, přiběh svazky jeho zprostil... 93., 1.: oděnie krále, *kteréž* (m. kteráž) v té komoře bieše, popadl. 93., 4.: vzem s sebú syna, otevřev dvéře komory, *an i žádný mu* (m. nižádnému) z strážných komňaty nepřekazil, na cestu se s synem bral. 93., 13.: ... plačtivými *hlasy* (m. listy) oznámili, a s nimi atd. 93., 15.: slova *na břehu* patrně jsou též chybou, lat. in vicina arbore. 93., 18.: *udeřiv* m. udeřil.

Také latinský text vyžaduje opravy, na př. 66., 19.: quorum *alter natu* (m. alternata) senior; 66., 37.: *quia* m. quid; 70., 6.: *ad* hoc m. cura hoc; 70., 30.: *peccatorum* m. reatuum; 72., 11. sll.: *ut* (m. et) res tam grandis concepto presistat in opere *nere* (m. nec) dolis seu fraudibus quomodolibet irrumpatur, electi milites atd.; 72., 17.: *munitus* m. monitus; 78., 13.: *ad* dire mortis supplicium m. a atd. *J. P.*

Národní písně moravské, v nově nasbírané. Ve sbírku spořádal a vydal *Fr. Bartoš.* (O.)

Druhou částí celé knihy jest pojednání nadepsané »Několik slov o lidových písních moravských.« Aby se porozumělo těmto »několika slovům,« dokládáme, že jest to dosud největší celkové pojednání týkající se českých písní, ovšem omezené jenom na území moravské. Třeba tu hlavně míti na paměti, že chvalně známá kniha Ludevíta Štúra »O národních písních a pověstech plemen slovanských« r. 1853. vydaná pojednává hlavně o stránce ethické písní i pověstí Slovanů všech, obsahujíc jen 146 str. Jiných celkových pojednání o písni naší není, ač na nedostatek jich dlouho bylo touženo. Tím vítanější jest zajisté pojednání naše všem, zvláště kdo se zabývají folklorem.

A přes tuto rozsáhlosť nicméně případný název pojednání našeho. P. spisovatel chtěl jím asi označiti, že pokládá je za východiště, odkud by se mohla ve směru naznačeném rozvinouti práce další na tomto poli, které tak málo dosud u nás našlo pěstitelův, ač doufáme, že se jich přece jednou dočkáme, ježto tu i tam objevily se již začátky

jejich činnosti. Proto vítáme tento dodatek k písním s nelíčenou radostí, tím větší, že přišel od toho, od něhož jsme jej právem očekávali jakožto od důkladného znatele poesie prostonárodní. Jsme velice povděčni, že pojednání bylo přidáno k naší sbírce písní, kam se nejlépe hodilo jsouc jakousi rozvahou, snad závěrečnou rozvahou, o mor. poetické tvorbě lidové.

V práci své p. spisovatel objevuje svou znalosť podstaty poesie prostonárodní všude ve svých bystrých úsudcích, nezkalených ani láskou, s níž pohlíží, jak viděti, na plody našeho lidu, a podává rozbor i ocenění jejich tak jasně a poutavě, že se musí práce tato zamluviti každému i vábiti k následování. Kéž jen hojně!

P. spisovatel jak celou naší knihou, tak zvláště pojednáním svým o moravských národních písních zjednal si novou, neposlední zásluhu o naši literaturu, obohativ ji dílem svědčícím o důkladnosti, svědomitosti a spolu lásce, s jakou se ho podjal. Těmito vlastnostmi vyznamenávají se všecky práce Bartošovy a jimi zjednávají si trvalý význam v literatuře. Tak i spis náš. Jak bohatá látka v něm obsažena, nechť vysvitne alespoň poněkud z následujícího krátkého naznačení jeho obsahu.

Účasť jednotlivých kmenů moravských v národní produkci básnické jest nestejna. Palmu odnášejí v té příčině ohniví, vášniví Slováci, hned po nich nejvíce zpívají Valaši, nejméně však, ba žalostně málo, flegmatičtí Hanáci. Na otázku: »Kdy a kde se zpívávalo?« bylo by nejlépe odpověděti: »Všude a stále.« Od kolébky až do hrobu život člověka provázen byl písněmi. Hlavně však zpívalo se při pracích polních a při tak zvaných pobabách, t. j. pracích konaných z ochoty některému sousedu od sousedův ostatních.

Dle obsahu látkového rozdělují se písně v rozmanité druhy. Především jsou mezi nimi ballady, k nimž látky poskytovaly staré báje (na př. »Zakletá dcera,» »Rubáš,« »Smrť«), dále vraždy, nešťastné příběhy ze života skutečného, nepřirozený nevděk k rodičům (»Tři dcery«), život zbojnický a zřídka historie; ballady ty převážnou většinou jsou rázu tragického. Kromě látek domácích shledáváme také mezi epickými básněmi některé s látkami cizími, nejhojněji legendickými; legendy ty pak vyznačují se prostosrdečnou naivností a vroucností citu. Ale vyskytují se i světské písně s látkami cizími či lépe snad všeobecně známými. — Dobrá třetina písní ostatních jsou milostné, v nichž neviděti sentimentalnosti ani frivolnosti, ač z nich zdravá smyslnosť není vyloučena. Všude jeví se láska vřelá, nelekající se ani smrti. Tu a tam i do těchto písní vloudila se satira a humor. Ještě o svatebním veselí pějí se písně milostné spolu s elegickými svatebními, ale potom nastávají starosti rodinné a pějí se písně manželské. — Zvláštní jsou naše písně vojenské, v nichž není ani stopy po bojovném duchu pluků moravských. — Domácí hudba i tanec mocnou byly podporou lidového zpěvu. Proto v pojednání našem obšírná o nich zmínka (připojeno i vyobrazení horňáckých gajd). Vždyť mezi jednotlivými hudbami o přednosť i

ápasy hudební byly pořádány, které měly potom značný vliv na olbu té neb oné hudby k rozličným příležitostem, zejména k tanci. — Tance nejsou také všude stejně četny ani stejny. Nejvíce tanců naji Hanáci a Laši, nejméně Slováci a Valaši. Četná jména tancův vedena jsou na str. LXXIII. — Ale ani za tance nepotuchla zpěvunilovnosť tanečníkův, a přirozeně hodily se k němu hlavně písně ijácké, z nichž probleskuje i satira.

Co se týče ethického obsahu, jsou písně lidové velmi ůležity podávajíce nám veskrze nejvěrnější obraz názoru lidu našeho a vztahy ku přírodě, k Bohu i ku společnosti lidské. — Přírodě je le nich člověk věrným druhem, k ní lne jako ku své matce a rozmanitých jejích zjevů plyne jemu nejčistější rozkoš; zvláštní ásku jeví hlavně ku věrnému koni a ptáčkům. — K Bohu všude eví se dětská, vroucí důvěra i víra; proto mnoho písní nábožných. — Svazky společenské, hlavně ovšem rodinné, jsou nejvýše vroucny.

Také po stránce kulturní mnoho jest v našich písních ajímavého. Náboženství křesťanské, ač lid k němu převroucně přilnul, edovedlo vyhladiti všech stop pohanství, a tak na nejednom místě lochovány v písních moravských doklady názorů našich pohanských ředkův. I novější nauku křesťanskou lid ledajak si pozměňuje. písní dovídáme se leckterých zvykův a obyčejů lidu, které již ávno vymizely. Tak únos dívek, čarování a j. v.

I formalní stránky písní zde vzpomenuto. Dokonalého brazu toho podřečí, v jehož okresu zaznamenány, lidové písně nemohou poskytovati často se měníce. Syntakticky jmenovitě písně jižní a východní Moravy vykazují přesné vazby. V celku řeč písní est prosta, vyniká plastickou stručností i obraznou konkretností, ojnými přiměry, krásnými figurami a j.

O hudební ceně písní moravských krátce pojednal osvědčený . *L. Janáček.*

Také o skladatelích písní lidových poučuje nás p. spisovatel. Lid znal jen dobré zpěváky, po básnících však se neptal. Uváděje jména některých nejznámějších zpěváků, soudí právem, že v řadách jejich bychom as našli skladatele některých písní. — U písní jevících jednotnou skladbu uměleckou, jest předpokládati básníka jednoho. Jiné snad měly skladatelů několik, třeba pastevcův a pod. — Školou básnickou byly těmto básníkům písně národní samy: podávaly jim formu, a látka brána ze života a názorů toho kterého kmene. Spisovatel vytýká rozdíl mezi básníkem lidovým a umělým spatřuje jej v následujících věcech: 1. Lidový básník pěje písně rázu objektivního, umělý jest již subjektivní. 2. Písně básníka lidového jsou věrným odleskem jeho přirozené nálady, kdežto básník umělý může se vpraviti v náladu umělou. 3. Pěvec lidový jest nejen básníkem, nýbrž i hudebním skladatelem; slova i nápěv zároveň v něm vznikají. (Zajímavo v té příčině srovnati oddíl tento s Erbenovou předmluvou ku »Prostonárodním písním českým.«)

V posledním oddíle své práce p. spisovatel konečně pojednává

o úpadku zpěvu lidového, který ruku v ruce jde s úpadkem národ-ního kroje, nářečí, starých zvyků. Lidový zpěv se ponenáhlu porušuje až konečně i zaniká, neboť se zpívá málokdy. V tomto stadiu úpadku byl lid český v království již v době, kdy Erben své písně sbíral. Proto srovnávaje při té příležitosti písně české sbírky Erbenovy s moravskými, p. spisovatel konstatuje, že ony jsou většinou rázu úpadkového. To dovozuje z některých ukázek a srovnáním paralle českých s písněmi moravskými.

Toto srovnání nepotkalo se všude se souhlasem. Nelze upříti, že celkem p. spisovatel má pravdu: písně české zachycené Erbenem jsou většinou rázu úpadkového, neboť je přirozeno, že lid v Čechách méně jsa chráněn proti vlivům cizím a dříve dotknut kulturou dříve také pozbýval krásné poesie prostonárodní než neporušenější, protože nedostupnější lid na př. valašský nebo slovácký. I na Moravě se jeví týž úpadek a doličen p. spisovatelem také ukázkami z úpadkových písní Peckových. Nicméně snad přirovnáním písní Erbenových k ne-konečné hladině přeschlé trávy trochu přísně souzeno. Najdeme snad i tam dosti ještě kvítků pěkných i skřivánků, jimž tím větší dík

Ale to jenom nepatrná poznámka proti jiným věcem daleko důležitějším obsaženým v pojednání našem, jež s jednomyslným se potkaly a potkají souhlasem i pochvalou, pochvalou v plné míře zaslouženou.

Konečně ještě několik slov o nakladatelstvu. »Národní písně moravské, v nově nasbírané« byly vydány péčí velezásložné »Matice moravské.« — Spolek, jenž vydal díla ceny tak trvalé, jako jsou na př. listy Žerotínovy, Brandlovy životopisy Dobrovského Šafaříka, Erbena, Bartošovu »Dialektologii« a nejnověji naši sbírku písní neměl by jinde potřebí doporučování. — U nás ovšem žijeme v po-měrech výminečných, a proto jest nám opět a opět poukazovat k tomu, aby konečně intelligence naše všímala si trochu bedlivěji své literatury hlavně vědecké a nepokládala tak zvanou »podporu« její za věc výhradně jistých tříd, tak zejména studentstva, učitelstva, některého professora nebo kněze, na něž se ponejvíce dosud omezuje, nýbrž aby konečně zavládl také u nás názor všude jinde panující, že totiž ten, kdo chce slouti Čechem, mužem v pravdě intelligentním, musí také podíl bráti na kulturním našem snažení jevícím se v literatuře naší a zůstávati s ní v čilém styku, aby našim lékařům, právníkům, inženýrům, obchodníkům atd. atd. nezůstávala literatura naše pře-sahující jejich obor španělskou vsí. — Pak dojde snad také naše »Matice moravská« té podpory intelligence, jíž si už dávno zasluho-vala. Kéž se tak stane co nejdříve, aby osvědčila se nepravdivými trpká slova pořadatele »Národních písní moravských, v nově na-sbíraných« odkazující nové jich vydání snad do příštího století. My přejeme mu naopak po zásluze vydání v době nejbližší. *—ik.*

Nedávno vydána u Šolce v Telči **Kytice z národních písní moravských**, kterouž uvili *Frant. Bartoš* a *Lev Janáček* (str. 214). Obsahuje úvodem několik jadrných poznámek o hudební stránce písní

ěch a několik pokynův, jak je zpívati. »Písně naše jsou sborové ı zpívávaly se při průvodu orchestrovém. Sbor vyznívá překypující silou v mohutném unisonu... ale v odporu se slohem písní jest počátečnické harmonisování ať pro sbor ať pro klavír.« Vzhledem k účelu »Kytice« však, rozšířiti totiž národní píseň opět mezi lidem, ve spolcích atd., nelze nepoznamenati, že by průvodem přidaným velmi se usnadnil. Národní píseň i cvičeného zpěváka uvede leckde v rozpaky, neboť nápěvy její nejsou nikterak snadny; a jak málo je cvičených zpěváků v našich spolcích! A při známé pohodlnosti sotva lze tu nadíti se takové vytrvalosti, jež jediná může vésti k úspěchu. Písní vybráno 174 nejpěknějších, a otištěny celé texty s nápěvy, ve středních celkem polohách a ve snadnějších toninách. Na konci knížky velmi vkusně vypravené jest vysvětlení dialektických tvarův a úplný ukazatel. Přejeme sbírce hojného a zdárného používání, písním moravským pak vůbec brzy nějakého nástupce Javůrkova!

Dějiny národa ruského. Napsal *Dr. J. L. Píč.* Díl I. Do konce XVIII. stol. („Novočeská bibliotheka," vydávaná nákladem Musea království Českého, č. XXVIII.) V Praze. 1889. Str. 1.—284.

Zas jeden krok ku vzájemnému poznání rodných bratří, a možno říci krok šťastný. Konečně dostává se totiž českému čtenáři dílo, z něhož může se poučiti o osudech velikého národa, který mocněji a mocněji zasahuje v osudy celé Evropy; národa, jehož jméno s chloubou vyslovuje Slovan a jehož děsí se zavilý Slovanstva nepřítel.

Spisovatel líčí v prvé části (»Doba Rurikovců,« 862—1598) živými barvami počátky velmocné nyní říše, postavy bohatýrských knížat od Rurika do Vladimíra slavnou písní ruskou zvěčnělého, neblahé rozdrobení národa, strádání pod jařmem tatarským i vznik nadvlády moskevské; v druhé části popisován světodějný zápas polsko-ruský (1569—1795); a to nejprve snahy polské o trůn ruský před dosednutím Romanových (ku prospěchu celé práce dotýká se tu spisovatel obšírněji současných dějin Polsky), zmohutnění Ruska za této dynastie a konečně smutnou dohru polské tragoedie za Kateřiny II.: trojí rozdělení Polska.

V každém oddíle vedle dějin politických všímáno si i poměrů vniterných.

Spis psán popularně, určen jsa patrně pro širší kruh čtenářstva (prameny nejsou citovány). Na některé malé vady chci upozorniti: Tak nebylo by zbytkem bývalo, leccos zevrubněji vysvětliti; najmě některá zřízení polská a ruská (sněmíky, tribunaly a p.); i jiné nebude čtenáři srozumitelno (klok, poruka, formule Filioque, latinský citat z Vidukinda). Také výklad o pravoslaví marně hledáme; snad i srovnání věrouky s katolickou mohlo býti připojeno. Je mnoho lidí u nás, kteří mluví o pravoslaví, o víře pravoslavné, ale v čem spočívá málokdo ví. Nesrovnalosť jest, píšeli se takořka vedle sebe Dimi*tr* a Igna*tij* nebo Grigo*rij;* bídný ve smyslu chudý jest rusismus (bědnyj).

Dlouho již vede se na Rusi učený spor o to, kdo byli oni

Varjazi-Rusi, které si povolali rozvadění kmenové slovanští ku vládě. Pan spisovatel nemohl se vyhnouti ovšem této otázce. Z vypravování jeho patrno, že není přítelem theorie normanské (uvádíť nedostatky její), ale ostatní domněnky jen kratičkými slovy odbývá, tvrdě, »že povolání Rurika ku vládě... jest pouhou episodou v dějinách ruských, nemající žádného rozhodného vlivu ani na vývoj dějin, ani na rozvoj národnosti ruské, — episodou asi podobnou, jako jest příchod a nastolení Sama v Čechách« atd.

Kéž by »Matice česká« vydáním »Dějin« učinila počátek k dalším publikacím toho druhu: jí by jistě nejvíce slušelo vydati i dějiny ostatních větví slovanských, a to nejen dějiny politické ale i literarní, neníli prací původních, aspoň dobré překlady dle potřeby pro české čtenáře upravené by posloužily. Jsem přesvědčen, že bylo by to na ten čas záslužnější, než sebe učenější publikace filologické (jimž tím však nechci nikterak důležitosti upírati).

V jedné věci při spisech Matičných třeba jest nápravy: přílišná drahota jejich vadí většímu rozšíření, ač právě při spolku tak značným kapitalem vládnoucím a ne výdělkářském nejméně do toho mělo by stěžováno býti. Spis přítomný, ať příklad uvedu, stojí 2 zl. 40 kr., stejně silný svazek »Radu jugos. akad. znan. i umjet.« jest za 1 zl. 50 kr., loni, vlastním nákladem vydaná od Ed. Bogusławského »Historyja Polsky« 1 zl. 20 kr., ač jen o 32 stránky slabší. Ostatně o této kapitole i v české literatuře vůbec bylo již mnohokráte psáno a ještě mnoho dalo by se psáti; chtěl jsem jen upozorniti. *Pp.*

Dzieje Słowiańszczyzny pólnocno-zachodniej do połowy XIII w. przez W. Bogusławskiego. (O.)

Zbývá promluviti o oddíle III., v němž líčen rozvoj civilisace Slovanstva severozápadního. S předcházejícím podává vzhledem k Slovanstvu severozápadnímu asi to, co Šafařík v druhém čili mravopisném oddělení »Starožitností« pro veškeré Slovanstvo spracovati mínil, ale k čemu pro různé příčiny nikdy nedošel. Dílo p. Bogusławského jest cennou náhradou. Založeno jsouc na pramenech samých,[1]) razí novou cestu bádání vědeckému, směle bourajíc starou, špatnou budovu, aby postavilo mohutné základy k nové. Nemohu jinak, než rovněž tu na pouhé vypočtění látky zajímavého tohoto oddílu se omeziti, ač rád bych déle se pozdržel. Koho věc zajímá, ať směle sáhne po spisu samém. Polštiny netřeba se Čechu báti; zde tím méně, že p. spisovatel píše slohem jasným a plynným a jestli snad i několik prvých stránek bude čtenáři činiti jakés obtíže — brzy budou překonány.

§. 24. Byt pastýřsko-rolnický a průmyslový. Slované od dávných časů zabývali se rolnictvím; nedosáhloli u nich té dokonalosti jako u Římanů, přes to stálo mnohem výše než u Teutonův. Uveden

[1]) Mezi často citovanými jsou i rukopisy KZ., aniž vzat zřetel na pochybnost v posledních letech vyslovené; to stalo se ovšem tím, že spis sepsán dříve, než nové námitky učiněny.

vlády monarchické mělo nemalý vliv na poměry hospodářské (ochozy, újezdy, lhoty; hranice a meze zevrubně určovány). Lovectví lesní i vodní hojně pěstováno (lesy i vody původně majetek společný, pak knížecí). Včelařství již před Kristem v Germanii provozováno. Zahradnictví, chmelařství, vinařství jsou prastaré; že mlynářství ode dávna známo, dosvědčuje všem Slovanům společná terminologie; o pivovarství a přípravě medoviny prvá zpráva ze století V. po Kristu; v rozsáhlé míře hleděno hornictví n. jilovnictví a solařství. Vůbec kvetla v Slovanstvu řemesla měrou znamenitou (názvy osad dle řemesel v nich provozovaných).

§. 25. Obchod a plavba. Bohatství slovanských zemí od starodávna lákalo k sobě kupce (Feničany, Řeky, Římany); cizinci na trzích slovanských zváni hosté; později vynikali jako kupci židé. Tovary byly přerozmanité; prodejem nevolníků hlavně židé se zabývali. Důležitými cestami obchodními byly řeky — ve starých dobách mající mnohem vyšší vodu; znamenitou stanicí obchodní byla Krušvice nad jezerem Gopło. Za dob franckých velkého významu nabyly cesty suchozemské od západu. Jako plavba po řekách rovněž starobylá jest i plavba Slovanů po moři (baltickém); nejstarší zpráva (Cor. Nepos) z 29. r. př. Kr.; moci měst pomořských současníci se obdivují. Potomní pirátství Slovanů bylo dílem odvety na nepřátelích. V hospodářství, kupectví, průmyslu bylo třeba měr, váh, peněz. Vlastních peněz Slované dosti pozdě raziti počali, cizich užívali hojnosť.

§. 26. Vojenství. Před nepřátely chránili se Slované nejraději hranicemi přirozenými: řekami, močály, hraničnými hvozdy (v posledním směru vzorem jsou Čechy). Skrze hvozdy vedly stezky ostříhané hraničáry. Vojsko již ve starožitnosti bylo dobře ozbrojeno; do války (braň, rať) chodila čeleď rodová (pluk, vojsko). O vysokém rozvoji slovanského vojenství svědčí, že dovedli odpor klásti vycvičeným a válčení navyklým vojům franckých i německých králů; vojny Slovanů jsou ponejvíce jen zápasy za obranu vlasti, a těch povinen byl každý boje schopný muž se súčastniti. K výpravám zahraničným třeba bylo svolení sněmů. Důkladně vyložen dále způsob boje, uzavírání míru i slabé stránky slovanské organisace vojenské.

§. 27. Pohanství. Předmět tolika úvah, tolikého trudu a přece vždy ještě sporný a stále novou látku skýtající! Spisovatel promluviv o podstatě mythologie slovanské vůbec, o zbožňování přírody (oheň, voda, rostlinstvo), o dualismu (Bělboh — Černoboh), o Svarohu — bohu nejvyšším; pojednává o božstvech slunce a světla (Dažbog — Svarožic, Radegast, Svantovit, Triglav, Jarovit, Živa, Lada, Sel a Polel — Alcis u Tacita —, bozi místní), měsíce a temnosti (Veles, Dzivana — Děvana), i athmosferických (Perun, Stribog, Mokoš, Pogvizd); konečně o ctění země (Nerta, Isida, Cisa, Děva, Vanda). Význačnou črtou o mythologii slovanské jest úcta zemřelým předkům prokazovaná. Mrtvý zůstává ve spojení se světem — spí. Duše jeho ulétá v dálné kraje předkův, on sám stává se obyvatelem nebe — nebožtíkem. S věrou v nesmrtelnosť a s úctou k zemřelým souvisí různé obřady

pohřební, spůsob pochovávání, stavba náhrobkův i slavení památky drahých nebožtíků.

Dokud trval kult kosmogonický, vykonávány obřady náboženské pod širým nebem. Hory, lesy, z různých důvodů za posvátné považované, byly místem, kdež vykonávány oběti. Teprve v dalším rozvoji počato stavěti modly a chrámy. Tehdy také vyvinula se třída kněží. Od bohů milosť vyprošována modlitbou a oběťmi, vůle jejich poznávána z věšteb. Význačné doby v roce zvláště oslavovány. (Hody jarní, letní atd.)

§. 28. Umění slovanské. Z obšírného pojednání (o básnictví, hudbě, tanci, umění plastickém atd.) zase viděti, že ačkoliv za dob pohanských Slované v architektuře, sochařství i malířství níže stáli než Řekové, Římané, Arabové a národové dalšího východu, nezůstali nikterak za svými sousedy Němci, ba že básnickou obrazností, svérázností myšlenek, hloubkou citů ve zpěvu, hudbě i tancích pojistili sobě místo prvé, tak že umění slovanskému zvláštní a význačné místo v civilisaci světa náleží.

Spis zakončen trojím obsáhlým rejstříkem (str. 955.—997.). Před užíváním knihy jest opraviti tiskové chyby. Veliké jich množství zavinila nejspíše vzdálenosť spisovatele (v Petrohradě) do tiskárny (v Poznani).

Třetí díl, který obsahovati bude, jakž už pověděno, politické dějiny Slovanů, vyjde během tohoto roku. K němu připojena bude úvaha o písmě slovanském, jež aby rozsah II. dílu ještě více nevzrostl, byla odložena. *P. Papáček.*

Starověda biblická. Vzdělal *Dr. Melichar Mlčoch.* Nákladem „Dědictví sv. Prokopa“ v Praze. Č. XXVIII. Za rok 1888. Str. 254. Cena 2 zl. 50 kr.

I kdyby tato »Starověda« byla pouhým překladem, už za to měli bychom býti jejímu vydavateli povděčni; vždyť hladovému i sousto jest vítáno, a česká věda bohoslovecká věru nikterak ještě není hojnými spisy přesycena. A zde máme před rukama ne snad jen kopii, nýbrž práci původní a důkladnou, ovoce pilné mnoholeté práce. Starožitnosti jsou s jisté stránky důležitější nežli dějiny samy; kdežto historie nám předvádí děj na jevišti, starověda nám umožňuje pohlédnouti »za kulisy.« A opět starožitnosti biblické jsou důležitější všech ostatních, právě jako nad samu Ameriku předčí Palestina, proužek země tak nepatrný, že skoro se styděl Jeronym udati jeho rozměry! Starověda biblická jest takořka klíčem ku Knize knih; čti Písmo a neznášli dobře starožitností hebrejských, mnohé místo bude ti záhadné jako sfinx. Kterak jen mohli považovati Syna člověka za proroka Eliáše a jiní za Jeremiáše? Nevíšli z archaeologie, že fariseové věřili v metemsomatosi, pak nadarmo si hlavu lámati budeš!

Již z těchto poznámek vidno, že nám »Starovědy biblické« jako soli bylo potřebí. Ovšem nalezneme v každém ústavu bohosloveckém archaeologii — latinskou, a což nám prospěje poklad skrytý? — Již pak rozevřeme knihu samu. Totoť jest její rozdělení:

Spisovatel obeznámiv nás s pojmem archaeologie a s jejími prameny (i nejnovějšími — což podotýkáme na obranu proti jistému výroku!) uvádí čtenáře na biblické jeviště a k zeměpisnému popisu připojuje stručnou historii; dopodrobna však vyličuje sekty židovské, souvěké s Kristem. Tu jen mimochodem podotýkáme, že kanaanské »Chettity,« jež p. prof. Mlčoch dle bible klade v hory judské okolo Hebrona, *J. V. Prášek* v loňské »Osvětě« rozdivnými zmateninami vyhlašuje za pouhou biblickou »fikci«!

Vlastní starožitnosti jsou rozvrženy na tři díly: 1. starožitnosti náboženské, 2. domácí, 3. politické; kdežto na př. *Schegg* v dílu I. své archaeologie popisuje napřed »Land und Leute.« V náboženském pak dílu jest postup od posv. míst k osobám — dobám — věcem (obětem) s přídavkem o »bohoslužbě zvrhlé,« pohanské. To všechno jest popisováno pečlivě, zvláště pak při obětech, kdež dopodrobna se činí rozdíl mezi obětí »za hřích« a »za pokutu,« rozdíl to důležitý. Jen tu a tam mělo býti slovo určitější (na př. o cherubech, synagoze) nebo něco i důležitějšího jest opomenuto; tak dle *Zchokkeho* (Historia sacra A. T.) Velekněz každodenně obětoval oběť nekrvavou (Minchu) o sobě, o kteréžto věci pro oběť N. Z. zajisté ne bezvýznamné v naší knize jest pomlčeno. Bylať »Starověda« patrně sepsána pro p. professorovy posluchače, tu jistě živé slovo literu doplnilo.

Také archaeologie má všelijaká dubia, tak že nedivno, nalezneme-li na př. v Zschokkeho spisu údaje některé odchodné od knihy této. Podle p. prof. Mlčocha na svícnu ve svatyni i ve dne hořely tři lampy, Zchokke ráno sháší všecky! Tak se v obou spisech různí tu a tam i rozměry chrámu druhého, a co se týká roucha kněžského: v naší knize má rukávce »efod,« v historii Zsch. jest jimi opatřen »meil.«

Čtenáře více budou baviti starožitnosti domácí 1. o věcech k životu potřebných nebo žádoucích, jako jsou: obydlí, oděv, pokrmy; 2. o zaměstnání Hebreů (rolnictví, zahradnictví, kočovnictví, obchod); a 3. o životě rodinném, kdež jsou podány důležité články o manželství a otroctví. Správně jest vyznačeno právní postavení hebrejské ženiny a hebrejského otroka. Z oddílu politického (o vládní formě, soudnictví a vojenství) jest nejvýznamnější soudnictví, v němž nejlépe se obráží lidumilnosť a moudrosť zákona Mojžíšova. Jen malý příklad: Římané bičujíce člověka ran nepočítali, zákonník však Mojžíšův dovoluje ran jenom 40, aby káranec nebyl »zlehčen«! Podobnou humanitu projevuje i židovské otroctví.

P. prof. Mlčoch vhodně upozorňuje na mnohé omyly, jež na svědomí mají malíři. Dějepisným jest hříchem Josefa egyptského malovati s dlouhými vlasy a Faraona s plnými vousy! Na obraze »Poslední večeře« spatřujeme vidličky, nože a lžíce, kdežto přece Židé spokojili se naturalní vidličkou své — ruky! Podobně jako také u nás Čechův Brouček žádaje hostitele za nůž a vidličku, přivedl jej do velkých rozpaků. Také stoly a pohovky byly postaveny jinak než jak je namaloval štětec: se tří stran stolu podlouhlé pohovky,

na nichž stolující levým bokem spolehnuti byli, tváří obráceni ke stolu, a to tak, že osoba druhá týlem se dotýkala prsou osoby první (»Jan odpočíval na prsou Páně«). Nápoj předkládán v kalichu, kterýž proto jest symbolem osudu (a proto: »Odejmi kalich tento ode mě«). Na jiném místě p. spisovatel podává správný překlad »πρὸ τῆς ἑορτῆς« = před samým počátkem slavnosti (přišel Pán jíst beránka) a nikoli »den před slavností«! Rovněž jsou cenny opravy p. professorovy cesty křížové: kříž nevysoký napřed zaražen do země a pak teprv ukřižován jest Odsouzenec! Přibity a nejen přivázány byly také údy lotrů. Podnožka žádná, noha probita každá o sobě, kopím otevřen asi bok levý. — Jak už »Obzor« poznamenal, obrazy (36), které jsou ku konci knihy přidány, zasloužily si lepšího rytce! Obrázky souborně až ku konci připojené jsou snad tiskařovi vhodnější, avšak čtenářům by milejší byl opak.

Řeč a forma »Starovědy biblické« jest rázu ušlechtilého; poněvadž však terminologie česká i v archaeologii má ještě četné mezery, tak že teprve nové názvy tvořiti třeba, ovšem plyne samo sebou, že také ve »Starovědě« nalezneš některé výrazy nepodařené nebo sice správné, méně však obvyklé.

Ku konci nemůžeme nepoznamenati, že učený p. autor brzyčko obdaří českou theologii novým zdařilým dílem; jsou to žalmy, z originalu hebrejského přeložené a stručně dle litery vyložené.

Díla podobného druhu jako jest »Starověda« zasluhují rozšířenu býti co nejvíce. *Č.*

Frant. Xav. Svoboda: **V našem vzduchu.** Básně. Nakladatel F. Šimáček. V Praze. 1890. Str. 72. Cena 30 kr.

Svoboda není nováčkem mezi svazkovými básníky: vydalť již r. 1883. prvotiny své, později jiné básně, povídky ba i drama. Teď však celou tu básnickou činnosť, v níž byl nohsledou našeho »velikého básníka,« sám odsuzuje v rozvláčném vyznání, nadepsaném »Výčitky domova.« Byly to verše nepůvodní, vyčtené, falešné, nečeské, bylo v nich cítiť »cizí vzduch.« Falešným teď zve dřívější svůj zpěv, a přece byl by býval kdysi velice uražen, kdyby mu kritika vytkla nepravdivosť, že v písni jeho nevane dech poctivý. Vážně pozíraje na život náš, dospěl sám k jinému způsobu básnění, jenž nepovstal »z mělkých blouznění«: náš vzduch, naše rodná země, naše city, snahy, smutné vzpomínky na slavnou naši minulosť má býti předmětem zpěvu jeho. Chtěje však býti básníkem českým, počíná si často tak naivně, jako spisovatelé oni, proti nimž již Havlíček vystoupil. I on myslí, že českosť básně závisí na tom, jeli aspoň jedenkrát v každé sloze slovo český (»Verše závěreční«), nebo dokonce jestliže v jedné sloze třikráte se slovo to opakuje (str. 63.). I když líčí krásu vlasti naší užívá podobných hyperbol, jako pěvci zmínění. Jinak zase srovnává Čechy »s poušti němou,« naříká na naši národní nečinnosť, chladnosť, že ssajeme lhostejnosť již jako děti, bereme se špatnou cestou, jež k cíli nevede, ale vrátiti se

nelze, ježto se již připozdívá. Konečně však přece doufá, že vlasť jeho setrvá.

Celkem učinil básník pokrok sbírkou touto proti prvějším; nepovídá sice mnoho nového, slyšeliť jsme totéž od jiných a lepší formou, ale vřelý cit poetův upoutá čtenáře, mnohá myšlenka překvapí, byť i jí někdy nedostávalo se určitého výrazu. Nejlépe se mu zdařily některé písně (»Píseň za otčinu,« »Podzimní verše,« »Naše poznání«), některé genrové obrázky, krajinomalby a pak balladicky spracované motivy (»Matka,« »Motiv prostonárodní,« »Česká romance«). *A. V.*

Výbor básní z Kollárovy Slávy Dcery k četbě žákovské na školách středních upravil *J. E. Hulakovský,* c. k. professor při real. gymnasiu na Smíchově. S podobiznou Jana Kollára. V Praze. 1890. Nakl. M. Knapp, knihkupec v Karlíně. Str. 210.

Kniha obsahuje stručný úvod bibliografický, ku kterému připojeno několik poznámek o celkovém obsahu básně dle pojednání prof. L. Šolce v loňském ročníku t. č. Na rozbor aesthetický a ocenění díla Kollárova, jehož cena po částech je tak nestejna, stále sice ještě čekáme; ale snad bylo záhodno v úvodě aspoň chod myšlenkový nastíniti a poukázati na přednosti a vady básně. Sice zdá se, jakoby jen »Předzpěv« dodával celé básni vlastní ceny. Z jednotlivých zpěvů vybrány některé lepší znělky, z prvějších ovšem četnější, a mezery vyplněny stručným obsahem vkládaným od vydavatele. Forma obsahů těch, jež mají jaksi spojovati předešlé s následujícím, zvolena velmi nesnadná, tak že nebylo lze ubrániti se v nich jakési jednotvárnosti. Celkový obsah byl by snad lépe věci posloužil. Výklad slovný zaujímá velkou část knihy. Jest si přáti, aby studující výborem tímto byli obráceni k zálibě na básni, u nás toho druhu jediné, aby usnadněná četba její odklidila obyčejnou k ní nechuť. *R.*

Závěť. Drama o třech jednáních od *J. Štolby.* (Č. d.)

Děj třetího jednání souvisí těsně s předešlými událostmi. Sýkora vchází všecek vyděšen do svého stavení. Zločin jeho jeví se mu nyní v plné hrůze: zoufale vyčítá si, že je vrahem. Pak zase chápe se myšlenky, že snad přece za tmy Jiřího se chybil. Po chvíli přichází Josef, a bez dechu oznamuje otci, že Jiří Votava leží v lese zastřelen. Brzy poznává ze zmatených řečí otcových, z nejistého a vyděšeného jeho chování, kdo jest vrahem Jiřího, a přímo otci do očí tak praví. Sýkora po delším boji s děsným klidem k tomu se přiznává. Josef však prohlašuje, nyní dokonce že nemůže zůstati ve statku a také Andy nemůže si vzíti; odejde, a nikdo již o něm neuslyší. Otec napřed rozčileně hrozí, pak na kolenou úpěnlivě prosí Josefa, by ho neopouštěl na pokraji zoufalství. Syn dává se obměkčiti a chce prozatím nějaký čas ještě zůstati, musí však přisahati otci, že neprozradí hrozného tajemství. V tom vrací se již Anda, sklíčena těžkým podezřením, které v ní lidé na cestě pro-

budili. Obecně prý se mluví, že Jiřího zastřelil buď Josef nebo otec jeho. Josef přisahá, že nalezl jej již mrtvého, a Anda tím je poněkud upokojena. Ale snad to učinil otec jeho? Sýkora jak slovy tak chováním také před Andou brzy se prozrazuje. Anda ve krutém bolu chce rozloučiti se na vždy s Josefem, v čemž ji Sýkora, který zatím nabyl trochu pevnosti a odvahy, prudce brání. Ale smělosti této ihned pozbývá, když vchází k němu do stavení četník. Tento je právě na služební obchůzce a žádá si potvrzení starostova. Sýkora je nesmírně rozčilen a všecek se třese. Tu vlekou ke starostovi rolníci z hospody Novotného. Chlubil prý se tam, že by mohl mluviť, kdyby chtěl. Četník začíná s ním ihned výslech a na základě jeho vypravování zatýká Josefa ve jménu zákona. Anda, jsouc přesvědčena o jeho nevině, spustí žalostný křik, ale četník zatýká ji také. Tu konečně Sýkora, který to vše u velikém boji duševním sledoval, prohlašuje sebe viníkem; byl prý s Jiřím na čekání, střelil po srně, ale chybil a nešťastnou náhodou zasáhl Jiřího. Na toto přiznání, ač mu četník nevěří, je také zatknut. V tom vrazí do světnice služka Sýkorova Barča. Šla se také podívat na zastřeleného; má prý prsa strašlivě rozbita. Tu Sýkora s divokým jásotem prohlašuje sebe za nejšťastnějšího člověka na světě; vraždu Jiřího má někdo jiný na svědomí. Proto četníkovi, když je chce přece odváděti, staví se zuřivě na odpor; vždyť jsou všickni tři nevinni. Četník chce užiti násilí, Sýkora divoce se brání. V tom slyšeti z venčí volání o pomoc. Je to hajný, jemuž lesník Černý ranou seslabený omdlévá v rukou. Hajný s lesníkem vysvětlí vše. Sýkora horoucně děkuje Bohu, že nedopustil, aby na duši jeho padl tak těžký hřích, a radostně objímá šťastné dítky své.

Již z tohoto obsahu, v němž některé výjevy k působivosti celku velmi přispívající jen stručně byly nastíněny, jiné s hlavním pásmem dějovým volněji souvisicí, ale velmi živé a zajímavé zcela opominuty, vychází poněkud na jevo, jak bohatý děj básník v tomto dramatě předvádí. Proudí v něm bujný život u vysokém napjetí, někdy i rozčileni sledujeme jej od počátku do konce. S neobyčejnou obratností básník jej rozvíjí a zaplétá, aby jej, když zádrhel stává se nejtěsnějším, zcela přirozeně rozpletl. Jak dovedně umí docilovati působivosti, toho aspoň jeden uvedu příklad. V 1. jedn. (8. a 9. výstupu) opatrně namlouvá Sýkora starému Votavovi, aby učinil již poslední vůli, předpokládaje ovšem, že Andě všecko odkáže. Domnívaje se pak, že se mu úmysl zdařil, jásá a maluje si pěknou budoucnosť (výst. 10.). Ale divák dobře ví — a právě proto nemůže se ubrániti hlubokému dojmu —, že těžce se klame a že zrovna to, oč se tolik namáhal, přinese mu záhubu.

Děj sám také je zcela způsobilý, aby vzbudil u diváků živý interes. Muž vynikajícího v obci postavení lehkomyslným životem přivedl sebe v zoufalé postavení a chápe se posléze i zločinu, aby se zachránil; z toho těžká muka svědomí jej pronásledují: to zajisté jest osobnosť, která, poněvadž zjevy podobné v nižších i vyšších

vrstvách společenských stejně mohou se vyskytnouti, má význam obecnější a získává si snadno u každého diváka úplné porozumění a upoutává k sobě jeho pozornosť. — Zakončení nečiní však dosti poetické spravedlnosti. Sýkora měl pevný úmysl Jiřího zastřeliti a, pokud na něm bylo, úmysl ten také provedl; že ho nezastřelil, stalo se pouhou náhodou. Za to není náležitě potrestán. Jakýmsi trestem jsou mu ovšem muka svědomí, zoufalství, jež na chvíli se ho zmocňuje, jakož i hrozný strach, v němž vězí po celý výslech četníkův. Ale to vše zdaleka nestačí. Vždyť ze zločinu toho, třebas jej, jak se nám zdá, tak náramně tíží, odhodlán je přece těžiti. Josef také dobře ví, že otec střelil po Jiřím v úmyslu, aby ho zastřelil; otec sám mu tak zřejmě prohlásil: »Já k vůli tobě vraždil; když nechtěl ustoupit po dobrém, musilo to jít po zlém.« Na to zdá se Josef na konci, když s otcem radostně se objímá, docela zapomínati. Zločin tedy — a za takový musíme Sýkorův pokus vraždy, třebas nezdařený, pokládati — vychází celkem bez trestu, ba pachatel jeho dosahuje na konci svého největšího přání, statku Votavova. Tak ovšem přihází se v životě dosti často, a básník tedy nápodobiv skutečnosť mohl by se brániti heslem realismu; této obrany však nelze připustiti. Takovýto způsob realismu, byť byl jinak sebe obratněji a působivěji proveden, je v základě svém pochyben. Spravedlnosť ve dramatě, řídíc se zákony aesthetiky, musí býti spravedlivější než ve skutečném životě; jinak by působila v nás tentýž rozpor citů, znepokojení, nelad, zkrátka asi tak nelibý dojem, jako když podobné zjevy ve skutečném životě spatřujeme. (O. p.) *P. K.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Díl I. „Maloměstské historie," díl II. „F. L. Věk." Nakl. J. Otto. V Praze. 1890. Seš. 7.—19. Po 32 str. 15 kr.

Třetí z »Maloměstských historií« a nejlepší jest »Filosofská historie,« poutavá svým roztomilým slohem, jenž místy prosáknut jadrným humorem. Dějem svým spadá do roku 1848. a doby bezprostředně předcházející; podán tu obraz života filosofů v Litomyšli. Svobodnější duch, jenž tehdy opanoval zvláště mládež studující, postaven v zápase s upjatým konservatismem, jaký hájí p. aktuar Roubínek. Zástupci probouzejícího se vědomí národního jsou hlavně čtyři filosofové: bodrý Hanák Frybort, trochu pohodlný v učení, sličný a nadaný Vavřena, pilný a hodinami se živící Zebuka a zadumaný Špína. Ti hledí zachovati staré tradice, obnoviti »Majales«; přijdou s professory do rozporu, ale šťastně se to skončí. Jich národní nadšení jeví se též r. 1848.; po té události zůstane Hanák u hospodářství a doveze si z Litomyšle sličnou Márinku, Vavřena pak, stav se lékařem, pojme za choť popelku Roubínkovu Lenku. Velmi pěkná individua jsou též: pan aktuar se svou sympathií k Herodesovi, velebitel císaře Josefa II., jenž prý byl také hodným Čechem, učená purkmistrová a největší klepna. Děj, který povstal vzájemným účinkováním těchto postav, roztříděn přiměřeně, zbarven romantikou; zaokrouhlený celek čtenáře uspokojí.

K nejlepším pracím Jiráskovým bude vždy počítán kulturně-historický »obraz z dob našeho národního probuzení« s názvem »F. L. Věk.« Základní myšlenku této práce vyslovil autor na konci, že každý ve svém stavu, třebas i v zákoutí venkovském, může býti »pořádným Čechem,« snažícím se »o zvelebení jazyka přirozeného v tomto svém zákoutí.«

F. L. Věk byl synem kramáře v městě D. ve Hradecku. Dostav se pomocí svého kmotra k benediktinům do Prahy za choralistu, navštěvuje odtud školy latinské. Po zrušení kláštera pomáhá si mladý filosof hodinami, uče na housle němou Paulu Butteauovu. Tu sejde se s Thamem, počne se více obírati hudbou, nakloní se divadlu, zanedbává studií. V tom vyruší jej list matčin; návštěva otce a nemoc Pauly, o níž posléze zví, že lásky jeho neopětuje, pohnou jej, že se vrátí domů. Ale ani tu nevoní mu kupectví, a když otec nechce ho pustiti do Prahy, leč by studoval bohosloví, umíní si utéci. Příležitosť se naskytla, mladý Věk podnikne delší obchodní cestu. Tu však sejde se s Thamem, jenž mu vymluví pošetilý záměr. Věk vrátí se do svého domova, by tam zveleboval jazyk český.

Suchý to jen obsah děje mistrně propracovaného. Již historický podklad je zajímavý: doba ukvapených reforem císaře Josefa II., nejvyšší pokoření ale též počátky obrození národního života našeho. Ve příčině náboženské zle se vedlo do té doby nekatolíkům, byť ani kuřeti neublížili; tolerančním patentem zavděčil se jim císař znamenitě. Ruše kláštery s ukvapenou horlivostí, ničil tím císař mnohé velikolepé památky, nádherná, umělecká díla; podporoval frajmaury, schöngeisty a freigeisty, utlačuje při tom nedůstojně jesuity. — V národní příčině násilně šířil císař germanisaci, vypuzuje všecko české ze škol: německé žvatlání bylo ve škole vším, na řádné vychovávání se nehledělo. Tak bylo na venkově i v městě: odtud ty protivné postavy učitelských »mládenců« (Peliňka) a mladých piaristů, kteří rákoskami, pohlavky a nadávkami pěstovali mládež. Jak jinak vypadali staří vychovatelé, upřímní vlastenci? Takým byl přísný professor mathematiky St. Vydra, »Cordatus Bohemus,« jemuž to jaksi nejde od srdce, máli přednášeti německy, jenž se zápalem a otevřeně mluví o slavné minulosti naší, odsuzuje »aufgeklärtes Jahrhundert« a ukvapenosť reformatorskou Josefa II. Jemu každý řádný studující jest »meum gaudium, dimidium animae«; nejen ve škole nýbrž i doma na »korrepetičkách« vštěpuje žákům vědu svou. A jako slavný tento mathematik v posluchačích svých budil nadšení vlastenecké, tak i jinde probouzeli »křisitelé« národ spící. Tak Václav Tham, Prokop Šedivý a j. hlavně primitivním divadlem v »Boudě,« Kramerius novinami. Čtenář setká se tu i s jinými postavami z doby probuzení, Dobrovským, Hněvkovským, kteří však jen letmo zachyceni. I společenské poměry té doby v Praze velice případně nakresleny. Členové předních rodin byli frajmaury a frajmaurkami (velice zajímavé podrobnosti, jak přijímány kandidatky mezi »bratry« a »sestry« podává kap. X.). Zprávy o divadle Nostickém,

o členech divadelní společnosti, o německých kočujících hercích atd. jsou četny.

Postavy jsou ostře kresleny. Přísný katolík, přičinlivý kupec, trochu neuprosný otec je starý Věk; dítky se před ním třesou a utíkají se k láskyplné orodovnici své, zbožné matce. Dobře vychovaný syn jest i v Praze zbožný, pobloudí láskou k Paule, žáčce své; ale jak oddá se Thalii, zapomíná na kostel; svobodomyslný prof. Meissner a kulisy vedou jej ke skepsi, Věk nepohodne se s otcem, jenž se ho odříká, a jenom matka smíří otce se synem. Ze svých illusí vyhojen blouznivý hudebník, hledající slávu při divadle, smutnou skutečností, v níž shledá nadšeného Thama, jenž bídou duševně téměř zlomen. Jeho postava zůstane sympathickou ve všech okolnostech. — V Praze, jejíž kolorit vyznačuje se přesností podivuhodnou, zajímají nás předně postavy benediktinů: Růžičky, vrátného a přísného strážce bibliotheky P. Matiáše. Týž si oblíbí Věka, že tento maně jakoby ho k životu znova přivedl, an P. Matiáš v kapli uložen za mrtvého. P. Matiáš bere mladého choralistu do knihovny, kdež tento najde zvláště v oddílu »libri prohibiti« mnoho spisů, jimiž jeho česká mysl osvěžena. Upozorňujeme tu na pěknou kapitolu »Cesta kamny,« jak totiž benediktini některé vzácné knihy hleděli uchovati před osudem, jímž mnohá vzácná díla určena na kornouty. V rodině Butteauových je zajímavá postava dobré, shovívavé matky; Lotty je divadelní koketka, dívka lehkomyslná, jež svéhlavostí uvedla rodinu do velikých nesnází hmotných a posléze utekla s milencem. Za to Paula je příliš idealně kreslena: trpělivá, citupIná, skutečný anděl! Stane se chotí Thamovou, po porodu dítka nabude řeči. To vypravuje spisovatel — nezmiňuje se o dalším osudu ženy Thamovy, jež prchla s milencem, zanechavši jej skoro v zoufalství. Jirásek mohl aspoň trochu stínu do toho světlojasu přidati, by obecenstvo, znající odjinud postavu její, dovedlo si vysvětliti další běh života jejího. To již malá, dovádivě škádlivá Betty záhy ukazuje, že z ní bude řádná kočující herečka.

Měli bychom se ještě zmíniti o starém Žalmanovi, jemuž katolíci nadávají Perlinčan; o regentu chori Havránkovi a Praupnerovi, jenž ani noty neslevil zpěvákům; mohli bychom poukázati k tomu, jak autor účinně stupňuje děj: ale nebyli bychom daleko hotovi s výpočtem předností vážné práce Jiráskovy. Jisto, že to práce vysoce cenná. Cenny zprávy o stavu hudebního umění tehdejšího, o stavu náboženském i společenském. — Přejeme jen lidu našemu více tak svědomitých, věrných obrazův historie jeho. *A. V.*

Ruská knihovna. Spisy hraběte Lva Nikolajeviče Tolstého. Dle sedmého vydání pořádá *J. V. Kalaš.* (O.)

Na str. 75.: Mnoholi si tím vyděláte? m. kolik, co . . . (r. skolko), pod. 95.; 77.: jemu děkovali své bohatství m. za své bohatství, ze svého b.; 79.: inu, jak přijde m. jak se nahodí; nejen že vyšli m. vystačili; *moc* prý se neutratí (obé přeloženo volně); 81.: seděla na narech. Chybné i nesrozumitelné; rusky na narach (ženského rodu), t. j. na truhle (na spaní); uvadší mech m. uvadlý; stařec *krotce*

se usmíval; ruské krotko znamená však mírně, jemně; 82.: vždyť peněz máš (!); zakoušeti tu plnosť mravně uspokojeného pocitu; 84.: *s* každým dnem dál kráčím (russismus); poskytují pomoc m. pomoci; 85.: kdybych viděl vděku; jmění prodlužil m. zadlužil; 86.: kterou obýval N. m. ve které obýval N.; 87.: tento nepořádek *tvořil* ostrou protivu s úzkostlivým (! r. čopornyj) staropanským zařízením ostatních komnat m. ostře se odrážel od...; 88.: pravá ruka opíravší se *na* koleně m. o koleno. 89.: že by *jej* nepustili na cesty m. ho; zahřál se takřka *k* ranní zoři — co to? Rusky: prigrělsja *na* zorьkě. Na str. 93.: Já chodím si kol kulečníku m. *Toliko* já...; Nový host jakýs vešel do dveří, rozhlížel se a sedl na divan m. ... rozhlížel se, rozhlížel a sedl...; že vidíme *mnoho* lidí, r. vsjakago narodu; Ty nepočítáš dobře, pořád se koukáš na stranu m. Ty, vece, *pořád žvaníš*, nepočítáš dobře, *na všechny strany* hledíš! 94.: je *celý* rozlícen m. všecek (r. ostatně samъ ne vъ sebě); Kdybych jen zívnul, anebo kouli nepostavil, jak to chce — *a přece nejsem stroj* — *div do tváře neudeří*, r. Zěvni tolьko, ali šarъ ne takъ postavь, — vědь ne kamennyj čelověkъ! — takъ tolьko poslušaj: — Já byl vůbec znám *co* dobrý hráč m. Byl jsem vůbec znám jakožto d. h. nebo dobrým hráčem, za dobrého h.; 97.: šel dále ani si toho nevšimna m. nevšimnuv nebo nevšímaje; Ať mi dá zadostučinění, on mě urazil, to jest chtěl s ním míti souboj. Pánové již to tak mají ve zvyku. Proloženě tištěných slov není v originale. Podobně na str. 98.: „Jdi pro Boha a přemluv ho, aby svolil k souboji. Snad se rozmyslí. Nemůžeť to tak zůstati“; v ruském originale však *jen:* Podi, radi Boga, udobri jego. 98.: Já žil dosud tak m. žil jsem posud tak; 100.: Ale zatím by *vydržel* hrát až do rána m. dovedl, stačil; slušně vyhlíží m. vypadá; celý bledý m. všecek (pod. 97., 105., 106., 107.); 104.: a více se tam neukáže m. už; 106.: kdy pak *ho* (víno) máme pít? (přel. ostatně volně). — Nemohu Vám dále *dáti* na úvěr m. dávati; 113.: *k vůli* ohromné návštěvě; snad někde jinde *vyjímali by se* Angličané i s tím nábřežím s domy a lipkami velmi pěkně, r. možetъ bytь, čto eti naberežnyja, i doma, i lipky, i Angličané — očenь choroši gdě — nibudь; 114.: teprve nyní začalo se vyjasňovati m. vyjasňovalo se (též rusky razgulivalosь); jezero... ztrácelo se *ve slitině* nakupených skal, r. izčezalo vъ *nagromoždennychъ* drugъ na drugě gorachъ; krása vody, hor i nebe, r. krasota *etoj* vody, *etichъ* gorъ i *etago* neba; v hrubém stojí s ní odporu; 115.: tak samoten kochal jsem se v krásném pohledu, budícím ve mně nevýslovnou blaženosť, r. ja.. odinъ, *samъ sъ soboju* naslaždalsja těmъ ne polnymъ, no těmъ slašče tomitelnymъ čuvstvomъ; na všech tvářích, byť byly i velmi krásné, r. lica, *izъ kotorychъ mnogija očeň krasivy*...; ani nepohledne jeden na druhého, r. drugъ na druga; 117.: pianistka, která *ku* vlastním slovům složila polku m. na; v taktu i bez taktu m. v takt netakt (tak i rusky). — Dvořili jsme se sice trochu, ale byli jsme přece dosti rozumni a vážni, a ostali jsme lidmi, r. Tamъ my byli chotь i koketlivyje, no očenь umnyje i počtennyje ljudi, no my byli ljudi; 118.: po obou stranách *hloučku a človíčka* (!) velebně vypínaly se dva vrcholy velkých chrámových věží, r. veličavo vozvyšalis *po oběim storonamъ starinnago sobora* dva strogije špice bašenъ; 119.: vdychej m. vdýchej; malý *člověk* byl patrně cestující Tyrolák, r. malenьkij čelověčekъ; hlav*u* pozdvihnuv m. hlavy; byl jsem *jemu* ihned nakloněn m. mu; hlavu měl pokryt*ou* starou prostou městskou čapkou m. pokrytu; 123.: v ušlechtilém švýc. kloboučku, r. v gracioznoj švejc. šljapě; 125.: pod *dohledem* lokajských zraků, r. podъ ogněmъ; již co dítě rád zpíval, m. od mladu, od dětství (dle rusk.); to učinilo *ho* neschopným m. jej (tak stále; za to po záporu se klade napořád akkusativ); po osmnácté m. osmnáctý rok; 135.: jejž obývají m. v němž; se svého povýšeného hlediště m. ze svých vysokých nádherných světnic; že ustavičná válka prospěšn*á* ku vycvičení vojska m. prospěšn*a*; 143.: jež měla podložen*é* za zády m. podloženy; 144.: rty se znovu sekřivily; 146.: říci jí, v jakém stavu se nachází m. jak s ní jest; Dimitriči m. Dmitriči; víte, jak je dobr*ou* m. dobra (kakъ ona dobra); může to špatně cestou dopadnouti; dle všeho musím strašně vypadat, vidno ja strašna stala; 147.: byla bych dnes jistě zdravou (!); co naplat anděl*i*; jen si nech říci m. jen poslyš; zvednouc oči k nebesům začala šeptati... m. pozvedši oči jala se...; 148.: bradu neměl příliš čistou m. čistu; já *je* potřebuju m. jich; 149.: nemocný chtěl již odejíti m. odcházel; to jsou pořádné boty, *to si dám líbit!* Poslední germanismus v ruském textě vůbec není naznačen; snad mi *je* závidíš m. jich; 152.: zved*nul*, vzdych*nul*, brada se zved*nula* (na str. 154. kýv*nul*, ohléd*nula*

se); jaká pomoc? r. čto dělať; nevydrží tu ránu m. nesnese toho (tak i v rušt.); 153.: nechce *je* (děti) vidět; na téže straně vypuštěno po slovech: „Jistě se vám (lépe Vám) po přijímání uleví, uvidíte" toto: Bolnaja nagnula golovu vъ znakъ soglasija. Bože, prosti meňa grěšnuju! prošeptala ona. Kuzina vyšla i mignula baťušě. Potom teprv následuje: Eto angelъ! atd.; a když sejmul se sebe (česky svlekl) oblek svůj a když si vlasy upravil, pravil: Sláva Bohu, nyní jest klidnější a přeje si vás (Vás) vidět (lépe viděti). To zní v originale: sňavъ epitrachilъ opravilъ volosy. Slava Bogu, oně spokojněje těperь, — skazalъ onъ: — želajutъ Vasъ idětь. Podobně libovolně se přesmykují věty a znaménka rozdělovací i odstavce napořád; Vítám tě *s přijímáním*, v rušt. jen Pozdravljaju tebja; 154.: Muž *nadzvednul se* a oddaně ji poslouchal, r. vyťanuvъ šeju; Bože můj, nic *nechceš* pochopiti, v originale 3. osobou: nic nechce p., což je zajisté významná nuance; zamírala jeho slova; 155.: jenom tráva pučela nad kopečkem, *sloužícím* za jedinou známku bývalé jsoucnosti člověka, m. nad kopečkem, jedinou známkou...; proč nyní slovo nedržíš?

Tento rejstřík pokleskův a odchylek mohli bychom ještě několikeronásobně rozšířiti. Ale v domnění, že těchto dokladů jest dosti na dotvrzenou shora zmíněné výtky naší, nemíníme už unavovati laskavého čtenáře dlouhým vypočítáváním dalších jazykových nepřesností a nevěrností v překladě, nýbrž pomíjejíce vše ostatní ukážeme jen ještě na I. kapitole »Kozáků.« hlavního díla v I. svazku »Ruské knihovny,« že i v této práci Tolstého, která dle slov p. pořadatelových zjednala autoru na Rusi jména předního spisovatele a nedostižitelného representanta onoho ušlechtilého realismu ruského, jenž se stal nejúčinnější pakou rozvoje ruské literatury a jejího významu světového, překladatel či překladatelé ponechali nám suchým filologům dosti příležitosti k pedantskému klasobraní chyb a chybiček proti češtině i ruskému originalu.

Na př. hned v první větě: Vše ztichlo *po* Moskvě, nevíme, proč se překladatelé odchýlili od rusk. *v* Moskvě? (na str. 225.). Tamtéž dále se čte: po umrzlé *půdě* m. silnici; v oknech není *více* světla m. rusk. a česk. *už;* svítilny *na ulicích* jsou shasnuty; zde přidáno jednak „na ulicích," čehož v ruském orig. není, jednak jest chybně řečeno „jsou shasnuty" místo potuchly n. zhasly (asi samy! Roman pochází z r. 1852.!). Od zvonic chrámů; zde opět přidáno v česk. slovo „zvonic." Věští (spr. věstí) *blížící se* jitro m. ohlašují (zvony) jitro. Zřídka kde zvedne se uliční písek se sněhem pod úzkými lišami saní nočního izvoščíka, r. rědko kdě proměsitъ uzkimi polozьjami pesokъ so sněgomъ nočnoj izvoščikъ. Stařenka ubírá se, přesněji přejde. Pracovný lid povstává, přesněji vstává, a jde *po* práci m. do práce (r. na robotu). Dvorník zahalený a skrčený mizí takřka za rohem domu m. Podomek zakutav a skrčiv se skrývá se v pravdě za roh domu. *Večeřící* mladí lidé m. večeřející. Na str. 226.: Co mu *leží* na srdci m. dolehlo na srdce (podstupilo jemu kъ serdcu). Abys mi *co nejlépe* rozuměl m. aspoň. Neomlouvej se m. nezapírej. Tato (ničemnosť) jest jediná, již (m. jíž) se *necítím* a *nemohu cítit vinným* m. jíž nepykám... Že na konec se přece do ní zamiluju m. že jsem se zamiloval! Na str. 227.: Ano, jeli takové lásky? m. taková láska (též v rušt. nominativ). *Zamotal, zamotal* jsem se v tom životě m. nadělal jsem se já hloupostí! Vaňúša m. Váňuša. V jeho nemotorných botách m. plstěných aneb raději huňákách, krbcích. *„Ihned, poshov!"* pravil zapínaje na sobě *rozepnutý* háček m. „Vskutku, s Bohem!" pravil, hledaje na sobě *nezapnutý* háček (išča na sebě nezastegnutago krjučka). Vždyť *lze* být k tobě upřímným m. nutno i možno býti... Na str. 228.: Mnoholi m. kolik. *Vložil* účet do *tobolky*, m. strčil účet do kapsy. Vyšli na práh m. na schody (mor. žudr). Pravil zardév se a obrátiv se m. zardívaje a obraceje se. (Kočí) vzali za opratě m. zatáhli opratěmi. Na str. 229.: Odjíždějícímu zdálo se horko pod kožichem m. od kožicha. Plno potlačených slz m. dusících. Z následujících kapitol stůjte zde aspoň některé hrubší prohřešky proti češtině: 230.: ani láska nepřivedla *jej* do tohoto stavu

(pod. 245.: domů *jej* nepouštějí, ale hned níže: všichni *ho* chválí, pod. 230.: pojala *ho* lítosť). Na str. 231.: upotřebit všechnu tu sílu, očekával *to* nejlepší; 230.: jenž nikde nedokončil svoje vzdělání (st. kursa!); 233.: na novo počíná sčítat m. sčítává; 234.: hájí svoji nezávislosť m. své nezávislosti; 246.: takovou aby pohledal; 274.: řekl rozhodn*a* se býti obzvláště mírn*ý*; 323.: byl s to přeskoč*iti* plot; 333.: Pokračoval ve starém žití m. žil dále po starém spůsobu. Nebrala účastenství v rozmluvě m. neúčastnila se; pojednou *jsou* slyšeti její kroky m. jest slyšeti.

Na tom zatím přestáváme, prohlašujíce jasně a pevně, že zcela byl nás vzdálen účel, jakkoliv ublížiti dobrému podniku, jejž vítáme s veškerou upřímností svého srdce jakožto splátku čestného dluhu, jakožto dávnou povinnosť českou vzhledem k písemnictvu ruskému i k básnickému geniu Tolstého. Nám šlo jen o to, zdůvodniti žádosť, aby p. pořadatel »Ruské knihovny,« sám jsa výborný znalec ruské literatury i stejně vzácný přítel našeho písemnictva a slovanského rázu jejího, nedůvěřoval tomu, že některý překlad už byl dříve otištěn třebas i v časopise výborně redigovaném, aniž jakýmikoliv jinými ohledy se dával zkracovati v právu svém, překlady, kde třeba poopravovati a zdokonalovati. Tím ovšem práce jeho se značně ztíží, ale také zásluha zvětší. Toto vydání Tolstého učiní na desítiletí nemožným. vydati jej znova. Tím více třeba, aby bylo co možná nejdokonalejším. Kdyby se p. pořadateli a nakladateli podařilo získati pro všecky další svazky Tolstého překladatele j e d n o h o, prospělo by se proto věci nejlépe. Jaromír Hrubý má k tomu nejlepší povolání a také už začal. Běží teď jen o to, udržeti jej nebo získati i pro svazky další. Pak bychom se mohli honositi českým Tolstým a Tolstoj sám chlubiti, že v žádném jazyce není pečlivěji a lahodněji ztlumočen než v bratrském jazyce českém. Končíme neocenitelnými slovy Jungmannovými z článku jeho o překladech: »Zůstaneme českým národem, dokavad jazyk český zachováme v přesnosti a čistotě. Věc, látku a jako matiznu vzdělanosti nám čas podává: ale kterak ji sobě osvojíme, kterakou formou nadáme, na tom záleží. V jazyku naše národnosť. Bez čistoty jazyka není slovesnosti. Porušení jazyka jest porušení národnosti a počátek jejího pádu... Mluv sobě každý doma jak umíš, ale písemního jazyka, kterýž jest právo a jmění celého národu, jednotník dotýkati varuj se.«

To budiž také omluvou této pitvy naší. *Fr. Bý.*

Přítel našeho listu žádá nás, abychom upozornili, že také v přeloženém III. svazku spisů Tolstého se vyskytují četné chyby proti gramatické správnosti jazyka českého, které vzdělaného čtenáře nemile vyrušují z aesthetického a myšlenkového požitku jeho a nikterak nejsou ke cti tak významného a též representativního podniku, kterým zajisté jest úplné vydání české spisů Tolstého. Uvádí pak na př. tyto poklesky:

Str. 3.: Vystrčil nos pod pokryvkou (= zpod p.), 4.: kopal jsem noham*i*, 5.: vyhnojování zahrad *ke* kapustě (pod k.), 13. rozhodnutí *svá* nezměním (svých), ib. není jiná pomoc (= jiné pomoci), 14.: zkusí mladé chrty, nebyl jsem *s to* něco děl*ati*, nečetl jste noviny? 16: jak bych mohl sjednati souhlas*u*, 17.: Katěnka byla dceruška Mimi (to je genitiv!), pod. 18. pravidla Mimi! 17.: nevidím Foka — není to Foka (jak se tedy jmenoval?), oděn byl něčím roztrhaným (m. čímsi), foukati

pod voskovou pokryvku (snad voskovanou?), 18.: byl znám *co* blázen, zřídka kdy zašel k babičce (snad docházel?), M. Iv. sedčla zaujata jsouc na jednom z křesel (čím?), 19.: nikým nevytrhován (nevyrušován), popros matink*u*, 24.: bylo právě v plných žních (v plné žně), 25.: zmrzlina (Gefrorenes; proč ne mražené? r. moroženoje) jak už *to* bývá (jak už bývá), 26.: já ostal na svém místě (ostal jsem; tento russismus všude!), 26.: položil si mordu (?) na má kolena, přitisknul se k papičce (?), 27.: třepaje si na stehna (snad pleskaje?), větérek mně osvěžoval, 28.: hra sestávala, proč nám nechceš udělati tu radosť, pohybovati rukami (čr. 4.), *tak* si už nebudeme hráti (v závětí), 31.: neurážejíce jiné, nic nebylo s to vzbuditi (tak všady, místo prostého nic nevzbudilo!), 32.: potřebuji společnost, neměl *čas* utvořiti si je, 34.: 500 rublů *co* dar, 37.: vzpomínky ztratily pro mne svého významu (!), 38.: v komoře byl*a* úplná tma (byl*o* úplně), podobně na str. 320.: Natáška vyznamenala se (= vyznamenávala se) *co* panská tichými způsoby, 41.: nemaž ubrousky, 45.: napadlo mi, dloukl *jednou* nohou *o druhou*, 48.: Jedna myšlenka stíhala druhou, 49.: díval se neustále se strany (= s boku) na Jurka, 50.: přál jí stálé zdraví, 51.: radosť byl*a* (m. byl*o*) se podívati, ať jsem dělal *co chtěl* (= co dělal), 58.: neměl přílišný důvtip, 59.: v Moskvě neb za hranicí (= za hranicemi), 64.: nespouštěl jsem s očí ani jediný pohyb, 68.: osvětlení dodávalo jakýsi slavnostní ráz, 72.: nechtěli opomenouti příležitost, radost, kterou jsem obyčejně zakoušel, a my rukavičky nemáme, 75.: Moskevčanka (Moskvanka), 94.: prospav tuto noc *perně* (m. tvrdě), 99.: potřebovala šátek, 100.: já panské jmění zkrátiti *nenechám* (m. nedám), 104.: Natalie *nevrčela* (! nereptala), všechny domácí prosila, 118.: div ho ne*za*jedou (nepřejedou), 121.: nyní jsi se stala taková vážná (tak vážnou), 125.: byl jsem příliš hrdým, *než* abych kráčel, 139.: v *siré* zemi (m. v syré, syrové), 147.: jdeli k němu (k zámečku) klíček (m. hodíli se k němu, jeli od něho), 151.: budoucnost *ne*bude a minulost nebyla, 164.: narodila se *co* slečna, zakouší tesklivý pocit strachu, já *ne*pociťuju lítost, 183.: nemá peníze (níže: nemáš peněz, snad jediný správný genitiv po záporu v tomto svazku), 320.: aby se začlo, shasněte svíčky (shaste), 321.: jali se shasínati svíčky (shášeti).

Knihovna lidu a mládeže.

Z mého alba. Podává *G. Preissová.* „Moravské bibl.“ (red. *Fr. Dlouhý*) dílo 39. Nákl. J. F. Šaška vdovy. Ve Velkém Meziříčí. 1890. Str. 146.

Ve knize této nalezáme devět drobných povídek chvalně známé autorky »Obrázků ze Slovácka.« Mimo práce nové pojaty do svazečku také dvě práce, jež byly otisknuty již v »Ideálech,« vydaných před rokem nákladem spisovatelčiným v Praze. Nač to? Nejsou přece ani »Obrázek bez nadpisu« ani obrázek ze srbsko-bulharské války, s názvem »Ideál,« zvláště vynikajícími mezi rozkošnými obrázky jejími! Onen jest pouze drobnou vzpomínkou z cesty do Lublaně, »Ideál« pak, v »Ideálech« nadepsaný »Ilja Lutinovič,« líčí snivého vojenského nováčka, v němž vzbuzena statečnosť plukovníkem a řečí královou; ten, raněn byv v boji, umírá v nemocnici, ošetřován milosrdnou sestrou. K čemu ta válka mezi křesťany, mezi bratry, nač ty kruté oběti? Ta myšlenka vane celou povídačkou, v níž povaha Iljova jeví se příliš jemnou, a nádech romantiky dosti silný. — Nejlepšími jsou opět obrázky, v nichž zůstala spisovatelka na Slovácku. Mistrně líčí nám různé ty povahy, kolorit místní dodává pracím jejím zvláštního půvabu. Přečtěte si »Dvojčata bidélkáře«! Jak originalní to postavy bratří, kteří opivše se, pohádají se strany milenky; jeden poraní druhého, dle mínění lékaře smrtelně, i má býti druhého dne dodán ruce spravedlnosti, když najednou raněný

přijde, jakoby se nic nebylo stalo, a prosí, by neudávali bratra nýbrž propustili jej. A když mu to dovolí, běží k zavřenému bratru: »Hej. Methud — čuješ? Vstávej friško, odejdeme — páni dovolí.« »Dopis na Rusko« psán učitelkou z uherského Slovácka, jehož bídu nevzdělanosť a pijáctví — též u žen — množí. Je to výkřik bolu nad lidem víc a více padajícím! »Paní Šedá« šlehá národní neuvědomělosť maloměstských paní, stydících se za jazyk mateřský. »Z denníku mladé paní« připomíná jednu kresbu Hermannovu: tepe vychování dívek našich, jež z pensionatu všecko si přinesou, jenom ne to, čeho třeba hospodyni. Cestovní obrázek »Z Vídně do Hodonína« tepe některé polské dámy, jež pohrdají jak Rusíny tak Čechy, nad něž jim milejší prašivý žid; tytéž neprozřetelně zmiňují se o ženách důstojníkův a spisovatelkách, a právě s nimi v témž voze i důstojníková i naše spisovatelka. Co všecko musí přetrpěti vesnický starosta, by došel uznání svých spoluobčanů, líčí »Venkovský mučeník.« Trapně poněkud působí »Jozefčin ideál,« kdež představena nevinná dívka, ohnivě se zamilovavší do důstojníka, jenž neopětuje lásky její.

Preissová nezkusila dosud síly své v povídkách širších rozměrův, ale v užších tak se osvědčila, že směle ji stavíme vedle Němcové za nejlepší naši spisovatelku. Směrem blíží se spíše realismu než romantismu, bere látku ze života všedního, nehledá podivnůstek ani v látce ani v povahách, líčí věrně, hledíc spíše stručnosti než povídavosti naturalistů, kteří zvláště při kluzkých scenách rádi déle se pozdrží, popisujíce do detailův. Její vypravování čtenáře neurazí nikdy. Jest i tu znamenati delikatnosť jemnocitné dámy. Kreslí lid tak, aby kresba ta citu lidu neurazila. *An. Vlas.*

Dva roky prázdnin. Napsal *Jules Verne.* Illustrace (91) od L. Benetta. Přeložil *Dr. B. Čermák.* (Vilímkova „Knihovna mládeže dospívající“ I.) 1890. Str. 374. Cena 2 zl. 40 kr.

K mnohým našim knihovnám pro mládež připojuje se nová, která hodlá přinášeti práce delší a jak patrno v úpravě skvostné. První svazek počíná — překladem z frančiny. Známý romanopisec francouzský Verne líčí osudy patnácti chlapců, kteří měli podniknouti ferialní vyjížďku kol břehů Nového Zeelandu, ale bouří mořskou, když na lodi kromě dítek zvláštní náhodou nikoho dospělého nebylo, zahnáni jsou na neobydlený ostrov Tichého oceanu, kdež jest jim po dvě léta uprostřed mnohých nesnází bez rady a pomoci lidí zkušených tráviti bezděčné prázdniny. Přemohše pomocí kormidelníka lodě blízko ostrova jejich rozkotané ostatní odbojné mužstvo téléž lodě vrátí se mladí hrdinové do vlasti. — Toť asi krátký obsah povídky, v niž spisovatel vylíčiti mínil osadu Robinsonův a jejíž tendence z posledních slov str. 374. vyznívá: »Nikdy zajisté žáci nebudou po čas svých prázdnin vydáni podobným útrapám. Avšak — a to nechť všecky dítky si zapamatují — kde vládne kázeň, horlivosť a odvaha, nenaskytne se nikde takový stav, a buďsi sebe

nebezpečnějším, z něhož by nebylo lze se vybaviti. Zejména nechť nezapomínají, myslíce na mladistvé korábníky, že vyspěli útrapami a poznali život v dobách nejtužších, tak že za návratu byli malí téměř dospělými a velcí téměř muži.«

Přes ochrannou známku na prospektu vytištěnou, že totiž dílo vyznamenáno bylo cenou akademie francouzské, nelze mu nevytknouti zejména na počátku přílišnou rozvláčnosť a konec jaksi úsečný (ač nenili snad překlad zkrácen). Dějiště, zdá mi se, jest českému čtenáři tuze odlehlé a poměry příliš neznámé. Také cizí názvy místní a zejména osob valně znesnadňují četbu. Když název lodi byl počeštěn, mohlo se tak i se jmény státi, aneb aspoň jiná jména mezinárodní vybrati. Vysvětlivek jest příliš málo, často chybí docela nebo jsou špatné (zavěrák, nástroj to námořnický?! lasso, dlouhý to kožený pruh?!). Také překlad jest leckde nedosti hladký (konečně rozhodla se pro dům rodičů Doniphanových, j e m u ž neunavnou péčí život zachovala atd.). Obrázky jsou pěkné; některé však zcela bezvýznamné (podobizny chlapců). Jinak možno spis doporučiti. Bude jistě prospěšnější a poučnější četbou hlavně starším chlapcům nežli strašné indianské historie, jimiž časopisy pro mládež touto dobou oplývají a jež mysli dětské jsou silným dráždidlem asi jako krvavé romany lidem dospělým, aniž nesou jaký užitek. *Pp.*

Matice lidu. R. XXIV. č. 2. (běžné číslo 140.). „M e f i s t o f e l a.“ Povídka. Napsal *Václav Beneš-Šumavský.* Str. 132.

Povídka Beneše-Šumavského zajímá čtenáře dobrodružným životem Kamily de Clairmont, jinak Mefistofely, provdané za pražského továrníka Josefa Říhu. Kamila, svým životem druhý Mefistofeles ale v ženském vydání, nešla za Říhu z lásky, nýbrž pro bohatství. Za krátko, co dlela v domě manželově, demon roznítil v jejích ňadrech nedovolenou lásku k účetnímu závodu Říhova — Velebovi. Veleba nekalou vášeň své velitelky rozhodně odmítl a tímto šlechetným jednáním rozlítil ďáblici Mefistofelu na sebe, která neustala proti němu pikle strojiti, až jej přivedla před porotu, podstrčivši jemu zakázané brošury socialistické. Kamila, by se mohla pásti na Velebovi a poznati choť účetního, přišla také na porotu. Veleba odsouzen do vězení, manželka jeho v síni porotní omdlela. Mefistofela poznala v manželce Velebově svoji nemanželskou dceru, k níž láskou nyní zahořela. Běsný čin svůj chce napraviti; odčiní jej, jak obyčejem teď, revolverem. Udá soudu pravdu — a pak se zastřelí.

Napínavé látky povídce jak viděti se nenedostává, též spracování této jest přiměřené, jen trest hlavní hrdinky, jejž sama si nadiktovala, se nám nelíbí. Velmi vhodně postavil p. spisovatel dvě protivné povahy proti sobě, satanelu Kamilu — a šlechetného Velebu. Kamila má krásu a peníze, Veleba jest jejím služebníkem neoplývaje statkem, přece boje s Mefistofelou se neleká, on důvěřuje mravní svojí síle. Důvěra jeho neoklamala, idealní Veleba vítězí, jest odměněn za svoje šlechetné jednání — a Kamila potrestána za ničemný život.

Z kontrastu těchto dvou jednajících osob vzniknou v srdcích čtenářů přiměřené city pro dobro vítězící, a pro zlo poražené; tím tedy účinek povídky dosažen. Kresby hlavních osob, Mefistofely a Veleby, odpovídají psychologickým zákonům, zvláště duševní proces odehrávající se v Mefistofele, když láká Velebu, jest podařen. Též forma, projádření myšlenek osob zasahujících v děj ukazují obratnosť spisovatelovu. *J. V.*

Přítel domoviny. R. II. (O.) Svazek IV. „Slovo k českým srdcím." Napsal *K. Tůma.* — „Iljo Vasilevič." Vesnická črta z ruských nedávných dob. Napsal *Josef Krákora.* — „Poslední máj." Vzpomínka od *Sv. Čecha.* — „Životní balsám." Časový obrázek z novomodního švindlu. Nakreslil *P. J. Ježek.* — „Mikuláš Jurišić, slavný obhájce Kyseku." Obrázek z dějin charvatských ve válkách proti Turkům od *J. Hudce.* — „První peníze." Idyllka z minulosti. Napsal *Č. Tonder.* Str. 191.

Mladočeský publicista Karel Tůma po svém spůsobu, ačkoli ve »Slově k českým srdcím« umírněně, promlouvá k lidu českému, vykládaje jemu, jaká je ta naše rovnoprávnosť nynější, jak se nám dobře vede, zvláště na Moravě a ve Slezsku. By neblahé a nepřirozené poměry se změnily, napomíná národ, aby sám se přičinil a vrátil sobě samému. — Medika ruského, Ilju Vasileviče, zamilovala si dcera venkovského statkáře ruského Michala Sergějeviče, jménem Olga. Ilja, místo studia a lásky k ctnostné panně, zabýval se úmysly, by zdřevnatělý stav na Rusi přestal. Vasilevič stal se obětí svého úsilí; kmeti, pro něž pracoval, jej skoro ubili. Povídka tato jest zábavná, ale líceň života ruského méně dokonalá. — O ostatních kratinkých pracích netřeba dlouho se rozepisovati. — »Poslední máj« nebude každému srozumitelný. — Historickým kresbám, jako jest »Mikuláš Jurišić,« přejeme. — O »Životním balsámu« platí to, co jsme řekli o obrázcích Ježkových předešle.

Svazek V. „Z našich dob vlasteneckých." Napsal *Dr. Fr. Bačkovský.* — „Dvě bludičky." Novella od *Al. Kalendy.* Str. 224.

Jak už u našeho literarního historika Fr. Bačkovského zvykem, vybírá z našeho probuzení několik význačných rysů, vybízeje čtenáře, by v lásce k domovině nechládli. Hojnými citaty doličuje spisovatel, co řekl, a zároveň jimi rozmnožuje pojednání. Co se uvádí na str. 28. z »Vlasteneckých vzpomínek« o Napoleonovi, jakoby s kazatelny byl všeobecně prohlašován za ševcova syna, by lid byl zbalamucen, ať slovům těm věří kdo chce. — Za poučně-zábavnou praci vytisknuta novella, spíše roman »Dvě bludičky« od Al. Kalendy. Bludičkami, nemajícími pokoje, byly dvě ženy: choť setníka Grella a manželka sedláka Vlacha. Obě dostaly se za muže, jichž nemilovaly; obě chovaly hříšnou lásku k jiným mužům. Vlachová nevěrnosť manželskou, kteréž dopouštěla se i skutkem, zaplatila životem po porodě dcerušky; Grellovou vyléčila z nedovolené náklonnosti samovražda dcery, Julie, kteráž milovala téhož muže jako

matka. Předmět, jehož dotýká se novella, jest dosti choulostiv; proto spisovatel usiloval, aby někde nenarazil. Z té příčiny trestány jsou i za nevěrnosť obě ženy, by požadavkům mravním učiněno dosti; ale přece zdá nám se, že novelle nepodaří se v člověku smyslnosti neprobuditi nezřízeně. Osoby v novelle jsou ze života, jednají a mluví přiměřeně.

Svazek VI. „Ráj starého Jachyma." Od *Sofie Podlipské.* — „Poslední Přemyslovec." Od *Fr. Chalupy.* Str. 205.

Starý Jachym vykládá svůj životopis, počínaje od mládí až do svých šedin. Podotýká, jak pozbyl statku, okraden byv o něj svými příbuznými, a jak ho sňatkem nabyl. Rájem jeho byla láska k rodišti. Vypravování dobráka Jachyma, věrně od spisovatelky vystiženého, zajímá nás od počátku až na konec. — Bez dějepisného koloritu v »Posledním Přemyslovci« vylíčeno panování hejřivého Václava III., ovšem že ne zúplna. Hlavní zřetel měl spisovatel, aby ukázal, že Václav nebyl z nejhorších, že byl jen sveden. Osnova v této historické črtě jednoducha, ale pilně spracována. Obě práce patří k lepším.

Další ročníky ve »Hlídce lit.« již posouzeny. *J. V.*

Hlasy katolického spolku tiskového. (Č. d.) Ročník II. 1871. Úplný 80 kr.
Čís. 1. „Proticírkevní boj." Od *V. Honejska.* Str. 66. Cena 10 kr.

Boj proti církvi katolické vylíčen tu živě a na základě přesných dat dějepisných. Shledáváme se tu ponejvíce s myšlenkami po různu vyslovenými v prvním ročníku »Hl. katol. sp. tisk.« Úvod s nápisem »Předběžní potýčka« nezdá se nám přiléhati k obsahu celého díla. Za to se nám líbila stať »Komu budeme pomáhati,« jednající o prostředcích, jakých by se měli katolíci uchopiť proti odvěkým nepřátelům církve. Knížečka tato jest pro lid i méně vzdělaný vhodnou.

Č. 2. „Kosa na kámen," čili: „Milujme se, nedejme se!" Od *A. Syrůčka.* Str. 126. Cena 24 kr.

Rozmluvami mezi katolíky, Sklenářem a jakýmsi studujícím, a evangelíky, Klapalem a Nehodou, vyvrací pan spisovatel učení protestantského katechismu, vydaného Janem Skalákem, ev. ref. far. v Borové. Vyvrácení námitek jest úplně správné a autor dává na jevo velikou znalosť Písma sv. Jen toho nemůžeme pochopiti, proč k jednotlivým terminům přidáno jich znění v řeči německé, latinské, ano i řecké. Rovněž přicházejí tu mnohé výrazy latinské, které zůstávají nevysvětleny. Hodí se tedy knížka tato, náležíc jinak k lepším spisům apologetickým, jen pro čtenáře velmi vzdělané.

Č. 3. „Radosti a žalosti papeže Pia IX." Vydal *B. M. Kulda.* Str. 60. Cena 14 kr.

Stručnými rysy vypravuje p. spisovatel život slavného papeže Pia IX., statečného obhájce práv a svobody církve svaté. Sloh jest poutavý a lehce srozumitelný. Životopis tento ovšem sahá jen po r. 1871.

Č. 4. „Úvahy o sv. Janu Nepomuckém.“ Sepsal *T. Novák.* Str. 104. Cena 24 kr.

Různé nepravdivé pověsti, jakož i námitky nepřátel naproti úctě sv. Jana Nepom. docházejí svého posouzení a odsouzení v tomto spisku. P. spisovatel přidržuje se jen přesných dat dějepisných — na úkor popularnosti. Ač jest dílko toto znamenitým co do vědeckého zkoumání (obzvláště posouzení kroniky Hájkovy a Balbínova »Životopisu sv. Jana Nepom.«), přece nelze ho doporučiti nežli čtenářům velmi vzdělaným.

Č. 5. „Novověká osvěta při rozličném světle.“ Od *V. Honejska.* Str. 40. Cena 12 kr.

Řádění komuny pařížské r. 1871., slávu a úpadek Napoleona III., zřízení mezinárodního spolku dělnického, jakožto výkvěty moderní osvěty vyličuje p. spisovatel. Sloh jest popularní. Velmi vhodně poukazuje autor, jak i u nás zásady komunistův a socialistův ode mnoha časopisů jsou podporovány. (P. d.) *M. V.*

Romanová knihovna Světozora. Svazek XIV. *Matilda Serao:* „Květ vášně.“ Řada novel. Z vlaštiny přel. *V. Klen.* Nakladatel F. Šimáček. V Praze. 1890. Str. 135. Cena 42 kr.

Asi před rokem vyšly v Milaně novelly »Fior di Passione,« a již máme je v českém překladu. Jaký důvod toho spěchu? Jsou snad tak krásny? Ne, spíše hodně pikantní: nevěra manželská, vášeň v různých stupních a podobách, toť, kolem čeho se všecky točí. Seraová má nádherný sloh, výbornou techniku, vypravování její jest úsečné a poutavě napínavé; škoda jen, že látky své nepojímá s náležitou mravní vážností. Na šesti, sedmi stranách podá celou tragoedii, již druhdy jen naznačí, by trpělivý čtenář dále obrazivostí vlastní »zbudoval si osudné drama.« Podá pouze fakta, motivův a důvodův jejich neudává. Postavy zachytí větším dílem ostře, ale, bohužel, jsou to většinou lehkomyslné, ješitné ženy, ať již vévodkyně, kněžny, hraběnky či ženy nižších tříd italských: jedny jako druhé podvádějí znamenitě muže své. I jinak »ctnostné« ženy uvádí spisovatelka do takových situací, že podlehnou vášni nebo vezmou si život. Žena přičinlivého umělce hledá si milence, až nalezne jej v osobě, která pak hodně draze platí mužovi za obrazy (»Na hrobě«); provdaná žena miluje milence své svobodné přítelkyně (»Salonní hovor«): jindy muž podvádí ženu — a drží s manželkou druhého, na niž dlouho čeká (»Čekání«) atd. A jakých prostředků muži užívají, svádějíce ženy? Zapřisahají je třebas i láskou křesťanskou (str. 106.). Ženy, hlavně ženy samy vinny bývají pádem svým! Ani láska svobodných není prosta pessimistického přídavku, milujeli týž zároveň tři: jednu v kostele, druhou v divadle, třetí v sále... Pestrosť barev je taká, že nikde ve dvaceti těch novellkách nestává se četba nudnou: poutá do konce, duše však nerozehřeje. Nebylo tudíž třeba takového spěchu, by vzácný ten »květ« vlašský byl tak rychle přesazen až k nám na sever do tak malého území:

vůně jeho silná — omamuje. Lascivnosť, ať se přiváží z Francie či z Italie, nikdy lidu našemu by se neměla předkládati. *J. V.*

Albieri, Kukské povídky (Klen: Lit. l. 10.). — **Beňyšek**, Nové kapitoly (Rozvaha: Lit. l. 11.). — **Bisson-Mars-Frida**, Překvapení z rozvodu (Lý.: Č. Th. 14.). — **Čech**, Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči (Korec: Hl. 89.). — **Decker**, Dějiny Avarů (V.: Ath. 8.). — **Hlavinka**, Kronyka českomoravská (Šujan: Lit. l. 10.). — **Janke-Dvorský**, Plovoucí oblaka (-al.: Lit. l. 10.). — **Jirásek**, Vojnarka (α.: Zl. Pr. 24.; Č. Th. 13.). — **Kramář**, O nevědomých představách (Č. + S.: Ath. 8.). — **Kuttan**, V nesnázích života (Rozvaha: Lit. l. 11.). — **Kvapil**, Marka Tullia Cicerona Kato Starší čili O stáří (Novák: Paed. rozhl. 6.). — **Leminger**, Cyklistské písně večerní (-al.: Lit. l. 10.). — **Masaryk**, Slovanské studie (Čas 18.). — **Matzenauer-Beňovský**, Anthologia z poetickej literatury nemeckej (Slov. pohl'. 5.). — **Pippich**, Slavomam (Schulzova: Kv. 5.; α.: Zl. Pr. 22.). — **Slavík**, Renata Descartesa Úvahy o první filosofii (Č. + S.: Ath. 8.). — **Sova**, Realistické sloky (Čas 18.). — **Senoa-Fahoun**, V lázních (Klen: Lit. l. 10.). — **Šimáček**, Bratři (Hořica: Lit. l. 11.). — **Vlček**, Ctibor Hlava (Novák: Lit. l. 11.); Hvězda z Vícemilic (Novák: Lit. l. 11.). — **Zeyer**, Z letopisů lásky (Lit l. 11.). — Nový katalog obrazárny v Rudolfině (Tyršová: Osv. 5.). — Slovenské pohl'ady (Slavkovič: Lit. l. 10.).

Časopisy.

Vienac zabavi a pouci u Zagrebu (red. *V. Klaić* a *M. Maravić*, r. XXI.) přináší v č. 41. a 42. zajímavý článek o nově vydaných písních muhamedanských. Podáváme čtenářům jeho krátký obsah.

Národní písně jsou v jistém slova smyslu zrcadlo, ve kterém se obráží svým spůsobem veškerá individualita netoliko celého národa ale i jednotlivých činitelů, jednotlivých jeho členů. „Vydávání národních písní ve mnohém ohledu jest podobno vydávání starých textů.“ Ve slovech těchto zahrnuty jsou jak obtíže, které jsou spojeny s vydáváním starých pramenů, jakož i veliký prospěch, který z nich plyne. Národní básnictví u nás — smímeli se vhodně vyjádřiti — již z lidu vymizelo, a co zůstalo, jsou pouhé, kusé zbytky. Jinak jest tomu u pobratimů našich Jihoslovanův, u nichž ona doba národního básnictví neuplynula, u nichž národní básnictví jest dosud v plném květu. Mnohým však také se již zdálo, že doba tato odkvetla. Vždyť vydáno již četně sbírek prostonárodních lidových plodů, ze kterých mnohé byly ceny bezchybné. Slova tato najmě vztahují se na epické sbírky junáckých písní, které byly vydány po důkladném sborníku B. Petranovićovu (r. 1867. a 1870.) a sbírky B. Stojanovića, V. Krasića, Branka Mušického. Že však tomu tak není, dosvědčuje nově vydaná sbírka „Narodne pjesne Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini.“ Sabrao *Kosta Hörmann*. Knjiga druga. Sarajevo 1889.

Svazek prvý vyšel vloni. O ceně jeho učenci charvatští byli nesvorni. Prof. Jagić, věhlasný jazykozpytec slovanský, přiznal dílu tak zasloužilému, jako jest Hörmannova sbírka, náležitou cenu, kdežto prof. Marjanović je odsoudil, vytýkaje mu mnohé nedokonalosti. Ať tomu jakkoli, ku poznání života národního jsou neocenitelným příspěvkem. Neboť z písní ve sbírce Hörmannově zřetelně poznati můžeme, čím se rozličné národní živly jihoslovanské od sebe liší. Není však naším účelem, vypočítati jednotlivě charakteristické známky; chceme však jen upozorniti na některé zvláštnosti, které pozorujeme v písních hercegovských a bosenských Muhamedanů.

Písně sborníku Hörmannova spadají — jak by asi Vuk řekl — mezi

písně věku středního; toliko velmi zřídka připomínají junáky, kteří žili ve věku XIV. a XV. Písně ve sborníku, jak již nápis udává, zpívají v národu srbskocharvatském vyznavači Muhamedovi. Každému jistě známo, že až do nejnovějšího času mezi vyznavači křesťanství a Muhamedovými byly největší protivy, které způsobila netoliko víra, ale též poměry socialní. Muhamedani byli svobodnými, pány, vládci, křesťané otroky, roby, ubohou rájí. Odtud snadno vysvětliti, že co tito opěvovali, blahoslavili, onino haněli a proklínali. Tudíž rozdílné tyto idealy musely se ukázati též v junáckých písních, kterými jedna strana touž událosť velebila, druhá tupila. Tož každý zajisté důsledně bude souditi, že v písních muhamedanských vychvalují se junáci muhamedanští, v křesťanských křesťanští. A skutečně tomu tak jest. Ve sbírkách Vukově, Milutinovićově opěvují se skutky křesťanských junáků v Hörmannově a j. pak muhamedanských. V písních křesťanských zůstávají vítězi křesťané, v muhamedanských vyznavači prorokovi. Ovšem také se stává, že v písních křesťanských některý muhamedský junák koná pravé divy statečnosti; to však bývá jen proto, aby tím větší slávy si dobyl křesťanský junák, který ho skolil. Totéž vidíme i v muhamedanských písních. Chcemeli pak stanoviti, čím se vzájemně liší junácké písně obého vyznání, nalézáme pouze ten rozdíl, že písně křesťanské jsou opakem muhamedanských. Sympathie i antipathie pěvců jsou protivné, protivné jsou též úlohy junáků. Ale nemůže býti na prvý pohled nikoho tajno, že při všech těchto různostech není při nich podstatného rozdílu, ale že mezi oběma druhy jest souvislosť.

Hned v prvé písni jsou celá místa a odstavce, které nás upomínají na písně křesťanské. Omer Hrnjičić odchází do světa hledati a osvoboditi z vězení svého otce a strýce. Když přišel k moři, vypravuje mu lodník, že jsou oba uvězněni v „kule“ tříhlavého Araba, velmi násilného, který „na vilajet namet naturio (na zemi uvalil daň) — na dan išće (žádá) po jalovu ovcu — a na noćcu lijepu djevojku. — Niz Talije nemaju djevojke — sve im Arap obljubi djevojke — a ured (právě) će reda dolaziti (přichází) — doć' će (přichází) reda kraljevoj Ružici — da je (ji) dade troglav Arapinu. — Nesretan je troglav — Arapine; — na njemu su do tri žive glave; — jedna glava mavi plamen (modravý plamen) bije, — druga glava studen vjetar duha (duje), — a treća mu glava progovara.“ S tímtéž pořádkem shledáváme se ve sbírce Vukově (d. II. 66 a 69), kde se vypravuje o krutosti Arabově, a v II. 29.; tu se popisuje vévoda Balačko, který má taktéž tři hlavy: jednou mluví, z druhé mu šlehá modrý plamen, z třetí mu duje chladný vítr. O tříhlavém Arabovi často hovoří písně ve sbírce B. Petranovićově. — Když již Omer přišel blíže Arabových dvorů, zastihl u vody 30 děvčat, které bílily plátno; Omer táže se jich na Arabovu „kulu,“ již mu ukážou. Podobně u Vuka (II. 97), když Dmitar Jakšić přišel do arabské země, našel u řeky čtyry otrokyně, které mu ukázaly dvory Arabovy; u Milutinovića (č. 7.) nalezl Dmitar Jakšić u jezera 30 dívek, které ho dovedly ke dvorům Hasanagovým. Omer šťastně přemohl a ubil Araba, načež mu italský král dal svou dceru za ženu. Za nějaký čas byly uspořádány dostihy, ku kterým se dostavil i Omer, a předstihl všecky junáky. Popis dostihů podobá se velice onomu ve sbírce Petranovićově (II. 21), kde závodí Miloš Obilić. S motivem této písně Hörmannovy setkáváme se ještě na několika místech

v jiných písních: italský král vězní otce i strýce Omerova jakož i jiné Turky; a když již Omer nemá nijaké naděje, že by je vysvobodil, smluví se s královou dcerou, svou milenkou; ukradnuvše dva malé synky královy utekli s nimi přes moře. Král jsa ve strachu o své dítky, propouští vězně na svobodu, jen aby mu Omer vrátil jeho syny. Podobné motivy u Petranoviće (II. 21.) i u Vuka (III. 57).

Kdykoli pozoruje turecký junák, že ničeho nepořídí statečností, za to však chytrostí a lstí, převléká se buď do šatů ženských, buď do šatů křesť. kněze, tak že téměř vždy tímto spůsobem dosáhne svého cíle (na př. č. 42., 47., 50.). Podobný motiv nacházíme též v křesťanských písních, na př. u Vuka (III. 26). Také Marko Kraljević zakuklil se v šat kaluđera, a tím spůsobem oklamal a ubil Minu od Kostura (Vuk II. 62, Milutinović č. 37., Jukić č. 3., Bogišić č. 7., 86. a 87.). (O. p.)

Przeglad polski o literarním ruchu v jiho-západní Evropě. (Č. d.)

IV. **Portugalské literatuře** zlatá doba minula; Gil Vicente, dramatik, Ferreira, lyrik a epik Camoes neměli v 17. a první polovici 18. věku stoupenců, až založením portugalské A r k a d i e úpadku přítrž učiněna. Ze členů literarního toho spolku vynikla *Leonora de Almeida markýzka de Alorna* (1750—1839), jejíž neobyčejný talent zaskvěl se při literarních besedách, t. zv. o u t e i r o s. Vzdělavši se klassiky starého věku psala v jich duchu. Miluje, jako vůbec Arkaďané, antithese, kontrasty, otázky, formu sonetu a kancony. Zrovna obrovský vliv na příští generaci měl *Franc. Man. de Nascimento* (1734—1819), zvaný arkádsky *Filinto Elisio,* zakladatel k l a s s i c k é š k o l y F i l i n t i s t ů v, jejímž vůdcem Almeida Garret; Filinto byl knězem, obviněn však z kacířství prchl do Paříže, kdež v největší nouzi zatvrzele bojoval proti monarchii, církvi a „kněžourům," slavě Francii a protestantství. Byl mistrem slova, puristou, fanatikem jazyka, přední instancí v otázkách čistoty jazyka. Proslavil se odami. Již r. 1790. S t a r á A r k a d i e utkala se s N o v o u A r k a d i í, Bocage, prostopášný atheista, napadal Otce Macedó, mnicha v klatbu daného. *Man. Maria Barbosa de Bocage* (1776—1805), arkadským jménem *Elmano,* zakladatel r o m a n t i c k é š k o l y E l m a n i s t ů v, největší talent Nové Arkadie, v němž šlechetnosť opěvána vedle podlosti a cynismu. Nestoudnými epigramy lahodné, libozvučné formy vnější, doráží na představitele starého světa Otce Macedó. Bezbožný poeta tento o všech pohrdavě mluví, a nemluvíli již tak o Bohu, je to proto, že Ho nezná. Improvisované verše žertovné, satirické i erotické prozrazují nadání genia rozpustilého. Za nestoudnou protikřesťanskou a protispolečenskou báseň „M a r i l e" do vězení vsazen; jsou to verše vzpoury proti Bohu, institucím církve. Ale s o n e t y jeho mistrností slova převyšují všecko, co podobného napsáno v Portugalsku. *José Agostin de Macedó* či *Otec Macedó* (1761 až 1831), byv vyhnán z kláštera pro nemravnosť, byl činným na tribuně, jevišti, při novinách, a po smrti Bocage-ho byl všemožným diktatorem, soudcem spisovatelů světských i náboženských, maje k tomu obrovskou paměť a píli. Heslem mu boj proti velikým a slavným, počínajíc Homerem až k modle Portugalska Camoesu, jemuž vytkl nepůvodnosť a rozdrobenosť; pročež složil epos „V ý c h o d." by ukázal, jak měli Lusovci vypadati, ale nezdařilo se mu to, byť i sám skladbu tu do nebe vynášel. Vydal i komedie,

tragedie a dvě filosofické básně, v nichž podal vzor mluvy básnické, nahradiv podobenství a obrazy mythologické obrazy z přírody vzatými, antithese, hru slov, gongorismus (sloh bombastický) přirozenou prostotou. Třímaje berlu kritiky přísně tepal jiné, nenapsav ani výrazu pochvaly o druhých, ovšem pak plýtvaje sebechválou, začež vlastními krajany byl povržen. — Té doby vzniklá škola Filintistů za první pravidlo básnění kladla umění, odtud i klassickou zvána, a šk. Elmanistů, nadšení za první požadavek kladoucí, zvána romantickou. Ale již *Almeida Garret* (1799—1854) hellenský klassicismus záhy převedl ve směr čistě národní. G. jest největší sláva portug. lit. novější, *tvůrce národního jeviště,* jež od času Gila Vicentea tvrdý spalo sen, výtečný lyrik, znamenitý stilista, „ne člověk, ale celý národ, vstupující do života.“ Vzdělal se na poesii klassické a vlašské, pro jeviště studoval Euripida i Goldoniho, nemaje vzorů domácích. Napodobiv tragedie, staré pouze trag. „Merope“ a „Catao“ (1820), kterážto poslední pro vášnivě psaný dialog politický ohromnému těšila se úspěchu, uvedl dále směr čistě národní, s látkou, čerpanou z domácích dějin, s neobyčejným zdarem na jeviště. Jeho arcidílo „Frei Luiz de Sousa“ (1844) je vzorem pro žáky Garretovy. Již dříve úplně přilnul ve vyhnanství k novoromantismu, oživil národní poesii, napsav romantické epos „Magriço“ (1824), rozmilou vlasteneckou báseň „Camoes“ (1825), episody ze života neoceněného toho velikána, a fantastickou pověsť „Dona Branca“ (1826), allegorii, v níž hlavně hleděl mythologii starožitnou nahraditi národní. Blahodárně k témuž cíli povznesení poesie národní působila sbírka „Lyrika malého Janka“ (1829), zpěvy vroucně patriotické mladého poety, sličné „Květy bez ovoce“ (1852) a „Padlé listí;“ jakož i vydání starých kancon a rytířských romancí dobrý mělo vliv. Sám sepsal ještě proslulé romany. Soupeřem jeho byl *Alejandro Herculano de Carvalho* (1810—1877), nejlepší *historik* portug., hluboký poeta-myslitel a básník nábožensko-politický, jenž tak miloval vlastní svobodu, že nechtěl přijati lidem i králem nabízených mu vysokých postavení. Neobyčejné nadání jeví již v „Hlasu prorokově“ a „Harfě věřícího,“ básněné duchem čistě romantickým, jakož byl Herc. *vůdcem romantické školy Elmanistův.* Stil jeho vznešený. Při nábožnosti své z přesvědčení jinak jeví společnou nenávisť kněžstva, tyranů; přísně posuzuje okolí své. Svědomitá bádání historická k „Dějinám Portugalska“ poskytla mu též látku k historickým novellám. V harmonii verše má jediného soupeře Bocage-ho, v čistotě jazyka Filinta, v dobrém vkusu Garreta, v historické vědě nemá sobě rovného. Vně řečených škol stál *Ant. Fel. de Castilho* (1800—1875), portugalský Ovidius, na dlouho kníže básníkův, klassik, jenž obohatil jazyk novými slovy a obraty, *idealista par excellence,* kterýž následuje Anakreonta, Vergilia i Ovidia, a drže se vzpomínek z dětství vytvářel si ve vlastní fantasii svět krásnější světa realního, svět čarovný, idealní, v němž duchem žil. Jeho „Listy Echa k Narcissovi“ přivedly mu milenku, již pak opěval písněmi erotickými a za choť pojal. Poesie jeho vyznačuje se libozvučností, plností citu, rozkošnými popisy krásy přírody, nemá však vznešenosti. *José da Silva Mendes Leal* (* 1823), *první žurnalista*, spolupracovník četných denníků, neposlední lyrik, výborný novellista,

bystrý kritik, filolog, historik první řady, dramatik po Garretovi nejslavnější, nadšený patriota. „O pubilhao negro“ (Černý pavilon) stal se hymnou národní. Výborna jeho histor trag. „Egaz Moniz,“ komedie „Escala social“ a j. Tvůrcem naturalistické, mravopisné a socialní povídky je *Camillo Castello Branco* (* 1826), jenž doznav od narození mnoho křivd od společnosti lidské ze msty často bezohledně tepe společenské neřesti; cynicky mluví v pov. „Amor de perdicao“ (Láska zhoubná) o vlastních předcích, podávaje druhdy místo typů karrikatury, tak že bychom skoro považovali povídku jeho za parodii naturalismu, kdyby thema nebylo děsně pravdivé. Má bystrý zrak pro vady lidí, jimiž pohrdá. (O. p.)

Unsere Zeit 1884. (Shakespeare či Bacon? *Dr. Karel Müller-Mylius.* Č. d.) Šťastnějším byl ve příčině té vynikající anglický biograf a badatel o Shakespeareovi, William Henry Smith, který 7 měsíců po vyjití článku Delie Baconovy napsal otevřený list předsedovi Shakespeareovy společnosti lordu Ellesmereovi s názvem: „Byl lord Bacon spisovatelem dramat Shakespeareových?“ List zavdal podnět k delší půtce o prioritu idee Baconovské, kteráž konečně, hlavně přičiněním Nathaniela Hawthornea ve prospěch D. Baconovy jest rozhodnuta. Pan Smith, jenž dosud žije, byl prvním anglickým Baconianem: nejen že ve prospěch její psal, nýbrž pořádal i přednášky, a bojuje dosud za víru svou se zápalem. List vzbudil sensaci, a již r. 1857. vyšlo nově upravené vydání jeho „Bacon and Shakespeare: an Inquiry touching Players, Play-Houses, and Play-Writers in the days of Elizabeth.“ Svůj názor odůvodňuje takto: O Shakespeareovi víme málo, a co o něm víme, nikterak ho ve spojení neuvádí s jeho dramaty; spisovatel jejich měl tak ohromné vědomosti, jaké jen u Bacona nacházíme; vtip a poesie dramat Shakespeareových jest i Baconovi vlastní; Shakespeare žil ve středu lidí, kteří teprve nedávno jako zvláštní třída vystoupili a byli v opovržení; Shakespeare nevynikal ani jako herec, ani jako spisovatel; ve spisech Baconových a dramatech Shakespeareových nacházejí se výrazy, myšlenky a slovní obraty, které jednomu původci svědčí; že Bacon se svým jménem dramat svých nevydal, příčinou toho bylo, že nebylo zvykem za peníze v literatuře pracovati; ti, kdo tak přece činili, byli v opovržení atd. Také Smith mnoho přesvědčivých důvodův uvádí a ještě r. 1884. vydal doplněk „Bacon and Shakespeare,“ v němž nové výzkumy a zajímavé dopisy předkládá.

Boje chopily se konečně i nepovolané žurnaly, a teprve r. 1863. vyšlý spis „Recollections of a gifted Woman,“ v němž stkvěle v ochranu vzata česť nešťastné Delie Baconovy jejím vřelým zastancem N. Hawthornem, uvedl řád do vášnivého sporu. Baconiany stali se zatím i lidé jako lord Palmerston, Thomas Carlyle, Ralph Waldo Emerson a j.

R. 1866. vyšlo konečně objemné dílo „The Authorship of Shakespeare; by *Nathaniel Holmes,*“ nejdůkladnější dosud v oboru tom práce, významná i pro Shakespearea a literaturu o něm vůbec a pro theorii Baconovskou zvláště. R. 1876. vyšlo vydání třetí na 696 stranách s doplňkem. Kniha podrobena mnohým kritikám a útokům, leč o vyvrácení pokusil se toliko Thomas D. King v knížce „Bacon versus Shakespeare.“

Holmes hledá důkazy hlavně v totožnosti názorův a úsudků v dramatech a pracích Baconových v parallelách. „Kniha tato,“ píše Holmes, „pokouší se

o důkaz netoliko, že W. Shakespeare jemu připisovaných dramat a básní nepsal, nýbrž že je psal Fr. Bacon. Podává kritický přehled života obou mužů, jejich výtvorů, vzdělání, nadání, poměrův a styků osobních, současnosti sporných spisů veršem i prosou, a líčí dále dřívější hry a vydání, nepravá dramata a tak zvané „pravé, původní spisy.“ Podává některá svědectví, že Bacon aspoň některým svým současníkům znám byl jako spisovatel dramat Shakespeareovských a ukazuje, jakým způsobem W. Shakespeare mohl býti považován za jich původce. Jest mnoho skutečností a okolností, které podporují domněnku, že Bacon byl skutečným jich autorem. Přirovnámeli díla spisovatelův oné doby v řeči vázané i nevázané, poznáme, že žádný jiný spisovatel kromě Bacona co do všestrannosti, genialnosti, vědění a mistrovství jazykového nemůže záviditi s Baconem o spoluvlastnictví na dramatech těch. Dílo zkoumá chronologický pořad vzniku dramat a jiných prací Baconových, stanovuje jejich přesné datum, kdekoliv možnosť se vyskytuje, a doličuje, že znamenitější a charakterističtější parallely v témž pořádku se vyskytují a takého způsobu jsou, že vylučují možnosť jiného vzniku, nežli že Bacon sám od sebe si je vypůjčoval. Široce se konečně dokazuje, že obvyklá praxe spisovatelská pro tyto parallelismy žádného vysvětlení nepodává. V celém díle označují se příležitostně parallely a identity s příslušným kommentářem, jakého význam a síla toho kterého místa vyžadují; vedle toho nalézá se tu i 20 stran parallel drobnějších bez kommentáře. Kniha podává konečně některá data obšírná a podrobná, že Bacon byl básníkem, proč skrýval svoje autorství, a o tom, za jakým účelem kdy dramata svá psal. Na konec pak dovozuje, že smysl a obsah jejich jsou v souhlase s ideami Baconovými o těch kterých předmětech. Druhá polovina knihy znázorňuje hlavně parallelismus ve vědeckém a filosofickém myšlení, k účelu, identitu dramat a spisů Baconových ve filosofii i na kritickém stanovisku a měřítku ukázati a tím o důkaz se pokusiti, že charakter a cíl Baconovy filosofie (právě tak jako jeho dramat) v hlavních částech totožný byl s realistickým idealismem novějších i starších spisovatelův o předmětu tom. Kniha připouští dále, že svědectví na základě historických skutečností a biografických okolností zbudované, samo o sobě není konečné a rozhodující v záležitosti této, třeba se zdá sebe významnějším, třeba staví dráhu důkazům pevnějším anebo velikého stupně pravděpodobnosti dosahuje, a že, neníli důkazů přímých, nejmocnější dosažitelný důkaz lze nalézti jen zevrubným kritickým přirovnáním spisů samých, tento pokus pak že dokáže identitu spisovatele dramat tak řečených Shakespeareových a Fr. Bacona.“ Tak píše Holmes o díle svém, a úsudek jeho jest vesměs správný; dodati třeba jen, že práce vyznamenává se nesmírnou obratností, logickou ostrostí, důkladnou znalostí předmětu v celém rozsahu, že jest to kniha, která úžasný pokrok theorie Baconovské pochopitelným činí, ano ji vlastně ponejprv v celosti široce zdůvodnila. (O. p.)

Literarní rozpravy v časopisech.

Albert, In memoriam (Osv. 5.). — **B. M.**, † Ludvík Azengruber (Lit. l. 10.). — **Eichler**, Valentin Bernard Jestřabský, farář a spisovatel (Obz. 9.). — **Fleury-Kuthan**, August Strindberg (Č. Th. 8.). — **Ibl**, Antické látky o novověkém dramatě a českém zvláště (Lit. l. 11.). — **J. R.**, Gramatické novinky (Paed. rozhl. 6.). — **Miller-Konérza**, Několik slov o Gogolovi a kritice občasí Gogolevského (Lit. l. 10.).

— Paris, Literarní ruch v XIX století (Lit. l. 10.). — Petru, Torquato Tasso (Vl. 8.). — Smaha, Mravověda Komenského (Paed. rozhl. 6.). — Štěpánek, Alex. Nikolajevič Ostrovskij (Č. Th. 14.). — Vrchlický, „Frederi Mistral“ (Ned. l. Hl. n. 27/4). — Pavel Bourget jako kritik (Lit. l. 11.). — Bellesheim, Katolické písemnictvo anglické roku 1889. (Lit. Rundschau 5.). — Hansson, Skandinavské písemnictvo (Magaz. 59.). — Janet, Katolická filosofie francouzská v XIX. stol. (Rev. d. d. m. 15/3). — Wodzinski, Současný historický roman polský (La nouv. Rev. 1/4).

Zprávy.

Časopis Matice moravské. Posavádní činnosť Matice moravské dlužno celkem poznačiti za normalní; spolek ten pokračoval na dráze vytknuté tak, jak dovolovaly moravské poměry a hlavně účasť obecenstva. Jest ovšem pravda, že spolek vědecký a literarní nemůže vystupovati okázale — nesrovnávalo by se to ani s vážností úkolu, jaký stanovy spolku takového předpisují — ale právě tento vážný úkol měl by býti sám dostatečnou pobídkou intelligenci moravské, aby účinněji podporovala osvědčený, čtyřicet let trvající spolek, který jest dodnes jediným svého druhu vědeckým střediskem moravským. Mám ovšem také na mysli čilé naše musejní spolky v Olomouci a v Brně, ale vím, že obor působnosti jejich jest přece značně jiný, nežli úkol Matice moravské, která má „podporovati československou literaturu s obzvláštním ohledem na potřeby Moravy vydáváním dobrých spisův anebo přispíváním k tomu.“ Úkol tento jest velmi rozsáhlý a lze ho důstojně prováděti jen tenkráte, když dostane se Matici hojnosť prostředků peněžitých od členstva. Planými řečmi se neprospěje, tím méně podceňováním spolku, který má býti každému Čechu, tím více pak Čechu moravskému drahým. Pražský jeden list napsal o Matici moravské, že jest spolkem nečinným. Byla by to ovšem nepěkná poklona, učiněná spolku, jehož činnosť trvá čtyři desítiletí. Bohudíky nepadají slova ta na sám spolek, nýbrž spíše označuje se jimi politování hodná netečnosť hlavně mladší intelligence moravské, kterou bychom až na vzácné výjimky marně hledali ve členstvu Matice moravské. Dějiny Matice moravské dokazují, že nemívala ustláno na růžích, vždyť počet členů nikdy nepřesahoval čísla 700. Kdyby všechny stavy na Moravě podporovaly Matici tak, jako starší kněžstvo moravské, věru že by Matice mohla míti aspoň 2000 členů. Připomínám jen, kdyby všichni čeští právníci na Moravě a professoři i učitelé — jakož jest jejich povinností — přistoupili k Matici, že by hned počet členů jejích se nejméně zdvojnásobil. Jest otázka: V čem to vězí, že hlavně v posledních letech počet členů tohoto spolku klesl a proč objevuje se v obecenstvu ostřejši soud o činnosti jeho? Odpověď jest nasnadě. Matice moravská musí častěji stýkati se se členy svými, musí častěji než dosud dávati na jevo známky života. Nynější společnosť spočívá na reklamě; i nejlepši věc bez tohoto prostředku zůstává nepovšimnuta. Nezbývá tedy než plouti s proudem všeobecným, což může Matici moravské býti tím příjemnějším, že může si zjednati reklamu důstojnou a vážnou — totiž svůj vědecký časopis. Budiž ke chvále Matice moravské připomenuto, že měla a vydávala již dříve po 12 let vlastní časopis, dle souhlasného úsudku kruhů kompetentních

výborný — za výtečné redakce — ale nepochodila s časopisem tím tak, jak by se bylo mohlo očekávati. — Časopis ten nezničil nedostatek odběratelů[1]) — ale nedostatek vědeckých pracovníků. To byla příčina jeho zániku. Malý byl kroužek těch, kteří v letech sedmdesátých vědou na Moravě se zabývali a následek toho byl, že redaktoři časopisu matičního byli v situaci mnohdy velmi trapné. Chtělili, aby vůbec ročník vyšel, museli psáti nejvíce sami a pracovati bez oddechu. A práce takové normalní člověk při jiném ještě zaměstnání dlouho nesnese. Matice moravská počala tedy vydávati místo časopisu „Letopisy," t. j. každoročně větší jednu práci. Vyšlo jich několik, tak vynikajících, že vzbudily všeobecný zájem, ba některé z nich byly pracemi, že ani podobných v české literatuře posud nebylo. Tím konala Matice moravská zajisté práci záslužnou a ukázala, že na dobré vůli jí neschází, nýbrž jen na členstvu, kterého pořád nepřibývalo. Některé publikace matiční — jako Bartošovy písně moravské — stály spolek bez honoráře 3800 zl. a Matice nákladu toho nelituje, poněvadž tím vykonala čin záslužný, ale obecenstvo činnosti takové oceniti neumělo. — Výbor Matice moravské uváživ všechno a vida, že by pravidelné vydávání objemných prací spojeno bylo v budoucnosti s četnými obtížemi, odhodlal se obnoviti vydávání dřívějšího Časopisu Matice moravské, aby si zjednal častější styky se členstvem a vzbudil tím větší zájem pro spolek nehledě k tomu, že časopisem chce také oživiti literarní ruch na Moravě. — Jest sice pravda, že literarní poměry na Moravě se v poslední době poněkud zlepšily — ale jednostranně. Vědecky pracuje se u nás dodnes velmi málo, daleko méně, než by se pracovati mohlo a mělo. Vždyť jest již na Moravě jen professorů českých přes dvě stě, o ostatních stavech pak ani nemluvím. A zdá se mi, že právě nedostatek vědeckého časopisu na Moravě jest na příčině, že vědecká práce značně vázne; proto vřele vítám časopis Matice moravské, jako sborník, do něhož ukládati se budou nyní po přednosti vědecká pojednání moravských pracovníků. Jest již věru na čase, aby také česká Morava měla stálou vědeckou revue, jež by mohla důstojně se postaviti po bok svým českým družkám, hlavně časopisu českého musea. Že i v Čechách mají podobné mínění, toho důkazem jsou následující slova universitního professora a proslulého spisovatele v Praze: „Myšlenku obnovy časopisu Matice moravské vítám s velikou radostí jakožto nesmírně zdravou a důležitou. Morava má dnes nejlepší český kritický časopis, nechť má také brzy vědecký časopis, dobrý i svěží, a napravuje to, co u nás (v Čechách) se kazí a hyne. Naší nadějí jest, podařili se zříditi na Moravě nové literarní centrum, které bylo by zdravou protiváhou Prahy a naopak. Pak mohl by nastati pěkný a mnohostrannější literarní život." Těmito povzbuzujícími slovy vyrozumívá se dovolené a žádoucí vědecké zápolení mezi Čechami a Moravou. Není v nich ani zmínky o nějakém trhání nebo dvojení literarních poměrů stávajících, nýbrž vyrozumívá se samo sebou, že jako spisovatelé moravští dosud přispívali do časopisů českých, tak budou přispívati i příště; — ale také časopis Matice moravské s radostí přijímati

[1]) Roku 1869. počal časopis Matice moravské vycházeti. Členů spolkových bylo na 300. — Po třech letech vzrostl počet členův — zajisté působením časopisu — na 600.

bude vědecké články bratrů Čechů, čímž by se v skutku rozproudil nový literarní život mezi Čechami a Moravou, který by se jevil také v kritických článcích obou časopisův a který by zajisté přispěl k tomu, že by si učenci v Čechách více než dosud všímali poměrů moravských. Vědecké literarní poměry v Čechách posledními spory bohužel nejsou vyrovnány — zůstalo mnoho nevyřízeno, mnoho věcí osobních — nuže, časopis Matice moravské bude neutralní půdou, kde se budou moci stýkati všichni pracovníci všech náhledů ve společné a klidné práci směřující ku povznesení Moravy. Pravím výslovně ku povznesení Moravy, neboť nový časopis matiční musí míti po přednosti tento úkol. Moravské dějiny v nejslavnějších periodách svých jsou dosud nepropracovány, moravské literarní památky neoceněny, země topograficky méně dokonale prozkoumána, umělecké památky málo známy a nepopsány, archivy jednotlivých měst málo prozkoumány atd., vůbec práce na Moravě jest ve všech oborech literarních tolik, že časopisu Mat. mor. již tímto vytknut jest cíl sice nesnadný, ale záslužný. Časopis tento v přední řadě musí pěstovati Moravica a teprv ve druhé řadě Bohemica. Nastane mu obtížná úloha vypěstovati si na Moravě hojnosť snaživých a schopných pracovníků, kteří by vyplňovali pracemi svými posavádní mezery ve všech oborech, aby někdy bylo možno na základě prací těch podati o Moravě dokonalý a v každé příčině celistvý obraz. Dosud jest to téměř nemožno. Hlavními sloupy časopisu z předu ovšem zůstati musejí oni literarní pracovníci, jejichž články již dřívějším ročníkům časopisu Mat. mor. dodávaly lesku a trvalé ceny. Vůbec bylo by si přáti, aby duch a směr časopisu Mat. mor. zůstal týž, jakým byl v prvních 14 ročnících a také aby se zachovala kontinuita. Starati se pak o nový dorost bude úkolem příštích redaktorů, jimiž budou nejpřednější učenci moravští, řádní členové české akademie věd, pp. mor. zemský archivář *Vincenc Brandl* a gymn. řiditel *František Bartoš*. Když tito všeobecně vážení pánové odhodlali se převzíti obtížný tento úkol, nemám strachu, aby časopis Mat. mor. jejich řízením stal se tím, čím si ho všichni míti přejeme, totiž časopisem s obsahem cenným a vybraným, časopisem, který bráti se bude za určitým promyšleným cílem. Ke jménům Brandla a Bartoše pojí se všeobecná důvěra jak na Moravě tak v Čechách, nuže není pochybnosti, že tato důvěra přejde i na nový časopis jimi redigovaný a že bohdá se nestane, aby i tento opravdově míněný pokus měl naraziti na netečnosť obecenstva a hlavně spolupracovnictva.

Časopis Mat. mor. vycházeti bude od nového roku 1891. čtvrtletně vždy o pěti tiskových arších (1. ledna, 1. dubna, 1. července a 1. října), tak že celý ročník bude obsahovati dvacet tiskových archů. Výbor Matice mor. bude dávati pravidelně časopis tento svým členům za roční podíl, ale při tom, kdykoliv naskytne se nějaká větší cenná práce vědecká, neodepře jí nikdy své podpory, tak že Matice bude časem nákladem svým vydávati i větší díla po spůsobu nynějších letopisů. Na časopis Matice mor. bude lze také se předpláceti.

Končím přáním, aby Mat. mor. v posledním desítiletí na dráze ku svým Abrahamovinám rozkvetla společnou prací všech svých členů na spolek na Moravě nejmohutnější, když jest již spolkem nejstarším. — —*mn*—

Předsedou Matice moravské zvolen Egb. hrabě Belcredi, náměstkem

V. Brandl, pokladníkem V. Nebovidský, jednateli Fr. Kameníček a Fr. Slavík. Členův jest 586, jmění základního 3950 zl., výdajného 207 zl. 42 kr. Zakládající členové složí 100 zl. (nebo po 10 zl. za 10 let), činní 50 (nebo po 5 zl. za 10 let), přispívající ročně 2 zl. Na r. 1890. bude podílem nově vzdělaná „Kniha pro každého Moravana“ od V. Brandla.

Z Prahy. (Pův. dop.) Jmenování první třetiny členův České Akademie J. V. císařem a králem tedy už se stalo a tím Akademie vstupuje v život. Nechať jest požehnáno všecko působení její a ona splní všecky ty krásné naděje a tužby, jež už pouhé jméno její vzbuzovalo v duši každého vzdělance českého v dobách, kdy zřízení její bylo ještě vzdušnou vidinou! Z 33 jmen navržených zemským výborem vybráno jich 19. Vědělo se, že vláda si opatřila informaci svou a soukromý návrh. a proto zvědavosť byla tím větší. Novinářské zprávy, zvěstující už napřed nastávající jmenování toho i onoho muže, který však den na to svého jména nečetl ve „Wiener Zeitungu,“ zamrzely zajisté nejvíce ty, jež měly potěšiti.

Rozumí se, že návrh i výběr zde byl rozmanitě posuzován. Jedni neměli nic pilnějšího na práci, nežli vyhledávati, kolik ze jmenovaných by jich mohlo býti též členy každé jiné Akademie evropské, druzí vyřaďovali a zařaďovali, jiní zas jmenovali muže, kteří by plným právem byli mohli také býti jmenováni už hned na ponejprv, kdyby toho počet první třetiny byl dovoloval. Že někteří v návrhu zemského výboru hledali též pohnutky politicko-strannické, kdož by se divil při dnešní rozvášněnosti politických stran v Čechách? Všechny však překvapilo, že z oboru věd medicinských nebyl jmenován nikdo, ani prof. Albert nebo Tomsa. Proslýchá se, že professoři medicinské fakulty následkem toho se chystají k jakési passivitě vůči Akademii, čehož by zajisté bylo litovati rovněž tak, jako si jest přáti, aby výborným organisováním a horlivou činností odbor přírodovědecký postavili v popředí. Z takovéto „odvety“ věda i národ by měli nejlepší prospěch. Z oboru básnického čekali přemnozí, že také Svatopluk Čech bude vedle Vrchlického se skvíti aneb místo obou že Jan Neruda, jenž podle výroku cizího kritika svými „Kosmickými písněmi“ v překladě německém „odevzdal Evropě navštívenku české poesie,“ bude zástupcem krásné literatury naší mezi akademiky. Uznání, jehož se jmenováním dostalo prof. Gebaurovi, jakož i V. Brandlovi a Fr. Bartošovi, vůbec dojalo mile. Plným právem také zakladatel Akademie, stav. rada J. Hlávka jmenován členem Akademie. Nevydal sice tiskem žádného spisu theoretického, avšak v oboru umění stavitelského vykonal díla, která mu zajišťují nehynoucí památku. Jeho snahy pak a spisy pamětní, týkající se obnovy Karlova Týna, chrámu sv. Barbory, Anežského kláštera a jiných klenotů stavitelského umění staročeského, neupadnou zajisté nikdy v zapomenutí, naopak čím více bude se rozmáhati a tříbiti smysl umělecký v národě našem, tím více bude vzpomínáno s povděkem i těchto zásluh Hlávkových.

Když už mluvíme o umění stavitelském v Čechách, nemůžeme pominouti mlčením, že se chystají některé spisy, jež jistě oživí zájem pro ně u nás; jeden z nich i cizině ukáže v novém, pravdivějším světle, co český duch vytvořil na tom poli, a tím bohdá vezmou za své rozličné legendy zvl. v německých kunstgeschichtách o německém umění v Čechách

bující. Spis tento, jenž bude ovšem opatřen také illustracemi, avšak illustracemi zcela novými, věrně dle originalu pořízenými, připravuje P. Lehner z Karlína. Drobnější spis podobný, avšak prostonárodní, lehkým a poutavým slohem vedený, vydá co nejdříve prof. a konservator J. Braniš v „Bibliothece zábavy a poučení“ vydávané Ústředním spolkem professorským (od května nákladem bratří Šimáčků s novým titulem). Jelikož to bude jediný zatím spis svého druhu a v něm také k stavitelským památkám moravským bude prohlíženo, lze se jistě těšiti na tuto práci. Prof. Braniš, který už v Kutné Hoře byl chvalně činným na tom poli (jmen. též v archaeologickém spolku „Vocelu“), uveřejňuje právě v „Kroku“ pozoruhodný článek o tom, jak by už na středních školách učiteli dějepisu mohlo býti účinně probouzeno a živeno porozumění pro výtvarné umění.

Posléz i P. Fr. Ekert míní svým časem vydati popularní archaeologické procházky Prahou, z nichž ukázky podává v „České politice.“ Jsou psány se zanícením a vzletně, a autor k podobnému spisu dobře jest povolán, osvědčiv se už četnými články v „Čechu,“ „Hlasu,“ „Obzoru“ a j. jakož i zvláště dvojdílnou knihou „Posvátná místa v Praze.“

V krásné literatuře „saisona“ minula a zájem drobí se na různé strany. Po velikém činu literarním, vykonaném od Elišky Krásnohorské překladem Byronova „Childea Harolda“ (jemuž jen přáti by bylo hojnějších vysvětlivek na konci), nejzávažnější novinkou jest nové zdokonalené vydání Danteova „Pekla.“ Bude as poprvé, co Vrchlický některou práci svou podrobil nové přísnější censuře vlastní; každý bude se jen radovati z toho, že ladné terciny „Božské komedie“ budou právě v našem jazyce nyní zníti co nejzvučněji a nejvěrněji. Před časem Vrchlický prý mínil pořiditi z „Božské komedie“ výbor nejkrásnějších zpěvů; ten úmysl stojí za provedení, a básník zavděčil by se jím jmenovitě mládeži a t. zv. širším kruhům, jakož by také přispěl k většímu rozšíření velebásně té, kdyby čtenářům nebylo třeba prodírati se houštím cizích, dnes už nesrozumitelných a nepoutavých zpěvů k místům věčně krásným a slavným. —

Redakce a nakladatelstvo „Poetických besed“ rozpisuje značnou cenu na nejlepší výpravnou báseň s látkou domácí neb slovanskou (lhůta vyměřena do konce února roku příštího); nejmenovaná paní (dle pověsti pí. Neureutrová) pak věnovala 500 zl. v odměnu za nejlepší drama ze života českého. Oba konkursy vzbuzují potěšení u přátel písemnictva, jmenovitě však překvapil úkaz, že i ženy české počínají takovýmto spůsobem zasahovati v rozvoj našeho básnictví. Ten i jiné projevy vlastenecké činnosti pražských dám (zvláštní společnosti a kroužky šíří nár. vyšívání, provozují původní kusy v soukromých představeních ochotnických, národnímu zpěvu vedle české hudby operní zjednávají přístup do salonů atd.) povznášejí ducha zachmuřeného neradostnými zápasy politickými a vlévají v srdce naději a útěchu, že opět zasvitnou českému životu jasnější dnové. Kde mužova energie chabne, tam ženy české bohdá vstoupí v řad a vzpruží svou oddaností, svým zápalem klesající mysl a rámě k nové činnosti. Co dovedou ženy, toho podala vzácný důkaz v Brně „Vesna“ nehlučným zřízením vyšší dívčí školy; v Praze opět Akademie a trh Svatojanský ve prospěch zapomínané Ústřední Matice školské jest toho skvělým dokladem. —

Na „prknech, jež znamenají svět," zkusil své štěstí také Alois Jirásek. Veliká byla zvědavosť, budeli ono přáti jeho „Vojnarce" více než Pippichovu „Slávomamu" neb dokonce Heritesovým „Těžkým stínům." Úspěch prviny byl úplný. — Ještě sice novellista někde si libuje v epické šířce, avšak jiskry dramatického nadání srší odevšad: ze stavby kusu, z povahotvorby, ze zápletky dějové i z dikce. Chvály zasluhuje také ethické jádro v ději, jakož i v povaze jednajících osob patrné; to z našeho lidu ještě nevymizelo a pravé drama také žádné není bez ethického prohloubení. Že pak si hned k prvnímu pokusu spisovatel vybral obrázek života našeho lidu a tomuto tak směle sáhl k srdci, můžeme se nadáti, že tak bude činiti i nadále a podobně jako v povídkách vykreslí nám i v dramatech život lidu v přítomnosti a též minulosti. Nemáť český lid přítele ve světě; jako bájný Antaeus sílu bere jen z rodné půdy. Nechať tedy aspoň písemnictvo skýtá mu útěchy, ať v něm může nacházeti útěchy a posily.

Také Edvard Jelínek zadal už práci k provozování a byla přijata. Nestor pak našeho spisovatelstva, vysoce zasloužilý a neúmorný Josef Jiří Kolár složil nový kus. Rovněž Vrchlický a Stroupežnický novými pracemi dramatickými se ohlásili Národnímu divadlu; proč jenom Svatopluk Čech se mu vyhýbá? S mnohých stran proneseno přesvědčení, že by ho úspěch neminul. Ať jen na drobnou práci ukážeme, „Brejle strýce Tomáše" jsou zdramatisovanou veselohrou, a v básnických pracech jeho plno síly dramatické.

Mnoho se teď zde hovoří o jednom příspěvku „Švandy dudáka." V březnovém sešitě tohoto humoristického poutníka objevila se řada parodií našich básníků s nápisem „Utíkej, Káčo!" čili jak by někteří ze souvěkých poetů českých spracovali thema národní písně této, od Fa Presta. Druhá řada vytištěna v dubnovém a třetí v květnovém sešitě.

Nejsou to však parodie některé určité básně toho neb onoho básníka našeho, nýbrž parodie jejich básnického slohu a každá z nich tedy podává novou variaci na svrchu zmíněné thema. Původce složil tedy na dvacet písní a ballad, jednu zdařilejší druhé a každou stejně zajímavou. Které dáti přednosť, nesnadno říci; ale ze všech snad Zeyerova a J. J. Kolárova jsou nejúčinnější. Též Čech, Vrchlický, Krásnohorská, Neruda jsou mistrovsky vystiženi. Něco tak podařeného nevyskytlo se hned tak u nás. Původce jeví se znamenitým psychologem, neobyčejným znalcem všech manýr našich pěvců, nevšedně vycvičeným veršovcem a jest jistě sám talent básnický.

O původci pronášejí se nejrůznější domněnky, a málo kdo věří redaktoru Ignátu Hermannovi, že skladatelem prý jest jakýsi právník, který posud nic jiného nenapsal než tento první pokus. Pravdě budou bližší, kdož hádají na Svatopluka Čecha a nejbližší asi ti, kdo podezřívají samého pana redaktora z autorství. —

Po delší době ozval se zas jednou prof. Dr. Albert českým článkem v „Osvětě" (v čísle květnovém). Má nadpis „In memoriam" a předvádí gallerii českých professorů medicinské fakulty vídeňské, kteří založili evropskou slávu její. Článek v stručných rysech charakterisuje tak řízně a plasticky povahu každého z nich a je psán tak vroucím, rozmilým slohem i duchem českým, že nebude asi čtenáře, jenž by nevzdychl s námi: Škoda, že prof. Albert stal se tak zdrženlivým v literarní činnosti své vůbec a české zvláště!

Kéž české čtenářstvo brzy zas potěší nějakým plodem neb aspoň plůdkem vzácného ducha a péra svého!

Novinky se oznamují: J. Kober vydá laciné sebrané spisy *Jana z Hvězdy* (asi ve 20 seš. po 12 kr.) a *Lad. Čelakovského* (asi ve 32 seš. po 15 kr.); Dědictví cyrillo-methodějské vydá čtvrtý díl *Kosmákova* „Kukátka"; *Sv. Čecha* „Humoresky, satiry a drobné črty" vycházejí u F. Topiče ve druhém vydání; *Boženy Kunětické* drama „V bludišti" nákl. F. Šimáčka; *Sienkiewicze H.* „Črty uhlem" v překladu C. S. Moudrého v „Kubešově bibl. mor."; *Hulakovského J. E.* „Výbor básní z Kollárovy Slávy dcery" k četbě žákovské na středních školách; Úplný přehled literatury pro mládež (red. J. Dolenský).

Ceny literarní. Cena z nadání Šetkova, uloženého při Svatoboru, připadla letos spisům historickým a literarně historickým. Ku konkursu sešlo se jedenadvacet spisů, z nichž porota, sestávající z pp. professora Dra. J. Kalouska, prof. Dra. Jar. Čelakovského a Jar. Vrchlického, přiřkla cenu 250 zl. dílu *Dra. Bohuše Riegra* „Zřízení krajské v Čechách." — Budoucně připadne cena z nadání tohoto spisům z oboru právnictví a národního hospodářství, vydaným v l. 1884—1890. Žádosti a výtisky konkurenčního spisu přijímá jednatel „Svatobora" V. Vlček na Vinohradech, Čelakovského ulice č. 22. — Cenou prof. V. E. Mourka vypsanou v „Lumíru" poctěn překlad *Poeovy* básně „Eldorado," pořízený Pr. Sobotkou, jenžto z 25 překladův uznán nejzdařilejším. Překlad otištěn v „Lumíru." — Ceny z nadání P. Čermáka Tuchoměřického připadly letos literatuře krásné. Cenu prvou 500 zl. dostal *Sv. Čech* za „Nové písně," druhou 250 zl. *Jar. Vrchlický* za „Hořká jádra" a třetí 150 zl. *Julius Zeyer* za sbírku „Z letopisů lásky." V pětičlenné porotě zasedali: Fr. Bílý, B. Čermák, Dr. Jos. Durdík, Truhlář a Zákrejs. V úvahu vzato 154 děl básnických. Že ze 153 děl uznána sbírka tak ubožácká za ceny hodnou, jako jsou „Hořká jádra" Vrchlického, jest charakteristické buď pro naši literaturu anebo pro porotu „Svatobora." Poněkud vysvětluje se to nepochopitelné rozhodnutí tím, že stalo se většinou jednoho hlasu! — Cenu 250 zl. na nejlepší báseň epickou, váženou z dějin českých nebo vůbec slovanských, věnovala nejmenovaná dama pro „Poetické besedy," jež ji vypisují do 28. února 1891. Rozměr básně: nejméně 4 archy, nejvíce 8. — Tři ceny na skladby sborové vypsal pražský „Hlahol." Za sepsání vhodných básní požádáni pp. Sv. Čech, Ad. Heyduk a Jar. Vrchlický; básně ty budou uveřejněny počátkem června v „Lumíru." — Ke konkursu o ruskou cenu 1000 rublův a o cenu Grabowského 2000 zl. polských za nejlepší drama z dějin slovanských, zadáno bylo ředitelství Nár. divadla pět her. Do poroty zvoleni: Dr. Jos. Durdík, Kolár J., Kuffner a Vrchlický; člena pak pátého vyšle družstvo Nár. div.

Musejní spolky brněnský a olomoucký hodlají vydávati novou topografii moravskou společným nákladem. Přípravné práce k povšechnému oddílu se konají. Brněnský spolek má knihovnu o 1289 číslech s 1617 svazky. Jmění zbylo na r. 1890. 95 zl. 56 kr.

Rusko. Veselohra hr. *Lva N. Tolstého* „Ischitrilis" (Zchytrali) či „Plody prosvěščennago vremeni" (Ovoce osvícené doby) po-

volena censurou a dávána v Carském Sele k dobročinnému účelu s pěkným úspěchem. Popularně-vědecká kniha o fysiologii s názvem „Obščaja fisiologija duši“ od *A. Hercena* vydána nákl. F. Pavlenkova v Petrohradě: *A. N. Pypina* „Charakteristiki literaturnych mněnij od 20-ch do 50-ch godov“ vyšly ve druhém, opraveném a doplněném vydání (cena 3 ruble 50 kop.), kdež autor jedná o romantismu Žukovského, o Puškinu, národnosti officialní, o skepticismu Čaadajeva, o slavjanofilství, Gogolu i Bělinském; „Puškin v portretach“ slove kniha *Sig. Librovîče* (cena 3 ruble), obsahující 70 illustrací vedle různých dat; „Polnoje sobranije sočiněnij Dmitrija Vas. Grigoroviča“ v 10 svazcích [1843.—1889.] (cena 15 rublův) obsahuje vedle dvou podobizen všecky spisy předního romanopisce; „Polnoje sobranije sočiněnij Gončarova“ dospělo ke sv. 9.; „Polnoje sobranije sočiněnij Gribojedova“ pod redakcí Šljapkina vyšlo ve 2 sv. (cena 5 rublů); N. S. Lěskova „Sobranije sočiněnij,“ jehož vyšel sv. 9., vyjde v 10 svazcích (cena 20 rublův); *Kot-Murlyka,* známý fantastickými „pověstmi, pohádkami a povídkami,“ v nichž druhdy spiritismus hraje velikou úlohu, vydal čtvrtý svazek týchž a veliký roman „Temnyj puť.“

Polsko. Polák *Grabowski,* jenž nedávno zemřel v Paříži, odkázal 100.000 fr. na postavení pomníku císaři Alexandru II. ve království polském, a 500.000 fr. na vydávání slavjanofilských novin v Paříži, v jazyku polském, ruském, českém a srbsko-charvatském. — V Petrohradě objeveny zlomky starého rukopisu polského, jenž obsahuje části sebraných kázaní, jsa dokladem nejstarší spisovné mluvy polské (z 13. stol.).

Francie. Při pařížské fakultě bohoslovné založena neznámou dárkyní „Fondation Hugues,“ ze kteréž ob rok má udělována býti cena 2000 fr. za díla apologetická pojednávající o poměru víry k novým výzkumům vědeckým. První úkol naznačený samou zakladatelkou jest: vyšetřiti poměr mezi moderním pojmem o všemmíru a mezi Zjevením co do kosmologie, co do nauky o Vykoupení a Vtělení. — Léon Taxil a abbé Fesch chystají nové dílo: Le martyre de Jeanne d'Arc. — Henry de Riancey, A. de Riancey a A. Rastoul vydali 12. svazek obsáhlého díla „Histoire du monde“ od počátku světa, psanou v duchu Bossuetova pragmaticko-filosofického názoru na dějiny. — Abbé Vigouroux chystá obšírnou Histoire sainte depuis la création jusqu' à la ruine de Jérusalem. — Spolupracovník „L'Indépendance“ Roger-Ballu shrnuje zásadu svého názoru na umění v tato slova: „Nenáležím k žádné škole, připouštím všechny směry, neodsuzuji žádného principu ale chci, abychom náleželi své době.“

Italie. Nový obzor literarní a umělecký hodlá v Empoli vydávati Macry-Correale pod názvem: „Il nuovo ideale.“

„Südslavische Revue“ počala březnem vycházeti ve Vídni za redakce Kam. Zajčiće Todorova a A. Dokuzoviće. Podává články dějepisné a národopisné i literarní o vzájemnosti Jihoslovanův i také německé překlady básníkův jihoslovanských.

Japonské knihovny až do roku 1872. záležely pouze z knihoven školských a z městských půjčoven. Tehda založena velká ústřední knihovna v Tokio, která nyní čítá 215.988 svazků v řeči čínské a japonské, 37.144

v řečech evropských. Z důchodu státního věnuje se knihovně asi 5000 svazků ročně.

Několik slov o písemnictví australském. (O.) *B. L. Farjeon* narodil se arciť v Anglii, byl tam také vychován, v Australii jenom několik málo let ztrávil, ale první jeho práce uveřejněny byly v australských časopisech, a hrdiny romanů svých po většině béře také z tamějšího ovzduší, proto i jeho sluší zařaditi mezi spisovatele „nové Anglie.“ Povídek a romanů jeho vyšlo již velmi mnoho, z nichž tuto jen některé uvádíme: „Devlin the Barber,“ „The duchess of Rosemary Lane,“ „The Blood White Rose,“ „The House of white Shadows,“ „Grif“ atd.

Edward Jenkins narodil se 28. července 1838 v Bangalore ve vých. Indii. Nějaký čas žil na Maltě, v Anglii a konečně dostal se do americké Kanady. Při vypuknutí občanské války vrátil se do Londýna, kdež se počal obírati studiemi socialistickými, věnuje hlavně pozornosť vystěhovalectví a vzájemnému poměru, ve kterém jednotlivé osady stály k Velké Britanii. Stal se zakladatelem tak zvané „Vystěhovalecké ligy.“ V průvodě George Greye, také člena dotčené ligy, odebral se do Nového Zealandu, by tam hájil anglickou osadnickou politiku. Své názory reformatorské uložil v práci nadepsané „Ginx's Baby.“ Práce tato spolu s jeho „Little Hodge“ a „Lord Bantam“ činí trilogii, v níž líčí strasti a slasti dítěte městského dělníka, venkovského pracovníka a konečně dítěte z urozeného rodu tak dojemně a spolu tak humoristicky, že není Angličana, jenž by trilogie té neznal. „Ginx's Baby“ přeloženo jest do všech téměř evropských jazyků, jen ne do češtiny! Jeho „Blot on the Queen's Hand“ v několika nedělích rozprodáno bylo přes 100.000 exemplářů. Z jiných prací jeho ještě uvádíme „The Devil's Chain“ (nestoudně drahé!), „A Paladin of Finance,“ kteroužto povídku „Academy“ (časopis anglický) prohlásil za nejlepší povídku o Francii od Nefrancouze kdy napsanou; a konečně „A Week of Passion“ (Týden vášně) a „A Secret of two lifes“ (Tajemství dvou životů).

Pí. *Couvreurová,* jež se za svobodna nazývala Miss Jessie Huybersová, narodila se v Tasmanii, odtud její pseudonym „Tasma.“ Pí. Couvreurová o dvanácti již letech počala uveřejňovati v australských časopisech črty a povídky. Odebravši se do Evropy pořádala v Paříži v zeměpisné společnosti tamější přednášky o Australii, přispívala také pracemi do „Nouvelle Revue.“ Tak tři léta provdala se za znamenitého belgického žurnalistu Couvreura, s nímž žije v Bruselu. Z prací jejích posledních uvádíme „A Sydney Sovereign,“ „Uncle Piper.“

H. B. Marriott Watson, jenž jest representantem liter. Nov. Zealandu, narodil se r. 1863. v Melbournu. R. 1885. zavítal do Londýna, kde zahájil svou literarní činnosť v časopise „Punch.“ R. 1887. přinesla Longmanova „Magazina“ jeho roman „Marahuna,“ jenž se velmi líbil.

Edmund Stansfeld Rawson narodil se ve Wastdalu v Cumberlandu a jest nyní jedním z nejpopularnějších „squatterů“ (t. j. majitelů stád, osadníků, farmařů) queenslandských. Poměrně nejméně ze všech australských spisovatelů píše, jsa příliš zaměstnán pracemi na své stanici „The Hollow.“

Philip Mennell narodil se v Newcastle-on-Tyne, potom se vystěhoval do Victorie, strávil několik let v „bushích“ (t. j. v australských křovinách)

a teď jest žurnalistou. Kdo se chce obrniti proti všem skaliskům a útesům, jež hrozí každému vystěhovalci do Australie, nechať si přečte jenom jeho črtu „New chums“ (asi po česku „nový soudruh,“ nováček).

O ostatních spisovatelích nemohli jsme se dopíditi žádných určitějších dat.

Co se poesie týká, nekvete tak v Australii jako povídka a roman. Ne že by snad nebylo poetův, ale produkce jejich jest více rázu imitativního nežli původního. Kromě některých prací *Douglasa Sladena,* jehož jsme uvedli mezi romanopisci, všickni ostatní poetové (Australané čítají jich na 120) jsou jenom nápodobiteli. V pracích svých napodobují Longfellowa, Lamartina, Wordswortha, Musseta, nedávno zemřelého Browninga, Swinburna. Walt Whitmana. Nejšťastnější ještě mezi nápodobiteli, poněvadž se snaží nápodobiti právě Browninga a Whitmana, jest *Adam Lindsay Gordon,* jenž roku minulého v Londýně u Müllera vydal souborné vydání svých básní (The Poems of Adam L. Gordon). „Básník Centaurů,“ tak mu přezděli v Anglii, jest tam velmi oblíben, věrojatně pro mohutnosť a hloubku citu, jež činí básníka — básníkem. Nad to Gordon vedl a také opěvá volný, svobodný život, život pastýřský v ohromných samotách australských; Gordon jest básníkem „bushův“ a z té příčiny jest také národním australským básníkem.

Vedle Gordona přední místo mezi básníky australskými zaujímá *Henry Clarence Kendall.* Kendall jest především umělcem formy, a to nepopíratelným. Kendall jest samá harmonie, samá něžnosť a zádumčivosť; kdežto Gordon, bychom se tak vyjádřili, jest dramatem, Kendall jest elegií; onen jest činem, tento slovem. Ale ani jeden ani druhý již nežije. Gordon zemřel r. 1870., Kendall r. 1882. A přede dvěma lety zmizela také třetí nejjasnější hvězda s básnického obzoru australského, totiž *Alfred Domett.*

Ze žijících básníků zmínky zasluhují: *Patehett Martin* (z jehož studií tato stať čerpána), jmenovaný již *Douglas Sladen, James Brunton Stephens, George Gordon, Mao-Crae, Holdsworth* a *Garnett Walch.*

Bruntonovi Stephensovi rozhodně mezi žijícími básníky australskými palma náleží. P. Martin vypravuje, že jednoho dne dostal po poště rukopis od jakéhos Queenslanďana. Otevřel jej; byla to báseň, velmi pěkná, „Mute Discours“ (Němý hovor). Honem ji uveřejnil a „dnes,“ praví, „chovám rukopis ten jako vzácnou reliquii, neboť jsem přesvědčen, že dnes anebo zítra budou se po něm jako po vzácnosti sháněti bibliophilové.“ Holdsworth jest jemný básník, snílek; Martin (jenž mimochodem řečeno ve všech oborech liter. pracuje) jest neobyčejně citlivým a duchaplným, Sladen víc' objektivním.

Celkem v literarní činnosti Australanů pozorovati neobyčejnou životní sílu, jež harmonuje výborně s povšechnými poměry té země.

Tužby a přání z obecenstva. Durdíkovo dílo „O poesii a povaze lorda Byrona“ jest již rozebráno; vzhledem k překladu Childe Harolda od El. Krásnohorské bylo by nové vydání díla toho žádoucno. — K opětovaným stížnostem na sprosté urážky úcty sv. Jana Nep. v „Nár. listech“ (129.) od feuilletonisty △ podotýká se, že tou značkou znamenával se *Jan Neruda* (!).

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 7.

Karolina Světlá.

Kritická studie. — Napsal *L. Čech.*

Úvod.

Jest věcí přirozenou, že obdivujíce se dokonalým výtvorům všeliké práce lidské toužíme i poznati a seznámiti se s původcem samým výtvorů nás bavících, nám milých a příjemných. A tento obecný postup v nejužším kruhu společenském od díla k původci nastoupila i vědecká kritika. Jako zájem náš neutkvívá jedině na uměleckém díle samém o sobě nýbrž přenáší se i na osobnosť umělcovu, vědecká kritika neobírá se jen studiem a rozborem umělcova výtvoru, nýbrž vtahuje v obor svého studia i zkoumání o umělci samém. K živlu aesthetickému vývojem samým přidružil se živel psychologický, ba i sociologický. Život umělcův od nejútlejšího mládí do nejmenších podrobností ode drahných dob jest zajímavou četbou, a delší kratší biografie vždy již tvoří oblíbenou část studia literarního. Vědecká kritika však se nespokojuje pouze s líčením zajímavých i nezajímavých událostí života velkého muže nýbrž předpokládajíc, že jakékoli dílo a ovšem i souhrn děl jest výronem schopností umělcových a zároveň jeho idealu, snaží se postoupiti od výtvorů k původci a na základě zvláštností a vlastností díla aesthetickým rozborem získaných a zjednaných vyměřiti slovy vědeckými a přesnými veškerou duševní organisaci umělcovu a sestrojiti takto pokud možno úplný obraz zvláštního individuelního duševního života umělcova, přistupujíc až k fysiologickému základu a výkladu duševní osobitosti jeho. Podjati se úkolu takého na př. u spisovatele jen ze spisů samých, jest zajisté práce obtížná; i jest na snadě, že veškeré životopisné údaje, pokud se neobmezují na pouhé letopočty, mohou býti velice vítaným pramenem studia podobného, a závažnosť autobiografií a různých memoirů tímto nad jiné se vysvětluje. Ve příčině této známé »Upomínky« K. Světlé jsou pramenem nad jiné vydatným. Ale že »Upomínky« tyto nejsou dokončeny a že jinak podrobnějšího životopisu znamenité ženy této není, toto studium duševní organisace spisovatelčiny z větší části se musí obmeziti na opatrné a střízlivé závěry ze spisů jejích.

Sociologický živel v kritiku vědeckou uveden byl Tainem, jehožto názor však právem všeobecnému se netěší souhlasu nýbrž jednostranným jsa jen částečnou platnosť má. Máť Taine za to, že duševní

činy, tudíž i umělecké výtvory, jsou jedině výplody vlivů, jež mají na člověka plémě, okolí a okamžik, a že dlužno studovati tu kterou dobu, to které prostředí, abychom si vysvětlili vznik díla uměleckého. Taineovo zneuznávání veškerého osobitého podílu umělcova na jeho tvoření nejen od umělců samých, nejrázněji od Zoly, bylo odmítnuto, ale i u kritiků samých nesouhlasu se dočkalo. Tak Hennequin pádnými doklady, zejména za novější doby úzkého mezinárodního styku a plemenného pomísení doložil nepřijatelnosť principu Taineova, ale zase jednostranně sociologickému rozboru připisuje pouze studium toho prostředí, na něž umělecké dílo mělo vážný vliv, tak že tedy studiem tímto můžeme nabýti vědomostí o psychologické organisaci těch lidí, jež výtvory jistého umělce uchvátily, jimž se líbily, jelikož výtvory určité individualní organisace duševní útulného a laskavého přijetí dojíti mohly jen zas u organisací příbuzných. Proti tvrzení tomu Guyau v díle svém »L'art au point de vue sociologique« vážné činí námitky; jednak lidé v dobách prázdně neradi se ponořují v zaměstnání podobné tomu, jež tvoří základ a podstatu jich obvyklé činnosti, což Hennequin sám částečně připouští, uváděje na př. zálibu dělníků pro dobrodružství vybájeného vznešeného světa, zálibu osob jinak zcela prosaicky smýšlejících pro historky romantické a sentimentalní, zálibu měšťáků pro venkov, lidí klidných a chladných pro hudbu vášnivou a j.; mimo to vkus obecenstva jisté doby není vždy přesným výrazem jeho povahy v té době: ke konci století minulého se líbily selanky, sentimentalnosti, frivolnosti, mluvilo se o pastýřích a pastýřkách, duších něžných a citlivých, ale blížily se revoluce a hrůza.[1]) Tak tedy i tvrzení Hennequinovo jen částˇ pravdy může míti, a otázka o vztahu mezi prostředím a geniem jest nanejvýš složitá. Tím složitější ještě u národa, jakým jest národ český, kde po dlouhou dobu umělec, hlavně básník, nečerpal často ideí z prostředí svého, nýbrž buď odjinud buď sám ze sebe a teprv ideje tyto mezi své současníky vnášel, mezi nimi je šířil, jim je učil, tak že v pravdě společnosť svoji teprve přetvořoval. Národové a společnosti takové jasně dotvrzují Guyauovu theorii, že genius stvořuje prostředí nová neb aspoň nový stav prostředí, že tedy znakem jeho jest initiativa a invence, ne ovšem jakožto tvoření z ničeho, ale jakožto nový soubor předchozích údajů. Přidržuje se tu principů sociologa Tardea, dle něhož celý svět poslouchá dvou sil: nápodoby a novotvorby (l'imitation et l'innovation). Ale jestliže Guyau k novotvorcům (les novateurs) počítá genie a k opakovačům (répétiteurs) obecenstvo, zapomněl na složitější rozdělení

[1]) Guyau příkladem uvádí i Zolu. „Za našich dnů cizinci by měli zvláštní mínění o Francii soudíce o ní dle úspěchu Zolova. „Jaký to národ mravů prudkých!“ mohli by říci (a říkají tak vskutku). A my zatím máme zálibu v historkách prudkých, poněvadž jsme národem jemným, všeobecně jemným. Jsme jako děti, které se kochají v báchorkách hrůzyplných. „Jaký to národ vášní silných, ohromných, nepodajných a osudných, jaká to síla přirozenosti nebo jaká utkvělá představa!“ Ne, ne, jsme národ lehkovážný, s vášněmi často povrchními, jako oheň slámy; naše ideje jsou na neštěstí velmi málo stálé, zejména v politice.“ („L'art au point de vue sociologique,“ str. 41.)

národnostní. Genialní umělec utvořil nové prostředí nebo nový stav prostředí u jistého národa, ale opakovačem jeho stane se také spisovatel jiného národa, jenž ne překlady, ale výtvory samostatnými dle vzoru genia cizího svoje prostředí usiluje přetvořiti. Tu sociologické zkoumání se stává ještě složitějším a namítá se i s této stránky nejen otázka po originalnosti, nýbrž neli o samém pojmu genia, jejž kritikové, hlavně francouzští, vždy předpokládají,[1]) aspoň otázka o národním významu spisovatele a o jeho významu světovém. Otázka tato jako jest nevyhnutelna pro pravdivé posouzení u mnohých našich spisovatelů, nad jiné v ostré světlo se staví u Světlé z mnohé příčiny, i z aesthetické při úvaze o realnosti osob jí kreslených, nač Světlá jak známo takovou klade váhu, i ze sociologické při úvaze o vztahu mezi ní a současným prostředím. Jelikož tedy po našem soudu i Taine i Hennequin i Guyau částečnou mají pravdu, sociologický rozbor těchto otázek má se dotýkati: 1. o vztazích mezi předešlým prostředím a spisovatelem; 2. o vztazích mezi cizím prostředím a spisovatelem; 3. o tvůrčím významu spisovatelově; 4. o působení jeho na současníky.

Sociologický a hlavně psychologický rozbor má spočívati na rozboru aesthetickém. Tu rovněž není souhlasu. Proti aesthetickému odhadování, posuzování a odsuzování, chválení a kárání, umělci již dávno jednomyslně vystupují, ale v novější době i Hennequin proti podobnému rozboru aesthetickému se vyslovuje a požaduje od vědeckého kritika jen odpověď na otázky, co (totiž jaká hnutí mysli, emoce) dílo umělecké vyjadřuje, a jakými prostředky je vyjadřuje; mají se tudíž předně aesthetické emoce udati, rozděliti, roztříditi a potom určiti jich síla (intensita), a za druhé udati prostředky vnější (zásoba slovní, skladba, dikce, ton, komposice) a vniterné (obsah — ideje, themata, osoby atd.). Že díla se nemají posuzovati, odůvodňuje tím, že nelze prý najíti objektivního kriteria v uměleckých výtvorech, že chválení nebo hanění se děje pouze dle mínění, tedy známé: de gustibus non est disputandum. Ale zajímavé jest přiznání jeho na str. 208., že není kriteria děl, stejně intensivních city a stejně dokonalých výrazy. Nuže kdo má odhadovati a jak se má odhadnouti, že jistá díla jsou vůbec intensivní a dokonalá, a nad to, že jsou stejně intensivní a dokonalá. I cítí Hennequin přece toho potřebu a odkazuje proto takovéto odhadování »aesthetice čisté a kritice literarní« (c'est là la tâche de l'esthétique pure et de la critique littéraire, str. 21.), kterouž tedy různí od kritiky vědecké, ač výsledky aesthetického rozboru zrovna jako výsledky rozboru psychologického a sociologického přispívati mají nejen ku dotvrzení theorií vědami oněmi nabytých, ale i k jich rozšíření a obohacení, vzbuzujíce a dávajíce tytýž nové náměty k příslušnému vědeckému

[1]) Dle Zoly říkával prý Taine svým posluchačům: „Co se pravidel týče, platí jen dvě: první, které radí, naroditi se geniem, to jest věc vašich rodičů, po tom mi nic není; druhé, které radí mnoho pracovati, abyste umění své dokonale ovládali, to jest zase vaší věcí, a mně po tom také nic není.“ (Meshaines, Taine jako umělec.)

zkoumání a stojíce k nim vůbec v poměru zvláštního ku všeobecnému. Jakým právem tedy toto různění? Jestli aesthetika vědou, určujíc podstatu krásna — a Hennequin sám přece praví, že všechny předměty vědecké kritiky mají vlastnosť společnou, »aby byly krásnými a dojímaly« (à être belles et à émouvoir) — lze zákonů jejích užiti na posuzováni předmětů za krásné vydávaných. Možná objektivnosť aesthetické kritiky stojí nebo padá s možností aesthetiky jako vědy, kteréž ani Hennequin nepopírá. V kolísavém užívání slova krásna na označenou nejrůznějších pojmův a v nejasném pojímání účelu umění spočívají nedorozumění tato. Nelze tu šíře rozkládati otázky této, avšak k objasnění kritického stanoviska, dle něhož rozebírati budeme spisy Světlé, budiž naznačeno, že za mylný pokládáme výměr. jakoby účelem umění básnického bylo vytvářeti jen krásno, pokud jím rozumíme krásno ve smyslu obsahovém, jakoby tedy na př. jen krásné děje, krásné osoby atd. mohly předmětem býti děl básnických. Veškeré kategorie aesthetické a tudíž i ošklivo aspoň ve formě charakteristického ode dávna přístup mělo do chrámu umėn, a na předním místě umění básnické tak úzce souvisí se životem, ovšem životem celým, beze všech těchto kategorií nikdy se neobcházelo, pokud ovšem nejvlastnějším kouzlem svých libých účinků, čilou živoucností bylo obdařeno. Jinak tomu ovšem jest, máme-li na zřeteli krásno formalní, kteréž jest podmínkou nevyhnutelnou, bez které vůbec díla uměleckého býti nemůže. Ale za to vždy jest úkolem umění, aby dílo umělecké veškerým svým činem a stavem působilo rozkoš, a čím vznešenější a dokonalejší jest předmět aesthetické činnosti duševní, tím dokonalejší rozkoš se vzbuzuje. K tomu ovšem na prvém místě a bezprostředně city a emoce uměleckým dílem vzbuzené dopomáhají; avšak i myšlenky a filosofické názory, kterými básnické dílo jest prodchnuto, vedeno a řízeno, jímavý účinek díla uměleckého podmiňují. Čím tyto se pravdě blíží více, tím větší jest i skutečná rozkoš z díla samého, jelikož souhlas vždy libě působí. Ale jakož vůbec zahalena jest před námi v mnohých kusech pravda skutečná, jakož teprve po pravdě se pídíme a k ní spěcháme, jakož relativní jest vědění naše a sporné v tak častých případech, tak ovšem s této stránky a s tohoto stanoviska následuje nejen rozmanité pojímání světa různých spisovatelův, ale i rozmanitá posuzování a různá obliba téhož spisovatele u lidí rozmanitého světového názoru. Avšak tu na umělce již nedívám se s pouhého stanoviska uměleckého nýbrž i filosofického, k němuž tytýž i moralista a sociolog přidružiti se musí se zřetele blaha společenského, národního, všelidského. Přes to všechny úvahy tyto v aesthetické kritice musí místo zaujímati: tam, kde spisovatel se octne v rozporu s pravdami na jisto postavenými, vzbudí nelibosť aesthetickou, v otázkách pak sporných vývody souhlasné nebo nesouhlasné majíce zatím platnosť relativní, aspoň v mnohé příčině přispěti mohou k osvětlení a objasnění problemu. Neztrácí tudíž ani aesthetickým odhadováním kritika svého vědeckého rázu; mimo to srovnáváním jistého díla uměleckého s vý-

tvory předchozími a konečně i jak Hennequin sám dí s typem průměrným (un type moyen du genre) — tedy přece jakási poetika — k odhadování a oceňování na základě vědeckém vybízí.

S obmezením a vysvětlením tuto podaným chceme kritickou studii svoji rozděliti ve tři části: v rozbor aesthetický, psychologický a sociologický.

I. Rozbor aesthetický.

1. Theorie romanu Karoliny Světlé.

George Sand v »Histoire de ma vie« vyznává, že neměla sebe menší theorie romanu, když psáti začala, a že vůbec žádné neměla, kdykoli chuť psáti roman do rukou jí vtiskla péro, že však instinktivně a nevědomky všeobecně sledovala theorii, kterou v onom spise vykládá. »Dle této theorie roman byl by dílem poesie i analysy. Bylo by tu třeba pravdivých situací a pravdivých i realních charakterů kupících se kolem typu určeného k tomu, aby rozluštil hlavní cit neb ideu knihy. Tento typ představuje všeobecně vášeň lásky, poněvadž skoro všechny romany jsou historie lásky. Dle ohlášené theorie (a tuto počíná) jest třeba idealisovati tu lásku, následovně tento typ, a nebáti se dáti mu veškerou mohutnosť, po níž touhu máme v sobě samých, nebo veškeru bolesť, jejíž zranění jsme viděli nebo cítili. Ale nikterak nesmíme svrci jej v náhodu událostí: zemříti musí nebo triumfovati, i nesmíme se báti dáti mu výlučnou závažnosť v životě, síly vynikající nad všednosť, půvaby nebo strázně, které překročují naprosto obyčejnosť věcí lidských, ba i poněkud pravděpodobnosť připuštěnou většinou intelligencí. Zkrátka idealisování citu, který tvoří obsah, kdežto umění vypravovatelovu se ponechává péče postaviti tento obsah v podmínky a rámec reality dosti smyslný, aby mohl vyniknouti.« Lépe sotva dá se správně vystihnouti theorie romantického idealismu jakožto směru literarního, ale lépe také se nedá s jistými doplňky, což vše ovšem později vysvitne, charakterisovati a vytknouti umělecká činnosť a umělecký význam naší K. Světlé. Theorie, jakou básník skládaje svá díla a romanopisec tedy své romany, vědomě či nevědomě se řídil, vyplyne ovšem z rozboru jeho děl a dá se potom dodatečně sestrojiti. Této práce zdálo by se budeme zbaveni, když spisovatel sám theorii, kterou se spravoval, vyloží, jak Světlá učinila ve svých »Upomínkách« a sem tam i ve svých spisech. Tu nastává otázka, srovnati, zda skutečně theorie spisovatelem vyložená odpovídá praktické činnosti jeho, zda snad na př. nevystihl v umělecké své činnosti úkolův uměleckých lépe nežli ve svých theoriích, jak již skutečně Goethe o Schillerovi pověděl.

Jest nám tudíž podati ještě před vlastním rozborem aesthetickým Světlé theorii romanu, jak ji sama konstruovala neb aspoň naznačila, a upozorniti na jisté názvy, jež v různých dobách nekryjí pojmů stejných. Neboť theorie Světlou naznačená, jak z věci samé vyplývá a jelikož to nebylo jejím úmyslem, není ovšem úplná. I všechny

její romany jak zřejmo bude, jsou rovněž historie lásky a idealisování její děje se také na úkor samé pravděpodobnosti, jakkoli Světlá proti mínění tomu hned na počátku činnosti její umělecké pronášenému se brání, poukazujíc k tomu, že skutečně mezi lidem naším dobré a idealní povahy nalezla. Ale toť ovšem záměna různých dvou věcí a při vlastním rozboru otázkou touto se budeme obírati. Světlá romany své prohlašuje za psychologický a socialní. Tak praví v závěreční poznámce ku Frantině, že hledala mezi lidem typy, v nichž by se mravný, náboženský i socialní ráz doby jejich nejjasněji zobrazil. V »Upomínkách« pak přímo dí, že »za kronikáře vnitřních (těchto) dějin jsou povoláni romanopisci; jim přísluší je sledovati, studovati a otázky socialní a psychologické, kterým v nich přišli na stopu, zahalené v roucho umělecké fikce před obecenstvem rozlušťovati« (»Osvěta« 1874, str. 19.). Jakýsi roman psychologický a socialní Světlé tanul tedy na mysli. Ale ne roman socialní či jak mu říkají právě na rozdíl od romanů Sandových sociologický, jehožto úkolem jest studium života ve společnosti, nýbrž socialní roman Sandův, který ovšem otázky a problemy socialní uvádí na přetřes a je jakožto these rozlušťuje a řeší, ve kterém ovšem osoby nejsou víc uzavřeny — jak dí Brunetière — v úzký kruh rodinný, ale jsou v stálém styku s předsudky, tedy se společností, jež je obklopuje, a se zákonem, tedy se státem, přes to zůstávajíce čistými symboly. Uhlídáme později, zda bude nám možno Světlé činiti tutéž výtku, kterou Zola učinil Sandovi, že totiž mluví jen o »událostech, které se nikdy neudály, a o osobnostech, kterých jsme nikdy neviděli.« Ale ani romanu psychologickému nesmíme rozuměti ve smyslu nynějšího romanu analytického, nýbrž v onom starším smyslu, kde se věřilo, že k vyznačení charakteru postačí vytvořiti jedinou snahu, jediný ovládající rys povahy a přivésti jej ve styk s rozmanitými událostmi v životě, ač ve skutečnosti v bytosti živé není jen snaha jediná, a vítězství snahy převládající v každém okamžiku jest jen výsledek zápasu mezi všemi vědomými i nevědomými silami duševními.

I u Světlé řekněmež starší roman dramatický (roman d'avantures), kde se klade na zajímavosť a napínavosť děje hlavní váha, převládá, ač Světlá ovšem vedle tohoto děje vnějšího i ději vnitřnímu pozornosť věnuje, ale vždy jen onen hlavní rys povahy (caractère dominant) v popředí stavíc bez ohledu na veškerý duševní život jednotlivcův.

K tomu dodejme ještě místní a národní ráz spisů jejích, kteréhož dosíci hleděla tím, že jak praví ode dávna instinktivně konala úlohu, kterou za příčinou veliké proměny v duševním životě všech národů evropských Dr. Virchow ukládá vědcům, aby totiž »vynořovali« upomínky všech starších lidí a sdělení jejich přenášeli do velikých hlaťových tvarů vědy, by lidstvo nynější budoucím věkům podrobnější a úplnější po sobě zůstavilo zprávy, než nám zůstavili Římané. (»Osvěta« 1874, str. 17—18.)

Tím obmezivše již předem význam psychologického a socialního romanu Světlé ocitáme se u nového znaku a požadavku, který Světlá na roman klade a kterému ve svých spisech vyhovovati hledí. Dle ní totiž roman má býti odleskem národní naší individuality a má se v něm zrcadliti zvláštnosť ducha českého. Svérázný český roman tane jí tedy na mysli. Vedle toho u Světlé lze nalézti silné živly realistické. Dle ní roman má míti »krásu za roucho, pravdu za základ« (»Upomínky,« »Osvěta« 1874, str. 280.); v některých spisech svých jako ve »Frantině,« »Na úsvitě,« »Ještě několik archů z rodinné kroniky« velký důraz na to klade, že romany tyto se zakládají na skutečných faktech, což v »Upomínkách« na dále dotvrzuje i o spisech »Několik archů z rodinné kroniky«, »Poslední paní Hlohovská,« »Zvonečková královna,« Černý Petříček,« »Drama sbořeného domu,« »První Češka,« »Jitřenka,« »Ten národ,« »Nemodlenec.« Realistickým ponětím zajisté se vyznačuje i její soud o umění hereckém: »Často jsem se nad tím zamyslila, proč sluje to na divadle pěkným, co se v životě nazývá a odsuzuje co přepjatosť a affektace, a tázávala jsem se, co by mně asi matka řekla, kdybych si chtěla v některé společnosti počínati jako jsem viděla slavné tragedky si počínati v salonních úlohách na německém jevišti? I pravila jsem si, jeli divadlo školou pro lidi, pročže se tedy herci tak nechovají a tak nemluví, jak by citliví a vzdělaní lidé v té které situaci vůbec se chovali a mluvili, proč nám podávají obrazy nepravdivé a neuskutečnitelné typů, jež představují.« (»Osvěta« 1874, str. 759.)

Z vlastní její theorie o romanu vynořují se tudíž dvě důležité otázky, totiž předně pokud v romanech jejích tak zvaný realistický živel jest zastoupen a v jakém poměru jest tvoření její s nynějším realismem, a za druhé, zda a pokud její díla jsou specificky částí svérázné literatury české, a jsouce i jinak dokonalá následkem toho díla světové váhy, za něž před 17 lety Zákrejs je prohlásil (»Osvěta« 1873 str. 153.) a za něž všeobecně se pokládají.

Dle své vlastní výpovědi Světlá hodlala tudíž podati díla psychologická a socialní, pravdivá a specificky česká ve svých četných výtvorech, které ku snadnějšímu rozboru nyní se vynasnažíme jistým spůsobem roztříditi.

Posudky.

Růže a ostny. Básně. *Vojtěch Pakosta.* V Praze. 1890. Tiskem a nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). Str. 111. Cena 80 kr.

V Pakostových básních zvykli jsme setkávati se s nelíčenou prostotou citu, jenž mile dojímá, vyjádřen jsa plynnou, ušlechtilou mluvou. Přednostmi těmi vynikají též mnohé básně této sbírky, jež jest jaksi souborem básnické činnosti Pakostovy.

I. »Na lesních procházkách« ozývá se často motiv:

z lesa vám nesu — písničky!
Jak stromů šum a vánků dech
je ke mně donesl na křídlech;
jak mi je horský potok pěl,
staletý doubec vyprávěl —.

Poesie toho druhu, u nás dosti zastoupená, snadno zabíhá v umělkované výklady těch rozličných »řečí,« jakými les a jeho obyvatelé hovoří. Náš básník taktéž nevyhnul se všem násilným obrazům; jinak ale nálady lesního zátiší velmi pěkně provedeny, tím pěkněji, čím prostěji a přirozeněji ponechány dojmy svému proudu. Srv. na př. str. 13., 12., 15. a j. »Dnes k Tobě, k Tobě, Bože můj!« (str. 16.) náleží mezi nejpěknější básně celé sbírky; jakožto hymna i v hudbě by se asi pěkně nesla.

II. Řada znělek »Z katakomb« jinými zvuky se ozývá: zuřiť krutý, krvavý boj pohanstva s »novým učením.« Nesnadný útvar znělkový básníkem dosti šťastně překonán, ač nesnadno říci, zdali hodí se útvar ten podobným námětům legendářským. Postup jest úsečný, někdy příliš trhaný (srv. na př. str. 33., 35. a j.). Pointy jsou působivé, vkládati je však stále v poslední verše znělek, unavuje poněkud. Nelze chváliti, že tuto — i jinde — v náboženských látkách pozorovati stopy frasovitých vrchlickiad, při kterých se nic necítí a nic nemyslí. Mohutně působí za to na př. »Prázdné listy« (budoucích asi násilí v dějinách), »Utopie« (»Báseň a skutečnosť«) a j. »Svatá Anežka« (str. 37.), vydána lvu na pospasy, ostala jím nedotknuta:

když ji uzřel — k nohoum (sic) lehl, jak zpitý
tou září vlasů, tělem liliovým.

Upřímně řečeno, té »zpilosti« jest v našich novějších básních poněkud mnoho; snad odtud ta jejich nepříčetnosť. Pakostovi takových floskulí není potřebí. Mně ostatně mnohem více líbí se »hmota přemožená duchem« (str. 39.), lev totiž přemožený věrou dle názoru martyrologického, nežli ten lev takto zpitý. Legenda chce býti svým vlastním spůsobem pojata a spracována.

III. »Z cest a pěšin« obsahuje cestovní vzpomínky. Jenom některá z nich jest poněkud mdlá; dojmy z Tater jsou živě a působivě vystiženy. Zdá se však, že volný let jejich jest zase jaksi spoután těsnou formou znělkovou.

IV. »Legendy« (»Sv. Method u Borisa,« »Ryby sv. Antonína,« »Sv. Jiří,« »Sv. Dorothea,« »Růměň růží,« leg. z východu) tu a tam vyznačují se plynnými popisy. Co znamená zakončení prvé legendy (po vyobrazení posledního soudu):

Method jitro nových věků svítí;
a nad Borisem s e s t r y v e o b j e t í
rozcestřel ruce k lásky požehnání (str. 85.),

nesnadno se dovtípiti.

V. »Příležitostné« věnovány jsou Leonu XIII., V. Štulcovi, Fr. Pravdovi, B. Balbínovi.

Obšírnějším výčtem chtěl jsem na cennou sbírku upozorniti. *P.*

Dante Alighieri, **Božská komedie.** Rozměrem originalu přeložil *Jaroslav Vrchlický.* „Peklo." (O.)

Za 2. Zlozvuky.[1])

Zpěv I. V střed 1. — v tmavém 2. — ač s žalem 9. — v hladu zuřivosti 47. — v slední chvíli 70. — v zbožné, v studu 81. — v prospěch 84. — zkojit m. ukojiti 98. — s kterými 100. — v svůj 125.

Zpěv II. k sklonu 1. — ač v smrtelném 15. — k bláznovské 35. — spjala 44. — k spěchu 70. — se s chválou 73. — ztichlo m. utichlo 75. — s kterou 108. — k stráni 120. — Jak květ 127.

Zpěv III. v mdlobě 20. — v hrobě 22. — k všemu 35. — k sboru 37. — k pláči, v kterém 44. — k chvále 49. — v kroku 73. — v světle 75. — k břehům 86. — v tmy 87. — k tvému 92. — zjasnil m. vyjasnil, zšedlý m. ošedivělý 98. — v shodu 108. — k břehu 116. — v hněvu 122. — k převozu 124. — v mdlobě 130.

Zpěv IV. v tmách 12. — v svět 13. — jenž tůň (m. tůni) spíná 24. — k blaženosti zdroji 49. — k své 120. — v smaragdové 118. — v zbroji 123. — v shodě 138.

Zpěv V. v druhý 1. — v mnohé, spjaly 27. — v svém 31. — v slepých 39. — v smutném 41. — v lkání 67. — k sladkému 83. — k pláči 102. — v smutném 117. — čtli 127. — s chvěním 136. — nečtli 138.

Zpěv VI. v chladném 19. — v druhých 20. — v zlobě 23. — v žravý 27. — v slitování 41. — v městě 49. — sšinou m. sešinou 87. — v hrůzné 90. — skloniv v druhých 93. — k tvojí 106. — v propasť 114.

Zpěv VII. vzdmuty m. vzedmuty 13. — v čtvrtý 16. — v zhoubu m. v záhubu 21. — v kruh 24. — v slepotě 41. — z hrobu 56. — v spáry 69. — k škodě 71. — tímž způsobem 78. — k vládě 82. — v trávě 84. — v své 87. — k druhému 100. — s šumotem 101. — v příkop 102. — hněv zchvátil 116. — v kterém 122. — v smutku 124. — v kruhu 128.

Zpěv VIII. v svém 23. — v člunku 28. — v zlobě 41. — v tvář 44. — k svému 52. — ztopil (m. potopil, zatopil) 53. — k předu 66. — v město ztmělý 81. — v překážkách 99. — bez síly 100. — v spěchu 102. — v sporu 110. — spjatou 118. — s vzdechem 119. — bez vší 122.

Zpěv IX. v hrudi 13. — v středu 48. — v chvatu 55. — v chvění 66. — v prašném, v zlobě 71. — z tváře 82. — v zbroji 105. — v hroby 119. — v svém 131.

Zpěv X. v svém 17. — v hněvu 41. — v sladký 68. — kles' v žhavý 72. — v zříceniny 93.

Zpěv XI. z dna 5. — v středu 16. — zkojil m. ukojil, v tvé 20. — spjati m. sepjati, v trest 21. — ztmělý m. zatmělý 26. — v své 29.

[1]) Za zlozvuk pokládáme každou skupinu souhlásek sluchu nelibou, která spůsobena byla vysutím samohlásky na místo to náležící, kteráž budeli položena (dbajíc ovšem zvyklosti mluvení) zlozvuk tak snadně odstraní, jak vypuštěna byvši zlozvuk spůsobila.

v druhém 41. — v kruhu 49. — pokrytství m. pokrytectví 58. — v tvé 80. — zhrdá m. pohrdá 110. — v blud skolébán m. ve blud ukolébán 111. — v mhavé 113.

Zpěv XII. k věčnému 19. — poprv v pekel 34. — v tmavém 35. — v kterémž 42. — v kterém 47. — v hněvu vzplání m. v zaplanutí hněvu 72. — vzpjaly 74. — z tvého 93. — k pravé 97. — v dnech 108. — k chřtánu 116.

Zpěv XIII. k břehu 1. — v tmavých 2. — v druhém 17. — v křovinách 27. — v tvém 36. — v světě 53. — v chvíli 70. — v hrobě 77. — v krátké 79. — v spěchu 93. — v místa ztmělá 96. — v krátkém 103. — v schránku 104. — v příšerného 106. — v zlekaný m. v polekaný 111. — z čihané 112. — když z řetězu 126.

Zpěv XIV. střásti 42. — v vzdorování 45. — zmdlel 56. — jenž v svém vzdorování 69. — vzpjala 79. — víc vzpřímen 111. — v kruhu 124. — nad kterými 142.

Zpěv XV. s dráhy 43. — v krásném 57. — v tvém 70. — v své 73. — z druhů 101. — v středu 109. — nuž vřele 118.

Zpěv XVI. v kruh 2. — v hlučném 20. — spjali 21. — v kruhu 26. — v kříži 43. — sžehnutý 49. — v zdobě 58. — k sladkým jab'kám 61. — v střed 63. — v tvých 64. — v příští 66. — v městě 68. — s druhy 71. — v slovu 84. — když s přízní 129.

Zpěv XVII. až k sešlapanému m. až ku sešlapanému 6. — k břehu 9. — k straně 31. — nesžehly 33. — druh k druhu 45. — v tvář 52. — v stálém 53. — v mžiku 62. — v křiku 66. — s třemi 73. — v strachu 76. — v středu 83. — schvátí m. uchvátí 87. — v sluhy 90. — v skoku 107. — v strachu 123. — v sterých 131. — tak k patě 134.

Zpěv XVIII. v středu 4. — až k studni 18. — v svorném 33. — k hradu 31. — k svatému 32. — z druhé strany 32. — k srázu 69. — k pravé 71. — bys v tvář 76. — v kruh 97. — v druhé 104. — leč když z hřbetu 110. — s tváří 118. — v blátě 119. — s vlasem 121. — zblácený 131. — nad vši míru 135.

Zpěv XIX. v třetí 6. — k druhému 7. — v skále 24. — v hloub 35. — s tvojí 38. — k dnu 42. — v spěchu 63. — v skalný 68. — vzpjaté 110. — z čtvrté 129.

Zpěv XX. v středu 32. — v spáry 36. — v mnohém 55. — v svět 60. — v středu 83. — od všech m. ode všech 85.

Zpěv XXI. žhnouti 8. — v ní ztmělé 19. — v sporu 27. — přec s během 28. — k svojí 29. — v smůle 54. — stichli m. utichli 77. — v svojí 85. — k svým 87. — v strachu 98. — k druhu 100. — k skoku 115. — s zuby 122. — kdož v smůle 135.

Zpěv XXII. k spáse 3. — v chrámě 18. — s všemi 37. — v hřbet 40. — v spolku 42. — jenž z tlamy 55. — v svoje 59. — stišili se m. utišili se 76. — k škodě 79. — k břehu 80. — v své 83. — před tvou tváří 103. — s křikem 106. — k druhým 107. — v hbitém 118. — v hněvu 120. — v mraky 132. — zmdleným m. zemdleným 132. — v střed 141. — v smolu 144. — vzpjali, v smůle 149.

Zpěv XXIII. k škodě 14. — v své mysli 23. — v druhou 32. — s křídly rozpjatými 35. — s mdlou 60. — v tvář 82. — k všemu 93. — v témž příkopu 121. — k pravé 132.

Zpěv XXIV. k zřícenému 19. — k srázu 33. — k dnu 37. — k skály bodu 42. — k chvále 48. — k spáse 57. — z příkopu 65. — v tmě 70. — k dnu 71. — stmělá 79. — k hrozné 96. — s hlavou 95. — vzplál 101. — v zmaru 103. — z vlastní 104. — v předešlém 105. — když v pětistý 108. — v hranici 111. — v tváři 129. — zchvátil 133. — v tmavý 145.

Zpěv XXV. mé duši zleklé m. polekané 16. — jenž vzpřímen 57. — s hnáty 74. — trup s břichem spjaly se 74. — v psích dnech 80. — v plot 80. — spjal 89. — z tlamy 92. — stichne m. utichne 97. — v pramen 99. — v studu 116. — jenž vzpřímen byl 124. — k spánkům 124. — zdloužil m. prodloužil 130. — v druhém 134. — v zvíře 136. — k druhu 140. — z tří 149.

Zpěv XXVI. k tvé hanbě 6. — v snách 7. — v skal rozvalech 17. — v hřmění 36. — v mnohém 70. — zchvátil m. zachvátil 138.

Zpěv XXVII. v zdaru 41. — v zvyku 58. — z žil 73. — v který 109. — v zlo 119. — v které 135.

Zpěv XXVIII. dřív v boji 10. — bez zbraní 17. — v světě 35. — k trestu 44. — zas spustil 63. — v mdlobě 86. — v zbrani 99. — v shodu 117. — v dva 125. — ztajen m. utajen 141. — v dlani 141.

Zpěv XXIX. protk m. protknul 44. — že až k dnu 54. — v tmavém 65. — v sluch 66. — v rozvzteklení 79. — v smělý 113. — v mžiku 129. — v tvář 135.

Zpěv XXX. s dvěma 5. — s lvíčaty 8. — s druhým 12. — v pěnu 19. — z chlíva 27. — v prachu 29. — v strachu 31. — v trudu 38. — vzdmuty 52. — s tváří v sporu 54. — k bradě 56. — v tváři 69. — v staletí 83. — v tvrdý břich 102. — v tvář 104. — šels v žár 110. — v slovech 117. — v zlosti 133. — v svojí 144.

Zpěv XXXI. k zlobě 4. — ztmělý 13. — v tmě 22. — k břehu 38. — v své 91. — k dnu 102. — v své 104. — k zdobě 116. — v své 124. — v slávě 127.

Zpěv XXXII. nad vše 13. — v shonu 15. — v stíny 16. — k strmé 18. — čímž stud vzplane 34. — spjaté 41. — vzpjali 44. — k středu 73. — ve samých hlav středu 77. — v tvář 89. — v špatné 96. — sdráti m. sedrati 100. — schvátí 102. — bez štěkání 108. — k zdobě 111. — v chladné 117. — v chleb 127. — v druhého 128. — s šijí 129. — k hlodu 132. — v rvaní dravém 134.

Zpěv XXXIII. z Florencie 11. — k sluchu 19. — v psů 31. — k pláči 40. — k slzám 42. — vzplála v ranní chvíli 54. — v čtyrech 57. — v zraku 76. — ať stopí se m. utopí se 84. — v zvyku 124. — v zdaru 140. — v svém 143. 145. — přec v světě 157.

Zpěv XXXIV. k předu 2. — spjaly 41. — v způsob 49. — s hnisem 54. — v témž čase 56. — z tlamy 65. — v skoku 79. — v peklo v zpátečném 81. — v skal 99. — jímž střední 108. — v ztrnulosti 120. — v hlubinu 121. — bez hříchu 115. — v své 138.

Proti tomu neštítí se Vrchlický nepřirozeného a nezvyklého styku samohlásek a klade je bez potřeby tam, kde pohodlí a verš toho žádají, na př.: ve úmyslu II, 38. — ve lítosti XI, 42. — ve mukách XI, 49. — ve menších XI, 90. — ze postavy XIII. 147. — ve úřadu XXII, 86. — ve hovoru XXV, 38. — ku odchodu XXVII, 3. — ve ohně nachu XXVII, 126. — ve zatracenců roji XXVIII, 63. — ve okolí XXX, 47. — ku vůli zlé XXXI. 56. — ve zápase XXXI, 57. — ve zápolu XXXI, 117. — ve zápase X, 47. — ve lůně XII, 120.

Za 3. Nešvary jazykové.

Již mezi zlozvuky vyčetli jsme mnoho příkladů, kterak Vrchlický násilně zkracuje slova, vypouštěje samohlásky předpon i přípon. Říká na př. zkojit m. ukojiti I, 98. Tím spůsobem vznikají docela nová slova j. zkad m. odkud I, 78., 79., 111. — zkud m. odkud XXV, 85. — naděj m. naděje I, 41. III, 46. — říš m. říše II, 14., 22. — tůň m. tůně III, 31. IV, 24. XXI, 43. — skráň m. skráně III, 31. — zem m. země III, 130., 133. VIII, 90. — šij m. šíje X, 75. — zášť f. m. záští n. XI, 22. — ztroskot (m.) m. ztroskotání XI, 36. — jíž pych m. jejíž pych XVI, 45. — zpol m. zpola, odpolu XXII, 150. — mul (m.) = mezek m. múla XXIV, 124. — odvet m odveta XXVII, 135. XXIX, 17. XXXIII, 107. XIV, 134. — ba dokonce *páž* m. paže XXXI, 96. — páž Heraklova XXXI, 132.

Nesprávno jest: litým m. lítým IX, 18. lití m. lítí XXI, 70. litém m. lítém XIII, 116. XXII, 120. — v leže m. ležíce dle vulgarního v stoje, v sedě a p. XXX, 93. — tví otci m. otcové tvoji X, 42. — oným m. oním XI, 75. — oni střílí m. střílejí XII, 75. — začli m. začali XVI, 19. — vznášíc m. vznášejíc XVI, 131. — svil m. ovinul XXV, 7. svitý m. ovinutý XXV, 21. — pět loket *z výší* trčel m. zvýší j. zdélí, zhloubí a p. XXXI, 114. — dva zmrzlí se svíjí m. svíjejí XXXII, 125. — *neb* v otázkách m. či XXXIV, 25. — Já nevěděl zda mrtev jsem neb dýši. — shlíží m. shlížejí II, 125.

Podivně vyjímají se ve mluvě básnické slova: pracka m. tlapa VI, 17. XVII, 13., 106. — lunt m. troud XIV, 39. — kušna m. huba, tlama XVII, 50 (psi kušnou se brání blechám). — taška m. měšec, mošna, kapsa, kabela a p. XVII, 73. — čumák XVIII, 104. — kuplovati = prostituire = svodničiti, przniti XIX, 3. — cukati se = zucken m. škubati, trhati sebou (jich klouby tak se cukají) XIX, 26. — brát roh m. uprchnouti (brát roh je nechal záhy) XXII, 85. — švádu míti = rozprávěti (o Sardinii stálou mají švádu cf. Schwada, schwadronieren) XXII, 90.

Dle mluvy sprostého lidu vyskytují se příčestí výroková zakončená v ý — á — é: les, jenž stezkou žádnou nebyl *znamenaný* m. označen XIII, 3. — má těchu z nich některý že bude *uvolněný* m. uvolněn XIII, 90. — Já všímal si, kdo z nich byl *vyvolený* m. vyvolen XXII, 39. — duch, který tím byl v zvíře *proměněný* m. proměněn XXV, 136. — Tak ztrátou dna neb stěny *protržený* sud nemůž být jak jeden zde . . . byl *rozštípený* m. protržen . . . rozštěpen XXVIII, 22. sll. — kam vlastní žalobou jsi *odsouzený* m. odsouzen XXVIII. 45.

— Jsa z Říma *vyhnaný* m. vyhnán XXVIII, 97. — ale v tyto kraje pro tuto smrť jsem nebyl *odsouzený* m. odsouzen XXIX, 111. — zač tělo mé pak bylo *upálené* m. upáleno XXX, 75. — ten údol byl jim též *přisouzený* m. přisouzen XXXII, 57.

Přestáváme na těchto několika ukázkách nešvaru, s nímž na každé stránce se potkáváme.

Nesprávné vazby: provaz, *s* nímž chytne ruka zvíře XVI, 107. — provaz odvázati *z* těla m. s těla XVI, 109. — *z* té strany, *z* oné strany m. s té, s oné XVIII, 26. sl. XXIV, 34. — kdes o něm jedno místo *zmínku dělá* (srv. Erwähnung thun, machen) XX, 113. — tam jiný břeh, ten přechod *s vámi sdělí* m. poskytne vám přechodu XXI, 111. — *nech* bez průvodu *dál nás jít* (srv. lasset uns weiter gehn) m. pojďme dále XXI, 128. — Jak v zimě v arsenalu Benátčané si vaří smůlu tak až *musí žhnouti* (so dass es kochen muss) XXI, 8. — a posud *mne to želí* m. jest mi toho žel XXII, 31. — *S* ní třikrát se vším vodstvem v kruhu zatočil m. třikráte jí zatočil XXVI, 139. — zpovídal svou bídu (er beichtete sein Elend) m. zpovídal se z bídy své XXVII, 83. — ten to jest *a mluvit není v stavu* (er ist nicht im Stande zu reden) XXVIII, 96. — zříš *falešnou* Josefa žalobnici m. křivou j. křivě přísahati. křivopřísežník (die falsche Klägerin) XXX, 97. — měl *protkanou* hruď svoji m. protknutou, probodnutou XXXII, 62. — slzy se mu *rojí* m. roní XXXII, 115.

Slovosled, jehož Vrchlický užívá, jest velmi často násilný a nepřirozený, mnohem nepřirozenější nežli slovosled vyhlášených a tolikráte vysmívaných veršů časoměrných. Uvedeme jenom několik příkladů: v příšerného klín lesa tohoto XIII, 106. — Z Tebalda krále byl jsem služebníků XXII, 52. — Ve mladistvého roku onom čase XXIV, 1. — I sestoupili s mostu jsme XXIV, 79. — Než jeho druzi on jde stezkou jinou XXV, 28. — Ku hříšné svojí lásky došla cíli XXX, 41. — Giganti, jenž břehu kol ze sluje ční XXXI, 32. — V psů hubených a vycvičených tlumu XXXIII, 31. — Za vůdce jsem skryl se záda XXXIV, 8. — na závisti té skázyplnou ránu XIII, 78.

S rozměrem veršovým nemá se věc mnohem lépe. Mnohdy jest přirozený rythmus slov pravým opakem rozměru veršového, na př.: nad kterými ⏑ ⊥ ⏑ ⊥ XIV, 142. — před smrti tvé dnem ⏑ ⊥ ⏑ ⊥ ⏑ XV, 47. — O myši a o žábě ⏑ ⊥ ⏑ ⊥ ⏑ ⊥ ⏑ XXII, 6. — ve Romagni ⏑ ⊥ ⏑ ⊥ XXVII, 41. — že až k dnu ⏑ ⊥ ⏑ XXIX, 54. — v tvrdý břich ⏑ ⊥ ⏑ XXX, 102. — bez štěkání ⏑ ⊥ ⏑ ⊥ XXXII, 108. *L. Šolc.*

Pozn. red. Zatím co úvaha tato dokončena, vydán 1. díl „B. k.“ („Peklo“) po druhé. Nemajíce ho po ruce, nemůžeme dosud oznámiti, pokud jest opraven. O dalších dvou dílech později.

Realistické sloky. Napsal *A. Sora* (Ilja Georgov). V Praze 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 107. Cena 50 kr.

Nápis vyzývavý a spolu duchaplně lákavý: »realistické,« a to »sloky«! Divím se těm novějším pěvcům, že na tituly svých básní

tolik píle vynakládají, snad i tolik vtipu ne právě přebytečného, při čemž dojem přece jaksi se nedaří. Staří dělávali to poněkud jinak: neblýskali se tak jenom nápisy ale vkládali zároveň více do soupisů t. j. do děl samých. Básník náš důsledně hledá zvučných nadpisů svým básním; on prvou část věnuje »zapadlým a přebytečným,« druhou tituluje »V rámci stále stejných dnů,« třetí »Trochu humoru i starosti.« Jinačí kombinace snad by nebyla ani horší ani lepší Doufám, že jsem tím věnoval dosti pozornosti tomu, co k pozornosti tolik vybízí a zajisté na ni také jest namířeno. Říkáť se »ex ungue —«.

Básničky rázem svým druží se k oněm drobným obrázkům, jakými letoši naše sklizeň přebohata. Náměty svoje béře si básník většinou z městského života (někdy výslovně z pražského), jenž poskytuje mu jednak postav jakkoli (tělesně, společensky atd.) hynoucích, jednak zjevů v životě sice všedních ale dle mínění básníkova stále dosti pozoruhodných, bychomť i tisíckráte již podobné byli četli; takto zajisté jsme toho nečetli. Ovzduší, ve kterém básník nám káže trvati, není vždycky velice sympathické; těch »velkoměstských klepů« (str. 95.) jest právě již přes příliš, i když nejsou všechny tak pojmenovány. Nad příbuzné básně dřívější působí tyto poněkud přízniověji, že v nich nudou tolik se neozývá a nezívá. Jen místy ty »stále stejné dny« nedovedly v básníku vzbuditi dosti zájmu a v nás ovšem tím méně. Myslím, že by tu trocha nevšímavosti nikterak neškodila: život není vždy básní, neb aspoň jen velmi špatnou. Básník proto stává se leckdy nad míru hovorným, ač to svým hrdinám má za zlé, nepamatuje na to, že snad i o něm budou lidé tak souditi. Chtěje vybraným zjevům dodati opravdového významu a produševniti je, vnucuje jim, čeho oni na nás nikterak vynutiti nedovedou, tou »realistickou« vignettou nejméně.

Satirických narážek na život národní, na velkopanskou dobročinnosť a pod. není po řídku; jsou z pravidla obratně zavinuty, někdy příliš z daleka pojaty, sotva značny. Úsečnosť, jíž bychom si na jiných místech z té duše přáli, působí jindy zase jaksi násilně a umělkovaně. Připadá tu čtenáři, jakoby básník zásobu svých nápadů chtěl mermomocí udati.

Mnohé vady má sbírka po stránce formalní. Sloh jest namnoze neobratný, roztříštěný, jsa ovšem obrazem roztříštěného a nedůsledného pojetí. *P.*

Einleitung in die slavische Literaturgeschichte. Akademische Vorlesungen, Studien und kritische Streifzüge von *Dr. Gregor Krek.* Zweite völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage. Graz. 1887. I—XI, 1—887. (Úvod k dějinám slovanské literatury.)

Měl jsem česť upozorniti čtenáře tohoto listu na některá díla ruských i polských učených staré historie slovanské vůbec se týkající, nebude snad, dle mého soudu, zbytkem, jestli zmíním se o příbuzném svrchu jmenovaném díle slov. učence a přítele Čechů, prof. slov.

filologie na universitě ve Štýrském Hradci, Dra. Kreka, třebas že činím tak teprve tři léta po vydání knihy.

Jak povstala obsáhlá práce, viděti z nadpisu, účelem jejím patrně býti pomůckou zanímajícím se studiem slavistiky po přednosti asi jakousi rukojetí studujícím vysokých škol, ač i druhý účel, že totiž i neslavistům srozumitelnou býti chce, dosažen. V prvém směru nad míru cenna jest snůška pramenů z přerůzných literatur pod čárou na příslušných místech podaná; v druhém zamlouvá se spis hlavně tím, že ve věcech dosud nerozhodných neomezeno se pouze na jedno mínění, ač nelze nevyčísti p. spis. přílišný konservatismus, s jakým starších náhledů se přidržuje.

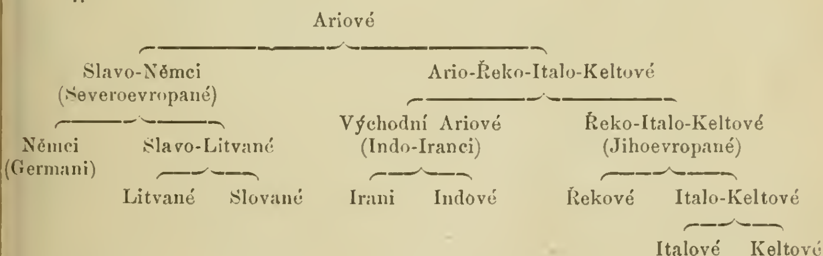
Větší důkladnosti a správnosti citatů sotva který spis toho druhu může se vykázati.

Kniha I. (str. 1.—473.) obsahuje hlavní zprávy linguistické palaeontologie a starých spisovatelů týkající se řeči, osudův a stupně vzdělanosti starých Slovanů.

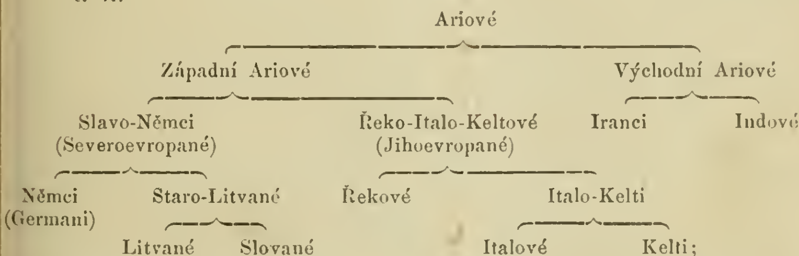
Pojednáno tu nejprve o Slovanech jako Ariích (rozdíl I., str. 3. až 66.); kolébkou Ariů jest Asie, řeč jejich patří ke skupině ohybacích, jednoduché hláskosloví a bohatství forem jsou její vlastnosti, z obrazu vzdělanosti, jenž podán na základě významů všem Ariům společných a tudíž z doby jednoty pocházejících, viděti, že civilisaci v řečené periodě nikoliv nebyla primitivní.

Jak dlouho byli Ariové v jednotě a kdy která větev se odloučila, těžko určiti. V druhé věci panují hlavně dvě domněnky, jež vysvětlují následující vývody:

I.

a II.

spisovateli druhá se zamlouvá; promluveno i o jiných (Schmidtově); potom o Slovanech jako národu již samostatném (rozdíl II., str. 66.

až 211.). Za sídla jeho v době té vykázány krajiny zakarpatské, v nichž osadil se ne po V. století ant. Chr. n., nejsa však prvým těch krajův obyvatelem. Zobrazení kulturního stavu Slovanů v době té, na témž základě jako prve u Ariů vůbec provedeno bylo, jest nejzajímavější částí I. knihy.

Více než tisíc let žili Slované v jednotě, pak rozdělili se na dvě větve: severo-východo-jižní a západní (spisovatel odpírá jinými hlásané tripartici): udav známky, kterými obě větve se rozlišují, provádí rozdělení další, kritisuje zároveň různá o věci té mínění, a podává stručné historické poznámky. Šíření Slovanů líčeno v hlavních rysech ve smyslu Šafaříkově. Jsoucnosť Slovanů v římské Germanii a slovanskosť zemí balkanských za římské doby popřena. V poslední části (z dějin kultury a obyčejů) vysloveny mnohé náhledy jmenovaných se týkající (na př. sv. Cyrill byl pouhým reformatorem runového písma), v exkursu ku str. 400. pojednáno o Velesu (sporná otázka rozřešena ve prospěch slovanské povahy božstva toho) a některých otázkách počátků křesťanství na Rusi se týkajících (rozd. III., str. 211.—473.).

Kniha II. (str. 474.—867.). Všeobecné poznámky o slovanské literatuře tradiční a její poměr ke kulturní historii, zvláště k mythologii.

Po krátkém úvodním výkladu o důležitosti řeči národní vyslovuje spisovatel svou definici literatury (literatura jsou všecky plody duševní písmem i slovem zachované), ze které patrno, že v dějinách literatury jest jednati nejen o písemných památkách literatury, ale i o tom, co podáním (tradicí) od pokolení na pokolení přešlo a dosud v paměti lidu žije — a zároveň, že literatura jistého národu se životem jeho vniterným i vnějším co nejtěsněji souvisí a pokroky literatury dotčeným dějinám a kultuře odpovídají (str. 477.—483.). Pokud běží o formalní stránku tradiční literatury jednáno nejprve o řeči (I. odděl., I. rozd., str. 484.—568.), a to zase jen vzhledem k obsahu řeči (nikoli k formám), pokud z něho možno usuzovati o nejstarší periodě duchovního života slovanských národů, tudíž o jménech osobních a místních (poslední jsouce svědky rozsáhlé kolonisací slovanské podobně jako slova slovanská cizincům půjčená dokazují vysoký stupeň kultury slovanské), o názvech měsíců, slovech souznačných i mnohovýznamných, lidové terminologii i etymologii — po druhé o zvycích (rozd. II., str. 569.—605.), jež rovněž předůležitým jsou pramenem pro poznání dřevního života národního, zvláště jsouli slovem nebo zpěvem doprovázeny. Tak na př. o ohních svatojanských, koledě, právních obyčejích a p.

Po stránce realní (II. oddělení, rozd. I., str. 606.—785.) promluveno o pohádkách a pověstech, ze shody některých u všech Ariů patrna stará jednota (spisovatel nesouhlasí, že by shodné pohádky přijaty byly Arii již rozdělenými z východu, zejména ujímá se ruských proti učení V. Stasova, který ve všem téměř, co tradicí ruská zachovala, vidí jen nepodařené napodobeniny východních vzorů); pohádky i pověsti jsou prastarým majetkem slovanského lidu. Nejdůležitější

jsou pohádky obsahu mythologického; zvláštní cena několika příklady — nejšíře pověsti o Polyphemovi — osvětlena; nespravedlivě odpírána Slovanům báje zvířecí, která naopak koncepcí nad podobné jiných národů vyniká. Původně všecky pohádky prosty jsou tendence. Jako plody literarní působí na podání, tak naopak toto i na ony: jakž na středověké slovanské literatuře apokryphické pozorovati lze.

K pohádkám a pověstem řadí se přísloví (některá sáhají rovněž do dob jednoty slovanské), pověry (při těchto však často lze stanoviti cizí původ z apokryphův, aneb že povstaly z neporozumění pravdám křesťanským), říkadla (kouzelné průpovědi) a hádanky (rozd. II., str. 786.—818.), konečně nejvzácnější pomníky literatury tradiční překrásné písně slovanské (rozd. III., str. 819.—867.).

Str. 868.—887. zanímá rejstřík, který sestavil prof. Fr. Hubad.

P. Papáček.

Otakara Sadovského **Vyučování dějepisu na škole obecné.** Urbánkova „Bibliotheka paedagogická“ sv. 149. V Praze. 1890. Str. 257.

Posledním svazkem Urbánkovy »Bibliotheky paedagogické« dostává se učitelstvu pomocné knihy k vyučování dějepisu od odborného učitele ivančické měšť. školy, Otakara Sadovského.

Předmluva je stručnou sice ale velmi dobrou všeobecnou methodikou dějepisu, vztahujíc důležitá paedagogická a didaktická pravidla k předmětu tomu a jeho vzdělávací hodnotě. Po té vykládá p. spisovatel články čítanek troj- a pětidílných obvyklou formou přímého výkladu a postupných řad otázek. Vše svědčí, že kniha je výsledkem pilné práce p. autorovy před vyučováním, mezi ním a po něm. A jistě kniha, která z praxe se zrodila, pro ni se i hodí, což o spise jmenovaném s dobrým svědomím říci lze. Jen stručným poznámkám buď dopřáno zde místa.

P. spisovatel v dodatku k pravidlům vyučování dějepisného (str. 11.) ponechává přípravě učitelově výklad neznámých slov ze článků v čítance. Snad byl by mohl také důsledně se omeziti při výkladech jednotlivých pojmů na stručně vyznačený postup, jejž by učitel vhodnými otázkami snadno rozvedl. Považujeme knihu tu — jako každou takovou knihu příruční — za vodítko, jímž učiteli příprava k vyučování se usnadňuje, aby ničeho důležitého nevynechal a do podrobností nepotřebně nezabíhal — a k tomu zřetelná a značná nitka postupu dostačí. Vždyť — doufáme — nebude učitele, jenž by knihu návodu jako vzorek kreselný mechanicky do nejmenší čárečky nápodobil! A mohlli by? V nejmnožších našich třídách, jež vykazují počet dítek abnormalný anebo »ještě normalný,« je počet ten s obšírností výkladu a rozboru v poměru obráceném! — Rovněž zdají se nám zbytečnými úplné otázky opakovací přímo po vyvozené poučce nebo propověděné větě.

Pravidlo »opakovati« je příliš v krvi každého učitele! Tím zbytečnější jsou pak velká písmena, značící jména žáků. Kdyby pak mimo tu uvedené i jiné methodické jednotlivosti byly vynechány, stala by se kniha ta méně objemna a přístupnější, aniž na ceně

své vnitřní by utrpěla! — Líbí se nám, že p. spisovatel vřadil k jednotlivým článkům případné básničky, zvláště J. Nečasovy. Divíme se však, že v knize přáno nejen místa. ale dokonce i přednosti veršům Zd. Sadovského. Takovou »také poesií« nemyslil v předmluvě citovaný J. Paul Richter vychovávati lid! Vždyť ve verších těch (bohudík, že jsou tam jen 4 »básně«) marno hledati při myšlence jakž takž lapané pěkného slova, obratu! Vyslovujeme oprávněnou pochybnosť. že by sám p. spisovatel »Vyučování dějepisu« (jenž přece poesii rozumí, ano sám básnické žíly nepostrádá) něco podobného žákům do hlavy vštěpoval! Kde je zásada, že dítkám jen nejlepší dobrým jest? Svět duševní, činnosť literarní je přece ještě povznesena nad svazky pokrevenství a přátelství, aby se od nich musila dáti kaliti a hyzditi.[1])

Celkem nazvati musíme práci celou velmi zdárnou a prospěšnou, a přejeme jí, aby po zásluze od českého učitelstva vděčně byla přijata.

J. A.

Závěť. Drama o třech jednáních od *J. Štolby.* (O.)

Mohlo by se arci namítnouti: Vždyť přece Anda nesměla pro svou šlechetnou a obětavou lásku zcela nevinně uvržena býti s Josefem do bídy, a proto musel jí býti i milenci statek Votavův zachován a tím ovšem i Sýkora zachráněn.

K tomu odpovídáme: Bylo povinností básníkovou látku upraviti tak, aby odměna šlechetnosti nepřiváděla v zápětí téměř úplnou beztrestnosť zločinu. Kéž bychom aspoň s touto dramatickou nespravedlností mohli se poněkud smířiti poznáním, že Sýkora přestálými mukami je vyléčen ze své dosavadní lehkomyslnosti a marnotratnosti a chce státi se jiným člověkem! O tom však nikde ani zmínky a do budoucnosti nejmenší perspektivy.

Výtkou menší váhy je také příliš dlouhý hovor (vlastně námluvy) dohazovače Novotného s Barčou, služkou Sýkorovou (na počátku 2. jednání), který zdá se hlavně k tomu býti určen, aby ukázal umění básníkovo charakterisovati výborně i nejprostší osoby z lidu. Rád přiznávám, že Barča i Novotný jsou zde s neobyčejnou mistrností nakresleni. Ale Barča je přece zcela vedlejší osobou, na jejížto osudech nám pranic nezáleží; povahu Novotného pak poznáváme zcela jasně již odjinud. S hlavním dějem souvisí tento hovor až příliš volně.

Náhody je také poněkud nadužíváno. Pravdivosti, ač všude jinde právě tato vlastnosť vysoce vyniká, básník méně šetřil ve

[1]) Smutný zajisté úkaz, že mnohé naše časopisy pro mládež („Besídka malých,“ „Zlaté mládí“ a j. v.) přinášejí houfy takových formou i myšlenkou titěrných a slepovaných veršů! Myslili pp. básníci a četné slečny básnířky, že prvním a posledním účelem vychování jest, docíliti pro příští století generace sentimentalní, libující si v bezvýznamnosti, kráčí za souhlasu pp. redaktorů, jichž se týče, dobře za svým cílem! — Nám se zdá, že základem zimničné horlivosti ičkových, átkových rýmařů je nevysvětlitelné, ale také neodpustitelné neporozumění, co je prostá, neobsáhlá, a co titěrná, vyhejčkaná mysl dětská. Nepadá toto naše slovo také — a to nemálo — na školy mateřské a opatrovny?

3. výstupu 2. jednání. Tam lesník právě na místě, kde číhá v lese na Jiřího, s oběma milenci dává se v delší hovor, jakoby věděl, že Jiří přijde teprve po chvíli; a přece maličko před tím napomínal hajné k tichu, protože Jiří musí přijíti každý okamžik. —

Obzvláštní chvály zasluhuje nad míru zdařilá charakteristika. Všecky povahy od nejpřednější do nejposlednější jsou s takovou pravdivostí a životností nakresleny, že na přehojných místech divák bezděky musí zvolati: Tak a nejinak mluví a jedná se v české vesnici. K této pravdivosti pomáhá valnou měrou svérázný sloh, jímž básník nechává své osoby s překvapující přirozeností mluviti. Jinak mluví starý Votava, jinak Sýkora a jinak dohazovač Novotný. Toliko myslím, že onen surový ton, do něhož některé osoby tu a tam upadají, mohl býti poněkud zmírněn.

Nemůžeme zde všech povah zevrubně probírati: všimneme si jen přednějších. Jak neobyčejně pravdivý obrázek představen jest nám na př. ve starém Votavovi! Rádi věříme Jiřímu, že strýček jeho po celý život do krve se dřel a ničeho, ani sklenice piva si nepřál; vždyť jeho nynější jednání tomu tak zřetelně nasvědčuje. Když Sýkora ho upozorňuje, že zavolá k němu notáře z hospody, prudce to zamítá; to prý by bylo drahé, kdyby notář přišel k němu do stavení! Půjde k němu sám, ač chudák sotva drží se na nohou. Když Anda, ve které Votava žije, bere si novou jupku, aby jej do hospody doprovodila, vadí se s ní a posílá ji pro starou; novou prý má na neděli, devět zlatých musel dát za ni o jarmarce tomu zloději! Novotnému slíbil, oženíli Josefa, že mu dá stovku: ale po chvíli nechce již o tom ani věděti: »Stovku? Což pak kradu? Padesátku jsem řekl!« Že takovému člověku je lehkomyslný marnotratník Sýkora do duše protivný a že synu jeho nikterak nechce dáti Andu za ženu, je přirozeno. Tu však nemysleme si, že by chtěl snad Andu provdati za kteréhokoli ženicha, jen když je hodný a má dobrou živnosť. Zná dobře »ženské«; každá, zvlášť Anda, hledí také na »figuru,« aby měla muže ráda. Ženská prý bez lásky nebyla, není a nebude. Přes to však v jedné příčině přece obmezuje její volbu: je hrdý svým selským stavem, a proto Anda smí si vzít jen sedláka. Co schází sedláku, nemáli dluhů? Nic! Je pánem, nemusí se ohlížeti po nikom. Zaplatí daně, a nikdo na světě nesmí mu poroučeti. Nemusí si nikoho ani všimnouti! Hraběcí lesník — tak praví lesníku Černému do očí — musí však ohýbati záda nejen před hrabětem, ale také před vrchním ředitelem, lesmistrem atd. A přelítneli panu hraběti něco přes nos, je propuštěn.

Sýkora je, jak již praveno, lehkomyslný marnotratník, spolu však hrdý, vášnivý, ba prchlivý muž. Peníze utrácí často, jen aby se ve společnosti nedal zahodit (I. jednání výstup 11.). Proto však přece výčitku marnotratnosti nerad slyší u veřejnosti; takový člověk dotýká se velice jeho cti a tím bývá někdy i nad míru pohněván, ba rozlícen (1. jednání výstup 14.). Když hrozí jej dluhy pohltiti, a udání berního jej může připraviti do kriminálu, děsí se nejvíce

hanby, která by pak jej a syna jeho stihla: jediná naděje udržuje jej, Anda a její dědictví. Když závěť Votavova i tuto zmaří, přemůže svou hrdosť a pro Boha prosí Jiřího — jakživ prý nikoho ještě tak neprosil! —, aby se nad ním smiloval. Když prosby i hrozby míjejí se účinkem, chápe se zločinu. Za něj snáší těžká muka svědomí, je však přece odhodlán z něho těžiti. Psychologicky pravdivě je vylíčeno, jak před Josefem a Andou sám se prozrazuje. Někdy násilně si hrůzu jeho vymlouvá: tak na př. mluví k Andě, když tato pro zločin jeho nazývajíc se nešťastnou chce na vždy rozloučiti se s Josefem (jedn. 3., výstup 6.): »Nehřeš, aby tě Bůh netrestal. Hleďme, nešťastna, teď, když jediná překážka je odstraněna! Co je ti do toho, kdo ji odstranil? Nerouhej se! Co, byl sám, neměl ani ženy, ani dětí, užil co mohl — je mu tam líp, líp nežli nám — nerozumo, nerozumná!« Tato slova mohla by skoro vzbuditi zdání, jakoby zločin ten přece ho tak netížil; nezapomínejme však, že se tu přetvařuje a hledí všemožně zviklati Andu v úmyslu, sobě tak nebezpečném. Nabyv při četníkově výslechu trochu klidu, chce chytrou lží nevinné zachrániti a sebe sama ze zločinu poněkud vytáhnouti. Když však slyší, že Jiří je střelen do prsou, propuká v divokou radosť, že není vrahem, a jsa nyní nevinen zuřivě staví se četníkovi na odpor. Že ovšem za svůj zločin není náležitě potrestán, bylo již dříve pověděno.

Josef je pravým opakem svého otce. Pracuje za dva a nepřeje si ani doutníku: sám starý Votava musí vyznati, — a chvála jeho něco platí — že jest hodným hochem. Otci činívá leckdy trpké výčitky, ale má nějak málo vlivu na něho. Je také vůči němu nedosti pevný a rozhodný. Otcovo hospodářství prohlédl teprve, když se vrátil s vojny; snad tedy před vojnou nebyl dosti bystrozraký aneb otec nebyl tehda ještě takovým marnotratníkem. Jakýsi stín padá na jeho povahu v jed. 2. výst. 10. Když otec a po něm i Anda prosí Jiřího, by vzdal se dědictví, praví Josef zamračeně: »Tak se nechat prosit!« Třebas tu sám neprosí, nechává přece otce, ba i Andu Jiřího prositi; aspoň tomu nebrání. Že nad mrtvolou Jiřího hned se rozpomíná, že Anda již nemusí se vzdávati dědictví, a hned za ní Novotného posílá, nemusí mu býti na úkor: svědčí pouze o jeho střízlivé rozvaze. Zločin otcův plní jej zoufalstvím: pro něj chce odejíti, ani otec, ani Anda nemají o něm již uslyšeti. Tím spíše oddává se na konci radosti, že otec není vrahem, zapomínaje ovšem, že otec, co na něm záleželo, úmysl ten skutečně provedl.

Roztomilou figurku do posledních maličkostí pravdivou vytvořil nám básník v dohazovači Novotném. Nemohu tento výrok dokládati citaty, neboť musel bych k tomu konci vypisovati celé stránky. Jsem však přesvědčen, že každý, kdo přečte si jen str. 12 sll. a str. 45 sll., bude se mnou úplně souhlasiti.

Celkový můj úsudek nemůže tedy jinak zníti než příznivě: Štolba podal nám v Závěti dílo ceny trvalé, jež v naší dramatické produkci zaujímá jistě místo vynikající. *P. K.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Díl III. „Za bouře i klidu." Nakl. J. Otto. V Praze. 1890. Seš. 19.—26. Po 32 str. 15 kr.

»Obětovaný,« historický obraz bouřlivé doby let 1260.—1280., počíná skvělým líčením vítězství »železného« krále Otakara nad králem uherským Belou, podává dále obraz na venek slavného panování téhož krále, kdy v Čechách byla úplná bezpečnosť, pořádek a vnější lesk; uvnitř však počínala hniloba, dobří, staří řádové čeští se kazili. Sám král podporoval více cizince než domácí, šlechta styděla se za všechno, co nebylo »z Němec, i za jméno svých otcův«! Prostota mizela ze hradů, novoty, turnaje a j. vedly »k nuzotě a dluhům;« starým, dobrým a poctivým mužům (starý Sezima) se to nelíbilo, mladá však krev (Rubín, mladší syn Sezimův) si v tom libovala. V tu dobu vidíme v klášteře Opatovickém Obětovaného (= oblatus), jak nazván mladý syn náčelníka kumánského kmene, Alan, který se svým starým opatrovníkem Aješínem po pádu otcově v zajetí do Čech odvezen vládykou Ctiborem, starším synem Sezimovým, na hrad Heřmanický, odkudž kněz Štěpán vzal jej do kláštera, by syn smířil vinu otcovu. Ale mladý tento divoch nemůže přivyknouti tichému životu klášternímu; stýská se mu, je vzdorovitým, zatvrzelým a pokusí se o útěk, při čemž dostane se k matce své Svatavě, choti pana Čeňka z Červené Hory, druhdy manželce Alpry, vůdce kumánského. Vrácen byv opět do kláštera unikne pomocí Aješínovou — na svobodu. Aješín vášnivě oddaný Alprovi a kmenu jeho, vštípil chráněnci svému myšlenku, by se pomstil nad Čechy pro porážku Kumánův. Aby ducha pomsty ukojil, Alan s družinou svou bojuje proti Otakarovi jako spojenec císařův, strašně naloží se Ctiborem, jenž ho připravil o otce, dostane se na Červenou Horu, by se jí zradou zmocnil. Nepodařilo se mu to, on však dále pomáhá Braniborům, zvláště proti klášteru vytáhne. Padne smrtelnou ranou, již mu zasadí ohnivá Etelka, vášnivě mu oddaná milenka, již však on hanebně opustil, ba i zaprodal hejtmanovi braniborskému. Takový jest Alan, již jako hošík závistivý a mstivý, potom prostopášný, jenž vlastní matce smrtí hrozí, milenku oddanou, když jinou si našel, potupně odkopne. Sympathie čtenářovy taková povaha, až romanticky drsná, získati si nemůže, tím méně starý Aješín nás upoutá. Za to starý Sazima, jenž nerad vidí novoty královy, milý zjev Svatavy, jíž syn nad vlasť drahý, která ho i tehdy vysvobodí, kdy tento drsně k ní se zachová: jsou postavy plné jasu a světla skoro nadpozemského. Máme tu vedle poctivého Ctibora i mladšího marnotratného bratra, jenž za dobrodružstvími se žena otce opustí, proti vlastnímu králi bojuje, ale přišed k sobě, vrací se, by zachránil rodáky své, činí pokání, statně bojuje a hrdinskou smrtí padne proti nepříteli země rodné. Také živel milostný zastoupen tu něžnou láskou Hynka Heřmanického k nevlastní dceři Svatavině, vnučce starého Sezimy, Marketce: historie docela obyčejná. Konečně máme tu opatovické mnichy, jichž život autor líčí několika jasnými tahy: tito mění poušť v pole plodonosné, pěstují umění i vědy.

Zvláště P. Benno, jenž obírá se dějinami a vřele miluje vlasť, pro niž jde i do boje, a P. Štěpán, výborný znatel dogmatiky a filosofie křesťanské, vykresleni jasně a plasticky. Jinak líčen život klášterní, způsob modlení, různé obyčeje, oblek mnichů více méně dle doby naší. — Veřejnému životu věnováno dosti málo pozornosti, rodinný pak život nakreslen velmi povšechně: jak žili tehdy v domácnosti, čím se obírali, o tom se nedovídáme podrobností žádných.

Děj postupuje rychle, místy jen spěšně načrtán; do detailů, na něž realismus takovou váhu klade, spisovatel se nepustil. Mimochodem jenom a pouze ústy svědka popisuje boj na Moravském poli, dobu Braniborů líčí také celkem spěšně (č. II.). Přece však právě v jasném podání charakteristických stránek doby Otakarovy a braniborské leží největší půvab práce této. I ti potulní rytíři-pěvci (Wolfram) vhodně přibráni v pásmo dějové, na jehož úplné rozvinutí bylo by třeba větších rozměrův. Postav jest až trochu mnoho, než aby všecky mohly býti určitě vykresleny.

Celkem se tento historický obraz zamlouvá živými popisy, rychlým postupem zajímavého děje; mezi pracemi Jiráskovými přísluší mu čestné místo. J. V.

Lev N. Tolstoj: **Kreutzerova sonata.** Z ruského přeložil *Antonín Hajn.* V Praze. 1890. Nákl. „Časop. česk. studentstva." Str. 126. Cena 50 kr. „Vzdělávací bibliotheky" sv. 1.

Předběžná zpráva o díle tomto podána ve »Hl. l.«[1]) již dříve podle jiných časopisů. Němci pospíšili je přeložiti, u nás pak zahajuje se jím nová knihovna, a to »vzdělávací.« Bylo by asi nesprávno, měřiti dílo měřítkem uměleckým v obyčejném slova významu. Tolstoj sám vůbec nenávidí umění pouze zábavného, on spisy svými chce napravovati a šlechtiti. Zde však podává ve formě, belletrii obvyklé, pravý traktat o věcech pohlavních, zvláště pokud s manželstvím souvisejí. Celá řada otázek sem náležejících, od bezženství až k veřejným domům chce tu býti řešena Pozdnyševým, an vypravuje o svém nešťastném manželství, zakončeném vraždou nevěrné prý manželky, ale nejen nešťastném nýbrž i nemravném, jako každé manželství jest nemravno, protože děje se — z lásky. Nelze tu do podrobna vypisovati obsahu; vyskytujíť se v knížce samé výrazy »hovado,« »svinské« a pod., a Tolstoj umí případné názvy voliti! Mravní rozhořčenosť obrací se tu správně proti mnohým vředům moderního života. Avšak považímeli, že Tolstoj trpí fixní ideí, domnívaje se býti objevitelem toho pravého křesťanství (kolikátý pak je to již?!), a odsuzuje tudíž nauku církevní, dle níž manželstvím pohlavní pudy a svazky mají býti posvěceny, slovem tedy, že chce býti křesťanštějším nežli křesťanství, pak nepřekvapí nás, že v rozhodných otázkách neví vlastně co chce, zahaluje se do tajemnůstek

---

[1]) Č. 5. str. 204. Tam ř. 21. zdola jméno houslistovo má býti Truchačevskij a nikoli Kreutzer; „Kreutzerova sonata" od Beethovena hrána Truch. a manželkou Pozdnyševa onoho večera, který rozhodnul o podezření manželské nevěrnosti.

buddhistických, Schopenhauerových (str. 38.; překl. píše: Schoppenh.), a Hartmannových. Ve veřejné zkušenosti (církevní, společenské a pod.) jest úkazem docela známým: t. ř. »reformatoři,« jejichžto činnosť vyznamenává se elementarní silou převratnou, vynikají obyčejně úžasnou neznalostí toho, co chtějí reformovati, a proto nedovedou odděliti bludu od pravdy. U Tolstého není jinak. Pro naše české poměry budiž to zvláště vytčeno, poněvadž i minulosť i přítomnosť naše tou vadou se vyznačuje. V uměleckém směru Tolstoj, ač jest nazýván realistou ba snad i naturalistou, napíná požadavky svoje do takových krajností, jakých sotva který idealista se domáhal, totiž do naprosté nemožnosti, která se příčí přírodě lidské, tak jak ona obyčejně jest. »Blaho člověčenstva jedno jest se sebezničením« (str. 39.). To ovšem není realismus ani idealismus. U T., jenž jest jinak důkladným znalcem života lidského, výstřední stránka ta poukazuje na jednostranný směr snahy v zárodcích ušlechtilé ale do zámezí upřílišené, která úzce souvisí se zvláštní osobností jeho ale nemůže býti jmenována vůbec mravnou, i když v původci svém snad z mravného přesvědčení a nadšení se řine.

Pološílenému vypravovateli Pozdnyševu, který pod tíhou neštěstí svého analysuje věci, o jakých stydno mluviti i v úzkých kroužcích fysiologův a moralistů, lze ještě prominouti, že rozhorlenosť vede proud řeči jeho tak daleko: spisovatelovi však nelze nikterak prominouti, že ve formě povídkové o věcech takových se šíří, kterých přísná střízlivá věda jen zdaleka nucena je se dotýkati. Záměrem Tolstého ovšem jest uvésti v ošklivosť veškery ty vředy moderního života a přispěti k vyléčení jejich. Avšak je tento spůsob k tomu vhodný? jest on dovolený? Není dovolený ani v tom případě, kdyby konečné rozhodnutí, jaké Tolstoj podává, bylo správné: účel neposvěcuje sám sebou nedovolených prostředků. Nad to však Tolstoj konečným řešením prohřešuje se proti přirozenému zákonu mravnímu, který jest základem vší mravnosti; neboť požadavek spisovatelův jest požadavek přemrštěného fanatismu, jaký v dějinách křesťanského sektářství často se objevil, veda z pravidla k rozpoutání právě těch vášní, proti kterým z počátku bojoval.

»Vzdělávací bibliotheka« dle programu svého pěstovati bude celou literaturu. Z cizích spisovatelů jsou většinou uvedeni čelní zástupcové moderního proudu literarního; nechybí ani ten mluvka Renan, Zola a pod. Celý program jest asi vypočten na soustavné podrývání kladného náboženství. Kdo takovýmto spůsobem chce vzdělávati, ten nedospěl ještě k úvaze, že vzdělání záleží konečně také v něčem kladném, kterého každý jednotlivec právem pro život svůj se domáhá; methoda, která spočívá v šíření samého podvratu, ničíc co dáno, a ničeho nepodávajíc, hřeší proti posvátným právům člověka. Protož ani dle prvého díla ani dle programu se směrem »Vzděl. bibl.« souhlasiti nemůžeme.[1] *P. J. Vychodil.*

[1]) Když posudek byl vysázen, došla zpráva, že 1. č. „Vzděl. bibl." jest zabaveno.

Knihovna lidu a mládeže.

Libuše, matice zábavy a vědění. R. XX. č. 2. (běžné č. 124.). „Z mojí galerie obrázkův.“ Novellistické črty a humoresky. Napsal *Václav Beneš-Šumavský.* Str. 156.

Jako v obrazárně obrazy rozličné jsou krásy a ceny, podobně má se věc u obrázků V. Beneše-Šumavského. Některé stojí nad prostředností, jiné ničeho nezadají obyčejným feuilletonům v politických listech, konečně poslední »Intermezzo« mohlo býti vynecháno. Látka k 12 novellistickým obrázkům vzata ze všedního městského života v Praze; účel jich kromě podřízených jiných toliko na chvíli pobaviti. Vhodnějši projádření na málo místech by prospělo, ba i sem tam něco mohlo by se vynechati (na str. 16., 17., 141.). I některým povahokresbám třeba něco vytknouti. Komu se chce čísti a nemá do čeho se pustiti, může si třeba prohlédnouti malou galerii obrázků V. Beneše-Šumavského. *J. V.*

Hlasy katolického spolku tiskového. (Č. d.) Č. 6. „Ohavnosť spuštění na místě sv. v Římě, spáchaná 20. září 1870.“ Česky líčí *Jan N. Fr. Desolda.* Str. 31. Cena 10 kr.

Bezprávné a svatokrádežné oloupení sv. Otce o světskou vládu odsuzuje slovutný biskup řezenský, jehož apoštolský list se nám tuto podává v rouše českém. Podobné pojednání napsal již Dr. J. Ev. Bílý v r. l. č. 8. Avšak v tomto dílku není tak historické vypravování, jako spíše různé úvahy o tomto svatokrádežném zločinu, o shodě, jaká jeví se v utrpení Ježíše Krista a církve svaté, o tom, co by katolíci činiti měli na pomoc sv. Otci a p. Sloh jest popularní.

Č. 7. „Upřímné slovo našim katolickým a vlasteneckým dělníkům.“ Česky podává *Jan Nep. Desolda.* Str. 30. Cena 10 kr.

Na základě řeči biskupa mohučského dovozuje p. spisovatel oprávněnosť spolků dělnických, správnosť požadavků dělnictva, t. j. zvýšení mzdy, zkrácení doby pracovní, povolení některých dní odpočinku, odstranění práce dítek, žen a dívek; zároveň napomíná, by dělníci nespouštěli se zásad náboženských a mravních. Dílko toto jest poučlivé a obzvláště vhodné pro dělníky v továrnách.

Ročník III. 1872. Úplný. Cena 80 kr. Čís. 1. „Pouť do Celly Panny Marie.“ Sepsal *J. Souhrada.* Str. 64. Cena 16 kr.

Jasnými a poutavými rysy vyličuje p. spisovatel svou pouť. Vypravování jest plynné, ač místy, zdá se nám, že příliš hoví citům. Taktéž mnohé germanismy znešvařují dílko toto.

Č. 2.—5. „Déjc a osudy mistra Jana Husi z Husince.“ *(V. Štulc.)* Str. 256. Cena 54 kr.

Vyličiv na začátku Husovy zásluhy o národ a písemnictví české, vykládá spisovatel učení Vikleffovo, jakožto základ husitismu, a vypravuje počátek a truchlivý konec poblouzení nešťastného mistra,

probíraje při tom důkladně jeho nauku. Ku konci vyvrací mylné náhledy těch, kteří tvrdí, že církev odsoudila Husa k smrti, kteří zovou krále Sigmunda věrolomným, poněvadž prý porušil svůj ochranný list; zároveň dokazuje podvrženosť onoho usnesení sněmu kostnického, že slibu kacířovi daného plniti nesluší. Zakládajíc se úplně na historické pravdě — praviť spisovatel: »Co do mne, uchovej Bůh, abych na žalostné cestě života Husova směl co jiného hledati a mluviti, leč pravdu« (str. 28.) — náleží dílko toto k nejlepším spisům popularně vědeckým. Proto ho vřele doporučujeme zvláště pro vzdělanější.

Č. 6. „Ze železnice." Obrázek ze života. Sepsal *J. Souhrada*. Str. 40. Cena 10 kr.

Pyšný, lakotný otec zapuzuje svou dceru, poněvadž miluje syna podruhova. Milenci v bídě strádajíce prosí spisovatele o pomoc. Ten píše jejich faráři, jehožto snaze podaří se pohnouti ku smíru nelítostného otce, kterého trpce se dotkla ruka Páně. Toť stručný obsah. Za pravdivosť děje spisovatel ručí. Vypravování jest dojemné; tolik jen dlužno vytknouti, že úvod jest příliš rozvláčný a že často užíváno rčení nesprávných, na př. »Na jih rozkládá se v tučné bujnosti bohatá bažantnice.«

Č. 7. „Bystručtí a Polučtí," čili: „Sňatek divem." Od *J. Ehrenbergra*. Str. 80. Cena 20 kr.

Osada Okrouhlice jest rozdělena na dvě strany, jednu poddanou vrchnosti Bystrucké, druhou městu Poluce, kteréž strany s velikou záští se pronásledují. Zástupcem strany městské jest pyšný Pícha, jehož dcera Kačenka věrně miluje Jana Bezděkova, jenž při straně panské. Obojí rodiče zařekli se, že nepřivolí ku sňatku, leč staneli se zázrak. Zázrak se stane, robota pomine, a šťastní milenci slaví své zasnoubení. Povídka jest zdařilou; obzvláště dobře popsány jsou povahy jednajících osob. Hodí se pro venkovský lid, ač některé výrazy, jako »fatrs.« »kakabus« a j. jsou nesrozumitelny.

Ročník IV. 1873. Neúplný. Cena 70 kr. Č. 1. „Blahoslavená Anežka Česká, Přemyslovna." Od *J. Jenče*. Str. 72. Rozebráno.

Vypsav krátce život blahosl. panny a úctu, jaká se jí v Čechách od nepaměti vzdávala, vypravuje spis. průběh vyšetřování, v němž jednalo se o to, aby úcta její v Římě byla potvrzena. Spis. sám se ho súčastnil jakožto postulator causae. Odporučujeme spisek tento, ale jen pro čtenáře vzdělanější, protože příliš mnohá historická data činí jej suchopárným. (P. d.) *M. V.*

Časopisy.

Vienac zabavi a pouci u Zagrebu (red. *V. Klaić* a *M. Maravić*. O.)

Po strašném zápasu (v písni č. 44.), který trval více než dvě hodiny, skolil Kladušanin Mujo svého nepřítele Šimuna Brehuljiće: „— u Šimunu

čudo (div) ugledao — u Šimonu tri srca bijahu; — jedno mu se srce umorilo, — drugo mu se jako (silně) razigralo, — treće spava, ni habera nema (nic netuší) — i na njemu šarovita (pestrá) guja, — guja (zmije) spava, ni habera nema; da je guja opazila Muja, — paski (zle, jako pes) li bi Mijo poginuo.“ — Místo toto jest velmi podobno písni Vukově II. 67., ve které Kraljević Marko bojuje s Musou Kesedžijí. Když ho zabil, našel v jeho prsou rovněž tři srdce: dvě jsou klidná, na třetím odpočívá zmije. V nejhorším okamžiku volá Marko ku pomoci vílu: „gdje si danas, posestrimo vilo? — gje si danas, nigje te nebilo! eda (hle) si se krivo zaklinjala, gjegoj mene do nevolje bude (když mi bude nejhůř) — da ćeš meni biti u nevolji?“ Skoro těmitéž slovy vyzývá Kladušanin Mujo u Hörmanna ku pomoci vílu. Víly vůbec velmi často vystupují jako pomocnice junákův, a komu pomáhají, snadno lze se domysliti. Víly jsou často tu i tam „deus ex machina.“

U Hörmanna č. 71. leží Kladušanin Mujo ve své „kule“ těžce zraněn. Nad ním pláče Ali: „suzama ga svega (celého) postopio; istom (tu) Mujo oči otvorio, — pa (a) ovaku riječ besjedio (promluvil): — — jošte nema ni godina dana, kako sam tamir (střechu) učinio (opravil) — danas si mi vodom prokapala (t. j. kula), — te mi nedaš bolovati rana. — Progovori gojeni Halile: — Neluduj mi (nebuď pošetilý) serdar-ago Mujo, — nije kula vodom prokapala, — već to doš'o — sirota Alija, — tebe, Mujo suzom dohvatio (zasáhl slzou).“ Týž motiv velmi pěkně jest proveden v písni Petranovićově (II. 41.), kde slepý Grgur Branković hraje na housle volá sluhu Milutina a táže se ho: „Milutine, moje prava slugo! al' je vedro (zda je jasno), ali je oblačno? — ali pada kiša (déšť) iz oblaka? zar je moja prokapala kula? — skoro sam je (ji) junak ponovio.“ Sluha mu odpovídá, že u nohou pláče jeho milenka; slzami prý zvlhly housle a proto nemohou hráti. (U Milutinoviče č. 152.) Každý se domyslí, že vzpomenutý motiv v písni turecké vzat z písně křesťanské, a nikoli naopak. Mimo tyto uvedené jest ještě mnoho jiných písní, v nichž u těch i u oněch jest táž básnická technika, společní „loci communes.“ (Na př. popis boje v písni H. č. 49. — a Vukově III. 20.) Počátky často bývají stejny. Krčmářka (Mara, Janja, Jela) bývá v obojích důležitou osobou a pomocnicí junáků. (Na př. Hörm. č. 47, 69. — Vuk. III. 26.) Nezřídka mladík nedospělý přemůže nejstatnějšího hrdinu. (Na př. Hörm. č. 49. — Vuk. III. 55, 56.)

Hrdinové písní muhamedanských jsou bosenští begové XVII. století. A to v prvé knize setkáváme se s junáky celého Turecka, ve knize druhé však jen s junáky bosenskými a dalmatskými. Ze 36 písní 19 opěvuje hrdiny Muja Halilu a syna Mujova Omera. V ostatních opěvují se boje jiných junáků tureckých a srbských.

Zvláštností, které by nikdo neočekával v písních muhamedanských, jest, že se v nich nesetkáváme s onou hrůzyplnou krvelačností jako v písních srbských. Jedinou vyjímkou jest píseň 18., která však má původ svůj mezi Srby. Neboť u Petranoviće nacházíme ještě tři písně téhož obsahu (III. 54., 55., 56.); před hosti totiž klade hostitel lidské maso.

Jinou zvláštností muhamedanských písní jest neobyčejná délka.

Ve dvou svazcích jest obsaženo 75 písní, ač svazky jsou dosti objemné. (I. 624, II. 652 stran.) Nejkratší z písní má jen 100 veršů; z ostatních veliká část má až 1000, ba i 1500 veršů. Tuto přílišnou délku lze vysvětliti jen tím, že muhamedanští pěvci tvoří zvláštní rapsodickou školu, která přede vším hledí na délku. Právě tato neobyčejná délka jest na újmu jednotlivým písním. Věhlasný prof. Dr. Jagić vyslovuje se o úkazu tomto takto: „Jest to obyčejný způsob písní orientalských, oděných srbským desítiměrem, k němuž slova a obrazy vypůjčeny jsou ze srbské epiky, jakož i vůbec celá ornamentika. Tedy cizí látka, oblečena v národní kroj.“ (Archiv sv. 11. str. 424.)

Jagić tedy se domnívá, že původ této neobyčejné délky jest hledati ve styku bosenských Muhamedanů s národy orientalními. Vysvětlení toto ač pravděpodobno, není docela jisto.

Celkový náš soud o sbírce Hörmannově je tento: Muhamedanské písně daleko zůstávají za srbskými písněmi — za sbírkami Vukovými. Vzhledem k celku má však sbírka velkou cenu, neboť nám dokazuje, že obyvatelstvo Bosny a Hercegoviny — ač různé vírou — tvoří se všemi ostatními Srby a Charvaty jeden jediný národní celek, ukazují nám, že i u Muhamedanů jest vyvinuto básnictví epické — třebas i měrou skrovnější. Písně muhamedanské jsou mnohem delší a rozvláčnější srbských, čím velmi mnoho ztrácejí na kráse. Ač zevnějškem zdají se býti cizí, přihlédnemeli blíže, poznáváme v nich výplody domácí poesie srbské. Základem jejich jsou junácké srbské písně, ovšem přispůsobené náboženským a politickým poměrům tureckým. Ze mnohých jest vidno, že původně byly složeny pěvci srbskými. Mnohé z nich jsou opravdu krásny, a kdyby nebylo oné neobyčejné rozvláčnosti, nebylo by možno ani poznati, zda to písně srbské či muhamedanské.

Sběratel ve třetím svazku připojí rozpravu o jejich původu, významu, zvláštnostech, čím sbírka získá nemalou cenu. *M. Al. Ota.*

Przegląd polski o literarním ruchu v jiho-západní Evropě. (O.)

Do té doby jediným literarním střediskem byl Lisabon. Almeida Garret vrátiv se z vyhnanství uvedl do poesie novoromantismus a našel řadu mladších nadšenců, již založili spolky v Coimbře, kterýchž první epocha v l. 1839.—1845., druhá asi r. 1870. Patriarchou „cikanské bratí“ je *Freire de Serpa* (1808—1879), který vydal 1839 sbírku krátkých legend, truchlého rázu, s pojetím lyrickým, jež zvány „Solaos.“ *Joao de Lemos* (* 1819) napsal více oblíbených dramat, jimž však nedostává se uměleckosti. Báseň „Květ i jezero“ vyniká lepou, harmonickou formou a umělým složením. Hloubkou myšlenek nad něj předčí *Xavier Cordeiro* (* 1819), u něhož nadšení a vzlet sloučen s rozvahou. Jeho básně těší se nezvyklé popularnosti, byť i o sobě nebyly dosud vydány. *Joao de Deus* (* 1830) jest znamenitý poeta i paedagog ve svých „Listech matčiných.“ Jsa konservatistou v poesii neuznává naturalismu; sbírka „Kvítí polní“ (1870) vyvolala školu idyllických básníků; zamlouvá se přirozeností, plností květů, živostí. Nadání znamenité jevil záhy zesnulý *Soares de Passos* (1826—1850) pro hloubku myšlenek ve svých odách, elegiích, jež zůstanou vzory mluvy básnické. Básní „O firmamento“ sahá do sfer nebeských, podává kosmo-

gonické pojednání o stvoření světla, země i člověka. Smělosť formy, vášnivosť mladická i neobyčejná fantasie svědčí o nadání genia. Předním žijícím poetou je romantik *Thom. Ribeiro* (* 1831), jenž slaví lidskosť i vlasť, nenávidí Španělů, kteréžto nenávisti dal výraz eposem „Dom Jaime“ či „Panování Kastilie“ (1862), jež po bok staví se Lusovcům. D. Jaime miluje Estellu de Aragon, již zabijí bratři za zbloudilosť. Jaime přidá se k banditům ve Španělsku, až posléze najde dítě neblahé lásky své v domě hanby andělsky čisté, odvede dceru odtud, ale chycen i popraven; leč nazejtří Portugalsko revolucí zbaví se jha poddanství. Nepříjemně to působí, že bohatýra — národ — učinil sprostým banditou, nedal mu padnouti čestně v boji ale na popravišti, tak nepoeticky! Romantismus zavedl poetu tak daleko. I jiné básně drobné se líbí; poeta vládne veršem, plným harmonie a rythmickosti, zvučnou mluvou, již překladem nenapodobíš; výtečné popisy přírodní provedeny realisticky do detailů, v krajinomalbách sejdeš se vždy s melancholickým přídechem. Ve svém „Credo“ vyznává, že „křesťanem“ a konservatistou. *Rebello de Silva* (* 1821) je výborný řečník a romanopisec dle vzoru Waltera Scotta ve výborných pracích: „Vzetí Ceuty“ a „Mládí Jana V.“; poslední roman je částí trilogie, již zamýšlel nakresliti epochu velice popularního Jana V. Bystře vypozoroval směšné podrobnosti dvoru, jež podal jadrným humorem. Mimo školu coimberskou působil *Luis Palmerim* (* 1825), portugalský Béranger, který ohromnou popularnosť získal písněmi z válek politických, jež elektricky působily na lid, že písně jeho („Pláče lid“) hned zpívány na ulicích a píseň „Portugal“ stala se hymnou národní. Jest improvisatorem, jen že dnes již nepíše, jest poslancem. *F. Gomes de Amorim* (* 1827), rodilý z Brasilie, jenž četbou Garretova „Camoesa“ uveden na dráhu spisovatelskou, vydav 1848 řadu básní politických: „Garibaldi,“ „Svoboda“ a j. Proslaveny jeho „Zpěvy jitřní,“ vyjádřující touhu po otčině a vynikající pěknou krajinomalbou jižní Ameriky. Jinde líčí okolí Rio de Janeira, pěje písně erotické, v povídce pak „Divoši“ podal věrný obraz života krajanů svých. Z dramat působivostí vyniká „Nenávisť plemene.“ Byronistou je *Bulhao Pato* (* 1829), básník i novellista, jenž rád líčí vlastní své vzpomínky, na př. v pěkné povídce „Bledá hvězda.“

V době 1868—1873 *Joao Penha* (* 1839) shromáždil v Coimbře mladší generaci básnickou, jež plody své ukládala v denníku „Folha,“ jehož sám byl strohým redaktorem. *Anthero de Quental* (* 1842), původem z Azorských ostrovů, četbou německých filosofů přišel o víru, vynalezl jakýsi nový pessimistický system, zvaný „panpsychismus,“ kterýmž duchem napsána též většina těžkopádných jeho sonetův. Učený *Theofilo Braga* (* 1843), sociolog a professor literatury, historik, fysik, ve filosofii positivista, napsal též báseň o lidstvu, „Vidění časů“ (1864) zvanou. *Gonçalves Crespo* (* 1846), v jehož básních plane žár otčiny jeho Brasilie, již výborně maluje v „Miniaturách,“ obrázkách z Brasilie. V realistické kresbě vynikají *Jos. M. Eça de Queiroz* a *Romalho Ortigao.*

Unsere Zeit 1884. (Shakespeare či Bacon? *Dr. Karel Müller-Mylius.* O.) Odpověď Kingova nejen že přišla pozdě, ale nebyla také s to, aby Holmesem uvedená svědectví oslabila nebo podvrátila, a tak stalo se, že Holmesova kniha odtud, přese všechny odporné snahy Shakesperianů, čím dále

více stoupenců sobě hlavně v Americe zjednává. Holmes teprve nedávno opět se vyslovil, že v žádném odporu, v žádné kritice a odpovědi nenašel jediné věci, která by mohla jej v jeho přesvědčení zviklati.

Prací Holmesovou konečně obrácena také pozornosť k Baconovi samému, jehož díla po více než 30leté neunavné a svědomité práci ve 14 silných svazcích vydal James Spedding. Vydavatel sice mlčí o sporu samém, avšak jeho životopisné práce, jakož i jím uspořádaná sbírka Baconových dopisu poskytla ohromnou látku Baconianům, kteří nyní jali se dokazovati, že vznik mnohých dramat tak zvaných Shakespeareových těsně souvisí s některými zápletkami a událostmi v životě Baconově, a že mnohým pocitům svým, jej tížícím, uvolnil, upotřebiv jich k pracím básnickým. Tak pochází „Kupec benátský" přesně z doby, kdy Bacon byl vězněn pro dluhy a teprve bratrem svým Antoniem osvobozen, kterýž pak podnětem mu byl k osobě Antoniově v dramatu právě uvedeném. Podobné, sotva též nahodilé shody uvádí Holmes při „Hamletu," „Romeu a Julii," „Learovi" a j. Z novějších pak životopisů Baconových od Hepwortha Dixona, Speddinga atd. se dovídáme, proč asi Bacon, napsalli naše dramata, nevydal jich se svým jménem. Jeho duchaplná citu plná matka, již Fr. Bacon vřele miloval a na níž také při své nemajetnosti závisel, byla přísnou puritánkou a nebyla by mu odpustila, že zabýval se tak ďábelským řemeslem, jako bylo v jejích očích divadlo. Dále nesl se Bacon za velikými záměry a toužil přese všechny překážky po nejvyšších hodnostech; proto nesměl nikdo věděti o jeho spojenství s divadlem a herci, kteří žili v opovržení a za ne mnohem více než vagabundy byli považováni. Tyto a podobné jiné věci s úspěchem byly od Holmesa a jiných Baconianův uváděny. O Shakespeareovi víme pramálo ze života Baconova známe i podrobnosti, které vydatně novou theorii podporují.

Theorie tato v letech 1866.—1880. potichu sice ale rychle se šířila. Z 200 rozličných článkův, essayův a knih sice téměř dvě třetiny hájí Shakespearea; avšak diskusse nemohla otázku odkliditi, aniž pro Baconovskou theorii uvedené důkazy oslabiti nebo zvrátiti. Miss Baconovou a Mr. W. H. Smithem založená hypothesa stala se dogmatem, které horlivé obhájce našlo. Krok ku předu učinila opět dáma, Mrs. Henry Pottová která roku 1882. uveřejnila knihu „The Promus of Formularies and Elegancies, being Private Notes, circum 1594, hitherto unpublished, by Francis Bacon; illustrated and elucidated by Passages from Shakespeare" o 628 str. veliké osmerky a 14 str. předmluvy od E. A. Abbota. Jsou to črty a poznámky Baconovy a jeho tajemníka. V t. zv. „Harleian Collection" v britském museu nachází se totiž 50 listů foliových, číslovaných od 83—132, na nichž poznáno písmo Baconovo. Obsahují pak listy ty citaty, sentence, aforismy, přísloví atd., jak vnucují se muži, jenž mnoho myslí a čte, a uvykl činiti si poznámky a náčrtky. Spedding je znal, avšak nevěděl, se kterým větším dílem je spojiti, pročež jich v sebraných spisech ani neuveřejnil. Mrs. Pottová však poznala při jich četbě, že mnohé z nich doslovně nebo dle smyslu se nacházejí v dramatech Shakespeareových; opatřila si tudíž kopii a podrobila se obtížné práci srovnávati je nejen s dramaty Shakespeareovými, nýbrž i s pracemi vynikajících spisovatelů před i z doby Shakespeareovy, aby dokázala, zdali tyto sentence a myšlenky i jinde se nalézají, čehož ovšem není.

Tím způsobem našla k 1655 Baconovským aforismům souhlasná místa ze Shakespearea, při nichž ponejvíce s úplnou jistotou lze poznati, že jsou odtud vzata a podávají nezvratný důkaz pro autorství Baconovo, za něž i Mrs. Pottová s úplným přesvědčením je považuje. Duchaplná a velmi učená tato dáma jest spolu s W. H. Smithem nyní nejobratnější a nejvytrvalejší obrankyní theorie Baconovské v Anglii a bojuje za ni s energií a odvahou.

Znova osvětlil spornou otázku také *Appleton Morgan* spisem „The Shakespearean Myth." Spisovatel jest advokátem a velikým ctitelem dramat Shakespeareových, muž vysoce vzdělaný a přesvědčený antishakespearian. Účelem knihy jeho jest na základě vší literatury Shakespeareovské a všech přístupných pramenův o životě a dílech jeho, otázku po autorství zkoumati, vznik a vývoj theorií antishakespearianských zachytiti, a sebrati co možná nejbohatší látku, aby čtenář, jejž otázka ta zajímá, sám usouditi mohl. Není to práce polemická, nýbrž literarně-historická, která stanoviska protishakespeareovského nezapírá, neúprosnou logikou a právnicky bystrým vedením důkazů závěry činí, avšak je to práce člověka seriosního, učence hluboce vzdělaného, důkladného znalce odborné literatury, ve vlasti vysoce váženého, jenž nejen že o otázku naši velmi se zajímá, nýbrž i vzácnou nestrannosť a objektivnosť zachovává.

Morganův „Shakespeareovský mythus" jest kniha vážná a v každé příčině cenný příspěvek k literatuře Shakespeareovské, s nebývalou dosud bohatostí látky k životopisu Shakespeareovu a dějinám vzniku jeho dramat. Vycházeje z přesvědčení, že W. Shakespeare sotva jediné z dramat mu připisovaných sbásnil, protože k tomu byl pro nedostatečné své vzdělání neschopen, že však dojista tu a tam jako regisseur leccos pozměnil, redigoval a pro divadlo upravil, rozbírá Morgan v sedmi částech díla svého především „tajemství," které dosud skutečného autora zahaluje; sestavuje všechny zaručené zprávy o Shakespeareově rodině, původu, mládí, vzdělání a životě, o dějinách dramat jeho, o jejich povstání, provedení, vydání a sebrání, a poměru k současníkům. V oddíle druhém, „Odvolání k dějinám," předvádí nám Shakespearea v rámci jeho doby a uvádí vše, co tehdy a později o něm a jeho pracích v Anglii bylo napsáno. V oddíle třetím, „Svědectví Ben Johnsonově," rozbírá věrohodnosť výroků soudruha a současníka Shakespeareova, který přítele svého napřed v nadšené básni oslavoval, později však žádné příležitosti nepropustil, aby vědomosti a charakter šťastnějšího soka po jeho smrti snížil a poskvrnil. V části čtvrté jedná o „zvláštních theoriích Shakespeareovských," v jeho prospěch i neprospěch budovaných. V dalších dvou částech pak odůvodňuje důmyslně a nad míru objektivně, bez předsudků „theorii Baconovskou" a oprávněnosť její přednesenými svědectvími; konečně i t. zv. „theorii novou," totiž hypothesy, pokud a jak i jiní spisovatelé, na př. Sir Walter Raleigh, účasť na dramatech těch měli. Rozdíl sedmý (teprve v druhém vydání se nacházející) jedná o t. zv. „Editorial Theory," totiž o domněnce velmi pravdě podobné, že Shakespeare byl pouze vydavatelem dramat Baconem sepsaných, která také přepracovával a pro jeviště uspůsoboval. Morgan sám nehlásí se k žádné z uvedených theorií; otázku považuje za dosud ne úplně řešitelnou.

Kniha Holmesova prací touto poněkud jest do pozadí zatlačena. Práce

vzbudila, jak samo sebou se rozumí, opět mnohé posudky a útoky; avšak i odpůrcové Morganovi, zaujatí Shakespeariani, i ti, kterým nehodí se Morganovo právnické, druhdy až příliš obratné vedení důkazů, musejí odpustiti, že snesl nedocenitelnou látku, která veškerou literaturu o Shakespeareovi shrnuje a vysvětluje a úplný přehled vzrůstu protishakespeareovského hnutí poskytuje.[1])

Od té doby uveřejnila zase Mrs. Henry Pottová malou brošurku, v níž uvádí 32 důvodu pro mínění, že Bacon jest spisovatelem dramat t. zv. Shakespeareových.

Tam nachází se nyní otázka Bacon-Shakespeareovská. Vyslovilili se i mužové jako lord Palmerston, Ch. Dickens, Thomas Carlyle, R. W. Emerson, Longfellow a j. pro theorii Baconovskou, zajisté že neoprávněnou docela býti nemůže. Ne z pouhé náklonnosti k negaci a novotě hlásí se k ní v Anglii a v Americe dnes tisícové. Kolumbus objevil nový svět, který dnes má jméno jiného — není možno, aby s dramaty Shakespeareovými něco podobného se bylo stalo?

V. Bouček.

Archives de l'anthropologie criminelle et des sciences pénales.

Č. 24. 1890. „C o n g r è s i n t e r n a t i o n a l d e l'a l c o o l i s m e à P a r i s. C o m p t e r e n d u." O tom sporu není, že jednou z nejnebezpečnějších rakovin nynější společnosti jest nemírné pití lihovin. Kterak tomu odpomoci? Různé prostředky se od toho radí, ale neosvědčují se. Na sjezdě onom konstatováno prostě: 1. že tou měrou, kterou se vzmáhá pití lihovin, vzmáhá se zločinnosť a bláznovstvo; 2. jako poněkud obranný prostředek radí se obmezení palíren a krčem lihovin, ačkoli p. Cousderlier tvrdil, že se prostředek tento v Hollandsku neosvědčuje, a p. Millier dokonce upevňoval, že v kantoně bernském ve Švýcařích, kde počet krčem byl značně zmenšen, počet opilců jen ještě více vzrostl. — Č. 25. *Emanuel Regis:* „L e s r é g i c i d e s d a n s l'h i s t o i r e e t d a n s l e p r é s e n t." „Kralovrahy" míní spisovatel ty, kteří buď skutečně zavraždili neb aspoň vražedný útok podnikli na osoby politicky důležité, a to z příčin politických, nikoli však z pohnutek osobních anebo ze šílenstva. A o takových kralovrazích tvrdí autor: 1. že nejsou ani úplně příčetnými ani úplně blázny; 2. že se činu toho dopouštějí po většině v mladistvém (jinošském) věku, a to za blouznivého mysli stavu; 3. berouli si po spáchaném zločinu život, činí tak jen následkem své chorobné povahy, nikoli však z výčitek svědomí; 4. v mnohém ohledu jsou zcela sprostými zločinci; 5. milují nadšeně „škrabáctví" a své vlastní výplody staví nade vše. Co se pohnutek kralovražd týká, stanoví autor předkem a nejprve zvrhlosť přirozenosti jejich, potom vplyv ovzduší, duch času, č e t b u p a l i č s k ý c h s p i s ů v atd. Co se týká zacházení s nimi, radí autor pro některé obyčejný blázinec, pro druhé vězení.

Revue philosophique de la France et de l'étranger. Č. 1., leden 1890. *Lombroso* et *Ottolenghi:* „L'i m a g e p s y c h i q u e e t l'a c u i t é v i s u e l l e d a n s l'h y p n o t i s m e." O hypnotismu mínění se rozcházejí, prostí a nevzdělaní prohlašují úkazy jeho za účinky vyšší moci, kdežto

[1]) Jiného názoru jest ovšem p. *Fr. Zákrejs.* „Appleton Morgan," napsal kdysi v „Osvětě," „vymyslil sobě snadnou methodu, aby čtenáře přesvědčil. Nazývá Shakespearea důsledně řeznickým chasníkem, a má vyhráno; řeznický chasník nemohl napsati ‚Hamleta'." !!

učenci snaží se jednotlivé úkazy přirozeným spůsobem vysvětliti, a čeho vysvětliti nemohou, to prostě popírají. Zvláště hallucinace hypnotisovaných jsou předmětem sporu a bádání. Svrchu dotčení spisovatelé upevňují, že obraz psychický koná tutéž cestu, co obraz vzatý ze skutečnosti, jen že zpátečným směrem. Obraz vzatý ze skutečnosti šíří se po sítnici a odtud k zorným uzlům či středům na rohovce, kdežto onen prý se ze zorného středu na rohovce touže čivovou cestou šíří po sítnici, odkudž na venek se promítá. — Čís. 2., únor. *A. Binet:* „La concurrence des états psychologiques." Všickni známe ten úkaz, jemuž se říká dělitelnosť pozornosti, t. j. schopnosť, pojímati současně různé věci či předměty. Vypravuje se o Caesarovi, že současně dovedl sedmi různým zaměstnáním pozornosť svou věnovati. Binet obral si za předmět svých bádání pozorování, kterak různé úkony psychické soudobně konané na sebe působí, a dospěl tohoto úsudku: Obali úkony (rozumí se, že nestejnorodé) vědomě se konají, tu jeden pozměňuje druhý, a to tím více, čím při jednom více vědomí jest, potom také návyku, pozornosti. Na př. zkuste levicí něco malovati a současně pravicí na tomže listu psáti, uvidíte, že výkres tvarem svým podobati se bude písmu pravice. Odpadá to však, jeli jeden z úkonův automatický a druhý vědomý, arciť záleží také na osobě.

Paběrky.

„Svob. občan" (č. 10.) kárá „onu **lžifrancouzskou salonní etikettu** na našem českém jevišti, kterou páni překladatelé z frančiny do českých překladů přejali a již po nich i někteří domácí autoři, na př. Stroupežnický, do prací svých zavádějí. Na př.

Désambois (uvádí Magisa do salonu paní de Guy a představuje jej této): Pan Celestin Magis —

Magis (pozdraví): Milostivá paní —

Désambois (představí jej Lucii): Pan C. M. —

Magis (zdraví): Slečno —

Dés. (k Horácovi): P. C. M. —

Magis (pozdraví): Pane —

Osmělujeme se tázati: Pozdravuje se u nás takovým spůsobem v obecném životě? Říkáme: ruku líbám, má úcta, dobrý večer, pochválen buď Ježíš Kristus atd., pozdravů však: Milostivá paní —, slečno —, pane — ovšem se známým obligatním přízvukem a nezbytnou onou francouzskou pomlkou — jsme v životě z českých úst nikdy neslyšeli."

Sarah Bernhardtová v Ottově „Naučném slovníku" podělena tak štědře, jak jenom nejlepším našincům se dostává. Neboť k životopisným údajům, redakcí dosti obšírně uvedeným, přidán ještě „essay, jaké u nás — dle „Hlasu nár." — jen Vrchlický píše," plný totiž známé jeho frasovitosti a nabubřelosti. Na velkolepém díle nemají ovšem takové nedostatky se vytýkati, ale budeli jich a jiných podobných tak mnoho, jak se čím dále tím více ukazuje, pak jest nebezpečí, že jimi dobré stránky budou nemálo zastíněny.

Vzor cestopisu, jakým býti nemá, podává Dr. Jiří Guth ve „Květech“ („U pramene chartreusy“). Mimo údaje historické a statistické „překypuje“ cestopis hojnými poznámkami a úvahami o Chartreuse (o životě a činnosti mnichův, o jejich pohostinství, pobožnostech a m. j.), které chtějí býti mermomocí vtipnými, prozrazují však jakousi malichernou slídivosť a duchaprázdnou povídavosť nedůstojnou vzdělaného člověka „Dojmy“ cestovní ovšem řídí se hlavně tím, jaký člověk sám jest, ale posměvačnosť netřeba stavěti na odiv při věcech, jež toho nezasluhují.

Zprávy.

Z literarních besed přerovských. Odb. učitel *V. Šálek* referoval ve schůzi 14. (poslední v tomto období) o Mrštíkově dramatu „Paní Urbanová.“ Autor chtěl tímto kusem vytvořiti drama rodinné, ale pokus jeho se nezdařil. Látka spracována naturalisticky, a sice tak, že je zde několik naturalistických scen, v nichž snad jeví se jakýsi talent, ale celek není nikterak dramatem. Exposice je praslaba a nesouvisí s kusem, pak se vyvinují zde vedle sebe děje vlastně dva, soustřeďující se okolo obou sester, Urbanové a Hamanové, až dospíváme ku překvapujícímu závěrku, kde Urban, celkem proti jiným osobám nejméně vinný, klesá rukou největšího bídníka Hamerského, jenž sám vychází bez pohromy. Snad chtěl takto autor podati surový materialismus života tak, jaký často ve skutečnosti jest, ale tu právě poznáváme, jak nezbytně se musíme v dram. dožadovati poetické spravedlnosti. Charaktery jsou nepropracovány. Pí. Urbanová v prvých 4 jednáních činí na nás dojem velmi nepříznivý, a pozdě snaží se autor v 5. jednání to nějak napraviti. Hamanová je žena beze všeho studu, která muže svého ničí hmotně i mravně. Hamana jest nám líto, neboť klesl jen ženou svojí, ale autor zapomínaje toho častěji vyličuje věc naopak. Urban je slaboch až neuvěřitelný. Oba doktoři jsou povahy nejvýš podlé; dokazují to jejich řeči i skutky, zvláště u Hamerského scena při odchodu pí. Urbanové z Brna a zastřelení Urbanovo. Za podklad dramatu mohl si vybrati autor něco jiného než rodinné skandaly. Drama toto není odleskem našeho života rodinného. Ani obsahem, ani provedením nezasluhuje toho, aby bylo uvedeno na jeviště, kam mu zamezuje přístup kromě toho také hrubá, místy sprostá řeč, kterou vedou osoby jednající; autor nedbá totiž nikterak požadavku, že řeč dramatu má býti vážna.

Novinky oznamují se: *K. Křena* „Obrázky ze života“ v „Záb. bibl.“ v Brně; „Vzdělávací bibl.“ nákl. „Časopisu českého studentstva“ vyšel sv. I., přinášející *L. N. Tolstého* roman „Kreutzerova sonata,“ ve II. svazku bude *J. Stuarta Milla* „O emancipaci žen“; *R. Jesenské* „Dvě povídky“ nákl. A. Storcha; *Jak. Arbesa* „Drobnokresby“ v „Mor. bibl.“ (red. Fr. Dlouhý); *Dra. J. Vlacha* „Národopis,“ díl III. v „Matici lidu“; *J. Kvapila* básně „Reliquie“ u Fr. Popelky v Poličce; *A. Theurieta* „Teta Aurelie“ v překladu Mírohorského a *M. V. Krestovské* „Ranní bouře“ v překladu K. Štěpánka v „Romanové knihovně Světozora“; „Eros a Psyche,“ básně *Em. rytíře z Čenkova* nákl. Fr. Šimáčka; nákl. J. Vilímka bude vycházeti *Stanleyův*

cestopis „V nejtemnější Africe“ v překl. G. Dörfla, El. Krásnohorské a P. Sobotky; nákl. J. Otty vyšlo zakonč. rom. *L. Tolstého* „Anna Karenina“ v př. J. Hrubého.

Ceny literarní. O cenu Náprstkovu 300 zl. uchází se letos 17 dramat, z nichž tři zaslány pod heslem společným. — Cena 500 zl. na drama, činohru neb veselohru „z pražského moderního života společenského,“ se lhůtou zadání do konce dubna 1891 vypsána sborem pro zřízení českého Nár. div. Cenu darovala neznámá abonnentka Nár. div.

J. W. Göthe **„Faust,“** první část, rozměrem originalu přeložena *Fr. Vlčkem* a vydána nákl. Höfera a Kloučka v Praze. Vedle starého překladu Kolárova má též Jar. Vrchlický pohotově překlad obou částí „Fausta.“

Křesťanská akademie v Praze (vědecký odbor) chystá encyklopaedii věd theologických. Minulého roku zasláno několik dalších spracovaných hesel; pro překážky, mimo Akademii jsoucí, odloženo však ještě vydání prvého dílu encyklopaedie na příští dobu. Příjmů měla Akademie r. 1889. 2652 zl. 25 kr., vydání 2647 zl. 82 kr. Kromě toho přebytku jest 460 zl. nezaplacených a 500 zl. cenných papírův.

Ve valné schůzi „Svatoboru,“ konané za předsednictví *Dra. Riegra* 2. dne června, přítomno bylo 45 členů. Dr. Rieger zahájiv schůzi přikročil hned ku zprávě jednatelské, jež rozdána byla tiskem všem členům. Uvádí se v ní přípis P. M. Fischera, jímž tento oznamuje výboru, že založí na Vyšehradě „Slavín,“ hrobku k pohřbívání předních mužův o národ český zasloužilých. Ředitelstvo ve svých 8 schůzích poskytlo 24 spisovatelům, stiženým chorobou nebo nedostatkem, podpor úhrnem 2232 zl., a 20 rodinám po spisovatelích dohromady 1460 zl. Za podpory k cestám a pracím literarním podáno bylo roku loňského 40 žádostí; suma 1200 zl. k účelu tomu ustanovená byla rozdělena tak, že obdržel básník A. E. Mužík 150 zl. k cestě na Moravu, do Alp a k moři Jaderskému; spisovatelka S. Podlipská 100 zl. ke studiu filanthropických ústavů ve Vídni; prof. I. B. Mašek 200 zl. ku pracím o rukopise Královédvorském; Ad. Patera 100 zl. ku pokračování ve svých rukopisných studiích na Moravě a v Rakousích; Dr. Č. Zíbrt příspěvek 100 zl. k cestě do Ruska; Dr. J. Trakal 250 zl. ke studijní cestě do Paříže; Dr. K. Kuffner 150 zl. ke studiu neurologie ve Vídni; Fr. Klapálek 150 zl. ku prostudování Lachlanovy sbírky v Londýně. Letos o podpory toho druhu došly 32 žádosti. Ředitelstvo udělilo spisovateli Jul. Zeyerovi 300 zl. na cestu do Španěl; L. Stroupežnickému 200 zl. na cesty po Čechách, Moravě, Slovensku atd.; Fr. Dvorskému 200 zl. k historickému bádání doma i v cizině; J. Vávrovi příspěvek 50 zl. na přípravné práce k historické monografii o Berouně; L. Brtnickému příspěvek 100 zl. k archaeologickým studiím v Římě a v Pompejích; Dru. V. Kurzovi 200 zl. na geologickou cestu do Švýcar; Dru. J. Guthovi příspěvek 100 zl. na cestu do Irska; L. Kubovi 150 zl. k cestě po Istrii, Dalmacii a Černé hoře. Dohromady 1300 zl. Jednatelská zpráva po té jednohlasně se schvaluje a přikročuje se k účetní zprávě. Příjmy obnášely 7688 zl. 11$^1/_2$ kr. hotově a 56.566 zl. 85 kr. v úpisech, vydání 4333 zl. 2 kr. hotově a 1602 zl. 21 kr. v úpisech, tak že zbývá v pokladně 3355 zl. 9$^1/_2$ kr. hotově a 54.964 zl. 64 kr. v úpisech. Fond Palackého čítá 3991 zl. 91$^1/_2$ kr. hotově a 18.600 zl. v úpisech, fond na pomník Palackého 4954 zl. 72 kr. hotově, fond Náprstkův 211 zl. 64 kr. hotově

a 7500 zl. v úpisech, fond Pokorného 778 zl. 9 kr. hotově a 400 zl. v úpisech, fond Filipa Čermáka Tuchoměřického 1373 zl. 94 kr. hotově a 21.800 zl. v úpisech, fond R. Šetky 2092 zl. 87 kr. hotově a 4200 zl. v úpisech, fond Boleslava Jablonského 2294 zl. 28 kr. hotově, fond Beneše-Třebízského 776 zl. 51 kr. hotově a 4100 zl. v úpisech, fond Havlíčkův 4661 zl. 4 kr. hotově a 34.300 zl. v úpisech, fond pro vydávání privilegií král. měst 1035 zl. 89 kr. hotově, a některé menší fondy na pomníky. Úhrn fondů v pokladně „Svatobora" činí 25.653 zl. 44 kr. hotově a 149.464 zl. 64 kr. v úpisech. Dr. Rieger oznamuje posléze výsledek voleb, jenž jest tento: Za pokladníka zvolen Dr. Černý, do ředitelstva pak dále pp.: Vrchlický, prof. Thomayer, prof. Šolín a red. Sládek; šestý člen ředitelstva při třetí teprve volbě, a to užší zvolen byl Dr. Kalousek 22 hlasy; prof. Kaizl obdržel 21 hlasů.

Slovinsko. O velikonočních svátcích vydal *A. Aškerc* (pseudonym *Gorázd*), katolický kněz, sbírku svých básní, roztroušených po různých slovinských časopisech, nejvíce však v „Lj. Zvonu." Sbírka zove se „Ballade in romance." Mimo Preširna a Stritara nikdo ze slovinských básníků nepodal tak pěkných ballad a romancí jak A. Aškerc. Předměty básní vzaty jsou dílem ze života, dílem z historie, dílem z různých legend a pověstí; z historických se opírají některé předměty o skutečnosť, jiné jsou vymyšleny. Motivy jsou neobyčejné události v životě, neočekávaně rozuzlená pletka a bezpráví násilníků, činěné poddaným. Ozývá se tu láska k vlasti, láska k dívce, láska ke svobodě v myšlení a v socialním životě. Básník realnosť někdy nadsazuje. Velmi rád obrací oči jen na temné stránky našeho života. — Prof. *Fr. Brežnik* vydal „Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk," ku kteréžto knize napsal výborný úvod a výklad — Školský spolek sv. Cyrilla a Methoda vydal „Junaki" od prof. *Fr. Hubada.* Ve knize se popisují vzory junáctví ze všech stavů, nejvíce však vojenského. — Dále vyšly pro mládež „Národní legendy," poučné i zábavné. — Pro lid vyšel velice potřebný „Politični katekizem," obsahující vše, čeho třeba věděti voličům. Sepsal jej † monsign. *A. Einšpieler,* vůdce korutanských Slovinců, pro nynější poměry jej upravil *F. Haderlak.* — Jak jsme již v č. 4. letošní „Hlídky lit." oznámili, bude „Slov. Matica" vydávati jazykoslovný časopis, který se bude nazývati „Slovenska beseda." Mimo jazykoslovné rozpravy bude přinášeti též kritiky knih se zřetelem k jazykové správnosti. — „Sebraných spisů Jurčičových" vyšel již sv. 8. a 9. Sv. 8. obsahuje znamenitý Jurčičův roman „Cvet in sad" a pak črtu „Bela ruta, bel denar," bez které by se byl mohl ten svazek také obejíti. Sv. 9. obsahuje dva romany: „Doktor Zober" a „Med dvema stoloma." Slovinský Jurčič jest podoben ruskému Gogolovi, a to v tom, co jest u něho nejcennějšího, totiž v kreslení typů z venkovského života. *Fr. Štingl.*

Polsko. „Przeglad powszechny" v č. 6. podává obšírnou zprávu o obsahu „Literarních listů," „Vesny" a našeho časopisu, napsanou J. Wierzbickým. — „Polsko slovem i v obrazích" na spůsob Ottových „Čech" zamýšlí vydati *Adam Kaczruba* ve Krakově. V první části dílo to obsahovati má obrazy měst, kostelů, zámků, zřícenin, podobizny králů, vojevodů, spisovatelův i učenců polských; ve druhé politickou historii národu polského od prof.

Sokolowského; ve třetí dějiny literatury polské. — Mrtvola Adama Mickiewicza převezena bude z Montmorency do Haliče zemským nákladem a co nejslavněji uložena ve královské hrobce na Wawelu ve Krakově.

Rusko. „Zapadno-slavjanskij Věstnik“ slove nový týdenník, jímž J. A. Puzirevský chce ruské obecenstvo zpravovati o ruchu západních Slovanů; předplácí se ročně 10 rublů. — S názvem „Literaturnyj sbornik“ počal v Petrohradě kroužek dám vydávati časopis, jehož výlohy kryjí dobroditelky samy, a příjem všecken věnován ve prospěch chudých. — „Poslě Puškina“ slove sborník asi 400 básní od 74 poetů, kteří vystoupili po Puškinovi. — *K. K. Arseněv* podává v letoším „Věstniku Jevropy“ „Materialy k biografii M. E. Saltykova.“ — „Sočiněnija Th. M. Rěšetnikova“ s podobiznou i úvodem od *M. Protopopova* vyšla ve 2 sv. — *Ant. Čechov* vydal u Sovorina sbírku povídek „Chmuryje ljudi“; *N. Lěskov* roman ze života egyptského „Gora“; *K. Barancevič* povídky „Staroje i novoje“; *N. A. Lejkin* humoristický popis cesty dvou manželů do Paříže a zpět s názvem „Naši za granicej“; *A. Razorenov* „K něokončennomu romanu „Jevgenij Oněgin,“ soč. A. Puškina, prodolženije i okončanije.“

Německo. Zajímavou studii o práci slovníkářské („Wie man Wörterbücher schreibt“) uveřejnil W. Kreiten ve „Stimmen aus Maria-Laach“ (5. seš.), kdež popisuje vznik slovníků Grimmova, Sandersova a francouzského od E. Littré. — O Lutherově sebevraždě roznícena opět polemika dílem redaktora „Germanie,“ P. Majunke, kterému protestanté odpověděli záporně. — V Lipsku bude vydávána „Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane“ za redakce H. Ebbinghausa a A. Königa; mezi spolupracovníky jsou S. Exner, H. v. Helmholtz, E. Hering, Th. Lipps a j. — Přehled některých závažných publikací o aesthetice podává se svého stanoviska Th. Lipps ve „Philosophische Monatshefte“ (sv. XXVI.).

Francie. Jules Simon v „Matinu“ ostře vytýká novinám, že zprávami denními, soudními a pod. podporují nemravnost veřejného mínění, jakož zase t. ř. umělecké výrobky podporují oplzlosť a nestoudnosť — Jistá divadelní společnosť pařížská chtěla předvésti na jevišti děj ze života Kristova. Sarah Bernhardtová byla na programě jakožto „Sainte Vierge Marie.“ Veřejné mínění rozhodně ozvalo se proti znesvěcování svatých osob; konečně upuštěno ode vší scenerie a obleků, a básně byly pouze přednášeny. Aby obyčejní, a to pověstní herci představovali náboženské osobnosti, zdálo se i liberalním Pařížanům neslušno. — Vedle naturalismu, jímžto francouzské písemnictvo v cizině nejvíce jest zastoupeno, vyvinují se směry psychologismu, „mysticismu“ a occultismu a ještě jiných jmen, jež poukazují na otupělosť, zavládlou z přemrštěného naturalismu, a osvětlují četné stesky na úpadek duchového života a zdravého vzletu ve Francii.

Sjezd slavistů k usjednocení slovanského písma potkává se s odporem i souhlasem. Shromáždištěm má býti některé polské neb české město.

Feuilleton.

Několik listů spisovatelův a vlastenců našich do Lužice.

Podává *Václav Černý.*

Laskavostí p. Adolfa Černého, učitele při c. k. ústavě učitelském v Hradci Králové, dostal se nám do rukou sborník rukopisný z pozůstalosti *J. E. Smoleřovy*, do kterého velezasloužilý tento buditel národnosti lužickosrbské zapisoval v létech 1840.—1842. a 1846.—1853. koncepty listů psaných přátelům lužickým i jinoslovanským, jakož i opisy listů, které jeho samého ze všech končin světa slovanského docházely. Podáváme z bohaté a velezajímavé této sbírky, obsahující i při své neúplnosti přes 500 dopisův, osm listů spisovatelův a vlastenců českých a slovenských, podotýkajíce, že první, druhý a čtvrtý dopis svědčí vlastně hrstce mladých nadšenců lužických, kteří studujíce koncem let třicátých našeho věku na gymnasiu budyšinském v saské Lužici, sestoupili se na začátku roku 1839. působením Mosaka Kłosopólského (německy Mosig von Aehrenfeld) ve spolek ku pěstování lužickosrbské řeči a literatury, a vešli za tou příčinou v živý styk písemný zejména i s vlastenci a spisovateli českými a slovenskými. K upevnění nového spolku přispěl obzvláště Slovák *Ludevít Štúr*, který v ten čas studoval v Halle. Horlivý tento Slovan navštívil Lužici a na této cestě přišel do styku i s gymnasijním spolkem v Budyšíně. Po delší dobu obcoval s mladými gymnasisty, rozohňoval je pro myšlenku slovanskou a uzavřel s nimi srdečné přátelství. Více netřeba nám k dopisům dokládati; vysvitneť z nich samých zajisté nejlépe, s jakou láskou a účinným účastenstvím ruch národní v Lužici se probouzející od nejčelnějších tehdáž vlastenců českých byl sledován i podporován

V Pešti, 22. května 1839.

Přemilí Přátelé!
Bratři Slávové!

Jako se raduje živý brat nad domněle zemřelým, a však zase vzkříšeným a navráceným bratrem: tak já sem se radoval a se mnou i jiní mnozí moji přátelé a Slávové nad tím novým životem, bratři Lužičané, jehož znamení a důkaz dali ste nám ve Vašem ke mně poslaném psaní ode dne 1. Máje běžícího roku. Tento Váš list odepsali sobě mnozí na památku, čítali jej s plesáním, dali jej tisknouti do serbských, chorvatských i českých Novin a Časopisův, aby se tato radostná pověst o Vás široko daleko po celé Slavii roznesla:

že Lužičané oplakaní ještě žijí. k národnosti procitují a řeč svou milovati i brániti začínají. Dobrotivé nebe nechať Vás v tomto krásném předsevzetí posiluje a práce Vaše šťastným korunuje prospěchem. Jenom prosím Vás, zamilujte Vzájemnost, která sama nás i Vás spasiti může, učte se pilně i jiným slavským nářečím, posílejte některé mladíky od Vás na cestu k nám, do Čech neb i dále k jiným Slávům, a pak vše dobře bude. Vy ste slabí, proto spojte se s námi, aby ste tímto svazkem zmocněli, pamatujíce na ono výborné přísloví »síly sjednocené dělají.« —

K většímu upevnění Vašeho tovarství k žádání by bylo, kdy by ste i u Vás zřídili nějakovou Matici (spolek k vydávání knih, jako v Praze česká a v Pešti serbská Matice), anobrž i na vydávání nějakého lužického Časopisu v duchu všeslavské vzájemnosti mysliti by ste měli, dále na vydávání lužických písní a nápěvův, přísloví, pověstí, slovníka i mluvnice dokonalejší a našim časům přiměřené. Všecko to jsou živlové národnosti a základové vzdělanosti.

Na prosbu Vaši já z mé stránky posílám Vám následující knihy: 1. Jeden exemplář Slávy Dcery, přál bych, aby ste této básni Vy obzvláště rozuměli i ji živě citili, anť se nejvíce na Váš a jiných Slávův v Němcích osud vztahuje. 2. Jeden ex. Výklad ku Slávy Dceře. 3. Jeden ex. Kázně a řeči. 4. Zpěvanky I. a II. díl. 5. Jeden ex. německého spisu o Vzájemnosti (literarische Wechselseitigkeit). 6. Jeden ex. Čitanky. 7. Jeden ex. Rozpravy o jmenách atd. 8. Jeden ex. Sláva bohyně. 9. Dva exx. Řeči, modlitby a básně jubilejní. Jeden ex. pro Vaši, druhý pro Lipskou společnosť. 10. Tři exx. Kázně: Nábožný pohled atd. 1 ex. Vám, 1 do Lipska, 1 do Vratislavi. 11. Tři exx. Kázně: Jako my tuto naši církev atd. 1 ex. Vám, 1 do Lipska, 1 do Vratisl. 12. Řeč bei der feierl. Einweihung, 1 Vám, 1 do Lipska. 13. Trauerrede při smrti Cleinmanna. 14. Melodie písní světských, ku Zpěvankám od Szuchaniho. 15. deto od Füredího. Všecky tyto knihy pošli Vám asi o jeden týden skrze zdejšího knihkupce Hekenasta do Lipska na knihkupce »Otto Wiegand,« jenž jest švagrem Hekenastovým. Račte se v Lipsku u Wieganda častěji na příchod balíka dotazovati, a mne potom o skutečném přijatí těchto knih písemně poučiti. Já sem požádal i zdejších Serbův a Chorvatův, aby Vám též něco knih z jejich nářečí shromáždili; sebereli se několik, časem svým i to Vám pošleme. — Před rokem poslal jsem Wiegandovi do Lipska i několik exx. Wechselseitigkeit na prodaj; nevím posavad, zdali to prodal čili nic. Ptejte se na to.

Jistý pan Pešek (Christian Adolph), před tím kazatel evang. v Lückendorfě a Oybině, nyní tuším v Žitavě, jehož děd z Čech pochodil, psal mi lonského roku a poslal mi knižečku od něho vydanou: já sem jemu též poslal skrze Wieganda v Lipsku 1 ex. mé Vzájemnosti, ale až posud nevím, zdaliž to řádně obdržel. Milé by mi bylo, kdy by ste se o tom u něho dověděli a pak mi psali.

Moje manželka jest potomkyně Serbův Lužických, tak že já s Vámi nejen vůbec národním ale i zvláště kmenním svazkem spojen

sem. Její otec byl sice kazatelem v Sasku, ale předkové jeho pocházeli od Serbův. Přede třemi lety byl sem já po ni v Kamenici v Rudhoří (Chemnitz im Erzgebirge), potom i v Jeně a Vojmiru (Weimar). Buduli živ, asi o 2—3 roky mám oumysl ještě jednou Sasko i s mou paní a dceruškou Ludmilou navštíviti, odkudž potom vyběhnu i k Vám do Lužic. Ach jak se budu těšiti, vida že bratři Lužičané svou řeč a národnosť milují a že k novému všeslavskému životu povstali. Oudům Lipského tovarstva račte též oznámiti, že mi velice milé a vděčné bude, jestli mi i oni psáti budou, nebo do Lipska jest ještě snadnější cesta k poslání něčeho nežli k Vám do Budešina.

Věřte nám, že každého dne na Vás myslíme, o Vás mluvíme, za Vás k nebi prosby odsíláme. Mějte se všicknі blaze, to žádá

Váš přítel a Slavobrat

Jan Kollár v. r.

V Břetislavě dne 26. května 1839.

Předrazi Slovanšti Bratrové!

»Jak ve vlnách kdy tonou mořských dvě lodičky samotné, už tak, dcerky, na Vás Slavie teskno hledí.«

Takto zpíval o Lužicech slovutný náš básnіř Jan Kollár. A my sme starostlivou myslí se ohlédali na vás, skoroli již se dozvíme o úmrti posledního Lužičana. Ale jako dennice, jenž po bouřné a hrůzy plné noci se zjeví na nebi a pozlatí pablesky svými háje a lesy vlastenské: tak i psaní Vaše ode dne 2. května 1839 nám zaslané vyjasnilo čela naše, utišilo bolestné srdce, setřelo z očí slzy padající. Tím nám bylo milejší to psaní Vaše, čím menší byla naše naděje o procitnutí tolikerými bouřemi zmítaného kmene lužického. Chvála Vám, že chránite svatou národnost Vaši. Pevné můžete naděje býti, že jasnější budoucnosť odmění prvních těchto kroků Vašich v národnosti směle učiněných.

Co se naší v nově se zmáhající národnosti dotýče, ta pěkné květy a užitečné ovoce nese a ze dne na den se více rozšiřuje. U nás se také ústavy pro řeč a literaturu slovanskou zarážeji, aby v nich budoucí učitelové národu lépe, než se to posud stávalo, z ohledu národnosti vyučováni býti mohli. Nebo nám posud scházelo na dobrých učitelích, poněvadž tací, kteří pohříženi v soběctví jsou, nebyli v stavě krásnějšího a jařejšího ducha v národu hluboce padlém vzkřísiti a pozdvihnouti. Ale nyní se to všecko Bohu dika! mění; a my Slováci také zároveň jiných našich Bratrů Slovanů v literatuře a národní osvětě zmužile postupnjeme. Takové sbory, v nichž se mladíkové slovenští v slovenské řeči a literatuře cvičí a vzdělávají, jsou v Levoči, Šťávnici, Kežmarku, Prešově a jinde. Co se pak literatury naší dotýče, ta se v posledních časích tak zmohla, že všecky třídy lidského vědení pilných a učených dělníků nalezly. Tak dějepis, fyzika, mathesis, vědy přírodné, bohosloví,

filosofie, etymologie a kritika již mnohými a důkladnými spisy rozšířeny a obohaceny jsou. Zvláště Šafařík, Palacký, Smetana v dějepisu, — v přírodních vědách, fyzice, přírodopisu, nerostopisu, lučbě Presl, Amerling, Filcík, Šádek a jiní, — v filosofii Palacký, Marek, Kuzmany, v etymologii a kritice Dobrovský († 1829), Šafařík, Kollár, Čelakovský, zvláště pak v kritice diplomatické Palacký. Básnictví hvězdy jsou Kollár, Hollý, Čelakovský.

Časopisectví se také zmáhá; máme posud 10 vycházejících časopisů, tu politického, tu belletristického obsahu. Z těchto bychom zvláště »Květy« i Vám poroučeli. Vycházejí v Praze u Pospíšila. My čítáme i srbské i illyrské i polské noviny. Vůbec vzájemnost literární u nás kráčí ku předu.

A tak abyste i Vy za příkladem všech Slovanů u vzájemnosti pokročili, hleďtež, že se čím blíž k nám Čechoslovanům, k nimž Vaše nářečí náleží, písemnou řečí přiblížíte. Míníme totiž, že kdybyste z počátku aspoň dobropísemnost československou přijali, později pak formy mluvnické, které slovanské jsou, zaměnili za ty, které nejsou spřízněné s duchem řeči slovanské, že, pravíme, způsobem tímto byste nejlépej vzájemnosti napomohli. Takto činíme my Slováci, tako činí Horvaté, Krainci, Štajerci a jiní, připojujíce se Gájovskému pravopisu. My Vám k tomuto cíli na Vaši žádost knihy české pošleme, abyste poznavše přednosti našeho nářečí, nimi dle potřeby své okrášlili a jak ku krasovědné tak i mluvnické a logické dokonalosti přivedli.

Tímto svazkem vzájemnosti a bratrské lásky spojeni, buďtež i dále láskou svou nám nakloněni, jakož i my Bratřími Vašimi býti nepřestaneme.

Miloslav Jos. Hurban, dopisovatel a dohlédač knihovny. Jan Drahotín Ondruš, místoknihovník. Horislav Škultety, účtovník. Mluvolub Repický, výboru přísedící. Jan Dalibor Zimáni, dopisovatel. Beniamin Pravoslav Červenák, náměstník professorátu slovanského na lyceum. Luboslav Michalovič, dopisovatel. Bohuslav Nosákar, dopisovatel.

Právě teď došel nás list ze Štyrského Hradce, v němž nám vesele a radostné zprávy o procitnutí tamějších Slovanů se podávají. Hle! duch času; a tento nám nese v jasnější budoucnosti slovanské spasení.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 8.

Současní belletristé ruští.

Sestavil *Aug. Vrzal.*

»Velikáni ruského romanu« dílem jsou již mrtvi: Gogol (1809 až 1852), Turgeněv (1818—1883), Dostojevský (1821—1881), Pisemský (1820—1881), Saltykov-Ščedrin (1826—1889), Vsev. Krestovský (hraběnka de Salies-Chvoščinská, 1825—1889) — dílem (Tolstoj, Grigorovič, Gončarov) péro odložili, a napíšíli přece časem něco, je to ceny umělecké i významu literarního nepatrného. O některých bylo již v časopise tomto promluveno, o ostatních pak stane se zmínka příležitostně. Ani o spisovatelích let šedesátých (Glěbu i Nik. Uspenských, Slěpcovu, Zlatovratském, Michajlovském, Ertelovi atd.) šířiti se nebudeme. Tito t. zv. belletristé »národní,« vystoupivše na kolbiště literarní v době vymanění selského lidu z nevolnictví (1861), všímali si hlavně nižšího lidu, jemuž do té doby věnováno méně pozornosti. Chtějíce pak podati pouhou pravdu, vyhledávali z pravidla temné stránky nižších tříd i upadali v pessimismus, hrubý materialismus, jenom Zlatovratský lid idealisoval. Vedle toho nemírný fanatismus pravdy spůsobil ještě i to, že v plodech jejich není žádného básnického obsahu, fantasie, vynalezavosti a síly, jež nezbytny každému dílu uměleckému. Proto jimi zvláště staří zrovna pohrdali.

Ježto pak *Glěb Uspenskij* jaksi repraesentuje celou školu, maje přednosti její v nejvyšší míře, ale nejsa při tom prost vad jejích, podáme tu charakteristiku nejpřednějšího tohoto »národního« belletristy, Homera ruských proletářův a nižších tříd, což snad stačí, by celá řada ostatních poněkud vyznačena, a to tím spíše, ježto Usp. není ani úplný pessimista ani idealista lidu ruského. K sebraným spisům[1]) jeho, vydaným ve dvou velikých svazcích, připojena předmluva od Michajlovského, poněkud sice strannická, jinak však podává celkem dobrý úvod ve spisy téhož i druhův. Nejprve pozoroval Usp. mravy měšťanstva na venkově (»Nravy Rasterjajevoj ulicy,« »Razorenje«), líče hlavně negativné stránky jejich v úryvcích; široce založený plán drobil při zpracování na kusy, jež jakž takž spojoval, neznaje ukončené formy belletrie, romanu. Tím je v polobelletristických a polopublicistických nástinech jeho mnoho nedo-

[1]) „Sočinenija Glěba Uspenskago“ s podobiznou autorovou i vstupní statí *N. Michajlovského* vydal F. Pavlenkov, cena tři ruble. Petr. 1888.

mluveného, neuhlazeného, drsného — ale nic zbytečného: nemiluje ani širokých popisů, krajinomalby, jíž plní Ertel knihy své, ani v povídkách z venkova nezná; ani širokých analys povah, psychologických podrobností, jichž všímá si Dostojevský, neužívá ve stěsnávaných až příliš feuilletonických kresbách, obmezuje počet osob jednajících. Slovem, je to umělec-asketa jenž pro stručnosť odvrhuje všecko, co nevede přímo k cíli, kné už spěšně kráčí autor, nevšímaje si okolí, neslyše zvukův a nevida půvabnosti jeho; co nemá bezprostředního vztahu k věci, co by odklonilo mysl čtenářovu od jediného bodu, jejž má spisovatel před očima, odvrhuje jako zbytečné. Vedle stručnosti povídek jeho pozorovati tu kombinaci tragického i komického: vidíme řadu směšných podrobností, ale cítíme, že nejsme ve kruhu věcí směšných, nýbrž že se jedná o vážné, hluboké drama. Byť i vypravoval druhdy o věcech hrůzoděsných, nezná přece filosofie zoufalství, není přesvědčen o vítězství zla. Vidí bídu, zpustlosť ztracených exsistencí, převahu moci nad právem, otupělosť citu; vidí, že porušena duševní rovnováha novou myšlenkou svobody (»Novyja vremena, novyja zaboty,« nové časy, nové starosti) i lituje oněch hrdinův, obětí boje starého s novým, kteří nejsouce s novou myšlenku, podléhají, nemohouce najíti znova duševní rovnováhy. Mezi nižšími společenskými třídami v městě, řemeslníky, nižšími úředníky, dělníky porušena nejvíce tato rovnováha života jak vnějšího tak vnitřního (bol srdce, bol mysli, bol svědomí); svědomí pak ukazuje jim povinnosť, přivádí je k poznání viny a pobízí, by pokáním, strádáním hleděli přijíti do rovnováhy. Tato myšlenka, snaha, zlepšiti přítomný stav věcí analysou vad i nedostatků v ruském životě společenském i politickém, tato úmyslnosť vyniká v celé působnosti jeho. Za tímto svým idealem, přeludem, nemoha nalézti v městě klidu oku svému, nepořádkem i odporem zjevů životných uraženému, šel na ves, doufaje, že tam spíše nalezne rovnováhu mezi pojmy mravními a skutečným životem, mezi potřebami a spůsobem ukojení jich. Na vsi najde sice jakousi harmonii života i rovnováhu ducha, ta však má slabé, vratké základy a snadno se hatí, jakmile maličkosť se změní ve spůsobu selského života — skoro pouze živočišného — ne pak lidského; uznávať mužík potřebu práce, veden k tomu přírodou, pracuje beze svého vědomého úsilí. Jak zachovati a upevniti tuto kolísavou rovnováhu a zároveň povýšiti pouze živočišný život mužíka na skutečně lidský? Dříve úkol ten plnili svatí muži, již nepřetrhujíce svazků, poutajících mužíka k zemi vší bytostí jeho, pravdami náboženskými ducha jeho zvedali. Nyní jest na intelligenci, by konala missii u lidu, jsouc si vědoma, že spása jeho nevzejde z pouhé práce živočišné, nýbrž že třeba v jádru lidu vyhledati a podporovati zárodky čistého svědomí a duševní harmonie, jež jsou zárukou lepší budoucnosti. Ty myšlenky hlásá Usp. v cyklech nástinův »Iz derevenskago dnevnika« (z vesnického denníku), »Kresťjanin i kresťjanskij trud« (sedlák i selská práce) a nejsouvislejší práci své »Vlasť zemli« (moc země), s níž poněkud souvisí »Iz razgovorov

s prijateljami« a j. Píše dosud, ač nudně publicistické náčrtky jeho cenou uměleckou nevyrovnají se pracím dřívějším; ale i tu ještě napíše časem lepší věci: »Dochnuť nekogda« (1885) a »Živyja cifry« (1888). Divný je trochu novější jeho názor, že zlepšení hmotného postavení hubí selský lid hlavně moralně.

Usp. míval široký plán, jenž se mu pod pérem rozkouskovával, vždy však podržel určitou myšlenku. Ještě větší rozkouskovaností, nahodilostí látek vyznačují se epigoni starých romanopisců, mladí belletristé ruští. Nedovedou upoutati pozornosti na nějaký důležitý problem, jsouce příliš těkaví, než aby řešili hádanky života lidského. Řídíce se nahodilostí dojmů, jak se setkají v životě se zajímavou osobou nebo pozoruhodným zjevem, nakreslí jej věrně a jdou dále, nestarajíce se již o to, co za nimi. Drobné povídky a náčrtky, oblíbená forma mladých spisovatelů, nejsou proniknuty společnou myšlenkou, ideou jednotnou. I jinak hřeší proti prostotě umělecké poslouchajíce hlasů, kterýmž tendence nade všecko, nebo, jak ultrarealisté, řídíce se heslem jediné »životní pravdy,« napodobí francouzský roman t. zv. experimentalní, plnice strany povídek výtahy z protokollů, fotografickými snímkami, hromaděním podrobností nahodilých a vnějších.

K nejlepším spisovatelům náleží *Vsevolod Mich. Garšin* (1855 až 1888), jehož sebrané povídky (»Pervaja« i »Vtoraja knižka razskazov«) osvědčují jej stoupencem Tolstého a dílem i Dostojevského prostotou, přirozeností a psychologickým prohloubením povah. Zvláštní hodnotou vynikají válečné obrázky, založené na vlastních dojmech z rusko-turecké války, jíž se dobrovolníkem účastnil. Po válečných výjevech Tolstého jeví se vojna ne tak věcí krásnou a slavnou jako místem úžasu, kde slyšíme zvuk bubnův i polnic, výstřely dělové, křik »hurá!«, sténání raněných, vidíme vlající prapory, nosítka i zohyzděná těla vojinů, kteří nejsou už dřevěnými panáky jako dříve, nýbrž skuteční lidé, jimž rozumíme. Přestala líceň války, v níž, jak se to dosud maluje na obrázkách, vystupovali obrovští generáli, pod jejichž koňmi procházejí celé pluky, aniž se bodáky dotýkají břicha koní, zbaveni jsou fantastických rozměrův a učiněni prosti, jak prostý je všecek život v ležení. Tu blouznění o řádech a hodnostech, nadšení příkladem i závisť, prostá bázlivosť i hrdinský čin, prosté vysvětlení vítězství bez příměskův obrovské statečnosti. Jak prosta a přece hluboce tragicka, tkliva je povídka »Četyre ďna,« líceň útrap raněného, po čtyři dni vystaveného žhavým paprskům slunce a děsnému okolí! Jak dovede G. šetřiti požadavkův umění, vplétaje rozkošné krajinomalby v líčení pochodu vojska, ale nejsa nikdy rozvláčný (»Iz vospominanij rjadovogo Ivanova«)! Humoristicko-tragické obrázky »Deňščik i oficer« a »Trus« (zbabělec) ukazují vojáka, pokud není ve válce, a podávají úvahy o této. »Nač to vespolné vraždění se?« toť až dětsky prostá, úvahy však hodná otázka těchto obrázkův. — G., stižen choromyslností, která také strhla jej do předčasného hrobu, byl nějakou dobu v ústavu choromyslných, i podal výbornou psychologickou studii »Krasnyj

cvětok« (červený květ), kde líčí poslední hodiny šílence, jenž vida ve květu makovém vtělení všeho zla, jej utrhne, schová na prsa, by jen zbavil lidi zla toho, a věda, že mu umříti jest, těší se, že zemře jako prvý »čestný bojovník človečenstva,« v zápase se vším zlem světa. Rovněž studií psychologickou jest »Noč,« popisující poslední noc člověka, jenž z omrzelosti života chystá se k samovraždě: protivy optimismu a pessimismu, idealismu a realismu, prostřednosti a genialnosti osvětluje psychologicko-aesthetická studie »Chudožniki« (umělci). Komicko-satirická pov. »Vstrěča« (setkání) šlehá podplatnosť ruského úřednictva: idealní professor setká se v přímořském městě s kollegou z gymnasia, dříve chudým, teď žijícím v přepychu z peněz, o něž státní pokladnu okrádá; »Medvědi« pak bičují nerozumné zákony, jež přivodí horší zlo než bylo to, proti němuž namířeny: zákonem zapovězeno cikánům voditi po venkově medvědy, musejí se sejíti na jedno místo a postříleti živitele své (bol cikánů tu líčen velmi tklivě); zbaveni té živnosti, kradou koně. Poetický náčrtek »Skazka o žabě i rozě,« bajka »To, čego ne bylo« a zvláště allegorie »Attalea princeps« vynikají básnickými popisy; poslední líčí, jak palma na severu chladném ve sklenníku stěžuje si, že nemá dosti světla i vláhy, jako mívají palmy v rodném kraji, a zatouží po vzduchu i svobodě, prolomí tabule, ale podzimní chlad ji zhubí, ana nemůže zpět. Jakousi nepřirozenosť jeví »Projisšestvije« (příběh) a nejdelší práce G., novella »Nadežda Nikolajevna,« jež mají týž základní motiv, zachránění mladé, sličné ještě, vzdělané, ale docela zkažené dívky idealní láskou čistého mladíka; ale právě toto věšení se idealního mladíka na zvrhlou ženštinu, ježto »snáze jest ‚velbloudovi projíti ouškem jehly', než ženštině, jež okusila jedu toho, vrátiti se k normalnímu a čestnému životu,« jest odporno. Mimo to množství krve na konci druhé povídky je šablonovité. »Signal,« jenž vyšel o sobě, líčí, jak nádražní hlídač vlastní krví zmočí šátek, aby mohl dáti výstražný znak blížícímu se vlaku.

Jiným epigonem Tolstého, zakladatele realistického líčení výjevů válečných, je pseud. *Ivan Ščeglov*,[1]) jenž získal sympathii čtenářstva hned první sbírkou pov. »Pervoje sraženije« (první boj, 1887), jež jsou jaksi s povídkami Garšinovými kommentářem k Vereščaginovým obrazům války. Vojna jeví se tu takou, jakou jest, bez příkras, se vší prosou svojí. Hluboce vážným motivem, pestrostí výjevův i postav vyznačuje se zvláště první pov. »Pervoje sraženije,« dle níž pojmenována sbírka. Jízda idealně romantického mladého Alěšina na Kavkaz, touha jeho viděti válku, setkání se s hodným majorem Bubnovem, jeho krásný sen, v němž vzpomíná kadetní školy a opuštěné lásky v Petrohradě, představení se mrzutému brigadnímu velitelovi, vybraná společnosť v táboře — to všecko tvoří jasný prolog k úžasnému dramatu válečnému. Batterie Alěšinova přijíždí k patě

[1]) U tohoto jakož i u některých jiných použito díla *K. K. Arseňjeva:* „Kritičeskije eťudy po russkoj literaturě," c. dvou sv. 3 ruble. Petr. 1888.

hory, jíž zmocnili se Turci, hrdinsky bojuje se ztrátou nejlepších sil, Litvinova, Avalova a j., musí však ustoupiti. Jaké to postavy onen hodný major Bubnov, nebo nenáviděný a chvastavý pobočník Fond, a zvláště Knnajev (»Neudačnyj geroj,« nezdařilý hrdina, psaný ve spusobu dopisův a denníku), nebo idealní Pospělov (»Poručik Pospělov«)! Krajinomalby čarokrásného Kavkazu dovedně vpleteny, suchopárné výčty nikdy nás netrápí. Ve sbírce jsou ještě dva obrázky ze života vojenského v míru, plné humoru vojenského: »Žarenyj gvozď« (smažený hřebík, popis příprav k divadlu a divadla samého pro vojenské obecenstvo) a »Idillija,« v níž vylíčen tichý život důstojníků v zátiší venkovském u staré vdovy po kapitanovi. Slabší této sbírky je roman »Gordijev uzel,« v němž zobrazena postava vzdělaného setníka, nešťastně se zamilovavšího do nevzdělané, nedospělé pokojné, k vůli níž mnoho trpěti musí od lokaje, vrátného, kuchařky i od ní samé, jež nevěříc v upřímnosť jeho citů, žene ho k samovraždě. Motivisace tu není žádné, mnoho nepravděpodobnosti: až konec, poslední chvíle setníkovy po odřeknutí pokojné jsou plny síly, citu. Humor, jenž je Šč. vůbec vlastní, jeví se ve kresbě postav lokaje, kuchařky, vrátného; hojně tu komických scen, v nichž se octne slepě zamilovaný setník, ale přece nikde žádné karrikatury. Ve sbírce obrázků ze života lázeňského (»V gorach Kavkaza«) líčí mravy kavkazských lázní, jichž středem Pjatigorsk; tyto jakož i povídka »Klasik i generalša« vynikají rovněž jadrným humorem, líční komických stránek lidí i scen, přiměřeným rozdělením světla i stínu. Vedle toho napsal »Dačnyj muž, jego pochoždenija, nabljudenija i razočarovanije« a jednoakt »Gospoda teatraly.«

Slabší jsou sceny z vojenského života od *A. N. Běžeckého* (vlastně *A. N. Maslova*), vynikají však nad prostřednosť. Ve sbírce prvé »Vojennyje na vojně« (1885) podává obrázky válečné, ve druhé »Na puti« (na pochodu) kreslí důstojníky na pochodu, dobrodružství jejich, zábavy. Zřídka se mu zdaří rozděliti souměrně děj, plní celé strany zdlouhavými krajinomalbami, zbytečnými popisy (korrespondentu ve »Sraženije«) nahodilých okolností a malicherných věcí. Lépe se mu daří menší genreové obrázky (»Razstrěljannyj,« »Ispytanije volonterov«). Však i on pohlíží na válku realistickými brejlemi, vidí, že v ní málo poesie, o níž sní nováčkové. Píše prostým, pravdivým tonem, z něhož cítíš lidskosť. I postavy časem se mu zdaří: plukovník Gvozdev a zvláště starý voják plukovník Travnikov (»Sraženije«), muž jemnocitný, skromný, jenž obratně dopomůže k neočekávanému vítězství, ale nejen není si vědom zásluhy své, nýbrž i bojí se, že bude plísněn, když ho volají k velitelstvu. Týž až nápadně připomíná Tušina ve »Vojně a míru.« B. popsal také cestu svou za Pyrenejemi (»Putevyje nabroski«), napsal slabší povídky »Svjatočnyje razskazy« a delší pov. »Dětskaja ljubov,« líčící první počátky platonické lásky mezi dětmi různého pohlaví; nápady dětí, často komické projevy lásky činí četbu poutavou.

Psychologickou analysou povah duševně chorobných, hlavně opuštěných a zanedbaných dětí, uražených a ponížených hrdinů, připomíná Dostojevského *Michajil Nil. Albov* (* 1851), jenž píše sice již od r. 1864. povídky a romany, významu však dobyl si teprve sbírkou »Pověsti i razskazy« (1884 a doplněnou ve druhém vyd. 1888). Nehromadí z pravidla širokých popisů, protokollistických detailů, spojuje umění, sledovati rozvoj citu a mysli, s uměním, pozorovati vnější tahy života všedního. Zvláštností jeho jest, že příliš často historii jednajících osob podává formou vzpomínek; vadou pak jest, že holduje místy naturalismu a »životní pravdě,« v delších pracích (»Rjasa« — řiza) kupí na hromadu mnoho zbytečných přívěskův a bedlivě zaznamenává všecka svá denní pozorování, reprodukuje skutečnosť, nerozloží látky dané, neodhodí žádné vnější okolnosti, aniž hledí umístiti ji na příhodnější místo. Přece však nespustí s mysli hlavní osoby, hlavního thematu. Že by dovedl podati jasný, ukončený obraz, dokázal nejlepší povídkou »Vospitanije Lëlki« (vychování Lëlky), jejíž druhý — slabší — díl tvoří »Sutki na loně prirody« (den na lůně přírody). Spisovatel jeví se tu poetou, líče toulání se Lëlky, záhy nakaženého, divokého, blouznivého sirotka po ulicích Petrohradu, při čemž ve fantasii děvčete vytvoří se světlý obraz nebožky matky, který nemá nic společného s obrazem oné lehkomyslné ženštiny, jaký jí maluje tetinka. A tento fantastický obraz něhy a lásky v duši dítěte pojí se se skutečným obrazem hodné statkářky Remniščevy, pěstounky Lëlčiny. Autor nebál se, že realistický obraz pokazí lyrickými výlevy, v nichž vane upřímnosť a vroucnosť. Vedle této psychologické studie vysoko cení se »psychiatrická studie« »Deň itoga« (den účtův), podávající povahu negativní duševně chorobného studenta a líčící poslední chvíle jeho před samovraždou. Nejlepšími partiemi jsou opět líčně povahopisné. Ale ve práci této Al. nevyužitkoval dosti thematu, jehož bedlivější zpracování bylo by podalo také hluboce zajímavou socialní studii, typ současného člověka, jenž vědom si, že není s velikou úlohu, již bere na sebe a pod níž v prvním zápase klesá. Též rozvoj samovražedné myšlenky není zcela jasný. Přece však tu řada tklivých a dramatických obrazův (historie lásky Glazkova ke Kati, scena v bytě Rozanova...). Ještě větší nedostatek zpracování znamenati na zmíněném dvoudílném romanu »Rjasa.« V první části vidíme studenta Eleonského, od mládí určeného ke stavu duchovnímu, jenž na samém prahu povolání svého kolísá, filosofuje o proklatých otázkách, ale vrací se brzy k původnímu směru života, zamilovav se vášnivě do dcery duchovního, již pojme za choť. Autor měl tu příležitosť, ukázati počátek i rozvoj duševního zápasu, on však všiml si jen vnějších následků změny plánův Eleonského; co však dálo se v duši studentově, dovíme se jen mimochodem. Jak se stalo, že vrátil se k povolání, jež nedávno zdálo se mu nesnesitelným, proč jenom sám se obětoval, obětoval přesvědčení své lásce k Sofji Pavlovně, toho autor nevypravuje. Ve druhé části Eleonský je zcela nový člověk; je to pouze něžný manžel a špatný

duchovní. místo prvé nerozřešené otázky nastane nová, ta však rovněž nerozřešena: Eleonskému zemře choť a ježto kněz ruské církve víceknát ženiti se nesmí, on pak řízy neodhodí a do kláštera vstoupiti nemíní, vezme si k sobě vdovičku, k níž nebyl lhostejný ještě před sňatkem se Sofjou Pavlovnou. Jako znamenitý pozorovatel jeví se v pov. »Konec Nevědomoj ulicy« a zvláště ve výborné poetické allegorii a líčení restauračního života »Rybji stony«; vypravuje se tu o rybě, jež dostavši se do vodojemu v petrohradském hostinci pozoruje lidi, posuzuje je a vidí, že tito jedí nejen ryby nýbrž i sebe. V obvyklé formě vzpomínek napsal povídky »Filipp Filippič« a »O tom, kak goręli dvora«: hrdinové obou uvízli v samotářství, jež jeden vleče dále, druhý — úplně nevysvětlitelně pro čtenářstvo — hyne samovraždou. Psychologické analysy jsou druhdy nudny. (P. d.)

Posudky.

Psalterium seu liber Psalmorum. Juxta Vulgatam latinam et versionem textus originalis hebraici cum notis introductionalibus et cum argumentis exegeticis, quibus harmonia utriusque versionis demonstratur. Exaravit *Dr. M. Mlčoch,* professor studii biblici V. T. et dialectorum orientalium in c. r. facultate theologica Olomucensi etc. Olomucii. 1890. Apud Ed. Hölzel. Str. 517. Cena 5 zl.

Že mnohý překlad jest jen jako rub tkaného obrazu, to dosvědčuje i latinský překlad žalmů. Základní myšlenka a hlavní rysy žalmů jsou sice i v překladu zachovány a zřetelny, ale v podrobnostech a maličkostech jaká neshoda, nejasnosť! A přece sněm tridentský vedle jiných knih Vulgaty i žalmy vyhlásil za překlad »authentický.« Kterak si tuto »authentičnosť« srovnáme se skutečným stavem latinského překladu? A přece! Sněm církevní slovíčkem »authentický« nemínil nic jiného než to, že latinský překlad ve věcech víry a mravů všeho bludu jest prost a v podstatě že se s originalem shoduje; nebudiž tedy tato »authentičnosť« přes míru rozšiřována! Na druhé však straně disharmonie mezi originalem a překladem žalmů není taková, jak se na první pohled býti zdá; na mnohých místech text hebrejský a latinský různými slovy vyjadřují touže věc! Latinský překlad přes všechnu slovesnou kostrbatosť a rozdílnosť s originalem v podstatě se shoduje. — Že skutečně tomu tak, to dokazuje přítomný spis p. professora Mlčocha. Nejprve však v předmluvě p. spis. objasňuje a omlouvá nesrovnalosť Vulgaty všeobecně:

Latinský text jest překladem překladu (alexandrinského) a jest doslovným překladem překladu doslovného, tak že se celý povahuje v duchu jazyka hebrejského, a dle tohoto jazyka musí také býti posuzován a vykládán. Za tím účelem p. spis. uvádí na konci předmluvy 6 základních všeobecných pravidel hebrejské syntaxe, z nichž první pravidlo jest také nejdůležitější: že totiž

perfecta a futura latinské Vulgaty nemají významu perfecta a futura latinského, nýbrž hebrejského. A víme, že všechny časy a způsoby časoslova latinského, řeckého i českého vyjadřují se v hebrejštině jak perfectem tak i futurem! V této věci byl v překladech pravý zmatek; kde by čtenář už podle smyslu očekával futura, stojí v překladu perfectum. A pak přemýšlej, jaký v tom smysl! — V průběhu díla samého p. autor uvádí mnoho ještě hebrejských pravidel, z nichž by se skoro celá syntaxe utvořiti dala; jsouť všechna ta pravidla k výkladu potřebna a velmi prospěšna: ze žalmů vystupuje jiný smysl, jiný duch! Jeli potřeba ukázati na pravidlo už dříve uvedené, děje se to praktickým spůsobem: »Viz žalm x pravidlo y«: podobným spůsobem p. prof. odkazuje na slova a úsloví už v předu vysvětlená, tak že nic se neopakuje a všechno se lehce nalezne.

P. spis. ukazuje v předmluvě ještě na jiné nepříznivé okolnosti, že totiž překlad latinský i řecký byl pořízen v jazyku toliko obecném, nikoli klassickém; veliké pak nesnáze působilo i hebrejské písmo, kteréž naznačujíc toliko souhlásky bez samohlásek bylo velmi nejisto. Odtud hlavně ta různá čtení u textu masoretického i alexandrinského. A tu ovšem přednosť přísluší textu původnímu: ale někdy právě latinský překlad zdá se býti správnější originalu samého (žalm 9.). — Sv. Jeronym žalmy Vulgaty dvakráte, nemoha a nesměje více, jenom poopravil; omylů však zajisté v překladě nestrpěl. Pozdější věky zanesly sice v žalmy, vedle evangelia nejvíce opisované, dosti chyb, ale ne tolik, aby za překlad authentický vyhlášeny býti nemohly. To budiž na omluvu Vulgaty proti nezasloužené antipathii k latinskému překladu.

P. professor přistoupiv k dílu Vulgatu žalm za žalmem, verš za veršem s originalem srovnává, kriticky a exegeticky vysvětluje a oba texty na tentýž smysl uvádí. Kterakým spůsobem své dílo uspořádal, nejlépe nám poví příklad:

Žalm 4.

Večerní modlitba člověka v úzkostech postaveného. Skladatelem žalmu v nadpise jmenován jest David.

Žalmista: *a)* vzývá Boha za pomoc, *b)* pak oslovuje nepřátely, by ustali od svých zločinných, zároveň však marných podniků, jelikož on má Boha samého za obhájce ve své při (v. 3.—6. hebr.). *c)* Na konec blahoslaví lidi rozšafné (v. 7.—9. hebr.).

Pravdě nejpodobněji byl tento žalm složen v téže skoro době, jako žalm třetí — a sice den před tím na večer; neboť praví věštec v. 9.: »Bez starosti zároveň na odpočinek půjdu a spáti budu!«

Text Vulgaty.	Překlad textu hebrejského.
1. Ku konci v zpěvích, žalm Davidův.	1. Představenému hudby, — na strunových nástrojech, žalm Davidův.
2. Když jsem (ho) vzýval, vyslyšel mne Bůh spravedlnosti mé...	2. Když volám, odpověz mi, Bože můj spravedlivý!...

V. 1. In finem (ku konci). Tak překládá Vulgata latinská řecké: »εἰς τὸ τέλος« i. e. »ad liturgiam sacram.« A nyní p. spis. učeně a přesvědčivě dokazuje, že řeckému τέλος skutečně i tento význam (liturgia s.) přísluší. A tu ovšem už přisvědčíme, že latinské »in finem,« jak dokazuje p. spis. dál, = hebrejskému: »představenému hudby.« Neboť žalm »in finem« (= »ad liturgiam sacram«) odevzdán býti musil nejprve »představenému hudby.« by od něho byl v hudbu uveden. Tak slova docela různá smysl dávají týž: a záhadné »in finem.« s kterým dosud nikdo si nevěděl rady, šťastně jest rozluštěno. Neméně podivno jest na konci tohoto žalmu slovíčko »in idipsum« (»pro to«): překlad originalu klade srozumitelně: »simul,« a dole poznámka vysvětluje, že latinské »in idipsum« jest doslovný překlad řeckého »ἐπὶ τὸ αὐτό.«

P. prof. tedy předeslav každému žalmu stručné ale vhodné poznámky, klade text Vulgaty a originalu vedle sebe; a už to jest velikou výhodou: neboť srozumitelný text původní vedle nejasného textu latinského jest zároveň jeho nejlepší exegesí. Zároveň však všechny nesrovnalosti latinského překladu vedle originalu tím jasněji a přehledněji na jevo vystupují. Odchylná pak tato místa vysvětlována jsou před žalmem hojnými poznámkami.

Není tedy přítomné dílo úplnou exegesí žalmů, nýbrž spíše kritickým výkladem latinského textu, by se ukázalo, že podstatného a věcného rozdílu mezi Vulgatou a originalem není. Přece však i takto kniha tato ke správnému porozumění doslovného smyslu namnoze postačí. Jen sem a tam byla by žádoucna nějaká poznámka na objasněnou, zvláště o tom, kterak verš s veršem souvisí. Nebo to právě největší nesnází při žalmech: rozumíme jednotlivým veršům; ale kterak se jednotlivé skvostné myšlenky pojí v celek? P. spis. před každým žalmem podává stručně jeho osnovu a v žalmu samém jednotlivé oddíly naznačuje rozdílným tiskem, čímž ovšem posloužil čtenáři velice. Někdy však přece souvislosť jest nejasna. Na př. v žalmu 8. verš 3.: »Z úst nemluvňátek a požívajících prsy dokonal jsi chválu pro nepřátely své...«; naše kniha vysvětluje slovo »dokonal,« že se rovná = »položil jsi základ.« jak stojí v originalu. Ale kterak celý tento verš, jinak velmi krásný, souvisí se žalmem? O tom kniha tato nám poučení nepodává. Nejsme sice oprávněni takovýchto vysvětlivek žádati od přítomného spisu, který vlastně jenom vysvětluje latinský text; přece však se stanoviska praktického každému by vítanější bylo: méně poznámek slovesných a kritických, více však exegetických! Ale i tak bude zajisté každý z toho srdce povděčen učenému p. spisovateli za dílo jeho.

Hlavní úkol svého spisu p. prof. provedl důkladně: dokázal, že skutečně obojí text spolu souhlasí. Na některých však místech přec jenom marně bychom harmonii hledali, nebo jest to jen souhlas nahodilý. Na př. sv. Pavel v epištole k Židům cituje žalm 39. v. 7.: »Corpus autem aptasti mihi,« kdežto v originalu psáno jest: »Aures autem perfecisti (= perfodisti) mihi.« Náhodou smysl je

stejný; neb otroku hebrejskému, jenž na vždy pánu svému sloužiti chtěl, bylo propíchnuto ucho a tím přispůsobeno bylo ke službě i celé tělo. Ale na to sotva asi pomyslil, kdo první »aures« zaměnil s »corpus«! A není ani potřebí hledati harmonii tam, kde snad jí není; »authentičnosť« latinského překladu některou nepodstatnou disharmonií zajisté porušena nebude.

O přítomném spise může se směle říci, že jest to »filius olei,« sed non olei perditi! Jest to dílo pracné, úmorné; za to však tím větší přísluší díky jeho spisovateli. *Č.*

Všeobecný církevní dějepis. Sepsal prof. *Dr. Fr. X. Kryštůfek.* II. 2. (1073—1517). Nákl. Dědictví sv. Prokopa v Praze. 1889. Č. podílu XXIX. Str. 818.

Objemný třetí tento svazek díla svého nadepsal spis.: »Květ středověku a klesání jeho ke konci; od papeže Řehoře VII. až do pseudoreformace.« Přednosti oddílu toho jsou tytéž jak u předešlých, ba snad ještě více zdokonaleny: bohatá látka dějinná, většinou pečlivě dokládaná, soustavně a přehledně seřaděná. — V církevním dějepise stránka soustavnosti a pragmatičnosti umělosť dějepiscovu někdy velice zkouší, i nelze se často výpravě chronikářské ani vyhnouti. Kdo by našemu dílu výtku takovou chtěl činiti, našel by dokladů dosti, avšak zapomene na ni tuším každý snadno, jsa za to odměněn výpravou obsažnou a zajímavou. Sloh spis. jest prostý, tu a tam snad příliš do široka se rozbíhá; nerad člověk vidí ve vědeckém díle zmínky čistě osobní o spisovateli (str. 4.², 712.¹). Nepříhodných úsloví vystříhal se spis. více nežli mu dříve právem vytčeno; přece však i tu ještě mnohé nedopatření pozorovati (inkvisici zove na př. španělským domácím »závodem« a pod.).

Pramenů vydatně použito starších i novějších; novější literatura však měla býti více uváděna. Že jich užito střízlivě, vysvítá z rozhodnutí, jakých spis. dochází ve věcech sporných. Domácím našim dějinám, které v tom období nejvíce do obecných zasahují, věnována pozornosť náležitá, ač beze vší frasovitosti a polemiky; ba v povšechných úvahách, které některým historikům bývají chloubou, jest p. spis. až příliš skoupý. O sv. Janu Nep. přáli bychom si slyšeti více vzhledem k námitkám. Dějiny Husovy podepírá spis. výsledky zvláště Palackého, Tomka, Lenze. Myslím, že se strany katolické netřeba již na obranu Církve ničeho podnikati naproti husitismu: kdo umí čísti a má zdravý rozum, bude s ní docela spokojen. Kéž by ostatně bádání v archivě vatikanském i na tyto věci se rozšířilo a některé podrobnosti objasnilo! Dějiny papežů podány jsou nestranně bez umlčovací manie, která katolickým spisům, i lepším, jest na škodu. Z dějepisectví pohříchu vymizelo již dávno právo cti a dobrého jména i tam, kde vymizeti nemělo: nezbývá tudíž nic, nežli dle pramenů sdělovati. O nauce církevní a bludařské podáno dosti; něco mohlo snad býti stručněji pojmuto. O liturgii přes mimotné poznámky nedbáno někdy důležitějších.

Úprava knihy jest solidní, chyby tiskové však četny. Budiž dílo celé, jehož ukončení se těšíme, stručnou touto zprávou i širšímu obecenstvu ke studiu co nejlépe doporučeno! *R.*

Slaveni u davnini (Slované v dávnověku). Napisao *Dr. T. Maretić.* Zagreb. 1889. Naklada „Matice hrvatske." Str. I—V, 1—249. Rejstřík 250—256. Cena 1 zl. 60 kr.

Spisovatel seznamuje v I. hlavě čtenáře se Slovany v době nejstarší, dokud meškali v pradomovině svojí; v II. hlavě jedná o Slovanech bulharských nebo řeckých, v III. o Charvatech a Srbech, ve IV. o Slovincích a Slovanech pannonských, v V. o Češích, v VI. o Moravanech a Slovácích, v VII. o Polácích, v VIII. o balticko-polabských Slovanech, a konečně v IX. o Rusích. Dějiny jedné každé větve líčí dobu pohanskou a počátky křesťanství. Spis zamlouvá se pěkným, srozumitelným slohem a obsažností; k přednostem patří, že všimnuto si i pramenů. Méně patrno jest, že by spisovateli znám byl dokonale současný rozvoj dějepisné literatury u jednotlivých větví slovanských zvlášť a o starých dějinách slovanských vůbec. Mlčením na př. docela pominuto v novější době častěji a častěji vyslovované i dokazované vážnými učenci domnění o starožitnosti Slovanů v krajích nynějšího Německa, Čechách a zemích alpských; pravlasť Slovanů vyhledána ve střední evropské Rusi; stěhování Slovanů rozhodně v pozdní dobu položeno (Čechové prý asi v letech 470. až 590.! Moravané a Slováci 500—560!). Dnešní Moravané jsou potomci s českými přistěhovalci pomíšených a počeštěných starých Moravanů, kteří byli nejbližší příbuzní pannonských Slovanů (řeči těchto psal sv. Cyrill). Zbytečně široké jsou některé výklady a důkazy (na př. o Nestoru), najmě ve spise určeném, jako spisy »Matice charvatské« vůbec, pro široké čtenářstvo. Mnohé, co za lehce dokazatelné, ba za dokázané spisovatel pokládá, dokázáno není. Příkře zní výrok o Antinormanistech: »Medju nima osim jednoga jedinoga (S. Gedeonova) nema ni jednoga pravog naučnjaka, sve su drugo samo diletanti u istoričkoj nauci.« Tak se neporáží vědečtí protivníci. Podotknu jen ještě, že spisovatel patří k těm, kdož myslí, že jest zvláštním znakem vědeckosti líčiti hodně jasně stinné stránky ve starých dějinách svého národa, ale o výtečných, jež ony vyrovnávají, se nezmiňovati. Ten způsob mohli by již slovanští spisovatelé jiným přenechati. *P. Papáček.*

U snědeného krámu. Líčení z pražského života. Napsal *Ignát Herrmann.* V Praze. 1889. Nakl. F. Topič. 18 dvouarchových sešitů po 20 kr.

Martina Žemlu, majetníka krámu, který později nazván snědeným, předvádí spisovatel toho dne, kdy chystá se prvý samostatný závod svůj »otevříti«; v den otevření pak uvádí na jeviště několik ostatních figur pražského života, zvláště dvě, které zasahují do života Žemlova: posluhovačku a stálého odběratele na křídu, pijana rytmistra Kylliana. »Než se Martin Žemla probudí« prvé noci po otevření, pohlédáme

»trochu na minulý jeho život« (str. 38.). Chudobný hošík venkovský dán do učení a mučení kupeckého do Prahy. Drasticky, místy až příliš drasticky vylíčen život lidí toho druhu: spisovateli zkušenosť vlastní mnohý rys asi napověděla. Obraz tu nakreslený jest ovšem neutěšený, místy děsný. Žemla zachovává dobré jádro povahy své, jež pohříchu k lepšímu se nevyvinula, a zakládá konečně po tolikerých útrapách samostatnou živnosť. Brzy však v naivnosti své upadá v osidla spolunájemnice Šustrové, jež jej se dcerou svou bez lásky její konečně ožení. Ve svadební noc byv od manželky vyhnán, tají nesnesitelný poměr, až ji zastihne v cizoložství. Zároveň shledává účty a zásoby svoje ve velkém schodku: krám od Šustrovic takořka »vyjeden.« V návalu trudných představ se otráví.

Apparat obsáhlého díla není příliš velký. Skladba jeho proto jest jednoduchá, prostě plynoucí. V druhé polovici, v samostatnosti Žemlově, ku které předešlá část jest poněkud obšírným úvodem a přípravou, soustřeďuje se zájem okolo tří osob: Žemly, Šustrové a její Pavlíny, a to vzhledem ke sňatku Žemly a Pavlíny. Prvá polovice, ač v tom rozsahu nesouvisí s druhou, leda že hrdinu si připravuje a uvádí, zajímavou lícní tak poutá, že na podstatnou vadu tu ani nevzpomeneme; jestiť to kulturní obrázek, jejž bychom i sám o sobě rádi si přečetli. Za to druhá polovice po spůsobu dramatickém zaokrouhleně se rozvíjí v intrikách, nevědomosti, neprozíravosti tří hlavních osob. Staffaží života kupeckého jsou figurky kupujících, zvláště však samorostlé potyčky staré posluhovačky Randové, Žemlovi věrně sloužící, s rytmistrem; obě tyto osobnosti souvisejí však také s hlavním dějem, ana Randová ode sňatku zrazuje, rytmistr pak, kdysi také známý se Šustrovou, k němu nepřímo pohání. Soustava událostí jest nenucena, přirozena; jedinou nesnáz — alespoň referentovi dle subjektivního dojmu — působí tu naivnosť, ba slepota Žemlova, která připadá místy opravdu býti upřílišenou, nepochopitelnou. Jest to asi závažná vada díla, kteráž i hlavní osobu činí z části nesympathickou.

Jinak osoby velmi zdařile charakterisovány, což nejlépe pozorovati na figurkách menších, na př. Randové, jejíž povaha asi nejlépe vystižena. V Šustrové s odporem pozorujeme kuplířku, až konečně i jí poněkud litujeme jako nešťastné a ošizené matky, byť i ve vlastních tenatech byla uvízla. Dvojí tato stránka u ní vyniká: správná snaha, dceru — a ovšem i sebe — zaopatřiti, avšak snaha nezřízená i přes nechuť dceřinu toho dosíci, buď co buď, i s neštěstím Žemlovým, k němuž neprohlédá, jehož pro zamklosť Žemlovu ani netuší, až katastrofa jest hotova. Pavlína později dle toho jest více passivní, jen když se dostane z moci matčiny; jest jako rozmarné děcko, špatně vychované, zcela schopné dostati se na cesty kluzké, jež manžela k zoufalství doženou. Postavy kupecké jsou zvláště názorny: zeje tu mnoho mravní i hmotné bídy a ničemnosti. Se stanoviska samého obrazu a osob jeho (ne tak se stanoviska spisovatelova, jak známo) bude právem každý se diviti, že náboženské stránky v obraze

tak širokém a barvami sytém takořka úplně pominuto, ač tím zřejmě povstávají mezery ve přirozeném průběhu věci. Na konec posléze míní úředník nad mrtvolou Žemlovou: »Poctivý chlap! Nechtěl se dočkati bankrotu!« Konec kupců bývá takový, blahořečení takové však asi málokdy; ani čtenáři nelze ho opáčiti tak zcela bez reservy, ať si šablona jest sebe obvyklejší: je to přece jen cosi hrozného, i když ne pro toho vyšetřovatele. »Jak to všecko dopadlo,« historie nepraví: osoby jdou pouze dále svou cestou, čímž dosti řečeno.

Roman tento, jenž před několika lety vydáván ve »Švandu dudákovi,« i přes některé vady náleží k nejbedlivějším pracím belletristickým, jež u nás od těch několika let se objevily. *P.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Díl III. „Za bouře i klidu.“ Nakl. J. Otto. V Praze. 1890. Seš. 27.—31. Po 32 str. 15 kr.

Příčiny pádu národu našeho na Bílé Hoře různí různě udávají. Jirásek vidí právě v t. zv. zlaté době v Čechách smutné vyhlídky věcí budoucích (»Ze zlatého věku v Čechách«). Celá ta doba dle práce Jiráskovy nese na sobě tajuplné kouzlo zevnější nádhery, lesku, jenž zavládl i mezi měšťanstvem při hostinách Ale za tímto romantismem bujně vzmáhaly se prostopášnosti, násilnictví, bezbožnosť; znamenitě dařilo se lupičům, domácí všecko snižovalo se a velebilo se cizáctví. Žalostný to obraz zlatého věku, kdy rozmařilí rytíři úskokem prznili nevěsty poddaných svojich a násilím unášeli za týmž úmyslem počestné ženy měšťanů! Takovým byl pan Pěčka, nemilosrdný k poddaným, »lovec pěkných žen a dívek,« jenž »neznal ohledů,« »před ničím neměl úcty« (str. 326.); týž zprznil mladému Machanovi nevěstu, zkoušel věrnosti paní Růženě, již dal unésti na hrad svůj, až ubit týmž Machanem, jemuž i otce utýrali lidé páně Pěčkovi. — Ale i měšťanstvo nakažené nectnostmi pánů, milovalo skvělé hostiny, při nichž drahocenné lahůdky plnily stoly; bylo plno falše, sobectví, marnivosti. Sobeckým bylo i kněžstvo, jako na př. farář Mancipalik; týž sice si stěžuje hlavně na pány a lid, že za 20 let musil vyměniti 12 míst, ale ze slov jeho vykukuje sobecká povaha, pověrčivosť, a přece nebyl »z nejhorších« (248.). Lid neznal ani »modlitby Páně . . . desatera, o křtu a večeři Páně« (246.) nic nevěděl. Tak tedy všecky třídy a stavy národu poskytovaly neutěšený obraz. Jen tu a tam nalezli se lidé poctiví (mistr Kolešovský, manželé Růženi), těch však bylo velmi po skrovnu. Všecko chystalo se k pádu, jenž přikvapil na nás na Bílé Hoře.

Směr celé práce je romanticko-pochmurný, únosy žen, roty loupežné, jichž hlavou tak hodní a nešťastní jinoši (Machan), pověsti o strýcích s velikými poklady a erby atd., to všecko dodává historickému obrázku půvab smyšlené pověsti. Prováděje kontrast povah, Jirásek zašel trochu daleko: andělsky čisté lidi staví tu proti ďábelsky ničemným, čímž pravděpodobnosť velice trpí. Tím zaviněna potom šablonovitosť postav, jakoby byly vykresleny dle stálých vzorků bez ohledu na životní pravdu. Sloh je lehký, dikce přibarvena mluvou 16. věku. *A. V.*

Ottova Laciná knihovna národní. Serie XII. V Praze. 1889. Cena seš. 10 kr. Seš. 19.—22. „Povídky a humoresky." Napsal *Josef Havlík.* Str. 255.

Sbírka obsahuje 10 prostých obrázkův, jejichž látka čerpána ze života vesnického i městského. V »Soudu na vsi« dokazuje farář, kterak »může se státi, že dopustí se někdo vraždy na svém spoluobčanu, aniž pokládá to za hřích, a že se najde kněz, který s dobrým svědomím by neodsoudil ale schválil tento skutek.« Starosta obecní totiž nepokouší se křísiti zločince, jenž unikaje spravedlnosti úřední skočí do hlubiny vodní a odtud položivý jest vytažen; nechává ho umříti, aby nedostal se do rukou katových a ditky jeho nenesly na sobě vědomé hanby, že jsou dítkami odsouzence vraha. O dobrém svědomí starostově nechceme se příti, ale o vypravování knězově a o jeho počínání při události samé máme silné pochybnosti, nejen zdali je správno nýbrž i zdali jest pravděpodobno. Argumentace farářova jest rozhodně nesprávna a úloha pouhého diváka, jakou on při skutku konal, rozhodně chybna. — »Za zvukův umíráčku,« kterým vyzváněji sousedu stařečkovi, rozpomíná se chorá stařenka, jíž taktéž poslední hodinka odbíjí, na bývalou vzájemnou lásku, kteráž ani vynuceným sňatkem obou s jinými nebyla zahlazena. Obrázek tklivý, ale leccos přikrojeno příliš sentimentalně. P. spis. ustrojuje dějiště i děj jednostranně podle předpojatého nákresu na úkor přirozené skutečnosti; babička na př. umírá, jsouc ve světnici sama samotinka se svým vnoučetem, a přece na čistě ustlané posteli atd. — »Jen se dorozuměti« rozvádí známý žert o dvou spolu hovořících, již navedeni jsouce pokládají druha za hluchého. I kromě toho slabého základu má humoreska mnoho jiných vad (nejasná exposice, neobratný hovor), jež činí ji takořka bezcennou. — »Poslední chvíle na rodné půdě« líčí pěkně odchod vystěhovalců do Ameriky. Případně vystiženy nálady a úkony dítek naproti dospělým atd. Poslední zmínka o »troskách jmění« přichází na konec docela neočekávaně, neboť není o tom nikde jinde zmínky, a nesvědčí valně k celému výjevu. Ten »žebřinový vůz, na kterém Lukáš stěhuje svou rodinu do Ameriky« (!) působí trochu komicky; slohových neobratností vůbec pozorovati v povídkách našich dosti mnoho. — »Pes a člověk,« totiž dobře krmený pes pana domácího a písař téhož pana domácího, jsou protivy, jež nemohou se spolu snésti, neboť ve »člověku« dobré bydlo psovo vedle veškeré antipathie budí ještě závisť. Příběh podivný, jako ten »člověk«! Dítěti jeho těžce nemocnému třeba klidu, a pes mu ho nedopřává; »člověk« psa zabije a zbaví se tím příbytku i služby. — »Pro Žanetku,« nemocné dítě, paní šlechetná marně zastavuje u necity bezcenný skvost, až konečně peněz od něho dostane za vynucenou osobní pohanu. Spis. kreslí idealně, ale boří nejednou illusi nepřirozenými okolnostmi místa a děje. — »Týden v inventáři« pod č. 678. zapsána první služka, po které manželé Frčenkovi tolik se natoužili, aby mohli stavěti panstvo. Služka otvírá inventář a vidouc se zapsána jako zboží bez ceny.

za týden vypovídá: panstvo má po radosti i vrací se k bývalému životu bez cizí posluhy. Zdali jest příchod služky v chudších rodinách městských opravdu takovou událostí, jak ji spis. líčí, nevíme. Jinak jest humoreska velmi rozmarná. — »Dědečkovy hodinky,« jediný majetek, dráždí četné příbuzné, již by je rádi dědili po umírajícím starci. V nestřežené chvíli hošík hodinky rozbije, i uznají dědici za dobré, aby zamilovaný skvost starci dán byl do hrobu. — »Na bratrovu svatbu« vybírá se po dlouhých okolcích nerozhodný p. adjunkt Koňadra, avšak nedošel tam pro rozmanité nehody na cestě, nakoupí »výslužky« v hostinci, kterou se doma vylhává, až opravdová zásilka od bratra jej ze lži usvědčí. Obě kresby, tato i předešlá, náležejí k lepším z celé sbírky; prospělo by jim nemálo, kdyby tolik nepřilišovaly. — »Na cestě k slávě« p. rada Ebersdorf zanechává bývalé lásky, která v chudobě kdysi jej podporovala, a moha nyní v úřadě svém jakožto dozorce daní rodině její pomoci, odkopává ji. Náboženské motivy (o víře p. radově a pod.) nevím, zdali vhodně sem zařaděny, neboť pro děj nemají významu. Celá povídka sotva uspokojí, neboť zřejmý jest v ní nad jiné nedostatek pravděpodobnosti (srv. na př. poslední prosebné setkání Helenino s radou), a to v postavách i výjevech. Spisovatel bystře pozoruje a plynně vypravuje; místy však nedaří se mu studie svoje obratně podati, tak že nedostává se buďto živolných postav nýbrž jakýchsi loutek anebo pozorovati jakousi nesouvislosť. Četné reflexe málo kdy se daří. Jinak se povídky lehce čtou, jsouce zcela prostě sosnovány a provedeny. *P.*

Seš. 23.—26. „Drobné novelly." Napsal *Jan Antoš.* Str. 202.

Devět novellek velmi obratně, místy též velmi zajímavě vypravovaných. Erotické motivy, které ve sbírce předešlé tuze rádi jsme zase jednou oželeli, ozývají se v těchto povídkách častěji: někdy jen z daleka, někdy jsou základem děje. Spis. rád prodlévá ve vzpomínkách a rozjímáních, v jejichžto formu nejednou děj obláčí. Tak »Matka Livorová« v polozpilosti vzpomíná o své bývalosti po boku milovaného ač daremného muže; hraběnka Berta uprostřed cizího štěstí manželského rozjímá o uprchlém muži; Berta Pereková, bývalá švadlena, nyní choť velkoobchodníka, nespokojena hledá »formu, kdež by vedle manželství přišly k platnosti city a sympathie jiným mužem vzbuzené,« a pod. Zvláštních, rázovitých postav tu nechybí, ale mnohé jsou asi jen vykresleny ad hoc; nevysvětleného podivínství alespoň jest u nich dosti, ba málokterá dojímá jako postava ze života. »Zármutek otce Srba« po uprchlé vrtohlavé dceři obsahuje četné nepravdivosti hovoru (na př. matčina) i děje. »Pater Pafnuc,« vojenský kněz, je kuriosita, která s tím setníkovým »Eljén (sic)!« v kostele dobře souhlasí. Fantastické blouznění a záchvaty horečné příliš často se opakují. Při tom všem umí spis. zase zvědavosť napínati překvapujícími obraty; milovníci podobného čtiva snad se tu i rozruší a pobaví. *P.*

Knihovna lidu a mládeže.

Kubešova bibliotheka moravská. R. I. Seš. 4.—6. po 10 kr. „Črty uhlem." Obrázky z venkovského života od *Henryka Sienkiewicze*. Přel. *Cyrill S. Moudrý*. V Třebíči. 1890.

Máme tu jediný souvislý obrázek z polské vesnice, kreslený s realistickou věrností jak povah tak obyčejů, zařízení obecního atd. Jedná se tu o děsnou událosť, jejíž obětí stali se prostí vesničané, muž a věrně ho milující žena, která pro muže všecko učiní, by jenom nemusil jíti na vojnu. Podlý obecní písař má »chuťku« na mladou ženu Řepovu, ač miluje slečnu ze zámku; Řepová však ho rázně odbude. Tu písař pohne rychtáře, by svolil místo svého syna do seznamu branců zanésti Řepu, jenž opilý podpíše zvláštní smlouvu, jíž se zavazuje k vojančině. Řepová — majíc smlouvu za platnou ve své neznalosti — běhá, prosí za muže u faráře, na zámku, u hejtmana, všichni ji však oslyší, odkáží na obec. Zoufalá žena poddá se posléze, vidouc muže hynouti pitím, písařovi; ale muž zvěděv o tom, ana se mu přiznala, zabije ji sekyrkou, zámek podpálí

Je to kresba až drsna, naturalistická drastickým koncem, ale dobře jí autor posvítil na lenivou šlechtu, jež nevšímá si úmyslně obecních záležitostí, všeho, co by prospělo celku, na prostý lid, jenž pro svou nevzdělanosť a neznalosť nového stavu věcí tak vykořisťován ničemnými pisálky, na úřady, lidu si nevšímající, na kněžstvo, stranící panstvu a málo se starající o časné potřeby lidu svěřeného. — V Polsku práce tato má veliký význam. Ač u nás poměry jiné než v Polsku, přes to pěkný obrázek tento, místy plný humoru a komických situací, končící tak děsně tragicky, lidu se zalíbí. Překlad je plynný.

A. V.

Urbánkova Ústřední knihovna pro českou mládež. Red. *Fr. Hrnčíř*.

Čís. 36. a 37. vyplněno jest povídkou »Příběhy českého vystěhovalce« od *F. J. Andrlíka*. Práce tohoto spisovatele byly již častokráte po zásluze oceněny. Jevištěm této povídky jest Kalifornie a Australie, kam se krejčí Nebuda z Čech za štěstím stěhoval. Stavba povídky jest bezvadna, provedení umělé a poutavé až do konce. Pěknou tuto práci viděli bychom raději v některé jiné renomovanější a rozšířenější sbírce spisů pro mládež.

Čís. 38. a 39. vyplňují »Staročeské rozprávky z XV. století,« které z rukopisu podává prof. *Dr. Jan V. Novák*. Lákavý nápis ten nehodí se na snůšku anekdot a příběhů z latiny snad přeložených. Ne všecky hodí se pro mládež obecných škol. Vzdělaný čtenář rád by měl vždy zprávu, odkud p. prof. Dr. příběhy ty vypsal, ale z knížky samé se toho nedoví. Co z celého spisku jest nejlepší, je správná řeč onoho století, ve kterém byly článečky ty počeštěny.

V č. 40. obsaženy jsou »Povídky a bajky« z ruského od hraběte *Lva N. Tolstého*. Knížka tato má obrázek od M. Aleše. Kdo sbírku tu přeložil, není udáno. Podobá se, že byly jednotlivé článečky

různých časopisů pro mládež vystříhány a že asi společného překladatele nemají. Pro mládež dobře se hodí.

V č. 41. a 42. čteme povídku »V temnotách a ve světle« od *Žofie Podlipské*. Paní spisovatelka má štěstí v povídkách pro mládež a využitkováním všech okolností v sebe prostší látce vykouzlí zajímavý obrázek ze života dětského. I tento příběh o sirotku, kterého soucitný kramář se ujal, druží se čestně k ostatním jejím povídkám pro děti. Také tento spis má obrázek od M. Aleše.

Sešit 43. vyplňuje pohádka »Rodinná skřínka,« kterou veršem napsala *Bohumila Klimšová*. Je to báseň nerýmovaná, plná síly básnické. Tři bratři, synové rybářovi, vydali se do světa za štěstím. Sobík nalezl květ kapradí a pomocí jeho poklad zlata. Za zlato chce si vystavěti na pobřeží dům a zbudovati lodi a jmění své zmnásobiti. Mojmír zase putuje po krajích zpíval lidem. S pouti své přinesl jediný peníz. Třetí bratr Vavřín vypravuje, jak nabyl střely čarovné, již zbavil město slepců ptáka, jenž lidem vypíjel denně oči. A stal se nástupcem královým na trůně. Sobík a Vavřín prou se o místo, kde stála otcova chaloupka na pobřeží. Mojmír je napomíná. Připomíná jim odkaz otcův, rodinnou skřínku, symbol svornosti. Ale rozvadění bratři se nepohodnou a chystají se k zápasu. Mojmír vrhá skřínku do moře. Oba bratři na to zkameněli. Ale zpěvem Mojmírovým blíží se obě sochy víc a více k sobě.

Nebo až se
obě skalné sochy sblíží
a si padnou do objetí,
zahřejí se jejich srdce,
dechnou ústa dechem lásky,
pak i skřínka povypluje
uvržena na dno moře.
Zbudují si palác králův,
koupí lodi, budou pěti,
a tři hlavy jeděch bratrů
jedna střecha v míru skryje.
A pak opět budou šťastni.

Báseň hodí se mládeži dospělejší. Znaky zemí koruny české na úvodním obrázku nehodí se k pohádce, jejímž dějištěm jest pobřeží mořské.

Č. 44. a 45. obsahují básně »Touhy a naděje« od *Fr. Vl. Krcha*. Je to přesný výběr lahodných veršů, plných vroucího vlastenectví a poučných sentencí. Věru nesnadno je říci, které ze dvaceti dvou básní náleží přední místo. Snad jsou to básně »Na Karlově Týně« a »Vánoční modlitba.« Také báseň »K práci!« svou formou velmi se zamlouvá.

Knížku tuto vypravil nakladatel nad očekávání vkusně ozdobiv ji několika pěknými obrázky. Kéž by jen tak činil častěji!

Celkový náš soud o Urbánkově »Ústřední knihovně pro českou mládež« jest následující: Výběr četiva jest celkem dobrý, pro naše děti přiměřený. Úprava sešitků vkusná, obrázky zřídka kdy se vyskytují. Pro malý formát nehodí se do knihoven školních, nýbrž do

knihovniček samotných žáků. Sešity o 46—47 stranách jsou za 20 kr. příliš drahé. Jiné firmy nakladatelské za tu cenu podávají práce téže hodnoty, ale více četiva a vyhovují lépe vkusu mladistvého čtenářstva četnějšími obrázky. *Jos. Soukal.*

Z přírody. Obrázky pro naši mládež. Napsal *Stanislav Řehák,* illustroval Jan Dobeš. Nakl. B. Böhm v Nov. Městě n/M. Cena 32 kr.

Nic není snadnějšího, než dle receptu jistých spisovatelů napsati nějaký »obrázek z přírody.« Dle knihy učebné udělá se kostra, rozmnoží se suchoparným výpočtem a popisem částí rostliny, osladí na kvap sehnanou básničkou nebo slohou z Jablonského, Hálka a j. — a hotov jest literarní mrzáček, jemuž schází jen, aby byl — uveřejněn. Sbírku přítomnou řadíme k lepším pracím. Rádi doznáváme, že p. Řehák podal ve sbírce »Z přírody« obrázky dosti příjemně psané, někdy i všeho obvyklého suchoparu prosté; přáli bychom si jen, aby umírnil se tu i tam ve přílišné sentimentalnosti i naivnosti, aby místo básnických výlevů často přežilých volil raději slova prostá, jež děti naše milují více, než coko'iv okrášlovaného pentličkami a fáborky slohovými. Také bychom raději viděli těch devět svazečků v jiné knihovně, než je ta, kteréž jest p. spisovatel zároveň redaktorem; autokritika bývá v takových případech velice shovívava a zde zavinila mimo jiné i ten nepěkný zjev, že v seriosním »Poslu z Budče« dokázáno bylo p. autorovi, kterak celé strany spisku jeho jsou vyňaty ze Sobotkova spisu »Rostlinstvo a jeho význam v národních písních« atd. P. Ř. ani v pozdějších svazcích od spracování podobného neupustil. Kdo požaduje důkazů, nechť vezme kterýkoliv jeho článek jednající o některém druhu a srovná jej se stejnojmenným článkem v díle Sobotkově; jen tolik zlepšeno v posledních svazcích, že nacházíme v nich též články samostatnější a novější. Dílek IX. přináší celou řadu článečků pěkně illustrovaných. Popisy jsou případné, episody z přírody pro děti poutavé, mluva celkem správná. Někde přáli bychom si větší pozornosti věcné. Na str. 7. čteme na př.: »Měl jsem kdysi takového samečka. Byl bílý jako sníh, černý jako havran a žlutý jako citron.« To zní jako hádanka pro děti. *J. P.*

Hlasy katolického spolku tiskového. (Č. d.) Č. 2. „Pomni, abys den sváteční světil!“ aneb: „Zbohatneme prací v den sváteční?“ Napsal *Ed. Brynych.* Str. 36. Cena 12 kr.

V rozmluvách souseda Knížka se sousedy Svobodou a Novotným dokazuje spisovatel, že svěcení neděle a svátků není příčinou úpadku národohospodářského, krásně vysvětluje, jak moudře řídí Pán Bůh svět a jak hluboko upadá lid, který neváží si třetího přikázaní božího. Nemůžeme než co nejvřeleji doporučiti spisek tento pro lid rolnický a dělnický.

Č. 3. „Víno a ocet v jednom sudě.“ Dodatek ke slavnosti Koperníkově. Od *Jos. Ehrenbergra.* Str. 32. Cena 10 kr.

V rozmluvách sousedů Slavíka a Straky a podruha Rákosníka vypravuje spisovatel o zbožnosti velikého hvězdáře Koperníka, a

yvrací tu vtipně, tu vážně námitky proti bibli a sv. víře, čerpané odhalení Koperníkova, a vykládá popularně nerozumnosť darwinismu. o do slohu platí totéž, co o jiných spisech Ehrenbergrových.

Čís. 4. „Fanny Pittarová,“ čili: „Šťastný návrat do církve katolické.“ Vzdělal *K. Konrád.* Str. 56. Cena 16 kr.

Fanny Pittarová, choť obchodníka, chce přítelkyni svou Julii, terá se obrátila na víru katolickou, opětně přivésti k církvi episko-alní. Zatím pozná bludy své víry a sama stává se katoličkou. — pisek tento dobře poslouží k utvrzení ve sv. víře a podává vhodnou braň proti odpůrcům pravdy. Sloh jest dobrý a popularní.

Č. 5. „Čtyři doby v historii české.“ Sepsal *Dr. K. Borový.* Str. 102. Cena 28 kr.

V první části vypravuje spisovatel o obrácení Čechů na víru křesťanskou, v druhé o bouři husitské, v třetí o rozšiřování protestan-ismu v Čechách, ve čtvrté o katolické protireformaci. Dílko toto estaveno jest na základě přesných údajů dějepisných. Znamenita est obzvláště část druhá a třetí. Myslíme, že tento spisek velmi obře hodil by se jakožto protijed v těch krajinách, kde rozšířeny sou spisy moderních vychvalovatelů doby husitské, lživě kaceřující atoliky a zvláště jesuity.

Č. 6. „Lilie šumavská.“ Obraz ze života. Sepsal *J. Souhrada.* Str. 84. Cena 24 kr.

Surový otčím Volf provdati chce nevlastní dceru Anežku za idného, vilného Němce. Anežka, slíbivší panenství, odporuje, a ne-itostný otčím ztrýzní ji tak, že musí býti zavezena do ústavu choro-nyslných. Volf, trápen výčitkami svědomí, obrátí se na víru katolickou. nežka pak se uzdraví a stává se velikou dobrodějkou krajiny šumavské. ypravování jest poutavé a dojemné; jen tolik dlužno vytknouti, že pisovatel často užívá rčení nesprávných a nevhodných. *M. V.*

Bartoš-Janáček, Kytice z národních písní moravských (Sázavský: Lit. l. 14.). — **Bisson-Mars-Frida**, Překvapení z rozvodu (Schulzova: Kv. 6.). — **Čechov-Mikulejský**, Námluvy (Schulzova: Kv. 7.). — **Dante-Vrchlický**, Peklo (Zl. Pr. 27.). — **Forman**, ny a touhy (Mráz: Lit. l. 13.). — **Gebauer**, Mluvnice česká (Vápeník: Pr. Več. nov. 46.); Mluvnice česká, díl II. Skladba (Čas 28.). — **Götschner**, Upomínka na duchovní vičení (Vohnout: Vl. 10.). — **Habberton-Malá**, Helenina drůbež (Marek: Lit. l. 13.). — **Herites**, Povídky (Vyk.: Osv. 6.). — **Herrmann**, U snědeného krámu (Obz. 12.). — **Jirásek**, Vojnarka (Schulzova: Kv. 6.); Sebrané spisy, díl I. a II. (Novák: Lit. l. 13.); Čech až na konec světa (Pražský: Lit. l. 13.; R.: Obz. 13.). — **Kostelecký**, Kandidát šílenství (Vyk.: Osv. 6.). — **Král**, Řecká a římská rythmika a metrika Vávra: Lit. l. 13.). — **Kříž**, Punkva-Macocha a Sloup na Moravě (Vrba: Lit. l. 14.). — **Kunětická**, Čtyři povídky (Vyk.: Osv. 6.). — **Mlčoch**, Psalterium seu liber salmorum (Kolísek: Hl. 129.; Kolísek: Obz. 12.). — **Nevěžin-Mikulejský**, Druhá mladosť (Vítězný: Lit. l. 13.). — **Ohnet-Projza**, Doktor neznaboh (Čech 122.). — **Orzeszková-Koněrza**, Chám (Marek: Lit. l. 13.). — **Plautus-Král**, Menaechmové J. B.: Lit. l. 12.). — **Preissová**, Z mého alba (Tichý: Lit. l. 14.). — **Sladomel**, Svobodné zednářství (Pohunek: Vl. 10.). — **Srbený**, Nástin hospodářské politiky Obz. 12.). — **Svoboda**, V našem vzduchu (Poláček: Obz. 10.). — **Šumavský**, Mefistofela Vyk.: Osv. 6.); Z mojí galerie obrázkův (Vyk.: Osv. 10.; P. M.: Lit. l. 14.). — **Tolstoj**, Kreutzerova sonata (Š.: Čech 138.). — **Tolstoj-Hrubý**, Anna Karenina

(Zl. Pr. 34.; Slov. pohľ. 7.). — **Vlček**, Samohrady (Lit. l. 12.). — **Vrchlický**, Námluvy Pelopovy (Vítězný: Lit. l. 12.). — **Winter**, Historické arabesky (Tichý Lit. l. 14.). — **Zeyer**, Z letopisů lásky (Mráz: Lit. l. 12.).

Časopisy.

La Civiltà Cattolica (3. maggio 1890), římský časopis, posuzuje básnické dílo: „Canzoniere Civile di Giulio Salvadori.“ Roma e Milano, Enr. Trevisini, editore, 1889. Un vol. in 16⁰ di pagg. 219. Prezzo L. 3, a sice mnohem obšírněji, než jiná podobná díla; neboť „Canz. Civ.“ jest práce neobyčejně zdařilá. Jestiť sbírkou lyrických básní jednajících o událostech naší doby, z nichžto básník si vybral právě ty stránky, které „v historii našeho občanského života nejvíce do očí bijí.“ Největší však chvály hoden jest mladý básník, že jak sám v předmluvě praví, sobě za nejhlavnější cíl vytknul: „oslavovati křesťanství jakožto prvého činitele všelikého občanského života“; a že si přeje, abychom v hlasu celé přírody a obzvláště historie cítili „božský a lidský hlas Krista ukřižovaného.“ La „Civ. Catt.“ se velice těší, že mezi katolickými laiky jsou tak silní a dobře spořádaní duchové, kteří se vzdalují veršovníků vlašské básnictví hanebně pokálejících; kteří naproti básním ku chvále Satanášově složených, skládají básně ke cti Ježíše Krista, velikého vítězitele nad zlým duchem, a horují pro něj s takým vzletem obraznosti a citů, jakéhož schopno jest toliko srdce, jež pevně věří, doufá a miluje. Jeden z těchto rozhodných duchů (praví) jest nepochybně prof. Giulio Salvadori, jemuž i skvělé přednášky na universitě římské i práce již uveřejněné zjednaly proslulé jméno ‚dovedného pěstitele vlastenecké literatury‘. Canzoniere Civile obsahuje sedmero dlouhých kanzon s těmito nápisy: Rogazioni, Per la morte di Victor Hugo, Per una fiera italiana, Per la festa della Transfigurazione, Ad Augusto Conti per una laurea in filosofia, Pel discoprimento della facciata di S. Maria del Fiore, A Leone XIII. nel suo Giubileo sacerdotale.

Před a za kanzonou stojí po jiných menších básních celkem devatenáct. Poněvadž různé předměty, o kterých básník jedná, obzvláště pak spůsob, jak je pojímá, by nebyly snadno pochopitelny, předchází každou kanzonu obšírný výklad o dějích, jež k ní příčinu daly. Celé dílo svědčí o velké učenosti, zralém úsudku a o křesťanském duchu, ve kterém hluboký myslitel psal. Co do vniterné ceny básní, Salvadori jeví v nich takové duševní schopnosti, v jakých pravé básnické nadání záleží. Přechody jsou zdařilé, obrazy k názornění neviditelných věcí vhodně voleny a více dle jejich umělé stránky podány; řeč plyne velebně, jest však prostotou umírněna. Tyto pak vlohy jsou v našem básníku tak srovnale spojeny, že dodávají jeho básním nového rázu a zvláštního přídechu, což arciť spolu i od předmětů jejich a zvláště od nového spůsobu pochází, jakým je spracuje.

Ale jest nám také zaznamenati chybu, která se v několika básních opakuje. Básně nejsou všecky dosti jasné, takže člověk, chtěje se jejich smyslu dopíditi, musí je ještě jednou přečísti. Ovšemť se nedomníváme, že verše jednající o předmětech hlubokých lze tak snadno pochopiti, jako

obyčejné básně, v nichž se nějaká milenka oslavuje; naopak: vznešený předmět nutí ku hlubšímu přemítání, nicméně zdá se nám, že by rýmy větší jasnosti nabyly, kdyby sloha přirozeněji plynula, a výrazy nebyly tak neurčité. Ostatek nejsou, končí „Civ. Catt.," tyto vady příliš veliké, a Salvadori, maje tak výtečné nadání básnické, odstraní je snadno. *P. X. Z.*

Návštěvou u některých vynikajících romancierů vlašských a francouzských. Podává *O. S. Vetti.* Od poslední návštěvy u shora uvedených romancierů hodně vody uplynulo, a páni spisovatelé z obou táborů nezaháleli. — Celá spousta — a můžeme po části říci — dobrých děl objevila se na literarním tržišti jak vlašském tak i francouzském. Abychom nit tam navázali, kde jsme přestali, učiníme počinek s literaturou vlašskou. Jen mimochodem podotýkáme, že literatura Danteovská četnými kommentáři opět obohacena. Carducciových děl souborné vydání dospělo ku svazku, v němž pojaty jsou jeho tak zvané „T e r z e o d i b a r b a r e," mezi nimiž parádí také hymnus na „Satana," jenž kdysi mnoho povyku nadělal, ale jejž teď sám autor nazývá „c h i t a r r o n a t a." Ano, tak se časové mění! Nebude snad od místa, když tu uvedeme, co o poesii Carducciově napsal nedávno výtečný kritik a spisovatel *Edouard Rod* Praví o ní doslova toto: „V nemalých se povždy ocitám nesnázích, když mám mluviti o básních Carducciových. Poesie jeho m u s í býti krásna, poněvadž ji všickni jeho krajané tak nesmírně velebí, m n ě však krásy její unikají. Po mém rozumu poesie jeho jest hledanou, strojenou, řekl bych falešnou při vší velkoleposti obrazův a plastické dokonalosti formy. Já bych vždy přednosť dal prosaistovi Carduccimu před básníkem C. Bezpochyby se mýlím, ale mohuliž za to? Dělejte co dělejte, jak se jednou na kritiku dáte, „dojmové" (impressioniste critique) kritice Jules Lemaîtrově se neubráníte. Zcela přirozeno a pochopitelno. Čtouce díla současných spisovatelů posuzujeme je nejenom rozumem ale i srdcem. Žádáme po spisovatelích, aby se nám poněkud připodobnili, sami pak chceme býti anonymními jejich spolupracovníky, a jestliže básníci tomuto požadavku našemu vyhověti nechtějí, potom ostavují nás práce jejich chladnými..." (O těchto slovech by měli uvažovati naši pp. spisovatelé, zvláště ti, kteří na jméno přijíti nemohou „moravské" kritice.)

Ale vstupme již k některému spisovateli, vstupme ku *Giovannimu Vergovi,* jenž svým nejnovějším romanem z cyklu „I v i n t i" (Poražení), uveřejňovaném původně v „Nuova Antologia," nás k tomu zvláště pozývá. V. Verga po spůsobě Zolově (Rougon-Macquart) umínil si v řadě romanů vyličiti „Poražené" ve všech možných fasích boje za život. Tak aspoň ohlásil svůj program v úvodě k prvnímu romanu z té serie, „M a l a v o g l i a." V dotčené řadě romanů vytkl si vyličiti, kterak — dle vší možné pravděpodobnosti — vznikají a se vyvíjejí v nejbídnějších poměrech spol. první starosti o blahobyt a jakých zmatků nadělá v rodině, i v té poměrně šťastné, neurčitá tucha neznámého, cit většího pohodlí a nejmožnějšího štěstí. Zprvu týkají se starosti ty jediné chleba vezdejšího, ale tou měrou, kterou postupujeme po žebříku hierarchie společenské, potřeby ty rostou a náruživosti se zamodrchávají: typy, ne snad tak originalní, stávají se spletitějšími a poutavějšími následkem změny, které doznávají jednotlivci vychováním a vplyvem všeho umělého ve společnosti. Tu objevuje se lakota, marnivosť

aristokratická, žádostivosti všeho možného rázu a druhu, až se octnete u posledního reka serie, u člověka „přepychu,“ v němž se všecky dotčené vášně a náruživosti soustřeďují a jej sžírají. Toť asi povšechný plán Vergův. První roman, v němž začal plán svůj ve skutek uváděti, potkal se s neobyčejným úspěchem. „Malavoglia“ jest historií rybářské rodiny sicilské, jež se dosti slušně živila z rybolovu. Na neštěstí dali se jednoho dne navésti ku „špekulaci“; koupili náklad vlčího bobu, jenž, jak se skládali, na nohy jim měl pomoci. Náklad ten však bylo třeba přes moře převésti, ale moře, jak víte, jest neobyčejně vrtošivé; pohltilo vlčí boby, a jeden z Malavogliův a dva pomocníci po dvou teprve dnech byli polomrtví vyloveni. Od té datuje se počátek jejich pádu: třeba zaplatiti boby, kocábku opraviti atd. I jsou nuceni prodati domek svůj, loď svou, zkrátka: ze samostatných pánů stali se sluhy druhých. Jak z toho náčrtku zřítelno, podjal se Verga práce vylíčiti potřeby a utrpení nejchudších lidí, a to povedlo se mu výtečně. Vším právem lze nazvati roman „I Malavoglia“ nejkrásnějším, nejdokonalejším, nejpravdivějším a nejlidštějším romanem, jenž v této poslední čtvrti 19. století v Italii vydán byl. — „Mastro don Gesualdo“ po stránce umělecké nikterak za oním romanem nepokulhává; nalézáte v něm v téže míře tytéž vlastnosti pozorovatele, malíře, spisovatele a moralisty, ale osoby nejsou již tak malebnými jako v díle „Malavoglia“; Verga dobře to předvídal, když napsal: „Čím výše vylézáme po žebříku spol., tím zajímavější případy naskytnou se psychologovi, ale typy čím dále tím méně originalní a tím více bezbarvé.“ Děj tohoto romanu odehrává se taktéž v Sicilii; hrdina, mastro don Gesualdo, je zedníkem, ale vzdělanějším zedníkem, jenž se domohl ohromného jmění. Jest bohat, ale žádný ho nemiluje, nepožívá také úcty žádné. Kde kdo se ho bojí, ale jen pro ty peníze jeho! A don Gesualdo shromažďuje dál a dále. Nicméně praktický ten člověk vyvede neboráznou hloupost: pojme za ženu dívku ze zchudlé rodiny šlechtické. Dali mu ji proto, poněvadž si nemohli pomoci. Don Gesualdo se jí obává, ona zase jeho; hrubé mravy dona Gesualdovy děsí a bez ustání trápí donnu Biancu, kdežto jemnosť a uhlazenosť mladé ženy nemenší trampoty a starosti spůsobuje zase jejímu hrubému manželu. Ale neštěstí dona Gesualdovo stává se teprve tehdy opravdovým, když se mu narodila dceruška. Dceruška ta nemá na sobě nic ze zedníka otce, jest „Traovou“ jako její matka. Necítí lásky k donu Gesualdovi, jenž ji zbožňuje a jenž nucen jest dáti jí vychování, jehož neschvaluje, jenž odpírá, donucen poměry rodinnými, ruku její bratranci, jehož miluje, provdav ji za vévodu, jehož erb ona znova pozlatí, jenž ji však nešťastnou učiní. K tomuto zeti šel don Gesualdo po smrti Biančině umřít. V domě zeťově nenalezl však ani lásky ani útrpnosti; na smrtelné posteli slyší vaditi se dceru svou s manželem, a nemůže toho zabrániti; osamotili ho ze strachu, aby záveti snad nepořídil; služebníci tím drsným zedníkem opovrhují, zúmyslně ho zanedbávají; sám a sám, jak žil, tak umírá, jsa cizím svým vlastním, aniž může po své vůli o svém majetku rozhodnouti. Toť asi tresť romanu po vynechání četných episod, neboť Verga nepřestává na líčení několika málo osob, staví na jeviště půl sta osob a s těmi operuje. Několika rysy vám je vylíčí, poznačí a vytkne zvláštním úslovím anebo posunem. A potom je ostrovidovým zrakem stopuje, jeho však pozorovatelský talent není krutým, Verga

— a toť právě přednosť knih jeho — chová ku svým osobám lidskou něžnosť, ba zrovna ženský soucit. Sloh jeho jest příliš pečlivý, příliš „umělecký,“ neleká se jistých provincialismů, proto nesnadno jest při překladě jeho prací zachovati svižnosť a sytou barvitosť jeho způsobu psaní. Slovem: „Mastro don Gesualdo“ jest literarní událostí. Ku konci podotýkáme ještě, že Verga jest v Italii repraesentantem naturalismu, jenž se však nápadně liší od naturalismu francouzského, prost jsa jeho krutostí a násilností.

Luigi Capranica je starým už veteranem. Capranica téměř sám jediný dnes třímá v Italii prapor historického romanu, a s praporem tím zalétá ve kraje nejvzdálenější a v doby nejodlehlejší. Tak na př. v romanu „Le donne di Nerone“ (Milano. 3 l. 50 c.) vybral si za předmět jednu z nejobtížnějších osobností historických. Nerona. O romanu tom dlužno však říci, že věčná škoda jest a bude vší práce a studia Capranicova, jichž při sestrojování práce použil. Celku nedostává se uměleckého dechu a ducha, jenž jediný dovede zapomenutý příběh poutavým učiniti.

Giovanni Saragat (pseudonymem na knize podepsaný Toga-Rasa) vydal knihu „Il Mondo birbone“ (Torino. L. Roux et Cie. 3 l.), jež není sice romanem ani novellou ani řadou povídek a jež se přece právě tak poutavě čte jako nejlepší roman. „Il Mondo birbone“ je sbírka črt, bozzett a profilů ze života soudního. Ovšem nemají všecky črty stejné ceny, třebas všechny psány byly s „vervou.“ Saragat píše, jak cítí a jak myslí, přirozeně, odtud jeho oblíbenosť, třebas by sloh jeho mohl tu a tam uhlazenějším a vybroušenějším býti. Rozhodně nejlepšími jsou: „Il penalista nelle grandi città“ a „Procuratori.“ Známý kritik vlašský *Giuseppe Depanis* vyzývá obecenstvo, aby se naučilo vážiti spisovatele toho a ušetřilo ho osudu mnohých nadaných spisovatelů, jež svým brusičským nožíkem rozřezalo a předčasně zničilo.

Jack La Bolina vydal sbírku črt a povídek ze života námořnického (?) s názvem „Ironie blande ed altre scritture“ (Genova. 2 l. 50 c.). Hlavní vadou sbírky jest příliš veliká pestrosť a různosť sujetů, neboť vedle črt ze života námořnického jsou v té sbírce romantické fantasie, vzpomínky historické, dissertace atd. Děj mnohých povídek jest příliš hledaným, forma příliš strojená, ale přes to přese vše nelze „Ironie blande“ pokládati za knihu špatnou.

O spisovatelce, tající se pod pseudonymem Bruno Sperani, jsme se již tu zmínili. Podle úsudku všech vlašských kritiků nejlepší prací její jest poslední roman „Il Romanzo della morte“ (Milano. 3 l.). Děj romanu toho jest asi tento: Argíi, jež od svého otce slýchala stále, že všecka láska jest pouhým výmyslem, pouhou illusí. svede podle houslista Ruggeri. Argía poznavši podlosť Ruggeriho pojímá němou zášť proti lidem a životu, obírá se myšlenkou na smrť. Tu objeví se Fausto, jenž se upřímně do Argíe zamiluje a také o ruku její řekne. Ač ho Argía zbožňuje, přece nabídky jeho nemůže přijati vyznávajíc mu, že nosí pod srdcem plod hříšné slabosti. Po tom vyznání rozzuřuje se také v útrobách Faustových hrozný boj, — nejúchvatnější místo z celé knihy. Běží o ideal! Povaliti předsudky a povznésti kleslou (nevinně) ženu, vysvoboditi ji z despotismu mužova. Faustovi po dlouhém boji vniterném zamlouvá se druhá část tohoto dilemmatu: buď s ní žíti nebo ji opustiti, umříti s ní. Ano, smrť vše vyrovná. A skutečně smrť — ne násilná, nýbrž

zcela přirozená, těžká, smrtelná nemoc přichází mu na pomoc. V nemoci t ošetřuje ho Argía. Jedné noci unavena usne, a tu otec Faustův, jenž jes lékařem, poznává — Argía usnula v nedbalkách, — že ošetřovatelka syn jeho jest v požehnaném stavu. Otec Faustův hádá, že syn jeho jest její svůdcem. Argía přísahala Faustovi, že z pádu svého nikomu jinému již s nevyzná. Rozumí se, že otec Faustův na tom trvá, by syn jeho domnělou chybu napravil. Už mu chce navrhnouti, aby se s Argií dal oddati, když Fausto sám otce k sobě povolá a takto mu praví: „Smrť mi seděla za pásem usmála se na mě a vnukla mi dobrou radu.“ I dá se oddati s Argií. Po dvou měsících vydají se na svatební cestu, a tu na stanici bordigheraské rozsuzuje Fausto takto: „Ani slova již, urazila bys mne. Požívejme štěstí, jehož se nám dostalo, ctěme a važme si ho jako svaté věci. To, co se nám zdálo velkomyslnou hrdostí, totiž: odmítnouti naprosto štěstí, poněvadž nemohlo více takým býti, o jakém jsme snili; . . . bylo bláznovstvem, hlbostí! Ne, nebylo to velkodušností, nýbrž hloupým výpočtem bídných a podlých duší! Musíme žíti, Argíe, žíti, abychom se milovali a šťastnými byli, jak to nejlépe možno bude! Této filosofii naučila mě smrť, když mi v hlavách stála; ona, jež rozřešila náš ponurý a dětský roman sebevražedný, změnivši jej ve své dobrotě u věčný a stále nový roman života a lásky!“ Kniha, jak vidíte, končí jasným, vznešeným, skvostným hymnem na život, rozum a srdce. Ovšem kdož chce poznati dokonale přednosti knihy té, musí ji přečísti celou, neboť jednotlivé sceny jsou v pravdě úchvatnými. Ovšem sloh by měl tu a tam živějším a pestřejším býti, snad také popis svatební cesty měl poněkud býti obsáhlejším a podrobnějším, aby rovnováha zachována byla, ale přes to a přes jiné menší vady dlužno „Il Romanzo della morte,“ jak dobře dí kritik Giuseppe Benetti, připočísti k nejlepším a nejmohutnějším romanům současné literatury vlašské.

Emilio de Marchi, známý u nás některými z menších prací svých, vydal v Miláně roman „Demetrio Pianelli,“ jejž G. Depanis nazývá „una rivelazione,“ protože v romanu tom jeví se samostatná tvořivosť ducha vlašského, prostá všeho vplyvu literatury francouzské; patrno z knihy té, že spisovatel pozoruje vlastníma očima a že se snaží poskytnouti Vlachům — a má k tomu všecky potřebné vlastnosti — vesnický roman. Prost vad roman ten není, ale přednosti jeho téměř je vyváží; zvláště až dokončeno bude pokračování jeho „Arabella,“ potom teprve vynikne umělecký rythmus a harmonie celku.

Pro tentokrát ještě něco o romanu *D. Ciampoliho,* znalce slovanských literatur, „Roccamarina“ (Milan). První díl poněkud podobá se romanu Br. Speraniho. Dino Gentileschi, jenž vyrostl u zvláštních poměrech rodinných bez radosti a lásky, jen jen po lásce mře. I střetne se s Verou di Roccamarina, ženou záhadnou, jež byvši o 16 letech hanebně svedena a potom opuštěna tropí si napotom ze všeho (i z nejčistších citů) smíchy. Dino se do ní zamiluje, ale Vera se mu jenom směje. Teprve po souboji mezi Dinem a baronem z Ceccana vstupuje do srdce jejího láska, by žárem svým ledovou kůru její roztavila. Dino nemoha si lásky její dobýti, béře si život, t j. poraní se smrtelně. Tu Vera pojednou odkládá všecku svou zdráhavosť a spěchá Dina, jehož se naučila milovati, ošetřovat. Facit všeho: svatba. Díl

druhý začíná velmi poutavou lícní svatební cesty a riviery, ale kdyby toho ne, velmi dobře by díl druhý obstál jako roman samostatný, neboť obsahuje vlastně historii domnělé matky Dinovy, Eleny Gentileschiové. Helena má sestru Victorii, jež manžela Heleniina okouzlí a k nevěře manželské pohne. Plodem tohoto hříšného obcování jest Dino. Historie Heleniina vypravována jest denníkovou formou. Z denníku toho mluví k vám ponurá zádumčivosť šlechetné duše, jež ví o podlosti sestřině, ale s resignací podrobuje se osudné ironii životní. V denníku tom dočítáte se konečně také o mukách pravé matky Dinovy, jež se k dítěti svému nesmí znáti (stala se potom klášternicí) a jež v chorobné hallucinaci má Dina za svého někdejšího — milence! O tom sporu býti nemůže, že roman ten jest dílem nanejvýše svědomitého spisovatele a hlubokého myslitele, ale po našem rozumu měli by spisovatelé tak nadaní čtenářům svým ten vezdejší život náš ukazovati také někdy z jasnějších hledisk a stránek. Jinými slovy: spisovatelé mají pracemi svými ve čtenářích buditi **lásku** k tomuto životu, mají jim ve pracích svých poskytovati nových sil k dalšímu lopotivému a strádavému životu; ze spisů jejich musí probleskovati třpytivou hvězdou naděje v lepší budoucnosť! (O. p.)

Literarní rozpravy v časopisech.

Čujka-Štěpánek, Ruský roman a jeho význam (Lit. l. 14.). — **Ernst**, Štítění se tendenční poesie (Magazin 27. sl.). — **Hakl**, Myšlenka a tvar (Vl. 10.). — **Hansson**, Knihy Arne Garborga (Magazin 28. sl.). — **Kožíšek**, O literarní organisaci učitelstva (Uč. nov. 22.). — **Kuber**, Německé divadlo na Moravě (Č. Th. 21. sl.). — **Kvapil Fr.**, Z domácnosti Ad. Mickiewicze (H. n $^3/_7$). — **Schauer**, Otázka českého slohu (Lit. l. 13.). — **T. F.**, Úřadní knihy, archivy a kanceláře v Čechách (H. n. $^{22}/_6$ sl.).

Paběrky.

Denník „Čech“ (č. 157.) píše o **mládeži studující**: „Idealy stávají se jí něčím zbytečným. Ozbožný cit bývá často už na gymnasiích oloupena . . . Též jiné ctnosti ze srdce jich bývají materialistickou dobou vyrvány . . . Zejména moravská mládež jakoby chtěla v čirém materialismu utonouti. Aspoň v Praze stali se moravští studující v ohledu tom pověstni . . .“ Doufejme, že výčitka je snad poněkud upřílišena.

Pan J. Vrchlický vydal „Odpověď“ na kritiku, kterou v těchto listech uveřejnil **o překladě „Božské komedie“** prof. L. Šolc; k odpovědi té poznamenává kritik toto:

1. Neběželo mi nikterak „o vykonání pouhé malicherné pomsty osobní.“ Zmíněného místa v „Lumíru,“ jímž Jste se mne dle domnění Svého před lety dotknul, neznal jsem nikdy a posud ho neznám. Nejsem ani teď osobním nepřítelem Vaším, jakož nikdy jsem jím nebyl.

2. Místa z Danteho ode mne ve kritice prosou uvedená nemají býti ukázkou, jak bych já Danteho přeložil, nýbrž prostě pomůckou čtenářům kritiky té, vlaštiny neznalým, aby poznali smysl originalu; neboť překlad Váš obsahuje mnoho nesmyslů.

3. Posměchem a nepěknými vtipy nebyla nikdy vyvrácena námitka vážně učiněná, ani sebe nepatrnější.

4. Že mne laskavě do tiskárny za korektora doporoučeti ráčíte, za to uctivě děkuji. [1]) Posud nemám té pomoci zapotřebí. Schopností svých, jakkoli nepatrných, jinde užiji lépe.

Lev Šolc,
gymn. professor.

V Roudnici dne 5. července 1890.

Dle zpráv novinářských p. Vrchlický píše prý ve své „Odpovědi" také, že útoky strany klerikalní bude ignorovati. Chytrý obrat ten o straně klerikalní bohdá nikoho z našich stoupenců nezmate: v této věci každý poctivý a svědomitý znalec literatury jest klerikalem. My p. Vrchlickému laskavosti jeho stejnou laskavostí ovšem nemůžeme spláceti i nebudeme ho ignorovati, nýbrž naopak co nejpečlivější pozornosť jemu chceme věnovati: on ať si z toho vybere co chce, neboť nám ani dosť málo nejde o to, abychom snad p. Vrchlického předělávati se pokoušeli. Tolik jen chceme, aby nesměla budoucnosť říci, že současná kritika celá mlčela ke všemu, co p. Vrchlický — vedle záslužných skutků — v literatuře tropil. My zajisté neklaníme se té moderní modle, která slove úspěch a jen úspěch, u p. Vrchlického prý zvláště peněžitý, za každou cenu, třebas i statků sebe dražších. Nechceli p. Vrchlický užívati autokritiky a máli ve službě celou řadu organů, kteří každou kaňku p. Vrchlického vyhlašují za umělecké dílo, nastává tu svatá povinnosť říci také někdy: ne! a dokázati, proč ne. Důkazů takových, tuším, nikdy nezůstali jsme dlužni a — nebudeli jinak — ani nezůstaneme. Toť odpověď za nás a za ty „klerikaly," kteří s námi jdou; ostatní ať odpovědí za sebe.

Redakce.

Zprávy.

Novinky oznamují se: „Nový život" jako druhý oddíl básnických děl Dante Alighieriho v překladu J. Vrchlického, nákladem J. Otty; *Jar. Kvapila* verše „Denník básníkův" nákladem Fr. Šimáčka; *Pippichovo* drama „Slavomam" v „Repert. česk. div."; *Jelínkova* trojakt. kratochvíle „Korouhevník" nákl. Fr. Šimáčka; *J. K. Brněnského* kresby ze života „Láska?"; *Jind. Štemberky* drobná prosa „Stínové kresby"; *Al. Jiráska* Sebraných spisů „Skaláci," historický obraz z druhé polovice XVIII. století; *Ter. Novákové* povídky „Z měst i ze samot" v Kubešově Bibliothece moravské; „Vesnické příběhy" od *Hrdiny* v Šaškově Moravské bibliothece; „Karolina Světlá, její život a její spisy" od *Ter. Novákové* v „Matici lidu"; „S troškou do mlýna," básně samouka *V. Jos. Pokorného-Pikulíka*; Povídky *G. Preissové* v „Kab. knihovně"; *V. Gomulického* „Poslední soud" v překl. N. Mrštíka, nákl. Fr. Šimáčka; *Pierre Lotiho* „Rybář islandský" v překl. Dra. J. Gutha v Ottově „Lac. knihovně národní."

[1]) Což pak, kdyby někdo soudil takto: tedy „mistr české formy básnické" ani tak daleko v češtině nedospěl, aby se hodil za korektora?! Hle, jak nejapně p. Vrchlický sobě zavtipkoval! *P. r.*

Česká akademie (viz str. 203) konala 3. dne července další volby nových řádných členů svých. Zvoleni byli: I. sekce: J. Durdík (18 hlasy, t. j. všemi, poněvadž Brožík nedojel), Gindely (17 hl.), Herm. Jireček (18), Dr. Jiří Pražák (11), P. Laurin (16), Jaromír Čelakovský (15); II. sekce: Jos. Šolín (17), Ot. Feistmantel (18), Aug. Seydler (17), Ed. Albert (16), Boh. Eiselt (15), Vlad. Tomsa (16); III. sekce: Tieftrunk (16), Rybička (16), Kott (15), Hattala (13), A. Truhlář (13); IV. sekce: Sv. Čech (18), Jirásek (17), Jeřábek (17), Jos. Mockr (16), Bendl (16), Mařák (14). — V této sekci navrženi byli Neruda a J. J. Kolár, z nichž první pro churavosť, druhý pro stáří volby nepřijal. – Později oznámil i Tomsa, že volby nepřijímá. — Volbou konanou 12. dne t m. zvolen za předsedu Akademie stav. rada Hlávka proti druhému kandidátu Randovi, jenž dostal menšinu hlasův. Za předsedy jednotlivých sekcí zvoleni: v I. Randa, v II. Kořistka, v III. Kvíčala, ve IV. Hlávka. Generalním sekretářem zvolen Studnička.

Nový „**Spolek filologický**“ založen v Praze, aby vydával časopis filologický a díla filologická a pořádal příslušné přednášky. Předsedou jest prof. Dr. Jan Kvíčala, pokladníkem prof. J. Pražák, jednatelem A. Kořínek.

Nový zábavný časopis „**Máj**,“ podobný „Ruchu“ jak býval z počátku, připravuje se prý v Praze. Spolupracovníky jmenují se hlavně mladší spisovatelé.

Z pozůstalosti Jana Kollára došly do Musea král. č. vzácné zbytky z Výmaru od ředitele „Sofienstiftu,“ Dra. Schellenberga, zetě Kollárova. Jsou v tom dopisy, knihy, diplomy, hodinky, tobolka a pod. Pod dojmem krakovské slavnosti Mickiewiczovy mluví se též o tom, aby také tělesné pozůstatky Kollárovy ze hřbitova matzleindorfského ve Vídni byly převezeny do Prahy.

Polsko. Oznámené „Velké polské illustrované encyklopaedie“ vyšel první sešit ve Varšavě redakcí S. Sikorského. — Dne 4. července uložena mrtvola Ad. Mickiewicze ve hrobce králů polských na Wawelu v Krakově s velkou slávou. Deputace dostavily se ze všech národů slovanských; českou vedl E. Jelínek. — Sjezd dějepisců polských konán 18. července ve Lvově. Sešlo se asi 200 účastníků; Čechy zastupoval m. j. Dr. Č. Zíbrt.

Německo. Objemné dílo „Geschichte der neueren Literatur von Adolf Stern“ má v 7. svazku děsná data o české národní literatuře. Dle Sterna je Jaroslav Vrchlický „der beinahe jüngste Poet“ a napsal: „Problemy,“ „Prospektivy,“ „Vittorii Colomii,“ „V sudě Diogenove“; Sv. Čech (správně psáno) napsal „Adamite,“ které prý opsal od Alfreda Meissnera, „Ve stinu lipy,“ „ein Idyll von poetischem Verdienst“ a „Waclav von Michalovich.“ Z dramatiků zná Em. Bozděcha, který napsal „König Cotillon“ a pak jakéhos Frant. Jekábka. Heyduk napsal „Děevorubce“; „Bozena Němcová,“ zrozená z otce německého, již předělal jakýsi „Finanzbeamte“ „Nemac.“ Sládek je stoupencem modního pessimismu (!), napsal „Jiskry na mori“ — V 6. sv. zábavně píše o Czelakowském, jenž napsal „Ohlas pjsnj ruskich,“ „Panna je zerni,“ „Ruze stolistá.“ O Hankovi dí, že živí plemenné záští proti Němcům líčením vítězství Mongolů pod Kublajem nad Němci (?). „Karl Havliczek geboren zu Borov“ byl redaktorem der

tschechischen „Prager Zeitung“ a přílohy „Česka Včela“ — atd. Není nad německou důkladnosť, jednáli se o českou literaturu!

Pro „nemravnosť“ skonfiskovány nedávno romany H. Conradiho (Adam Mensch), Wallotha (Der Dämon des Neides) a K. Albertiho (Die Alten und die Jungen). Přelíčení dálo se v Lipsku; první ze spisovatelů nedávno zemřel, druhý odsouzen k pokutě 150 marek, třetí k pokutě 300 marek. Při přelíčení čten byl též dopis Albertiho k nakladatelovi, by najal v živé ulici berlínské krám a vystavil tam romany jeho tak, by pikantní místa mohla se čísti z venčí!

„Bibliotheca historica.“ Pro historiky vůbec a pro ty, kdož zajímají se dějepisnou literaturou, zvláště zajímavá kniha vyšla právě nákladem Gustava Focka v Lipsku. Jest to „Bibliotheca historica,“ totiž přehled 9307 děl a pojednání oboru dějepisného a věd pomocných, urovnaný systematicky a chronologicky. Oddíl I. obsahuje 96 děl všeobecných a různých, oddíl II. 64 spisy pomocné. Následují díla o všeobecných dějinách, antropologie, ethnografie, děje nejstarší, starožitnosti, všeobecné kulturní dějiny, chronologie, palaeografie, diplomatika, genealogie, heraldika, děje krojů, numismatika. Dva veliké oddíly tvoří dějiny starého a středního i nového věku, obsáhlý jest obor dějin státův a zemí světových a konečně velice bohatý oddíl věnovaný dějinám církevním. 9307 spisů dějepisných a seznam tento není ještě úplný, jak viděti v oddělení věnovaném dějepisu Čech!

Francie. Zola a Claretie chválili se vzájemně v novinách, jež měli k disposici. Druhý dostal dokonce od prvého dopis, v němž stálo: „. . . Učiňte pro moji knihu, co můžete, víte, že ruka ruku myje“ Brzy se znepřátelili a Zola ostře psal v jistém žurnale proti Clareticovi, jenž uveřejnil jmenovaný dopis a útok Zolův. Sám připsal jen toto: „Zdá se, dle toho, že jsem rukou páně Zolových dostatečně neumyl.“ — Klassického studia statně zastal se Jul. Simon v senatě, dovozuje důležitosť jeho pro vzdělání idealní. V Rusku a Uhrách je však obmezují.

Přehled londýnského **„Athenaea“** o literaturách evropských nedávno vyšel; příště budou tu z něho výňatky uveřejněny.

Feuilleton.

Několik listů spisovatelův a vlastenců našich do Lužice.

Podává *Václav Černý.* (Č. d.)

V Halle 1840 dne 5. ledna.

Předrahý Bratře Slovanský!

Tvůj ještě v letě mi zaslaný list sem přijal, za kterýž Ti upřímně děkuju. Diviš se snad velice, proč Ti nic neodpovídám a snad mysliš, že ve věci něco vážného býti má, mezitím však nic tomu podobného neni, nýbrž že jediné sem čekal, pokud bych Tobě cos důležitějšího psáti měl.

Zprávy ve Tvém listu mi sdělené mě velice potěšily: viděti z nich, že pracujete a zvláště Ty, drahý Bratře, nad vzbuzením národnosti Slovanské v opuštěných Vašich Lužicech. Tak se svědaj na Vás Srby, abyste pečovali o tom všemožně, by národnost Vaše nezahynula, alebrž co den více a více se vyvinovala a jednou zakvětla. Budeteli Vy statně pracovati, jistě že nezahyne národnost Vaša, ale zakvitne květem novým. Celé Slovanstvo provívá nový duch, duch plný dobré vůle, plný naděje a šlechetných činů: i mělili byste Vy sami pozůstati za bratry svými k novému životu se probuzujecími? Ne! za to nám ručí podnikavost Vaša.

Tvůj úmysl nějaký časopis Srbský v Lužicech zaraziti chtíti jest velice chvalitebný a výborný. Prostředkem tohoto časopisu oživala by pomálu Vaša národnost a vstoupili byste Vy do svazku literarného s jinými Slovany, kteráž vzájemnost i pro nás ale zvláště pro Vás by velice prospěšnou byla. Pochybuju ovšem, drahý Bratře! že by se Ti hned podařilo časopis zaraziti, avšak to nic nedělá, nepovedeli se to hned, stane se to později, na každý však pád Vy musíte Srby Vaše k tomu připravovati, neb o věci, již chceme vývésti, musí se vezdy mluviti, rokovati, aby při vstupu jejím do života obecenstvo na ni připraveno bylo. Proto výborná byla Tvá cesta z tohoto ohledu po Lužicech.

Opis mé cesty Lužické již jest tisknut v časopisu Českého museum IVtém svazku na rok 1839. Vspomněl sem tam o Vás všech, o Tvém počínání, o Budetínském spolku mladých Srbů, o p. Seilera i Luběnského pracech literarních atd. Naše obecenstvo se velice Lužic ujímá, pročež sem opis můj cesty obšírnějším učinil.

Pro Budetínské mladé Srby nasbírali sme v Uhrách a Čechách hromadu knih rozličných nářečí, které teď u Pospíšila, knihkupce v Praze, horlivého vlastence našeho, složené jsou. On je má poslati do Budetína, nevěda však, na kterého knihkupce Budetínského by je zaslati měl, nechává je u sebe ležeti, což nám velmi nemilé jest. Srbové z Budetína již mi od leta žádného listu nepsali, což přetrpěti nemohu. Já sem jim psal asi před měsícem, nedostal však žádné odpovědi. Snad zahynula společnost! byla by to velice smutná novina, pro nás všecky bolestná rána. Prosím Tě, víšli o nich co, napiš čím skůr, abychom se něco jistého dověděli a podle toho se zpravovati mohli. Co děláš? Kde jsi? jak se budí národnost Vaše? Zvěstuj mi o tomto všem co můžeš, nebo nás to velice zajímá. P. Seilera srdečně pozdravuju: odevzdaj mu přítomný lístek. Pozdravuju také milého bratra Wanáka a Markusa. Kde jest Wanák? psal bych mu list, ale nevím, kde setrvává: pouč mě také o tom. Vzkaž mé upřímné pozdravení také Tvým p. rodičům, o nichž se já často rozpomínám. Co dělaji ve Vratislavě? Stojíli ještě tamější srbská Tebou zaražená společnost? Pracuj, drahý Bratře! aby to neklesalo, ale raději dále se vyvinovalo: Ty a vy mladí jste naše peknější naděje. Piš mi čím skůr. Bůh s Tebou! Líbá Tě Tvůj upřimný přítel

Ludevít Štúr v. r.

V Praze dne 30. ledna 1840.

Drazi bratří slovanští!

Srdečně jsme pohnuti nad Vaším osudem. Lítostně pohlídáme, jak již částka Vaších krajanův neštěstím zachvácená jest a Němci se stala; však přede naději netratíme, že tito nynější pozůstatkové vší vynaloženou silou o svou národnost připraviti se nedají a svorností se udržejí.

O všelikerých okolnostech Vaších jsme se dozvěděli od pana Štúra, který v březnu leta 1839 Vás navštívil a popsání »cesty do Lužic« do Časopisu českého Museum vložil. Budeme se snažiti, Vám dle možnosti knihami nápomocni býti, an Vaše literatura hodných prací ještě neposkytla. Sebrali jsme, pokud možno bylo, několika 70 knih, a odesíláme je Vaši vespolné knihovně; snad i později opět něco shromáždíme. Knihy obdržíte knihkupeckou cestou panem Wellerem.

V popsání »cesty do Lužice od Štúra« jsme dočtli i založení Vašeho spolku. Vaších pravidel a zákonů, což nás velmi potěšilo, též i jména Vašich spoluoudů atd. Dej Bůh, aby se Vaše síla rozmnožováním spoluoudů zvětšovala a co anděl strážce národu k ochraně sloužila! Jak drahocenná jsou nám jména Vaších vlastenců, kteří při tak náramných překážkách ducha nepřemožitelné národnosti se nezbaví, na příklad pana doktora Klina. Díky mu, že Vás podporuje, díky i Ernestovi Smolerovi za jeho první pobídnutí.

Pište nám o řádném obdržení knih a o stavu nynějších Vaších záležitostí; s radostí každý lístek od Vás čítat budeme. Když psaní přes hranice do Čech připravíte, lehce se nám odevzdá poštou; napište na ně »An Herrn Karl J. Amerling, Medicinae Doktor in Prag« a v levo »Abzugeben in der erzbischöflichen Buchdruckerei.«

Všem vroucím dušem, jako panu Dr. Klinovi, Smolerovi, Seilerovi, Markusovi, Lubenskému, Lahodovi, Mosikovi, Kłosopolskému, Imišovi, Žurovi, Domaškovi, Renči, Hilbrigovi, Petavovi, Polencovi a Wićazovi atd. vzdáváme upřímné pozdraveni a o brzkou zprávu žádáme. Též Vás připomínáme k vydání serbského slovníka.

Bůh jest nad námi a spravedlivou věc naši klesnouti nenechá.

Karel Milan Lambl.

V Pešti 1840 dne 12. února.

Přemilý Příteli!

Vy sobě budete nepochybně mysliti, že ten Kollár, kterému ste Vy tak dlouhý a pěkný list ještě minulého léta, dne 16. Prosince psali, již cele na Vás zapomenul, anebo tak nezdvořilým se stal, že mladým přátelům ani jen odpovědě dáti nechce. Bůh uchovej! mýlíte se, jestli by ste na takové myšlénky přišli. Příčina tohoto protažení odpovědě mé není moje srdce, ale moje okolostojnosti a můj ouřad. Okolo Nového Roku já mám za několik týdnův s církevními Matrikami, a

na to opět s počátkem Února se školními exameny tolik práce, že všecko jiné na stranu odložiti musím, a teprv později, co zanedbáno ze soukromních důležitostí, vynahraditi mohu. Od Vánoc a Nového Léta jsou toto první mé listy, které ku přátelům píši.

Těšilo mne velice Vaše srovnávání našich Zpěvanek s Vašimi Lužickými. To jest opravdu pozoru hodná věc. Již professor Kucharský, Polák nyní ve Varšavě, jenž před několika roky u Vás i u nás cestoval, pozorna mne učinil na tuto podobnost, anobrž rovnost mnohých písní, slov a způsobů mluvení Slovákům a Lužičanům vlastních. Dobře bude, jestli v Předmluvě vyjíti majících Lužicko-serbských Zpěvanek obšírnější Pojednání o tom tisknouti dáte a písně sobě příbuzné tam vedle sebe postavíte. Já s velikou dychtivostí očekávám ouplné Sebrání a Vydání Lužických národních zpěvův od rozeného Serba učiněné v novějším všeslavském duchu. Nebo co posavad v této věci pracováno, jest buď německým duchem zeizoložené, buď samo sebou slabé a nemotorné.

Rád bych měl nějaké krátké a jádrné Pojednání o nynějším stavu Serbův Lužických, jmenovitě pak kolik jich jest asi ještě v obojích Lužicech? Která města a vesnice jsou ještě cele čisté a které již pomíšené a poněmčené? Jako nakládá nynější vláda s jazykem serbským? Kteří jsou mezi školmistry a kazateli horlivější vlastenci a národníci? Kterého náboženstva vyznavači více svůj národ a jazyk milují, katholíci či evangelíci, kolik jest oněch, kolik těchto? Nalezáli se ještě někde v Saském Starohradsku (Altenburg) aspoň jedna ves, kde se serbský jazyk mluví? Já když sem tady putoval, viděl sem tváře a oděvy slovenské, ale řeči sem neslyšel.

Když s vydáním Vašich Zpěvanek národních hotovi budete, prosím račte hned potom starati se o Sbírku a vydání Serbských národních Přísloví, pořekadel, potom Povídek a Rozprávek. Skrze slunce jen vidíme slunce: tak i skrze národ a národní poklady účinkujeme na národ. Poněvadž Vaše panstvo a šlechta, tak jako i u nás, nedbá na národ anebo zaň se hanobí a ku cizincům se připojuje: tedy Vám, učitelé škol a kazatelé chrámů, ta povinnost náleží, aby ste byli spolu i pěstitelé národnosti a ochráncové jazyka proti všem nepřátelům.

Potřebujeteli ještě exempláře Čítanky, hotov jsem Vám poslati, anebo dejte sobě z Prahy od knihkupce Neurenttera donésti na moje oučty z mojich u něho složených výtiskův. Vůbec s Čechy a s Prahou musíte se do častého dopisování a tuhého svazku postaviti: dobře bude, jestli i cestu každého roku několik Serbův tam před se vezmou, potom až sem k nám zaskočiti mohou.

Že ste v Halle (Dobrosoli) študující naše Slováky, pana Štúra, Červenáka a Záborského navštívili, nepochybuji; jestli se to nestalo, aspoň hleďte často listy jim psáti. Taková vzájemnost, jakkoli obtížna bývá, jest předce k našemu rozkvětu nevyhnutě potřebná.

Připojuji zde dva listy, jeden panu Waňákovi, druhý panu

Záborskému. račte prosím na oba zvláštní obálky a adresy dáti a pak na poštu je zaslati. Činím to pro uspoření i času i nákladku jiným.

Se srdečnou žádostí, aby ste se na všem dobře měli, zůstávám Váš upřimný přítel

J. Kollár.

Breslau den 24. Februar 1840.

Verehrter Herr Smoler!

Ich habe vor dreien Tagen an Herrn Schaffarik in Prag geschrieben und ihm Ihre Angelegenheit in Bezug Ihres litterarischen Bedürfnisses vorgetragen und ihm angekündigt, dass ich Sie auffordern werde an ihn zu schreiben. Ich fordre Sie also auf an ihn. und zwar wendisch zu schreiben; ich kenne ihn als einen sehr zuverlässigen Mann und einen eifrigen Freund der Nation; er wird gewiss thun. was in seinen Kräften ist. Ich habe Ihnen durch H. Warnač eine Sammlung russischer Volkslieder mit Melodien geschickt. Auch war ich im Begriffe für Herrn Pfarrer Seiler, den ich von mir ehrfurchtsvoll zu begrüssen bitte, das ganze Jungmannsche böhmische Wörterbuch zum Gebrauch zu übersenden. besann mich jedoch eines anderen, da ich glaubte, dass das neue Wörterbuch schwerlich in dem Umfange wird gearbeitet werden können, dass die übrigen slavischen Hauptlexika dazu erforderlich wären; jedoch steh' ich zu Diensten. Vielleicht wird bald ein recht reichhaltiges Taschenwörterbuch aus dem grossen ausgezogen werden und dann wird Ihren Bedürfnissen entsprochen sein. Vorläufig durfte wohl Tham's böhmisch-deutsches Taschenwörterbuch zur Noth ausreichen, besonders wenn Sie Ihre Lecture mehr auf die älteren Schriftsteller beschränken wollten. Doch wer kann dem Zug des Zeitalters wiederstehen? und so müssen Sie sich noch gedulden. Ich bin jetzt zu einer Uibersetzung der neulich erschienenen böhmischen Volkslieder von Čelakovský. (Ohlas národních Českých písní) behülflich und denke sie bald zum Besten unserer slavischen Gesellschaft herauszugeben. Was macht die Herausgabe der lausitzischen? Ich höre von Markus, dass schon eine Ankündigung davon erschienen wäre, glaube es jedoch kaum, da sie gewiss durch die Buchhandlung an mich gelangt wäre. Bei Gelegenheit eines Briefes an Maciejowski hab ich ihn an die Zusage von Sendung russischer Bücher erinnert, hab jedoch seitdem noch keinen Brief von ihm. Zum Frühjahre erwarte ich wohl einige Zugvögel des Nordens hier.

Leben Sie wohl und behalten lieb Ihren ergebenen Diener

Joh. Purkinje.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 9.

Karolina Světlá.

Kritická studie. — Napsal *L. Čech*.

2. Rozdělení spisů.

'sychologické i socialní problemy a jich řešení. Vědecké a filosofické stanovisko.

Počet belletristických prací[1]) K. Světlé je značný. Byl značný iž před deseti lety, kdy padesátileté narozeniny spisovatelčiny okázale yly oslaveny;[2]) od té doby činnosť Světlé neochabla, tak že počet elletristických prací kolem devadesáti se může páčiti.[3]) Díla tato jsou lodem dvaatřiceti let činnosti literarní. V činnosti této trojí různé bdobí lze rozeznávati. První z nich sahá až do r. 1866., kdy vydala oman »Rozcestí,« jenž také ještě v období toto spadá. Jest to doba řeni a kvašení. Světlá sice v době dosti pozdní r. 1858. vydala rvní svoje dílo »Dvojí probuzení.« ale i v tom i ve mnohých jiných éto doby jeví se ona touha mladistvých duchů vtěsnati v prvotiny vé všechno, čím přeplněné srdce hárá, čím myslivý duch se obírá.

[1]) Světlá psala hlavně povídky, novelly a romany. Mimo již uvedené „Upomínky,“ které i v „Libuši“ r. 1888. otištěny byly, a mimo dvě rozpravy ženské tázky se týkající a ve „Květech“ r. 1867. uveřejněné („Listy k ženám o ženách,“ „O vychování žen“) napsala též několik rozprav literarních, a sice: „Z české iteratury“ (Ženské listy“ 1878), „Z literarního soukromí“ („Ženské listy“ 880), „Úvod k literarnímu přehledu Uměl. Besedy“ (1882), „Tužby“ „Literarní rozhledy“ 1887), „Z naší přítomnosti“ („Vyšehrad“ 1888), „Několik lov o významu literatury“ („Kalendář paní a dívek českých“ 1889). Sem nožno též připočísti úvahu její o spisu M. Červinkové „Bernard Bolzano“ („Ruch“ 882). Mimo to napsala větší počet slavnostních proslovení, upomínek, aforismův a j. Úhrnný počet jejích prací převyšuje číslici 100 (asi 112).

[2]) Důležitější rozpravy o Světlé z této doby jsou: „Karolina Světlá. List do našich světlých upomínek.“ (E. Krásnohorská. „Osvěta“ 1880.) „Dvě básnířky lidu.“ E. Krásnohorská. „Časopis Musea království českého“ 1880.) „K. Světlá. Literarní tudie.“ (Fr. Chalupa. „Světozor“ 1880.) „Upomínka na jubileum literarní činnosti K. Světlé,“ obsahující řeč J. Hrubého a dopis oslavenkyně. (Nákl. V. Lukáše r. 1879.)

[3]) Úplný seznam všech jejích spisův obsahuje nejnovější spis: „K. Světlá, ejí život a její spisy.“ Líčí Teresie Nováková. „Matice lidu“ r. XXIV. č. 4. na tr. 148.—151. První chronologický seznam spisů sestavil Fr. Chalupa ve „Světozoru“ . 1880. I já sestavil seznam jejích prací, jehož otištění prací Novákové stává se bytečným; opravuji pouze nepatrný omyl, že povídka „Škola mé štěstí“ vyšla „Dědictví maličkých“ jakožto desátá knížka pro r. 1866., opatřená předmluvou J. růtka r. 1867. Ku svému seznamu připojil jsem tuto poznámku: „Již Chalupa . 1880., ač byl v Praze, mluvil jen o povídkách, kterých se mohl dopíditi, neboť

Proto dotýkání se nejrozmanitějších otázek, proto nespokojenosť se vším přítomným stavem a vášnivá touha po čemsi lepším, dokonalejším, proto stěsňování a shrnování událostí (srv. poznámku v »Máji« 1862 ke spisu »Několik archů«), proto vniterná nepropracovanosť, nedostatečná komposice, často i rozpoltěná jako ve spisech »Ještě několik archů« neb i »Na úsvitě,« proto i hledání pravé a sobě vlastní umělecké formy. A přece již tato doba horečného sentimentalního rozechvění obsahuje celý myšlenkový fond, z něhož Světlá po celou dobu svého tvoření těžila, a zůstává nesmazatelným pozadím svojí barvitostí celý obraz její práce obestírajícím; již v těchto spisech tkví klíč k celému rázu tvořivé zvláštnosti a individualitě K. Světlé.

Druhé období sahá odtud do let osmdesátých; za mezník vytknouti by se mohl r. 1878., kdy v »Osvětě« vyšel roman »V zátiší.« Jest to doba, kdy vyšla větší i známější díla Světlé, jako »Vesnický roman,« »Kříž u potoka,« »Kantůrčice,« »Frantina,« »Nemodlenec,« »Zvonečková královna« a j. a kdy zároveň venkovské její povídky charakteristické typy národa našeho v městě i na venkově předváděti se snažily. Pro Světlou jest to doba její umělecké výše, neboť nad díla napsaná v této době více se nepovznesla. Od doby předešlé liší se toto období jen umělečtější propracovaností obraných látek. Ale i doba tato jest dobou bujícího romantického idealismu, onoho idealismu, k jehož podstatě G. Sand tak upřímně se přiznala, a jehož vniternou oprávněnosť Světlá ve svých »Tužbách« (»Rozhledy

knihově všechna díla Světlé vydána nebyla. Obtíže daleko větší se vyskytují na venkově, kde snadno lze přehlédnouti povídku v některém časopise. Jestliže přes veškerou snahu se mi přihodilo, že jsem přehlédl některé dílo, bude to na ujmu pouze úplnosti přehledu spisů Světlé. Ku vystižení jich rázu a spisovatelčiných snah i směrů postačí opětné přečtení více než osmdesáti prací belletristických. Avšak bibliografická úplnosť je věcí žádoucí a byl bych rád býval, kdybych jí byl dosáhl: komu by tudíž na tom záleželo a v seznamu přehlédnutí spozoruje, tomu za upozornění a doplnění budu vděčně zavázán." Tomu tedy spisem Novákové vyhověno, a mně přes zbytečně podniknutou práci bylo zadostučiněním, že v seznamu mém velmi nepatrné přehlédnutí se octlo. Avšak pro případ jiných prací budiž upozorněno na souborná vydávání spisů našich spisovatelů; jen u některých spisů Světlé v „Národní bibliothece" vydaných byl udán i rok i místo prvního otištění, ač to literarní studium velmi podporuje; bylo by s prospěchem, kdyby všude se tak dálo. Mimo to žádoucí byl by i přehledný katalog spisů v našich časopisech uveřejněných. Co se tkne spisu Novákové, která i na četných zprávách soukromých mohla dílo své budovati, obsahuje život Světlé, rozdělení spisův a rozbor těchto spisů hlavně na základě povah sosnovaný, seznam překladů do jiných jazyků, konečně i pojednání nadepsané: „Česká veřejnosť Karolině Světlé," kteréž udává seznam kritik, článků životopisných a oslavných, spisů jí dedikovaných, manifestací spolků, korporací a sborů všelikých, adress, slavnostních večerů, telegramův i dopisů, material tedy pro sociologický rozbor jistou důležitosť mající. Nováková je nadšená ctitelkyně K. Světlé, a každý s ní bude souhlasiti, pokud se úvahy její týkají šlechetnosti osobní, horoucích snah, vlastenecké lásky, básnického nadání i dlouholeté plodné práce. Co do váhy a hodnoty děl všech a celého literarního významu spisovatelčina jsou asi odchylky od mínění Novákové, které však ne ze zášti, ale z pravé úcty ke spisovatelce pocházejí. Vždyť vděčné a citem překypující srdce Novákové zvítězilo tak nad uvažováním pravdu hledajícím, že na str. 153. K. Světlé přisoudila stejnou dráhu, stejný cíl a stejnou sílu s muži i ženami ve všem tom mezi sebou různými: Hugem, Andersenem, Spielhagenem, Auerbachem, Lewaldovou, Ibsenem, Björnsonem, Dickensem, Tolstým, Turgeněvem, G. Elliotovou a jinými veleduchy, jichž nikomu nelze ani vyjmenovati,

literarní« II. str. 6.) takto odůvodňuje: »Blankytný prapor romantismu, tak magicky ozářený znakem svým, tou milostnou večernicí, prapor ten tajuplný, liliemi ověnčený, kolem něhož vše do nedavna se vznášelo, co kvetlo, vůní dýchalo, krásou zářilo, láskou žilo, touhou zmíralo, vše, co se lekalo toho chladného světa, co prchalo před jeho prospěchářstvím a sobectvím, v jehož stínu se to tak sladce snilo. Vím to ze zkušenosti, neb zrodila jsem se v jeho luzném znamení, šelest jeho líbezný mne provázel celou mladostí, naplňuje mou mysl sterými nevyrovnanými, nezapomenutelnými půvaby.« Jest to romantismus s veškerými svými půvaby, přednostmi a vadami, se vší svou zdánlivou hlubokostí a všestranností, a přece jen s tak častou mělkostí a povrchností, s veškerou jednostrannou citlivostí, s celou tou zbrojí slovního idealismu, i s tím bludem, že v něm a u něho jest pouze pravda a skutečnosť, tato hesla všech směrův od jakživa, jimiž i romantismus začal svůj boj proti klassicismu, vzdáliv se od nich potom jiným jen směrem než on. Světlá sice dí o době této, že poznávala tenkráte, »že nesmí býti posledním cílem spisovatelovým podati jen věrný života obraz, jak to činí realismus, ni doplňovati neb měniti v obrazu tom duhovými pablesky fantasie, čeho se mu dle jeho náhledu nedostává, jak to činí romantismus, nýbrž že jen ten hoden jména poety, kdož nám poskytuje klíč k srdci našemu, klíč to k srdci národa, k srdci přírody samé« (»Z literarního soukromí.« »Ženské listy« 1880, str. 100.). Ale ukážeme brzy, jak poslední výrok činí nejen romantikové, ale i naturalisté, a jak různosť směrů ne v povšechných heslech, ale v provádění jich spočívá.

Přes to však Světlá v novější své činnosti sama nový ráz označuje. Charakterisuje ji jakožto dobu prací, při nichž jí »vedla skutečnosť sama ruku,« lišíc je od předešlých, které prý vytvořila »dle skutečnosti.« V týchže »Tužbách« s celou duší souhlasí s činností Ibsena, Björnsona, Tolstého, mluví se vzdechem o osiření romantismu, o duněni nové doby, jejížto vlnobití nás již teď uchvátilo a jejímžto povelem jest práce opravdová, vážná, úspěchu hned znatelného, významu nepopíratelného, směřující k rozhodnému odstranění konventionelního pokrytectví, k smělému odhalení pravdy, ke konečnému objevení pravých jejích zákonů; chce také skloniti se »z říší poetických fikcí do ústraní skutečného života,« dech poesie pro ni vane touže mocí z některé plavby Vikingů »jako z některé pouti našich venkovanů do matičky Prahy, aby si vymohli po nesčetných ústrcích a marných pokusech přec konečně pro svou ryze českou obec ryze českou školu.« Chce opustiti osiřelý prapor romantismu a postaviti se v šik přátel prosté pravdy »přes přísný její pohled a vážnou tvář, jež dosud úsměvu nezná.« Ale ačkoli všechna tato slova tak živě pamatují na hesla realismu a naturalismu, jakkoli za spřízněnce svých směrů jmenuje Ibsena a Tolstého, přece zase zříká se naturalismu a realismu, jako právě se byla zřekla romantismu. (Srv. článek »Několik slov o významu literatury« v »Kalendáři paní a dívek českých« 1889.) I tu zas opakuje slova, že pravý spisovatel ne-

opomene, »aby svému národu objasnil a stlumočil hlas přírody, jak jemu v srdci se ozývá.« Ale totéž asi praví Zola, s nímž zajisté Světlá v jednu řadu postavena býti nechce; i jemu jest umění výrazem srdce a mysli umělcovy. Nelze tudíž jak řečeno dle jednotlivých hesel obecných posuzovati směry. Nevolalli i Hugo v předmluvě ke »Cromwellovi,« že básník má potaz bráti jen s přírodou, pravdou a inspirací odmítaje pravidla i osoby konvenčni? A zdaž i dříve Světlá nezasahovala pro látky v doby současné psávajíc na práce své: obrázek časový. Jinde tudíž hledati rozdíl mezi touto dobou a předešlými obdobími. I nalezáme jej v závažnějším a ostřejším kladení důrazu na odpor její, jejž měla proti theorii, která v jisté části našeho spisovatelstva nabyla převahy. Jest to theorie l'art pour l'art, jejímž vyznavačem je zrovna tak romantik Hugo, jako naturalista Zola, ač směry obou přímo jsou protivny. Toto ostré odsuzování směru, jejž pokřestili svrchu uvedeným hrdým jménem, a důsledky z něho plynoucí vedly ji v theorii, že mluvila o sblížení se směrem, jenžto »smělé odhalení pravdy« si napsal na svůj prapor. A tento ostrý důraz na tendenčnosť děl uměleckých kladla hlavně od let osmdesátých, mluvíc o něm totiž i ve svých literarních pojednáních i dotýkajíc se ho v uměleckých dílech svých. Poněvadž pak r. 1878. v romanu »Zátiší« nejobšírněji o této otázce vykládá, učinili jsme jej mezníkem a rozhraním nového období. Tento směr nutně vede ku všímání si otázek časových, ku sblížení s národními snahami, ano i ku pozorování všech i tak zvaných nejnižších vrstev lidových: k němu i velcí vlastenci i lidumilé a humanisté se přihlašují. I slyšíme Světlou prohlašovati v předmluvě k povídce »Z našich bojů« za osudný klam dřívější mínění: »Měla jsem za to, jako snad všichni tehdejší soudruzi moji, že jsou otázky národnostní dávno již mezi námi odbyty, přemoženy, podstata naší československé bytosti úplně a všeobecně uznána a zabezpečena, že nebude míti spisovatel jiné již u nás úlohy, než přihlížeti v dílech svých k zájmům čistě lidským, všem národům stejně důležitým a posvátným. Byltě to osudný klam.« Ano byl to osudný klam, kterému však Světlá ještě nejvíce se vyhnula, že není vůbec možné jakési abstraktní všelidství, které po myšlenkách a volnějším ruchu bažícím spisovatelům z dob padesátých sloužilo za prapor a heslo proti ztrnulosti vlasteneckého idealismu, ale pozdějším epigonům se stalo nebezpečným axiomem, tak že s Nerudou i Světlé stalo se nutností z vlastenecké mysli pryštící upozorniti na nebezpečný tento klam a více i houževnatěji přilnouti k národním potřebám, kterým přece jen i literatura věnovati se musí v oddanou službu, jak to všude jest i bylo. A tak i Světlá chtěla se státi, čím chtěla míti všechny spisovatele, totiž »spolumysliteli svých nestudovaných (dodali bychom i studovaných) čtenářů, spoluřešiteli jejich mravních pochyb, spoluzápasníky v jejich bojích duševních,« kteří by »uchopivše je aspoň někdy přátelsky za ruku je provázeli tím pestrým rejem událostí veřejných, tím tajemným bludištěm záhad duševních a důvěrně jim pravili, kterak sami na ně hledí,« kteří by »jejich pokrok neponechávali jen talentům podřízeným,

intelligencím nedosti vytříbeným a obsáhlým.« Poznalať asi, že i sama humanita káže, všímati si všech, a tedy i těch nejnižších vrstev národních, vedena jsouc k tomuto novému směru týmiž podmínkami, jakými i protichůdcové její naturalisté ku svým dospěli závěrům.[1]) Proto všímá si přítomného rozruchu a ze současnosti čerpá otázky, které již národem hýbají, nebo tu i tam teprve vznikají a národních zájmů se týkají. A tak objevují se v pracích jejích otázky kosmopolitismu, pessimismu, odnárodňování a českým jazykem vychovávání, zkrátka, práce její snaží se býti zrcadlem současného ruchu národního, a směr jejího literarního snažení ocítá se v kolejích od mnohých kaceřovaných, ale svéráznosť literatury české nejlépe zasvěcujících. Ale ovšem jen vůle její byla pevna, duševní její individualita tak byla opojena kouzlem romantismu, že práce její této doby buď pozbývají umělecké hodnoty buď plují na vlnách romantismu směle dále.

Ve všech třech těchto periodách napsané spisy vyznamenávají se tedy oněmi společnými vlastnostmi, o kterých dříve již byla řeč; jsou to historie lásky, vyjímaje ovšem povídky pro mládež »Škola mé štěstí« a j. v »Jarém věku« uveřejněné, a za druhé na zajímavosť a napínavosť děje se klade hlavní váha, tak že jim onen Guyauův název dramatických romanů dobře sluší.

Řekli jsme, že již v prvé době tvoření naší spisovatelky z děl jejích vyznívají všechny jednotlivé tony, kterými souzvuk jejího tvoření uměleckého jest utvořen, a které tvoří ideal jejího snažení, její dlouholeté práce. Hledíc zobraziti zvláštnosť individuality české spolu vždy k tomu směřovala, by vzbudila lásku k vlasti, národu i jazyku; ale nesouc těžce, že »nebyly to ženy, co ji slzami svými křísily, nebyly to ženy, co rány její obvazovaly, ženy to nebyly, jež jí vdechly nový život láskou svou,« a vidouc vůbec nedůstojné postavení žen ve společnosti, stala se horlivou apoštolkou tak zvané otázky ženské, jíž věnuje se ve spisech svých s toutéž horlivostí jako neumorné snaze vzbuditi soustrasť s lidskou bídou a prospěti trpícímu člověčenstvu. Tyto idealy hluboce tkví v srdci Světlé a jako od slunce na všechny strany, tak i po veškerých spisech roztryskují se paprsky tohoto idealu objevujíce se buď jen jako řeči, myšlenky jednajících osob beze hlubší souvislosti s celistvou komposicí díla, buď dávajíce a tvoříce základ umělecké osnovy. Všechna díla její prošla výhní tohoto ohně, společný tento ráz majíce. I jest za příčinou jich rozboru se ohlížeti po dělidle jiném. Známé rozdělení dle dějiště a místa na povídky městské (pražské) a vesnické, v nichžto hlavně se stala básnířkou Ještědu, k vůli úplnosti pouze podotýkáme. Důležitější jest již rozdělení

[1]) Tak na př. praví bratří Goncourtové v předmluvě ku svému romanu „Germinie Lacerteux“: „Et qu'il cherche l'Art et la Vérité; qu'il montre des misères bonnes à ne pas laisser oublier aux heureux de Paris; qu'il fasse voir aux gens du monde . . . la souffrance humaine, présente et toute vive, qui apprend la charité; que le Roman ait cette religion que le siècle passé appelait de ce large et vaste nom: Humanité; — il lui suffit de cette conscience: son droit est là.“ O tomto demokratickém duchu v novém literarním směru vyslovil jsem se v „Liter. listech“ při úvaze o Zeyerově tragoedii „Dona Sanča.“

dle času a doby, v niž děj povídek spadá; buď jest to totiž doba přítomná, mimo to však Světlá oblíbila si dvě nejzajímavější doby naší historie, a sice počátek našeho národního novozrození a vzkříšení, konec 18. a první desetiletí století 19., jakož i dobu prvního značnějšího a dalekosáhlého projevu našeho probuzení, revoluční dobu roku osmačtyřicátého. Budiž však o pracích těchto již zde podotknuto, že nesmíme tu mysliti na romany historické ve velkém slohu. Nejsou to hlubokým studiem propracované velikolepé kulturní obrazy těchto tak důležitých dvou dob, které ovšem u nás dosud ani s vědeckého stanoviska nejsou všestranně objasněny a odhaleny, neobírá se tu spisovatelka s významným problemem našeho národního vzkříšení, nýbrž doby ty jsou jen rámcem, do nichž zasazuje příběhy své týkající se buď jednotlivých osob nebo rodin, a mající s ostatními pracemi stejný a podobný ráz. Ale beze vší souvislosti s povšechnou povahou dob oněch práce ty ovšem býti nemohou, a proto přece z nich usouditi můžeme, jaké stanovisko spisovatelka k pochopení a vysvětlení jich zaujímá, tak že o názorech jejích i v této příčině lze bude zmínku učiniti. Dříve však ještě k rozdělení ostatních spisů přikročme.

Seznali jsme, že látky ke všem spisům čerpány jsou ze života českého a že hlavní snahou Světlé bylo zobraziti zvláštní naši individualitu národní. Jakkoli snaha tato všemi jejími spisy probleskuje, nicméně lze dvojí směr v jejích pracích pozorovati. Buď totiž Světlá hlavně přihlíží k těmto zvláštním povahám a typům českého lidu a charakteristika jejich podávaná v ději sosnovaném na poměru milostném jest podstatnou a hlavní částí povídek tohoto druhu. Tyto charakteristiky, kresby, povahopisy v rouše povídkovém nebo romanovém tvoří jednu část prací Světlé a budou zvláštní částí studie této, kde o charakteristice osob Světlé vůbec bude řeč. Jindy však Světlá předvádějíc ovšem také významné typy zároveň zřetel bere k různým problemům socialním a psychologickým, které — jak praví — rozlušťuje a v tomto rozlušťování spočívá zase hlavní význam takových prací; jen v některých prvních pracích dotýká se různých otázek podobných bez typického národního zabarvení, ač nikde o tom pochybnosti není, že o českou společnosť se jedná. Tento druhý druh povídek a romanů, řekněme tedy prací problemových bude nyní předmětem rozboru tohoto; k nim připojíme i ony práce historické, v nichž obyčejně též jiný problem se řešívá, ale v nichž i historické faktum samo sebou, myslím totiž doba probuzení a revoluce v r. 1848., s obmezením svrchu již učiněným jakožto problem se představuje. Mluvíce o problemech máme jinak na zřeteli jen ty otázky, na nichž osnova a komposice uměleckého díla spočívá, ne vůbec otázky, jichž se spisovatelka ve spisech svých dotýká, o nichž své mínění pronáší, a které nám ovšem budou dobrým příspěvkem ku poznání filosofického a vědeckého stanoviska spisovatelčina; tak na př. o umění, ženské otázce spisovatelka v různých spisech svých pronáší své mínění, ale málo jest spisů, jichžto vniterná osnova na některé stránce těchto

otázek spočívá. Dále i k tomu budiž poukázáno, že v některých pracích jakási komplikace těchto problemů se jeví, tak že na tutéž práci s dvojího stanoviska hleděti lze.

Problemy tyto, jak Světlá sama udává, dvojího jsou druhu, a to buď psychologické buď socialní. Psychologické vesměs tíhnou k lásce, k lásce buď muže buď ženy; láska v nejrůznějších projevech nejrozmanitějších povah a v nejrozmanitějších vztazích jest hybnou a určující silou romanových i povídkových osob. Tento vniterný život určovaný energickou a elementarní silou touto v nejjemnějších odstínech jest pak ovšem ohniskem, z něhož paprsky vycházejí na veškerý zjev životní a kteréž není ani beze vlivu na socialní zjevy, které ve spisech Světlé vystupují. Avšak přece o těchto socialních problemech samostatně jednati budeme.

Spisovatelka praví, že problemy před obecenstvem rozlušťuje.[1]) Jeli řeč o rozluštění socialního problemu, míní se zajisté konečné na základech mravných a společenských upravení jisté otázky, a sice tak, jak upravení této otázky si kdo představuje a myslí. Takovým problemem na př. jest v nejrůznějších literaturách manželství, kterýžto problem tvoří také podklad několika děl Světlé. Konečné rozluštění tohoto problemu bez ohledu na správnosť stanoviska může býti různé. Církev katol. zná na př. jen manželství nezrušitelné, různí spisovatelé manželství zase pokládají za zařízení naprosto zavržitelné, a tomuto svému přesvědčení i v dílech uměleckých dávají výraz. Jsou zajisté i jiné názory o časovém tomto problemu, který na př. ve francouzské, švédské i ruské literatuře k různým bojům vedl, ale mluvímeli o rozluštění tohoto problemu, to či ono či jiné máme na zřeteli. Ale Světlá mluvíc o rozluštění, má na mysli jen pouhé zakončení vážné krise, obyčejně šťastné, ale na mnoze nahodilé. Vezměme »Vesnický roman.« Tu máme též problem manželství. Antoš domnívá se míti všechna práva a všechny důvody k tomu, aby opustil manželku svoji, která tolik zla mu spůsobila, a aby oženil se se Sylvou, kterou miluje, a hodlá i na jinou přestoupiti víru. Tomu vzpírá se matka svým vroucím náboženským přesvědčením o nezrušitelnosti svátosti manželské. Jest problem tento v romanu našem »rozluštěn« tím či oním spůsobem? Antoš úmyslu svého nevykoná. Bylo rozhodnutí Antošovo nesprávným? Je spor odstraněn? Jen že Sylva vyslyší kletbu hospodyně ještě k tomu čarami přistrojenou a provázenou, a smrtí hospodyně zabrání se Antošovu přestoupení na jinou víru a uzavření nového manželství. Tu přece nelze mluviti o rozřešení a rozluštění problemu, nýbrž jen o ukončení, a věru nahodilém, rozporu nad jiné vážného; vnější krise je zažehnána, ale vniterná trvá neb

[1]) Zde asi nejméně souhlasiti budeme s T. Novákovou, která dí: „Nikdy nevzala (Světlá) péro do ruky, aby nechtěla rozřešiti jakousi záhadu mravní neb metafysickou; promyslivši pak děj a upravivši si postavy k účelu svému, jaké to věty plné hlubokých pravd klade jim na rty, jakými problemy dává zmítati se jejím duším, než dospívají světla a rozřešení" (str. 63., 64.). Škoda, že důkazy tohoto tvrzení Nováková se vůbec nezabývá a až na tuto zmínku o rozřešování problemů více nemluví.

trvala by dále.[1]) A tak se to má, jak bude ještě řečeno, i jinde, což ospravedlňuje výrok náš, že máme tu sice některé socialní a psychologické these, které však ani tak ani onak rozřešeny či rozluštěny nejsou přese všechnu napínavosť a poutavosť děje, v němž záleží a spočívá podstata prací Světlé. Tím postrádají spisy na filosofických problemech zbudované domnělé své hloubky a málokdy kterýkoli problem dopodrobna propracujíce nýbrž většinou jen s povrchu se ho dotýkajíce, mají ráz jedinečných historek neurčité povrchnosti, která neukojí čtenáře, ni posledních konsekvencí se nelekajícího, a která jen zakryta jest vznešeností obyčejně heroických povah, rozrušujícím líčením duševního jich utrpení a romantickým leskem líční přírodních a krajinných. Ovšem snadno jest proti socialním zařízením revoltovati, obtížno však, v idealním jich významu je pochopiti a rozřešiti. Nestěžujeme si tedy do toho či onoho rozřešení, ale nedostatku rozřešení pohřešujeme, spokojujíce se aspoň tam, kde motivované zakončení děje se jeví.

Doloživše zatím na jednom příkladě, jak sluší rozuměti u Světlé rozlušťování problemův, uveďme nyní ony otázky v problemových pracích Světlé, kolem nichž kupí se a osnuje romanový děj, a ukažme, zda i jak Světlá problemy ty řeší. Jsouť to, máme-li na zřeteli i tak řečená historická díla její, tyto důležité předměty: otázky národní (národní probuzení, vlastenectví, kosmopolitismus, odrodilství), náboženské, filosofické (pessimismus), manželství, otázky svobody a společenské rovnosti, otázka socialní a otázka ženská, k nimž jakožto psychologický problem par excellence láska se řadí.

Práce, jejichž pozadím jest doba národního vzkříšení našeho, tedy konec minulého a počátek tohoto století, a z nichž vyvinouti můžeme jakýsi názor Světlé o příčinách zajímavého zjevu tohoto v dějinách našich, spočívají buď na spracování některých pověstí v Praze kolujících, jako »Poslední paní Hlohovská,« »Zvonečková královna,«[2]) buď na rodinných memoirech (»Několik archů z rodinné kroniky,« »Ještě několik archů,« »Na úsvitě«), buď na událostech známé rodiny (»První Češka,« srv. »Upomínky« v »Osvětě« 1874, str. 275.), buď na charakteristice otci Světlé známého vlastence (»Jitřenka«). Mimo to ještě dvě novější práce »Poslední poustevnice« a »Škapulíř« připomenouti můžeme, ač oběma pracím těmto jiný problem za podklad slouží. Z prací těchto na jevo jdou tyto známé vniterné příčiny vzkříšení českého: zachovávané a děděné vlastnosti

[1]) A přece Světlá dobře rozeznává v theorii toto vnější a vniterné rozřešení. Praví v pojednání „Několik slov o významu literatury“: „Opakujeme, že básníkovi o to jednati se nemůže a nesmí, co se děje, nýbrž proč se tak děje, že mu nikdy záležeti nesmí na události samé, nýbrž na pohnutkách k ní — ne ten zevnější svět, nýbrž ten vnitřní, jenž tím zevnějším hýbe, jest předmětem jeho studií, a k němu obrací pozornosť čtenářovu.“ Avšak v četných jejích spisech setkáme se ovšem s dojímavým líčením a rozbíráním vniterných konfliktův, ale rozporům těm bývá jen zevně učiněn konec, což naplňuje hrůzou, děsem, smutkem, nebo k dojemným slzám čtenáře přinutí, ale málokdy končí vniterným smírem nebo tragickou výší.

[2]) Práce tyto byly omylem v 7. čísle uvedeny mezi těmi, které Světlá pokládá za spočívající na skutečných událostech, což tuto opravujeme.

husitské vzdorovitosti a nepodajnosti, vroucí nábožnosti přecházející až ve fantastickou blouznivosť českých bratří, kteří v Čechách tajně se skrývali a k náboženským zvykům svým lnuli (»Poslední paní Hlohovská,« »Několik archů,« »Ještě několik archů«), neuvědomělý, ale dědičně v některých členech odrodilých rodin skrytý cit lásky k jazyku a rodné zemi, který v příhodnou chvíli byv vzbuzen protuchne měrou netušenou (»První Češka«), svobodomyslnější hnutí tehdejší společnosti a zvláště názory z Francie k nám donášené (»Zvonečková královna.« »Na úsvitě«), jakýsi rodící se cit vzájemnosti slovanské vzniklý za válek francouzských (»Škapulíř«), konečně i naděje v Josefa II. kladené (částečně »Modřín Marie Teresie«) a působení Čechů z ciziny do vlasti se vracejících (»Poslední poustevnice«), ač o posledních spisech těchto jinde promluvíme. Příčiny tyto nejsouce zajisté samy dostatečny, aby vystihly tak důležitý převrat v národě našem, nepodmiňují ovšem osnovu prací těchto, nýbrž tvoří jen vedlejší, více méně pěknou ozdobu hlavního obrazu, který vždy jiného něco zobrazuje.

Nezáležiť Světlé na věrnosti a pravdivosti historických fakt, na úplném uměleckém vystižení skutečného uměleckého obrazu zajímavé doby této. Jí nezáleželo na tom v jedno smísiti nauky deismu, »onoho čistého deismu, k němuž pokročilí duchové oné doby byli dospěli« (»Upomínky,« »Osvěta« 1874., str. 224.) s mravoukou bratrskou a učiniti nositelem tohoto výplodu rationalistického doby Voltairovské, kteréž mezi vzdělanci a vyššími vrstvami bujelo, prostého venkovana, třebať potomka šlechtického, odchovaného u vrátného hlohovského četnými knihami bratrskými. Romanticky naladěnému duchu jejímu lahodí povstání selské, jehož čeští i němečtí sedláci se súčastnili, jehož hlavními příčinami byly těžké jeho poddanosti, robota a utiskování náboženství nekatolického, jehož hlavní vůdcové i osnovatelé jsou známi (srv. Fr. A. Slavík, »Selské povstání roku 1775.« »Osvěta« 1875, str. 405.), pokládati hlavně za dílo národní uvědomělosti, na obranu českých práv podniknutého, za pouhou výpravu ve vší »skromnosti a mírnosti« ku dorozumění se šlechtou s praporem a biblí v čele.[1])

[1]) Povídka, již tu máme na zřeteli, „Paní Hlohovská,“ spočívá na pověsti o šlechtičně, „již by byl císař Josef, ovdověv po druhé, zajisté za choť svou povýšil, kdyby se nebyli na sebe rozhněvali, ježto ona na něm si žádala, aby Čechům takových poskytnul výhod, jako Němcům, což on žádným spůsobem učiniti nechtěl. Na to uprchla slečna ta z Prahy a zosnovala proti němu selské povstání“ („Upomínky,“ „Osvěta“ 1874, str. 224.). S tím souvisí romanové vysvětlení, že Josef „snad právě proto, že byli příčinou ztráty té, s bratry přísněji nakládal, než by byl jinak činil, snad je chtěl za to pokutovat, ze země je vypovídaje, že ho připravili o jedinou skutečnou přítelku, o jediné srdce, v které důvěřoval a jemuž v lásce se hodlal naklonit, kterému by se byl snad za oddanost královsky odměnil“ („Poslední paní Hlohovská,“ str. 169.). V deismu nahoře vzpomenutém slečna z Felsenburku, která „povrhujíc sladkou lží všude jen hledí dodělati se pravdy, byť i byla sebe pernější“ vyvázne z nesmiřitelného konfliktu s otcem, — jenž nutil ji ke dvoru do Vídně jíti a tam o přízeň nakloněného jí Josefa se ucházeti, by po případě i jeho chotí se stala, a jenž vůli jeho se protivící nepodajnou dceru po čtyřnedělní rozmyšlené chce dáti do kláštera, jehož dívka se hrozila, v němž však přece chce „raději sto let za

Jako josefinismus jen významem svým pro svobodu, tak i nastalá po něm reakce jen s jednostranného stanoviska náboženského jsou od Světlé pojaty. Více nežli živé a hybné tyto proudy duševního života této doby, více ji láká vše, co romantického doba ta v sobě chová, a čehož ovšem mnoho: zříceniny hradu zrovna jako sterou pověstí a hrůzou obetkané zříceniny v Praze, tajemné schůze českobratrské zrovna jako tajemné schůze revolucionářů,[1]) tajemné modlitby jako tajné popravy. A na těchto tajůplných a vším magickým kouzlem obetkaných podkladech staví osobní nebo rodinné historie, které se stejnou horlivostí idealisují čili nadsazují a zveličují vše: ctnosť i hřích, vznešenosť i podlosť, hrůzu a děs.

Takovýmto hromaděním černých činů na jednu osobu a velikou napínavostí děje vyznačují se »Zvonečková královna«[2]) i »První

živa mříti, než žíti v hojnosti proti přesvědčení svému" — nahodilou smrtí, nalezá ukojení snah svých po pravdě, a seznavši, za harfeníka přestrojena, od Ondřeje vedle této nauky i bídu a tužby českého národa, stává se přímluvkyní tohoto národa u císaře Josefa. Seznává nepřízeň jeho k národu českému a úmysl zasaditi mu ránu smrtící; nemohouc v odboj se pustiti proti panovníku a chtějíc usmířiti vinu předků na Hlohovských spáchanou zříká se statků, jde za Ondřejem, vstupuje v jednotu bratrskou stále jsouc neznána, zradí bratřím jich úmysl ku králi Bedřichovi se utéci, osnuje svojí harfou provázena onu výpravu ku Praze a při setkání se s vojskem v boji jest raněna, Ondřejem přímo zázračně zachráněna a stavši se jeho choť opouští s ním po vydání tolerančního patentu, který na bratry se nevztahoval, vlasť setkavši se ještě jednou s Josefem, jemuž proreckým duchem věští, že svými opatřeními ku zničení národa se vztahujícími národu tomuto, jenž jediný ze všech národů „by mu byl porozuměl, duchu jeho stačil a skutkům jeho nesmrtelnost pojistil," připravil slavné z mrtvých vstání.

[1]) Právě tajemnosť tato lákala nejen za oněch dob mladé lidi do spolků podobných, zrovna jako pro svou tajemnosť oblíbenými se staly motivy romantických spisovatelům. Dobře dí Světlá: „Bylo to tak zajímavé býti tajným spiklencem náleželo to tehdáž u mladého, poněkud probudilého a vzdělaného muže téměř k věci brojiti v některém spolku proti zavedenému pořádku a blouzniti o jiném, vykrást se v noci z domu, zahalen od hlavy až k patě v široký plášť, spěchati s tlukoucím srdcem na místo úmluvy, hráti si tam hroznými přísahami a dýkami, do kterých byly přísahy ty vryty, děsiti milenky možnou náhlou smrtí neb aspoň záhadným zmizením, kochati se v jejích slzách a slibech skálopevné ještě pohrobní věrnost a osvěžiti je nadějí na blažené se shledání ve hvězdách nadhvězdných" („Zvonečková královna," N. B., str. 147.). Z takových tajných spolkův, o nichž dle Springera („Dějiny Rakouska," str. 40.) dobře Leopold II. seznal, že (jimi) mravná podstata smýšlení značné porušení béře, a že nad rozkoší, vyplývající z tajného počínání původní vážné a dobré účely v zapomínání přicházejí, fiktivní spolek „Děti činu," jehož náčelníkem byl Klement Natterer, hrdina povídky „Zvonečková královna," učiněn byl aspoň v náčelníku svém nositel národních a vlasteneckých snah; těžce nesl nadšený a ohnivý Klement, že „národ český, jenž první se cítil národem podnikaje boj za svobodu duševní a rovnoprávnosť občanskou, měl čekati, až jiný mu dopomůže k samostatnosti a svéprávnosti," a snadno přiměl členy spolku svého aby přijali návrh ústředního sboru francouzských povstalcův a nečekajíce na jich přispění o své vlastní ujmě žádoucí ve vlastech svých opravy podnikli.

[2]) V povídce této jsou pravým skladištěm podlosti protivníci Klementovi. Jest to šablonovitě kreslený jesuita pater Innocenc, jemuž se o to jedná, by získal pro svůj řád ohromné jmění pobožnůstkářky těžkými vinami obtížené paní Nepovolné majitelky domu u „Pěti zvonečků"; proto se pilně o to stará, by vnučka její Xavera se nemohla provdati, ale aby se stala pohodlným nástrojem jesuitským pomáhajíc mu krásou svojí vyhledávati členy tajných spolků. Xavera tak činí, ano i Klementa mu vyzradí, ač jej miluje ale nedůvěrou jeho v její lásku rozezlena jest. Xavera vidí

Češka,«[1]) dva obrázky ze staré Prahy, z nichž druhý vyniká líčením charakteristických poměrů v tehdejších odrodilých rodinách českých. V něm zřejměji též vystupuje otázka národního probuzení, jsouc zde zastoupena hlavně dvěma osobami, Jitkou a Vojtěchem, částečně i Bedřichem, kteréžto osoby vůbec typicky představují ráz a povahu národních křisitelů, jak si Světlá je představuje. Vojtěch především zástupcem jest pravdivého a vysvětlitelného názoru, »že to byli ti mužové v halenách, s tvářemi osmahlými zlobou povětří, jižto po dvě a půl století věrně a obětivě poklad našeho posvátného jazyka střežili, národnosť naši zachovávali« (»První Češka,« 326), že to byli tak zvaní čtenáři, lidé poctiví a vzorní, od vrchnostenských úředníků za rejpaly a rouhače považovaní (str. 203.). Na myšlence ještě plodnější, která v otázce národního vzkříšení vědecky i umělecky může býti vykořistěna, spočívá Jitka i Bedřich. Na základě zákona dědičnosti i atavismu mohl zajisté v rodinách sebe odrodilejších zplozen býti potomek, jenž svojí organisací duševní podoben byl některému z předků svých, sdíleje s ním i lásku k rodné zemi i k rodnému jazyku. Takým byl Bedřich Schönberg, muž dokonalý v každé příčině, jehož hyzdila »vada sice jediná, ale tím vážnější v očích Schönbergovců: často i úmyslně zahovořil si v řeči luzy po česku!« (13.) Takou byla i Jitka, v jejímž srdci láska k vlasti »se nevědomky hnula a než osudy svého lidu znala, než měla tušení o jeho neštěstí, oplakávala, milovala ho nevědomky a trpěla s ním. V mnohém, přemnohém srdci takto neuvědoměle hárá, čekajíc na buditele« (219). Jest ovšem správno při mužích těch, u nichž se dochovala láska k vlasti, a z nichž stávali se pak známí i neznámí křisitelé našeho národa, důležitou váhu klásti na stránku citovou a na jich idealní, optimistický názor světový, jak Světlá činí u Bedřicha: »On jediný míval růžové sny, zlaté naděje; jen on se těšil z života nevěře v peklo, ačkoli se celý dům co nejhorlivěji snažil jeho býti mu dokázati. Sotva že připustil očistec. Ale za to věřil celou svou světlou duší v nebe; a to také zářilo z každého jeho úsměvu, to mluvilo z každého jeho dětinského skutku« (13). Ale jak snadné tu klopýtnutí! Z lidí bohatým citem nadaných mohou se státi duševní slaboši, citlivůstkáři, sentimentalní fantasté a podivíni! A skutečně z takových lidí většinou se skládají ti lidé, kteří ve světě Světlé představují a zastupují uvědomělé i neuvědomělé národovce. Bedřich i Jitka jsou i od narození tělesní slaboši a v mládí těžkou musí přestáti nemoc. Bedřicha sama žena jeho zve slabochem a on nemoha přemoci tíži poměrů domácích

---

z arkýře domu tajnou popravu Klementovu a sešílevši jako matka její, otrhaná, prostovlasá, sluncem osmahlá, bídnější nad každou žebračku schoulena leží u zřícenin starožitného chrámu, hrobu Klementova, kterýžto zoufalý obraz mrtvicí raněnou babičku přiměl k tomu, že pozdějším kšaftem jmění Nepovolných mezi dobročinné zemské ústavy rozděliti se mělo.

[1]) Zde pravým netvorem ženštiny jest Gabriela Schönbergova, ideal mstivosti, lstivosti a cynismu ženského. I ve světnici za smutečnou síň vystrojené milostné pěstuje schůzky a kuje pletky na přivlastnění si veškerého jmění bohaté rodiny Schönbergův se zhovadilým obětováním i vlastní dcery.

konec činí vlastnímu životu. U Jitky se přímo divíme, jak celý spůsob jejího života a utrpení domácí nepotlačily veškeré intelligence její a nemůžeme ani po styku jejím s Vojtěchem, pacholkem na panském dvoře a čtenáři bible a knih bratrských, porozuměti nenadálému osvícení jejího rozumu, že se odváží až k řešení socialní otázky rovnováhy duševní a hmotné práce, kteréžto řešení však přece velmi důmyslně zníti nemůže: »Ano jen tehdáž bude volno citlivému srdci na světě, až se tato rovnováha docílí, až každý bude oprávněn přemýšleti a povinen pracovati! Jen Vojtěch tuto myšlenku pochopil a také ji v skutek uvedl; pracoval celý den s těmi nejnižšími a po práci vypínal se mohutný jeho duch k tomu nejvyššímu. Čím jsme my dva proti tomuto nebohému nádenníkovi, proti tomuto sluhovi všech?« (292.) Jen ovšem vřelý cit a touha po svobodě a rovnosti celou dobu mládí Světlé prochvívající, vésti ji mohly k takovýmto výtvorům fantasie, a dílo toto jest sice pravým dítkem své doby, ale z celého rozlušťování takového nic více nemluví než poctivá a horoucí mysl! Ostatně ani Světlá nebyla v jisté chvíli na rozpacích, co souditi o takovýchto snech a dí o rozmluvách Jitčiných s Emanuelem: »Probírali spolu všecky otázky mravné a společenské a rozlušťovali je málem vědomostí a zkušeností sice, ale tím poctivější a horoucnější myslí« (293). Z prosté pravdy konservativního živlu selského, více však z ducha doby vysvětliti lze, že Světlá nádenníka a sluhu, čtenáře bible, činí nositelem nejen horoucí mysli, citu, vyšších snah i mohutné mravní síly, ale i značné intelligence a vědění; ale ani on nemůže býti bez trochu výstředního podivínství, jež pak lidé, jako paní správcová, připisují tomu, »že již pochází z takového zarytého, přihlouplého, zpurného plemene, které prý vždycky na vše divně koukalo a nikomu klanět se nechtělo« (156). Vysvětlení této zvláštnosti líčiti tyto citlivé národovce jako podivíny, není těžko najíti: klíč k němu nám podává příbuzenstvo Světlé se strany otcovy, jež líčí a popisuje[1]) ve dvou spisech svých: »Několik archů z rodinné kroniky« a »Ještě několik archů z rodinné kroniky,« z nichž první zcela v spůsobu memoirů jest napsán a romantickým příběhem o milostném poměru Melichara a komtessy Markéty s její strany ovšem vylhaném vyšperkován, druhý pak různých socialních otázek se dotýkaje, dvojí historii podává o Kateřině a Johance,[2]) k níž se ještě vrátíme. N

[1]) V „Upomínkách" dí: „Byly to postavy jako z jiného světa, vysoké, přísných tahů, příkrých spůsobů, zasmušilého, dumavého pohledu, a bylť to tak svět jiný, jenž z nich mluvil, ten starý, snad navždy již zašlý svět staročeské důstojnosti, počestnosti a slávy. Všichni hovořívali biblickými obraty a obrazy, pohlížejíce na vše a posuzujíce vše se stanoviska starého a nového zákona, apoštolů sv. a otců církevních" (217). Některé z nich aspoň ve svrchu jmenovaných povídkách líčí již poněkud řekli bychom lidštěji; pantatínka hostinského v Českém Brodě aspoň jako znamenitého sobce.

[2]) Tato Johanka jest povahou naprosto výstřední již za svého mládí; provdavši se nuceně žila s mužem sice pod jednou střechou, ale odloučeně, za dne vězela v breviářích, v noci bloudila po lese, nosila ostříhané vlasy, řešila „metafysické" otázky, na koni jezdila a konečně vůbec v lese zůstávala. A tato žena dle Světlé „byla bratrskými zásadami příliš prosáklá." Kdybychom neznali romantického omylu

odinných osudech rovněž spočívá povídka »Na úsvitě,«[1]) kde nositelem lastenecké myšlenky jest rovněž přecitlivý Jaromír ze sentimentalní loby Rousseau-Wertherovské »bledého, úzkého obličeje, okolo něhož nu visely plavé, neupravené vlasy v nepořádných kadeřích,« rázu cela ženského, velkých blouznivých očí, z nichž zářila nejmužnější íla a odvaha, duše přímá a velká ze zlata nejryzejšího, na jehož ele stopy bojů duševních hrdinsky přestálých spočívaly jako lehký nádech mlhy; muž, který po atheistických rozporech svého mládí sklamané lásce, spočívající naprosto na pouhém tušení duševní spřízněnosti, neboť Jaromír Lusinky své ani neviděl, nýbrž milovanou bytosť již jako manželku jiného muže poznal, stal se nejušlechtilejším filanthropem a vlastencem. Ale nalezámeli analogie k této povaze, jest naprosto nepochopitelnou povahou Souček v přemrštěné sentimentalní Jitřence. Souček se vraždí; v »Upomínkách« vysvětluje samovraždu člověka toho Světlá z trápení nad neblahým stavem vlasti.[2]) Ale proč se zabíjí v povídce? Vždyť přece Jitřenka jeho kajicně se mu vrátila a s patrnou lítostí nad činem svým. Ve skutečném životě často motivy samovrahovy zůstávají neznámy; ale motivování jest právě úkolem básníka. Sotva by tedy asi tito výstřední podivínové a sentimentalní citlivůstkáři sami o sobě stačili na znova vznikající ruch národní, a byť i ve vlasteneckém idealismu doby vzkřísení byly stopy patrny sentimentalního kultu přírody a minulosti doby Rousseauovské, nevystihují, sloužíce za rámec rozmanitých dějů, tyto historické črty spojené i se subjektivním sentimentalismem spisovatelčiným, památného proudu duševního hnutí tehdejší doby. Ještě však méně prosvitují a probleskují hybné ideje a ráz celé doby v povídkách, které za pozadí, na němž vystupují děje jejich, mají revoluční rok 1848., onen rok, v němž se dle Světlé ozvalo »dunění nové doby, jejížto vlnobití nás již teď uchvátilo a jejímžto povelem jest práce opravdová, vážná« (»Tužby,« str. 6.). Avšak toho nelze

nazvali bychom taková líčení přímo blasfemií bratrských zásad. Extrema se tangunt platí zde, jako o sceně, kdy najednou v komůrce Johančině vystoupí z armary „muž ve vojenském roztrhaném oděvu; tvář jeho byla hustými, temnými vousy zarostlá, a oči jeho se ještě divočeji svítily nežli nože, jež měl za pásem zastrčené.“ Byl to milenec její Hynek, z padoucnice zázračně vyléčený. Budiž ještě dodáno, že muž její Antonín byl blbec.

[1]) Povídka tato jest dle „Upomínek“ vypravováním jedné z tet Světlé. „Náčelnicí tet ... bývala ona příbuzná naše, z níž jsem vytvořila hrdinku povídky „Na úsvitě,“ snažíc se podati v líčení její povahy, názorech a smýšlení obraz českého děvčete z oné doby vůbec. Ona vlastně povídku psala a nikoli já, neb vypravovala mi o všech osobách v ní vystupujících tak dopodrobna, že jsem jim téměř až na dno duše viděla“ (220). Skutečně povídka tato má na sobě mnohé stopy líčení a vypravování realistického, avšak jest událostmi i reflexemi přeplněna a bez umělecké komposice.

[2]) „Nelze tomu, kdož v oné době nežil, utvořiti sobě pojem věrný a jasný o tehdejší naší skleslosti a nebylo to pranic podivného, jestliže se tu a tam v některém srdci zvláště citlivém vyvinula taková zoufalosť, že až do choromyslnosti zabíhala. Když člověk citlivý snésti nemůže ztrátu milenky, bratra: jakž bychom mohli žasnouti, že nechce přežíti vlasti své“ („Upomínky“ 276). Zajisté: ale Souček se zavraždil, ačkoliv Jitřenku našel.

čekati v malých povídkách, jako jsou: »Tři chvile,« »V ovzduši barrikád,« »Mlha,« »Pán a sluha,« »Bludička,« kteréž buď zápletky děje buď líčením přírodním zajímají, kde však jen nejpovšechnější hesla svobody v různých variacích se ozývají a k některým skutečným událostem roku toho v Praze fiktivní děje básnické obraznosti se přičiňují.[1]) (P. d.)

Posudky.

Katechismus dějin filosofie. Napsal *Dr. Fr. X. Procházka.* V Jindř. Hradci. 1890. Nákl. vlastním. Str. 40. Cena 40 kr.

Spis je stručným ale velmi obsažným nákresem dějin filosofie všech věků. Chronologicky uvedeny jsou filosofické školy a hlavní zástupcové jejich, charakterisovaní význačnými rysy své myšlenkové práce. Váha práce spočívá ve vhodném výběru látky a srozumitelném přednesu jejím; zdá se, jakoby spis byl určen k memorování, ač nechápu, proč nazván katechismem. Výčet důležitějších jmen jest bohatý, údaje taktéž četny a většinou spolehlivy. Kniha zdá se býti sestavena dle díla Ueberwegova a nesena je směrem podobných příručných spisů. Vytýkati, že zahrnuto látky příliš mnoho neb málo, při takovéto práci nelze; pouze snad možno vytknouti nepoměr mezi úvahami, a bez té výtky se spis neobejde. Záleží tu ovšem velmi mnoho na stanovisku spisovatelově a pak na tom, zdali měří filosofy dle poměru ke svému stanovisku či dle významu, jaký kdo má ve vývoji filosofie vůbec, aneb konečně dle platných výsledků, které z té oné soustavy vyplývají. Pan spis. řídil se tu obyčejem od let ustáleným, který jak známo není právě nejspolehlivější; je tu mnoho veličin, jež nezaslouží chvalné zmínky, a naopak. Nemile dojímá nyní r. 1890., opakujíli se výroky, které jsou sice ustáleny ale nikterak správny neb aspoň ne přesny. »Úplně vyvrátil důkaz ontologický později také Kant v kritice čistého rozumu,« podotýká se u Anselma z Canterb., jakoby celá theologie mezi tím byla čekala na Kanta; zatím Kantova zásluha jest jen ta, že neznal svých předchůdců, na př. Tomáše Aqu., který důkaz onen vyvrátil mnohem důkladněji a »úplněji.« Sv. Tomáš vůbec velmi stručně odbyt, a to ještě ne zcela správně; věta na př. »v ethice jest Tomáš Aqu.

[1]) V prvních třech dívky jsou vřelými přívrženkyněmi revolučních zásad a činných revolucionářů, ba v „Mlze" celkem dříve chladný Dr. Úval působením dívky přilne k zásadám doby této, kteréž Vališ v době zajetí a aby se vysvobodil za mlhu vyhlásí. Nelze upříti, že doba ta poskytuje velmi mnoho látky k romantickému pojímání a líčení, v němž socialně-politické vzdělávání Estelly na tyči před oknem, na niž se Paul Hron po žebříku vyšplhal, není neposlední. Pro Estellu i Irenu revolučně vlastenecké jich nadšení šťastně skončí sňatkem s milovanými muži, kdežto Lidvina, dcera svobodného pána z Hvězdic, demokratické cítění své zaplatí smrtí, probodnuta jsouc za hocha přestrojená vlastním ženichem aristokratem Armandem z Březan bránic vchod do své komnaty, v němž ukrývala pražské uprchlíky. Pán a sluha, jakož i Bludička charakteristikou osob se vyznamenávají, a bude o nich ještě řeč.

determinista, Duns Scotus však indeterminista« (str. 18.), takto pronesena, jest prostě nepravdiva. Scholastiku bylo rozděliti ve tré období, neboť úpadek její byl veliký a nesmí se čítati v dobu rozkvětu. O domnělém boji mystiky a scholastiky bylo dobře poraditi se spisů Kleutgenových, a vůbec v této části bylo všimnouti si také druhé strany, neboť oblíbená compendia německá jsou tu nespolehliva. Filosofie Tomáše Aqu. nepočala se pěstovati teprve r. 1879. (str. 40.); novoscholastické to hnutí ostatně, jež v Německu, ve Francii a v Italii velkolepá díla provedlo, nemělo býti ignorováno. Ve stati o Aristotelovi leccos bude opraviti (na př. »τί jest dativ,« soudy ethické o nepodmíněné hodnotě ctnosti jsou u Ar. výslovny, a pod.). Mluva jest jadrna a srozumitelna. *P. J. V.*

Eros a Psyche. Básně *Em. ryt. z Čenkova.* V Praze. 1890. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 84. Cena 40 kr.

Autor první sbírečkou rozhodně přihlásil se do táboru realistů, tu však novou »kytici prostých květů« věnuje »mistrovi,« »jednomu z knížat v říši poesie,« ač tento nedávno vystoupil ve »Světozoru« právě proti mladší družině básnické, jíž předním heslem »pravda.« Proč tedy jeden z řady té připisuje mu ještě verše své? Inu, jako příteli »volnosti a svobody,« dovídáme se z přípisu, a dodáváme — nevěry, blasfemie a oslavování smyslné lásky.

Pan z Čenkova uznává sám, že ve verších jeho jest mnoho chorobného; sama sebe líčí jako chorého samotáře »bez lásky, přátel,« za proklatce bídného barvy zažloutlé »v choré líci« (!), člověka, jenž »v lásku, život, Boha nevěří« (13), jenž touží »k rtům ženy schýlit ústa v lásky žáru« (12) a »líbat divoce,« jenž touží »po náruči tajůplné ženy,« něžné, milující, nevinné ženy, ale smí »líbat jen rty žen prodajných« (31). Ovšem dělá to jen z lidumilnosti, jako také nerad ruší milence, kdy líbají se »divoce« »přituleni

v snech lásky tajené, v opojné závrati« (33);

přejeť i farářům, by pili »číš tajné rozkoše,« jak káže

pud přírody... zákon živý, svatý,
jejž (!) nikdo nespoutá už coelibaty (56).

Vždyť »Bůh sám kdysi uznal chybu svou« a stvořil Adamovi Evu. (Viz delší rýmovačku »Farář.«) Pan autor je tak starostliv o druhé, že jim přeje toho, co ničí »hnijící... mrtvolu« jeho, by pili prudce »jedovaté polibky, jež mu daly ženy klaté, všem zoufalcům kynoucí vnad svých číší...« (74). Nebudeme dále ukazovati, jak p. spisovatel se chlubí, že odsouzen milovati stále ženy padlé, nebudeme broditi se bahnem materialismu a smyslného opěvování lásky proklaté. podotkneme pouze, že ne všecko, co je pravdou, je také již básnické, že ovšem jenom pravdu máme mluviti, netřeba však veřejně chvástati se hnusnými skutky svými, jakkoli by byly pravdivy nade všecku pochybnosť. První sbírkou podal nám básník některé básně dosti dobré, těch tu pohřešujeme. *A. V.*

Jaroslav Kvapil: **Básníkův denník.** Verše. V Praze. 1890. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 73. Cena 30 kr.

Druhá sbírečka mladého poety, jehož básně mají polo realní, polo fantasticko-náměsíční obsah. Kvapil ve svých »bláznivých verších« (23) hlásí se rovněž za přítele svobody, volnosti, prostého víry. Štěstí jeho docela ztraceno, nač by modlil se tedy »k bohu hroznému«; proto také výborně radí padlým ale kajícím ženám:

Ó jděte zpátky zas v ten brloh začazený
a v matný harfy ton jen jásejte dál zase,
vy ctností pramalé, však vášní velké ženy!
Nač silou pokání chtít v ráje strmou výši?!
Ó jděte, jásejte jen v orgiích těch jase:
vás člověk zavrhl, a bůh vás neslyší.

Autor v lyrických básních obrací se k umění, životu, lásce, opěvá slunce, noci s měsícem i hvězdami (neseť oddíl III. nápis »Dozvuky ke knize Padající hvězdy«), někdy podá krajinomalbu neb genreový obrázek, který však ještě méně daří se mu než panu z Čenkova. Sotva, mníme, dočte někdo knížečku do konce kromě literarních referentů, jsouli svědomiti, a nějaké přítelkyně autorovy. Básník neosvojil si dosud jasného slohu, verš jeho často pokulhává, jazyk spisovný dosti spoličkován! — Literatura ani jednou ani druhou sbírečkou ničeho nezískala. *A. V.*

Božena Viková-Kunětická: **V Bludišti.** Drama o třech jedn. „Repertoir českých divadel“ XVIII. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 84. Cena 36 kr.

Nebýti té »čisté společnosti,« do které nás drama uvádí, a toho hnusného materialu, který v ní nakupila spisovatelka, soudil by člověk, že práce jest přenáhlený kousek damy sotva pensionatu odrostlé, která tam podloudně živila ducha svého »božskou poesií« J. Vrchlického, seznámivši se při tom poněkud s divadelní technikou. Skladba oplývá floskulemi à la Voltaire a podobného braku, nemastnými a neslanými vtipy (»vy jesuito« a pod.) a především emancipovanou nestydatostí. Děj, který nestojí za bližší popis, odehrává se v Praze za »naší realistické doby« nemanželským dítkem v manželské nevěrnosti atd. s prospektem únosu do Ameriky. Chraniž nás nebe takového realismu; oklikami prý se hledá pravá cesta jeho, ale takto v bahně oklik těch utoneme. Spisovatelka neostýchá se častých blasfemií o »bohu,« polobohu, modlitbě a pod.; chtějíc býti duchaplnou, hromadí psychologické nesmysly: místo poesie — komediantství nejodpornějšího druhu. Motto z Vrchlického: »Kdo má křídla, přeletí« mohla lépe spisovatelka zaměniti se slovy dramata samého: »Nedbejte na to, nevím co mluvím« (str. 50.). — Na takové věci potřebí ještě moravské kritiky! Divím se, jak taková slátanina mohla býti přijata do »Repertoiru českých divadel«; či snad i v tom má prsty své »genialní básník Jaroslav Vrchlický,« jemužto drama jest věnováno, jehož písničky o volné lásce spisovatelkou zde tak vydrancovány? *P.*

Gazdina roba. Drama o třech jednáních od *Gabriely Preissové.* „Repertoir českých divadel“ XVII. V Praze. 1889. Nakl. F. Šimáček.

Oblíbená spisovatelka »Obrázků ze Slovácka« překvapila na konci minulého roku čtenáře své důkazem, že obratný novellista dovede s jistotou se pohybovati také na zcela rozdílném poli literarním — v dramatě; dosáhlať svým prvním pokusem dramatickým v Nár. divadle úspěchu znamenitého. Obsah dramatu toho znám je čtenářům loňské »Osvěty« (č. 1.). Že krátká tato povídka byla spisovatelkou tak působivě zdramatisována, svědčí zajisté o zřejmém jejím talentu dramatickém.

Základem kusu našeho je manželská nevěrnosť, předmět tedy u francouzských romanopisců a dramatiků se zálibou až chorobnou pěstovaný. Ale jak veliký je rozdíl mezi francouzskou a českou prací!

Děj prvních dvou jednání koná se v pohraniční uhersko-slovenské dědině. Bohatý selský synek Mánek Mešjaný, budoucí majetník dvou gruntů, miluje přes všechen odpor své matky a příbuzných chudou ale hezkou a hrdou dívku Evu »krajčířku.« Tato je pravá dramatická hrdinka: citu plná a obětavá ale také vášnivá, vzdorovitá, neustupná. Ač jí starý otec a tetka důtklivě zbraňují domlouvajíce, že šohaj ze dvou gruntů pro ni nevyrostl, opětuje z celé duše Mánkovu lásku jsouc přesvědčena, že by ji proti celému světu dovedl k oltáři. Když však ji jeho matka, popíchnuta byvši od své kamarádky Kotlibovky, která by sama ráda svou dceru provdala za Mánka, veřejně potupí a vyčte, jak se opovažuje »slota luteránská, krajíčky vyhlídaná, lákati do té své nuzoty nerovného frajera,« rozhodne se po krátkém boji, že nedá se lidem déle ponižovat a provdá se za kožešníka Samka Jagoše, který už dávno potajmu ji miluje a jí také proti staré Mešjanovce důrazně se zastal. Samko je sice trochu neúhledné postavy, napadá také na jednu nohu, za to však je dobrý řemeslník, hodný a poctivý člověk, dobrého srdce; Evu, kterou myslil že nikdy nedostane, bude na rukou nositi. Výjev, kde Eva Mánkovi, který pln důvěry k ní přichází odhodlán jsa obou gruntů pro ni se vzdáti a se skrovným po otci podílem do chaloupky její se přiženiti, oznamuje tento svůj úmysl k jeho nejvyššímu zděšení a zoufalství, svou prostou pravdivostí mocně na každého působí a effektně zakončuje první jednání.

Dojdeli tato dívka hlubokým a prudkým citům ráda podléhající po boku muže, jehož nemiluje, toliko si váží, který však jí lásku co nejoddanější vstříc přináší, trvalého štěstí? Máme své pochybnosti a obavy; neboť příliš náhle a více ze vzdoru, aby ukázala lidem převrácenosť jejich myšlenek, odhodlala se ke kroku tak závažnému a právě v tu dobu, kdy Mánek podává jí nejvyšší důkaz své lásky.

Děj druhého jednání koná se čtyři léta později. Dovídáme se tu, že první léta po svatbě vskutku zdálo se, jakoby v domácnosti Samkově mohla se uhostiti slušná spokojenosť. Samko je poctivec, srdce dobrého a za Evu by zrovna dýchal. Tato uznává také nějaký čas jeho dobrotu a váží si ho; ale to je také vše. Když však ve

čtvrtém roce svého manželství ztratí jedinou vášnivě milovanou dcerušku Katušku, a to, jak myslí, právě vinou Samkovou, který nechtěl v nemoci její přes důtklivou žádosť manželčinu poslati do města pro doktora, protože pokládal jej za člověka nepočestného: od té doby začíná manželský mír jejich častěji se zakalovati. Eva nechápe této jeho »divné« počestnosti, myslí jen, že Samko její Katušku připravil do hrobu, a častěji mu to vyčítá. Ve světě není teď pro ni, jak se jediné upřímné kamarádce Zuzce vyznává, žádné radosti. S bývalým milencem svým Mánkem Mešjaným, který brzy po ní se oženil, vzav si dle vůle matčiny Maryšu Kotlibovku, po ten celý čas nic se nestýkala. Tu o jakési svatbě, k níž celá vesnice byla pozvána, pozorovala Eva, že stará Mešjanovka s Kotlibovkou jí se posmívají. Aby se jim pomstila za to, že, místo aby jí byli za Mánka vděčni, ještě posměchem jí splácejí, schválně při tanečním veselí Mánkovi dala znamení, aby k ní došel. Tento ihned porozuměl a dal se s ní do tance. Právě když se jí tázal, jak se pořád mívá, matka jeho a žena již si pro něj přicházely. Eva vidouc je bezděky pověděla: »Včil ti nemožu ničeho vykládať, přijď zítra o desáté zahrádkú k oknu mojí komory. Samko bude na jarmarce v Pyšťanech.«

Toto dostaveníčko mělo se státi Evě osudným. Zatím totiž odpor její proti manželovi netušeně vzrostl. Krátce před odjezdem Samkovým přichází k nim stará Mešjanovka, přinášejíc nějakou práci. Za řeči chlubí se, jak se Mánkovi dobře daří: za ženu by duši dal, obě děti má jako obrázky a hospodářství mu jen kvete. »Ono sa na Mánka věšalo všelijakých ženských, a ještě včil by tak lecjaká roba nedbaja hřícha, ráda sa na něho, ženáča, lepila. Ale Mánek odjakživa dbá jen matky a rodiny, on by robu jenom zase na blázny a ponížení vedl... Vypadá to ale u vás jaksi zašklebené — smutné.«

Eva je bodavými ostny v řeči zlomyslné ženy ukrytými hluboce raněna; cítí dobře, že Mešjanovka přišla jen, aby ji ve vlastním jejím domě potupila. Hořce vyčítá Samkovi, že její jízlivé úšklebky snesl tak lhostejně. Samko navzájem vyčítá ženě, jak se mohla opovážiti včera jíti s Mánkem do tance bez opovědi; snad prý by ještě mohla za ním běhat, jak to beztoho činila za svobody. Přenáhlenou touto výčitkou dopouští se Samko viny, kterou ženin odpor proti němu musí se jen zvýšiti. Eva také těmito slovy těžce uražena a popuzena zvolá: »Nedožíraj ňa! Buduli chtět, půjdu za ním ještě včil.« Tím stává se dostaveníčko Evino s Mánkem velmi nebezpečným. Eva se ho také sama hrozí. Za chvíli po odjezdu Samkově Mánek objevuje se u okna. Protože však bojí se, aby ho nikdo venku nespatřil, Eva ihned vpouští jej oknem k sobě. Mánek si stěžuje, jak bezradostné jest nynější jeho živobytí: ženu nemiluje, jen k vůli lidem s ní spořádaně vychází; ani děti nedovedou ho potěšit. Snad by lépe bylo bývalo, kdyby hned tehda, když jej Eva odstrčila, byl si sáhl na život, jak s počátku také chtěl. Eva bolně mu vykládá, proč tehdy tak jednala, a s pláčem přiznává se, jak Samko přes všechnu svou dobrotu co den stává se jí protivnějším a před odjezdem dokonce

ji sužoval. Mánek slyše, jak Eva odpověděla na onu výčitku Samkovu, je nesmírně rozčilen. »Evuša, nenechajme se oba sužovat! Když nedalas srdci zvůlu za svobody, daj mu ju včil. Och, já vím, že mne jen jediného lúbiš jako já tebe.« Eva slabě odporuje. Na otázku její, kam by ji zatím odvedl, než by ji pojal za pravou ženu — neboť robou by nikdy nesměla ostať! —, vykládá, že uvázal se letos na gazdovskou smlouvu do Rakous; má tam dovésti na polní práci do panského dvora 200 lidí a pobyti tam s nimi pět měsíců. Žena jeho musí zůstati doma; mohla by tedy Eva snadno býti po ten čas u něho gazdinou. On sám, aby učinil rozvod a druhý sňatek možným, přestoupí na její — luteranskou — víru, a pak již nějaký advokat mu vymůže, aby se mohli dostati za sebe. Eva jižjiž podléhá; přece však ještě násilím se vzpamatuje a posilnivši se u kolébky své zemřelé dcerušky — velmi pravdivý to motiv — odstrčí Mánka: »Ne nemožu, — naše neštěstí už sa dávno stalo« a odkládá rozhodnutí na zítřek. Ale Samko daleko neodjel, něco jej stále obracelo domů. Právě když Eva Mánka odkazuje na druhý den, buší prudce na dvéře. Mánek chvatně unikne oknem, načež Eva směle otevře manželovi. Tento rozzuřen nazývá ženu nejhoršími jmény; slyše pak, jak klidně se přiznává, že tu byl u ní Mánek, spílá jí Jidášův a mrští po ní holí. Tu teprve Eva, nejsouc si dosud vědoma žádné zrady, odhodlává se jíti za Mánkem a opouští manžela. Krátkým, ale velmi působivým výjevem, kde nešťastný Samko seznává, že jest od ženy opuštěn, končí jednání druhé. (P. d.) *P. K.*

Jos. Eug. Tomić: **Emin-agova láska.** S povolením autorovým přeložil *Fr. Fahoun.* Romanové knihovny „Světozora" sv. XV. V Praze. 1890. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 179. Cena 60 kr.

I v naší literatuře původní máme několik povídek o únosech krásných křesťanských dívek od Turků. Tomić, charvatský dramatik (»N o v ý ř á d,« veselohra cenou poctěná) i autor oblíbených humoresek a »Draka bosenského,« spracoval ve jmenované povídce historickou látku z první polovice 18. století. Hrdinkou je sličná dcera vojevody Čaldara, Anička, jež pohrdne láskou mladého praporečníka, příbuzného svého Ivy Milijeviče, ač tento k vůli ní k velikému zármutku staré matky bohosloví opustil. Anička zamiluje se do ženatého Turka Emin-agy, který ji kdysi osvobodil od bosenských janičářův a pak sám od ní v zajetí, raněn byv v boji, ošetřován; později na smluvené schůzce před snoubencem svým dobrovolně dá se agou unésti a zaujme místo Fatimy, ženy agovy, již tento dříve láskou »na rukou nosil.« Ale Anička na krátko je šťastna; Emin-aga v souboji zabije bratra Fatimina, brzy však pozná v něm vlastní ženu, Fatimu samu, jež tak se pomstila nad nevěrným manželem, »by ji usmrtil, aby děti věděly, že jim usmrtil matku.« Anička sama se utopí.

Již z nástinu patrna snad hlavní vada povídky, nesympathická postava křesťanky, hezké zevnějškem ale nízké duší, jež dobrovolně prchá s Turkem, milujícím ženu, otcem dítek, jimž lásku agovu pro

sebe ukrade. Kdyby Anička byla hned poprvé setkavši se s agou zapomněla na otce a Ivu a následovala Turka, nebyla by tak odporna povaha; když však zví o agovi, že to postrach křesťanů. že jest otcem dítek, že má tak milou choť, když slíbí již ruku svou Ivovi a pak prchá s agou, stává se čtenáři nesympathickou. Aga je dosti neurčitá postava, zvláště nijak není vysvětleno, jak Fatimu, dříve tak milovanou, najednou opustil, zanedbával, ba opovrhoval jí a dětmi jejími. Vedlejší účinkující osoby nejsou také přesně vykresleny. Charvaté, kteří povídku tuto velmi vysoko cení, snad hledí spíše jen k napínavému vypravování děje a k případnému koloritu historickému; doba vítězství Eugena Savojského poskytla by dosti látky i k širšímu romanu, barev by nescházelo pestrých. Přes vytčené chyby a nedostatky je kniha tato zase jen milejší než předešlé číslo téže knihovny »Světozora.« *An. Vlas.*

Český katalog bibliografický za rok 1889. Sestavili *L. K. Žižka* a *Bohuslav Foit*. V Praze. 1890. Nákl. spolku českoslov. knihkupeckých účetních. Str. 188. Cena 1 zl. 50 kr.

Rok 1882.—1888. (včetně) nemá souborné bibliografie samostatně vydané; z části nedostatek ten nahražují seznamy Fr. A. Urbánka. Tento katalog jest rozdělen v přehled vědecký a přehled abecední (obšírnější). Práci náleží veškera chvála, neboť jest velmi zevrubna a pečliva. Nedopatření některá, jež se nám namanula, týkají se pouze letopočtu nebo jmen, tak že jich ani nevytýkáme. Kniha zaslouží hojné podpory, a tím sestavovatelé pobídky k další záslužné práci. *R.*

Knihovna lidu a mládeže.

Viktor Gomulicki: **Poslední soud.** Přeložil *N. Mrštík.* Se 24 původními polskými illustracemi Wł. Podkowińského. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 79. Cena 50 kr.

Cenou poctěné dílo toto (v konkurse »Tygodnika illustr.«) podává pěkný obraz polského života ve venkovském městě. Detailů, jež hledá realista, není tuto mnoho, děj postupuje velmi rychle, přece však zachyceny přední stránky pestrého hnutí jasně. Z neznalosti pravého stavu věcí plyne tolik přechmatů jedné strany — utiskujících, užívajících, tolik hmotné i duševní bídy druhé strany — utiskovaných, zužitkovaných. Naprostá nevědomosť občanů co do záležitostí úředních i obecních dodává purkmistrům (Capenko) mnoho smělosti, že drou s druhých kůži, uvádějí je na mizinu; při tom řemesla hynou, obchod je ve stavu plačtivém, »jen jedna větev obchodu s nápoji zkvétá utěšeně,« ježto odíraní pro útěchu pijí kořalku u židů v krčmách, odírající pak zanášejí kořisť k »Bachovi.« (Velmi zdařilá tu scena u Węgorze se zátkou; zbohatlý tento hostinský prodává připravovaná vína za pravá, purkmistr ho jednou chytne, všimnuv si zátky, na níž vypálena dvojí vignetka.) Název povídky vzat dle obrazu od staršího v bratrstvě Ježíšově Isidora Radlińského;

obraz představoval »Poslední soud.« V nebeském azuru byly postavy andělské, jež těžko rozeznat, ale očistec a peklo naplněny byly lidmi, kteří vzati byli přímo ze života, přímo z Drzemalinských uliček... Byli to židé, lichváři, kramáři, řemeslníci, purkmistr, Wegorz, doktor Fitzke, v postavě »půl člověka, půl lišky.« Na rozhraní pekla i nebe bylo viděti starce, jejž do pekelné propasti táhla tíha velikého pytle zlata; mladík však hleděl pozdvihnouti starce k sobě do nebe. Celé město tímto dědictvím Isidorovým pobouřeno, starý regent dal idealnímu mladíkovi dceru svou, účinek i na jiné byl ohromující. Ale hroznější ještě byl účinek »soudného dne,« když do města přijela z gubernie soudní kommisse a vsadila většinu do vězení.

Povídka je poučná, místy tendence příliš až vystupuje do popředí, odtud pak pochází nestejnoměrné rozdělení světla i stínu. Postavy charakterisovány velmi případně, ostře, i ty, které jsou pouze stafáží. Pro dospělejší čtenářstvo vhodna četba tato. Illustrace jsou přiměřené. *A. V.*

Dobré dítě. Povídky mého učitele. Sepsal *Cesar Cantu.* (Letture giovanile I.) Z italštiny přeložil *Josef Flekáček,* učitel v Žižkově. V Praze. 1890. Nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Str. 82. Cena 20 kr.

Řada hezkých a zajímavých příběhů s tendencí mravokárnou a mravoučnou. Obsahem budou zajímati mládež i nejútlejší, slohem však zdají se určeny býti mládeži pokročilejší. Zvláštní ceny knížce dodávají příběhy ze života osob dějinných, ačkoli cizí jména a cizí dějiště vesměs činí ji méně přístupnou. Co do úpravy pro dítky bylo by si přáti, aby vysvětlivky zařaděny byly hned k jednotlivým povídkám (ne až na konec), aby výslovnosť cizích jmen byla udána, a některé tvrdé úsloví opraveno (na př. užívání náměstky »jenž«). Vzhledem ke knize »Srdce« od E. de Amicis, taktéž přeložené z vlaštiny, co do ceny náboženské a mravní dali bychom tomuto dílku rozhodně přednosť: jestiť určitější a názornější, směrem svým pak nad onu vyniká, ačkoliv i tu reflexe o učiteli nezdají se před dítkami zcela vhodny. *R.*

Brošurky o husitismu a novohusitismu z Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze. „Kdo byli Husité?“ Vyloženo stručně dle spisů Fr. Palackého. 3. vyd. v 16°. Str. 88. Cena 18 kr.

V úvodě jest poznamenáno, že spisek tento byl napsán již před 20 lety od slovutného spisovatele českého (K. Vinařického). Pojednává se tu o době husitské dle Palackého: příkrý a nepříznivý soud jeho o Husitech jistě není strannický nýbrž dějinami skutečnými vynucený.

„Jan Hus a svoboda.“ Napsal *Dr. F. A. L(enz).*

Toto jsou sebrané úvodní články z »Čecha« z letošní zimy. Liberalní tisk nazývá Husa advokatem svobody proto, že bojoval proti autoritě církve a státu, papeže a císaře. Společenský život bez

autority, čili život v nevázanosti není možný: rodina bez autority otcovy, škola bez autority učitelovy. Hus jest od dějepisců (?) a hlavně povídkářů, básníkův a novinářů příliš sidealisován, a to proto, že jeho idealisateuři nebyli znalci ani víry katolické ani husitské. Český dějepisec musí býti znalec theologie. Kdo jím nebo jimi budou a jak brzy!?

„Slušnoli zváti Jana Husa mučeníkem za pravdu?“ Taktéž od *Dra. F. A. Lenze.* Cena 6 kr.

Obsah je, že Husovi nepřísluší česť jména mučenického, poněvadž nezastával pravdy a neumíral za pravdu. Rozvádějí se nyní bludy Husovy 1. o jurisdikci pro kazatele slova božího, 2. že by kněz ve smrtelném hříchu neměl kněžské moci, 3. že by žádný člověk ve smrtelném hříchu neměl práva k majetku a k důstojnostem. Poukazuje na důsledky v praxi podle těchto názorů, že by nezbytně vedly k anarchii. A proto v politice přednějším motorem musí býti a jest rozdíl víry a nevěry, a slabším motorem jest a má býti rozdíl národnosti. Neboť podle samého Husa: In nulla re periculosius erratur quam in re religiosa.

„Pan Dr. Ed. Grégr, liberalismus jeho a horování za poctu Husovu.“ Napsal *Dr. F. A. L.* Cena 8 kr.

Brošurka upozorňuje, že zvláště při debatě sněmovní o desce Husově na museu ukázali se liberalové čeští v pravé podobě, totiž jako nepřátelé víry katolické, ba víry vůbec, ukázali, že liberalismus je vlastně atheismus, nihilismus, a to ne snad pouhý indifferentismus, lhostejnosť k víře, nýbrž zjevné, positivní nepřátelství víry vůbec. A pohnutkou k liberalnímu smýšlení a jednání je všude sobectví jednak ke slávě jednak k majetku nebo k obojímu pospolu. Liberalismus Grégrův a jeho »Nár. listů« je stejný s liberalismem tisku židovského.

* * *

Dále vyšly tam brošurky, ve kterých humoristickým způsobem *Petr Kopřiva* dává poučení o běžných otázkách veřejných. Dosud jich vyšlo 6 a každá o 10.000 výtiscích. Poslední dvě jsou nadepsány: »Za Husem či sv. Václavem?« Líčí se společnosť ve venkovské hospodě, kterak soused Pravda překazil sbírku na Husův pomník, vyloživ sousedům, jak blaze bylo v Čechách před Husity za Karla IV., jak Dr. M. Procházka a Fr. Palacký posuzují »za svízel země ty tlupy bratrské, které byly loupežem a vraždám a cizoložstvu ode mnohých let přivykly«; vyloživ jim tak, čemu vlastně Hus učil, zvláště o tom, jak hříšník pozbývá všech občanských práv. Přidáno v sousedskou rozmluvu vtipné vyvrácení častých již až omrzelých posměšků proti zázrakům v Písmě sv. Sešit 1. nadepsán: »Kalmuk« čili »Kabát z cucků.« Žertovná rozmluva na obranu víry proti heslu: víra jako víra. Sešit 2.: »Bohu víru, císaři věrnosť.« Obrázek z letošních stávek. Sešity 3. a 4.: »Kterak v Kocourkově rozdíleli statky.« Illustrace o kommunismu.

Š. P.

Časopisy.

Přehled písemnictví kontinentalního od července r. 1889. až do července r. 1890. dle londýnského „Athenaea.“ Letos schází v přehledu zpráva o švédském písemnictví. O českém „bulletin“ napsal *B. Čermák.* Jest to celkem dosť úplné a přesné vypočtení všech pozoruhodnějších spisů z pěkné prosy a básnictva. Charakteristika stručná jednotlivých spisovatelů jest většinou případna. Těší nás, že letos uveden v řadě spisovatelů českých také náš oblíbený kukátkář Kosmák („Jak Martin Chlubil bloudil“). Jednu výtku však p. pisateli musíme učiniti, že úplně mlčením pominul vědecké literatury české, aspoň se mohl slovem dotknouti založení české akademie a významu jejího. Či snad čekal p. spisovatel, až jaký bude výsledek její činnosti?

Belgie. Tu dlužno rozdíl činiti mezi spisovateli francouzsky píšícími a mezi těmi, kteří píší vlámsky. Z oněch — z oboru dějepisu — uvedeni buďtež prof. *Martin Philippson* z Brusselu svými „Études sur l'Histoire de Marie Stuart“ a o témže předmětu pojednávající *Kervyn de Lettenhove.* Onoho práce prý nestranna, tohoto strannicka. *Ferd. Varden Haeghen* spolu s *Arnoldem* a *Vanden Berghem* skompiloval ze své „Bibliotheca Belgica“ dvojsvazkové dílo „Bibliographie des Martyrologes Protestants Néerl.,“ v němž pojednává o krvavém potlačování protestantismu v Nizozemí za Karla V. a Filipa II. Generalní archivář král., *Gachard,* jenž evropského jména požíval za vydání četných důležitých dokumentů, vydal souborné své kratší rozpravy o třech svazcích: „Notices et Études Hist. concernant l'Histoire des Pays-Bas.“ Neunavný Mgr. *Namèche* (dostal od Lva XIII. pochvalné psaní) vydal nové dva svazky svého ohromného „Cours d'Histoire Nationale.“ Práci z lokalní historie podal *Henri Pirenne* (o městu Denantu ve středověku). Král. historická komisse pokračovala u vydávání dokumentů. Z pole národohospodářství uvádíme „Peněžní otázka v Belgii r. 1889.“ od *Frère-Orbana* a *de Laveleye,* potom „L'Économie Politique et la Constitution Progressive de la Sociologie au XIXe Siècle“ od *H. Denisa* a „La Crise Sociale: Dépréciation des Richesses“ od *Allarda.* Dvorní kaplan Mgr. *Van Wedinghen* napsal objemný „Essai d'Introduction à l'Étude de la Philosophie.“ Mnoho vydáno spisů pojednávajících o belgické kolonii na Congu v Africe. Spisovatelé jsou: *A. J. Wauters, Dupont, Picard* a *Van Rysselberghe.* Básnická škola, jež se nazývá „La Jeune Belgique,“ vydala několik svazků básní, z nichž nejcennější jest „L'Art en Exil“ od *Jiřího Bodenbacha.* Originalní novellu podal *Xavier de Reul* „Les Enfants d'Apollon.“ Z folkloru uvádíme „Recueil d'Airs et des Crâmignons Liégeois“ a potom *Flor. Van Duyse* dva svazky „Oude Nederlandsche Liederen.“ — Ve vlámské literatuře vydána byla posmrtní povídka *Henriho Conscience,* již dopsala jeho dcera. Slávy však nepřidala zesnulému povídkáři. Z oboru básní uvádíme *Heleny Swarthové* „Rouw-Violen“ a slečny *Hildy Ramové* „Gedichten.“ V historii pracovali *Frans de Potter* a *Augustin Thys.* Z cestopisů zmínky zasluhují práce *Van Steenweghena* „In Spanje“ a od známé novellistky *Virginie Lovelingové* „Een Winter in Zuiderland.“ Literarní a kritické

studie o současných spisovatelích francouzských, provençalských, vlámských a německých o dvou svazcích vydal básník *Pol de Mont* s názvem: „Losse Schetsen uit de Letterkundige Geschiedenis van onzen Tyd."

Dánsko. Na poli krásné prosy a básnictva — žádný nový, zvláště pozoruhodný zjev. Jakés takés pozornosti zasluhuje povídka „Et Aegteskab" (Manželství) od *Massi Bruuna.* Ze starších spisovatelů žádný nepodal v oboru uvedeném nic nového, jak slohem tak i obsahem — pořád stará písnička o lásce. Toliko čtyři spisovatelé zasluhují pozornosti ciziny, na prvním místě *H. Pontoppidan,* jenž razí dráhu zdravému realismu v Dánsku. V poslední sbírce svých povídek „Skyer: Skildringer fra Provisorierne Dage" líčí neblahé účinky politického stavu, do něhož prý vláda nynější zemi uvrhla. Stoupencem jeho jest *P. Hansen,* jenž vyniká zvláště v drobných obrázcích ze skutečného života vzatých. Potom uvádíme novou básnickou sbírku „Sangenes Bog" od *H. Drachmanna,* jakož i „Básně" od *H. Banga,* jež vynikají víc originalností nežli formou. Týž spisovatel vydal sbírku povídek (tři) „Under Aaget," jež měly veliký úspěch. A konečně zajímavou knihou jest „En Rekrut fra Fire og Treds" (Nováček z r. 1864.) od anonymního spisovatele. V historii začal vydávati obsáhlé dílo o „Červnové konstituci r. 1849." mladý spisovatel *N. Neergaard. Alex. Thorsoe* dokončil své dílo „Vláda Bedřicha VII.," kdežto *S. Thrige* a *Troels Lund* pokračování vydali svých zahájených děl, onen svých „Dějin Dánska v našem století," tento svých „Dějin Dánska a Norska." Ze spisovatelův ostatních uvádíme toliko jména: *Olsen, H. D. Lind, P. Hansen, H. Christensen* a *J. Davidsen,* všickni ti pracovali o vylíčení národního života dánského, jeho institucí a zvyků. Také životopisů bylo několik vydáno. Na poli kritiky uvedeny buďtež dva svazky „Essayí" od *J. Brandesa* a *Jul. Langea* „Bastien Lepage a jiné essaye." O angl. dramatě před Shakespearem pojednal *Torben Lundbeck* a o zlaté době dánského básnictví *V. Vedel.* Z filosofie — nic. Z theologie několik sbírek kázaní, zmínky zasluhuje *A. C. Larsena* „Pět knih Mojžíšových, rukověť ku krit. čtení bible." Z cestopisů práce *L. Ussinga* a *R. Kaufmanna.*

Francie. Poněvadž o romanopiscích a novellistech v „Hlídce literarní" na jiném místě ob čas referujeme, pomineme tu úplně tento obor a přejdeme hned ku pracím vědeckým. Většina historických děl napsána byla o Johanně z Arcu, někteří spisovatelé — *J. Fabre* („Histoire de Jeanne d'Arc" a „Le Procès de Jeanne d'Arc"), jakož i kapitán *Marin* („Jeanne d'Arc Stratégiste") — ji glorifikují a do nebes vynášejí, druzí zase za „visionářku," beze všech zásluh, prohlašují — *Lesigne* („Jeanne d'Arc"). Také o „Železné masce" napsáno několik děl. *Provins* ve své knize „Le Dernier Roi Légitime de France" prohlašuje Naundorffa za potomka Ludvíka XVII., jemuž prý z vězení na útěk pomohl Barras. Zajímavou četbou jsou „Souvenirs" od *hrab. z Rochechouarta,* jsou to memoiry pojednávající o době od vypuknutí revoluce až po r. 1830. *Lefèbvre St. Ogan* líčí ve své knize „De Dante à l'Arétin" privatní a veřejný život v malých italských republikách ve XIV. a XV. století. Zmínky čestné zasluhují „Les lettres de Duc d'Orléans" od synů jeho, *hraběte Pařížského* a *vévody Chartresského* vydávané. Kromě toho vydáno také

několik prací o francouzské revoluci. V povšechné historii činný byl *Lavisse*. O otázce elsaské zajímavě pojednal pseudonym „Heimweh." Jako roman pěkně se čte životopis „Generala Yusufa" od setníka *Trumeleta* a o životě smělého korsara St. Maloského, Surcoufa, napsal knihu „Vie de Surcouf" jeden z potomků jeho *R. Surcouf*. O koloniích francouzských v Indii, vzájemně se doplňujíce, jednají práce *Castonneta des Fosses* („Inde Française avant Dupleix") a *Tibullea Haumonta* („Essai d'Empire Français dans les Indes au XVIIIe Siècle: Dupleix" a „La Fin d'un Empire Fr. aux Indes sous Louis XV.: Lally-Tollendal") Ze zeměpisných publikací vytčeny buďtež: „Voyage aux Laos de l'Afrique Équatoriale" od *Victora Girauda*, potom „Au Soudan Français" od kapitána *Péroza* a „Cinq Ans au Soudan Fr." od *Bécheta* a „Le Congo Français" od *Guirala*. Zmínky zasluhuje popis horstva ve střední Asii, Thibetě a krajích sousedních od *Dutreuila de Rhins* a „Le Paraguay" od *Dra. de Bourgade*.

Německo. Směr nynější německé literatury označuje *R. Zimmermann* spíše jako zpáteční nežli úspěšný. Dí: „Umělecký a ethický idealismus, dědictví klassické doby německé literatury, jenž pokládal povznešení přírody za úkol umění, pozbyl rychle půdy. Ale nenastoupil na místo idealismu zdravý realismus, jenž se snaží s milou věrností zobraziti skutečnou přírodu, nýbrž spíše chorobný naturalismus, jenž byl z ciziny importován, jenž se zlomyslnou radostí líčí ošklivosť přírody. Místo aby se povznesl nad přírodu, jak činili naši klassikové, místo aby kráčel v stejném tempu s přírodou, jako pravý realista, klesá přečasto naturalistický spisovatel pod přírodu. Naturalisté špatně a falešně vykládají zásadu „Naturalia non sunt turpia" vyličujíce „turpia" jako jediné „naturalia." Zola na západě, Tolstoj a Dostojevský na východě zavedli tento aesthetický „barbarismus" do novell a romanů, kdežto Björnson a Ibsen na severu uvedli jej na jeviště." A chorobný tento naturalismus slaví také v Německu vítězství jak v povídkách a romanech, tak i již na jevišti. Nejméně utrpělo jím lyrické básnictví, jehož pěstiteli nejlepšími jsou *Mörike* (zemřel již) a žijící posud *Martin Greif*. Epická vznešenosť vyznívá z lyrických básní *H. Lingga* „Jahresringe"; *A. Moesera* pak „Deutsche Kaiserlieder" jsou nejenom „vlasteneckými" ale i „poetickými" písněmi. Trochu didaktickými jsou básně *S. Milowa* „Aus dem Süden." Z básnířek lyrických zmínky zasluhují *M. Janitschek* a *Alberta v. Puttkamer* a předčasně zemřevší *hr. Wilhelmine Wickenburg-Almásy*. Z oboru výpravné poesie jmenujeme *J. Wolffa* a *M. Burkhardta* jakož i 80letého *L. A. Frankla* („Episches und Lyrisches"), kdežto „Feli-Dora" od *W. Jordana* jest důkazem, že i Homer může zdřímnouti. Největší výpravnou básní letos jest „Volkram-Lied" od *J. Grossea*. Autor líčí v ní jednotlivé doby z německého života od revoluce německé roku 1848. až do založení císařství. Z dramat uvádíme † *L. Anzengrubera* „Der Fleck auf der Ehr'," jež však jest slabší dřívějších prací téhož spisovatele. V popředí stojí letos *R. Voss* svou „Evou" a „Alexandrou"; ač práce ty měly veliký úspěch na jevišti, ač jsou obratně psány, přece mají jednu velikou chybu, totiž, že mnohé situace v nich jsou, neli zrovna nemožné, tož aspoň pravděnepodobné. Z dramatických spisovatelů „der freien Bühne" nejlepším jest *H. Sudermann*, spisovatel

sensačního kusu „Ehre.“ K němu řadí se *G. Hauptmann,* jenž až v zámezí naturalistické zabíhá. Pozoruhodnou prací jest „Ein Faust der That“ od *K. Bleibtreue,* jež však spíše historií nežli dramatem jest. Z míry jiným duchem sepsán jest *W. Kirchbacha* fantastický ale duchaplný kus „Die letzten Menschen.“ Na poli novelly odnesl letos palmu vítězství *Wilbrandt* svými „Adam's Söhne,“ v nichž líčí lidstvo z různých hledisk, jakož i všecky jeho třídy společenské. Dále uvádíme *S. Milowa* „Lebensmächte“ a *F. Dahna,* potom *K. Frenzela* „Wahrheit“ (cf. H. Ibsenovu Noru) a *W. Jensena.* Mladý rak. básník *J. J. David,* jenž zvláště v lyrice vyniká, vydal dvě sbírky povídek „Das Höferecht“ a „Blut.“ Veliké oblibě těší se *Marie v. Ebner-Eschenbach.* Z ostatních buďtež ještě jmenováni *Is. Kurz, Ilse Frapan, F. Vischer* a *O. Schubin* (Lolo Kirschner, Pražanka) atd. O historii pracuje s úspěchem nemalým *H. v. Sybel* („Begründung des Deutschen Reiches durch Wilhelm I.“), jenž při vší své strannickosti k Prusku jest ještě dosť umírněným. Dále jmenováni buďtež *F. Gregorovius* „Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter“ a „Geschichte der Normannen in Sicilien“ od hrab. *A. Schacka.* Životopisů mnoho: zvláště vynikají *M. Carriera* „Lebensbilder,“ † *Rob. Hamerlinga* „Stationen von der Lebensreise.“ *H. Grimm* vydal „Fünfzehn Neue Essays.“ *H. Bulthaupt* ve svém třetím svazku „Dramaturgie der Classiker“ pojednává kriticky o Hebbelovi, Grillparzerovi atd. *O. Mejer* ve své stati „Wolf Goethe“ dává nahlédnouti do rodiny Goetheovy a jejích peněžních poměrův. Obsáhlý životopis Schillerův pořídil *J. Minor.* První řádnou německou historií anglické literatury jest *Bernhardova ten Brink* „Geschichte der englischen Literatur.“ O španělské a romanské literatuře vydány práce kratší *F. Wolfa* po jeho smrti od jeho žáků. Ve filosofii žádný nový směr. Z historiků filosofie uvádíme *W. Windelbanda* (o starověké filosofii), *C. Falckenberga* (o moderní) a konečně *L. Steina.* O podnicích katolických v dějepise, filosofii, státnictví atd. ani zmínky.

Řecko. Z vědeckých děl přední zmínky zasluhují: *D. Therianosa* „Životopis Coraye,“ v němž pojednává o vlivu řeckých škol na renaissanci a vyličuje zásluhy Corayovy o vychování národní; a *Th. Papademetrakopulosa* studii o theorii Erasmianské a výslovnosti řecké. *C. Sitte* vydal kritické vydání Hesioda a *P. Karolides* vydání opatřené vysvětlivkami, po většině dějepisnými a místopisnými, XII.—XVI. knihy *Strabonovy.* Z historických prací jmenujeme „Dějepisné studie“ od *K. Paparrigopulosa. Alex. Paspatis* vydal „Dobytí Cařihradu Turky r. 1453.“ O Cypru psal *G. Phrangudis,* jsou to dějiny ostrova toho od nejstarších dob až po naše dny s topografií. Cenným příspěvkem k válce za neodvislosť jest „Historický denník“ vice-admirala *G. Sachturisa. G. Maurojiannis* vydal výtečné „Dějiny Jonských ostrovův od r. 1755.—1815.“ Pí. *C. Parrinová* započala vydávati „Historii ženy.“ O řeckých učencích a Hellenistech Alexandrijských jedná „Alexandrinus Diacosmus“ od *D. Oekonomopulosa.* Z oboru archaeologie zmínky zasluhují práce *T. Neroutsosa* a *G. Lambakisa.* Pěknou bibliografii vydal *A. Miliarakis* (od r. 1800.—1889.). Našim „Čechám“ podobné dílo vydává *M. Spandonis* „Atheny.“ Z básnictva, dramatické a novellistické literatury nic cenného. Z komedií uvádíme *Dem.*

Koromilasovy „Č a s y“ pro politické zbarvení. *A. Martzokis* podal pěknou legendarní báseň ze života sv. Dionysia. Nejlepší sbírkou lyrických básní jsou *K. Manosa* „S l o v a s r d c e.“ Dva překlady „H a m l e t a“ pořízeny. Kdo se chce poučiti, co nového v řeckém nynějším písemnictví vyšlo, tomu dobře poslouží „Bibl. bulletin.“

Hollandsko. Kdo chce hlouběji nahlédnouti v uměleckého ducha Řeků, tomu doporučujeme druhý díl *Piersonových* „G e e s t e l i j k e V o o r o u d e r s“ (Duševní předkové). Korrespondenci Busken Huëtovu, znamenitého to kritika hollandského, vydali jeho žena a syn. K poznání literatury hollandské v XVI. stol. vzácným příspěvkem jest dílo *Kalffovo.* Dotýkáme se ještě posmrtného díla prof. *Jorissena* „H i s t o r i s c h e B l a d e n.“ Dobře psanou monografii o Ludvíku Nassavském podal prof. *Blok.* Memoiry Jorise de Bye, stoupence prince Mořice proti Oldenbarneveldtovi, uveřejnil prof. *Fruin,* týž spisovatel vylíčil poměr krále Viléma III. k Anglii. Korrespondenci vévody z Anjou a prince Oranžského uveřejnili *P. L. Müller* a *Diegerickové* (otec a syn). O Javaské třetí válce o posloupnosť psal *Louw.* Z folkloru na ostrovech indických *Wilken.* Z realistických novellistů stůjž zde *Maurits,* z romantických *Kusky.* Z cestopisův o jižní Africe jedná pěkně psaná kniha *H. P. N. Müllera,* o Rusku *Westerovena van Meeteren.* Z dramatických spisovatelů jmenujeme *Muldera, Maaldrinka* a *Emantsa.* Z povídkářů *Van Sorgena, Hooÿera* a *de Veera.* Z katolických spisovatelů *Jana Hollanda* a básníka *Schaepmana.* Ze spisovatelek žádná nepodala nic, čím by slávu svou byla povznesla. (O. p.)

Návštěvou u některých vynikajících romancierů vlašských a francouzských. (O.) Promluvivše zběžně o literatech vlašských, podívejme se k sousedům jejich, ke Francouzům. Než se k jednotlivcům podíváme, pokládáme za svou povinnosť, dotknouti se několika slovy nového, t. j. nejnovějšího směru literarního ve Francii. K přečetným „—ismům“ přistoupil nový, totiž: „o c c u l t i s m u s“ (francouzsky: l'occultisme). Ptáš se asi, čtenáři, co to? Hned ti výklad slova toho podáme. Jak známo, neslo se v poslední době francouzské písemnictvo směrem positivním, realistickým, až v krajnosti zabíhajíc. Ale dělejte co dělejte, lidstvo bez víry, bez idealů se neobejde. Naturalistický tlak zčela přirozeně spůsobil protitlak. Francouzové najedli se již romanův à la Zola, avšak z extremu jednoho upadli v krajnosť druhou. Dnes romanopisci po spůsobu anglickém libují si v líčení nadpřirozených, abychom se tak vyjádřili, duchových zjevův. A tomuto směru literarnímu, jenž kdysi u Francouzů znám byl pod názvem „symbolismu“ (cf. Lucas, Saint-Yves d'Alveydre, Eliphas Lévy), dán teď název: „l'occultisme.“ Že směr ten nejenom ve Francii půdy nabývá, ale i za hranicemi, ba i v tom realistickém Rusku, tomu nasvědčuje ta okolnosť, že *Lev Tolstoj* uznal za vhodné vytáhnouti ze šuplíku před lety proti „spiritismu“ napsanou čtyraktovou veselohru „O v o c e c i v i l i s a c e.“ Veselohra ta sehrána (vydána posud není) dne 30. prosince (st. letop.) v bytě Tolstého a nad míru se líbila. Děj její nespadá do našeho rámce, doufáme, že znalci písemnictva ruského se o ní rozhovoří jinde. Takovou zdá se, že naturalismu, jemuž se přes veškeré pokusy Zolovy, Henniqueovy a P. Alexisovy nepodařilo na jevišti vůbec proraziti — dobře má kritik „Bibliothèque universelle“: čtenář spíše

při čtení snese nějakou tu hrubosť, ale ne tak posluchačstvo a diváctvo, — pomalu umíráčkem odzvánějí.

Ale abychom už k věci přikročili. Z nejpozoruhodnějších prací francouzských posledně vydaných jest kniha *Ed. Roda* „Les trois coeurs“ (3 fr.), a to jak svou předmluvou, tak i svým obsahem. V předmluvě vykládá autor, co ho pohnulo opustiti školu Zolovu a přidati se k tak zvaným stoupencům „intuivismu.“ Jako hlavní příčiny udává: hudbu Wagnerovu, pessimismus Schopenhauerův a Leopardiho, básnictví anglické a současné romanopisectví ruské. Co intuivismem rozumí, vykládá těmito slovy: „L'intuivisme, si par hasard on voulait accepter ce mot, serait l'application de l'intuition comme méthode de psychologie littéraire: regarder en soi, non pour se connaître ou pour s'aimer, mais pour connaître et aimer les autres; chercher dans le microcosme de son coeur le jeu du coeur humain; partir de là pour aller plus loin que soi, et parce qu'en soi, quoi qu'on dise, se réfléchit le monde.“ Jinými slovy: intuivismus proti naturalismu přisuzuje jednotlivci lví podíl a na jednotlivci buduje další stavbu veškerenstva. *Rod* však sám ve své knize poněkud si odporuje. Abychom jen několika slovy naznačili obsah „Trois coeurs,“ pravíme, že rekem jest Richard Noral, jenž jest — neschopen milovati sama sebe — milován současně ode tří žen. Ostatní vše jest psychologickým rozborem, následkem čehož osoby ztrácejí na své podstati rozplývajíce se v abstraktní bytosti. Třeba nezapomínati, že ten život náš není jenom myšlením nýbrž také jednáním a konáním. Jednotlivec sám o sobě nečiní nikdy světa nýbrž pohybuje se ve společnosti jiných, a ti nutně na něho působí. Nicméně práce Rodova jest neobyčejně vážna a svědomita. Ale zle by bylo, kdyby se poslední slova romanu: „Dès que quelqu'un se cherche soi-même, l'amour s'étouffe en lui.“ měla státi prorockým heslem nové školy!

François Coppée vydal roman „Toute une jeunesse,“ jenž dějem svým připomíná „Davida Copperfielda“ od Ch. Dickensa, což sám autor v předmluvě podotýká. Dlužno však vyznati, že Coppée romanem tím slávy hrubé si nedobyl. Coppéemu zkrátka romancieřství nesvědčí. Jen tak mimochodem podotýkáme, že by záhodno bylo přeložiti jeho drama „Pater.“ U nás zajisté by provozování jeho zakázáno nebylo, ač vláda francouzská také pádného důvodu k zákazu onomu neměla.

Pierre Loti vydal cestopis „Au Maroc.“ Jest to ponejprv, co Loti vydav se do Afriky, vypudil z knihy své veškerou lásku. Ve všech svých předešlých svazcích byla mu zápletka nebo milostná historie zábarkou k popisu a líčení míst a zvykův obyvatelstva. Jen v této knize nezamiloval se Loti do žádné Maročanky a také ne vice versa. Ale dlužno poznamenati, že kniha Lotiho tím půvabu nepozbyla. Že místy popis jest jednotvárný, nezajímavý, tím vinen kraj. Jsou však v knize místa věru úchvatna. Jak na př. místo počínající: „J'ai devant moi“ atd.

Guy de Maupassant, jenž mezi všemi současnými literaty francouzskými má nejvybranější a nejelegantnější, tak v pravdě francouzský sloh, vydal cestopis „La vie errante“ (Ollendorff. 3 fr. 50 c.). Jest to arciť jenom sbírka článků chvatně načrtnutých, pro denníky francouzské určených, o italském pobřeží středozemním, o Sicilii, Alžíru, Tunisu, Kairovanu, ale čtou se tak příjemně a poutavě jako málokterý roman. Působí na vás jak

obrázky kaleidoskopu. — „Contes pour les soirs d'hiver" od *And. Theurieta* stojí na témže stupni jako dřívější práce jeho. Forma je správna, plynna, elegantní, popisy krajin půvabny a plny kouzla, ale psychologické pozorování povrchní a povídky jedna druhé příliš podobny, tak že ve svazku unavují.

Ku konci zmíníme se ještě stručně o tak zvaných knihách „pour la jeunesse," ač jsou psány i pro dospělé. Tu na předním místě dlužno uvésti: „Coeur muet" od pí. *Zenaïdy Fleuriotové,* jež začíná jako G. Eliotův „Silas Marner." Drsný, samotářský venkovan nalezne na cestě opuštěné spící dítě, holčici. Ujme se jí, a tou měrou, kterou k holčici srdce jeho přirůstá, měkne jeho drsná kůra. Pí. *Colombová* napsala „Mon oncle d'Amérique"; hrdinkou jest tajemná dívka. Kniha zasluhuje všeho doporučení. Spisovatelka překrásného, duchaplného romanu (pro hochy) „Neuvaine de Colette" vydala nový spis „Tout droit." Nový tento spis (všecky uvedené knihy vydal Hachette) nepokulhává nikterak za oním. Ač po spisovatelce (že jest to spisovatelka, tolik je známo) mnoho již pátráno, přece pravé jméno její se neví, ani kde vlastně bydlí. Popularně poučny jsou nové čtyři svazky „Bibliothèque des merveilles" (Hachette), v jednom líčí se výprava z Indie do Turkestanu, v druhém se pojednává o barvách ve přírodě a v umění, v třetím konečně o bronzu, a čtvrtý obsahuje popis rozličných zemí, jejich zvířeny atd. Roztomile psány jsou také „Contes du centenaire" (H.) od *Augustina Filona.* Nejpěknější bez odporu jest „Sylvanie" a „La procession des cordons bleus." Tato povídka vypravuje nám o dvou mladých lidech, již se mají dle vůle rodičů vzíti, ale již se proti tomuto tyranstvu vzpírají. Nenávidějí se, ale po domluvě dohodnou se, že se společně přičiní rodičů pohnouti ku změně úmyslu. Ale od té, co Claude a Phlipote nejsou nuceni milovati se, jak se samo sebou rozumí, zamilují se do sebe, a konec konců: svatba. Známá pí. *E. de Pressensé* vydala u Fischbachera tři povídky, z nichž nejlepší jest „Sera-t-il un homme?" z níž mladí čtenáři poučí se o rozdílu mezi odvahou (courage) tělesnou a duševní. Plny citu a humoru jsou „Courts récits" od pí. *Spyriové* (Genève). Známá i u nás pí. *Cravenová* vydala poutavý životopis „Le père Damien," jenž z křesťanské lásky r. 1873. odebral se na ostrov molokajský, by tam opuštěné a zavežené malomocné těšil, ošetřoval a pokud možno také pobyt zde na zemi jim zpříjemňoval. Obětavosti své stal se obětí.

Paběrky.

O francouzském vydání Tolstého **Kreutzerovy sonaty** píše kněz *M. Morawski* v jesuitském měsíčníku krakovském „Przegl. powszechny" (8., str. 282.): „Nie jest to książka do dania niedorostkom i pannom: smutne prawdy życowie są w niej zbyt nago przedstawione . . . Ale istota rzeczy jest pełna prawdy i wysoce moralna" atd. Uvádíme úsudek tento pouze pro zajímavosť, ne snad abychom svůj dřívější úsudek opravili. Výrok o „vysoké moralnosti" zajisté spočívá na záměně dobrého úmyslu s dílem skutečně podaným.

Nemoravská kritika. △ (J. Neruda) píše prý v „Nár. listech“ o díle Stanleyově „V nejtemnější Africe“ mezi jiným: „A čtu nyní Stanleyovo: V nejt. Africe. Hrome — to je jednou kniha! Myšlenky vznešené — člověku se prsa vlní, až hrdlo zadrhuje! A zase nám to běží tou známou čtenářskou „mravenčí rozkoší“ tělem až dolů do prstů a nohou! Člověk by třeba tak rád setrval nad některou závažnou větou a vssál si ji do duše; ale už žene ho to dál a rozklepává zimnicí čtenářskou!“ K takovýmto zimničným záchvatům kritika moravská ovšem není tak disponována.

Feuilleton.

Několik listů spisovatelův a vlastenců našich do Lužice.

Podává *Václav Černý*. (O.)

[V Halle 1840.]

Statný Srbu!
Předrahý Bratře Slovanský!

S velikou radostí přijal sem Tvůj list ode dne 18ho ledna. v němž si mi tolik milých zpráv o Vaších Lužicech, jako také důkazy Tvé činlivosti a pracovitosti podal. Píšeš mi, že si si myslil, že já již snad zabudnul na Tebe a Vaše; ale, Bratře, možnoli vřelému Slovanu zabudnouti na bratry své teď právě z dlouhého sna se probuzujecí? My o Vás mluvili sme, psali sme, kde ste ještě spali; čím tedy více nyní myslíme na Vás mladé, nadějeplné Lužic syny, jenž život nový vzbuzujete v nešťastném kraji Vašem a sbratřujete se s velikým Slovanstvem! Ne, Bratře, my nezabudneme na Vás, třebas bychom dlouhé roky se sebou slova nepromluvili! Příčinu mého dlouhého mlčení hledej nejvíce v mých mnohých prácech a zanáškách.

Srdečně sme se těšili všickni zdejší Slované vidouce, že ste se odhodlali přijati latinská písmena a český pravopis na místo dosavádního poněmčilého. Tvůj návrh k tomuto pravopisu já vůbec schvaluji, některá však poznamenání přidávám k tomu záměru, aby ste od českého velice neodstoupili, jenž následujecí jsou.

Místo *b́* = *bj* můžete jen zadržeti *bj*, tak též místo *ṕ* = *pj*, místo *ẃ* = *wj* radše wj, poněvadž mnohé ty čárky pravopis oku nepříjemným činí a píšíce *bj, pj, wj* od Českého neodstoupíte, kde též písmena tato tak se píší, kde přicházejí, čehož však málo pádů jest, na př.: roz*pi*atý. Můžete v těchto padech i malého *i* užívati. Kde by následovalo za těmito písmeny *e*, pište *ě*, jak se to v Českém stává, na př.: b*ě*s místo b*ie*s, p*ě*na místo p*ie*na, v*ě*nec místo v*ie*nec. Radím Vám to hlavně proto, aby pravopis Váš českému byl podobnějším, ač dobře vím, že způsob Vámi navrhnutý důslednějším (consequenter) by byl. Ale i tu důslednost a větší dokonalost přijatému již zvyku postoupiti musí, jak to začasté tak bývá. Snad přijde čas, že se i to popraví. Dobře jest přijato *ć* za střední *č*. Mluvíš, že dla etymologie

by mělo býti též, co já však zapírám, nebo *t* nikdy do *ž* přejíti nemůže, ale radše veždy jen do *ć*. Při *d* již stojí dobře *dž* místo *ď*, poněvadž *d* do *z ž* se změňuje. *Je* jest dobře přijato, poněvadž České *j*, jak pravdu říkáš, nedosahá k vyrazení Vašeho *je (jü)*. Při *k* může se *h* vynechati. Máteli Vy příduch (aspiratio), jest velice slabý a u jiných Slovanů takového příduchu nestává. Lužičan bude to znáti vysloviti, jestli příduch ve Vašem nářečí místo má, i bez *h*. Ku změkčení *l* myslím netřeba již více čárky *(ĺ)*. Kde čárky nebude, všude bude se rozuměti měkké *l* odporné ł, tvrdému *l*. O *ň* též to platí, co sem pověděl o *h* etc. Při *ň* nech zůstane čárka, jak i v Českém. Toto jsou má poznamenání, která z toho ohledu Ti sděluji, abys, shledášli je přiměřená, k dobrému pravopisu Vašeho obrátil. Poštěstíli se Ti pravopis tento obnovený uvésti, mnohé zásluhy sobě i o Lužici i o Slovanstvo vůbec nadobudneš.

Té naděje jsem, že knihy v Praze pro jednotu Budešínskou sebrané již v Budešíně se nalezají, poněvadž mi z Prahy již dne 2ho Února psali, že knihy již jsou poslány. Posavad však od jednoty Budešínské žádného listu nedostávám, což mě velice nepokojí. Možná, že knih ještě nemají, o čem však pochybuji. Mezitím již toužebně očekávám nějakové zprávy od nich samých, nebo velice zvědavý jsem, jak ten vnově mezi nimi vzbuzený život pokračuje a se upevňuje. Velikou radostí naplnil nás list Tvůj právě, že Budetínská jednota mladých Srbů nejen nezahynula, ale pořád dále se vyvinuje. My jsme z dlouhého jejího mlčení na nešťastnou nějakou případnost zavírali: buď Bohu díka, že naše obávání v radost se proměnilo. Mezitím piš jim, milý Bratře! aby činlivými byli, s bratry svými Slovany pilně dopisovali, a tak naději o sobě po Slovanstvu vzbuzenou upevňovali a rozhojňovali. Činlivost musí jich hlavním heslem býti, nebo bez této vůle jejich dobře ničeho nepořídí. Já již půl leta i více čekám na jich list, který by mi velice milým a vítaným byl. Po čas jejich mlčení podává mi zprávy o životu jejich náš pracovitý Boleslavín Klasopolský. Nedávno mi psal, že jim poslal některé Slovanské knihy, a mezi jinými i veliký polský slovník Trojanského, což na vlasteneckou a šlechetnou mysl Klasopolského ukazuje. Nechať jen bratři Budetínští použijí hodně takových darů.

Velice se mi líbí, že Vy tak všestranně se Slovanskem seznámiti se chcete čitajíce české, polské, ilirské knihy a časopisy. Dejte sobě jen Danicu ilirskou donésti: jest výborná. Rovně se Vám líbiti budou i české časopisy a polský Tygodnik. — Děkuji Ti za vzkázané pozdravení výborného Macieiowského, jemuž se hotuji nyní do Varšavy psáti. Mezi knihami z Prahy naleznete snad i časopis, v němž jest opis cesty mé Lužické. — Pravdu máš, že by lépe bylo, kdybyste se zpráv o Slovanstvě z Vašeho Srbského časopisu dozvídati mohli, ale snad přijde čas, kde se to stane. V tomto ohledu my máme naději do Tebe, drahý Bratře, a Tobě rovných: Seilera, Wanáka, Klasopolského, Wehlana, Markuše a bratrů Budetínských. Rozmnožujte se jen!

Milé nám zvláště bylo, že si našemu velikému Kollárovi poslal některé Vaše Lužické zpěvy a že si s mužem tímto do dopisování vstoupil. Písavej mu jen a podávej mu zprávy o Vašem národním životu. — Kdy vyjde ta zbírka Lužických zpěvů?

Krajan náš Záborský vzkazuje Ti, že list od Kollára Tebou mu poslaný přijal. Za hotovost Tvou braterskou upřímně Ti děkuje.

Nedávno sem psal Klasopolskému, aby jména Srbských osad, kde se ještě anebo zcela, anebo odpolu po Srbsku mluví, sebral a mi odeslal. Rovněž sem ho požádal, aby mi vyznačil rozhraní (Scheidelinie) mezi nářečím Horno- a Dolnolužickým, totiž udal mi vesnice, města, kde by se taková čára táhla. On mi psal, že o to požádal jednotu Budetínskou. Starej se i Ty, drahý Bratře, abych to čím rychleji dostati mohl, poněvadž to musím zaslati našemu velikému Šafaříkovi, jenž potřebuje zprávy ty pro svou ethnografickou zeměpisnou desku (Karte) Slovan, jenž nezadlouho tiskem vyjde. — Pozdravuji upřímně Seilera, Tvé Rodiče a všecky naše. Tebe pozdravují upřímně zdejší Slované. S Bohem! Piš Tvému upřímnému bratru

Ludevítu Štúrovi.

Právě, jak sem můj list napsal, přišlo mi psaní od jednoty Budetínské, podepsané Domaškem a Renčem.

V Praze 22. Února 1846.

Vysoce ctěný Pane!

Vzácné psaní Vašnosti ode dne 2. Ledna b. r. pořádně mých rukou došlo. Děkuji Vám srdečně za ty potěšitelné zprávy z Vaší milé Lužice. Jsou mi tím vítanější a milejší, čím řidčeji nás z Vašich stran docházejí. Zdař sám Pán Bůh všeliké blahodějné počínání Vaše na poli národnosti a literatury. Ze psaní Vašeho podán Výtah ve zdejší Včele, bez jmena: doufáme, že s tím nebudete nespokojen. — Vstoupili Vaše Matice srbská do života, pošlete nám zprávu a vyzvání k oučastenství: nepochybuji, že se i zde oučastníci naleznou.

Přišlé pro Vás knižečky ruské od p. Bodjanského (jest jich nemnoho) jsem již dávno poslal p. Čelakovskému do Vratislavi. Dostanete jich tedy od něho. Na každé napsáno Vaše jméno od Bodjanského. Zasilku opatřil Dr. Staněk.

Velice mne těší, že s mou staročeskou Mluvnicí spokojen jste. Jest to jen nástin a návrh: doplnění a zdokonalení jiným zůstaveno buď. — Díka Bohu, že Pravopis Váš srbský již jednou na pevných zásadách stavěn a tím i důležité nářečí Vaše ostatnímu Slovanstvu přístupnějším činiti začínáte. Setrvejte zmužile a dokončte šťastně, což tak dobře započato jest.

Naše Matice česká znamenitě roste: knih vždy větší hojnost vychází. Mnohé důležité spisy se chystají. Než o těch dovíte se z veřejných listův a časopisův našich.

Lásce Vaší uctivě poručena se číně jsem Vašnosti oddaný ctitel

Šafařík.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 10.

Karolina Světlá.

Kritická studie. — Napsal *L. Čech.*

Více zajímavosti poskytnou asi díla, jichžto vniterná osnova na některém problemu svrchu jmenovaném spočívá. Z problemových romanů nejdříve si těch chceme všimnouti, které se týkají otázek časových, jež v jisté době rozvlnily jistou část veřejného mínění našeho, které jak pochopitelno celkem více politických otázek si všímá. Jest to otázka kosmopolitismu a pessimismu, vlastenectví a odnárodňování. Světlá těchto otázek v mnohých spisech svých se dotýká. ale do vniterné komposice vnikají jen v dílech: »Plevno.« »Z našich bojů« (obrázek z jeseně roku 1882.), »Rodáci,« »Věnec slzičkový« a částečně i s problemem socialním v »Miláčku svého lidu.« Hojněji Světlá hovoří o těchto otázkách i v romanu »Zátiší.« jehož však základem jest problem jiný, rovněž velevýznamný, totiž smíření tak zvaného idealního a praktického směru životního.

Spisy tyto vznikly z odporu proti pessimismu, proti vznikajícímu nenárodnímu smýšlení nespokojenců s malými našimi národními poměry, toužících po tom raději, aby národ náš utonul ve velkém moři germanském,[1]) a proti nenárodnímu směru naší literatury. Kdežto rozhovor o poslední otázce náleží všude jen k episodickým hovorům v romanovém ději súčastněných osob, první dvě otázky tvoří jádro komposice »Plevna,« práce, kterou vedle »Miláčka svého lidu« Světlá dle vlastního výroku cení si nad jiné práce svoje. Světlé bez odporu náleží zásluha. že časové ty otázky na přetřes přivedla a že snad jediná dobře vylíčila ono skutečně sympathické naše sledování ruského postupu na Balkáně. Pessimismus je celkem v literatuře naší bylinou z ciziny k nám přinesenou, a to ne z původní německé své vlasti

[1]) Veřejné vystoupení na venek těchto snah spatřila Světlá dle „Tužeb“ později v tak zvaných realistech a časopis s podobným programem jako byl osnovaný časopis jejího Dra. Bučka v časopise „Času,“ jehož úvodní článek v 1. čísle uveřejněný tolik hluku nadělal. Přehlédla, že v časopise tom výslovně bylo udáno, že „je diktován jen bázní o naši budoucnosť,“ že byly tam dány otázky, na něž čekána odpověď, a že otázky ty vlastně konstatovaly částečně totéž, co v povídce své konstatovala Světlá, že totiž jsou u nás lidé, kteří, když by šlo již o dilemma: poněmčiti se či poruštiti, by nejdříve zcela chladnokrevně uvažovali, na které straně by jim z toho kynulo více kulturního zisku. Zde aspoň tedy kulturní zisk: ale jaké lidi representoval Dr. Buček? Naprosté sobce, kteří jen k vůli hmotnému zisku beze všeho dilemmatu si přáli zničení národa. Byli skutečně takoví lidé v Čechách?

ale z literatury francouzské, kamž, jak Paul Bourget pěkně vylíčil, rovněž z Německa, vlasti Schopenhauera a Hartmanna, byl přinesen, jelikož dle něho vůbec 19. století se vyznačuje vítězstvím ducha německého nad latinským,[1]) a kdež dle téhož Bourgeta nalezl půdu pro vzrůst svůj po nešťastné katastrofě francouzsko-německé válce velmi zkypřelou. Nelze zneuznati, že i poměry české posledních dob byly naprosto spůsobily, aby názor pessimistický i u nás zjednal si půdy, ač nemůžeme se srovnati se Světlou, která v povídce »Z vypravování staré žebračky« učinila pokus dokázati, že by v lidu našem samém byli po svém spůsobu vyznavači pessimistických theorií Schopenhauerových i Hartmannových, svedena byvši k mínění takovému svým nesmírným kultem lidu, a souhlasí s těmi, »kteří tvrdí, že co krouží v hlavách vzdělanců, mnohdy již dříve, aniž má svět o tom tušení, zcela na zapřenou zaplakalo v srdcích lidu.«[2]) Avšak jestliže ve Francii látku z ciziny přebranou dovedli stráviti i spracovati přiměřeně svým poměrům, u nás v poslední době toho nedovedli, čímž liší se značně od spisovatelů doby vlastenecké, kteří, což dlužno vyznati, celkem vůdčí ideje též odjinud převzali, ale dle potřeby domácí dovedně spracovati se pokusili s lepším zdarem. Pessimismus, proti němuž Světlá bojuje, byl u nás především šířen literaturou krásnou, a byl naprosto rázu citového a osobního, jakož asi u značné části vyznavačů jeho všude jest, poněvadž jen malá jich část může a jest vůbec s to, aby se povznesla k metafysické jeho podstatě,[3]) a má s byronovským světobolem mnoho společného.

Vyléčení z pessimismu jakožto názoru světového jest jedním problemem povídky »Plevno.« Nesetkáváme se tu s uměleckým nastíněním vzniku pessimismu u nás, nýbrž musíme se spokojiti s naprosto romantickým původem jeho u hrdiny povídky naší,[4])

[1]) „Car,“ dí Paul Bourget, „la plupart de nos grands écrivains n'ont presque fait, depuis cinquante ans, que repenser des idées émises de l'autre côté du Rhin ou de la Manche“ („Études et portraits,“ str. 260.).

[2]) Srovnával bych se s míněním tím jen potud, pokud by citový pessimismus Světlá měla na zřeteli; takový pessimismus jest jen osobním stavem a náladou mysli, která stejnou může býti v nejnižších i nejvyšších vrstvách. V té příčině jsou pravdiva slova Bourgetova: „En définitive, l'optimisme et le pessimisme ne sont jamais que des états personnels, et ce qu'il y a d'intéressant dans la doctrine, c'est beaucoup moins cette doctrine elle-même que le chemin suivi par l'homme et qui l'a conduit à une conclusion générale sur les choses, en le conduisant d'abord à une conclusion particulière sur lui-même et les événements de sa vie.“ (Tamtéž str. 46.)

[3]) Jak sám Hartmann se pronesl o vnášení tohoto sentimentalního pessimismu v literaturu, bylo ukázáno v listech těchto v ročníku minulém.

[4]) Zastancem jeho nebo spíše vyznavačem jeho jest Lucian, a zasvětil ho do tajemství jeho kněz Lucian, který „co hoch se do hezké dívky zamiloval, a když rodiče její i jeho sňatku tomu se vzpouzeli za příčinou sporu o nějaké záhony, o jiné dívce slyšeti nechtěl a na kněžství se dal“; počal pak „zbuzovati mezi svými posvěcenými pány bratry v klášteře nemalé pohoršení, chtěje, aby byly ve víře zavedeny jakési novoty, z čehož povstalo v řeholi takové jitření, že byl milý pater Lucian dán do blázince“; zde strávil deset let, načež se vrátil do Čimeřic, vzal si k sobě syna bývalé své milenky též Luciana nazvaného a se svolením otcovým stal se jeho učitelem.

slyšíme ovšem opakovati nejznámější výstřelky nauky této,[1]) ale rozřešení otázky této důležité ve práci, která by přec eminentně filosoficky měla býti založena, nespočívá na vyvrácení myšlenkovém, byť i, jak v díle uměleckém třeba, názorně předvedeným, nýbrž děje se na venek zakončením poetickým ale o myslícím duchu hrdinova málo svědčícím.[2]) Co vůbec uvnitř mysli hrdinovy se dálo, jest venkoncem skryto čtenáři, který sice se dovídá, že, ale neví, proč a jak hrdina názoru diametralně protivného dospěl. Důvody pessimismu, pokud jest výsledkem metafysického monismu, ale ne materialismu, proti němuž zvláště Hartmann s veškerou silou bojuje, jsou vážnější i pádnější, než aby se vyvrátiti daly horoucím vzletem nadšené dívky.[3]) a pessimistu z přesvědčení a logické nutnosti sotva by převrátily Luběniny citové apostrofy: vážný význam tohoto duševního hnutí naší doby objasnil hlouběji Paul Bourget, ukazuje, že nutně jsme se octli před rozhodnutím voliti mezi závěry pessimismu a věrou v nadpřirozené.[4])

[1]) Učitel jeho byl rukou neuprositelnou před ním stále odhrnoval záhyby věčnosti, „že v něm ztuhl proud mladosti, jarosti, naděje, když pohlížel v její němý, temný, vše pohlcující jícen, člověk se mu byl objevil tvorem nešťastnějším každého jiného, jenž vidí nejen sobě do hrobu, neznaje krom něho jiného cíle, nýbrž vidí i do bezměrného hrobu všehomíra, nevida nad ním se vznášeti jiné pravdy kromě jistoty neodvratného zničení všeho po životě marném, bezúčelném.“ Slyšíme muže tohoto pronášeti názory o ženě, jaru, květinách i boji o život, a vidíme jeho touhu zimničnou ukončiti bezúčelný ten život.

[2]) Vyléčí ho Luběna překvapivší ho na hrobě a s horoucím vzletem ho poučující o povinnostech jeho. Dívku tu Lucian měl za jednoho z archandělů, „jenž se k němu snesl na posledních plamenných slunce paprscích s oněch oblaků na západě právě se zapalujících, rudě fialových, zlatem lemovaných, z nichž byl utkán jeho háv a náčelek na hlavě se mu třpytící.“ Anděla toho stále nyní Lucian viděl, ale bránil se proti domnění, že by andělé byli. „Nejsou andělé, ne, ne, nejsou!“ ještě s větší vášní než před tím se rozkřiknul. Ale tenkráte Valentin věda určitě, oč běží, mu nemlčel. „Jak pak nejsou,“ taktéž se rozkřikl proti němu. „Což by je dovedli lidé vymalovati, ze zlata a stříbra vypodobniti, kdyby se jim nebyli nikdy zjevili?“ Lucian překvapeně do něho se zahleděv umlknul; načež opřev hlavu o lenoch starého křesla oči opět zamhouřil, a jeho strážce spatřil kolem jeho úst pablesk úsměvu tak tklivého, jaký se chvěje jen na tváři spících dětí, jimž se prý zdá, že si hrají s anděly.“ Lucian nyní dal se do přemýšlení patrně o slovech andělových, a vidíme konečně, že pravdivosť slov těch uznává, když ze své lethargie rázem těmitéž slovy vystupuje proti Dru. Bučkovi, jenž chystá se zavražditi národ. Potom stane se Luběniným chotěm.

[3]) Řeč tato nehledíc ani k filosofickému nesprávnému pojetí pessimismu ani sama v sobě není prosta logických sporův. „Ano, bloudíš, Luciane Maturyne,“ zjev ten s horoucím vzletem pokračoval, „neboť dobře ti povědomo, že na zákonech temné té hmoty ničeho nezměníš, marny že jsou tvoje proti nim vzdory. Odvrať se přec konečně od toho, co nezvratné v osudu našem, a do jasu budoucnosti upírej zrak zanícený. Jsi mlád, bohat, mnohému jsi se přiučil: jak se odměňuješ osudu za výhody ty? Podobá se mi, že's ještě na to nepomýšlel, rovnaje se ženám, kteréž také nepomýšlejí, co by jim bylo konati, nechávajíce se voditi jen svými pudy, nemajíce smyslu pro vyšší lidstva snahy a stávajíce se takto, jak tvůj mistr tě učil, kletbou i obětí mužů. Ty lituješ toho, co je beze zbraně; ejhle: ozbroj svoje páže ve službě těch bezbranných, jejichž bídu sám před chvílí jsi nazýval bídou nejbídnější, a vztyč prapor se vznešeným heslem: „Osvobozuj! pomáhej!“ ... Jen kdo světu jest užitečným, ten na něm šťastným se cítívá.“

[4]) Elle (= evolution d'esprit qui est dans la logique de l'époque) n'en sert

Ve spisech pessimismu holdujících, tak i u Hartmanna samého, dočítáme se tvrzení, že státy i národové malí budoucnosti nemají a že jim nevyhnutelně zahynouti jest a splynouti s národy velkými; přímo empiricky nevyhnutelnosť tato na základě přirozených zákonů se předpokládá. Více než filosofické jakési přemýšlení, sobectví, blaseovanosť, touha po postavení, bohatství a jak vůbec se nazývají tyto slabé stránky lidské povahy vzbudily u podobných našich lidí nářek na to, že byli zrozeni v těsných maloměstských poměrech našeho života, že nenáleží k velkému bohatému národu, kdež by se zajisté těšili zcela jiným přednostem, výhodám a požitkům než mu poskytuje jeho sprosťácké češství (»Tužby.« str. 4.). Mnozí z těchto příčin vůbec se odnárodňovali a zřejmě k cizímu se národu hlásili. Hlíza tato dlouho již se rozežírala na národním těle našem. I byl značný rozdíl mezi idealním poctivým vlastenectvím starších našich vlastencův a mezi jistou částí mladé generace; zjev ten byl pozorován dosti všeobecně, a Světlá učinila jej předmětem umělecké své tvorby taktéž v povídce »Plevno,« kde vedle pana Srdečného, idealního vlastence dobře a pěkně nakresleného, zástupcem směru svrchu naznačeného jest Dr. Buček, který perfidním a pokryteckým spůsobem o sebevraždu národní se chtěl starati.[1]) I tu ovšem Světlá se spokojuje s pouhým jen konstatováním směru toho, nechávajíc jen vypravovati světoobčanské názory Dra. Bučka, který záhy vyrušen jest z prvního náběhu k činnosti ve zrádném svém směru, a dopouštěje se skoro vraždy zviklán jest v přesvědčení svém a chce nyní teprve přemýšleti hlouběji o věcech těch i jiných.[2]) I tu zůstává

pas moins à démontrer que la conscience humaine de ce temps — ci est mise dans la nécessité de choisir entre les conclusions du pessimisme et la foi au surnaturel. (Tamtéž str. 77.) Lze zároveň srovnati zakončení Bourgetova romanu „Le mensonge.“

[1]) Tento Dr. Vlastislav Buček jest mladík z dobré vlastenecké rodiny pocházející, který stal se nejkrutějším protivníkem národnosti své Vlastenectví jest mu hříšným kejklířstvím a cit národní hromadnou sebeliboští, ješitností ve velkých rozměrech. Chce proto, aby potřeno bylo až do posledního stínu, co v Čechách označují slovem „národní,“ aby to podryté čecháctví přišlo konečně zúplna k vyhubení, aby jediného po něm pejří a semínka nezůstalo, jímž by se mohlo déle plemeniti Za tou příčinou založiti míní žurnal „Svatyně krásy“ s tendencí na oko aesthetickou, který vše cizí bude chváliti, aby vzbudila se chuť cizí plody nejraději v jazyku původním neb aspoň v některém při příležitosti té vřele schvalovaném pro uměleckou zaokrouhlenosť překladu německém; o všem slovanském však s politováním a žalem bude se konstatovati, že není tu u porovnání s jinými onoho vznětu, ni onoho vzletu, ni oné ráznosti, původnosti a mohutnosti, které lze všude stopovati, že v duchu slovanském nic není samostatného, bujarého, tvůrčího. Časopis ten pod rouškou nejhumannějších zásad měl přetínati gordický uzel zpozdilosti, přemrštěnosti, kterýž spletli a zmotali naši tak zvaní křisitelé. Neboť nám nelze se udržeti co zlomku národa tak malého, zmalátnělého a ochuzeného, nýbrž nám nutno přilnouti k myšlence velkoněmecké a zříci se národnosti své.

[2]) Bučka diktujícího provolání slyší Lucian a jsa již s přemýšlením svým hotov a o pravdě Luběniných slov přesvědčen s výkřikem „vrahu, vrahu!“ opakuje mu táž slova, která jemu hlásala Luběna, zamáchnuv kordem před Vlastislavem. Tento odrazí ránu a Luciana tne do hlavy, tak že tento těžce raněn klesá. To a zpráva o dobytí Plevna působilo tak na Vlastislava, že upadl v horečku a po své nemoci praví ku příteli „Čeňkovi“: „Vím, že je to dětinské, zpozdilé, ba hloupé, ale nechť činím cokoli, přece nikdy již od té myšlenky si nepomohu, že jsem onou

jen při vnějším zakončení: vniterně jak dozní, to čtenář musí tušiti, vida, že všechny sympathie spisovatelčiny jsou na straně idealního vlastence předbřeznového a jeho dcery. Pátrati po příčinách chorobného zjevu tohoto, bezohledně před obecenstvem je odhaliti, citlivé a vlastenecké mysli Světlé nepřipadlo: v citu svém vlasteneckém jsouc raněna, jen s této citlivé stránky celé otázky se chápe a vzbuzenými kontrasty působí. Zcela krátce na protivy tyto poukazuje ve »Věnci slzičkovém,« kde mladý právník vystudovavší zcela neúmornou obětavostí své sestry vlastenky, která v něm též viděti chtěla rozhodného národního bojovníka, ve slavný den svůj stydí se za sestru svoji uprostřed rodiny lidu našemu odcizené, s níž však jej nyní bližší svazky poutati mají. Později v r. 1883. viděla již zřejměji Světlá, že též zjevy jiné mohou k odnárodnění našemu vésti a otevřeně se jich dotknula v povídce »Z našich bojů« (obrázek z jeseně roku 1882.) v »Ženských listech« r. 1883., poukazujíc na př. na tehdejší činnosť politickou a sdílejíc mínění těch, kteří z oněch průkazů »znalosti německého jazyka, které se ponouknutím našinců na posluchačích českých vysokých škol při zkouškách žádati budou,« zkázu národní věštili. Hrdina této povídky vidí »v tom, že se i náš lid s takovou snadností do toho usnešení vpravuje, lid ten, jenž nám nepopíratelně jazyk zachoval, instinkt, jenž mu praví, tenkráte že je po všem a že nelze udržeti, co jeho péčí a náklonností tak dlouho bylo udrženo« (»Ž. l.« 1883, str. 115.[1]). Ale povídky toho druhu jsou již často jen v rámec povídkový zasazené dialogy a monology, které vyplývají z horoucí vlastenecké mysli, které vyslovují vřelé smýšlení Světlé v otázkách těch a které k mínění tomu i jiné chtějí přivésti. Jsouce ovšem diktovány vřelým citem dávají nám více svědectví o politickém i národním smýšlení spisovatelky naší, než o umělecké její schopnosti a činnosti. K takým plodům čítati dlužno i obrázek její ze »Zlaté Prahy« (»Rodáci«), který vzat je z národního našeho zápasu o české školy, a kde po příkladu Lva Tolstoje právník Jaroslav přihlašuje se za nájemce polnosti otcovských, aby dlel mezi lidem a státi se mohl jeho vůdcem a rádcem. Palčivá národnostní otázka českých škol jest obsahem několika spisů Světlé, větších na př. »Na bludné cestě,« »Satanáš« a několika menších povídek po způsobu právě charakterisovaných v »Jarém věku.« Všude se ukazuje nejen na nebezpečí odnárodniti se na školách

ranou zasáhl kamsi, kam zasáhnouti jsem neměl, kdež vládne tajemná jakási mocnosť, která mne bude do smrti za smělosť mou výčitkami svědomí pokutovati, záhada to, již nevím, jakým jménem označiti, zdali ji mám nazvati Bohem, právem, zákonem přírodním, ale o jejížto jsoucnosti, bytosti a nezvratnosti jsem se přesvědčil. Chci jí přijíti na dno, musím jí přijíti až na dno. Zle by bylo, aby se mi to nepodařilo.“ A s toutéž pýchou ještě jednou později praví: „To by bylo zle, aby se to mně nepodařilo.“

[1]) Hrdina náš Albín jest k nové činnosti pobídnut zvěděv o heroické obětovnosti bývalé milenky zemřelého jeho otce, která z lásky zřekla se ho sama a přinutila jej ku sňatku s dívkou jinou jej milující, poněvadž tato byla bohata, a chtěla nejen vlastenecké jeho ideje za své přijati ale i celou zámožnou a vliv mající rodinu k jeho zásadám přiměti.

takých, ale zároveň se ukazuje na škody, jež utrpí jak intelligence tak i mravnosť dítěte.

Věnujíc se Světlá s veškerou horoucností mysli své otázkám současným nemohla přehlédnouti otázku nejmocněji dobou naší otřásající, otázku dělnickou a pracujících tříd, tuto otázku po výtce socialní, a to tím spíše, jelikož od mladosti své k soucitu a útrpnosti s lidem pracujícím vedena byla lidumilným otcem svým.[1]) Jsou to hlavně tři práce, které vřaditi můžeme v kategorii tuto: »Miláček svého lidu,« »Nezabloudil,« »Pozdě.« Z nich nejobsáhlejší jest práce první, která s »Plevnem« patří mezi díla, jichž si Světlá váží nejvíce. A práce tato nám ukazuje nejjasněji, jak vůbec rozuměti máme tomu, že Světlá v romanech svých řeší problemy psychologické a socialní. Spis tento jest důkazem, jak při vší časovosti a tendenčnosti, při veškerém souhlasu s mnohými duchy nového směru Světlá přece jen daleko jest od něho vzdálena. Přes »prakticky prozkoumanou« otázku socialní, přes praktické poznání nouze, bídy a hladu aspoň chudiny pražské Světlá nezavádí nás do středu a ovzduší této společenské vrstvy, nepodává obrazu hmotné i mravní jich bídy, ni obrazu vášní a zápasů, které se rodí v těchto hrudích; vždyť v tomto nejsocialnějším romanu jejím ta třída, o niž se jedná, do děje vůbec nezasahuje, ba ani v něm nepřichází. Tak i tuto socialní problem není ani hybnou pákou romanového děje, pokud se myšlenkového a praktického obsahu týká, a hlavním úkolem tohoto »časového ohlasu« bylo vykresliti povahu muže, jejž »vše, co se lesklo, vždy k sobě vábilo, ač se snažil tvrditi toho pravý opak.« jenž »nikdy nebyl skromným, prostým, ač tak rád demokratem se nazýval,« v němž »vždy přebýval duch vypínavý, sobecký, výlučný, ve špatném smyslu toho aristokratický.« Muž tento, Vladimír Braný, pokud byl nemajetný, měl sice snahu přispěti lidu, domníval se, »že především

[1]) Vypravuje o této lidumilnosti otce svého v „Upomínkách“ („Osvěta“ 1874, str. 337.—339.): „Nemusily jsme,“ praví, „v pozdějších letech studovati teprve socialní otázku pracně z brošurek, dávno jsme ji měly prakticky prozkoumanou, než přišla u nás do mody. Když se mi později dostaly spisy nejvyhlášenějších humanistů do ruky, odkládala jsem je dosti chladně, nepravily mi pranic nového, vše jsem byla již slyšela od otce, a co ještě více, viděla jsem jej tyto theorie uskutečňovat s enthusiasmem nejvřelejší přesvědčenosti“ (337). Je z toho již snadno tušiti, že šlechetná mysl a dobré srdce pravého lidumila chudině pomáhalo a ji podporovalo, ale jen útlocitné vděčné srdce dětské může viděti ve všech těch lidumilných skutcích v „Upomínkách“ vypravovaných upravování a řešení socialního problemu a spatřovati socialní theorie v tomto šlechetném napomínání otcově: „Pročež, děti, važte si těch, kteří za vás pracují a pracujíce svého ducha a citu zanedbati musejí, nikdy nezapomeňte, že čeho užíváte dobrého, na jejich to užíváte útraty, pročež budiž vždy nejsvětější povinností vaší, největší k nim trpělivosť a shovívavosť. Oni, ještě jednou vám to opakuji, aby se to hluboce vám do duše vrylo, oni jsou nejhlavnějšími lidstva dobroditeli, sloupy naší kultury, dílem jejich nejen vše, čeho se dotýkáte a co vám slouží v domácnosti, ale i výzkumy našich učenců, práce našich básníků jsouť ovocem jejich skromnosti, jejich odříkání se všeho, co život zdobí. Ke každému budte zdvořilými ale k těmto lidem vždy uctivými a nikdy, toho na vás si žádám, nedejte si vzíti příležitosti jediné, kdež byste se jim aspoň poněkud za nekonečné jejich o nás všecky zásluhy odsloužiti mohly“ (str. 338.). Zdvořilosť, uctivosť, vážnosť — to vše socialních problemů nerozřeší!

dlužno los tříd nižších zlepšiti, rozdíly mezi stavy více vyrovnati,« ale stav se bohatým továrníkem, zapomíná mladistvých snů, zasnubuje se s aristokratkou, která ho opouští pro jeho nevěrectví, touží po vyšších a vyšších vyznamenáních, i v otázce socialní píše a podává pamětní spisy vhod kruhům vyšším, touží po ministerském porteřeuilli, a v otázce, kterou si kdysi za životní cíl předsevzal, nastupuje cestu oklik a průtahův. A s kým vlastně ocitá se tento muž v boji, v němž nečestně podlehne? S druhou ženou svojí, a sice k vůli tomu, že ji nechtěl míti samostatnou, rozhodnou ve svých náhledech, a především nechtěl, aby tak poctivě a rozhodně k tomu stála, co za pravdu uznávala, nýbrž chtěl ji míti podajnou, vrtkavou, obojetnou. Ze žárlivosti, že by snad žena tato, jež ho okouzlovala, mohla nakloniti se jeho bratru, udá tohoto, že se skrývají u něho zapověděné socialistické spisy, které však přes jeho zákaz u sebe chová žena jeho, která spisy tyto chtěla prostudovati, aby na jich základě sepsala rozpravu, jíž Vladimír pro svůj pamětní spis měl použiti. Do tohoto základního podkladu vloženy jsou ovšem rozpravy a hovory o socialní otázce, zrovna tak jako o básnictví, vědě, kráse, povinnostech člověčenstva, aristokracii, demokracii i atheismu. Daleko však jsme nějakého rozřešení problemů těchto. Se zoufalou beznadějností odchází Leonila volajíc: »Shníti... toť tedy přec jen jediný úkol a veškerá budoucnosť člověka!... Ó pověz mi přec, Boleslave, kde přestává lež a bída světa toho? Což není skutečně možno vymknouti se jeho zákonům? Vždyť i ty budeš lháti a klamati, i ty přese všecky svaté sliby svoje co nevidět dokážeš, že jiného nemiluješ, jiného neuznáváš, pro jiného žíti nechceš, než pro to svoje ničemné ‚já‘.« A Boleslav? »Horlivě se hledí vpraviti v úkol, jejž tak z nenadání na sebe vzal, obíraje se v prázdných hodinách studováním všech otázek, o kterých s Leonilou za večerů věčně mu nezapomenutelných tak živě rokovával a o nichž si s ní pilně dopisuje, doufaje, že se mu podaří aspoň částečně splniti tužby, které se kladly v jeho bratrance, a tím poněkud povyjasniti zkalený obzor jejího života, vrátiti jí víru v lidské srdce a všecky naděje její v pokrok a blaženější člověčenstva budoucnosť.« Hle, jak se rozšířil obzor toho, o čem v práci této měl býti podán obraz; a vážný obzor tento rozšiřuje spisovatelka ještě více na konci svého romanu svými otázkami: »Zdaž toho dokáže? Zdaž si zaslouží jednou větším právem než Vladimír názvu miláčka svého lidu? Postaví se u nás v čelo oněch nesobeckých a nadšených hajitelů práv postrčených spoluobčanův, až se sestoupí, aby vší schopnosti ducha a vší silou srdce svého se pokusili o rozmotání gordického uzlu, jejž jsme uvykli nazývati výhradně otázkou socialní? Ale neděje se tak vším právem? Nemáliž otázka ta mnohem dalšího dosahu, než se vůbec myslívá? Netýkáliž se všech, kteří poctivě a pilně se snaží a pracují neoceněni a dle zásluhy neodměněni k dobru a prospěchu jiných, nechť rýčem nebo pérem v ruce, nechť v dolech uhelných nebo v síni učební, nechť za bouřlivé noci u kormidla nebo při tichém svitu lampy u mikroskopu? Co znamená šťastné

její řešení jiného než spravedlivosť všude a všem?« Uvažujemeli tudíž široký tento konečný obzor práce, která končí trváním a zostřením vniterných krisí jakoby na důkaz, že nelze snad vysloviti dosud ustálený jakýsi názor v životních těchto otázkách, a zdánlivě na jednom problemu spočívajícím založení, ač již tu s otázkou pracující třídy vytryskují paprsky ozařující veškerý náš politický boj, uznati musíme, že ovšem práce tato jest plna nejrůznějších myšlenek, ale nedivíme se, proč tak různých výkladů jest práce schopna, že vydává se i za obraz lidí, jimž důvěřivý národ náš svěřuje v nelíčené důvěře své osudy, ale i zároveň že »vedle luštění poměru šlechty k vrstvám občanským« slouží otázce dělnicko-socialní. V celku však nevystihuje žádné této otázky, nejméně jest tu rozřešen poměr šlechty k vrstvám občanským,[1]) a tak i zde jen máme kresbu lidského srdce, rozbor duše vržené ve smyšlené situace a vyvinující se v této kombinaci událostí, a v obraze tom ve vhodné chvíli básnířka klade v ústa názory o otázkách nejrozmanitějších. Z těch jen krátce dotkneme se oněch, které otázky socialní se týkají, mluvíť zajisté ústy Leoniliným k nám Světlá sama. Nesetkáme se tu ani s učením různých socialistických theorií neb utopií, ani s vlastním řešením hrozivého problemu tohoto, nýbrž jen s dobře míněným šlechetným názorem sice jednoduchým, ale náramně všeobecným, a právě pro tuto jednoduchosť a všeobecnosť ne snadným snad ale nic nepovídajícím. Dle Leonily celá ta hrozná obluda společenské nouze a bídy a všech oněch hříchů z ní se zrodivších dala by se napraviti tím, »kdyby každý poctivec zcela určitě chtěl, aby měl každý stejných s ním práv a povinností, stejnému by se s ním těšil štěstí.« Toť vše, co se dovídáme, neboť hned na to se hovor obrací na novověký názor světový, vědu, básnictví. Z praktické pak činnosti Leoniny dočítáme se, že ihned uchopila se záležitosti chudinské s takovou energií, s takovým důmyslem a úspěchem, že za krátko strhla k sobě skoro všechny paní a dívky v městě, tak že se utvořily spolky, které zvolivše ji vždy za ochránkyni se jaly pilně a vřele k jejímu příkladu

[1]) Sňatek Vladimíra s Ildou a osudy nešťastného toho manželství jsou episodou romanu našeho, která dobré světlo vrhá na nestálou a po vyšším a lesklém baživou povahu Vladimírovu. Vladimír bere si Ildu právě proto, že jest aristokratka; Ilda v katolických zásadách vychovaná za Vladimírem jde, poněvadž míní v souhlase s ním na české půdě zříditi ústav podobný klášteru sv. Ildegondy ve Francii, v němž trávila kdysi a i setrvati chtěla. Vše dobře se daří, jen jeptišek Vladimír nechce přijati a při náboženské kontroversi vyzná se Vladimír, že nevěří v jiného než co vidí a smysly svými chápe, vše ostatní jest mu pověrčivostí, že vírou jeho zůstane to, co mu rozum praví. S nevěrcem Ilda nechce setrvati v manželství a proto navždy opouští manžela, zahlazujíc veškerou stopu po sobě i dítěti, jež nemá poznati otce svého, a jež po smrti Ildině se dostane do kláštera Leonile a sňatkem Vladimíra s ní i otci. Ale právní jistoty, že by dítě toto bylo synem jeho, Vladimír přece nenabyl a Leonile zůstalo, i když po udavačství Vladimírově mezi sebou se rozešli. Celá událosť s Ildou jest tudíž jen episodou a skutečný psychologický problem Ildina ducha a srdce nepodroben básnickému rozboru. Ale sotva bychom tomu víru dali, že by snad jen hrdá šlechtična mohla býti takovou měrou rozrušena a zdrcena překvapující zprávou, že žije v manželství s nevěrcem! Nevěrec Vladimír mohl by se nalézati v kruzích šlechtických, ale ještě spíše Ilda ve vrstvách občanských.

pracovati na zlepšení osudu tříd chudších. Jest tu skutečně možno mluviti o řešení problemů socialních, jest tu vůbec možno mluviti o hlubší znalosti těchto otázek?

Ještě méně a i v poměrném srovnání otázkou socialní obírá se malá povídka »Pozdě,« kde vlastní osnova téměř na tomtéž principu spočívá, jako povídka předešlá, a více ženské otázky se týká. Jako Leonila milovala Vladimíra, i Celesta zde miluje Lešinu, ale nechce, aby muž od ní žádal jen něžnosť, oddanosť a obětavosť pro rodinu, nýbrž chce si zachovati i samostatnosť zásad a přesvědčení. V otázce socialní Celesta s Lešinou nesouhlasí, a pro tento nesouhlas byli by se milující lidé tak rozešli, jako Leonila s Vladimírem, kdyby Belgie v plamenech vzpoury nebyla Lešinu přesvědčila, že Celesta měla pravdu, za to majíc, že stojíme na sopce, která brzy vychrlí zžíravý proud vše ničící a hubící, kteréžto tušení výtržnosť v Belgii vypuklá dotvrdila, a že továrníci nad lidem svým přec jen se pozapomněli zanedbávajíce vychování lidu ve všech zemích; Lešina jako celý muž k předpojatosti své se přiznal a tím nepřišel pozdě s přáním svým dostati ruku, jíž se pln kajicné pokory podával. Dívčí soucit, praví otec její, byl prozíravější než mužský rozum. Ovšem v individuelních těchto případech; ale jak nepatrné jsou to osoby, díváme-li se s individuelního stanoviska na ně, a jak přímo naivní by byly, kdybychom v nich typické představitele různých proudů měli spatřovati!

Ještě nejšířeji myšlenkovou částí socialního problemu se obírá menší práce »Nezabloudil«; zdeť právě Jakub se dostane do společnosti nejkrajnějších nespokojenců se řády společenskými, chodí do schůzí jejich a sezná jich záměry, plány i návrhy; na štěstí však dostane se za bouře k zelináři Nikodemovi, který vyvrací názory Jakubovy užívaje příměrů vhodných ze zahradnictví a vědomostí z vlastní četby nabytých, tak že Jakub k jeho názorům se přidá a zejména že věrným vlasti synem zůstane, slibuje. Povídka tato naprosto tendenční určena jest vůbec pro čtenářstvo prosté, proto i důvody a řeč Nikodemova nad úroveň popularnosti povznésti se nemají. V rozmluvách konaných v hostinci u »zeleného beránka« a s Nikodemem spočívá hlavní jádro pracičky této, nad jejíž uměleckým zauzlením k vůli dobrému účelu zavřeny buďtež oči obě.[1]) (P. d.)

[1]) Jak málo ženichů na světě bude tak šťastných jako Jakub a jak zřídka kdy asi náhoda svede takovýto souhlas! Filoménka je zrovna taková nevěsta, jakou Jakub nejen chce, ale musí míti. Šat, stav a jmění není u ní ničím, venkovských zvyků se přidržuje, nejraději by v hezké, nepříliš velké chaloupce hospodařila, aby se mohla podívati někdy do nějaké knihy, — ale nejen to, přála by si také, aby měl ženich nejen matku a otce, nýbrž i také dědečka a babičku. A to vše bylo u Jakuba, jemu nadělalo nejvíce starostí ten dědeček s babičkou a prababičkou, pro ně myslil že děvče vůbec nedostane, a teď je měl jako na zavolanou a ještě k tomu to, které miloval; neboť z Filoménky se vyloupla ona neznámá, kterou před surovostí opilé chásky uchrániv v hostinci v Žaludově od té doby nespatřil, ale v srdci svém nosil.

Současní belletristé ruští.

Sestavil *Aug. Vrzal.* (Č. d.)

Mezi nejnadanější dědice poetického ducha Turgeněvova počítati třeba mladší spisovatele: Korolenku, Čechova i Gnědiče.

Vladímír Korolenko proslavil se sbírkou »Očerki i razskazy« (1887, čtvrté vydání 1890) a delší »studií« »Slěpoj muzykant« (1888). Vynikající vlastností tohoto »realistického poety« v prose jest umělecká prostota, jež ovšem neklesá na planosť a naivnosť obsahu i nedbalosť slohu; nýbrž je to vzdálenosť do očí bijící sháňky po neobyčejném, effektním, po absolutně původní formě a úplné novotě látky. Čtenářovi jest, jakoby vyšel z dusného ovzduší salonů do volné přírody: žádná nucenosť, žádné umělůstkářství. Přirozenosť, pravdivosť a věrnosť realistická v jeho popisech se srovnává se vzory krajinomalby u Turgeněva. »Dekorace nezaclánějí děje, obrázky splývají s vypravováním v jediný celek. V popisech K. není protokollistické suchopárnosti, není snahy, by ulovil celé množství nikomu a k ničemu nepotřebných podrobností; popisy proniknuty jsou větším dílem duševní náladou autora neb osob jednajících, pomáhajíce i nám přenésti se v popisovaný svět, byť i byl nám zcela cizí.« (Arseňjev.) Jak nádherný je na př. v pov. »Sokolinec« popis zimy, tmy, širé pouště sibiřské! K. vniká v život přírody a vypozoruje množství jasných zjevů tam, kde povrchní pozorovatel ničeho neznamená; rozlišuje šum různých stromů v různých dobách, oduševňuje i neoduševněné, tak že všecko v popisech jeho žije, stromy mluví: osyka něco žvatlá, sosna v boru za jasného dne jasně hraje, zvedneli se však vítr, zahučí a zasténá; nevysoké, sukovité duby máchají větvemi, vyvozujíce hluchý šum, snadno rozeznatelný od jasného zvuku sosen (»Lěs šumit«). Trefna jsou srovnání a obrazná epitheta v popisech těchto, jichž přísnou objektivnosť a věrnosť spis. proniká druhdy subjektivností, vlastním elementem, nutě i nás cítiti, co sám neb osoby jednající cítily. Tak »V durnom obščestvě« (ve špatné společnosti) vidíme sympathické postavy, chuďounkého Valka i bleďounkou sestřičku Marusju, jíž v podzemí něco vyssávalo život, červenosť i lesk očí, a cítíme zrovna onu vlhkosť podzemí a polomrak, jenž hubí mladičké životy. K. nebojí se lyrismu, objevuje vztah svůj k ději i osobám jednajícím, ale zachovává při tom uměleckou míru; není lhostejný ku předmětu povídek svých, neskrývá sympathie své s hrdinami, nýbrž oživuje vlastním citem vypravování. Jenom v psychologické studii »Slěpoj muzykant« překročil meze, vypravuje příliš často, co sám cítí, vidí a slyší, vplétaje mnoho zbytečných úvah, nevynikajících ani novostí ani hloubkou a vystupujících z rámce povídky. I jinak tato historie mladíka slepého od narození vykazuje vady v rozvoji dějovém. Mladíkovi zámožných rodičů dostane se od strýce Maxima dobrého vzdělání; slepému hudebníkovi obětuje život něžnocitná Evelina, on však tím nespokojen chce žíti úplným životem jiných lidí, což mu nedostupno. Je si těžko mysliti, že by Maxim slepého Petra až do dvacátého roku nechal

v omylu strany cizího hoře, tak že tento pohodlně žijící slepec má sebe za nejnešťastnějšího, nevěda, že i jiní ještě jsou slepí a nemají ani přístřeší, neřkuli rodiny, statků. Tudíž effekt, který učiní na slepce píseň slepých nešťastníků, je falešný; porušena tu prostota právě jako ve scéně, kde slepec k podivení svému zví, že novorozené dítě jeho vidí. Ostatně někdy místo konkretního Petra vystupuje abstraktní slepec vůbec, barvy blednou, obrazy neurčitostí rozplývají se.

K. mnozí vytýkají, že je tendenční: dříve byl vady té prost, ve své subjektivnosti neměl určitých cílův, ani socialních ani politických. Srdce jeho ovšem lne ku slabým, poníženým, uhnětenym, nestraní však t. zv. »špatné« společnosti proti »lepší,« líčí oboje, jak toho zasluhují. Vidí v oněch lidi, neprávem utlačované, a jako lidé jsou mu drazí. Pozdější však práce K. výtce úmyslnosti neujdou. Pěkně čte se ještě sibiřský obrázek »Po puti« (cestou), vynikající vedle prostoty nádhernou dikcí, květnatým slohem, skvělou krajinomalbou, trefnými charakteristikami osob a pravdivostí výjevův. Již však črta »Nočju« (v noci), líčící, jak prosté dítky, zvěděvše, že přibyla jim sestřička, naivně vykládají si, kde berou se děti, umělkovaně se končí: cynické poznámky studentovy kazí poetickou náladu násilně. Na odiv staví spis. tendenci v pov. »S dvuch storon,« již přecpal nemožnými výjevy a filosofováním planým, jež má nahraditi uměleckou tvorbu. Špatně zavděčil se studentstvu, jemuž projeviti chtěl sympathii, volil však za repraesentanta téhož bídáka, žijícího v divokém manželství s bohatou milostnicí.

Jediného »Slepého muzikanta« nazval K. studií psychologickou; ale název ten hodil by se skoro ku všem pov. jeho. Vniterný život hrdin líčí spis., charakterisuje osoby několika ostrými tahy, že vidíme hned před sebou postavy jako živé, plné svěžesti a přirozenosti. Složitosť povah zárodek má již v dětství, zvláště když dítě vyvrženo je z obyčejných kolejí života. Proto zamlouvala se K. slepota Petrova, hojný material pro analysu; autor přenesl se poetickou fantasií v duševní svět slepcův, jemu zcela cizí, líčí velmi plasticky zvláštní dojmy přírody na slepé dítě, jeho úsilnou práci fantasie, jemnosť sluchu a hmatu, které mu nahrazují částečně zrak. Účinek hudby slepcovy na posluchače vylíčen tak pravděpodobně, jak snad nikdo slovy toho nedovedl. I malé děti ze špatné společnosti — Valka i Marusju — a přítele jejich z lepší společnosti, Vasju, nakreslil K. obratně. I jiné postavy, ať je to Balygaj (»V poslědstvennom otdělenijі«), jenž s tuláctvím tak srostl, že, byť i sám o opaku přesvědčiti se chtěl, odvyknouti mu nemůže, ať je to prostý jakutský mužik Makar, jenž v opilosti má podivný sen (»Son Makara«), ať jsou to postavy, jichž spis. jen mimochodem dotýká se: všecky dýší živostí. K. zná dobře Sibiř i obyvatele jeho, není mu cizí Malá Rus a příroda její: vypravuje právě tak dovedně, co sám zažil, jak to, k čemu nečerpal látky ze zkušenosti a dojmů vlastních (»Slěpoj muzykant«). Má vzlet fantasie i znamenitý, ruský humor (»Son Makara«), píše zdařile kratší črty (»Staryj zvonar«) i širší studie.

Plodnější, ale méně prostý, raffinovaný jest *Anton Pavl. Čechov,* mistr náčrtkův a drobných povídek, jež vyšly v 6 svazcích: »Pestryje razskazy« (1886), »Nevinnyja rěči« (1887 pod pseud. Čechonte), »V sumerkach« (1887, 3. vyd. 1889), »Razskazy« (1888, 3. vyd. 1889), dětské črty »Dětvora« (1889) a letos, nyní již ve 2. vyd., »Chmuryje ljudi.« Považímeli, že mimo to napsal čtyři dramata, z nichž »Medvěd« a »Námluvy« i českému obecenstvu známy jsou, podivíme se plodnosti, ale spolu domyslíme si, že mnoho ve pracích Č. je prostřední, ba chatrné. Stručnosť a plnosť obsahu je první známkou drobotin Č., který několika tahy podá roztomilý obrázek, výjev, příběh, anekdotu neb i hluboké drama; zbytečného není tu nic, naopak přáli bychom si, kdyby spis. druhdy několik tahů přidal. Vedle pravého ruského humoru, jenž dřívější sbírky více zdobil, jeví se u Č. nověji příliš pochmurný, pessimistický ton a místy nedostatek mravní vážnosti. Dříve Č. psal vlastně pouze lehké anekdoty, jichž úkolem bývá, by podaly zábavně nějaký obyčejný neb komický příběh; spisovatel chce býti poutavý, třebas toho dosáhl i mělkými prostředky, jichž umění skutečné nesnese; nejde mu o povahokresbu nýbrž o zajímavé sestavení různých situací. Pravděpodobnosti a skutečnosti se nedbá: čím je příběh hloupější, směšnější a pikantnější, tím je vhodnější. Tak drastické vyléčení slavného komika z opilství bitím (»Bitaja znamenitosť«) je pouhou vtipnou anekdotou. Přistoupíli k této nízké komice a lacinému effektu drsnosť a hrubosť nebo mravní nevážnosť, působí to nemile. Lepší jsou črty, kde Č. pokusil se líčiti mravy a podati povahokresby, kde popisuje duševní stav, neníli středem povídky celý příběh, nýbrž určitý tragický neb komický moment ze vniterného života lidského. Tak trefně vylíčil trampoty manžela, jenž nalezne na schodech domu svého dítě, které má za podhozené dítě pokojné, s níž měl milostný poměr. Dlouho trápí se, co by s dítkem učinil, až odhodlá se pokleknouti před ženou a vyznati se jí... Tu však zví, že to dítě patří cizí ženě, jež odložila si je a teď je hledá. Tu komické vysvětlení po velikých trampotách působí velmi pěkně, úmyslnosť zřejma tu není. (»Bezzakonije.«) I jinak vynikají v prvých dvou sbírkách črty: »Zloumyšlennik,« »Toska« (drožkář, jejž svírá bol, rád by se o něj s někým sdělil, neví však s kým), »Pěvčije,« »Zinočka« atd. Slávu však získala Č. sbírka »V sumerkach,« která až dosud je nejzdařilejším obrazem mnohostranné tvořivosti jeho. Přísná ruská akademie nauk jaksi úředně stvrdila, že vysoce cení drobotiny Č., ana mu přiřkla za tuto sbírku poloviční cenu Puškinskou, odůvodnivši rozsudek svůj tím, že v pov. Č. »je patrný talent ku kreslení obrázků z přírody a bytových scen, časem i k uměleckému líčení charakterů jednajících osob,« a litujíc jen, že píše příliš drobné věci; referent pak uznává »mnoho pozorovacího talentu; osoby, líčené v pov., vyznačují se životní pravdou.« Jsou tu některé zrovna perličky. Podávàli ještě anekdoty, provede je elegantněji: tak v črtě »Nedobroje dělo« nehledí se tak na

příběh, dovedné oklamání hřbitovního hlídače, jako spíše na humor v řeči šejdířově a na líceň chmurné noci březnové; v pov. »Pustoj slučaj« je pěkná povahokresba zchudlého ale hrdého knížete a beznadějně do něho zamilované bohaté staré panny. Zajímavý je kontrast obou hlavních povah v pov. »Vragi« (nepřátelé): lékařovi zemřel jediný syn; bolem sklíčen přinucen venkovským statkářem, aby jel k ženě jeho, jež prý omdlela. Dojedou na místo, tu však statkář zví, že byl oklamán ženou, jež za nepřítomnosti jeho prchla s milencem. Dojemna je črta »V sudě« (u soudu): mužík obžalován z vraždy ženy své, soudci soudí lhostejně, ospale, nevyslechnou ani všech svědků. Důkazů pádných není. Sekyra, která má svědčiti proti mužíkovi, nepatřila mu, ztratilť mu sekyru syn — tu obžalovaný obrací se k vojákovi, jenž ho ze žaláře dovedl do síně soudní, bera ho za svědka: je to jeho syn! Hluboký dojem učinilo to na přítomné. Vedle elementu anekdotického jsou v této sbírce i následujících genreové obrázky (»Věročka« a j.), jež druhdy jsou až příliš těsny, čímž děj není dosti rozvinut, povahy neurčity: vinna tím neúměrnosť mezi obsahem i formou. Jestli však thema prostší, jež nepotřebuje širšího rozvoje, nakreslí Č. v úzkém rámci roztomilý obrázek, kde dekorace zvětšuje effekt děje; postavy, nejsouli příliš složity, zachyceny ostře a jasně. Zvláště okamžité nálady duševní, pochopitelné bez prohloubení povah, daří se mu výborně. Postavy ty postaví Č. do přiměřeného okolí, jež, jsa mistrem ve volbě epithet a v líčení přírody, několika tahy tak nakreslí, že všecko tu žije a hýbe se. Vezměme na př. »Mečty« (přeludy): dva sotští vedou tuláka, nechtějícího udati jména svého, krajinou podzimní; smutná postava slabounkého tuláka a blouznění jeho o pohodlném, volném životě v Sibiři dobře vyjímá se v zamlžené, chmurné krajině: přeludy na chvíli zachvátí i sotské, až jeden z nich drsně upomene tuláka na politování hodný stav, že spíše zemře, než tam dojde. Podobně má se to s pov. »Svirěl,« píšťala, na niž vyvozuje starý pastýř pochmurného jitra koncem léta srdcervoucí píseň. Jeho smutné úvahy, že všecko kloní se k zahynutí, hodí se k deštivému počasí. Totéž platí o pov. »Poceluj« (hubička), v niž Č. zachytil náladu duševní nesmělého důstojníka, jemuž najednou dostalo se hubičky od krásné dámy, kteréž však nenalezne; domysliv se, že stalo se to omylem, uzavře se ještě více v sebe. Psychologie prostých lidí má dosti místa v povídečkách Č., tak že se mu zdařila na př. postava klášterního převozníka Jeronima (»Svjatoju nočju«), jenž nemá, komu by svěřil se, až ve velikonoční svatou noc, kdy ohně odrážejí se ve vodě rozlité, dolétají zvuky bohoslužeb, všecko voní, najde dojemná upřímnosť jeho ochotného posluchače. Rovněž daří se mu charakteristika dětí. Dobrodušným humorem vylíčena nevinná radosť dětí, že kočka má koťata (»Sobytije«), pestrosť povah dětských, jak jeví se ve hře, ukazuje pov. »Dětvora,« trýznění dětí nesvědomitými pány předvádí »Vaňka« i »Spať chočetsja.« V črtě »Doma« vedle malého Serëži zamlouvá se postava otce jeho, vdovce, jenž

neumí dokázati synovi, že kouření dětem škodí, až mimo nadání podaří se mu to prostinkou pohádkou. V několika pov. (»Košmar,« »Pismo«) poukazuje spis. na nuzný stav ruského duchovenstva, nevzdělanosť jeho a rodící se odtud neřesti, pijáctví a j.

Povídky Čechova popisy přírody vyrovnají se krajinomalbě v Turgeněvových »Zápiskách myslivcových.« Zvláště stepní příroda nalezla v něm malíře svého. Jeho nejdelší práce »Step« je vlastně řadou obrázkův a popisů denního vedra na stepi, noci, bouře, zábav vozků, řada pestrých osob a rozmluv, střídajících se každou minutu. Jako tu líčí jízdu obchodníka vlnou po stepi do gubernského města, kamž na studie jede hošík Jegoruška, tak »Cholodnaja krev« kreslí lhostejného obchodníka dobytkem se synem na zdlouhavé cestě po železné dráze a nehody, vzniklé zameškáním vhodného času. Novella »Skučnaja istorija« obestřena tmavou chmurou, jako chmurny jsou myšlenky universitního professora, jenž nemá idei, pro něž by žil, ač dlouho spokojen byl ve své rodině, jíž však zanedbává, lákán herečkou. Povznášející myšlenky tu není; právě tak je tomu v pov., kde Č. thematem zvolil si nevěrnosť manželskou: odporny jsou tudíž některé postavy: »Věďma« (čarodějnice, vdaná žena, věšící se na každého, kdo k nim přijde), »Voloďa« (kde vdaná žena leze za sedmnáctiletým studentem), »Tina« (bahno), »Pripadok,« kde spis. vodí nás po domech padlých ženštin atd. Líčeními mravní hniloby, kluzkosti a černým pessimismem kazí často Č. poutavé povídky své.

Čechovu nejblíže stojí *P. P. Gnědič*, který rovněž mimo povídky pokusil se o dramata, jež vydal s názvem »Šesť komedij.« První sbírky povídek (»Pověsti i razskazy,« 1885, jsou to veselé a vtipné črty, jež prý svěžestí a živostí liší se od mračných povídek jiných autorů, nejlepší je nov. »V južnoj gluši«) nečetli jsme; máme však před sebou »Semnadcať razskazov« (1888) a »Novyje razskazy« jež vyšly letos ve dvou sv. G. oblíbil si též drobnou povídku, jen že látku k pracím bere proti Čechovu z vyšších tříd, z kruhův intelligence, z klášterů, ze zákulisí větších divadel atd. Proto štítí se hrubých výrazů, jichž užívá Č., líče život na stepi, život nižších tříd; mluva jeho vyniká elegancí, sloh jest uhlazený, humor, jenž ostatně řidší než u Č., jest jemný. Tendencí nás nenudí, popisů, zvláště v poslední sbírce, velmi střízlivě užívá. Světlo i stín rozděluje přiměřeněji než Č., jehož však nedostihuje silou výrazu a plností obsahu povídek svých. Některé anekdotické črty mají za podklad děj pravdě nepodobný. Tak nepochopitelna a nejasna je postava »Praděduškу Irinarcha Matvějiče,« jenž miloval sprostou dívku a medem omazán v rouchu praotce Adama předstoupil prý před společnosť mužův i žen! Jindy práce jeho jsou jako poobědní povídačky, kterým sice neschází pravděpodobnosť, vyšší ceny však nemají. Z povídek t. zv. svátečních, o nichž bude níže ještě řeč, vyniká »Rimskij prokurator,« v němž vidíme Pilata, an soudí Krista, a pak poetická allegorie »Jělka«: malá jedle

rozjímá o budoucnosti, tu přijde mužik, vysekne ji a prodá za stromek vánoční; usychajíc v posledním okamžiku těší se, že z ní bude »dubová skříně...« Smyslnosť lásky, nevěrnosť manželská, uvedena ve spojení se sochou bohyně Afrodity, v romantickém pološeru jeví se v pov. »Antik«; tato jakož i »V trjasině bolotnoj« a j. nezadají co do dvojsmyslnosti a kluzkosti obsahu v ničem francouzským vzorům. Lépe daří se G. charakterní obrázky a rázové kresby, v nichž ukazuje nám prosté lidi. Tak v črtě »Rabota Christiana Bogdanoviča« vzpomíná autor chudého knihaře, jemuž pomohl k práci, odporučiv ho spolužákům; stařec pracuje nad síly své a klesá ve hrob. Roztomila je kresba »Švejcar« (vrátný), který, zvěděv, že nevykřeje, vstává z lože na hod boží velikonoční, kdy přijíždí mnoho hostí, aby ještě něco přispořil ze zpropitného pro četnou rodinu. Chorý studentík, jejž rodiče vzali na ves, aby pookřál, nesmí užiti krás venkova, nucen jsa rodiči, by neztrácel času a učil se hudbě, angličině... (»Nevozvratnoje vremja«). Pěkná je satirická črta ze života divadelního »Jubiljar,« odkudž čerpány též více méně humoristické »Těň otca Gamleta« i »Statuja komandora,« pak satirický obrázek »Kuročkin« (velkoměstští herci jezdí na pohostinské hry na venkov, aby se tu blýskali, zvláště ješitné ženy), konečně obyčejná historie manželské nevěrnosti »On i ona«: ženatý dramatický spisovatel miluje herečku ne pro hru její nýbrž jen pro ženské vnady. Vážnější prací je psychologická studie »Čerep« (lebka), kde spis. jemně nakreslil šíleného vidináře, jenž snaží se vlastní život vlíti v lebku. Zajímava je též postava šílence Luchovicyna v delší pov. »Sny,« jejížto dějištěm ženský klášter, kam mladý Veresajev uschoval milenku, již unesl z domu rodičů, by dal se s ní oddati, vrátě se. Již tato pov. a zvláště nejdelší práce G. »Svobodnyja chudožestva« (svobodná umění) vynikají pestrostí postav, umělou kombinací děje a tato zvláště líčením vyšších tříd; společnosť pro podporu dítek k práci neschopných umělců zařídí maškarní ples k dobročinnému účelu; přípravy k němu, široké rozpravy o malířství, o fotografování přírody a ultranaturalismu v literatuře, o divadle a j. jsou předmětem pov. této. Stinným stránkám společnosti věnováno hojně místa. Dojemna je scena, kde dobročinná kněžna Sofja Fedorovna navštíví zoufající vdovu a nabízí jí i dětem pomoc. Sloh je zvláště nádherný, celek však není dosti zaokrouhlen. Roztomile vypravovány: »Tajina Julija Fedoroviča,« »Vorona« (vrána), »Legenda našich dnej,« »Vesnoju« (divadelní referent, vida milovanou ženu umírati, poznává, co v ní ztrácí), a delší »Burja«: mladý muž, jenž myslí, že je lhostejný k ženám, zahoří při prvním setkání láskou k příbuzné, vyznává jí lásku, zastižen s ní bouří pod širým nebem zlíbá ji, ona však již nevěstou. Ujížděje do ciziny setká se s cestující cizinkou »a jasné slunce Paříže spolu s ohnivým zrakem družky« zničilo poslední stopy bouře v srdci jeho... Na 90 str. tak prostinká historie, ale jak roztomilé vypravování! (O. p.)

Posudky.

Nástin psychologie se zvláštním zřetelem ke theorii vychovatelství. Sestavil *James Sully,* M. A. Se svolením spisovatelovým dle druhého vydání anglického originalu přeložil *Jan Škola,* c. k. professor. V Praze. Nakl. J. Otto. Seš. 5.—8. po 3 arších, 45 kr.

V části této pojednáno o předmětech, pro vychovatelský účel díla zvláště důležitých: o paměti, obrazotvornosti, pojímání, (mluvě), soudu; dále vylíčena »druhá veliká fase vývoje duševního«, totiž city, a o »třetí stránce neb fasi ducha,« totiž o »chtění« počíná se mluviti.

Cvik paměti je důležitou — ale přece jenom — částí výchovu; spisovatel varuje od bývalé »zavržené theorie (?), že hlavním úkolem učení jest vpravovati do paměti slova.« S pamětí souvisí »obrazivosť tvořivá (obrazotvornosť)«, jejíž širší pojem (obrazivosti) napřed pouze úvodem se určuje, ačkoli spisovateli za vědecký pojem neodbývá. Rozbor pochodův obrazotvorných, v životě i umění, jest velmi zevrubný a poučný, ale také velmi střízlivý. Nového k vysvětlení tajemné »fantasie« přidáno tu málo nebo nic, ale zjištěné výsledky přesně probrány. Spisovatel vůbec není nakloněn vědeckému vševědoucnictví nýbrž upřímně zastavuje se před končinami neznámými, když jistým světlem do nich zasvítiti nemůže. (Abych zmínil se také o literatuře, doporučuji str. 217. a 218. k bedlivé pozornosti našich spisovatelův a časopisů pro dítky: »valná časť literatury zvané dětskou« chybuje prý; co pak by řekl asi o naší?) — »Pojímáním« zove překl. činnosť pojmotvornou, již dále spis. rozbírá velmi názorně; dotýkaje se i záhad metafysických, přece ostává ve svém oboru psychologie zkusné, odkudž na ně pohlíží. O původu mluvy jsou mu obě theorie jednostranny, i pouze vědomá i pouze instinktivní; on chce obojí míti sloučenu. Při soudu rozumovém důraz položen na subjektivní stav duševní, víru, kteráž obsažena jest v postřehování vztahu mezi dvěma věcmi, a v soudu o tom pronášeném. Víra ta (ovšem psychologická) jest rozumová i citová, ale sama o sobě »zdá se býti úplně jednoduchým duševním stavem majícím svou vlastní samostatnou povahu«; víra v dobro = naděje, víra ve zlo = bázeň, víra o předmětech pouze theoretických a pro nás praktických atd., »víra intuitivní« (dle spis.) o zásadách myšlení a bytu atd. Do noetických záhad se nepouštěje konstatuje pouze, které okolnosti v soudu a rozumování spolupůsobí; pro přirozenou poznávací mohutnosť — tomu slovu se vyhýbaje — užívá instinktu, vnuknutí a pod. — Cit je spis. »stav vědomí.« O letorách citových jen několika slovy tu promluveno. V pojednání o citech a příčinách jejich aesthetik najde mnoho zajímavého. Rozeznávány city smyslové a pohnutí (emoce), ze kterýchž posledních obšírně pojednáno o sympathii a třech »neosobních sentimentech«: citu rozumovém, aesthetickém a mravním. Aesthetický požitek

vyznačuje prý se tím, že jest vytříbený a ryzí, nemaje nepříjemných průvodů; že nemá účelu užitkového mimo sebe (»má se k vážné práci životní jako hra k dílu, jest čímsi úplně nepotřebným a sobě samému jediným účelem; jest naprostým přídavkem ke summě radosti životných«); že jest obecný, docházeje nás jen dvěma smysly, tudíž i z dálky. Mravní cit odlišen od náboženského; o náboženském promluveno jenom několika slovy mimochodem.

Výměry jsou obyčejně pojaty jen tak »zhruba« popisně, ale někdy přesný výměr logický by byl milejší. Hojné podrobnosti z pozorování dodávají spisu velké ceny praktické i vědecké a zároveň též nemalé zajímavosti. Překlad jest pečlivý, tu a tam nečeský neb aspoň neplynný. Úprava jest poněkud nepřehledna. *P. J. V.*

Slavjane, jich vzaimnyja otnošenija i svjazy. (Slované, jich vzájemné styky a svazky.) Napsal *Josef Perwolf.* Díl III. Slovanská myšlenka v politických i kulturních stycích Slovanů do konec XVIII. stol. Část I. Západní Slované. Ve Varšavě. 1890. Str. LXIII, 262. Cena 1 rubl 50 kop.

Přede dvěma roky promluvil jsem v těchto listech o I. a II. díle svrchu jmenovaného spisu, z nichž onen obsahoval přehled slovanské historie Slovanů do XVIII. stol., tento sledoval myšlenku slovanskou v literatuře po tutéž dobu: dnes hodlám upozorniti na pokračování rozsáhlého díla, jež posvěceno vzájemným poměrům Slovanů západních, Baltických, Čechův i Poláků (čímž pro nás zvláště důležito), líčí styky na poli politickém i kulturním, pokud z nich zřejmo slovanské vědomí národův a pokud v nich pozorovati vliv jednoho národa na druhý v různých stránkách národního života, na př. vliv jednoho jazyka na druhý, působení jedné literatury na druhou a vůbec šíření kultury jednoho národa ke druhému.

Již sama předmluva je zajímava. Spisovatel totižto bráně se proti výtce svého kritika z »Věstníku Jevropy« (r. 1888.), jakoby všechno neštěstí Slovanstvo zastihlé svaloval jen na německé úskoky a pletichy — vyslovuje zevrubněji náhled svůj o příčinách úpadku tak mnohých větví slovanských. Ovšem ho nenadchly »hrdinské činy Lvův a Medvědův, ale původ zkázy Slovanstva nevidí jen v Němcích nýbrž i ve Slovanech samých, jichž dějiny bohužel přečasto ukazují, jak brzy ten brzy onen kmen počal sám »travailler pour le roi de Prusse.« Slovanští kmenové jakoby se byli řídili slovy maloruského filosofa, jenž při požáru ve vsi zvolal: »Moja chata s kraju, ničego ňe znaju.« Tak mluvila zejména Polska, až i ji stihl osud neblahý. Život národů není poesií ale vážnou skutečností, bojem o bytí a nebytí. Malí a slabí národové přirozeně musí se připojiti k silnějším — vše jedno, zdali k souplemenným či cizím — a v nich pomalu se rozplynouti. Tohoto nelítostného chemického processu, dějícího se v životě národů, nikdo a nic ve světě nezadrží. U každého národa a tím spíše u velkého a silného jest, možnoli se tak vyjádřiti, expansivná síla, která jej žene daleko za hranice vlastního území. Taková snaha patrna i v charakteru německého národa, a kdo že

vinen, když východní sousedé Němců, rozdrobení polabskobaltičtí Slované, nedovedli splynouti v jedno silné politické těleso, a zbaveni byvše samostatnosti, ustoupili německému nátlaku a roztáli jako vosk! Proti síle duchovné a materialné třeba postaviti zase takovou sílu a ne smutné různice a nekonečné nepořádky.

Vlastní pojednání počíná líčením vzájemných poměrů mezi Baltickými Slovany s jedné, Čechy a Poláky se strany druhé. Promluveno o době Mojmírovcův, obšírněji dotknuto styku Čechův a Srbů Lužických, kdysi poddaných českých. Se stránky kulturní promluveno hlavně o křesťanství v Baltickém Slovanstvě. Křesťanská terminologie tamní dosvědčuje, že již za dob Methodějových vniklo tam učení Kristovo a bohoslužba dle způsobu slovanského. Srbové znali literaturu českou, od XVI. stol. však jistě užívali, překládajíce na svůj jazyk bibli a jiné spisy, jako pomůcek knih českých (vedle polských), ba někteří spisovatelé i pravopis srbský (německo-slovanský) českým — ovšem marně — chtěli zaměniti. Znamenitě přispíval ku bližším stykům a vzájemnému poznání srbský seminář v Praze. Poláci stýkali se spíše s druhými (severovýchodnějšími) větvemi Balt. Slovanstva. Zajímavo jest, že když již jařmo německé na konci XVIII. věku i na Poláky vloženo, vydal se učený Polák hr. Potocki hledat zbytků západních kmenů slovanských a památek po nich. Nešťastného pádu Slovanstva Baltického zejména Čechové dobře si byli vědomi.

Obsáhlejší jest kapitola druhá: Češi a Poláci. Mezi oběma těmito kmeny původ svůj od bratří Čecha a Lecha odvádějícími trvaly ode dávna svazky přátelské, které byť někdy porušeny, přece nikdy docela neporušeny až do pádu Českého království na počátku XVII. stol. Na škodu všeho Slovanstva nezdařilo se spojiti oba národy pod jedním žezlem, aby tak snáze vzdorovali stejnému nepříteli — Němcům, již vždy tohoto spojení se báli a kdykoli zdálo se, že uskutečniti by se mohlo, všemi silami snažili se tomu zabrániti. Snahy Mojmírovců, Boleslavů, Břetislava, Václava II. i po vymření Lucemburků zůstaly bezvýsledny. V dobách husitských a po nich ve stycích Poláků s Čechy bývá rozhodčím jednak kacířství české, jednak vědomí národní jednoty a podle toho, jak to neb ono vítězí, utváří se poměry, ač jest uznati, že v celém národě polském odpor ke kacířům nepřehlušil nikdy zúplna hlas jedné krve, tak že i tehdy, když vláda polská byla ve vleku nepřátelské Čechům politiky, široké vrstvy lidové s Čechy sympathisovaly. Husitství pokládá spisovatel ne za hnutí pouze náboženské, ale již v samém počátku za politické a národní; z obšírného líčení vystupuje tu postava Zikmunda Korybutoviče, jednoho z nejohnivějších představitelův i bojovníků slovanské myšlenky vtělené v husitství. Toutéž myšlenkou slovanskou prodchnuti byli i ti Čechové, když po smrti Zikmundově při volbě krále zraky k Polsce obraceli a k tomu svoliti nechtěli, »aby se v německú moc měli poddati (totiž voliti za krále Němce), ježto by to mohło jíti k velikému zlému nynějšímu i budúcímu, netoliko

tomuto jazyku českému, ale i všemu slovanskému. Jakož jest vždycky shledáváno, i ve všech kronikách starých množ býti nalezeno, že sú Němci úhlavní nepřietelé jazyka českého, polského i všeho slovanského vždycky byli a býti nepřestávají« (»Staří letopisové čeští,« str. 106.). Důkladně líčeny poměry mezi oběma národy za slavného Jiříka, jehož čistá povaha, rozvaha státnická i nezištná láska k národu, když sám, maje syny statečné, přece, aby vlasť mocnější byla, k povolání krále z mocného rodu Jagailů radil, i z tohoto stanoviska posuzovaná, stejně jasně září, jako když jej z užšího jen hlediska, českého, posuzujeme. Dynastie Jagailů již druhým členem svým vymřela; polská jich větev nepřičiníc se, aby v Čechách místo po vymřelých příbuzných zaujala, učinila chybu právě tak osudnou pro rozvoj Slovanstva západního jako byla ta, že dopustila, by Albrecht Braniborský zmocnil se Prus. Čechy i Uhry vtaženy v oblasť německé politiky, a když nová dynastie česká počala se o polský trůn ucházeti, dostalo se Čechům podivné úlohy, raziti totižto Němcům cestu na slovanský východ. Jednání však se nedařilo pro nechuť Poláků — z nichž jedna strana dokonce korunu polskou poslu císařskému, pánu z Rožmberka, nabízela — k Němcům. Na počátku XVII. stol. klesla v hrob samostatná říše česká. Polska nepodala jí ruky pomocné; obrátilať se již politika její v jinou stranu: opustíc totiž stráž, na západě hleděla rozšířiti území své — na úkor slovanské Rusi — na straně východní; a tak se stalo, že ačkoli smýšlení lidu polského i tehdy ještě bylo na straně Čechů, dovolila vláda polská císaři sbírati ve svých zemích pluky námezdné (Lisovčíků), které pak pomáhali porážeti Čechy na nešťastné Bílé hoře; tehdy též rozlétly se Polskou hanebné pamflety na národ český.

Noví představitelé království Českého, dávných práv zbaveného, stavové čeští, v čele s cizáckou, přistěhovalou šlechtou ovšem též již neviděli v sobě a Polácích potomky dvou bratří Čecha i Lecha. Jako osud Balt. Slovanův ukazován v Čechách i v Polště za příklad toho, co Slovany očekává od Němců, tak později v Polsku osud Čech (a Uher) stal se výstrahou: »Tys viděla Uhry, víš, co s Čechy se stalo, chraň se, Polsko!« (Załuski.) Ale neblahá Polska se neuchránila. Ač tak nenáviděla Němců, že Janu Soběskému i zachránění Vídně před Turky za chybu počítáno, i ona klesla za oběť těm, jimž, Bohu budiž žalováno, druhdy obětovala své rodáky, své bratry vlastní.

Neméně blízké než svazky politické byly i styky na poli kulturním mezi oběma bratrskými národy. Křesťanství, od Čechů k Polákům se šířivší, oba národy úzce pojilo. Sv. Václav i Vojtěch ctěni jako patronové polští. Mládež obou kmenů seznamovala se na universitě pražské, kdež Poláci tvořili jeden ze čtyř národův. I husitství tlačilo se do Polska, ovšem nezachvátilo celý národ jako v Čechách. Jednota bratrská našla v Polsce pohostinský útulek i následovníky.

Pokud o jazyk běží, provádí spisovatel srovnání a dokazuje mocný vliv, zejména pokud o slovník běží, češtiny, jež dříve stala se jazykem spisovným, na polštinu. Prostředníky při tom byly opět

knihy církevní, ač i jinak jazyk český valně znám byl v Polsku, ba v některých krajích polských (v knížectvích slezských) byl i jazykem úředním. Opravený dle českého pravopis (Stanislavem Zaborovským) se v Polsku jako v Srbsku neujal. Námezdní tlupy české vedle jazyka českého Poláky též s válečnictvím českým seznámily.

I tento díl jako z předešlých hlavně druhý je svědectvím úžasné píle a sečtělosti páně spisovatelovy a zasluhuje plného uznání a hojných čtenářů. *P. Papáček.*

Lužické obrázky. Od *Adolfa Černého.* V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. „Kabinetní knihovny" sv. 49. Str. 154. Cena 50 kr.

Některé obrázky Ad. Černého, známé z časopisů, čtou se velmi příjemně. Látka jejich jest neméně sympathická nežli sloh, jenž má do sebe cosi vlídného a lahodného. Mám tu na mysli takové, kteréž obeznamujíce s národními snahami ubohých Lužičanův, obírají se skutečnými událostmi veřejného života jejich. Vlasteneckou nadsázku, jíž tu spis. obyčejně neskrblí, mu rádi odpustíme. Méně zdařilé jsou části přibásněné, které mají postavy a události spoutati v zaokrouhlené celky umělecké; je v nich ovšem málo lužického, a čím kde více převládají, tím více ceny ubírají. »Dcera« u panstva rodné prostotě odrodilá, »Original,« prostý filosof a nepřítel ženitby, »Zvony,« jež dal nebohatý stařec uliti, aby zvuk jejich zaslechl atd., z těch příčin ustupují do pozadí před ostatními, jež obsahují něco rázovitého, ačkoliv ani tu celek umělecky vždy neuspokojuje (»Doktor,« figurka spisovateli nevím proč tolik zajímavá, »Hola,« praobyčejné líčení samoty lesní). Spisovatel často se tu nutí do důležitosti a zájmu. A to koření satyrských choutek na hezká děvčata lužická teprve povídkám nesvědčí (Rjelka a j.). Pěkné jsou náčrtky: »Herc,« národní klarinetista, »Błota,« kde při národní jakési slavnosti spis. dělá námluvčího; polskou sentimentalnosť Jelínkovu připomíná »Hřbitov,« dítě zdobící hrob, chovající dle mylného domnění jeho otcovy ostatky.

Úprava »Kab. knihovny« tímto sešitem se zlepšila, an volen poněkud větší tisk. *P.*

Gazdina roba. Drama o třech jednáních od *Gabriely Preissové.* (Č. d.)

Děj třetího jedn. koná se na panském dvoře v Rakousích. Chystá se tam právě slavnostní dožatá, na kterou chce se také baron, majetník panství, se svou chotí podívati. Eva má tu po celý čas jako gazdina mnoho práce a starostí, ale všechno ráda snáší těšíc se, že brzo budou s Mánkem svoji. Tu jeden napilý dělník nazve ji »robou od muže utečenou a s hospodářem nesezdanou.« Eva těžce nese tuto potupu, zvláště když slyší od kamarádky Zuzky, že již dávno dělníci mezi sebou ji nazývají »gazdinou robou.« Proto za nejbližší příležitosti domlouvá Mánkovi, aby urychlil jejich sňatek. Mánek slibuje, vždyť prý již objednal sem advokata z Prešpurku, ale nám zdá se, že všecka mysl jeho je zaujata letošním jeho nájmem. V tom dovídá se,

že matka přijíždí z domova ho navštívit; tam se totiž zatím rozneslo, v jakém poměru žije s Evou v Rakousích. Mánek žádá Evu, aby se někde před matkou ukryla. O tom však nechce Eva s počátku ani slyšeti: »Zrovna jí budu hledět do očí, aby sa jedovala. Dozná alespoň, že jí to všecko nebylo nic platno.« Ale na domluvu Mánkovu, že by to byla zbytečná mrzutosť, přece odchází vyzývajíc jej: »Mánku, duša moja, buď statečný a pravdě sa neuhýbaj.« Mešjanovka, sotva spatřuje syna, spouští žalostný nářek. Jakou hanbu matce, ženě, dětem a otci v hrobě připravuje! Mánek se všelijak vytáčí, ale pohnutí za těchto výčitek matčiných nemůže se ubrániti. Postavení jeho stává se však ještě trapnějším příchodem onoho advokata prešpurského, kterého si byl sem objednal. Mánek by rád matku za nějakou záminkou vzdálil; tato však vědouc, jak svatosvatě ženu doma ujišťoval, že má na dvoře Evu dělnicí jako každou jinou, a bojíc se, aby ji zase nějak »neocigánil,« chce všecko, co má s advokatem jednati, sama vyslechnouti. Vida nezbytí Mánek konečně vzdorovitě jí ohlašuje, k čemu si advokata zavolal. Nebude prý žíti s Maryšou, přestoupí na luteránskou víru a vezme si Evu za ženu. Matka naříká, pokud možná, ještě hůře, tak že musí se do toho konečně vložiti advokat. Matka prý je musí na chvíli opustit, slibuje jí však, že bude jednati dle jejího přání. Po jejím odchodu začíná advokat Mánkovi úmysl jeho vymlouvati. Jakou připraví dětem budoucnosť? Jaký osud je oba čeká? Pro rozvod není platné příčiny, a bude to léta trvati, než se domůže zákonitého povolení pro sňatek sedmihradský. Katolická církev ho však nikdy neuzná, budou si prstem na něj ukazovati. Náboženství pak nelze zaměniti jako nějaký kroj, jistě by si ho asi luteráni nevážili. Mánek je všecek nešťasten a na mysli skleslý! Advokat dodává mu odvahy; kdyby však mermomocí chtěl dáti se do toho těžkého procesu, vezme jej na sebe. Nyní dá mu za jeho obtížnou cestu a poradu pouze 100 rýnských. Když pak Mánek se leká vysoké sumy, dokládá advokat, co by asi potom říkal výlohám celého procesu. Domluvou advokatovou a výstrahou jeho před dlouhým, těžkým a drahým procesem Mánek je docela zviklán ve svém úmyslu. Eva slyšíc od něho, co mu advokat »upřímně a jako vlastní bratr« poradil a, že by bylo pro ty jeho děti a jmění lépe, kdyby si jen tak před Bohem náleželi a zde u Dunaje každý rok spolu žili po ten čas polní práce, je jako bleskem omráčena, ale probravši se za chvíli poněkud ze svého zdrcení, nepozbývá přece ještě vší naděje. Následuje neobyčejně rozčilující výjev, který teprve nešťastné Evě otevře oči, v jak hrozném žila bludu. Přichází totiž baron s chotí podívat se na dožatou. Za té příležitosti daruje baronka Evě, majíc ji s chotěm svým za ženu gazdovu, na památku zlatý křížek. Tu připraví Mešjanovka Evě před očima všech nejtěžší zahanbení: »Poníženě prosím, velmožné panstvo, to není žádná manželka mého syna. A ten křížek, co jste jí darovali, je jen na hřích — ona ani naší víry není — ona je luteránka.« V horečném rozčilení přiběhne Eva k Mánkovi: »Pro moju ztýranú, tobě

oddanú dušu, na dušu tvoju, na kerú si uvázal slib, že si mne vezmeš za ženu. pověz tady přede všemi, pověz, že si mne vezmeš — a už brzo vezmeš.« Mešjanovka: »Nelípni sa na něho, ty robo jedna, bez víry, bez Boha!... Mánku, synečku nešťastný, nezapíraj Maryšu — ani ty drobné děti!« Když pak Mánek v této nanejvýš trapné situaci prohlásí, že si jí vzíti nemůže, Eva plna zoufalství odběhne. Mezitím co po odchodu panstva Mánek rozhněvaný, že mu matka veřejně takovou hanbu připravila, pije na zlosť a dav si zahráti čardaš tančiti začíná, Eva nahlížejíc, že po této zradě Mánkově pokoje dojíti může již jen ve smrti, tklivě se loučí s kamarádkou snažně ji prosíc, aby pilně opatrovala oba hroby rodičův a hrobeček dceruščin. »Samkovi vyřiď, aby mně to všechno odpustil, že mu přeju všeho dobrého na zemi a po smrti království nebeské.« Mešjanovce pak posílá onen zlatý křížek se slovy, která Kristus vyřkl nad hříšnicí: »Kdo sám jsi bez viny, hoď na ni první kameň.« Na to vrhne se do Dunaje. Prudký čardaš Mánkův a sebevražda Evina — tyto dva příkré kontrasty mocně otřásají každým divákem. Obrat Evin před smrtí, kde proniknuta vědomím své viny dojemně prosí manžela svého za odpuštění a Mešjanovce připomíná ona slova Kristova, tragický dojem velmi zvyšuje. (O. p.) *P. K.*

Karel Pippich: **Slavomam.** Drama o pěti jednáních. „Repertoiru českých divadel“ sv. 19. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 89. Cena 40 kr.

Jedn. 1.: Novák vyšinul se z kováře vlastním důvtipem a přičinlivostí na bohatého továrníka a omnipotentního akcionáře: chybí mu ještě jen šlechtictví a širší činnosť politická. Přes domluvy dvou dítek z prvého manželství odhodlává se ke sňatku se schudlou a záletnou šlechtičnou; zapuzuje od sebe poctivého syna Václava, jenž mu odhaluje padoušské povahy okolí jeho. Tímto jednak, jednak bezohledným jednáním Novákovým s neodvislými spoluakcionáři, výtečně otevřen rozhled na hlavní povahy dramatu.

Jedn. 2.: Svadba se koná, Novák zpit slávou i šampaňským. Zatím potajmu přibude Václav, jenž dobyl sobě samostatného postavení v Praze, a zvěstuje sestře hrozící finanční úpadek podniků Novákových; nová paní Nováková sejde se s Radimským, domnělým nápadníkem dcery Novákovy, pozorována jen věrným sluhou Novákovým. Protivy takto velmi účinně sestaveny: základ slávy a slavomamu hlavní osoby nemilosrdně zničen, aniž ona čeho tuší.

Jednáním 3. prozrazuje se Novákovi celá situace: úpadek i věrolomnosť přátel, již o sebe se napřed postarali, nechtějíce nyní o pomoci slyšeti. Zvláště tíží jej nastávající vina zpronevěření, an byl vydal jednomu z přátel cizí peníze akciové.

Ku konci, když chystá pekelný stroj na zničení továrny bohatě pojištěné, vyruší jej sluha zprávou o schůzce ženy jeho; Novák chvatně odchází, maje dvojí pomstu svoji takto za jistou. Předchozí rozmluva s Václavem nic neprospěla. Jí rychlý postup jednání tohoto se poněkud zadržuje, ale jinak zase bychom ho postrádali

vědouce, že syn otci svému upřímně oddaný jest přítomen. Takto působí průběh děje přirozeněji, ačkoli ničím novým setkání to k němu nepřispívá. Se dvojím napjetím pohlížíme do budoucího dějství.

Jedn. 4. Ke schůzce macešině s Radimským dostaví se dříve Václav, poučen sluhou, později teprve Novák, když o Radimském vyzrazeno, že přece ucházel se o ruku dceřinu, chtěje uloupiti inkassa Novákova za věno. Novák již ho nezastihne; chtěje potrestati ženu, zraní syna. Novák jako šílený utíká.

Jedn. 5. Václav vyléčen se sestrou odhodlávají se k nové samostatné činnosti nad ložem otcovým, jenž od utopení sice zachráněn ale ostává šíleným. Továrna neshořela, neboť stroj byl selhal.

Látka dramatu, jak viděti, jest časová, jak jen si kdo může přáti; podmínky děje v povahách taktéž podle časových poměrů sestrojeny, avšak nejen to nýbrž i také zcela přirozeně. Hrdina povídky slavomamem doslovně řečeno zaslepen, tak že nedivíme se ani makavým hyperbolám neprozíravosti jeho někdy až neuvěřitelným: jako pravý parvenu neví kde přestati. V řeči jeho slyšíme plagiaty novinářských fanfar, jež velikáni naši lidu předříkávají; toliko snad sahají ony přece nad myšlenkovou úroveň jeho. Idealní postavy dítek jeho jsou velmi jímavé, zvláště Václavova. Dcera zasahuje do děje více passivně nápadnictvím Radimského. Taškářství Charvátovo, kterým se cizímu agentovi hned na počátku — dosti pravdě nepodobně — prozrazuje, zdá se býti až příliš patrně vysloveno. — Hýbací živlové dramatu: šlechtictví, poslanectví, akcie, pekelný stroj Thomasův, nevěrnosť manželská, zpronevěra atd. jsou opravdu ze života zachyceny. Nemajíce však ve svém jenom časovém a chvilkovém významu tolik vlivu na děj, aby drama bylo jenom časovým obrázkem, neubírají mu docela trvalé ceny, jakou se vyznamenává. *P.*

Knihovna lidu a mládeže.

Ottova Laciná knihovna národní. Serie XIII. V Praze. 1890. Cena seš. 10 kr. Seš. 6.—12. „Zašlými věky." Obrázky historické od *Josefa Brauna.* Str. 273.

Braunova sbírečka obsahuje pět obrázků z různých dob země české. První dvě vyšly dříve ve spisech příležitostných, učiněna tedy o nich již v časopise našem zmínka. Ráz příležitostně psané povídky jeví především obrázek »O ‚sokolech' Smila Janovice,« kdež autor nabádá zvláště ku lásce k vlasti a ke statečnosti v boji za vlasť. Děj, vzatý z doby Braniborců, vypravován poutavě, což nelze říci o zdlouhavém líčení »U lože mistra z Prachatic,« českého utraquisty, jenž dokončiv věž Svatoštěpánskou, vzdal se další práce pro neshody náboženské. Tu ovšem autor nemohl nezmíniti se, že mučenníkem »svaté pravdy« byl Jan Hus, a kdo chtěl poznati »svaté pravdy,« musil z Vídně zajíti do Čech. Výstřelky takové škodí knize jako každá lež. Nejdelší prací je humoristická povídka »Masnice,« které škodí jen to, že Braun trochu karrikuje. Látku

vzal si opět spisovatel ze svých zamilovaných Hor Kutných. Masnicí nazvána kláda, jíž dal zhotoviti bohatý a dobrácký měšťan Masník, aby jí trestány byly přestupky rozpustilých »školních pacholat.« První v kládě octl se syn samého rychtáře Jeronym. Od té doby školní pacholata více si všímala literního umění a méně se toulala. Vpletena milostná historie Jeronyma s pannou Apolenkou, příbuznou Masníkovou. Děj je velice živý, postup rychlý, jen že zabíhá druhdy za hranice pravděpodobnosti. »Z vyššího rozkazu« líčí rozmar panský na počátku sedmnáctého století. Příběh, Braunem tu vypsaný, jest až hrůzoděsný: vysokým rozkazem naporučeno starému hrobníkovi, by sbíral mech, »který na lebkách lidských roste,« což tento ovšem odepře, začež vsazen do vězení. Jediná dcera jeho Katuše všecko učiní, by otce vysvobodila, mech s kostí sbírá, zanese pánům, a tu i největšího svého skvostu zbavena, zšílí. Podlosť písaře i vyšších úřadů jest neslýchaná. I v posledním obrázku »O švédském pádu« užívá B. barev příliš sytých, zvláště maluje plukovníka Hornsohna, muže až příliš šlechetného, proti surovým Švédům, jichž byl velitelem. Milostné pásmo, láska městského písaře k chudé Lidce, jež zříká se milence, poněvadž pyšný otec jeho urazil ji s matkou, je tu asi nejdovedněji vpleteno. Ovšem že náhlý šťastný konec trochu zarazí, to však všecko s sebou nese idealisování povahy plukovníkovy.

Ceny vážnější povídky ty nemají, čtou však se dosti pěkně; jenom dlouhé monology a dialogy, rozvláčné úvahy, jež v posledních pracích B. působí ještě nemileji, jsou příliš strojeny a odtud plany. Snadno mohl se též spisovatel vyhnouti oněm několika výstřelkům, jež rozumného čtenáře jen popudí. Řeč zbarvil B. někdy až příliš archaismy, že zastaví se nad tím zběhlý čtenář, neřkuli prostý lid.

A. V.

Zlaté mládí. Obrázkový časopis pro naši mládež. Pořádají *Antonín Mojžíš* a *M. Marhan.* R. 5. V Praze. 1890. Nakl. A. Wiesner. Str. 236. Cena 60 kr.

Příspěvky v pátém ročníku »Zlatého mládí« obsažené (až na jeden vesměs původní) jsou úplně nezávadné. Obsahují nejen četbu zábavnou ale i poučnou. Vypravováno jest slohem mládeži přiměřeným. Správnosti jazykové dbáno pečlivě. Obrázky jsou slušné. Nemile však neseme, že obrázky ty z jiných spisů pro mládež jsou čtenáři známy, a nyní se k nim připojuje jiná povídka nebo báseň.

J. Novodvorský.

Bartoš, Národní písně mor. (Dušek: Č. Č. M. 1.). — **Braun**, Zašlými věky (Vyk.: Osv. 9.). — **Byron-Vrchlický-Sládek**, Hebrejské melodie (Čas 36.: Sv. 40.). — **Černý**, Lužické obrázky (Vyk.: Osv. 9.). — **Em. ryt. z Čenkova**, Eros a Psyche (Astur: Lit. l. 17. sl.; -a-: Sv. 35.). — **Gomulicki-Mrštík**, Poslední soud (Marek: Lit. l. 17. sl.). — **Grassi-Vetti**, Bohatství duše (Klen: Lit. l. 16.). — **Herben**, Slovácké děti (Tichý: Lit. l. 17. sl.; Vykoukal: Sv. 38.). — **Herrmann**, U snědeného krámu (Vyk.: Osv. 9.). — **Hrdina**, Tři povídky (P. M.: Lit. l. 17. sl.). — **Klaudi**, Stručný návod ku zkoušení potravin a poživatin (-ý.: Lit. l. 16.). — **Kunětická**, Čtyři povídky (Tichý: Lit. l. 16.). — **Kvapil**, Básníkův denník (Astur: Lit. l. 17. sl.; -a-: Sv. 35.). — **Loti**, Rybář islandský (=: Zl. Pr. 38.). — **Malínský**, Slanské obrázky (Vyk.: Osv. 9.). — **Mill**, Poddanství žen (Schauer: Lit. l. 17. sl.). — **Mrštík**, Paní Urbanová

(Bartoň: Lit. l. 17. sl.). — **Müller**, Národní advokát (F. K.: Lit. l. 16.). — **Pakosta**, Růže a ostny (R.: Obz. 14.; Xaver: Past. duch. 7.). — **Podlipská**, Právo lásky (Vyk.: Osv. 9.). — **Prasek**, Vlastivěda slezská (Č. Č. M. 1.). — **Prášek**, Atheny (J. B.: Lit. l. 17. sl.). — **Pravda**, Kytice (Rozvaha: Lit. l. 17. sl.). — **Preissová**, Gazdina roba (Vítězný: Lit. l. 16.). — **Procházka J.**, Zákl. nauka náboženství katolického (Nedvídek: Past. duch. 11.). — **Sienkiewicz-Moudrý**, Črty uhlem (Marek: Lit. l. 17. sl.). — **Soukal**, Kytice vánoční (Rozvaha: Lit. l. 17. sl.). — **Srbený**, Nástin hospodářské politiky (Schauer: Lit. l. 17. sl.). — **Tykač**, Dobrý starosta štěstí obce (Rozvaha: Lit. l. 17. sl.).

Kalendáře na obyčejný rok 1891.

Moravan. Pořádá *P. Karel Šťastný* O. S. B. R. 40. V Brně. Nákl. tiskárny benediktinů. Str. 160. Cena váz. 45 kr.

Zábavnou částí řadí se kalendář tento k nejlepším (příspěvky od A. Dostála, K. Křena, J. Heuslera). Poučnou však rozhodně vyniká nade všechny; zvláště čestné zminky tu zasluhují »Besední hovory« (J. F—k), jež popularně poučují o věcech politických i hospodářských. Památce sv. Bernarda (tisícleté [?] prý »roku budoucího,« kterého pak? asi 1891.) věnován životopisný nástin, ku kterému z »Heiligenkreuz« okresleny obrazy; škoda, že otisky jejich dopadly tak nehezky. Hospodářských, statistických rad i žertovných vtipův jest velmi bohatě podáno. — Doporučujeme co nejlépe.

Meč. Obranný kalendář katolický. Red. *Edvard Brynych.* R. 1. V Praze. Nakl. Václav Kotrba. Str. 92. Cena 50 kr.

Protináboženské štvaní po našem venkově učinilo kalendář tento potřebným; známé péro Brynychovo ruči již napřed za vhodný obsah, jaký též opravdu v kalendáři nalezáme. »U Doušů« dědeček s kněžími vyvrací hlavní námitky proti víře vůbec a katolickým zařízením zvláště; »Jak si vedli kalvinci ve chrámě sv. Víta v Praze« líčí dle Beckovského kalvinskou ohavnosť na místě svatém; »Věrní synové katolické církve« namířeno jest proti novému lžihusitství. Prvá a třetí stať jsou psány po spůsobu povídky a dialogů. Množství námitek náboženských nad to činí je rozsáhlými, tak že až unavují. Snad by bylo lépe je rozděliti na více drobných příběhův, jako jsou poslední humoristické. Sloh bude třeba učiniti ještě snadnějším a cenu nižší. — Odporučujeme snažně na rozšíření mezi čtenáři novin.

Vlastenecký poutník. Red. *Vojtěch Pakosta.* R. 23. Str. 84. Cena 50 kr.

Svatováclavský kalendář. Red. *Vojtěch Pakosta.* R. 12. V Praze. Nákl. Cyrillomethodějské tiskárny. Str. 40. Cena 30 kr.

Druhý kalendář má obsah vyňatý — až na jednu výjimku — z prvého. Bylo by snad dobře to naznačiti nějak na obálce, aby lid nemyslil, že jest úmyslně klamán. Obojí povídky (od Dra. Sedláka, Pakosty, A. Dostála, Chalupy, V. Špačka) se pěkně čtou; jenom idealní postavy jsou někdy příliš vzdušné. V básni jest něco nejasno. Obrázky jsou četné a zdařilé. Poučných článků mohlo býti více. Přejeme oběma kalendářům hojného rozšíření, aby mohly býti prodávány o něco laciněji.

Koleda. R. 16. — **Národ.** R. 7. V Praze. Nakl. F. Šimáček. Str. 140 a 140 po 50 kr.

Oba kalendáře jsou jako jindy velmi pěkně vypraveny; obrazy (otisky ze »Světozora«) jest opravdu až plýtváno. Jsou takořka všechny slušny; jenom pro titulní velké obrazy nezdá se nám látka pro lid šťastně volena (Oběti Baalovy, Karavana ke Kaabě, nejsou předměty nám popularní). Obsah jest mnohem lepší než vloni, není totiž aspoň tak urážlivý; ale literarní ceny bychom do něho nadáli se ještě více. »Koleda« jest lepší než »Národ.« V »Národu« povídka »U Poděbrad« od K. V. Raisa měla by míti jeviště někde na měsíci, ne na zemi u Poděbrad; divíme se, kterak spisovatel pro děti takto může děti líčiti. A ten Žižka! »Legenda o sv. Janu Nep.« (str. 33. pod obrazem) mohla by vésti k nedorozumění. Povídky Ig. Hořice, F. X. Svobody, Vojt. Louše, Fr. Chalupy se dosti lehce čtou, ačkoli ničím nevynikají. Fantasii V. Lužické »Nevěsta Krakonošova« nesnadno dokonce dočísti. — »Koleda« má příspěvky od Brauna, Raisa, Konráda, Beneše Šumavského, Lužické a j. — Poučné části věnováno v obou kalendářích dosti píle (Edison. Holub atd.). Husitství a pobělohorské mučennictví dosti často v povídkách i obrázcích a výkladech. V žertovné části nenamanulo se nic urážlivého, leč že by některý obrázek mohl odpadnouti.

Velký slovanský kalendář. R. 20. V Praze. Nakl. J. Otto. Str. 145. Cena 50 kr.

Kalendář tento počítává se mezi nejlepší. Obsahuje hezké příspěvky belletristické: »Legenda« A. Jiráska (až na úvod poněkud nejasný), »Z Boky Kotorské« (Ign. Hořica), »Kabát« (K. Šípek); menší ceny jsou ostatní, ačkoliv i ty pěkně se čtou. Chválíme, že podáno příspěvků drobných a za to více. S básněmi od Procházky a Vrchlického tuze nepochodí mezi lidem. Poučení věnováno dosti píle, až na hospodářství. Vůbec jest obsah velmi rozmanitý a úprava pěkná. Zvláštností jest, že »vtipů« tu takořka docela není.

Kalendář duchovenstva československého. Red. *K. Vondruška.* R. 7. V Praze. Nakl. E. Beaufort. Str. 378 a 64. Cena váz. 1 zl. 20 kr.

Kapesní, velmi příhodný kalendář se zápisníkem obsahuje podobiznu mons. A. Hory se životopisem, úvahu o povzbuzení katol. ruchu (»Hodina jest, abychom již ze sna povstali«) a seznam duchovenstva českomoravského v duchovní správě zaměstnaného. Každému katechetovi bude kalendář ten vítán jakožto knížka velmi příručná: zasluhuje také hojné podpory, aby mohl uveřejňovati vědecká pojednání a pokyny. Jenom se divíme, kterak se tuto ocitla rubrika »Ceny míst v Národním divadle«..., kde pokyny o věcech církevních podány jen tak stručně asi pro úsporu místa! Ve zprávách osobních namanulo se několik nesprávných (viz na př. učitelé nábož.).

Nový kalendář učitelský. Vyd. *Al. Holub.* R. 3. Str. 205. Cena váz. 85 kr.

I letos jest kalendář tento velmi pilně sestaven; odběratelé dřívější budou spokojeni s tím, že pořadatel hledí na souvislosť

ročníkův a údajů dřívějších, jež vynechati lze, neopakuje. Zprávy methodické, literarní, osobní jsou velmi četny. Přidáno 8 podobizen vychovatelů českých. Tiskových chyb jest několik. — Ku konci přidáno zápisního papíru. Příloha (za 20 kr.) podává »Vzory žádostí učitelských« od J. K. Hraše. *R.*

Časopisy.

Přehled písemnictví kontinentalního od července r. 1889. až do července r. 1890. dle londýnského „Athenaea." (O.) **Italie.** Co jsme hned na počátku odstavce, jednajícího o francouzském písemnictví, poznamenali, platí i o pěkné prose italské, podotýkáme k tomu jediné, že co nejdříve pokračování podáme „Návštěvy u francouzských a vlašských romancierů." Z vědecké literatury uvádíme *Giustiho* „Memorie," vydané Fr. Martinim. *Capelletti* uveřejnil třísvazkovou historii první francouzské revoluce. O témže psal radikal *Tivaroni,* avšak tato práce jeho, jakož i jeho studie o stavu italské moci a společnosti jest strannicky psána. *Isaje Ghirona* „Annalů d'Italia" vyšel třetí svazek po jeho smrti. Histor. ústav vydal korrespondenci Coly di Rienza *(Gabrielli* [1]*)*, registra Ugolina d'Ostia a Ottaviana degli Uberti *(Levi* [1]*)* a „Notabilia Temporum" Angela de Tummulilis *(Corsivieri* [1]*)*. *Paoli* vydal „Knihu Montapertiho," tak nazvanou dle místa, kde byla ztracena od Florent. Guelfů. Kniha ta obsahuje statuta, úřady, volbu důstojníkův atd. Mnoho vydáno menších prací a pojednání o některých specialních historických údajích. Ze spisovatelek uvedena budiž tu *Annie Vivanti* se sbírkou lyrických básní, k nimž předmluvu napsal *Carducci,* kde stanoví, že nerozumno jest po spisovateli žádati sloh či formu (sic!). Jiná kniha z per samých spisovatelek pošlá jest „A Beatrice Portinari nel VI. Centenario della sua Morte le Donne Italiane." Myšlenka oslaviti její ročnici zrodila se ve hlavě *Carlotty Ferrariové,* básnířky. Přes odpor s mnohých stran (zvláště Carducci opponoval) oslava provedena, při níž dámy měly přednášky veřejné, z nichž prý nejedna byla velmi pěkná.

Norsko. Z novellistů nadějně vystoupil *Jakob Hilditch,* ze sbírky jeho povídek a črt probleskuje místy zdravý humor, což v současné literatuře norské jest vzácností. Pravým opakem Hilditche jest *Gabriel Finne,* taktéž začátečník, ale novostí látky a spracováním nevynikají knihy jeho. Třetím debuttantem jest *Kjalmar Christensen* a konečně spisovatelka, jež vystoupila pod pseudonymem *Anna Munch,* jejíž povídka „Ženy" dosti velikou sensaci spůsobila. Dramatičtí noví spisovatelé pokulhávají za novellisty, proto uvádíme jen jména jejich, jsou to: *Holger Stinding, Vetle Vislie* a *Bendix Lange.* Ze starších uveřejnil *Björnstjerne Björnson* novellu „Paa Guds Veje" (česky asi „Po cestách božích"), jež jedná o osudech svobodomyslníka na severu, ale kritik *Ola Hansson* upevňuje, že poměry v té příčině za posledního desítiletí se úplně změnily. *Kristian Gloersen* napsal „Strömskavl" (Proudění), jež se pokládá za nejlepší jeho práci. Nejpozoruhodnějším spisovatelem jest *Arne Garborg,* jenž za svou novellu „S mamou" dostal od berlínské „Freie Bühne" 2000 marek odměny, ale ať se mluví co mluví,

[1]) Spisovatelé, kteří pořídili dotčená vydání.

spisovatel upřílišuje mnoho. Také *Kristofer Kristofersen, Const. Flood* a *Rosenkrantz Johnsen* nebyli nečinni. Také *Jonas Lie* vydal novou povídku. Z lyrických plodů zaznamenáváme *Th. Kierulfa* „Digte og Skitser.“ Za to *Henrik Ibsen* nevydal nic nového. Ze starších dramatických spisovatelů poněkud pozoruhodnější práci napsal *Gunnar Heiberg* „Král Midas,“ kus ten jest útokem na Björnstj. Björnsona a školu jeho. Genialní filolog *Sofus Bugge* dokončil své „Studier over Gude — og Heltesagn.“ *Vetle Vislie* napsal podrobný životopis básníka Asmunda O. Vinje, *Clara Tschudi* zase život císařovny Eugenie. *Wilhelm Troje* uveřejnil záslužné dílo o Tom. Carlyľeovi. Důležité statistické a topografické dílo „Norsko a lid jeho“ dokončeno. Z ostatních spisovatelů v tomto oboru pracovavších uvádíme *Henrika Jaegera, Didrika Grönvolda.*

Polsko. Sotva kdy většího ruchu nadělala některá jiná kniha jako *B. Prusa* „Lalka.“ Ze socialního života čerpali látku *St. Rzewuski* ku svému „Hraběti Witoldovi“ a slečna *Rodziewiczova* ku svému „Lotosovému květu“ a k povídce nadepsané „Ony.“ Uvádíme ještě *W. Losa* a *E. Naganowského.* Z histor. romanů zmínky zasluhují práce *T. T. Ježa* a *Deotymy.* Z povídkářů starých a dobře známých všickni se činili. Z mladší generace uvádíme mnohoslibného *A. Mieszkowského.* Ze spisovatelek v tomto oboru nejlepší jsou: *Ostoja, Zapolska,* † *V. Solecka* a nejmladší ze všech *M. Waligorska.* Z dramatických spisovatelů nejlepší práci podal *Ed. Lubowski* „Přítel (důvěrník) žen“; *K. Zalewski* napsal vtipnou komedii „Ó ti muži!“ *M. Balucki* uveřejnil kromě dvou „bluettes“ veselohru „Těžké časy.“ Novellista *Sewer* napsal drama ze života lidového „Pro sv. půdy věc.“ *K. Glinski* napsal veršem tragoedii „Almansor.“ V poesii nevyšlo nic důležitého, starší požívají zasloužené slávy, které si dobyli svou technickou zručností, ve pracích mladších jest patrný talent, ale třeba mu ještě vývinu. Z oboru historie: práce a zřetel hlavní věnovány vydávání starých pramenův a dokumentů; prof. *Liske* vydal akta městská; krakovských privilejí a sbírku statut vydal *Piekosinski;* o zeměpisu a statistice Polska ve XIV. století *Jablonowski. E. Boguslawski* a *A. Kraušar* pokračovali ve svých dílech. V jiných oborech pracovali: o povšechné obchodní geografii prof. *F. Czerny,* cestopisy podali *St. Belza,* o floře karpatské *H. Zapalowicz.* „Zeměpisného slovníku Polska“ vydán svazek 10.

Rusko. Pisatel článku o ruském písemnictví, *P. Miljukov,* praví, že v nynější ruské literatuře zavládá a do popředí se dére „individualismus,“ každý spisovatel že sedí pěkně ve své budce a vyvozuje ze sebe theorie o sobě samém. Takovou se stává, že literarní plody buď pohřešují úplně idejí nebo jsou jenom výrazem osobních reflexí spisovatelových. A totéž platí o *Tolstého* „Kreutzerově sonatě,“ jež jedná o nešťastném manželství. Jistý Pozdnyšev, spustlý a vyžilý člověk, pojme za manželku dívku, jež by se ráda dostala pod čepec. Rozumí se, že párek ten kromě tělesné lásky jiných sympathií a citů k sobě nechová; následek toho jest vzájemné nedorozumění, podráždění atd. K tomu přidruží se žárlivosť, a konec konců — manžel zavraždí svou ženu. Rek vypravuje svou vlastní historii v železničním voze a špikuje své vypravování reflexemi o manželství. Hlavní důraz klade na „zvířecí“ stránku své lásky, a dospívá toho závěru, že manželství

a tělesná láska vůbec jsou nemravny, a že by lidstvo mělo se obého zříci, třebas tím rozmnožení pokolení lidského ohroženo bylo. Podobně filosofickou prací jest dílo básníka *Minského* „Ve světle svědomí.“ *A. Čechov* sice nefilosofuje, ale v posledních jeho pracích patrna je snaha po vývodu ethické koncepce (ideje) z věcí. Dokladem toho jest nejlepší jeho vůbec povídka „Melancholická povídka“ ze sbírky „Nespokojení lidé.“ *A. Ertel* napsal povídku z venkovského života po zrušení nevolnictví a *P. Boborykin* realistickou práci ze života petrohradského a moskevského. Kdo si přeje sledovati dramatickou produkci, tomu výborně poslouží nová magazina „Umělec,“ jež přinesla deset nových divadelních her, z nichž by však ani jedna nebyla vytištěna bývala, nebýti té magaziny. Zápletka všech opírá se o „adulterium,“ ale zvláštního druhu. Tak v *P. Boborykina* kusu „The Lady — Bird“ [1]) (po česku asi: „Děvče — ptáče“ [motýlek]) manžel nejen popouští ženu svou jejímu milenci, nýbrž ještě je usmiřuje, když se později nepohodnou (sic!). Podobně zase vede si žena v *J. Spažinského* kusu „Vír.“ V *J. Lodnijenského* kusu „Pod mocí lásky“ umírá žena, poněvadž jí milenec její nechce unésti, a její manžel jest tak laskav, že ji dobrovolně a svobodně nechává odejíti. *N. Michajlovský* sebral material k stanovení Saltykovova místa v literatuře, kdežto *A. Pypin* a *K. Arseňjev* zase látku k jeho životopisu. *Ostrovského* děl vyšel 10. svazek se životopisem. Prof. *Tichonravov* pořídil skvostné vydání Gogola. Cenným příspěvkem k historii moderní literatury ruské jsou „Memoiry“ pí. *Goloračerové,* vdovy vydavatele „Sovremennika.“ *N. Koljupanov* začal psáti obsáhlou biografii slavofila A. J. Koševela. Známý kritik *A. Skabičevský* vydal ve dvou svazcích několik svých studií o ruském písemnictví za posledních 30 let. *Vengerova* „Kritického a bibliografického slovníku ruských spisovatelů“ vyšel 1. svazek, písmeno A. Moskevská psychologická společnosť počala vydávati svůj časopis „Filosofické a psychologické otázky,“ převládá v něm však metafysicko-ethická tendence. Stoupenec školy té, kníže *A. Trubeckoj,* zdá se, že míní zaraziti novou školu, totiž „theosofickou.“ *Vl. Solověv* vydal v Paříži „La Russie et l'Église Universelle.“ Dle jeho systemu jest Bůh zakladatel a původce světa, ne ve smyslu pantheistickém jako duše všehomíra, nýbrž v duchu křesťanském jako trojice. Trojici tu vysvětluje Solověv: bytem, činností a citovostí božstva. Výronem této je svět, jenž prvotně toliko v „potenci“ exsistoval v Bohu-Otci. Prvotně byl Bůh vším, ale co ze sebe stvořil svět, jest vůle Jeho, aby všecky věci byly Bohu podobny. Pronikání světa tímto trojjediným principem činí historii všehomíra. Odloučiv se od světa, spojuje se s ním teď Bůh opět v člověkovi. „Organismus lidský“ stvořen jest k obrazu toho trojjediného principu. Skládá se z muže, ženy a společnosti, a tou měrou, kterou se vyvíjí, sjednocuje se s Božstvím v „Boholidství.“ Činitelé jeho tři jsou representováni: Kristus — mužem, Matka boží — ženou, Církev — společností. Dokonalého sloučení a spojení lidství s Bohem-Otcem lze jediné docíliti universalní církví. Z té příčiny nutno jest církev nad stát povznésti — proměniti jej v papežství. Ale církev bez státu neobstojí, poněvadž posláním jejím jest reformace (obrod) světa. Historickým posláním Ruska jest dopomoci církvi k světské moci, které jí jest třeba

[1]) Uvádíme názvy spisů, jak jsou v „Athenaeu.“

k spáse a reformaci Evropy a světa. V té koalici římského papeže s ruským carem místo vyhražuje sobě také Solověv, totiž proroka, jenž by oba napomínal a povzbuzoval, aby poznali a pochopili své idealní poslání. Cenný příspěvek k dějinám ruských financí v XVII. stol. jsou práce *A. Lappo-Danilevského,* prof. *Sergějeviče,* potom *N. Čečulina.* Zajímavou studií samovládní doktriny jest práce *M. Djakonova* „Moc carů moskevských na sklonku XVI. stol.“ Prof. *V. Ključevský* vyložil poměr mezi representativní zásadou a místní vládou v Rusku. *V. Andrejevič* napsal „Dějiny Sibíře“ (6 sv.), *Bilbasov* napsal „Dějiny Kateřiny II.“ Také akademie vědecká vydala několik cenných prací. Ethnografie obohacena dvěma pracemi bratří *Karazinův* o Kirgizech a Lapech. Dále jmenujeme ještě *J. N. Smirnova* a *D. N. Anučina.* Hrabě *T. Tolstoj* a *Kondakov* pokračovali u vydávání „Ruských starožitností.“ Prof. *Antonovič* pojednal na osmém archaeologickém kongressu moskevském o hrobech (mohylách atd.) v provincii kijevské. *N. M. Jadrincev* podal zprávu o své cestě na vrch Orklon v Mongolsku, kdež nalezl dva paral. texty, jeden runový, druhý psaný písmem, kterého posud nerozluštil. Zemřeli: *N. T. Černiševský,* spisovatel novelly „Što dělat?“ potom dva petrohradští professoři *A. Gradovský* a *O. Th. Miller,* onen právnický spisovatel.

Španělsko. Král. akademie historická jakož i jiná král. akademie (La Espanola de la Lengua) nejevily letos také činnosti, jako jiná léta. Tato místo nedocenitelného skvostu literarního středověkého „Cantigas“ krále Alfonsa „učeného“ jala se vydávati nové vydání děl *Lope de Vegy.* Akademie krásných umění de San Fernando vydala „Cancionero Musical de los Siglos XV. y XVI.,“ jejž nalezl a také vydal *Juan Asensio Barbieri,* bez odporu nejslavnější skladatel španělský. Pozoruhodným dílem jest „La Espana Artistica y Monumental,“ vydávaná od firmy Rodriguez. Text řídí *Pedro Madrazo.* „El Coronel Franc. Verdugo“ od anonymn. spisovatele ze XVII. stol. je zajímavá životopisná črta o jednom z nejlepších španělských velitelů ve Flandersku a Nizozemí od r. 1567.—1591. Doporučení všestranného zasluhuje *José Gestosa a Gomeza* „Sevilla, Monumental y Artistica.“ *Hr. La Vinaza* začal uveřejňovati doplněk ke „Cean Bermudezově dějepisnému slovníku professorů pěkných umění ve Španělsku.“ Posud vyšlé dva svazky obsahují jména přes 200 umělcův od XI. až do konce XVI. stol. *Marcos Jimenez de la Espada* vydal „Juan de los Castellanos y su Historia del Nuevo Reino de Granada“ a doposud nevydanou „Cestu kapitána Pedra Teixeira vzhůru po řece Amazonské.“ Oslava objevení Ameriky, která se bude konati v Madridě roku 1893., poskytuje již nyní podnět mnohým spisovatelům ku pracím o americké historii a geografii. Kapitán *Ces. Fer. Duro* snaží se ve svém díle „Nebulosa de Colon“ rozptýliti mraky, jež halí postavu Krištofa Kolumba. „Los Itas“ od *P. A. Paterna* líčí zvyky, obyčeje a řeč jisté čeledi praobyvatelů na ostrovech Filipinských. Slovo Itas je zkomolené jejich Itim, což značí „černoch.“ Teď vydává se také mnoho spisů v nářečích jednotlivých, zvláště pro méně vzdělané třídy. Na poli „krásné prosy“ a básnictva nemnoho nového a pozoruhodného. Uvádíme jen z básníků vévodu *de Rivas* a *Campoamora.* Z dramatického básnictví zmínky zasluhují jenom „Los Rigidos“ od *José Echegaraye* a „Los Hugonotes“ od jeho bratra *Miguela.* Ze starších

novellistů poznamenáváme, že vyšly některé nové svazky sebraných spisů *P. Galdósa* a *Peredy; Emilia Pardo Bazan* napsala kratinkou ale roztomilou povídku „Un Destripados de Antano." Prof. *Colmeirovy* „Flory" vyšel 5. a poslední svazek. Z bibliografie zaznamenáváme *Gallardova* „Ensayo de una Biblioteca" 3. a 4. svazek a potom podrobný seznam všech knih vydaných v Katalonii, Valencii a ostrovech Balearských za r. 1888. Různé literarní kluby a společnosti jak ve hlavním městě tak i v kraji byly neobyčejně činny. Tak na př. „Bibliofilos" madridští vydali 2. sv. „Peregrina," potom „El Ultimo Maestre" a „Dialogos de la Monteria" od anonymního spisovatele XV. stol. Markýz *Coquilla* vydal „Elogio á los Conquistadores de Sevilla." *O. S. Vetti.*

Literarní rozpravy v časopisech.

Hostinský, O realismu uměleckém (Kv. 8.). — **Jakubec**, Význam Ant. Marka pro českou literaturu (Č. Č. M. 1.). — **Kovář**, Dramatická literatura starých Indů (Kv. 9.). — Nástin života Mickiewiczova (Obz. 14.). — Naturalismus v životě, umění a vědě (Lit. l. 17. sl.). — **Vlček**, Anton Bernolák a jeho škola (Slov. pohl'. 8.). — **Solověv**, Krása v přírodě (Voprosy filos. 1.). — **Trubeckij**, O původě vědění lidského (Voprosy filos. 1.). — **Ernst**, Strach z básnictví tendenčního (Magaz. 27.). — **Hansson**, O naturalismu (Kunstw. 15.). — **Harnack**. Poměr Goethého k ruské lit. (Ztschr. f. vgl. Litgesch. 4.). — **Brunetière**, Filosofie Molièreova (Rev. d. d. mondes 1/8). — Beatrice (Athen. 3267.). — **Lungo**, Beatrice v básnictví a dějinách 13. stol. (Nuova Ant. 1/6).

Rozpravy ve školních zprávách r. 1890.

Havlík, O napodobivosti. (R. g. v Chrudimi.) — **Jelínek**, Jaké působení jeví záliba v řečnictví na Homera. (Gymn. v Litomyšli.) — **Kopecký**, O poměru Athen ku Spartě v době od bitvy platajské do vzniku peloponneské války. (Gymn. v Uh. Hradišti.) — **Kouřil**, Spartiaca; úvaha o spartanské ústavě. (Gymn. v Rychnově.) — **Kramář**, O nevědomých představách. (Gymn. v Jičíně.) — **Lang**, Jazykovědecký rozbor Euchologia Sinajského. (Gymn. v Příbrami.) — **Metelka**, O úvodní stati „Kroniky české" Václava Hájka z Libočan. (Realka v Praze.) — **Nekola**, Cizí vliv na jazyk český. (Gymn. ve Ml. Boleslavi.) — **Procházka F. X.**, Katechismus dějin filosofie. (Gymn. v Jindř. Hradci.) — **Věcovský**, Pověsť o sv. Grálu. (Č. v. d. šk. v Plzni.) — **Vobornik**, Vrchlický a jeho Legenda o sv. Prokopu. Ukázka ze spisu „Pohledy do novočeského básnictva." Pokus o příspěvek ke skutečným dějinám českého básnictva. (Gymn. v Domažlicích.) — **Zahradník**, O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei. (Gymn. v Písku.) — Některé myšlenky o přízvuku v romanských jazycích. (Stř. šk. v Kutné Hoře.)

Zprávy.

Novinky oznamují se: Veselohry o jednom jednání: „Velké panstvo" od *J. Vávry*; „Sběratelka starožitností" od *B. Vikové Kunětické*; „Medvěd námluvčím" od *V. Krilova* v překl. P. Papáčka v Repert. českých divadel, kde též o sobě vyjde veselohra „Vosí hnízdo" od *Ant. Lokaye*; Povídky *G. Preissové* v Kabinet. knih.; „Dobrá rada" od *V. Kosmáka* u Em. Šolce v Telči vychází v sešitech; „Výbor básní Carducciho" překladem *J. Vrchlického* u Šimáčka; histor. roman „Idealisté a realisté" od *N. L. Mordovceva* překladem J. Wagnera v Matici lidu; *Dra. Jos. Durdíka* „O poesii a povaze lorda Byrona" ve 2. vyd. u Otty, u něhož vyšel též „Přehled dějin literatury anglické" od *Mourka*. — *B. Kaminského* „Různé

panstvo“ v Ottově Laciné knihovně národní: kritické úvahy *Old. Vaňka* „Zkázky a pověsti biblické s exkursem o Hyksech“; pro školy střední schválena *Kovářova* „Česká mluvnice,“ díl II., Nauka o větě čili skladba; *Al. Dostála* obrázky „Schovanka“ i „Kladenský strýc“ a *J. Zaříčanského* povídka „Perly“ v Příteli dom.; *J. Vobornika* „Jaroslav Vrchlický a jeho Legenda o sv. Prokopu“ nákl. vlastním; *Fr. Bauera* „Ze života slavných mužů“ v sešitech nákl. bened. knihtisk. v Brně; *L. K. Žižky* a *B. Foita* „Český katalog bibliografický za rok 1889.“ nákl. spolku česko-slovanských knihkupeckých účetních v Praze.

Spolkové. Výbor Dědictví sv. Prokopa v Praze v 69. schůzi (19. července) ustanovil vydati za rok 1890. I. díl 2. vyd. Pastýřského bohosloví od prof. Dra. A. Skočdopole (1. vydání 1874). Jmění spolkové koncem r. 1889. obnášelo 73.715 zl. 59 kr. Členův jest 1690.

Ceny. Při konkursu o cenu z nadace p. Ferd. Náprstka (300 zl.) sešlo se 17 prací dramatických, z nichž porota (Vrchlický, Guth, Seifert, Zákrejs, Pippich) většinou hlasů cenu přiřkla obrazu ze života „Svět malých lidí“ od M. A. Šimáčka. — Porota, sestavená k rozsouzení konkursu Beneše Třebízského, neuznala žádné z historických prací r. 1889., které by přiřkla cenu.

Matice charvatská oznamuje svým členům, že knihy za r. 1890. mimo obyčej vyjdou již letos okolo vánoc. Členové opět jako každého roku obdrží 10 svazků vybraných knih, mezi nimiž díla vzácná a cenná. Pokud nám známo, vydá letos Matice tyto publikace: 1. Petra Preradoviće „izabrane pjesme“ (básně), k nimž napsal pěkný úvod dle nejnovějších zpráv, větším dílem ještě neznámých Dr. Milivoj Šrepel. 2. Nikoly Tordinca „odabrané crtice a pripoviesti,“ spisovatele velmi nadaného, avšak záhy zesnulého. Mimochodem podotýkáme, že byl knězem. Zajisté velmi jest záslužno, že M. odhodlala se vydati též pěkné divadelní hry paní H. Tomićové, které se na jevišti záhřebském potkaly s úplným úspěchem (Zabluda matere a Kita cojeće). — Poprvé mezi přispěvateli Matičnými vystupuje též známý již spisovatel srbský Simo Matavulj svými povídkami „iz primorskog života.“ Ksaver Šandor-Gjalski, nejoblíbenější charvatský spisovatel, který každého roku objevuje se mezi Matičnými pracovníky, vydá opět „Na rodjenoj grudi.“ — Jako pokračování dříve již počatých spisů vyjde druhý díl Dra. Hojkiće „slike (obrazy) iz obćega zemljopisa“ a Dra. Rabara třetí díl „sojetske poviesti.“ — Dle zprávy valné hromady dne 9. července měla Matice r. 1889. příjmů 25.571 zl. Základní jmění tvoří jistina 31.236 zl. a rozličné fondy (Draškovičův, Koturův, Webrův, Strossmajerův) obnášejí opět 30.206 zl. Základní nevydajné jmění její tedy jest 61.430 zl. Veškerého jmění má 200.000 zl. Členů měla 7208. *M. Al. Ota.*

Glagolitica. „Denkschriften“ vídeňské akademie uveřejňují pod názvem „glagolitica“ rozpravu Dra. Jagiće, která pojednává o dvou listech starého glagolského missalu, jež nalezl přilepeny na deskách jakési starožitné knihy. Listy tyto uveřejňuje Jagić ve věrném fotografickém snímku, a obšírně je oceňuje s hlediště paleografického a jazykového. Dokazuje, že dle jazyka náležejí národu charvatskému, dle písma pak že pojí glagolské památky

panonsko-macedonské s charvatskými, psanými glagolicí hranatou. Glagolice na zlomcích těchto jest většinou okrouhlá, avšak lze na ní pozorovati již přechod ke glagolice hranaté. Ještě po Šafaříkovi se myslilo, že kulatá glagolice jest bulharská, později však objeveny byly památky charvatské s více méně okrouhlou glagolicí, jakou nacházíme na kamenné plotně v kostele sv. Lucie v Bašce na Krku. Myšlenka tato nyní opět se potvrzuje zlomky vídeňskými, jež Jagić připisuje nejpozději století XII. Zlomky obsahují text mše na den sv. apoštola, avšak liší se od textů známých missalů glagolských ze stol. XIV. a XV. Jagić se domnívá, že by souhlasný text mohl býti nalezen v latinských missalech století X.—XII., které byly užívány v patriarchatu voglejském, jichž však se nemohl dopíditi. — Aby objasnil tyto vídenské zlomky, přidává též kijevské glagolské zlomky, uveřejněné prof. J. Srezněvským ve fotografických snímcích. Jsou taktéž zlomky katolického missalu glagolského, avšak Jagić se domnívá, že psán byl za vlivu jazyka česko-slovenského k potřebě tamějších Slovanů katolíkův asi v XI. stol. Oba tyto zlomky souvisí tím, že připadají missalu latinského obřadu, z nichž prvý byl užíván katolíky Charvaty,[1]) druhý u katolíků česko-slovenských církve západo-římské. Tyto objevy potvrzují myšlenku, že všichni Slované v nejstarší době užívali okrouhlé glagolice, a nikoli toliko Bulhaři; a že hranatá glagolice vznikla později okrouhlé za vplyvu latinského písma hranatého. *M. Al. Ota.*

Srbsko. Málo který rok byl tak úrodný na n o v é l i s t y v Srbsku, jako rok letošní. V Somboru Št. Konović založil „Domácí list“ jakožto 14denník. V Kragujevci vychází nový „Srpski tehnički list,“ vydávaný T. Seleskovićem. V Kikindě opět „Svet“ illustr. měsíčník. Professorské družstvo v Bělehradě založilo svůj spolkový časopis, měsíčník, věnovaný školství. I umění válečné v Srbu nechce zůstati pozadu. Založeny zrovna dva časopisy věnované věcem vojenským — „Glas vojske“ a „Kosovo“ a „Ratnik“ (dříve založený). Též spolek srbských popů vydává svůj časopis redakcí arcikněze Ž. Jovičiće. Obzvláště však založeno mnoho nových listů p o l i t i c k ý c h. I studenti bělehradské realky začali vydávati „Djački glas,“ který však zastaven hned po vydání prvých čísel ředitelem. Celkem vychází nyní v Srbsku politických listův asi 20. V Bělehradě 7: „Srbské novine,“ „Narodni dnevnik,“ „Dnevni list,“ „Male novine,“ „Domovina,“ „Večerne Novosti,“ „Mali list,“ všecky denníky. V Šabci: „Liberal,“ „Radikalac,“ „Bosna“ (dříve „Preteča“), „Vitez,“ „Šabački glasnik.“ V Niši: „Sloboda.“ V Kragujevci: „Vesnik obštine Kragujevačke,“ nejnovější „Glas Šumadije.“ Ve Valjevu: „Valjevske novine.“ V Užicích: „Zlatibor.“ V Zaječaru: „Timočanin.“ V Požarevci: „Gradjanin,“ nejnovější „Narodne novine.“ V Negotině: „Krajina,“ „Negotinac.“ — „Matice srbská“ v Novém Sadě má ve své správě 18 základů k účelům osvěty a literatury (64,040.404 zl.) a hlavní fond 12,391.566 zl. *M. Al. Ota.*

Německo. Ve vydávání děl Anzengrubrových súčastní se V. K. Schembera vedle A. Bettelheima a V. Chiavacciho. — Při berlínské „Freie Bühne“ nastala roztržka mezi spolupracovníky pro neshody v názorech a povahách bezpochyby až tuze „realistických.“ Za to bude míti Berlín ještě dvojí

[1]) Pravopis Charv. zove Fr. Vymazal (v „Kal. uč.“) českým; nyní píše se u nás: Hrv., Chrv., Chorv. *P. r.*

divadlo „Freie Bühne,“ jednu zvláště zcela demokratickou; i v Rakousku (ve Vídni, Št. Hradci), by rádi založili divadla, jež by se ujímala dramat jinde neprovedených nebo censurou stíhaných. — Alberto vydal vloni Danteho „Div. Comm.“ pro začátečníky v italštině: předeslav kratičký nástin mluvnický, podává text a německý výklad. (Dílo vyšlo ve Zweibrücken u Rupperta, c. 12 Mk.) — Katolický vědecký spolek „Görresgesellschaft“ v nedávné schůzi konstatoval, že vědecká činnosť katolických Němcův utěšeně zkvétá; podniky spolkové „Jahrbuch für Philosophie“ a zvláště výtečný „Staatslexikon“ daří se velmi. Ve Vídni vznikl taktéž vědecký spolek „Leogesellschaft,“ jenž chystá německý literarní časopis pro Rakousko. — Záležitosť Meissnerova s Hedrichem ještě není rozhodnuta, ani novým spisem Hedrichovým; pravdou asi zůstane, že Hedrich v dílech Meissnerových měl velký podíl. — Ve Výmaru sestoupil se spolek na vydávání knih německému lidu vhodných. Vládna velkým jměním, vypisuje ceny na takové spisy s programem dosti širokým.

Rusko. Censura nepřipouští do „svaté Rusi“ zpráv o nelidském pronásledování unitů. Nedávno dodána jistému odběrateli v Rusku čísla německého časopisu, jež takové články obsahovala, se stránkami zcela začerněnými. — Prof. Vlad. Lamanský počne na podzim vydávati časopis „Živaja starina,“ jenž obsahovati bude též přehledy literatur jinoslovanských. — V Petrohradě utvořilo se družstvo k vydávání knih poučných pro lid, jemuž Kuzněcov daroval velkou summu peněz. Družstvo vydalo tři díly „Nastolnoj knigi dlja naroda“ (příruční knihy pro lid).

Biblická společnosť britská (protestantská) rozšířila od r. 1804. až do dubna r. 1889. 120,136.783 výtisků bible; nyní rozšiřuje se bible asi ve 300 řečech. Kolik se jich asi přečte a s jakým užitkem?

Smlouva rakousko-italská o ochraně literarního majetku (z r. 1840.) prodloužena nedávno jen do 1. ledna 1891.

Ambulanční výstava knih ve 12 skříních z nákladu Firmina Didota v Paříži ukazována bude v čelnějších hostincích střední Evropy.

„Máj,“ spolek českých belletristův, oznamuje, že nesouvisí nikterak s novým časopisem „Máj“ (red. Mayerhofer).

Knihopis.

Bruchnalski W. A., Geneza Grażyny. Lwów 1890. — Vznik ten vykládá se ze Stryjkowského kroniky, nikoli z volné invence (proti Tretiakovi a Nehringovi). Přebroušenou kritikou shledává spis. vzory Graž. v Aeneidě a v Osv. Jerusalemě.

Mickiewicz Wl., Żywot Adama Mickiewicza. Tom I. Poznań 1890. Str. 369. — Po francouzském životopise svého otce podává tu spis. polský zevrubnější, listinami opatřený životopis, jehožto prvý díl sahá až do pobytu petrohradského.

Prawdosław, Romantycyzm i filosofia w „Dziadach.“ Krak. 1890. — Báseň Mickiewiczova prý není než básnickým obrazem životní pravdy, v národě uskutečněné.

Mazanowski A., Stosunki i wzajemne sądy Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego. Warsz. 1890. — Sbírka zajímavých zpráv, kterak básníci jmenovaní druh o druhu soudili a co si vytýkali o povahách i činnosti literarní.

Brück Heinr., Geschichte der kathol. Kirche in Deutschland im 19. Jahrh. II. Band. Vom Abschluss der Concordate bis zur Bischofsversammlung in Würzburg im März 1848. Mainz. Kirchheim. 1889. Str. 592. Cena 7 m. 60 pf. — Ze zajímavého obsahu zvláště vytýkáme oddíl o filosofických a theologických studiích.

Keiter H., Katholische Erzähler der neuesten Zeit. Literarhistorische Studien. 2. Aufl. Paderborn 1890. Schöningh. Str. 396 Cena 3 m. 60 pf. — Přes 50 belletristů směru katolického tu oceněno ve 4 oddílech (roman sociální, historický, novella, spisy pro lid). V pátém oddílu pojednáno o čelnějších katolických belletristech ciziny. Úvod jedná o romaně vůbec.

Gaucher M., Causeries littéraires. Paris, Colin. Cena 3 fr. 50 c. — Týdenní kritik „Revue polit. et littéraire" podává tu sebrané stati o předních zástupcích literatury francouzské (Renan, Zola, Daudet, Augier, Maupassant, Lemaitre a j.).

Hennequin E., Écrivains francisés. Dickens, Heine, Tourguénef, Poë, Dostoïewski, Tolstoï. Par. 1889. Cena 3 fr. 50 c. — „Critique scientifique" spisovatelova zkoumá mechanismus slohu (slovník, úsloví atd.) a dle toho posuzuje spisovatele a zákony jeho tvorby.

— Quelques écrivains français. Flaubert, Zola, Hugo, Goncourt atd. Paris 1890. Cena 3 fr. 50 c. — Táž methoda.

Feuilleton.

Třebízský a dějepis o Štěpánu z Pálče.

Napsal *J. D. Štoček.*

O tom, jak básník nakládá se zprávami dějepisnými, vedeno již mnoho sporů, kterých tuším ani nelze rozřešiti povšechným pravidlem ve všech případech platným. Vždycky však jeví se v těch částech, jimiž básník odchyluje se od pravdy dějepisné, jeho osobnosť, subjektivita,[1]) kterak na dějiny pohlíží. Neobmezení ctitelé každého básnického »genia« vidí v takových částech vždycky také již umělecký zákon; střízliví posuzovatelé prozatím soudí z nich pouze o charakteristice básníkově, odkládajíce úsudek aesthetický, až osvědčili se odchylka od pravdy dějepisné také před rozumným soudem pravděpodobnosti a před soudem zákona mravního, který zakazuje křivditi dobré pověsti také těch, kteří se již brániti nemohou. Srovnání následující chce pouze drobtem přispěti ku charakteristice Třebízského jakožto spisovatele pověstí dějinných, a to v nákresu známého vrstevníka Husova, Štěpána z Pálče.

I. Páleč dle pravdy dějepisné.

Štěpána z Pálče nalezáme současně s mistrem Stanislavem Znojemským mezi prvními zastavateli zásad Viklefových na universitě pražské. V obecném shromáždění dne 28. května 1403 hájil Stanislav učení Viklefovo v řeči tak urážlivé, že mnozí z přítomných mistrů berouce z toho pohoršení ze síně vyšli. V jednom čelném článku, totiž co do Svátosti oltářní přidržoval se týž Stanislav bez tajení učení Viklefova, i sám napsal o tom traktat »de remanentia panis.« pro nějž r. 1406. od Jana Štěkny obžalován byl u arcibiskupa, ale upřel prý, jak se dovídáme z výpovědi Husovy, že by byl jeho skladatelem. Stanislav i Páleč byli dlouho z nejhorlivějších kazatelů proti nepořádkům v církvi a vadám na universitě. R. 1408. byl Štěpán

[1]) Srv. článek Jar. Janečka „Subjektivnosť a literatura" v č. 3. t. l.

Páleč od krále Václava s jinými třemi doktory pražskými (Maříkem, Rvačkou, Janem z Rejnsteina a Stanislavem ze Znojma) vyslán do Pisy ku kardinalům k jednání jistých záležitostí. Dojel šťastně až do Bologne; zde však bezpochyby svou prostořekostí uvalil na se podezření a s přítelem svým Stanislavem ze Znojma dán jest do vazby. Trvaloť pak několik měsíců, než zatčení dostali se zase na svobodu. Tehdy za nemilého pobytu v Bononii Stanislav Znojemský přičiněním kardinala Bordeauxského viděl se nucena opraviti knihu svou o velebné Svátosti oltářní dle rady bohoslovců bononských. Možná, že za onoho času i mistr Štěpán počal nahlížeti svoje poblouznění: obrat dokonalý a úplný nastal však teprv později.

V cestě a zajetí tomto vidí i známý stranník Husův Petr z Mladenovic příčinu obratu Štěpánova, anť praví: »Dictus vero Palecz, quia a dicto Balthazaro captus fuit et spoliatus in Bononia, ideo eius bullae non ausus fuit contraire, quamvis diceret... quod errores manu palpabiles contineret bulla. Et hinc in dissensiones et controversiam incidit cum dicto mag. Hus, quem postea capitaliter persequebatur tam prius, quam in concilio, dicto Constantiensi.« A tento svědek by jistě nebyl opomenul na závisť neb nenávisť Pálče proti Husovi poukázati, kdyby jaké bylo stávalo. Avšak pouze podjatosti pro Husa prominouti lze, vyčítali se těm, kteří ze spolubojovníků stali se nejúsilovnějšími jeho protivníky, že prý »bázní jati« obrátili se, papeži podlízali a přesvědčení své zapřeli — »timore percussi in adulationem papae et in mendacium sunt conversi.« Nelze však domnívati se, že by mužové zaplativše — jak později ještě seznáme — převrat mínění svého nemilostí královou, ztrátou výnosných důchodů, vyhnáním z vlasti, čím jiným se byli zpravovali leč opravdovou a upřímnou proměnou svého přesvědčení. Přízně papeže dalekého nabudouce pozbyli milosti krále blízkého, a bylali jaká bázeň, která jednáním jejich vládla, jedině to byla bázeň vlastního svědomí, kteréž jim nedopouštělo trvati déle ve směru za bludný a záhubný uznaném.

Po návratu svém do vlasti (1409) držel Páleč ještě dvě leta s Husem, neboť za rozepře mistra Jana s arcibiskupem pražským (1411) spatřujeme ho — ne však již Stanislava ze Znojma — na straně novotářů. Štěpán ještě v této rozepři držel se Husa, ano vydal schvální traktat o interdiktu arcibiskupově, že prý jest nespravedlivý a platnosti nemá. Naskytují se v něm místa, ve kterých Páleč v sofistickém překrucování bez mála vyniká nad Husa. Ba ještě v květnu r. 1412., když bully o odpustcích převezeny byly do Prahy, pronesl se Páleč o některých článcích jejich s velkou pochybností, srovnávaje se s Husem, »esse errores manu palpabiles.« Ale jako u Stanislava rozepře s arcibiskupem, tak spůsobilo u Štěpána vystoupení Husovo proti nejvyšší autoritě církevní v otázce odpustkové obrat rozhodný, i od té chvíle spatřujeme oba muže v nejužším spolku mezi sebou a v čele učených odpůrců Husových. Páleč neodvrátil se od Husa na polo, nýbrž upřímně na celo. Byltˇ pak to obrat náhlý, rozhodný, skutečný. Tak káže druhdy u sv. Havla,

důrazně ozval se proti velebitelům Viklefovým, přiznal se lidu, kterak byl sám po některá leta omámen chytrými obmysly řečeného mistra, i vyložil, co Vikleř jest, a jak nebezpečné jsou bludařské knihy jeho.

Netoliko však na kazatelně před lidem, nýbrž i ve školách a na dvoře královském stál bývalý stoupenec mistra Jana proti němu. Štěpán Páleč byl právě v ten čas (v červnu r. 1412.) zvolen děkanem fakulty filosofické. Působením jeho učinila universita ve příčině prohlášení odpustků nález onen o poddání se rozkazům královým a arcibiskupovým, čehož nejbližší následek bylo ustanovení veliké disputace na universitě. Ve shromáždění na radnici staroměstské Štěpán Páleč a Stanislav ze Znojma mezi řečníky byli přední. »A toho všeho,« stěžoval si Hus, »byl jest původ Štěpán Páleč, ten doktor, když jest pravdu miloval, můj věrný a milý přítel, a druhý Stanislav.« Také v jiných pokusech, které činěny byly pro upokojení rozepře prostředkem obapolné smlouvy, měli Stanislav a Štěpán přední podíl.

Štěpán bojoval proti Husovi až r. 1413. se Stanislavem ze Znojma a jinými mistry od krále ze země české vypovězen byl, do níž se už nevrátil. Vypovězen z Čech hledal i našel Páleč nové pole činnosti na koncilu kostnickém. Žalobníci Husovi na sněmu ustanovili jeho, Jana Železného, biskupa litomyšlského, a jiné tři doktory theologie z Čech plnomocníky svými. S Pálčem spojil se Michael de Causis a oba skládali žaloby na Husa i uváděli je ve známosť členů sněmu církevního.

Celé však jednání Štěpánovo svědčilo o tom, že nejedná proti Husovi z nepřátelství neb jiných nekalých pohnutek, ba seznáváme docela, že v srdci jeho plál posud žár starého přátelství, jež dle učení Kristova zavrhuje blud, ale bloudícího miluje. Stál sice ve sboru jako před tím ve vlasti v první řadě, kdykoliv o to šlo, aby odporný církvi směr byl přemáhán, a hlavní původ jeho přísnému trestu vydán, a horlivosť jeho proti kacíři, jehož bludům se opíral, nezahlušila v srdci jeho city ku příteli, s nímž dlouhá leta spřízněn byl. Z nejhlubšího srdce mluvil, když před shromážděnými otci a ve přítomnosti vyšetřovaného hlasitě se zaříkal, že ze žádného nepřátelství, než jedině z čistého citu povinnosti za žalobníka proti němu vystupoval, což stvrdil jeden z přítomných kardinalů, jenž před celým shromážděním vydal Štěpánovi svědectví, že, jednaloli se o vysvětlování vět Husových, vždy výklad nejmírnější a pro mistra Jana nejpříznivější hájil. Když bylo po veřejném řízení, poctivě se o to přičiňoval, aby Husa přemluvil k návratu do lůna církve. Ještě několik dní před tím, nežli rozhodný krok byl učiněn, přišel Páleč do žaláře Husova; dojimavá scena udála se tu mezi dvěma vrstevníky: vážnosť okamžení, pohled na minulosť i budoucnosť obměkčil je oba; zaplakavše spolu odprošovali se obapolně, v čem by za života svého proti sobě byli pochybili; hlavně prý Hus odprošoval Štěpána, že ho nazval »lhářem.« Ale účel schůzky zůstal nesplněn a Páleč nezměněného v náhledech svých opustil muže, jehož obrácení tak

srdečně sobě žádal. Ještě jednou sešli se bývalí přátelé; krátce totiž před svým odsouzením požádal Hus komisary sněmovní, aby k němu poslali Štěpána z Pálče neb jiného kněze, by se zpovídati mohl: Páleč že sice jeho odpůrcem jest, že však nicméně by se jemu rád vyzpovídal. Komisaři poslali k němu učeného mnicha, jejž Hus velice chválí; mnich ten vlídně s Husem jednal, jej rozřešil a odvolání bludů mu sice poradil, za povinnosť však neuložil. Po zpovědi pak navštívil Páleč opětně mistra Jana, oba se zase rozplakali, obzvláště když Hus opětně a opětně Štěpána žádal za odpuštění, že jej lhářem nazval.

II. Páleč dle Třebízského.

Rodná kolébka muže tohoto stála na Velkém Pálči v kraji rakovnickém, dvorci to ještě z těch starých, rozlehlých a vysokých. Za svých studií na vysokých školách pražských spřátelil se s Husem, jenž po smrti matčině ještě nerozlučněji přilnul ku příteli svému. V jedné jizbičce bydlili, jedli spolu takořka z jedné mísy, jeden bez druhého ani nevycházel, v kollejích sedali vedle sebe, studovali spolu, jeden se druhému se vším svěřil, jeden za druhého stál slovem, ctí i životem a trávívali spolu i nejedny prázdniny na otecké tvrzi Štěpánově. Cestu takovou k domovu vypisuje nám Třebízský ve svém obrázku »Dva přátelé.« Potkají na cestě stařenu, jež prorokuje oběma nenadálý konec přátelství: »Dnes jste oba věrní přátelé; dnes byste jeden za druhého šel do ohně... Ale za nedlouho se vaše cesty skříží. Jeden z vás stane se miláčkem všeho lidu, bude v přízni královské a čím větší se všech stran k němu píchylnosť, tím větší protivenství jej bude stíhati... Rozdělí vás knížka, nepatrná knížka... Řekla jsem, že byste dnes šel jeden pro druhého do ohně; ale potom budeš ty tomuto příteli svému polínko za polínkem na hranici přikládati... A takového počínání tvého nebude příčinou nic jiného, leč závisť, bledá závisť, která vtiskla v ruku Kainovu hůl na šíji bratrovu... Střez se tohoto svého soudruha i obrať koně; lépe stokrát bez přítele, než s hadem, jenž se ti nepozorovaně kolem ruky ovíjí...« Tak prorokovala oběma přátelům staruška, jež tak zcela podobna Husově matičce, že tento sám, kdyby neodpočívala už druhý rok na hřbitově, by ji za svou matku měl. — Slovy těmito dojati dlouhou chvíli mlčky vedle sebe jeli, a arciť že Jan ujistil přítele svého, že slovům těmto nevěří, přece nebylo jim jaksi do hovoru, až přijeli do rodného dvoru. Zde brzy zapomněli proroctví stařenina, neboť zemanův syn se snažil, aby svému příteli při každé příležitosti mohl podati důkazův o přátelství, do jehož kořenů se nikdy nezahlodá červ.

Koncem října zavítali do Prahy, kde bylo plno novin, že mistři Stanislav Znojemský a Mikuláš z Litomyšle budou čísti o knihách Viklefových. Oba studenti se dali zapsati do těchto přednášek mezi nejpřednějšími. Nyní se přidružilo k nim ještě několik jiných, mezi nimiž i syn mudrce hrozného rozumu, Jaroslav ze Štítného. (Srv.

povídku »Na Štítném.«) Všickni byli jedna duše, jedna mysl, jedno srdce, mezi studenty českého národa pružili svěžího ducha, povzbuzovali ochabující, mdlé burcovali, dřímající probouzeli; český živel na vysokém učení bujel nejpůvabnějším jarem. Jan Hus a Štěpán z Pálče sedávali nad učenými traktaty, přečetli dvě nebo tři věty a vyměňovali si o všem své náhledy, bez obalu, upřímně, až se jeden či druhý pověděných slov zalekl, nevyhýbali se ničemu, chtěli vniknouti až do hlubin výroků, jež se před zrakoma jejich na pergameně černaly . . .

Od doby této uplynulo několik let, když (v letech 1408. a 1409.) vypukl na universitě Karlově boj »o tři hlasy a jeden.« Už nyní Jan Hus a Štěpán z Pálče spolu nebydlívali, z jedné mísy také nejídali a přátelství jejich značně ochládlo. Bylo i prohozeno nejedno trpké slovo, jež probudilo kyselosť . . . Ale brali se oba do té chvíle týmže proudem. — Od nějakého času se však Štěpán svému dosavadnímu příteli začal vyhýbati. Traktaty čítával sám, přečasto se nad pergameny zamyslil, hlavu si opřel o ruce a přemýšlel dlouho — velmi dlouho . . . Přítel již ho předstihl, láska lidu pohazovala mistru Janovi cestu ratolestmi palmovými, studenti na něm lpěli jako na nikom, ke slovu jeho stichli jako pěny, i kdyby byli bývali rozkvašeni nevím jak, kdekoli se objevil, všude mu prokazovali úctu, odevšad mu kynul vstříc úsměv, a on — Štěpán z Pálče? — Ustupuje víc a více v pozadí. Vedle světlé postavy přítelovy byl by naprosto zastíněn; a padlli by snad na něj paprsek, byl by cizí; jemu by nijak nepatřil . . . Obličej Štěpána z Pálče se chmuříval temněji a temněji, a když mu tyto myšlenky vtáhly pod lebku, kolik dní nemluvíval, stranil se společnosti, nesčetné hodiny proseděl nad nejrůznějšími knihami a nepřečetl ani jediné řádky. Chvílemi ho cosi bodlo až na dně duše a ve vnitru ozval se mu hlas, kterého se lekl sám. Ale ponenáhlu mu přivykal. — Ještě jednou však vrátil se k dávnému příteli, ještě jednou obnovil svazek let mladistvých. Když totiž přičiněním Husovým strana německých professorů podlehla a král Václav dovolil národu českému tři hlasy. Nedlouho však přátelství toto trvalo.

Slyšme, jak Štěpán sám o věci té mluví: »On (sc. Hus) šel výš a výše, lid jej velebil, vavřínovými věnci ho obsypával, byl by jej nosil na rukou, a mne — si nevšímal — nikdo — leda těch několik žáků v koleji . . . On se hřál na výsluní přízně krále i královny — kde začal mluviti, nepostačila žádná prostora — když kázal pod širým nebem, lidu nebyla kolikamilová cesta dosti dalekou, až si podešvy na obuvi rozedřeli — a já — já se zavírával ve své jizbičce, zapíral se před ním, já studoval celé noci, za kuropění jsem nade knihou ještě sedával, já mu začal jeho slávu záviděti . . . V srdci mém klíčil strašný úmysl, strašnější nad ten, jenž Jidášovi vnukl na jazyk slova: »Co mi dáte a já vám ho zradím . . .!« A když se najednou začali ozývati proti němu hlasové, já vzal škrabošku na tuhle tvář nejpřátelštější, já si zašel k němu, abych ho v záměrech jeho utvrdil, abych ho podráždil, abych mu našeptal slova lži, že za

nim všickni, co nás při vysokém učeni jazyka českého, půjdeme jako jeden muž, já v něm pochybnosti rozdmýchal v nejprudší žár, já ho navštěvoval potají den co den — a potom — potom jsem k jeho hranici přiložil poleno největší, kteréž vyšlehlo do jeho tváře prvním plamenem.« Tak mluví sám o sobě a činu svém Štěpán z Pálče. Aby se zrády takové na příteli svém nejvěrnějším dopustil, to mu vnukl sám duch zlý, jenž závisť černou po zemi od pradávna rozsévá, zalévá a pěstuje jako květinu nejvzácnější; není při člověku vlastnosti horší nad tuto, pýcha sice prý všeho zla pramenem, obžerství kořene lidského nejostřejší kosou, lakota štěstí i pokoje hrobařem, ale závisť — závisť zla všeho korunou. A toto zlo bylo příčinou, že magister Štěpán přítele svého nejvěrnějšího zradil hůře než Jidáš Iškariotský svého pána a mistra nebeského. Ne dosť na tom, že na sněmu kostnickém kladl proti mistru Janu na váhu svědectví nejtěžší, on ještě, když nešťastného mistra zahalovaly oblaky dusivého dýmu, si mnul ruce a zpíval »Te Deum.« — A když prozrazeného mistra žáka, Jeronyma, chtěli propustiti lidé, kteří neměli v sobě české krve ani krůpěje, namlouval jim hadím sykotem: nevěřte mu — nevěřte!

Tak vyplnilo se proroctví starušky, jež varovala mladého studenta před přítelem jeho nejvěrnějším.

Brzy však po činu černém seznal zrádce tíži viny své a vrátiv se z Kostnice nazpět do vlasti napsal závěť, jejíž prvá slova jsou: »Zhřešil jsem, zradiv krev spravedlivou I tuším, že ve věčnosti nepoznám, co to pokoj, klid a smír. Mé bydlo po smrti bude, kde nápis: trýzeň Iškariotů všech věků, všech stavův a všech národů!«

Tak líčí doslova Třebízský povahu Štěpána z Pálče, jehož osobu nám takto popisuje: »Byla to tvář s bradou zarostlou, žlutavé barvy, jakouž se zatahuje obličej, když závisť ďábelská i ledví proniká, se zrakem zapadlým, kterémuž táže dcera pekla nejhoroucnějšího ani spánku nepřeje, se rty zamodrávajícími, jimiž neustále zaškubává vnitřní nepokoj, hlava zakryta biretem mistrovským; šatem skvostná černá říza s vytlačenými lesknoucími se květy téže barvy, v rukou rozevřena kniha, do níž ob čas zrak nahlédá, chvílemi lze pozorovati v obličeji jizlivosť, která nezná mezí (!), rty se ob čas pootevírají tak, jakoby se jimi dralo hrozné, těžké slovo.« Viz »Stezkami našich dějin« (»Universitní obrázky« č. 2. a 5.) a »Závěť Štěpána z Pálče« (»Lumír« 1882).

Životopisec (Rais) praví o Třebízském: »Nedal se vésti citem ale dbal historické pravdy, a to pravdy přesné, v míře největší. Než počal psáti, velmi pracně všecka díla historická prohledával, až když vše důkladně a podrobně zjistil, pak teprv počal psáti . . . Co napsal, bylo výsledkem jeho myšlení a citu, bylo jeho přesvědčením.« Hořejším srovnáním naším slova ta aspoň v jednom předmětě nabývají pravého smyslu: Třebízský tu snad bádal, jen že psal **nikoli** dle pravdy vybádané ale podle — kdo ví čeho!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 11.

Karolina Světlá.

Kritická studie. — Napsal *L. Čech.*

Již spisy »Miláček svého lidu« a »Pozdě« octli jsme se u otázky, která Světlou přivedla i k hojné praktické činnosti, a která co do národního a společenského významu snahami Světlé se dostala u nás v koleje dobré; míníme otázku ženskou. Světlá v nejútlejším mládí svém zakusila sama na sobě tíhy všech předsudků, jimiž společnosť tak dlouho pohlížela na úkol žen; zejména převrácený směr ženského vychovávání[1]) tížil ji nejvíce, a od počátku svého literarního vystoupení snaží se klestiti zdravému proudu dráhu a nespokojujíc se pouze theoriemi, se zdarem i na půdě praktické věnuje se blahodárné práci, jejímž prvním platným výsledkem byl jí utvořený »Ženský výrobní spolek« v Praze a jejímž výsledkem dlužno zváti i nyní zařizované ženské gymnasium v Praze. Tak již první spis její »Dvojí probuzení« obírá se otázkou touto, kteráž tu jest podstatnou částí umělecké komposice. Dr. Daněk probudí lehkomyslnou, bezstarostnou, lhostejnou, tupou Boženu k pravému poznání, ukáže jí svět s nového, nikdy netušeného stanoviska. »Lál mému pohlaví, ježto vznešenou svou úlohu tak špatně pochopuje a nestarajíc se o pokrok duševní, jen

[1]) Líčí nám je ve svých „Upomínkách" dodávajíc: „Nesmyslný vychovávací ten směr, přikovati děti tak mladé po tolik hodin denně k zaměstnání takovému, vypěstoval celé to tehdejší pokolení ženské, mučené migrenami, křečmi, nervosností, z kteréhož neblahého údělu se mi dostala část nad míru hojná a štědrá" (str. 616.). A narážejíc na svoji chorobu praví: „A co zavdalo podnět k této chorobě, již každý, jenž sám ji na sobě nebo na jiných poznal, nejhroznější ze všech zváti musí? Barbarství, vyrvati dětem mateřský jejich jazyk, barbarství, člověka schopného, učelivého, nadšeného odsouditi k duševní nečinnosti, k nevědomosti, poněvadž jest člověk ten ženou! Zdaž jsem době své křivdila, nazývajíc ji nelidskou a neosvícenou? Kdež takové věci jsou možné, kdež jsou přijaty jako zákon a mravní pravidlo od rozhodné většiny, ba od celé intelligence, tam nechť se nemluví ni o osvětě, ni o lidskosti, společenstvo takové ještě k pojmům těm nedospělo" (str. 620.). O vychování Světlé srv. „Upomínky," str. 467.—471., 615. atd. Choroba, o které se zmiňuje, a jejíž symptom první se objevil za útlého mládí, uchvátila ji silně po smrti jediného dítka. „V oné chorobě," dí Světlá, „několik let trvající vidívala jsem se množstvíkrát za den ve dvou osobách, konala jsem celé hodiny vše ve dvou osobách, ba zdálo se mi, že i myslím dvěma mozky. Bezpočtukrát tehdáž jsem cítívala dráp šílenosti na mozku svém spočívati, cítívala jsem, kterak jediné jen smáčknutí by dostačilo ve mně uhasnouti jasnosť ducha, potlačiti vědomí lidskosti, a to na vždy . . ." (620.)

malicherným hříčkám hoví. Horlil proti naší hříšné netečnosti ku všem vyšším snahám, proti tupé naší lhostejnosti k nejsvětějším povinnostem; žaloval, že tak málo která žena svému vznešenému povolání porozumí, a že své rodině a lidem je tak málo kdy tím, čím býti jí od přírody určeno.« Ale dívka určená Alfredu zamiluje se do svého karatele a učitele, který však i zde jí ukáže pravou cestu a druhé probuzení jí připravuje, že volá: »My jsme silnější než Vy; proto musíme nésti větší tíže života. Alfred by byl podlehl i rodiče jeho — k čemu bychom byli tak toužebně pravdu hledali, když bychom, poznavše ji, nebyli ji též konali? Jen ta láska je pravá, která se odříci dovede — vše ostatní je slepé sobectví, chtíč!« — A odtud celou řadou prací se vinou tyto dvě charakteristické vlastnosti: kreslí, jak vypadají dívky na základě dosavádních předsudků vychované stavíc jim po bok ideal ženy ku pravému pochopení svého úkolu probuzené a oň se i zasazující, za druhé pak mezi různými ctnostmi, jež jim za vzor staví, hlavně jim hledí vštípiti obětavosť a lásku k povinnosti. Proto vzorné ženy její jsou heroicky obětavy a plnění povinnosti dýše u nich strohým Kantovským kategorickým imperativem; slyšme aspoň Isabellu z novelly »Láska k básníkovi«: »A co potom platného, vížícího na světě neli dané slovo? Oč se má člověk opříti, nač spolehnouti, nač má stavěti, chcešli věrnosť z duše lidské vymazati? Vše pod sluncem je klamné a nestálé: srdce nás podvádí, rozum se mýlí, smysly bloudí, naděje nás zrazuje, kvetoucí život skrývá zárodek smrti, světlu v zápětí kráčí neuprositelná tma, nebetyčná hora, věčnosť hrdě vyzývající, sesype se, klamnou vodou podemletá! Jen člověku jest moc dána z tohoto řetězu šalby se vymknouti a zůstati sám sobě věrným, i kdyby základy země se bořily a nebe nad námi sesutím hrozilo.« Jelikož vlastnosti tyto náležejí ku charakteristice osob romanových a ženy u Světlé přední zaujímají místo, jest mnoho těch povídek i romanův, odkud bychom čerpati mohli buď mínění její o otázce ženské buď o vzoru moderní ženy. Zejména první její spisy se obírají nejvíce povahami ženskými tohoto druhu a povídky jako »Láska k básníkovi,« »Sestry,« »Na úsvitě,« »Rozcestí,« »Dcera pouště,« »Líbánky kokety,« »Zamítání,« »Deborah,« »Drama zbořeného domu« nejhojnějšího poskytují materialu, z něhož seznáváme i dívky, jež požívaly bezduchého vychování starého, i ženu, jak dle idealu Světlé býti má, v kterémžto posledním případě na studování, knihami se obírání a i k věcem vyšším se povznášení s jedné strany, ale i na odříkání se a plnění povinnosti s druhé strany hlavní váha se klade; mimo to i národní neuvědomělosť dívek a českých žen zavdává Světlé příležitosť, aby i ctnosti a povinnosti vlastenecké učila české ženy a před oči jim uváděla vzory vlastenecké statečnosti, jako zdatnou a statečnou Polku Jadvigu, která těžce raněna jsouc pražskému hejsku Odolanovi s bojovným praporem v ruce na pohovce ležíc s nadšením vlastenecké ctnosti hlásá a jej i převrátí, nebo českou Jiřinu, která v dobách předbřeznových aspoň v taneční hodině uprostřed německé společnosti svému vlasteneckému

myšlení dává výraz, buď konečně Adélu, která zasvěcuje celé své nění vlasti, hodlajíc uskutečniti některé tužby, které asi tehdy se odily v mladistvých srdcích nadšených Májistů: získati peníze na esty mladých spisovatelův, aby rozšířili svůj obzor, zaraziti veliký árodní organ, založiti dívčí ústav v národním směru, kde by se akyně vyučovaly zdarma... Ale ani v těchto namnoze dosti romanických povídkách hlavní rozpory, z nichž rozuzlení děje vyplynouti má, nespočívají na problemech otázky ženské se týkajících, kteráž udíž v povídkách těch se neřeší, nýbrž osoby buď toho buď jiného ázoru mezi sebou v rozpor jiný se dostanou, na jehožto rozřešení šak názory tyto nanejvýš jen nepřímý vliv mají. K emancipačnímu nutí Světlou vedly nejen ony smutné zkušenosti z mládí, nejen její vobodomyslné smýšlení, které tedy ani ženu v otroctví míti nechtělo, le i socialní bída žen[1]) a statistická jich převaha, tak že všechny emohoucí vdáti se musily býti poukázány na vlastní sílu, aby uchránily se hladu.[2]) I jest tu zase poukázati na skutečný rozdíl tvoření Světlé od směru nového a moderního: jako při otázce socialnědělnické ani při otázce ženské nesestoupila v tyto třídy v uměleckém vém tvoření, nesnažila se ukázati, abychom mluvili slovy Goncourtovými, zda bída malých a chudých mluvila by k zájmu, k citu, k soustrasti ak hlasitě jako bída velkých a bohatých; zda zkrátka slzy, které se roní dole, mohly by vylouditi pláč, jako slzy, které se roní nahoře.« Světlá sama prolévala tyto slzy, osud bídných a ubohých byl jí na srdci, pomáhala, k soucitu vzbuzovala, ale co do oprávněnosti této řídy, býti též hrdinami romanových látek, Světlá se nepokusila k nim áhnouti; bylať právě doba jiná.

Pokud se týče hnutí emancipačního u žen Světlá nestála na stanovisku výstředním,[3]) jí se pouze o to jednalo, aby ženám se

---

[1]) Ve „Dvojím probuzení" Daněk Boženě povídal „o dívčinách, ježto skoro e dne v noci nad prací nahnuty, sotva na suchý chléb si vydělají; o ženách, kteréžto jsou přinuceny děti své na celé dni opouštěti, aby výdělkem rodinu uživiti nohly; maloval život jejich takovými barvami, že jsem si zoufale tvář zakryla, nechtějíc více slyšeti. Ó neměla jsem dosud pojmu, že taková bída, takové neštěstí na světě jest!"

[2]) V dobrém a praktickém článku svém „O vychování žen" přímo tak praví, že u nás emancipace žen povstala a vyvinula se z hladu.

[3]) Výstřední snahy Světlá přímo tepe. V článku ve „Květech" ve věci této přímo praví: „Nemůžeme však zatajit, že jsou ženštiny z velké části samy tím vinny, že se lekají muži jich emancipace. Skoro všecky, které dosud vystoupily z kolejí obyčejných, počínaly si — jemně řečeno — velmi podivně. Tvářily se po mužích nikoli v ctnostech, nýbrž v nespůsobech, zanedbávaly se v oděvu neb činily se jim nápadnými zapomínajíce, že chtít se v malichernostech lišit od jiných je malicherné. Jakmile si ženština přisvojí několik drobtů vědění, není s ní skutečně k vydržení, pořád se s nimi musí stkvíti, pořád si žádá za ně obdivu. Považuje vedle toho starosť o domácnosť hluboko pod svou důstojností, vaření, uklízení, pečování o čistotu za zaměstnání naprosto nedůstojné." — „Nadějeme se však, že ženštinám právě v této choulostivé věci věhlasný jejich takt neselže i že započnou ty, kdož jsou žádostivy emancipace, emancipovat se především od svých chyb." — I musíme s Krásnohorskou vyznati, že „Světlá není z oněch zastaňkyň ženského pohlaví, které samy povrchní, velebí marnivě i ženskou povrchnosť, a samy diletantky, kypří půdu ženskému diletantismu. Všemu, co planého, vylhaného, lehkovážného

dostalo lepšího vychování,[1]) by takto v boji životním mohly na vlastn síly býti poukázány, a i nevdané výživy dosíci, vdané pak povinnostem svým všem aby dostáti mohly rozumně a vědomě, nečiníce z lásk a z manželství pouhou špekulaci. Světlá nemluví ani o tom, že b ku všem zaměstnáním[2]) ženy měly schopnosti[3]) a povolání, aniž s

v povaze ženské, prohlašuje ona co nejrozhodněji válku, a nevede si nikdy sna s rozhorleností tak přísně káravou, jako když se dotýká nedbalostí a hříchů, kterýc právě ženy se dopouštějí na svaté věci národní, na povinnostech svých a vyššíc cílech lidské společnosti" („Osvěta" 1880, str. 196.). — Jen v prvních pracích snah emancipační v krajních mezích hledá. Tak v povídce „Ještě několik archů z rodinn kroniky" srovnává emancipistky s dřívějšími čarodějnicemi, kteréž líčí jakožto řad duchů nepokojných a nespokojených, se světem bolestně zápasících, za ne dostižitelnými idealy neustále se honících a lidem pohoršení dávajících A známou nám zástupkyni těchto bývalých emancipistek líčí sama jako výstředn ženu, nesrovnávající se od nejútlejšího mládí v ničem s náhledy společnosti příčící se v každém ohledu jejím stanovám, bažící po uskutečnění nemožných jejím zásadám a předsudkům se protivujících idealů. — Starší takovouto českou emancipistku kreslí také ve své „Frantině," která ve světle sice hodně idealisovaném přece jen na skutečnější půdě se pohybuje; kdyby prý nyní žila, „byla by asi na všecky noviny předplacena a na všecky tábory by se vezla ona ve svém kočář první"; ba „sedla by na koně a nesla by přede všemi vysoko nad hlavou prapor třeba hned věděla, že za to přijde k zavření; snad by se tam dala dokonce d nějakého řečnění k lidu."

[1]) Ve Španělsku duchaplná spisovatelka Maria de Zayas již r. 1636. v úvod ke svým novellám zahajuje nejostřejší polemiku proti mužům, které představuj jako zbabělé tyrany a politování hodné tvory. Mužové ze zášti a bázně prý ženám upírají přirozená práva a úmyslně zanedbávají jejich tělesné i duševní vzdělání. I žádá spisovatelka, aby ženy byly osvobozeny od potupného nátisku a aby jim cesta byla otevřena k učenému vzdělání a zároveň ku cvičení i znalosti umění válečného. Zároveň zapřísahá sestry své, aby se povznesly ze svého rozmazleného života a nicotného společenského konání k věcem vážnějším a aby se nedaly klamat a uspávati láskou a sobeckou galantností mužů. Napomíná je, aby studovaly šermovaly, ducha i tělo sílily, aby boj s muži přijaly a vítězně dobojovaly. Výzev její k ženskému světu končí válečnými slovy: „Ku knihám, do zbraně!" — Odtud se tedy jaksi časové ono thema dostalo i do literatury básnické, a Calderon učini je obsahem dramatu svého „Láska a nenávisť," kde švédská královna Kristina je zástupkyní emancipačních snah a v jich prospěch vydává zákony, kde však nad snahami těmito zvítězí láska; Kristina se provdá za ruského knížete a v zemi zůstane vše při starém. I Calderonova „Privilegia žen" poněkud s otázkou touto souvisí. — Že podobné snahy i ve starověku se jevily, o tom svědčí Aristofanova komedie „Ekklesiazusy," kde ironicky a satiricky štětec Aristofanův odhaluje následky toho kdy ve státě ženy zmocnily se vlády.

[2]) V novelce „Pozdě" připisuje hlavně ženám vychovávání mládeže, kteréžto úlohy nepřestanou se tak dlouho domáhati, dokud se na ně v nejširších rozměrech nepřenese; dále pro ženy požaduje nemocnice, sirotčince, opatrovny a podobné ústavy; konečně osobuje ženám v umění a písemnictví bdění nad tím, aby v každém oboru vkusu bylo šetřeno, „by nevybujel hrubý materialismus tam, kde má být zaražen stánek kráse a vztýčen maják, aby na něm zaplanul ideal." — Ve „Květech" s paní Cavéovou souhlasí, že žena může býti kreslička a následkem toho litografka xylografka, malířka na porcelánu, slonové kosti, řezbářka atd., v průmyslu pak ženám lépe přísluší než mužům krejčovství, vlásenkářství, pekařství, cukrářství škatulkářství, rukavičkářství, prýmkařství, hračkářství, neboť „všecka tato zaměstnání nejen že ženu nikterakž nad síly její nenamáhají, ale neodcizí ji povolání jejímu."

[3]) Otázka psychologická o schopnostech žen a různostech mezi obojím po hlavím teprve v novější době více vědeckým spůsobem se studuje a na základ fysiologický staví, ač již od Aristotela až po nejnovější dobu v příslušných spisech duchaplné a třpytné poznámky se nalézají, obmezujíce se mnohdy na všeobecné

dotýká právního a politického postavení žen, ve kterýchžto otázkách ve prospěch žen se vyslovují Mill, Buckle, Espinas a j. Že pak v manželství rovnosť zásad a přesvědčení klade na první místo a že stavěti dlužno »pravdu poctivě, svědomitě a s tisicerými bolestmi poznanou nad svou náklonnosť, nad svou hlubokou, vřelou lásku k muži jedinému,« to právě viděli jsme býti základním rysem povídek »Miláček svého lidu« a »Pozdě.«

Nestojí tedy Světlá v emancipačních snahách svých na stanovisku výstředním, ale že i tu více, aspoň v romanech svých, sluchu popřává citu než rozumu, který ovšem dle ní není nic jiného než cit zbystřený, podstatný, uvědomělý (»Konec a počátek.« str. 55.), to vidíme nejlépe z romanu »V zátiší.« kde Ivana jakožto zástupkyně moderně emancipované ženy, pozemskými statky bohaté, slynouc vzděláním a zasvěcena jsouc ve veškerá odvětví lidského vědění, stává se nositelkou nových idei a nového vědomého názoru, pro nějž jsme roman tento jakožto vnější mezník v činnosti Světlé označili, nepozbývajíc však rázu snářského a vidinného. Jest ovšem roman tento také historií lásky, kde muž Marcel od prvních počátků v Ivaně vzor ženy vidí a vše co koná, jen z lásky k ní koná, ale za to maje, že dle řádu světského jest posledním mezi posledními, kteří o srdce její mezi sebou zápolí, a že ona k němu se nikdy neskloní, všude ustupuje a žár srdce svého skrývá pod roušku až vzdorné chladnosti, kteráž právě s nemotorným vnějším chováním k tomu přispívá, že Ivaně Marcel přímo odporným se býti zdá. Teprve když blíže Ivana jej poznala, když vedle chladně vypočítavého Isidora, jenž na svém rozumném positivismu příliš sobě zakládal, a vedle lehkomyslného, mravně slabého, třebať básnickým duchem nadaného Gustava poznala v něm ducha hlubokého,

---

formule. Dle spisu Dra. H. Thulié „La femme. Essai de sociologie physiologique“ (1885) a dle rozpravy T. Vignoliho „Poznámky o pohlavní psychologii“ (známých mi jen z recense) fysiologické rozdíly stanoví se asi takto: menší potřeba výživy, jemnější citlivosť kožní, smyslů, visceralní, menší výdaj sil u výkonu vnějším, menší mozek, více vyvinutý mozek temenní (u muže více vyvinut jest mozek čelní); na těchto základech udávají se tyto psychologické vlastnosti žen: více jemnosti v povaze, více práce vniterné, více hybnosti představovací i citivé, snaha obmeziti se na malý obzor pozorování a zaměstnání, bázlivosť v jednání a snadné podrobení se síle; vyhledávání bezpečnosti a podpory, předsudky mravní a altruistické, hrůzy pověrečné, vyhledávání idealu, jemnější složky snadnějších výkonů, jemnější indukce, více básnické, méně velkolepé a méně přiměřené objektivní zkušenosti. U ženy převládá vnímavosť, u muže samostatnosť a samočinnosť, mysl ženina upíná se více k jednotlivostem, duch mužů se nese více ku všeobecnostem; mysl ženina více je v sobě uladčna, usmířena, muž se žene za rozpory se světem a usiluje platným činem u stálém ruchu dále pošinouti koleje vývoje člověčenstva. — K tomu přidáváme, co praví v novelle „Konec a počátek“ Aleš: „Muž chce obyčejně vše jedinou myšlenkou obejmouti, v jediný pojem zahrnouti, patří na věci se stanoviska příliš vysokého, čímž mu uchází mnoho a právě nejjemnějších na nich rysů“ (68). Námitka menšího mozku, proti níž Světlá brojí, je skutečně bezpodstatná, na velikosti mozku samé činnosť duchová nezávisí, nýbrž také na jakosti šedé i bílé látky mozkové a různých závitcích, z nichž povrch jeho se skládá. Za to však obvyklého názoru, kterého i Světlá se přidržuje, že totiž ženy cítí hlouběji a živěji než muži, skutečnosť nepotvrzuje; naopak city muže bývají stálejší, zahloubilejší, u žen více méně povrchní, prchlivé.

ryzí povahu, vzor obětavého a šlechetného člověka, který idealy nadšenou mysl dobře spojiti dovedl s praktickými potřebami života zamítá Gustava, k němuž lásky nikdy necítila, i Isidora, k němuž dlouho jako žačka k učiteli pohlížela, přilne k Marcelovi, k této koruně všech smrtelníků. Šťastně za sebe se dostanou a Ivaně objeví se v Lužanech život ve své nejpravdivější a nejsvětější podobě. Opisuje pak totiž bývalá slečna Kamenická, růžová pilností a štěstím, horlivě v milých svých Lužanech archy, které plnil Marcel, pracuje o velikém anthropologickém díle, z něhož některé ukázky v časopisech uveřejněné vzbudily obecnou pozornosť. Musíme v tomto opisování více viděti, než ve slovu samém vězí, neboť by pak tato nejpravdivější a nejsvětější podoba života ženy byla velice mdlá: Ivana asi s Marcelem svým všech jeho prací duševně sama se súčastnila, vždyť Světlá kreslí v Ivaně jasnou dceru pravdy, dívku nanejvýš vzdělanou, která nejen veškerým pokladem poznání jest obohacena, ale stojíc i na vznešené mravní výši na svých Lužanech se obírá zpytováním problemu nad jiné těžkého, tak že jen želeti jest, že se ničeho nedovídáme o výsledcích studia toho. Tato totiž tak málo praktického taktu v životě jevící žena, která nesnese továrny v obvodu svých milých kopců a dolin, která z lesů nedá nic bráti, louky pěstuje jako zahrady a chlévy dvorské nechává prázdny, aby aksamitový pel pažiti kopytem stáda příliš neutrpěl, tráví svůj život na samém srdci přírody, aby jí neušel ani jediný její tlukot, aby jí bylo lze stopovati každý její úsměv, sledovati každý její rys, naslouchati každému jejímu zvuku, a pomocí studia toho sní s přírodou to vznešenější, o čem kdy snila, a myslí s ní aspoň v nejhlavnějších rysech, a pokud jí rozum stačí, co myslí a ještě zamýšlí: neboť se snaží dopátrati se, kterak se vyvinuje v lidské mysli z přírody umění, a co by se mělo díti, aby umění v ní vždy přírodou zůstalo, kterak by se mělo pěstovati, aby, majíc v lůně jejím kořeny svoje zapuštěné a přímo vyrůstajíc ze srdce jejího co nejútlejší její květ k ní vždy zas se vracelo vytříbené, posvěcené tím, co dosud nejvelebnějšího vytvořila, duchem to lidským, v němžto se zrcadlíc se poznává. Příroda pak hlásá jí tuto pravdu plnou nadšených do budoucnosti slibů, smyslu asi následujícího: Až si prý lidé budou zákonů života úplně vědomi, až je budou plniti z vlastního přesvědčení tak určitě a nezvratně, jak květiny plnívají zákony jim vrozené z pouhého jen pudu, až se prý poddá lidská vůle bez marnivých vzdorů nutnosti zákonů těch, žití naše pozemské podmiňujících, až při vší bohatosti nadání, horoucnosti citu a vzletu fantasie člověk nikdy nezbloudí z dráhy spravedlnosti rozumem mu objevené, pak prý nastane doba, kdež dostoupí člověčenstvo vrcholu své úlohy, kdež na jeho čele se zaskví kvetoucí koruna idealův a cíl jeho bude dosažen.

Vědeckými snahami tudíž Ivana se obírá a zde o poměru přírody a umění přemýšlí.[1])

[1]) Světlá přímo v neúčastenství žen vidí neúspěchy dosavadního vědeckého snažení. Pravíť zajisté Leonila v povídce „Miláček svého lidu“: „Kdyby pěstovali

Když pak ovšem ženě také jako jest Ivana Isidor přijde s námitkou, že žena vychovávati má národu řadu zdárných dětí, tu vyhýbá se přímé odpovědi dilemmatem: »které ženě náleží větší uznání, zdali té, jež se stará pouze o svoje děti, či oné, jež život svůj tomu zasvětiti hodlá, by vložila i do srdcí těch, kteříž ze srdce jejího nevyrostli, veškero dobré símě v ní klíčící.« Netušila tehdy ještě Ivana, že později bez hnutí, obávajíc se, aby ho nezaplašila vzdechem, posuňkem, vyslyševši hlas ten, jenž se k ní ozýval z nebe lásky, provdá se za Marcela, a že jí zajisté bude uvažovati otázku, jak utvářiti život, jestliže v anthropologická studia se vmísí hodně často pláč i smích hojných dítek, aniž ovšem bohaté dědičce na mysl přišly v reformačních snahách jejích majetkové rozdíly a krutý zápas o vezdejší chléb, s nímž nepočítají sice idealní snílkové, ale neúprosný život. Ale to bychom Ivaně jakožto Ivaně mohli odpustiti.

Příliš však snadně vyvrácen byl její názor o úkolu krásy. Chtějíc právě, aby vychování se dělo na základě krásy po návrhu velkých duchů, nemá již žádné námitky, když Marcel k ní pravil: »Umění může sice život velice ozdobiti, ale není v něm dosti moci, aby slabá povaha jím sesílila, pročež se nikterakž nehodí za základ vychování ni jednotlivců ni národů,«[1]) ba hodlá se všeho vzdáti, co činiti zamýšlela, by kráse vráceno bylo její žezlo, volajíc: »Co jsou všecky růže ve světě proti slunci na obloze, co jsou všecky růže, které vzkřísiti a pěstovati jsem chtěla na suchoparu společenského života našeho proti slunci vznešené pravdy, které by ruka jeho dovedla na obzoru našem rozžehnouti.« Toto povznášení pravdy nad krásu,[2]) které jsme vůbec spatřili v třetím období činnosti Světlé

vědu nejen muži ale i ženštiny, k jiným výsledkům již by byla dospěla, neb lépe ji pochopujeme a jí rozumíme my, z jejichžto srdcí člověčenstvo vykvétá, jejichžto krví se živí, než vy muži s tím svým střízlivým rozumem, kteří ji pořáde zpytujete a k žádným jiným koncům s ní nepřicházíte, než že resignujete býti jejími otroky.“

[1]) Důkazem toho Marcelovi jest, že „Italie, kdež kvetlo umění tak vznešeně, nikoli v téže době podobně vznešenými ctnostmi svých dětí se nehonosila, že se tam nevytvořila žádná vládní forma, rozkvětu tomu rovná. Taktéž se nepovznesl v Řecku ni občanský život ni státní zřízení na tu výši idealní, kamž dospělo svým uměním, jež zůstane nejvzdálenějším pokolením vzorem snad na vždy nedostižným, což by se bylo musilo nevyhnutelně státi, kdyby dostačila krása za vychovatelku člověka a národů.“ Srv. článek můj v těchto listech „O škodlivosti umění.“

[2]) Podobným směrem se nese v „Miláčku svého lidu“ rozmluva Boleslavova s Leonilou. I on velebí krásu, jíž každý jiný zájem má ustoupiti, načež Leonila mu praví: „Vy náležíte tedy k těm, kteří se domnívají, že soulad barev a forem jest s to, aby člověka nade všecky trudy života povznesl, ve všech poměrech potěšil, že jest útvar světa, jeho skvělá slupka, s to, aby s temným, porným jádrem jej smířil?“ I litovala by Boleslava, kdyby na cestách svých hlouběji se nedostal, než kde stojí v této chvíli. A když Boleslav s cest se vrátí, Leonila jde dále a vidíc v pouhém kultu jakéhosi absolutního krásna moderní bezesměrnosť, právě ve směru spatřuje jádro věcí, tepnu, kteráž ústrojím každého uměleckého díla žene proud života; ba Leonila si uměleckého díla beze směru představiti nedovede. Vším prý chceme něco vykonati, jen duševní práce měla by obsahovati sny a přeludy. I zdá se Leonile, že volná vláda krásy schvaluje jen takové výkony, kde se fantasii neklade rozumem a skutečností pražádných mezí, kde se horuje do nekonečna, bez ohledu na skutečný svět, kde se jedná vlastně o svět jiný než jest náš; ale což prý i v tom není směr? směr, aby to, co těm kterým myslím v životě našem překáží,

a zjevně právě v romanu »V zátiší« označili, tvoří též málo odůvodněný obrat v myšlenkových názorech Ivaniných, a jest jednou z příčin, pro které Ivana touží po lásce Marcelově, vidíc v něm zářivou protivu, i Isidora, který pravdy a výsledků vědeckých užíval jen ku prospěchu hmotnému, neznaje vyšších snah, obětavosti i sebezapření, i Gustava, kterého v jeho kultu krásy vidí najednou staromodním a jemuž na jeho námitku, že jí apoštolce krásy najednou forma krásná není ničím, odpovídá: »Oceňuji a hledám ji dosud v předmětech neživotných, jimž dodává života, ale na člověku jest mi vždy nejvyšším to, co z něho člověka dělá, duch jeho, jenž zušlechťuje i nejvšednější lidský zjev, srdce, jež prozařuje spanilostí i nejnepatrnější lidské tahy.« Avšak Gustav odmítnut byl nejen pro svůj kultus krásy bez ohledu na jiné ideje, ale i pro vyplývající z toho slabosť mravní své povahy. Tato pak myšlenka nutí nás na tomto místě všimnouti si novelly »Konec a počátek.« Jest to skutečná práce problemová a ženské otázky se týkající, odpovídajíc na otázku: jak dívka s láskou počínati si má a komu má podati ruku? Viléma odmítá nabídnutí Juliovo, a který jest hlavní důvod odmítnutí jejího? Slyšme ji mluviti: »Uznávejte to, co nazýváte u nás ctností, taktéž ctností u sebe, podrobujte i své jednání tak přísné mravní kontrole, jako naše, a jak povyšujete k sobě dívku jen bezúhonnou za choť, a vaše ruka jí jest odměnou za její chování, tak budiž i ruka vaše, do níž vloží dívka ruku svou, čista jako ruka její, i ona pohrdej mužem, jenž si plete věnec vavřínový ze své na pohlaví jejím zrady, a odmítej ho tak rozhodně, jak odmítá muž myšlenku na spojení doživotné s dívkou nařknutou. Láska budiž tu a tam jen údělem šlechetných.« A dožadování se Juliovo té velké bezprostřední, nesobecké lásky ženské, jejíž bezohledností se mužům ženy stávají tak svatými, rozhodně odmítá slovy: »Nemáte nikdy méně příčiny nás za svaté považovati, než vrhámeli se s onou vámi slavenou bezohlednou láskou vám v náruč, neboť v ní právě vrcholívá soběctví ženské. Podmaněna svou fantasií nechtějíc jiného slyšet a poslouchat než hlasu rozkochaného citu svého, obyčejně si pravívá: »Vím, že mne není hoden muž ten, vím, že mne přivede nad propasť: ale nechť! opojuje mne tento cit a jest mi nade vše, chci se jej (sic!) nasytit, třeba v něm utonu.« Taková dívka obětuje vše na pohled lásce své, muži, jemuž ji věnuje, a zatím vyhovuje pouze sobě, obětuje se jen své choutce.«[1]) — Světlá jemně se dotkla oné otázky,

---

odstraněno bylo a nahraženo něčím jiným, směr, vybudovati cosi opačného, v čemž by se stavitel cítil více doma, co by mu bylo milejší, dražší nad vše to, co jej obklopuje. — Tak horuje zde proti jistému směru u nás, jako v romanu „V zátiší," kde proti pessimistické a kosmopolitické snaze moderního básnictví vystupuje.

[1]) Podobným spůsobem Ivana v romanu „Zátiší" odmítá narážku Gustavovu na svatou ženinu lásku, kteráž odpouštěla i vrahu, když se k ní utekl, vzývaje její milosť. Zajímavou tu rozmluvu zde podáme celou:

„Vždyť jsem vám právě řekla, že doba Larův a Manfredů jest na sklonku. Nejeví ženy této doby mnoho již chuti k obětem, a tuším, že vyjdou u nich co nevidět úplně z mody."

„Delila jest tedy skutečně vzorem ženy nynější?"

„Což si přejete vzorů jiných? Nestojíte o lásku, posmíváte se jí, nevěříte

která čím dále tím více se obmezuje na fysio-psychologickou i socialní otázku mnohoženství a jednoženství, a která zejména po Björnsonově »Rukavici« celým skandinavským severem zmítala, a poukázala na dvojí ono měřítko, kterým ve mravní příčině mužové a ženy se posuzují, číníc Vilému hlasatelkou zásad onoho spolku žen, jenž prý ve Švédsku se utvořil, a jehož členové se zavázali slovem, nepodati ruky své uchazeči, jehož život nebyl zrovna tak mravně čistý, jako život její.

Jen v tomto místě se Světlá stýká v mravní a manželské otázce s odhodlanými bojovnicemi severními, druhý účel bojů jejich, aby manželství sproštěno bylo veškerého státního nebo jiného vlivu, který by obmezoval vlastní sebeurčení, ve spisech Světlé sledován vůbec není a proto ovšem rozhodného stanoviska k němu nezaujímá.[1]) Ale i ona se obírá manželskými poměry. Jako Henrik Ibsen Světlá sice ve spojení muže se ženou jen tenkráte vidí pravé manželství, když jest to svazek dvou stejně oprávněných bytostí, které lnou k sobě takou láskou, jež k radostné obětavosti povznáši, neznajíc ni mamu ni klamu. Alvína její pláče krátce před sňatkem v lese, že uzavříti musí sňatek v každém ohledu moderní, kde nežádána na ní žádná láska, nýbrž jen přísné konání domácích povinností, jen doplňování se jměním a nikoli duši, jen splynutí zájmů hmotných a nikoli mravních úloh životních, a žár přelétl její ušlechtilou tvář, kdy četla Fedorův lístek, jenž oznamoval, že Karel ji vřele miluje (povídka »Okamžik«). Světlá dobře ví, jak výminečné jsou tyto poměry a jak dalece převládá to, co nazývá pověrčivostí časovou, nad níž žasnouti budou potomci naši, ale kdežto právě z těchto a jiných příčin množí duchové též po pravdě a mravnosti žíznící, v myšlení svém naprosto

---

v ní, žádáte si místo ní opojení, závrať — nuže dostává se vám, čeho si žádáte. Chcete býti znepokojováni, pobuřováni, drážděni, mučeni, — vyhovuje se vám co nejochotněji; k čemu tedy tento nářek? Již se neobracíte k srdci ženinu, vždy jen k její fantasii, proč jí vyčítáte, že ji napíná, aby vás upoutala? Z vás, z vašich žádostí zrodily se tyto moderní Delily, tyto ženské upíry, demoni, sireny, na kteréž tak plačtivě teď hořekujete, stavíce je na jevišti, ve svých romanech a básních mstivě na pranýř.“

„Což mne k ženě takové nepoukazujete?“

„Já vám ji jen ukazuji a připomínám vám při tom, kam jste ženu přivedli, tam že ona přivádí teď vás. Šlápli jste jí posmívavě a chlubně na srdce, na česť, a ona vám teď také šlape na srdce a na česť — již toho pociťujete všichni. Ne Delila jest jméno hrdinky moderní — Odveta se zove.“ Srv. i zmíněný článek ve „Květech.“

[1]) Mimochodem jen o rozvodu a volné lásce se zmiňuje v povídce „Nezabloudil,“ ve kteréž v hostinci u „zeleného beránka“ ve schůzích socialistických také o těchto věcech mluvili. Jakub byl proti tomu, maje to za cosi hrozného. „O usnadnění rozvodu nechtíval také mnoho slyšet, přál si, kdyby se mu podařilo holubici svou najíti, žíti s ní do smrti, přesvědčen jsa, že to bude zajisté ve štěstí a spokojenosti. O volných svazcích lásky již dokonce slyšeti nechtěl. Horko mu vstoupilo do tváře, vzpomnělli si, že by se mohla holubice jeho nejen na jiného pousmáti, nýbrž že by byla v plném právu, kdyby se chtěla od něho jednou odloučiti a jinému v náruč uvrhnouti, poněvadž se jí stal časem milejší než on. Hrozná to představa, tak hrozná, že se mu dělaly před očima takové mžitky, jako kdyby byl znova před ním zaplanul strašlivý, krvavý blesk.“

idealní, čistotu mravu nejpřísněji hájící začali holdovati názoru tak zvaného volného manželství, volné lásky, tedy pravé protivě posvátného nezrušitelného svazku manželského. Světlá o zákonu nezrušitelného manželství nepřemýšlí a neuvažuje o něm, nýbrž přijímajíc ho jakožto předpis božský hlásá nezbytné se mu podrobení jakožto kategorický příkaz povinnosti, daného slibu a věrnosti. Jí se nejedná o socialní prospěch nebo škodu takého ustavení, ni o to, zda a jak by poměry tyto, jsouli nedobry, mohly jinak býti upraveny, aniž se jí jedná o to rozumem dokazovati, že tak, jak tomu jest, nejlépe jest. Tedy socialního problemu manželství si nevšímá. Ovšem vidí strasti, strázně a boly nezdařených manželství, vidí v srdcích lidských klíčiti a vznikati lásku k osobám jiným, než se kterými jsou již spojena, a to často do smrti své, zná hrozné rozpory, do kterých právě přivádí tento zákon a tato povinnosť lidská srdce, ale tato fakta jí nevedou ku zpytování a oprávněnosti neb neoprávněnosti takto zřízeného socialního ustanovení, nýbrž Světlá tyto bolestné poměry nešťastných manželstev a vášnivé psychologické boje i zápasy nešťastných bytostí činí předmětem svých vypravování rozrušujících a vášnivých, vedouc rozpory tyto ku zakončení, kteréž zřejmě sice se koná pod vlivem jejího přesvědčení o nezrušitelnosti manželství, ale buď spůsobem jakýmkoliv, obyčejně heroickou obětavostí některé osoby k dobrému se obrací a tak i vniterně se skončuje nebo zmizením osoby s dějiště pro specielní tento případ další řešení činí zbytečným. Příklad jeden jsme podali z »Vesnického romanu.« Tam Sylva odejde do kláštera hrozíc se kletby hospodyně, která umírá, v povídce »Na košatkách« učiní tak Tomáš, neboť »velí Bůh, v něhož věřím a v jehož náruči se chci s tebou po smrti setkati: ‚Nepožádáš ženy bližního svého,‘« ale Františka na duchu ochuravěvši konečně zemře, kdežto Augustin asi dále měl, jako za života jejího, vedle ní jiné, a to ženy vdané. Zblbnutí a smrť Kvidonova vysvobodí z nešťastného manželství Selenu a spojí ji s milovaným Sergějem (»Škapulíř«); a smrť nevěrné s uherským šlechticem uprchlé Berty přivede konečně Lenoru v náruč Jindřichovu (»Sestry«). Jindy zase heroická vznešenosť a obětavosť jedné strany přemůže konečně hříšnou výstřednosť nebo nerozumnou tvrdošijnosť strany druhé, dlouho sobě nerozumějící srdce konečně se sejdou a duha míru navždy se sklene nad domácností bouřemi zmítanou: tak v »Kříži u potoka« Eva Štěpána k rodině připoutá, tak »V Hložinách« Monika Kiliana navrátí v dávnou milou kolej, a poněkud i Blažej Trnka bohatou svoji Kačenku k svému rozumu přivede. A kde láska k milovanému muži jinému vésti by mohla velkostí svojí a silou k porušení věrnosti a slibu zákonitému manželu, tu vlastní smrtí se učiní konec rozporům, z nichž jinak není vyváznutí. Tak v »Lásce básníkově« Isabela se vrhá do chladných vln rybníka pod skalou v Šárce. Milovala povinnosť nad život — tento nápis stkví se na mramorovém pomníku nad rybníkem, kde byla hraběnka Hronská tak nenadále a tragicky život svůj ukončila; toť vůbec zásada, se kterou Světlá na tyto poměry pohlíží, nutíc plniti

povinnosť, i když druhá strana sama se ji zřekla. Důstojně praví Lenora: »Což povinnosti k ženě tvé přestaly pro to, že ona se proti nim prohřešila? Tys jí věrnosť přísahal — co tobě po tom, že ona svou přísahu zrušila? — přestala tím býti před světem tvou chotí, před bohem matkou tvého dítěte? Chceš i ty, chceš, abych i já před tvou dcerou se zastyděti musila — mluvíc jí o ctnosti, učíc ji, aby ctnosť nad život svůj milovala?« A tak i v těchto pracích, k nimž bez odporu náležejí nejlepší Světlé spisy, není to myšlenková stránka a filosofická hloubka, pro kterou bychom k nim sahali, ale charakteristika mravně vznešených osobností, kteréž jsou nositeli děje, a mohutné líčení duševních bojů vzbuzují ve čtenáři obdiv a úžas. I ony nic jiného nejsou než historie lásky.

A konec konců historií lásky zůstává i ono dílo, jež staví po bok básním nejhlubším, samému Byronovu »Kainu.« *Krásnohorská,* která nezná v básnictví vůbec díla, jemuž by myšlenkovým dosahem se »Nemodlenec« nerovnal.[1]) S tohoto stanoviska tudíž především na dílo toto se dívejme: nechme stranou dějový jeho podklad, jenž spadá v konec minulého století v dobu po smrti Josefově a v červánky francouzské revoluce, který odehrávaje se na českém venkově v krajině ještědské zobrazuje krutý poměr poddanstva ku svým pánům, a který i dobře vyličuje trojí směr nábožensko-filosofický, jenž tehdejším vzdělaným světem vlál, čistě totiž křesťansko-katolický, hrubě materialistický a deistický, ač ovšem Světlá učinila nositeli směrů těchto venkovany kolem Ještěda; nechme zatím i stranou onen velký a hluboký rozpor msty a lásky, který rozrývá srdce Dalenino a končí vítězstvím lásky, a obírejme se jen tím myšlenkovým dosahem, kterým Světlá se dotýká největší a nejtajemnější záhady, otázky jsoucnosti a podstaty boží. V Michalovi podryta byla víra v Boha i lidské duše nesmrtelnosť rouháním se dědovým a materialistickými zásadami otce, který se jim naučil slouže u pánův, i namahá se rozumem svým postihnouti a rozřešiti hluboké i tajemné tyto pravdy, až konečně nalezne Boha, pozná pravé tajemství jeho podstaty a ze všeho naň zírá pohledem hlubokým a svatým věčnosť. O významném dosahu myšlenkovém díla tohoto dvojí může svědčiti věc: předně výsledek Michalova přemýšlení a jeho hodnota i důmyslnosť filosofická, za druhé celý ten myšlenkový postup a důvody, kterými v mysli své Michal vyvrátil i rouhání dědovo i materialismus otcův.

Nuže přesvědčíme se, že ni to ni ono nemůže oprávňovati soud svrchu pronesený, a že hodnotu díla tohoto nelze hledati v jeho části filosofické. Jestiť výsledkem Michalova přemýšlení nejpestřejší směsice rozmanitých názorů: mystický theismus prosáklý živly pantheistické přírodní filosofie hlásající zákonnosť i nekonečný pokrok a proniknutý lidumilnými snahami pravého humanisty. Spatřilť Michal »zřídlo, z něhož

[1]) „Časopis Českého musea“ 1880, str. 263. Na straně předcházející Krásnohorská praví: „Kdyby nebyla napsala nic než toto dílo, byla by na základě pouze jeho prvním romanopiscem českým.“ Přes to nazývá jej romanem poměrně méně čteným a méně oceněným, snad že o tolik řidčeji pochopeným.

život se perlí a kamž se vrací u věčném kroužení, poznával, že v proudu jeho každý prášek se nese k dokonalosti výši (sic!), poznával, že není smrti, nýbrž stálá jen proměna, v níž se rozpadává pouze to, co slabé jest a závadné, aby ustoupilo tvaru vznešenějšímu, pohledl věčnosti ve tvář, neznající zapomenutí, znamenající veškeré činy lidské co stupně pokroku k veškerenstvu jádru (sic!), okolo něhož se hlatí v rozmanitosti nekonečné tisíce a tisíce světův, a Michal, dotýkaje se jádra toho duchem svým, poklonil se svrchované moudrosti a prozřetelnosti v zákonu vše pronikajícímu, věčně tvůrčímu a tříbícímu (sic!), poznávaje v sobě pln šlechetné hrdosti činitele jeho. On nebylť loutkou slepé jen náhody, kruté a zbytečné nutnosti k ničemu nečelící, nýbrž nástrojem božím, sám sobě svatým.« Tuto všeobecnou nauku Michal v řeči své k lidu dále rozvádí. Jediný jest prý Bůh, jenž ve všech srdcích přebývá, a kohož osvěcuje, ten vyučen jest a nepotřebuje již učitelů jiných. Život nám darován jest, abychom byli šťastnými, za kterouž příčinou dán jest nám nejjasnější klenot s nebe poznání. Jen v lásce je spása, a jen ten, kdož hlásí se ku pravdě, věčně bude žíti ve skutcích svých. I má Bůh jen v tom zalíbení, kdož jej miluje ve tvorech jeho, ale v ohavnosti má toho, kdož soužení na něho uvrhuje. Každého člověka za druha si zvolil Bůh, svěřiv mu, aby svět k dokonalosti přivedl, aby rozsíval po něm spravedlnosť a milosrdenství, na něm zarazil svaté království jeho. Toť hesla jsou dávná národa našeho a předků našich, k nimž hlásili se jako nyní Michal duší a krví svou.

Daleko méně nežli v této směsici metafysických názorů, které budou kamenem úrazu pro metafysické názory jiné a více ještě pro nauky zjeveného náboženství, a moralních zásad, které společny jsou všem mravoukám, lze myšlenkový dosah díla toho hledati v události, která se ocitá na samém kraji propasti nekritického, neuměleckého počínání, ale která zase ve světle nad míru jasném ukazuje tvořivou činnosť romantického idealisování. Záměnu mezi modlami a sochami svatých, kterým jakožto pouhému dřevu nebo jinému materialu se připisuje moc božská, mohl učiniti lid stojící na nízkém stupni fetišismu, a s filosofického stanoviska radikalní čin Michalův, střelení totiž po soše, na důkaz, že socha ta nic jiného není než modla a že po činu jeho se nezatřese ta jarní pažit pod nohama jeho aniž deštiti bude síra a smůla hořící s nebe, jest naivní. Ba i sama ta záměrná působivosť rouhavého tohoto činu, který totiž lidu ještědskému měl bělmo s očí strhnouti a navždy zviklati podstavec všech jejich bůžkův, aby utiskovatelům se nikdy již nepodařilo v té míře jako dosud je omámiti, aby vždy hlásili se ke právu rozumu svého a tím aby jim nastala ona nová, pradědem umírajícím nadšeně zvěstovaná doba, zůstává pochybnou, vždyť podobný jeho čin mohl zviklati celé vniterné náboženské přesvědčení souženého lidu a připraviti mu tytéž bolestné chvíle utrpení, jaké prožil Michal od oné chvíle, kdy mu šílený děd za noci bouřlivé přednášel rouhání své proti Bohu? V díle samém vniterně jest motivována celá tato událosť snahou, vykresliti a vylíčiti

celou tu spustlou a skleslou povahu panstva jen na oko zbožného, uvnitř atheistického, kteréž se neštítí smích sobě tropiti z věcí posvátných a na svůj prospěch jich užívati, a za druhé ohromnou pověrčivostí a nízkou vzdělaností lidu ještědského, který klaněl se dílu rukou řemeslníkův a kusu dřeva se bál, chtěje se zaň pustiti do otroctví. Jest vidno, že z obou stran brány jsou případy výstřední, a nechtějíce individuelní možnosť oněch sobeckých bezbožců popírati s udivením se tážeme pouze, jak najednou v tomto romanu lid ještědský veškeren až na Luhovské se objevil na tak nízkém stupni vzdělanosti, onen lid, mezi nímž se nalezali tak četní čeští bratří, onen lid myslitelů, z něhož vzrostla i Frantina vychovaná otcem v jakýchsi pantheistických zásadách, onen lid, v němž osnovalo se povstání a vzbouření proti tyranským pánům jako v »Poslední paní Hlohovské,« ba i »V poslední poustevnici.« Ale tak si počíná romantismus: dle potřeby idealisuje vše, a toho osudu zde hlavně se dostalo náboženské pověrčivosti lidu ještědského.

Avšak nehledě k výslednímu závěru přemýšlení Michalova, které by aspoň upokojilo ony, kdož by v souhlase byli s tímto filosofickým názorem, ani to, co by jinak musilo býti podstatnou částí díla velkého myšlenkového dosahu a v čemž spočívá filosofický význam Byronova »Kaina« nebo jiných děl podobných, celý totiž Michalův vniterný myšlenkový zápas, veškeré jeho hledání pravdy, vyvracování otcových názorů, zkrátka celý jeho myšlenkový proces, jejž prodělati musil, jest právě svým myšlenkovým obsahem naprosto nám skryt, spisovatelka vůbec za úkol si nevzala tímto způsobem dílo své prováděti. Ona snad asi nejvíce se divila, když dílo její po bok postaveno bylo skutečně filosofickým spisům, o kterých vždy ještě bývá sporno, zda k největším a nejznamenitějším spisům toho kterého spisovatele náležejí. Spisovatelce postačuje ukázati nám jen, že Michal přemýšlí a hlavně v noci přemýšlí: prochází se sem tam se založenýma rukama, zastavuje se a k hvězdám pohlíží, jakoby se musil dopátrati, z čeho jsou a co na nich se děje, a bledá jeho tvář rozrývána je bolestí tak hlubokou, že se Daleně vše, co dosud pocítila, proti ní jen hračkou zdálo, jakoby byl více ještě ztratil než ona, více ještě než otce, matku, domov a s ním šťastnou mladosť. A nejen to, konečný onen výsledek dostavil se náhle, nenadále, moderní přívrženec Hartmannova monismu by přímo v tom viděl působení nevědomého. Michal, láskou oslněn, byl již nakloněn téměř na otcovu stranu se postaviti, když tu jediným rázem svědomí ohromené otcovým úkladným učením v něm oživlo a vše, co mu bylo temné a nesrozumitelné, před ním najednou se vyjasnilo. Avšak přece ne vše, na jedno spisovatelka zapomněla, a přece bychom zde byli čekali odpověď nejdříve. Kdo připravil Michala o víru v Boha? Děd svým rouháním. A co děda na mysli strhlo? Nespravedlnosť boží k národu českému, jenž za to, že postavil pravému Bohu oltáře a že pravého Boha byl sluhou, od něho byl uvržen v otroctví a hanbu, na popraviště voděn a vrahy mořen. Skutečně Michal doznává otci svému, jak nejbolestněji dotknut byl, když jsa

dříve rád na tom krásném světě pod tím dobrým Bohem, jenž nedopouští, aby bez jeho vůle jediný vlas s hlavy nám spršel. najednou slyší děda Hospodinu vyčítat. že ničí pro svou kratochvíl, co stvořil, že nestojí při svých věřících, ni při pravdě v knihách jeho hlásané. A hle! o tom všem nic na konci, a applikace učiněná z konečného závěru na výčitky dědovy přivede k důsledkům, kterých by aspoň Světlá nikdy nechtěla potvrditi a které čtenáře myslícího a méně znalého ze vzbuzených pochybností nevyléčí. ba do většího bludiště uvádějí. Chceme jen některé důsledky také učiniti! Rozpadáváli se pouze jen to, co je slabé a závadné, pro co jiného hynul národ náš? Ale národ náš znal pravého Boha, ve službě jeho stál, zákon jeho, zákon lásky plnil, a přece trpěl, hynul, mřel. Kde nyní ta svrchovaná moudrosť a prozřetelnosť v zákonu vše pronikajícím? Na konci jsme tam, kde na počátku.

Avšak zanechme této slabé stránky díla našeho, abychom se vrátili ku vlastnímu podkladu a idei, která básni této za základ slouží. Vnějším totižto popudem náhlého osvícení Michalova byla soustrasť s trpícími bratry v zoufalosti tonoucími, tedy aspoň jistým spůsobem to, co Michal sám naznačil za jediné možné východisko z bludiště svého. Bylť zajisté prostředek Dalenin vyložil v ten rozum za výpověď velkého mudrce, že kdyby nalezl nemodlenec člověka, jenž by se chtěl za něho tak zapřít, jak toho Dalenina rada žádá, za anděla by jej považovati musil, a kdož přišel na stopu andělu, přišel, ba musil by přijít stopou tou až k Bohu. Pro Michala ovšem nikdo se takto neobětoval, neboť když Dalena oběť svoji přinesla, byl Michal o jsoucnosti a podstatě pravého Boha již přesvědčen a za smělý čin v žaláři již pykal. Dalenina oběť nesouvisí tedy s nevěrstvím Michalovým, o němž ona vůbec nevěděla. ale dějíc se z lásky k Michalovi v přesvědčení jeho jej upevniti mohlo, což vše ovšem již na dřívější nevěru jeho jen málo se vztahuje, byť i Dalena po Alžbětě Michalovi vzkázala, že ta od habrů — splnila. co mu tam slíbila. Ale tím, že Michal sám v sobě pocítil onu schopnosť obětovati sebe. své blaho a štěstí za jiné, sám v sobě přišel na stopu čehosi vyššího, andělského, božího, a tak tato vlastní každého mohutnosť zapírati a obětovati se byla by onou jiskrou boží. jejíž část každý v sobě cítíme, a zde tudíž jakožto základ mravního důkazu o jsoucnosti boží podstatnou ideou romanu »Nemodlence.« ač ovšem vědomě tento postup asi Světlé při komposici na mysli netanul, neboť v závěru díla nikde na toto pojímání žádné narážky, nýbrž jak řečeno na ono místo o obětavosti pod habry jen Dalena se odvolává, ale smysl jeho již všeobecně vyslovuje: »Kdož hojiti chceš srdce lidská a z tísně a temnosti je vyvésti. uč se především sám odříkání.« což ovšem s vyléčením z neznabožství souvislosť míti nemusí a zde také nemá. A tato Dalena jest také středem a osou romanu »Nemodlence,« její snaha pomstíti se za urážku matčinu na rodě Luhovských, její tajemné setkání se s neznámým jí nemodlencem, její obětování se, totiž vysvobození Michalovo z vězení a odevzdání ho hraběcí milence vrácením nevlastní

této své sestře listiny, kteráž jí pojišťovala česť, rod a jmění, toť jsou hlavní páky romanového děje, a nemodlenec Michal jest pouze passivním odpůrcem pomstychtivosti Daleniny, nad níž konečně zvítězí láska její k němu. I tu tedy osnova spočívá na psychologickém rozporu lásky a pomstychtivosti, ne v myšlenkovém dosahu, ale v dějové komplikaci a ve vítězství Dalenině nade mstou leží vlastní jádro romanu tohoto.[1])

Probrali jsme obšírněji všechna větší díla Světlé, kterým bychom jméno prací problemových přisouditi mohli. Snažili jsme se dokázati, že co do problemů socialních platí o romanech Světlé zcela doslovně, že se Světlá otázek těchto »dotýká«: o těchto otázkách příležitostně se mluví, avšak problemy tyto se nerozluštují, tak že myšlenkový process nebývá základem básnické komposice a osnovy. Až do prací posledního období snaha psáti problemové práce vůbec není patrna, teprve vlivem některých snah moderní literatury a z vlasteneckých úmyslů vstupuje do popředí snaha dávati literaturu ve službu národních, mravních a vědeckých ideí, čímž se různé ty problemy v hovor a debatu uvádějí. Tuto jednu stránku moderního literarního ruchu Světlá přijala ale nedovedla vždy spojiti s uměleckými požadavky, tak že práce některé uměleckého významu vůbec postrádajíce filosofickým dialogům se podobají, kdežto v pracích umělecké osnovy nepostrádajících socialní problemy octly se na poli čistě psychologickém, kde vlastně o pracích problemových řeč býti nemůže. Takové jsou lepší její práce v druhém období, ony práce, které Světlou nejvíce proslavily; práce třetího období nedovedly sloučiti dvou tak nesnadno spojitelných živlův, a jestliže ve pracích prvního druhu Světlá od životní skutečnosti se odchýlila zveličováním a zvětšováním citového života, v těchto pracích rozdělila veškeré lidstvo na dvě třídy: jedno neustále jen myslí, filosofuje, moralisuje, druhé pro věci vyšší naprosto jsouc tupé jen smyslným požitkům a hnusnému sobectví žije. S jedné strany jsou

---

[1]) Na podobném základě jako „Nemodlenec" spočívá i menší povídka „Teta Vavřincová." I tu Daniel, satanáš a luciferův rodný bratr, jenž neustále proti Bohu reptal a se zdvíhal, vyčítaje mu, že ten svět dobře nespravuje, ba někdy se i dokonce rouhal, tvrdě, že ho ani stvořiti neměl, když toho nechtěl na něm lépe zavádět, vyléčen byl ze svého popírání, že by se kdy v lidských srdcích cosi dobrého zroditi mohlo, láskou Mildinou, kterou tato jevila k tetě Vavřincové, hodlajíc napraviti, v čem otec její na ní se byl provinil, tak že starý rouhač umírá se slovy: „Snad přece něco je . . ." Do téže doby jako „Nemodlenec" spadá i „Frantina," kterážto povídka dle vlastního doznání Světlé líčí typy, v nichž by se mravný, náboženský i socialní ráz doby jejich nejjasněji zobrazil, tak že povídku tuto dotýkající se ovšem otázky náboženské k povídkám charakteristickým řadíme, kde tato vychovanka pohanova jakožto potomkyně nějaké staré rodiny pod obojí jest představitelkou poslední neuvědomělé vyznavačky pantheistické víry nejkrajnější strany někdejších Táboritů, kdežto přítel a odpůrce její Bartolom vyznavačem jest katolického přesvědčení náboženského. — Jen nepřímo sem řaditi možno i povídku „Poslední poustevnice" v tutéž dobu spadající, kde potomkyně staré bludařské rodiny Benedikta službě boží zasvěcena byvši, aby sprostila rod svůj skvrny na ní lpící, zamiluje se do Benjamina rytíře de Bois, jenž rodem Čech z Francie se vrátí doufaje, že v době Josefově českým jazykem na pražské universitě bude moci působiti, ale zvítězí nad láskou svojí věrna zůstávajíc danému slibu a přísaze, jíž sprostiti jí nikdo nemá práva.

Ivany, Leonily — s druhé Isidorové, Juliové. Světlou k uvádění filosofických rozhovorův o současných otázkách vlastenecký cit přivedl: kosmopolitismus v naší poesii, pessimismus jakožto filosofický názor mladé generace, ubývání idealního smýšlení vlasteneckého, nebezpečí germanisace, socialistický ruch ve vrstvách dělnických — toť vše zdálo se jí býti nebezpečným národnímu vývoji, a proto ve spisech svých brojila proti těmto ohrožujícím obludám, nepouštějíc se však do podrobné analysy poměrův a společnosti naší vždy jen se spokojila s jakýmsi obecným zněním jistého názoru a nepřihlížejíc k jeho jádru také jen tím spůsobem protidůvody své pronášela. Proti kosmopolitismu stavěla směr národní,[1]) proti pessimismu optimismus, proti národní lhostejnosti idealní vlastenectví předbřeznové, proti bažení po němčině lásku k jazyku mateřskému, proti podvratným a bořivým opravám a převratům nenáhlý vývoj, ale tyto myšlenky všeobecně hlásané zůstávají krásné ale prázdné formy, a naplniti je obsahem době své přiměřeným, nadšenou činnosť a živý ruch vzbuzujícím zůstává úkolem duchů jiných. Světlá seznala, že přežily se idealy let padesátých, že mnohé snahy vedly na scesti, sáhla tudíž k době předbřeznové, ale ani všeobecné formy této doby více nestačují.

Nechceme však předbíhati sociologický rozbor a proto vraťme se k psychologickému problemu, k němuž veškeré práce Světlé posledním cílem zaměřily. Jest to láska, jejíž historií všechny ty povídky i romany jsou. Tato láska i u Světlé se jeví jakožto jakási slepá demonická přírodní síla, která člověka z nenadání a náhle zasáhne, ničím vnutiti a také ničím odvrátiti se nedá, která jako na př. Jaromíra zachvátí i z pouhého tušení duševní příbuznosti, a která jak ostatní slepé síly přírodní ničí, trápí a hubí, že člověk mnohdy jen po dlouhých strázních a trampotách dojde žádoucího klidu. Ve všech povídkách Světlá líčí mohutnou sílu a převahu, které nabýti může nad ostatním duševním životem. Ale Světlá zná vliv lásky jen s dobré stránky, boj její končívá vítězně. Nikdy jí láska není nejvyšším zákonem, jemuž vše ustoupiti má a musí, výše nad ní klade mravní závaznosť povinnosti, proti níž láska ztrácí

[1]) Boj její za národní ráz literatury jest nejostřeji veden v romanu „V zátiší.“ O Gustavovi básníku přeje si: „Kéž by si chtěl povšimnouti výroku Momsenova, že pro jednotlivce není žádné zvláštní lidskosti, každý člověk že stojí a musí státi nevyhnutelně v jistém proudu kulturním podmíněném půdou, rodinou, národem, z nichž pochází a kdež byl vychován — kéž by dále nepodceňoval napomenutí Turgeněva k spisovatelům, že bez národnosti není v umění žádného skutečného života, žádné skutečné pravdy, že umělec o národnosť se neopírající jest málomocným, a každá básnická postava se stává všední a nepatrnou, neníli v ní zosobněn jistý typus národní.“ Tam vytýká tak zvaným kosmopolitickým pěvcům našim směšnosť a nedůstojnosť staromodních trubadurských milozpěvů, nudnosť jich Donjuanského vzoru a bažení po interesantnosti, a chce, aby básník stal se hlasatelem nového jakéhosi názoru světového, jejž by dovedl učiniti národu tak přístupným, aby jej s nadšením přijal. Ano nechuti své proti nenárodnímu směru Světlá dává i výraz tím, že Gustava líčí jako básníka, který lituje, že se narodil v národě tak malém a nepatrném, jako je národ náš český, v jehož úzkých, těsných a mělkých poměrech prý nelze talentu tak mohutnému, jako je talent jeho, dostatečně se rozvětviti.

svoje práva. Všech těchto četných děl, tak různých koncepcí, fantasií, prostředím, jest obsahem kresba šlechetné lásky, velkého srdce lidského ve vznešeném heroismu, a jen z dáli někdy se ozývá vzpoura přirozenosti proti osudným bludům společnosti, protest proti otroctví zákona nebo veřejného mínění a proti všemu, co by se v odpor stavělo volnému průchodu pravé lásky. Avšak přísný kategorický imperativ povinnosti jest úskalím, o něž se odrazí vše, co by mělo snížiti důstojnosť lidskou, jejíž je Světlá bdělou strážkyní. Milující ženy Světlé jsou sice také vášněmi zmítány, láska zavádí je ke hříchům: klatbě, vraždě, ale nikdy neklesají ve hnus a kal nízkých neřestí,[1]) a většinou vítězně vycházejí z bojů, do nichž byly vrženy. Jest to tudíž vždy ideal milujících žen, jejž Světlá v postavách svých kreslí, a vždy jen na zušlechťující působnosť lásky váha se klade.[2])

(P. d.)

Posudky.

Jak píší historii českého umění. Kritická úvaha, kterou o Neuwirthově díle „Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen etc.“ napsal *Josef Braniš*, c. k. konservator a prof. české realky v Budějovicích. V Hoře Kutné. 1890. Nakl. K. Šolc. Str. 51. Cena 40 kr.

O středověkých stavitelských památkách českých rozšířeno jest mnoho bludů, jež hlavně zavinil Bernard Grueber nekritickým spisem svým »Die Kunst des Mittelalters in Böhmen.« Zatím přičinil se soukromý docent německé university v Praze Dr. Neuwirth svým nedávno vydaným dílem »Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden« o to, aby zmatek v dějinách staročeského výtvarného umění Gruebrem spůsobený co možná ještě horším se stal. Neuwirth vytýká sice Gruebrovi nedostatek znalosti historických pramenů, sám však upadl do chyb jeho, ba zůstal daleko za ním nedostatkem vědomostí technických a smělými hypothesami i odvážnými vývody svými. Osvědčený znalec českých památek prof. J. Braniš dovozuje ve stručné a jadrné úvaze o tomto díle Neuwirthově, že ono jest novým útokem, jímž sousedé naši i na poli vědeckém a uměleckém na nás dotírají. Na základě historických pramenův i důkladné známosti všech domácích i mnohých cizozemských památek vyvrací Braniš vývody mladého adepta německé pavědy doličuje, že celý ten jeho spis, ač blyští se zdánlivě velkým apparatem učeným, jest nezralý plod oné již v přísloví vešlé povrchnosti a mnohomluvnosti, kteráž stala se příznakem mnohých německých professorů. Dle pověstné Höflerovy theorie o vyvýšenosti

[1]) Jednou jen i takovouto ženu Světlá naznačuje, a to v romanu „Na úsvitě,“ kde matka Pavlova na této dráze se ocitla.

[2]) Mimo jiné idealy žen milujících vidíme v povídkách „Společnici,“ „Krejčíkovic Anežce,“ „Lamači.“ Jak láska dovede povznésti k nejvyšším vrcholům výchovy intelligence i srdce, o tom kantůrčice Enefa podává důkaz, a jaké heroické obětavosti jest láska schopna, toho dojemný obraz nalezáme ve „Skaláku.“

ducha německého nad duchem slovanským vůbec a českým zvlášť prohlašuje Neuwirth, opiče se po Woltmannovi a jiných soukmenovcích svojich, veškeré naše stavitelské památky šmahem za díla Němcův. Aby toto tvrzení zdůvodnil, zkrucuje dějiny, ignoruje styky Čech s Italií a Francií, za to však nad míru široce rozepisuje se o obcování Čechů s Němci a popisuje staročeské stavby, jichž buď ani neviděl aneb jimž zhola nerozumí, na základě chybných výkresů Gruebrových. Vývody jeho jsou namnoze rázu takového, že čtenář neví, máli se zlobiti či smáti. Poněvadž v Kolíně řídili se měšťané právem magdeburským, myslí Neuwirth, že chrám sv. Bartoloměje v Kolíně stavěli dělníci z Magdeburka. Větrník r. 1277. na Strahově postavený jest mu důkazem, že Premonstrati čeští v umění hleděli si německých vzorů; ba co více, z toho, že větrník ten již po čtyřech letech větrem pobourán byl, soudí učený p. Neuwirth opětně, že Čechy nápodobovaly Německo, poněvadž právě tehdáž v Němcích větrné mlýny mnoho trpěly vichřicemi! —

Braniš stopuje krok za krokem odvážné kousky tohoto povrchního prznitele našich dějin a památek stavě je klidně světu na odiv. Že nejednou vážný učenec český dává výraz ostrými slovy spravedlivému rozhořčení nad opovážlivostí a sprostým humbugem mladého nedouka německého, jest přirozeno. Ač v úvaze jeho stránka polemická převládá, nabývá i laik z četných namnoze nových vývodů v ní obsažených důkladného poučení o stavitelských památkách českých. Z té duše souhlasíme s přáním vysloveným ku konci, aby již brzo dostalo se nám soustavného kritického díla o středověkém umění českém. V naléhavé této věci nadějeme se pomoci od nové naší České Akademie. *Fr. Ekert.*

Hlasy v poušti. Cyklus znělek od *J. Vrchlického.* (1890.) V Praze. 1890. Nakl. J. Otto. Str. 26. Cena 10 kr.

22 znělek, jež Vrchlický jako věštec a prorok vysílá k národu, dlícímu »v drsné resignaci.« Proroci uchylovali se na poušť, než poslání svoje nastupovali,

v poušť netřeba jít dnes — ta kolem zeje
i mezi svými, v drsné resignaci
dlí všickni. — Lze tu růže sbírat z nitra? (I.)

Vlasť naše trpí víc nežli všichni trpitelé;

však, ptám se, je trest s vinou v rovnováze? (II.)

Již nechte být, co bylo otců vinou,
ti pykali za nesvornosť svou sami,
jich slávy posud spějem ruinami,
v svár nový leda vzpružit krev si línou (!).
Ne ponížení nýbrž vítězství buď naše heslo (III.).

Tyto a podobné myšlenky provedeny v dalších znělkách do podrobna a s různých stránek. Bible, antická mythologie poskytla příkladův a narážek, i ty české popelky o Blaníku, o prutech Svatoplukových, loži Záhořově, koruně a písni svatováclavské se tentokráte dobře shodily. Básník napomíná neklesati na mysli, býti

svornými a shovívavými k sobě, nekolébati se v minulosti nýbrž pracovati v přítomnosti (V.—VIII.). Ale přece sotva držíme se uprostřed nepřátel, a

jen otců zvěstí a jen otců řečí
nám síla v údy zmalátnělé kane.

A denně hráze stavíme a denně
je nepřátelská vlna spláchne prudce (sic).

»My snili dlouho, teď náš sen se láme« (sic). Proto třeba nechati illusí a vzchopiti se (X.).

V práci mozolné jen vytrvati (XII.). »Píseň politická«

svatá vždycky (sic) je, když čistě lidská (sic)
jak velekněz jde lidstva ke oltáři (kam to?),
kde Volnosti tvé věčné svíce září:
tu Sibylla z ní hned je athletická (XIII.).

Chcem jako lidé žít — ne v boji stálém —
Chcem v stínu jít,
Chcem právo v životě — ne na papíru (XIV.).

Co můžeš, každý k velkému dej dílu!
A nepovolme! — Uměním a vědou
a prací rukou i výzpyty ducha (sic)
ať mozek vzkypí (sic), lávou krev nám vzplane!
Snad přece vlijem žár — (XV.).

Jen spravedlnosť chceme (XVI.). Jeden zájem jeden účel: »vlasť buď vám pouze božství« (XVII.). »Koruna svatováclavská« se svými drahokamy — symbol našich ctností: jak dlouho bude povržena? (XVIII.) »Naší řeči«:

Křte ohnivý a sladkých zvuků lázni,
ty ptáku, vílo, oři, věkověká
ty sfingo, s jakou chvím se o tě bázní! (XIX.)

Turgeněv o ruské řeči promluvil prostěji ale lapidarněji.

»Naděj lidu« jediná opora naše (XX.). »Naše píseň« je smutná, neboť pouze káže a

skřek marný k Bohu šle, jenž v mraku němý (XXI.).

»Ne co jsme mohli, však to, co jsme chtěli, buď souzeno...« (Epilog.)

Bojíce se, abychom se neomrzeli věčným škaredohlídstvím na Vrchlického, připojujeme jen několik poznámek. Nejpěknější poměrně jsou znělky: »Koruně svatováclavské.« »Stará báj« (o Blaníku), »Jen spravedlnosť,« »Naděj lidu« — avšak potřebí každou čísti, až na druhou zapomenuto. Vrchlický často předmětu svého nedomyslí důsledně nýbrž přeskakuje s obrazu na obraz, jichž vůbec spolu nepojí neb jenom nedostatečně.

Dům chcete stavět? — Kde však základ máte?
Na trouchni popravišť a v lůně hrobů —
Dřív hleďte, ať jen v práci vytrváte atd.

»Kde však základ máte?« tážeme se tedy po básni jako před ní. Obrazy jsou často nevhodny a násilny, nehodí se totiž obsahem

k obsahu představy, již mají znázorniti: kde třeba rázného slova, vyskytne se najednou matný obraz:

Přítomnosti chopte se bez ilusí a smutku
a pak můž' vaše na dědy vzplát pýcha,
na kmenu starém zlatitý plod skutků.

O té prázdné frasovitosti marně bylo by ještě mluviti, jakož o tom omílání mythologie. Ezechielovy »suché kosti« se Vrchlickému náramně líbí; nechať, kdyby jenom také vždy oživly!

Prostředky, od nichž básník slibuje si obnovu života našeho, nevím zdali všechny jsou schopny, ji provésti: alespoň ne všude nám to ukázal. A to měl, chtělli státi se prorokem národním v básni. Ostatně přiznáváme se, že snad nejsme s to, abychom hloubku myšlenek jeho pochopili; proto nebudeme záviděti, když jiné více nadchnou než dovedly nadchnouti nás. Jen o některých výstřelcích přejeme si, aby ostaly »hlasy v poušti,« neboť jiného nezaslouží. *P.*

Lev N. Tolstoj: **Doslov ke „Kreutzerově sonatě.“** Autorisovaný překlad *Ant. Hajna.* V Praze. 1890. Nákl. vyd. „Čas. č. studentstva.“ Str. 26. Cena 20 kr.

Zmiňuji se o »Doslovu« jednak proto, že podal jsem kdysi zprávu o »Kr. son.,« jednak také proto, že »Doslov« poměrně více za to stojí nežli vlastní spis. Tolstoj tu vysvětluje, co vlastně »Kr. son.« říci chtěl: pět důsledků vyvádí z ní s refrainem: »i myslím, že to není dobré«; vztahuje se to k výchovu zvláště dívčímu a k nezdravým poměrům pohlavním. »Doslovem« vyvrací T. domněnku tu a tam pronesenou, jakoby názory, ve »Kr. son.« pronesené pološíleným Pozdnyševým, nebyly názory Tolstého; ano, »Doslovem« je vědecky opakuje, ač mu »Kr. sonata« vynesla příjmí blázna. Nazval jsem »Kr. sonatu« nemravnou a nazývám dosud. Důvody toho jsou: se stanoviska přirozené ethiky není mravno v rouše povídkovém broditi se v tom svinstvu, jak to sám nazývá; není mravný účel a důsledek, že zavrhuje se tam manželství, neboť to jest proti přírodě, tedy nemravno. On sám dobře uznává, že coelibat není sobě účelem nýbrž (jen jedním!) prostředkem dokonalého života, služby boží; i společnosť má Bohu sloužiti, kterak tedy nezbytná podmínka její, manželství, může nebýti mravna sama o sobě? A kterak boj proti ní jest mravný? Tolstoj zanevřel na nemravy, které ve světě pozorovati, vytvořil si svoji jednostrannou theorii, ovšem nemožnou, a motá se v kruhu těch nemožností, spílaje církvi, která práva přírody hájí, i když výstřednosti zatracuje a lepší stránku doporučuje. S nadpřirozeného stanoviska totiž skopcovství Tolstého čelí proti nauce Kristově, který manželství povýšil na svátosť. Avšak Tolstoj cituje v »Doslovu,« kde mluví vědecky a tedy méně urážlivě, evangelium proti manželství, a to se smělostí, kteréž nelze nazvati než naivní nevědomostí anebo praobyčejným taškářstvím, sit venia verbo, společným všem hlasatelům »čistého evangelia.« On dále liší učení církevní a pravě křesťanské; kdyby oboje lépe znal, nepsal by těch nesmyslů, neboť žádná církev, ani východní ani

západní ještě neučila, že bezženství a čistota není ideal, jak Tolstému se líbí, — ale ovšem ideal dostižný v dokonalosti; jen že non omnes capiunt verbum hoc, jak praví Kristus, a proto také uznala, že nehřeší a nejedná nemravně, kdo následuje přírody v mezích od Boha ustanovených a Kristem posvěcených. O nesnázi, že skopcovství Tolstého vede ke zničení lidstva, hovoří on velmi sofisticky; kdyby znal nauku církevní o radách evangelických, mohl si to vše uspořiti. A ostatně prý beztoho svět kráčí ke konci svému, tedy... To jest, prosím, také důvod »prorocký.« jak T. pro »Kr. son.« u nás nazván.

Doufaje, že tím vyhověno nemilé tentokráte povinnosti referentské se stanoviska našeho, podotýkám ještě pro domo nostra, že vyd. »Čas. českého studentstva« chybilo a súčastnilo se nemravného skutku T., ano rozšiřuje spisy podobné převážně ve vrstvách, jež nejsou dospělé, čísti o takových věcech pojednání vědeckých, nedím povídek. A konečně má snad spis míti praktický účinek; jaký pak? Důsledky jeho poslední jsou čirý nerozum, kterak bude svět nakloněn přijmouti praemissy, ač o sobě někdy správné? Katechismus, praobyčejný katechismus praví ty správné věci mnohem lépe a nevede k absurditám; v něm obecenstvo naše najde poučení mnohem lepší. Bliktrami, jako: »křesťanského manželství býti nemůže, jako nikdy nebylo a nemůže býti křesťanské bohoslužby« a pod. se našemu světu nepomůže; to vše jest už příliš ošumělé a samo v sobě se rozpadá. T. se zpronevěřil svým zásadám, pojav smělou naději, že tímto spůsobem lze svět obrátiti. Prostá a přirozená pravda křesťanství jemu i světu lépe by prospěla, kdyby se proti ní nebojovalo. Lepší »prorok,« než je Tolstoj, řekl hned na počátku křesťanství, jakž mohl T. čísti: a veritate auditum avertent, ad fabulas autem convertentur — prurientes auribus. Fabule à la Tolstoj budou vždy vítány — snad pro ten mravní obsah některých výroků? i to to! Pro to budou hltány, co je tam pikantního; a u nás není a nebude jinak. Tentokrát takový znalec lidské povahy, jakým je Tolstoj, zapomněl se nad sebou samým. Protož celý ten hluk reformační jest pochybný, neboť co Tolstoj tu kloudného pověděl je starostará pravda, zde jenom nevhodně pověděná, a co nového pověděl, nestojí za nic.

Tím v podstatě též odůvodněno, proč enthusiasmus novinářský nás neunáší, když mluví se o převodu toho neb onoho slavného díla, jednajícího o náboženských otázkách se stanoviska protikřesťanského. Ukáže se pokaždé, že spisovatel křesťanství nezná a obdivovatelé spisu také ne: pak ovšem snadno nabýti laciné slávy reformatora čistého křesťanství, když bojuje proti svým smyšlenkám. Takové »profetie« nás nespasí! *P. J. Vychodil.*

Slovácké děti. Nakreslil *Jan Herben.* „Kabinetní knih." sv. 47. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 212. Cena 60 kr.

Několika úvodními slovy (»Běžím domů«), slovy nálady vzbuzené při návštěvě rodného kraje, zahajuje spis. knihu, jejíž části po různu

dříve uveřejněné velmi se líbily. Její další oddíly jsou: »Život slováckých chlapců,« »Život slováckých děvčic,« »Stará škola.« Poslední stať hodí se jen z části do programu, a to z části své lepší, pokud líčí děti ve škole; spis. však statí tou chtěl také zvěčniti hodného p. učitele staroveského i s jeho nehodnými předchůdci a zároveň přispěti po svojemu také k oslavě »nové školy.« V oněch oddílech vypisuje povahu, hlavně veselé a nezbedné kousky slováckých kluků, písně a hry jejich; totéž u děvčat. Dějiště jest okolo Břeclavy, Hodonína, Hustopeče, zvláště Lanžhot, kde prý jsou »Slováci nejslováčtější.« Rozdělení dalších není; Herben vypravuje volně a nenuceně, ale při tom ne zmateně a bez pořádku nýbrž jakýmsi genetickým a psychologickým postupem. Nenajdeš hned četiva tak zábavného a rozmarného, jaké se tu podává; k vážným stránkám, jak přirozeno, méně se pohlíží, ač ovšem jich neopomenuto. Kdo je tu chce studovati, najde jich dosti i v těch žertech. Ovšem žertu tomu také snáze promineme, že o výchovu dítek — mimo poznámky velmi případné, na př. o zpěvu národním a školním — mluví se někdy hodně povrchně a přece velice resolutně. Nezdařených reflexí jest několik. Vůbec nejmilejší jsou nám místa, kde subjektivismus spis. ustupuje do pozadí, ačkoliv i to třeba jemu připustiti, že právem vybral a podal z bohatého materialu, co se jemu vidělo, a za to můžeme býti povděčni, ač ne vždycky za glossy jeho. A že v celém životě slovácké mládeže neuměl postřehnouti kněze v čestnější a v lepší repraesentaci než na př. v té, že administrator staroveský »hráli přes půlnoc s pacholky v obecnici ferbla« a proto že zapomněl ohlásiti počátek školního roku (! str. 143.) a v jiných (kromě jedné) podobných, to již budiž přičteno a odpuštěno té známé lásce a vděčnosti Herbenově ku kněžstvu našemu, zvláště moravskému; čím prý srdce plno... *P.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** V Praze. 1890. Nakl. J. Otto. Seš. 31.—40. po 32 str. 15 kr. „Skaláci.“ Histor. obraz z druhé polovice XVIII. století. Str. 284.

»Skaláci« náležejí k prvním plodům Jiráskovým, napsáni byvše r. 1874. Naše původní literatura doby té ovanuta byla úplně duchem romantiky, tak že jedenadvacetiletý spisovatel bezděčně ve volbě látky a spracování týmže směrem ovládán byl. Povstání utiskovaného lidu selského proti surovým pánům na zámku Náchodském, Piccolominiům, toť látkou vypravování, rozděleného ve tři knihy. V první knize (»Salva guardia«) jsme v době války sedmileté, hubící Čechy, kdy »na skalce« bydlí starý rod Skaláků, k nimž zabloudil mladý kníže Piccolomini a násilně chtěl o česť připraviti sestru hospodáře, který právě v čas ji zachránil. Autor seznamuje nás se životopisem Baltazara Uzďana, nazývaného »salva guardia,« starého vojína, jenž po útěku Skaláků zaujme obydlí jejich a přijme k sobě starou ženu a vnučku její Lidku. Ve knize druhé (»Skaláci«) jsme v době veliké drahoty v Čechách roku 1771., Skaláci skrývají se v bídné chatrči hustého lesa. Mladý Jiřík seznámí se s Lidkou, již zachrání před

vilným Piccolominim a stane se nesdílný, pomýšlí na mstu a odplatu za tetku a otce, který panstvem oběšen. Ve knize třetí (»Bouře«) vidíme Jiříka Skaláka, an dělaje se bláznem a za takového též zámeckým doktorem uznán, bouří lid, v jehož čelo staví se Rychetský, Uzďan a j. Selské deputace ve Vídni stran zmenšení roboty vymohou t. zv. regulativum, dle něhož robotníci mají se dohodnouti s vrchností o spůsobu povinností. Panstvo nějak se nemá ku zmírnění roboty, vypukne bouře, v níž lid pustoší zámek, začež pak stíhán vojskem císařským, jež bouřky mělo spořádati. Konečně přece svatá věc vítězí, červánky lepší doby objevují se, jsme u r. 1781.

Hist. obraz tento nemá pevné komposice, jíž vadí už to, že vypravování roztaženo na tak širokou dobu, že spis. pojal v ně tolik různých osob, jichž charakteristiku těžko podati v poměrně malém rozsahu knihy. Největší píle věnována povahokresbě starého dragona Uzďana, kterého čtenář zrovna vidí i jako dobrého vojáka i jako dobrého hospodáře, v němž i ve stáří vře krev válečná. Jinošský zápal Jiříka Skaláka, jeho originalní nápad, jak by nejlépe a nejbezpečněji mohl bouřiti lid, jest rovněž z lepších stránek obrazu tohoto. Jenom Lidka kreslena šablonovitě: sličná dívka venkovská, již pronásleduje vilný Piccolomini a správce, která dvakrát, náhodou právě v čas, vysvobozena. U ostatních postav není žádné individualisace, ať jsou to páni, ať jsou to sedláci. Ráz doby lépe zachycen v části druhé a třetí nežli v první, jež nemá žádných zajímavých podrobností a vůbec je slabší částí dalších. Děj postupuje rychle, náhoda, jak ji zná romantismus, hraje velikou úlohu; obšírnějších popisů, krajinomaleb není, tak že zdařilejší je kolorit časový než místní. — Ku konci zmíněn patent toleranční; kolik prospěl, kolik snad uškodil naší vlasti, o tom tu rozpisovati se nelze. Svědčí však to o manýře spisovatelské, s níž u nás volívají hrdinami toho věku nějakého tajného českého bratra, jenž, samo sebou se rozumí, je velmi hodný člověk, čítá českou bibli bratrskou a vůbec vyniká nad obscurní okolí katolíků, kteří, nejsouli zrovna ničemy, přece jen daleko stojí za českým bratrem. I Skaláci jsou českými bratry, Jiří vítá patent, jenž dává větší svobodu náboženskou; thematem práce Jiráskovy byla robota, jíž lid utlačován, s níž patent nemá co dělati, celkem zbytečně tedy tu uveden. O zmírnění roboty rovněž tak usilovali katolíci jako tajní bratři, Jiřík byl by se lépe líbil katolickému našemu čtenářstvu, kdyby byl vylíčen katolíkem; věrnosť obrazu tohoto tím by pranic neutrpěla.

A. V.

Právo lásky. Roman od *Sofie Podlipské.* V Praze. 1890. Nákl. „Libuše, Matice zábavy a vědění“; r. 20., č. 3. (běž. 125.). Str. 148.

Klementina Popelova překoná »právem lásky« své ty překážky, jež jí v cestu staví otec Popel z vděčnosti k jiné rodině neustupný. Bratr vyvoleného, professor Jefta, nynější maceše její Eleonoře kdysi nebýval lhostejný; odtud jakási známosť. Jefta sám ujme se Klementčiny vychovatelky, jež »nechtěla věřiti ve štěstí.« Obrat spůsoben tím, že

Popelův syn z prvého manželství vzdoru svého proti otci a maceše zanechá domluvou sestřinou; Popel syna svého i dceru velmi miluje, navrácený mír se synem naladí jej náchylně také ku štěstí druhého dítěte. Synův poměr dosud nedovolený otcem nyní uznán; ve dceři synově dává Popel náhradu dřívějšímu nápadníku dcery své. Tedy samá láska, která »právem« svým vítězí. Zahlazen tím rozpor v rodině Popelových, povstalý příchodem nové matky, již Popel zbožňuje tak, že až vlastních dítek zapomíná; neklid jednotlivých osob smírným koncem odstraněn. Dějiště rozhodných skutkův jest obzvláště domácí ples u Popelových, pak rozličná více méně nahodilá setkání osob. Professor Jefta jest filosofem celého příběhu, Eleonora smírným andělem, Klementina trochu děcko trochu bytosť etherická atd. Rozmluvy náramně unavují, cítíme z nich, že by osoby velice rády něco zvláštního, duchaplného povídaly; proto řeční velmi vybraně o všelijakých záhadách lásky, štěstí atd. Člověk »tu bývá omámen a posléze je tak napjat, že již touží po všedním života běhu« (str. 145.). Přísnějším požadavkům pravděpodobnosti a skutečné hloubky myšlenek roman nevyhoví. Mluva jest uhlazená. *P.*

Gazdina roba. Drama o třech jednáních od *Gabriely Preissové.* (Č. d.)

Posuzujeli se cena dramatu podle bohatosti dějové, podle množství působivých výjevův a zdařilé charakteristiky postav, musíme o našem dramatě vysloviti se co nejpochvalněji. Obě první přednosti dosti jasně, tuším, vycházejí na jevo z pověděného obsahu; o třetí, obvzláště vynikající, zbývá nám ještě promluviti několik slov.

Všecky postavy kresleny jsou se vzácnou pravdivostí realistickou. Divíme se bystrozraku, kterým spisovatelka postřehuje na svých postavách každou význačnější vlastnosť, tak že o každé povaze máme vždy jasný obraz a nikdy nejsme v nesnázi, z jaké její stránky máme si ten který čin vysvětlovati. Někdy však zdá se nám, jakoby ten bystrozrak všímal si vlastností i poněkud malicherných, nebo takových, které nemají na rozvoj dějový žádného vlivu. Tak stává se kresba povah někdy poněkud epickou; dávát se tu básnířka vésti snahou po úplnosti charakteristiky, kterýžto požadavek při epice jest ovšem velmi důležit, v dramatě však, kde všechno má býti stručno a úsečno, silně se obmezuje. Vždy jest tu míti na paměti staré pravidlo, že sice každá předvedená povaha musí býti veskrze pravdivá, ale ne každý pravdivý rys musíme na povaze dramatické spatřovati.

O povaze hlavní osoby, Evy krajčířky, mluvili jsme již při obsahu. Podotkli jsme tam, že jest Eva opatřena všemi vlastnostmi, které ji povznášejí na výši tragické hrdinky. Proto také touto povahou a rozvojem jejího osudu oba pocity tragické, soustrasť a bázeň, budí se v nás téměř jako při dokonalé tragoedii. Jak přes to, že vášnivě miluje Mánka, stává se ženou Samkovou, jak v manželství tom cítí se ponenáhlu nešťastnou a jak nikoli bez viny Samkovy opouští manžela: to vše je náležitě z její povahy

odůvodněno. Toliko ono blažené zavýsknutí, k němuž utíkajíc od manžela dává se strhnouti vzpomínkou na velikosť lásky Mánkovy, zdá se mi býti upřílišeno. Jak provádí nyní básnířka její očistu? Spůsobem, který vede nás zároveň k poznání ušlechtilé ideje v našem dramatě vtělené. Zaslepena jsouc svou vášnivou láskou, doufá dlouho, že jako sama k vůli Mánkovi přetrhala všecky svazky k lidem sobě nejbližším, tak i Mánek k vůli ní učiní, a násilně zavírá oči před podezřelými známkami jeho slabosti. Konečně prohlíží těžký svůj klam: s hrůzou vidí, že obětovala vše muži nehodnému, vrtkavému slabochu, staví bezděky proti němu svého manžela a chápe rázem celý ten hrozný hřích, jehož se na něm dopustila. Že takové myšlenky plní zoufalou její duši, nutno souditi z oné tak dojemné prosby, kterou před samou smrtí po kamarádce obrací se na svého manžela, a ze slov, s nimiž posílá zlatý křížek staré Mešjanovce. (O. p.) *P. K.*

Knihovna lidu a mládeže.

Knihovna lidu. Sbírka úvah o knihách pro lid. Otištěno z časopisu „Hlídka literarní.“ Díl I. V Brně. Tiskem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Nákladem vlastním. Str. 128. Cena 35 kr.

Dle přání čtenářů svých vydali jsme tuto rukověť pro knihovníky knihoven lidových, abychom upozornili na dobré spisy, které záhy upadají v zapomnění, a ocenili po zásluze také spisy, které nezasluhují býti doporučeny, neb aspoň ne docela. Podle okolností bude svědomitému knihovníku vybírati ze zásoby zajisté prozatím dosti hojné, neboť oceněno tu přes 200 spisů. Posudky velikou většinou otištěny z těchto listů, čímž se vysvětluje, že nebyly v I. díl pojaty všechny sbírky odporučení hodné, na př. mnohé knihy »Zábavné bibliotheky,« »Zábav večerních« a j. Chceme totiž »knihovny« probrati podle pořadí chronologického, jak byly vydávány, a tu jsme najednou nemohli zmoci obsáhlé látky. Rozbory delší upraveny ve kratší posudky. Některé knihy z knihoven posouzeny zvláště, poněvadž o celých těch knihovnách nebylo by vhodno referovati. O některých spisovatelích, jichž nevidělo se zcela pominouti, referováno prozatím jen povšechně. Co prvému dílu chybí, to napraviti bude úkolem dalších dílů, dojdeli k nim. Dovolujeme si sbírku tu doporučiti hojné podpoře, která jedině může další tak laciné vydávání umožniti, zvláště když časopisectvem jest umlčována.

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 94. „Slánské obrázky.“ Historické povídky od *Koldy Malínského.* V Praze. 1890. Str. 249.

Sbírka obsahuje osm obrázků. »Pan hejtman,« jak nazývá se »Michal Bečvář, soused a někdy mistr poctivého řemesla bečvářského, potom kraječ suken a nyní z dlouhé chvíle koňař,« rád by provdal svou dceru rektoru Šimonovi a sám došel nějakých hodností v městě. Hodnosť krále na střelnici mu zmaří Šimon prozradiv prosto-

řečně, že terč podvodně jenom stržen a ne sestřelen, a z konšelství není také nic; dobře, že svatba před tímto druhým sklamáním již slavena. — »Proč pan Šimon osopil se na sv. Gottharda?« Proto, že ze sochy světcovy v kostele postavené jakoby šklebila se na něho »bestie švábská.« Bartl z Graifentolu, který měl dceru jeho učiti německy, aby se výše provdala, a záletnictvím u mladé manželky Šimonovy porušil mu mír domácí. — »Fedrfechtýř« chce ve Slaném učiti šermu a tělocviku, purkmistr nechce dovoliti, vyvraceje mu důvody jeho z Písma sv. a »křesťanského učení«; fedrfechtýř odchází s výsměchem, byv svědkem, kterak purkmistr při hubatce piva se sklepnicí poněkud svobodněji si počínal, atd. — Obsahy následujících obrázků jsou taktéž veselé švandy (»Jak se bakalář Vopálka tužil« v zapovězené koupeli a tam chytán, »Pod svícnem,« muž strážkyně městské mravnosti přistižen na záletech), jednak vážné příběhy (»Na lešení,« smír ve dvou spřízněných rodinách vrácen po nešťastném verbování na vojnu, »V poslední den,« obrázek z r. 1648., výjev z domku jinověrkyně, u níž nalezen emigrant). — Historické povídky Malínského jsou hodně nakaženy hansvuřtovstvím (přihlouplý konšel, purkmistr ošizený studentem a pod. jsou časté figury). Poslední povídka psána je známým plačtivým tonem o ta nevinňátka protestantská, která ze samé lásky k vlasti zaprodávala se Švédům. »Na lešení« jest obrázek jímavý. Jiné povídky nemají valné ceny ale poměrně dosti pobaví. *R.*

Tisíc a jedna hádanka. Sbírka hádanek prostonárodních i umělých, založená na sbírce Jana Václ. Rozuma a rozšířená hádankami ze sbírek Karla J. Erbena, Fr. Bartoše a j., ze 35 ročníků časopisu „Štěpnice,“ jakož i z pramenů jiných. (S abecedním klíčem.) V Praze. 1890. Nakl. Rohlíček a Sievers. Cena 45 kr.

Zkušenému učiteli je známo, jak v bystření ostrovtipu a soudnosti velice dobrou pomůckou jsou u mládeže hádanky. Doufáme, že uvedená sbírka bude vítána pro potřebu svou i pro nízkou cenu v učitelstvu našem, a my radíme, aby kupována byla buď do školní knihovny nebo za pomůcku vyučovatelskou. Jest to ze sbírek u nás vydaných vůbec sbírka hádanek největší a nejlepší. *K.*

Obrázky z vojny. Napsal *Boh. Brodský.* (Výňatek z „Čecha.“) V Praze. 1890. Nákl. knihtisk. Cyrillo-Methodějské. Str. 80. Cena 30 kr.

Líční války v literatuře naší původní není mnoho, z těch pak většina je nezdařilých; spisovatelé války buď neznají neb jí neumějí líčiti, podávajíce nám místo původního popisy vyčtené z knih cizích. Ani touto sbírečkou vojenských obrázků literatura mnoho nezískala; Brodský chce býti spisovatelem historickým, ač, jak jsme již jednou řekli, kolorit dějinný jest u něho příliš slabý. Tu čerpal látku z válek Bedřicha II. pruského, vypravuje však tak, že děj ten v rámci naší doby právě tak by vyhlížel; význam historie ustupuje tu před významem války vůbec. B. volil případy velmi zvláštní,

události s válkou méně souvislé; popisu války samé věnována malá péče. — Sotva možná jest postava Viléma Klotze, jenž vlastního syna dal zastřeliti, že podle zabil nepřátelskou hlídku; přirozenější jsou povahokresby poctivého Seziny, zachránivšího mladého důstojníka, který mu tak uškodil, a Volnického, který pro děvče dopustí se vraždy, svědomím však trápen sám se udá. — Sloh jest už dosti plynný; někdy však vplete B. úvahu zbytečnou, nemající smyslu neb souvislosti, jako svědčí poslední řádky I. kapitoly. Někdy nezdaří se mu zamýšlený effekt: Volnický příliš jasně děvčeti svému řekl, co zamýšlí, než aby dívku »bodlo u srdce,« když slyší o vraždě nenáviděného šikovatele.

Brodskému lépe se daří povídky ze života současného; až vytříbí sloh a přidrží se toho, kde mu kyne zdar, podá lepší věci. — Tyto obrázky hodí se k ukrácení dlouhé chvíle jako črty feuilletonické.

An. Vlas.

Matice dítek. Časopis mládeže školní. Red. a nakl. *Fr. Hoblík.* R. 7. Se 26 vyobr. V Pardubicích. 1890. Str. 156. Cena 20 kr.

»Matice dítek« přinesla v ukončeném právě svém ročníku hojnosť dobrých prací; básně jsou slabší. Chválíme, že pilně všímáno bylo věcí domácích. Původní belletrii mohlo býti více místa věnováno. Překladů jest poměrně mnoho. Novinkou jsou zavedené zde »hasičské povídky,« které jsou dosti zdařilé. Sloh všech prací jest mládeži přiměřený. Závadného nic jsme neshledali. *J. Novodvorský.*

Malý čtenář. Časopis pro českou mládež. Red. a vyd. *J. Vilímek.* R. 9. V Praze. 1890. Str. 320. Cena 80 kr.

»Malý čtenář« objevil se i tohoto roku v úpravě velmi vkusné. Této úpravě musíme také hlavně přičísti velké jeho rozšíření. Velice pěkná úprava, lákavé obrázky, dobrá reklama — vše to klestilo »Malému čtenáři« pohodlnou cestu mezi mládež. — Podány 73 básně a 39 článků prosou psaných — zábavných i poučných. Kromě toho je zde hojně hádanek, rebusův a pod. Všechny zde uveřejněné práce jsou nezávadné. Mládež může je čísti. Ale co do vniterné jich ceny vedle prací rozhodně dobrých jsou zde mnohé slabší, ničím nevynikající, jak mezi básněmi tak v prose.[1]) *J. A. Č.*

Z přírody. Obrázky pro naši milou mládež. Napsal *St. Řehák.* V Novém Městě n. M. 1890. Nakl. B. Böhm. (Slovo ku kritice dílka tohoto uveřejněné ve „Hlídce literarní“ i k „obraně“ jeho otištěné v č. 39. „Učitelských novin“ ze dne 24. září 1890.)

Práci ne právě lehkou a vděčnou vzal na se p. Libertas (pseudonymus, jehož pravé jméno v literarním ruchu školském dobře známo) chtěje v č. 39. „Učitelských novin“ obhájiti p ů v o d n o s ť obrázků „Z přírody,“ o nichž pronesli jsme svůj objektivní soud, nezaložený na žádném ohledu osobním a psaný jen za účelem upozorniti na pěkné věci dílka p. Řehákova i na ty,

[1]) Že by se „Encyklopaedie humoru a vtipu“ mohla dáti i žákům čísti, jak odporučuje nakladatelství její ve 20. seš. „Malého čtenáře,“ o tom silně pochybujeme.

jež se ani nám, ani jiným líbiti nemohou. Činíme tak nejprve proto, že p. L. rčením, kterak „Hlídka literarní“ přejala pochybnosť o původnosti obrázkův, „aniž by výrok svůj řádnými důvody doprovázela,“ chce patrně viniti nás z úmyslné nepravdomluvnosti. „Hl. lit.“ nemá tolik zbytečného místa, by k vůli spisku poměrně tak nepatrnému uváděla na důkaz celé strany z díla Sobotkova „Rostlinstvo“ i z dílka Řehákova „Z přírody.“ Posuzovatel poukázal na delší o tom článek ve vážném „Poslu z Budče“ otištěný v r. 1886. a pokynul těm, kdož důkazů žádají, aby srovnali jednotlivé články obou spisů. Kdo tak učiní, sezná, že v dílku „Z přírody,“ jež „napsal“ p. Ř., opsány jsou buď do slova nebo s malými změnami celé odstavce se smělostí neobvyklou a bezpříkladnou. Na tvrzení tomto trváme i dnes, byť p. Libertas sebe více vychvaloval skromnosť spisovatelovu (ó ironie!) a naprostou originelnosť některých obrázků. Že p. Ř. v pozdějších svazcích na několika málo místech užití díla Sobotkova sám přiznal, stalo se jen následkem prozrazení, učiněného v „Poslu z Budče“ i v jiných časopisech, kteréž souhlasně takové literarní brakování odsoudily. Co napsáno „skromně“ ku konci repliky o tom, kterak „Sobotka vypravuje to, co byl slyšel a jak byl slyšel,“ kdežto „Řehák kreslí touž věc tak, jakoby ji sám před sebou měl, jakoby ji sám zažil“ — toť již skromnosť budící úsměv, a my na tom přestáváme nechtějíce do nechutné zabíhati polemiky. Připadají nám jen na mysl slova, jež čteme v „Čase“ ze dne 23. srpna o plagiatorství: „Není pochybnosti, že valnou část nespolehlivých autorů stavu učitelského svádí k odcizování majetku lichá marnivosť býti také spisovatelem.“ *J. P.*

Arbes, Drobnokresby (Novák: Lit. l. 21.). — **Brodský**, Z našeho kraje (Č. kat. duch. 8.). — **z Čenkova**, Eros a Psyche (Skřivan: Vl. 1.). — **Gotthelf-Bartocha**, Cyrill čeledínem (Schauer: Lit. l. 20.). — **Koněrza**, Zahrada — náhrada (Pražský: Lit. l. 21.). — **Kvapil J.**, Básníkův denník; Reliquie (Skřivan: Vl. 1.). — **Pakosta**, Růže a ostny (Astur: Lit. l. 20.). — **Pinero-Dörfl**, Policejní soudce (Schulzová: Kv. 10.). — **Pippich**, Slavomam (Astur: Lit. l. 21.). — **Plautus-Král**, Menaechmové (Schulzová: Kv. 10.). — **Podlipská**, Myšlenky o modlitbě (Konečný: Vl. 1.). — **Serao-Klen**, Květ vášně (Schauer: Lit. l. 21.). — **Viková-Kunětická**, V bludišti (Astur: Lit. l. 20.). — **Vorovka**, Čítací kniha pro ústavy učitelské (P. L. Č.: Paed. rozhl. 9.). — **Vrchlický**, Midasovy uši (J. Lý.: Č. Th. 29.). — **Zíbrt**, Poctivé mravy a společenské řády (S. M.: Prz. polski 4.). — **Žižka a Foit**, Český katalog bibliografický za r. 1889. (Vrba: Lit. l. 21.). — Přítel domoviny (Novák: Lit. l. 21.).

Časopisy.

La Civiltà Cattolica o současné poesii vlašské. „Inni Sacri“ di *Giovanni Panzera, conte di Bitetto.* Před nedávnem stálo v jistých novinách, že „básník, který by za našich dnův o Matce boží a Svatých psal, měl by se za blázna pokládati.“ Pisatel tohoto výroku jest v Italii znám pro své špinavé plody literarní; netřeba ho vyvraceti, poněvadž bys mu darmo ukazoval, kterak vlašské básnictví, jak staré tak i nynější, bere své největší a nejušlechtilejší myšlenky z Mariologie a ze životů Svatých, slovem, z náboženství; a kterak i v našem století uprostřed pokolení cizoložného a nevěřícího, jakéž svobodní zednáři sobě odchovali, náboženství nepřestává míti své básníky, kteřížto nejsou za blázny

jmíni a vysmíváni, ale naopak velice ctěni a obdivováni. Vskutku není proč si mnoho všímati jistých hyperkritiků, kteří se každým způsobem o to usilují, aby nábožné básníky z kruhu literatů vyloučili, vychvalujíce toliko oslavovatele liberalismu. Ještě méně dbejmež na jistou školu, která v Bononii má své sídlo [scuola di lezzo (smrad) e di fango (bláto)], a vynalezši nové metrum, přivedla poesii na holou prosu, a sice velmi špatnou a barbarskou. Diktatura takových mužů kteří v básnictví první slovo vésti chtějí, nemá pražádné váhy a neobstojí, jako vůbec neobstojí žádná věc, jež se nezakládá na lidské přirozenosti a obecném smyslu lidu. Neboť nezanechávají po sobě jiné památky, než bezbožný pokus, obětovati zlatému teleti vnuknutí krásného umění a pěknosť myšlení. Když tak zvaní „veristé" návodem G. Carducciho náboženské poesii již pohřební píseň zpívajíce prohlásili, že je po ní navždy veta: ejhle, tu vystoupil Panzera se svými hymnami. Jsme šlechtickému básníku díkem zavázáni, že svou prací přispěl obnovovati tradici, jež přítomnosť s minulostí pojí, s básníky, kteří od Danteho až k Manzonimu a Borghimu skutkem dokázali, že náboženství je zřídlo výtečných vnuknutí a myšlenek. Panzera vynechal ve svých chvalozpěvech ty předměty, o kterých svrchu chválení básníci Manzoni a Borghi již jednali, vyjmouc překrásnou hymnu ke cti sv. Aloisia. To snad proto se stalo, aby se s jejich myšlenkami nestýkal, aneb zdálo mu se, že předměty od oněch mistrů pojednané nejsou krásnější formy schopny. Avšak i z jiného ohledu odchyluje se od nich. Sloh jeho jest jakási pěkná smíšenina lyricko-epická, což působí libeznou rozmanitosť i ve formě i v myšlenkách. Nejvhodněji daly by se jeho chvalozpěvy — myslíme — přirovnati básním Homerovým neb Kallimachovým, z nichžto básník jádro a klassickou sílu vzal, ze svého však maje onoho výtečného ducha křesťanského, který (jak sám praví) „rozněcuje onen nesmírný oheň, jímžto jsa rozpálen Dante Alighieri předčil co do vznešenosti a rozsahu pojmů Vergilia ano i Homera." Že pak s jeho slovy se shodují také skutky, tomu nasvědčuje každá jeho báseň, kterou si přečteme. Všady jeví se tento křesťanský duch a život, spojený se spanilými obrazy, s harmonii rozměru, se vznešeným a ozdobným slohem, s podivuhodnou plynností veršů, slovem, s krásnou formou, kterážto jest tak znamenitá a ušlechtilá stránka básnictví. Co pak se týká obsahu a myšlenek, dostačí vůbec říci, že jsou veskrz přiměřeny vysokým tajemstvím a velkým předmětům, ku kterýmž se odnášejí. Tedy ukazuje se v Panzerových básních právě opak toho, co se právem vytýká Mamianimu, jenž svým rationalismem snížil nebeské a nadpřirozené věci k pouhému naturalismu. Neméně dojemný jest affekt, který se ve všech jeho hymnách jeví, jsa rozmanitým dle rozmanitosti obsahu, ale vždy živý, vřelý a plodný. — „Nuove Prose e Poësie" da *Ludovico (frà) da Pietra Dei Fusi.* Spisovatel jest kapucín. Prosa se obírá různými předměty: řečnickými, didaktickými a polemickými; myšlenky jsou dobře seřaděny, částky přirozeně rozděleny; odůvodnění postupuje zpovolna, avšak důrazně a mocně; výklady pojmů jsou stručné a jasné, forma, neli elegantní, aspoň lehká a ozdobná. Básně jsou aspoň pozoruhodny pro známku nadání básnického. — „Versi" di *Vincenzo Blandini.* Kdo čte tyto verše, vzpomíná si na staré básníky Theokrita a Stesichora, kteří se v domově Blandiniho narodili a tamtéž básnili. Musa Blandiniho dává na sebe působiti myšlenkám křesťanství,

a on miluje Italii tak, jak jedině s úspěchem může býti milována, t. j. chce ji spatřiti oživenou týmtéž náboženstvím a tudíž spojenou se Stolcem sv. Petra a jemu poddanou. Kdežto v některých odách (Ad un passero solitario — A mia famiglia — A Maria) jeví veliký útlocit: zase v jiných (Pel simulacro di Giordano Bruno — Verismo a Decadenza — Al ch. Professore Corrado Sbano a p.) tak rázně vystupuje proti převratníkům své vlasti. Povšimnutí hodno jest, že básník dva dny před tím umřel, než se v Římě zřídil pomník ke cti Giordana Brunona; přál si v básni „O potess' io discioglermi“ raději umříti, než se dožíti toho zločinu. *P. X. Z.*

Návštěvou u některých vynikajících romancierů vlašských a francouzských. Předstupujeme dnes před čtenáře „Hlídky literarní“ také ve průvodě tří dam spisovatelek. a to vlašských. K výtečné trojici vlašských spisovatelek, několikrát už tu uvedené, čtvrtou druží se *Cordelia,* jež vydala v Milaně u bratří Trevesů roman „Il mio delitto.“ (Cena 3 l. 50 c.). Jak z nadpisu již patrno, jest roman ten soudcovský, či jasněji řečeno, děj jeho před soudem se odehrává. Ilda Manfredi vypravuje advokatovi historii své lásky — zákonité, což jest avis rara, jak čtenář pozná z dalšího, v nynějším romancierství! — a žárlivosti, jež ji k vraždě svedla a před soud přivedla. Spisovatelka zvolila k tomu formu autobiografie, jež se nám v takové případnosti zdá skoro pravděnepodobnou, ač na druhé straně tu výhodu má, že autorka mohla rychleji a účinněji s dějem postupovati. Ale výhody té spisovatelka nedovedla s prospěchem užiti, anoť vypravování její jest až příliš zimničné. Začátek i konec slabý, prostředek se vyšinuje poněkud výše, o celku lze říci, že jest to práce lepší všech předešlých téže spisovatelky. — Opak pravý, rozvláčnosť až v mlhovitosť se rozplizující, jest chybou romanu *S. Bisi-Abiniové* „Una nidiata.“ (Vyšel tamtéž.) Roman ten pohybuje se v kruhu rodinného života, jednotliví členové rodiny Darieniové jsou správně pojati, jsou to typické postavy, žel jen, že průběhem romanu se ztrácejí či mizí pro uvedenou právě vadu romanu. — *Gemma Ferrugiová* vydala roman „Verso il nulla,“ jímž jako romancierka debutuje, a můžeme říci dosti čestně.

Ugo Valcarenghi upoutal dřívějšími pracemi svými, zvláště romanem „Bacci perduti“ pozornosť vlašského čtenářstva na sebe. Tuším, už jednou jsme zde pravili, že se nedopracoval doposud jasného poznání ani sama sebe ani okolí svého. Totéž platí o jeho poslední práci „Conscienze oneste,“ jež vlastně značí krok nazpět. Roman ten psán jest náramně chvatně, z kteréhožto chvatu vysvětlitelna nestejná propracovanosť jednotlivých episod, a chvat ten asi zavinil také, že autor roman ten končí vlastně začátkem nového romanu, jenž s oním nesouvisí.

Pasquale de Luca vydal sbírku novel, počtem šest, z nichž některé uveřejněny byly v „Gazzetta lett.,“ jejíž horlivým spolupracovníkem jest. Luca je znamenitým koloristou, neobyčejně smělým a odvážným, ovšem mnohdy síla jeho, jíž je si vědom, v brutalnosť, ba i v strojenosť se zvrhuje. Za to však kritik G. Depanis spatřuje ve sbírce té červánky velkolepého romanu, jejž zajisté co nejdříve podá.

M. Serao vydala u F. Gianniniho v Neapoli o sobě roman svůj „Addio, amore!“ jejž původně uveřejňovala v romanové příloze „Posla

z Neapole." Roman ten jest, jako vůbec všecky práce téže spisovatelky, výkvětem vášně, a to vášně přímo chorobné, s tím toliko rozdílem: kdežto předešlé práce její byly umělecky propracovány, lze nazvati roman tento spíše improvisací, ovšem improvisací, jaké jenom Serao je schopna. Snad tím vinno čtenářstvo — výhradně ženské, — pro něž původně práce ta psána byla.

Arturo Colautti napsal napínavý roman „Nihil." Slovem „napínavý" označili jsme s dostatek hodnotu jeho. Napínavý jest proto, že veškerý děj — jedná práce ta o zavraždění posledního cara ruského — zabírá toliko dobu jedné noci a odehrává se v domě Vandy Lubomírské, dobrodružné to Polky. Napínavosť jeho ještě zvětšuje, že mnohé z osob jednajících jsou historickými osobami a že se čásek v Italii zdržovaly.

Domenico Ciàmpoli doplňkem svých „Povídek abruzzejských," „Černých copův" a romanů „Diany" a „Roccamariny" vydal sbírku novel s nápisem „Fra le selve." Osmnáct povídek, jež sbírka ta obsahuje, jest vlastně tolikéž kapitol jediného romanu. Pojítko mezi nimi činí jednota místa a líceň zvykův a obyčejův obyvatel jižních Alp. Dějiště jest v obci Montaspru, jež závodí a rivalisuje s obyvatelstvem Roviera. Podkladem všech těch 18 povídek je žhavá a vášnivá láska: tu msta z lásky, tam obětavosť z lásky a p. Nejlepší jsou: „Slavíci," „Hadí slavnosť," „Hřích," „Učitelka."

Kdežto Ciàmpoli vedle povahokresby pilně si všímá a dbá krajinářství, věnuje *A. Mazzullo* veškerou svou pozornosť jediné popisu a líceni povah. Jest bystrým, spravedlivým pozorovatelem osob. Toliko sloh jeho povídek „Tipi siciliani" jest poněkud těžkopádný.

Čeho se Mazzullovi nedostává, totiž lehkého a příjemného slohu, to zase jest předností *Enrica Castelnuova*, jenž u svého nakladatele, bratří Trevesů, vydal sbírku povídek „Prima di partire." Castelnuovo je snílek, pohlíží na tento svět jako skrze nějaký závoj, proto nezří neb aspoň nechce viděti jeho hran a ostrostí. Ale nemysliž sobě nikdo, že by proto Castelnuovo byl optimistou. Bůh uchovej! Autor toliko vžil se v klamné přesvědčení, že illuse jest nejlepší a nejpěknější částí života lidského, z té příčiny předvádí čtenářům svým povahy špatné tak, aby se jim nestaly odiosními. Castelnuovo jest miláčkem našich překladatelův, i z této sbírky již četli jsme dva překladečky, jen že ne právě prací nejlepších, k nimž bez odporu náležejí: „Fuori di tempo e fuori di posto," „La bambina" a „L'eredità di Giuseppina."

Než se obšírněji zmíníme o poslední publikaci Edmonda de Amicis, uvedeme ještě pro původnosť jejich dva novellisty, totiž *G. Mezzanottea,* jenž vydal sbírku povídek „Novelle sette," jejichž dějištěm je Senarica, a *E. G. Bonera,* jehož „Racconti Peloritani" líčí život a kraj Sicilie kolem města Messiny.

Nejposlednější prací *Ed. de Amicis* jest roman, ačli názvu toho publikace ona zasluhuje, „Il romanzo d'un Maestro." (Milano. Fratelli Treves.) Nepochybujeme, že i tento roman do češtiny přeložen bude, a spíše by toho zasloužil, nežli jeho „Srdce." Nuže, o čem jedná „Roman učitele"? O stavu učitelském. Jest to vlastně kukátko, v němž nám autor na oči staví různé typy učitelův a učitelek na národních školách. Předvádí nám je, jak je byl vypozoroval, a jací skutečně jsou. Spatříte v tom kaleidoskopu postavy

směšné, grotteskní, ale i postavy milé, zamlouvající se na první pohled. Oněm se zasmějete, z těchto zase mnohé z očí slzy vám vyloudí. Tak abych jen některý doklad uvedl z učitelů laiků; tu vám spisovatel především předvádí učitele Calviho, jenž ve dne v noci přemýšlí o nové, lepší methodě vyučovací, a při tom školu — zanedbává! Reale zase pokládá sebe za vzor učitele národního, Lerica, vysloužilý voják, je zlostný, prchlivý a spravuje se zásadou, že každý člověk od narození jest podšívkou všech špatností; Labaccio jest uplakaný lichotník, ale když se mu podaří uloviti bohatou vdovu a když sedí, jak se říká, sám pěkně v teple, vystupuje proti chudým svým kollegům a vytýká jim, že požadavky jejich jsou upřílišeny a že jsou vlastně sami vinni svou bídou a p. Dále líčí spis. slasti a strasti učitelů národních, jichž se jim dostává od místní školní rady a od pp. inspektorů, z nichž také některé pozoruhodnější typy uvádí. Jak vidíte, obral si spis. za předmět nejdůležitější problem moderní společnosti a pojednává o něm ve formě romanu. Že roman ten nečiní jednolitého celku, samozřejmo, ale vady a chyby jeho neviditelnými, bychom se tak vyjádřili, činí krása jednotlivých episod. Tážete se asi, jakého závěru dospívá autor? Soudě z jednotlivých, tu a tam prohozených poznámek — neboť náhledu a názoru svého zvláště Ed. de Amicis obšírně nikde nepronáší, — výsledek pozorování jeho jest tento: „Elementarní školy, až na nepatrné, čestné výjimky, v Italii nevychovávají dětí, málo věcem je přiučují, za to však probouzejí v nich vášně, náruživosti a chtíče různé, a což nade vše, nevštěpují dětem lásky ku práci, ba naopak činí jim ji protivnou.“ Vadou školství italského jest, že mravní vychování — i to nepatrné — jen slovy se děje; máli však mravní vychování s úspěchem se setkati, třeba, by slova vzpírána byla skutky, třeba, co škola postavila, dům aby nebořil. To se však neděje. Proč? Poněvadž naše generace jest už špatně vychována. Máli se náprava státi, musí zcela nová generace povstati, toho však lze jen válkou nebo revolucí, jež obyčejně s sebou změnu idejí a snah přináší, docíliti. Toť asi myšlenky hlavní romanu „Il romanzo d'un Maestro.“ Povolanější nechať konečný úsudek pronesou o paedagogických snahách Edm. de Amicis.

Literarní rozpravy v časopisech.

Baćkovský, Z činnosti českých spisovatelek doby vlastenecké (Lada 18.). — **Pravda Fr.**, Vzpomínky (Vl. 1.). — **Slavkovič**, Oskar Kolberg (Lit. l. 20.). — **Vocděnskij-Unzeitig**, V. M. Garšin jako spisovatel (Lit. l. 21.). — **Brückner**, České studie (Archiv für slav. Philol. 1.). — **Ernst**, O technice Dostojevského (Magaz. 41.). — **Eucken**, Boj o názor světový (D. Rundschau 7.). — **Grottewitz**, Impressionismus v Německu (Magaz. 41.); „Das Allgemein-Menschliche“ v básnictví (Magaz. 39.). — **Weiss**, Gregor Csiky (Nord u. S. 9.). — Schema v umění (Kunstw. 1.). — **Brunetière**, Kritika a roman (Rev. d. d. m. 1/9). — **Magnabal**, Don Juan a španělská kritika (Indép. 18.).

Paběrky.

O premieře Vrchlického veselohry **„Midasovy uši“** v „Nár. divadle“ píše „Česká Thalia“ (29.): „Obecenstvo tleská, bouří, jásá skoro ještě přede hrou . . . Obecenstvo přináší svůj hold znamenitému spisovateli; jemu jest

jedno, jestli kus dobrý nebo špatný, ono nemá jinde příležitosti říci svému hýčkanému miláčkovi, kterak ho má rádo, ono nemůže za každou roztomilou knihu veršův uspořádati mu někde ovaci, a proto si to nechá do divadla." Pěkné vysvědčení!

„Ottova Slovníku naučného" hájí redakce „Časopisu katolického duchovenstva" proti výtkám činěným jemu pro některé výroky týkající se náboženství. Poněvadž i my jsme byli vybídnuti k takovým výtkám, poukazujeme raději k onomu vyjádření a zároveň k povolaným činitelům, kteří mohou věc napraviti.

Skromné vydavatelstvo „Zábavných listů" v Praze rozesílá s redakčními výtisky tyto podmínky: „*a)* Zařadíte v příštím čísle dolejší poznámku v rubrice „denní zprávy" neb pod. *b)* Doleji otištěný insert uveřejníte v příštích třech číslech vždy co možno za textem. *c)* Při obdržení každého nového sešitu podáte zprávu o obsahu v literarní části. *d)* Zašlete mi doklady o zařadění denní zprávy i 3 insertů pohromadě najednou s nápisem „doklady." *e)* Zavazuji se k zasýlání jen tehdáž, když všem těmto podmínkám vyhovíte." — Zbývá ještě jenom dodati: a na konec zaplatíte roční předplatné.

O významu poesie Vrchlického pojednává — dle „Hlasu národa" — L. Fränkl ve mnichovské „Allg. Ztg.," nazývaje Vrchlického „pravým básníkem, Bohem nadaným"; kterým to „Bohem," nepraví. Mluví se prý tam také o světovém názoru Vrchlického; jaký ten názor jest, nepraví se, bezpochyby ani p. Fränkl neví, jaký jest — vždyť referuje pouze o „Barevných střepech"!

Kubešova „Moravská bibliotheka" dostala zase novou redakci v p. Fr. Roháčkovi, který o programě svém mezi jiným píše: „Tak zvaných „poučných" spisů nebudu vyhledávati. Stanovisko toto asi hlavně u nás na Moravě překvapí; proto dlužno je obhájiti. Kritika naříká, že čtenářstvo naše „bažíc jenom po samé zábavě, zanedbává vážného, poučného." Kritika patrně zapomíná, že belletrie není pro pouhou zábavu nýbrž naopak bývá druhdy [NB.!] čtením velmi vážným a poučným; kritika zapomíná, že belletrie jest i druhem poesie, o níž přece již na sta let známo, že ducha lidského zušlechťuje. Belletrie tedy, zasvěcujíc nás do všech záhad života lidského, poskytuje poučení zajisté nejvážnějšího, a jakožto druh poesie ducha našeho po svém spůsobu nejlépe zušlechťuje. Nazývati belletrii „lahůdkou a kořením, které pouze chuť dráždí a konečně přesycení a nudu působí" v době, kdy zdravý realismus všude již dobývá vrchu, jest proto holým anachronismem." — Jsouli slova ta mířena — jak se zdá — na naši adressu, nemůžeme nedodati, že to zaviněno částečným nedorozuměním. Ne proti belletrii vůbec, nýbrž proti přílišnému a převážnému pěstování belletrie jsme se častěji vyslovili a slova svá snad také odůvodnili. Článek prof. *L. Čecha* „O škodlivosti umění" (č. 5. t. r.) otázku tu s dostatek objasnil, tak že theoretické stanovisko znalců nejrůznějších směrův (od jesuity Jungmanna na př. až po E. von Hartmanna) není snad již pochybno; a s takovými lidmi těžko nebýti anachronistou! Nad to praxe všech národů nedává p. Roháčkovi za pravdu: všude o poučení lidu knihami poučnými jest lépe postaráno než u nás — a toť také důležitá příčina, pro kterou na větší pěstování četiva poučného naléháme. To „zasvěcování do všech záhad života lidského" skrze belletrii jest sice pěkně pověděno ale ve skutečnosti, jak ani p. Roháčkovi

nebude neznámo, dopadá velmi bledě. Také jest jisto, že poučný spis mnohem snáze se napíše než umělecké dílo, a z poučného spisu i ne právě nejdokonalejšího jest více prospěchu nežli z prostředního díla básnického. Zůstane pravdou, co „na sta let známo," že umělců rodí se přece jenom velmi málo. Ostatně jsouce přesvědčeni o dobrých úmyslech vydavatele knihovny p. Kubeše, upozorňovali jsme na ni vždycky s tím úmyslem, aby skutečně „prospívala i literatuře i čtenářstvu," a přejeme jí toho i na dále. Jen se bojíme, aby ta vysoká theorie p. Roháčkova, jakou chová o povolání belletrie, ve skutečnosti ho nenechala na holičkách.

Zprávy.

Z Prahy. (Pův. dop.) Válka v míru — toť význak všeho našeho života národního. V politice, umění, vědě, všude samé boje — osobní a věcné. „Co to będzie, co to będzie?" Staří vlastencové potřásají nad všemi těmi úkazy hlavou, mladší generace však s horečným chvatem pádí dále svou dráhou, nedbajíc rad ani výstrah, boří a trhá to, co jí jest v cestě, uplatňuje své snahy a svou úsobu, neohlížejíc se tuze po zásluhách nebožtíkův ani živých. Jest cosi převratného v snažení jejím, „cos nového se rodí v českém vzduchu."

Prouděním tím dotknuto ovšem i studentstvo moravské. Zda možno mu to míti za zlé? Děje se tak; vytklo se mu a vyčítá ještě více s mnohých stran, totiž že si počíná příliš hlučně, že jest je viděti mezi nejhorlivějšími stoupenci nových směrů literarních, strannických zápasů politických a studentských, v jednom pražském časopise dokonce se napsalo, že idealy stávají se mu zbytečnou přítěží, všeliké ctnosti že ze srdce jeho se vytratily, jakoby chtělo utonouti v čirém materialismu, ba že se po té stránce moravští studující již stali pověstnými. Toť jsou zajisté zprávy překvapující, a kdyby se měly zakládati na pravdě, byla by to pro budoucnosť naší milé Moravy zvěsť Jobova, hodná slz, a bylo by na místě, aby všichni upřímní synové a přátelé vlasti napjali síly, by zabráněno bylo zlu zavčas, dokud bejlí lze vyrvati i s kořenem. Do nedávna moravští studující na vyšších ústavech vzdělávacích měli pověsť nejlepší, chváleni byli pro svou píli, své krásné snahy, jenom jim někde vytýkán přílišný idealismus, přílišná vlastenckosť. Professoři universitní (i theolog. fakult) s uznáním mluvili o mor. studentech a rádi navštěvovali jejich společenské zábavy. Ovšem nikdy všecko obilí nebylo bez koukole a také ve chválených dobách vyskytovali se mezi mor. studentstvem vyšších ústavů sobci, mladíci beze vzletu a bez lepší vůle, opposičníci za každou cenu, kterým na př. nebylo vhod, když „Radhošť" položil na rakev svého protektora a velkého syna Moravy, Palackého, věnec, nazývajíce to lehkomyslným hospodařením se jměním věnovaným a sebraným výhradně na podporu chudých studujících.

Ale tací odkazováni do svých mezí, do svých kruhův; ovládnouti a vésti hlavní slovo nepodařilo se jim nikdy. Zdali se stal za posledních 8—10 let v pravdě obrat tak žalostný, jak ve zmíněných novinách prohlášeno? Pravda jest, že počet studujících z Moravy se v Praze rozmnožil

značně, všichni víme také, že ovzduší, v němž nynější mládež vyrůstá, zcela jinými ideami jest prosyceno, než bylo v letech sedmdesátých, kdy provozován vůči vládě ústavácké trpný odpor a noviny, spolky, jednotlivci, divadlo a všechen národní život jiným se brali proudem než v letech osmdesátých, v nichž nastal oddech, klid zbraní, ve tváři národa místo vzdoru zjevila se naděje, nic neuchvacovalo, nerozčilovalo, a pozornosť od nepřítele obrácena k sobě samému, a zde hledány a nacházeny nedostatky, zanedbanosť, slabosti, zamilované chyby; nelze dále popříti, že se objevilo v umění vůbec a písemnictvu zvlášť nové hnutí, ve společnosti pak se přiostřil boj mezi kapitalem a prací, že smýšlení realističtější proniká lidstvo, zbožná úcta k autoritám mizí, pochybovačnosť a sebevědomí stoupá i ve vrstvách nejnižších, že nová hesla jako socialismus, antisemitismus a p. odevšad zaznívají, že zkrátka všecka Evropa v umění a literatuře, na poli politickém, kulturním, průmyslovém, zvláště však socialním novými myšlenkami a zápasy je zmítána a tím i novou tvářnosť béře na se. Naše vlasť pak za všech časů záhy a ráda se účastnila evropského ruchu, vznětlivá mysl česká už jinak nedá; divnoli, že také mládež vdychuje do sebe jiné ideje, že se objevuje jakási propasť mezi ní a starší generací? Kdo by však proto chtěl vyčítati mládeži bezidealnosť a materialismus, bludným domněním by byl jímán. Mládež miluje ruch, boj, svobodu, pokrok, protiví se jí mrtvý klid, reflexe, zdlouhavosť; ohnivé slovo, lesklé heslo ji uchvátí, a proto snadno ji dostati na stranu nespokojenců, novotářů, na stranu vzletu, hlučné činnosti; její místo vždy bývalo v předu nebo na krajním křídle. Za života Palackého stálo studentstvo pod jeho praporem a v jeho šiku, jen menší část připojovala se ke straně druhé přes to, že tato slula svobodomyslnou; v posledním desítiletí děl se obrat, který jmenovitě od několika málo let následkem vůbec známých událostí se provedl úplně, tak že dnes vidíme ne sice prapor, ale řady bývalé strany Palackého od převážné většiny studentstva opuštěny. Avšak ani ten úkaz — pokud se vůbec týká studentů moravských — nemůže zavdávati podnět k výčitce bezidealnosti a materialismu. Kde tedy hledati toho příčinu? Na školách středních působí namnoze titéž učitelé co dříve a vštěpují zajisté s neztenčeným zápalem pravdu a dobro do srdcí svých svěřenců, lid náš se neporušil národně ani mravně v posledním desítiletí měrou nějak znatelnou, místní intelligence, hlavně duchovenstvo a učitelstvo plní své vzdělávací a ušlechťovací úkoly stejně horlivě a důrazně: nezbývá, než aby všechna vina svalena byla (jak místy také se děje) — na Prahu, na tuto stověžatou, velebnou mateř českých měst, která již svými chrámy, paláci a stavitelskými památkami vzbuzuje v srdci každého rodomila steré city vážné, vynořuje obraz velkých a zbožných knížat i králů, hrdinných trpitelův a bojovníků za právo a pravdu, polohou svou pak i cizince okouzluje! Jakou zpoustu dle toho by asi zaviňovala Vídeň nebo Budapešť, kde všeliká nemravnosť svůdně rozestírá sítě své, tu jemně tu hrubo předené při každém kroku od božího rána do nejhlubší noci? V Praze žije student ve stálém styku se svými krajany; všecky jeho činy jsou jim na očích a tudíž pod stálou kontrolou. Život studentský, spolkový a politický zaujme záhy každou mysl vedle studií; divadlo drží se celkem ještě na umělecké výši, nehovíc pouhému polehtávání smyslnosti. Ovšem lehkomyslný a zámožný student najde si zde

jako v každém i nejmenším městě hojně příležitosti, kde by mohl okrádati Pána Boha o drahý čas a rodiče i sebe o peníze i zdraví; avšak moravské studentstvo není celkem zámožné, i přáli bychom mnohému poznati z blízka trudný život moravských studujících! Jen třeba rozevříti akta „Radhoště,“ a každý by viděl jeden veliký obraz zápasu o exsistenci, těžkého strádání, a ani bledý stín hladu nescházel by tomuto obrazu ... „Radhošť“ pak podporuje toliko studenty, kteří řádně skládají zkoušky, a také prohlíží k mravní neúhonnosti podporovaných, jichž jest na sto. Ale také o zámožné části moravského studentstva můžeme s dobrým svědomím ujistiti čtenáře, že rovněž řádně, dílem i spůsobem vynikajícím plní všecky povinnosti své. Že při tom mladosť žádá svého práva, kdož by jim měl za zlé?

Němcům není na ujmu buršovnický život jejich studentů; vyrůstajíť jim z nich mužové pevných povah a energické práce. Rovněž z řad maďarské, francouzské nebo polské mládeže universitní, volností svou známé, vycházejí nejstatečnější bojovníci parlamentarní, nejpilnější badatelé, nejslavnější vlastenci.

U nás není té nevázanosti, studentstvo žije méně bezstarostně, je krotší a vážněji chápe se díla, majíc před očima už budoucí úkoly své. A totéž lze plným právem říci o studentstvu moravském. Přes to nemá na Moravě té váhy a toho významu jako studentstvo mimočeské, ba ani jako studentstvo v království. Hledí se na ně stále týmž okem jako na mládež středních škol a ohled k němu nastupuje teprve, když vstupuje do praktického života v některé společenské funkci jakožto lékař, professor atd.

Avšak dávajíce pravdě průchod nezatajujeme, že jeden, ač skrovný zlomek studentů, zasluhuje výtek hore uvedených. Bezidealnosť, sobectví, holdování hmotě a požitkům charakterisuje jejich léta studijní. Avšak takové exempláře nikdo nebude bráti za representanty studentstva, kdežto v pravdě jsou jeho nezdravým výkvasem. Takých mezi studentstvem moravským bohudíky napočte se málo. Ale tak bylo a bude za všech časů a u všech stavů: od dobrého zrní nutno odfukovati plevy, vedle včel poletují též trubci. Z jednotlivce tu souditi o celku bylo by úmyslně zastírati pravdu.

Pisatel hore uvedené těžké obžaloby črtnutím péra uvedl moravské studentstvo do křivého světla a s lehkou myslí zle mu ublížil; mnohý přítel jeho zarmoutil se z té zprávy a nerad jí víru dával. Pokládali jsme za svou povinnosť aspoň zde se ho podle pravdy zastati, a Vy sami otiskujíce v čísle srpnovém na str. 321. hlas toho časopisu vyslovili jste naději, že snad přece nebude tak zle. Ta naděje byla podstatna; nepřichází na zmar to, co dobrého pro moravskou mládež učinili učitelé, kněží, a ostatní jeho přátelé. Tím však nebudiž řečeno, že vzhledem k nynější mládeži moravské nemáme žádného už přání, že jest ona snad na vrchu dokonalosti. Tak růžovými skly na ni nehledíme; oprávněny jsou stesky, že jeví nedostatek energie u sledování vytknutých cílů jakož i u sebevzdělávání, cílů svých pak vůbec nevztyčuje do slunných výší ad astra, zápal pro práci národní, pro jazyky a literatury jihoslovanské že by mohl a měl mocněji rozehřívati jí srdce. Po této stránce bylo by zdokonalení žádoucno, jakož by vůbec bylo na čase, aby někdo zase studentstvu promluvil do duše několik epištol. Před jinými jsou k tomu povoláni vůdci a vzdělavatelé jejich na vysokých školách, neméně též časopisectvo. Ale toť zas kapitola, která by žádala

delšího výkladu; snad jsme tu také blízko pramene veškeré psané i ústním podáním šířené nepřízně k studentstvu vůbec a moravskému zvláště. Nezapomínej totiž nikdo, kdož o věci soudí, že všecky tři politické strany české mezi náčelníky svými mají náhodou rodilé Moravany, z nichž každý má své učeníky a stoupence, a že ty strany a směry mezi sebou se druhdy stýkají, jindy však křižují a protínají, jakož i že ani dlouhé a mnohé spory na naší universitě nezůstávají bez reflexu na studentstvo, které jimi ovšem více trpí než získává.

Novinky oznamují se: *G. Náchodské* „Ubohý Ilja" v Ottově „Laciné knih. národní"; „Vojta, chudý čeledín" od *Jer. Gotthelfa,* česky spracoval J. Blokša v „Zábavné bibl."; „Kulturní obraz českých měst" od *Dra. Z. Wintera* v „Novočeské bibl."; *Bystřinovy* „Hanácké figurky" ve Vyškově: *P. Albieriho* vojenské novelly „V zajetí Armidy" a „Když jsme táhli na Paříž" ve Vilímkově „Illustrované knihovně rod."; u Vilímka vyjde též *G. Mayerhoffera* sbírka „Z pevnosti" a vychází „České album," sbírka podobizen a životopisů předních spisovatelův a spisovatelek, red. *K. V. Raisa:* „Spadalé listí," básně *Aut. Klášterského* a „Polské črty" od *Ed. Jelínka* v „Kabin. knih."; drama *V. Štecha* „Zlatý déšť" v „Repert. č. div."; *L. Stroupežnického* „Christoforo Colombo" a *Vrchlického* vesel. „Midasovy uši" nákl. Šimáčkovým; „Sibiřské povídky" *Vl. Korolenka* v překl. J. Wagnera v „Rom. knihovně Světozora"; *J. Lovretiče* „Marica" překl. Berana Libštatského u Kubeše, v Kubešově „Bibl. moravské," jejíž redakci převezme spisovatel Fr. Roháček, vyjdou povídky *Merhautovy; Tolstého* roman „Vojna a mír" v českém překladě ukončen stojí 7 zl. (nákl. F. Šimáčka); Cestopis *Č. Paclta* vyjde ve 2. vydání u K. Vačleny ve Mladé Boleslavi.

Akademie křesťanská v Praze čítala r. 1889. 1282 členů.

Komitét k oslavě J. A. Komenského (předs. J. Klika) vybízí časopisy, aby r. 1892. uveřejňovaly články o Komenském; aby pak zprávy ty byly co možná všestranné, nabízí se k prostřednictví a dorozumění mezi časopisy.

Mezi **učitelstvem českým** vzmáhá se snaha, by ono samo nákladem a řízením vlastním vydávalo časopis pro mládež a jiné cenné spisy pro učitelstvo. Literarní odbor Ústředního spolku v Praze vybízí k projevům mínění o tom. „Stručný slovník paedagogický" a „Paedagogické rozhledy" jsou již podniknuty z peněz pouze učitelských. — Tamtéž sestavuje se seznam spisů pro vzornou knihovnu sboru učitelského při škole měšťanské a obecné.

Polsko. Studium básníka *Krasińského* obohaceno vloni a letos třemi spisy Dra. Antoniewicze, jež domácí kritika doprovází pochvalou. Jsou to: „Ostatni" Krasińskiego (Lwów 1889); O nieznanych utworach francuskich Z. Kr. (Lwów 1890); Z nieznanych utworów Z. Kr. (Lwów 1890). — Dle spisku: „Adam Mickiewicz w muzyce" (od Wł. Wszelaczyńského) asi 67 hudebních skladatelů volilo si za podklad básně M., o nichž celkem jest asi 132 skladeb; jen o básni „Sen" jest jich 11. — Jakýsi kalvinista A. Sozański přeložil „Paskala Listy," vybrav obzvláště ty, které jsou proti jesuitům, prozradiv takto vlastní úmysl vydání toho, jejž i jinak napovídá.

Rusko. „Sočiněnija M. E. Saltykova (N. Ščedrina)" vydaná v 9 sv. úplně rozebrána dříve ještě, než vyšel svazek poslední, který mimo

črty „Pošechonskoja starina“ obsahuje zajímavé „Matěrialy dlja biografiji M. E. Saltykova“ od *K. K. Aseňeva.* Tisklo se 6500 výt. Kritický pokus o Ščedrinovi vydal *A. Michajlovský.* — Ukončeno též „Sobranije sočiněnij“ *N. S. Lěskova,* kteréhož díla vyšla v 10 sv. — V Petrohradě počal vycházeti čtrnáctidenník „Blagověst“ red. *Četyrkina* směru slavjanofilského či „ruského národního.“ Časopis přináší básně, články poučné, zprávy o jiných Slovanech atd. Předplácí se na rok 5 rublův, a to v rusko-slovanském knihkupectví Geruce i Došena. — „Litěraturnyja vstrěči i znakomstva“ slove zajímavá kniha *A. Miljukova,* přinášející vzpomínky autora tohoto na přední ruské spisovatele, Gogola, Gercena, Meje, Dostojevského, Jazykova, Grigorjeva atd. — Z krásného písemnictva zaznamenati jest i báseň *A. Nivina* „Kartinki dětstva,“ sibiřskou novellu „Těmnoje dělo“ od *Vaskela,* zvláště však roman *P. Boborykina* „Na uščerbě,“ velikolepý ale chmurný obraz mladšího pokolení, zvláště intelligence ruské a novellu *Potapenkovu* „Na dějstvitelnoj službě,“ kreslící idealní postavu venkovského duchovního; tyto dvě práce otištěny ve „Věstniku Jevropy.“ — Zpráva nadprokuratora petrohradské pravoslavné synody Pobědonosceva o sektářství na Rusi stěžuje si na valné jeho šíření mezi vrstvami nižšími i vyššími. O hr. Tolstém praví, že vlivu jeho mezi lidem značně ubývá, poněvadž synové jeho filanthropii se protiví. Ale přece Tolstoj stále jest činný skrze agenty, mezi nimiž vyniká jakýsi žid Jondermann přestouplý na pravoslaví, a skrze spisy lidové, vydávané firmou „Posrednika,“ jejž vydržují bohatí aristokraté. — Tolstoj sám v rodině čte nyní díla Ibsenova a Björnsonovu „Rukavici“ dává překládati; o „Kreutzerově sonatě“ i „Doslovu“ k ní čím dále tím více v cizině ozývají se hlasy poukazující k tomu, že genialnosť a šílenství nejsou od sebe příliš vzdáleny.

Spisy **Matice charvatské** za r. 1889. „Psyche,“ komedija u tri čina od *Ivana Vojnoviće.* Dramatické literatuře charvatské vůbec a jmenovitě „Psyche“ vyčítá se kosmopolitismus. Z novellistů mladšího dorostu předvádí nám Matice *V. Novaka,* který vloni poprvé vystoupil před obecenstvo samostatně svým „Pavlem Šegotou.“ V nové knize obsaženo 7 povídek „Podgorske pripoviesti.“ Řeší v nich socialní otázku chudoby. Ve všech povídkách líčí nám chudé, pracovité postavy „Podgoranů.“ Líčí děsnou bídu, kterou zakoušejí obyvatelé skalnatého, neúrodného Velebitu; kreslí povahy šlechetné (Vasiljeva ljuba — Vasil, Sirote — Kata, Lutrijašica — Barica) a pevné, jakož i podlé, které ničeho se neštítí, aby dosáhly svého cíle. Povídky zasluhovaly by spíše názvu povahopisných črt — kreseb, charakteristik; v žádné, vyjímajíc „Lutrijašici,“ není děj povídkový řádně rozvinut. Nejzdařilejší jsou „Vasiljeva láska“ a „Lutrijašice.“ — Ze Šenoových sebraných spisů vydán „Zlatníkův zlatoušek“ (Zlatarovo zlato), povídku všem známou. — Méně zdařilým jest roman *Eug. Kumičiće* (Jenio Sisolski) „Theodora.“ — Výběr prací básnických je zdařilý. Podány tu *Iv. Sundečićovy* „Izabrane pjesme,“ lyrické a epické. Všichni kompetentní kritikové uznávají, že jeho básnické plody mají na sobě ráz čistě národní, vynikajíce ušlechtilou politicko-národní tendencí. Kde se vyšinul na stanovisko čistě národní jako v „Sjetbě a Vršidbě“ (Setba a žeň), tu v jeho písních obrážejí se jako v zrcadle obyčeje, myšlenky a city onoho dílu národa, který až podnes zachoval svou samostatnosť. Tu jest nadšeným pěvcem

slávy a junáctva Černé Hory. Předeslán stručný životopis (16 str.) sestavený *H. Badaličem.* — Taktéž národním duchem vynikají *Aug. Harambašiće* „Pjesničke pripoviesti.“ Zvláštností jeho básní jest zádumčivý duch, velmi příbuzný pochmurnosti dumek ukrajinských, připomínajíce živě ukrajinského slavíka Ševčenka. Harambašić též přeložil písně Ševčenkovy velmi zdařile, a osvojil si zároveň dojímavý ton jeho lyry. Ve sbírce jeho obsaženo jest 9 ballad. Nejpěknější asi jsou „Sliepčeva ljubav,“ „Braća,“ „Guslar.“ Všude převládá sloh úsečný, jadrný, řeč pěkná. Ku pěknému rouchu připojeny pěkné myšlenky. Někdy básník zabíhá do přílišného pessimismu („Mrtva noć,“ „Sanjariji“). — Mimo vypočítané knihy zábavné vydala Matice i knihy poučné. Jsou přírodopisné a kulturní črty, zvané „Iz bilinskoga svieta“ od *Dra. M. Kišpatiće.* Celkem pojednal o 18 rostlinách. Zvláště zajímavy jsou kulturně-historické údaje, jichž nacházíme hojně v každém článku. Velmi pěkný jest článek o rozmaryně. Z počátku popisuje ji jako miláčka jižních národů, na to přechází na jeho domovinu, jak, kdy a kde se rozšiřoval, o rozmarynovém listu, o voňavém oleji a jeho výrobě. Podobně počíná si při ostatních rostlinách. Zajisté každému se bude líbiti pojednání o tabáku. — Jako pokračování světového dějepisu vydán druhý díl „Poviest rimskoga carstva“ od *Dra. Rubara,* od císaře Pertinatia až do smrti Theodosiovy (r. 193.—395). Dílo pokud možno učiněno zajímavým pro širší vrstvy čtenářstva líčením poměru císařství římského, pletich, pronásledování křesťanů, literatury římské, při čemž neopomenul pojednati o spisovatelích církevních. Dílo celkem nestranné, cenné — O knize nanejvýš zajímavé „Slaveni u davnini“ od *Dra. J. Maretiće* nebudeme se šíře zmiňovati, poněvadž o ní již pojednáno (na str. 307. t. r.). Podotýkáme jen, že tu pěkně pojednáno o historii starých Slovanů dle jednotlivých kmenů *M. Al. Ota.*

Iv. Mažuranić zůstavil několik básní původních i přeložených (ody Manzoniho), veselohru „Plukovní pokladna,“ které syn jeho vydati hodlá. Též nalezen rukopis „Smail-agy Čengiće“ a doplňky Gundulićeva „Osmana.“

Německo. Chystá se spolek „Poetenheim,“ jenž by spojil veškero spisovatelstvo německy píšící ke vzájemnosti duševné a k opatření hmotnému, zvláště ve starobě; předsednictví přípravného výboru jest ve Vídni. Rozvedení manželé Velti-Escher odevzdali spolkové radě švýcarské asi 3 miliony franků, jakožto Gottfried-Keller-Stiftung na zakupování starých děl umění výtvarného. — Velmi pečlivě sestavené přehledy literarní činnosti řádu benediktinského a cisterciáckého, jakož i spisů vydaných odjinud o těch řádech podávají „Studien und Mittheilungen aus dem Benediktiner- und Cistercienserorden,“ jež rediguje P. Maurus Kinter v Rajhradě. — V „B. A. Eggers Correspondenz-Blatt-Bibliothek“ počala vycházeti řada theologických compendií přispůsobených rakouskému řádu učebnému. — „Linzer theologisch-praktische Quartalschrift“ chystá povšechný ukazatel obsahu 1848-1890. — „Austria“ ve Vídni počala vydávati bibliografický seznam „Katholisch-theologische Bücherkunde der letzten 50 Jahre“ red. M. J. Tavagnutti. — Janssenova díla „Geschichte des deutschen Volkes“ vytištěno dosud přes 6 milionův archů

Francie. 3. září zemřel *Al. Chatrian*, romanopisec a dramatik, zajímavý svým spolupracovnictvím s Erckmannem, které také spůsobilo konečně proces mezi nimi. O tajemství spolupůsobení jejich jest málo známo. Ch. vysvětloval souhlas stejnými názory, E. pravil, že základní práce byla vždy jeho, kterou Ch. svým úsudkem opravoval. — Novinami koluje zpráva, jaký soud pronesl Zola o Tolstém. Zpravodaji „New York Heraldu" řekl prý, že Tolstoj není tvůrčí duch, nýbrž napodobuje francouzský spůsob z r. 1848., kdy povstávala tam křesťanská demokracie; Tolstoj myšlenky pařížských retorů klubovních z r. 1848. přenáší do Ruska. „Kreutzerova sonata" jest prý literarní nestvůra, výplod chorobného mozku. M. de Vogüé jest prý první, jenž Tolstého začal Francouzům vychvalovati. Na Rusi úsudek ten ovšem velmi pobouřil. — Nový slovník řeči francouzské počal vycházeti v Paříži red. Hatzfelda a Thomasa; bude míti 80 sešitů po 1 fr.

Italie. Jako asi před $1^{1}/_{2}$ tisícem let Arator spracoval Skutky apoštolské ve verších, tak nyní Steph. Marzolini vydal „S. Evangelium secundum Lucam in carmina versum;" 3680 šestiměrů latinských rozděleno v tolik carmina, kolik hlav 3. evangelium čítá. — Opera omnia s. Bonaventurae, jež vydávají se ve Quaracchi, dospěla letos k pátému svazku, jenž jest posledním prvého dílu obsahujícího díla vědecky theologická, některá dosud ještě netištěná. — Spolek na vydávání laciných knížek poučných utvořil se v Miláně, chtěje bojovati proti proudům protikatolickým. Svazky jsou po 15 cent. a vycházejí měsíčně.

Anglie. Měsíčník „Review of Reviews" za redakce W. T. Steadovy začav letos vycházeti, podává anglickému obecenstvu především zprávy o událostech světových: Progress of the World; potom kresby životopisné vynikajících mužů (Character sketch: Stanley, Bismarck, Manning atd.); dále „Leading articles" obsahují stručné rozbory rozprav časopiseckých ze všech zemí; potom jsou výňatky z děl dosud neuveřejněných atd. Francouzi snaží se nápodobiti časopis ten svojí „Revue des Revues," Američané „Literary Digest."

Na ochranu **duševního majetku** konalo mezinárodní sdružení spisovatelů schůze v Londýně počátkem října.

Světovou řečí, volapükem má se státi přece — latina. Lékaři v Berlíně shromáždění vyslovili přání, aby k tomuto prostředku dorozumívacímu více se hledělo. V Londýně počal vycházeti „Phoenix, nuntius latinus internationalis" za týmže účelem; společnosť, jež jej vydává, přijímá každého, kdo s tímto „volapükem" souhlasí, za člena, beze všeho poplatku — jen třeba lístkem svůj souhlas projeviti (Societatis universalis Scriba, London, Sell's Advertising Offices, 167, Fleet-street). Dopisy souhlasu neb odporu jsou vítány.

Časopisů na světě prý jest asi 41.000: v Evropě asi 24.000, a to v Německu 5500, v Rakousku 3500, v Anglii 4000, ve Francii 4100, ve Vlaších 1400, na Rusi 800, ve Španělsku 850 atd. Anglickým jazykem tištěno jest 17.000, německým 7800, francouzským 6800, španělským 1800, vlašským 1300.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník VII. 1890. Číslo 12.

Karolina Světlá.

Kritická studie. — Napsal *L. Čech.*

3. Charakteristika.

Povídky povaholičné, pražské i lidové. Jednotlivé postavy.

Duševní zápasy a boje, které jest podnikati a postupovati lidskému srdci v milostných touhách u osob různých povah, různého smýšlení, rozmanitých názorův a rozmanitého socialního postavení, jsou tedy hlavním a vlastním obsahem spisů Světlé. Ruzní jsou nositelé dějův a zápasů těchto. Je'ikož však zřejmy i patrny jsou snaha a úmysl Světlé, zobrazovati český život a podati zrcadlo národní naší individuality, zajisté na předním místě v charakteristice jejích osob a povah tento národní ráz hledati dlužno.[1]) Ale jako veliké jsou rozdíly, které se u každého národa v jeho příslušnících jeví růzností kmene, kraje, povahy půdy, mravů, stavu, povolání atd., a abstraktní rodový typ příslušníka české národnosti vůbec bez ohledu na tyto různosti by se objevil v jistém menším počtu vlastností fysiognomických a psychologických, Světlá o národním životě mluvíc na prvním místě má na zřeteli onu národní vrstvu, která nejčistěji a nejrázovitěji uchovala národní svoje zvláštnosti, totiž venkovský lid český, a to jak známo s obmezením na malou část jediného kmene, obývajícího nepatrné území království Českého. Zde v těchto lidových, venkovských povídkách z charakteristiky osobností a povah národní ráz a význam prací Světlé nejlépe vysvítá a se posuzovati dá; sem také spadají hlavně ony povídky, jež jsme nazvali povaholičnými. Avšak Světlá látkami svými zasáhla i do jiných vrstev

[1]) Kdož hlavní půvab a oblibu prací Světlé přičítali těmto stránkám, byť se to dálo někdy i se silnější dávkou literarního přeceňování, vysvětlitelnou domácími spory literarními, blíže pravdě přišli na kloub než ti, kdo v nich vidí nevyčerpatelnou studnici hlubokých pravd filosofických a metafysických. Tak dí Ferdinand Schulz: „K tomu ovšem přistupuje náš český obzor, to vše proniká náš český vzduch a duch, to vše jest naše vlasť a to jsme my se svými přednostmi a chybami, se svými radostmi a útrapami, se svými snahami a osudy. V této původnosti naskrze české spočívá tajemství a půvab spisů Karoliny Světlé nejen pro nás, ale i pro cizince, jenž v literatuře české nechce poznati život národa svého, nýbrž našeho, jenž nechce slyšeti, co jsme si z jiných literatur pamatovali, nýbrž co víme sami.“

národních, a z jejích spisův i s charakteristikou těchto vrstev se můžeme seznámiti.

Při charakteristice osob spisovatelé dvojím způsobem si vedou. Předně totiž osobami svými představují jisté typy rodové či druhové, které vznikly abstrakcí společných význačných vlastností osob téhož národa, stavu, stáří, kmene atd., a význačné tyto vlastnosti shrnuté na jedinou osobnosť dávají charaktery (typy) národní, stavové, kmenové a j., na př. typus českého rolníka, řemeslníka, šlechtice. Abstrakce tato děje se i vzhledem k jednotlivým psychologickým i jiným vlastnostem, a pak obdržíme typus lakomce, žárlivce, hypochondra atd. Za druhé však ne tato rodová či druhová charakteristika, která časem vede jednak k abstraktnosti veškerého života prázdné, jednak k šablonovitosti, jest předmětem uměleckého zobrazování, nýbrž charakteristika individuelní právě svými vlastnostmi, kterými se liší od ostatních osob téhož rodu. Kdežto při oné charakteristice přihlíží se k osobám, pokud na nich jsou zvláštnosti jistého rodového nebo druhového charakteru (typu), zde určité a jednotlivé individuum svými konkretními a jedinečnými vlastnostmi se stává předmětem uměleckého zobrazení. Ovšem každé individuum má znaky typu rodového, náležejíc k jistému stavu, k jisté národnosti, k jistému kmeni atd., a nemůže tudíž ani zde ona rodová charakteristika naprosto vymizeti, ale vlastním předmětem jest přece jen souhrn oněch rázovitých individuelních vlastností.[1]) Jako jest živější individualnosť vždy příznakem díla umělečtějšího,[2]) tak i revoluce literarní obyčejně též se zakládávají na touze a snaze po živé individualnosti proti šablonovité ztrnulosti, a proud tento jest i jedním z charakteristických znaků novověkého realismu i naturalismu.[3])

S tohoto stanoviska budeme rozebírati povahy osobností Světlé. Stopovati budeme tedy národní vrstvy a stavy, ze kterých Světlá brala své osobnosti, a podajíce nejprve rodovou či druhovou charakteristiku jednotlivých stavův a povolání, potom s individuelní zvláštností a rázovitostí jednotlivých osob se budeme obírati.

Světlá nezacházela látkami svými do veškerých společenských

---

[1]) Slova typ a typický užívá se ve významu různém, což zmatek často působí. Buď totiž slovem typ se rozumí rodový či druhový charakter, buď čistě individuelní osobnosť; dle Hartmanna („Philosophie des Schönen," str. 203.), který v aesthetice jest vyznavačem konkretního idealismu a mluví i o individuelním idealu, typickým ve vlastním slova rozumu jest individuelní ideal jen potud, pokud není pouze individuelním, nýbrž obsahuje podstatné rysy idealu druhového. Z toho se vysvětluje, proč mluveno o typu druhovém či rodovém a o typu individuelním.

[2]) Guyau („L'art au point de vue sociologique," str. 67. a 68.) praví: „La vie, par cela même, c'est l'individualité: on ne sympathise qu' avec ce qui est ou semble individuel; de là, pour l'art, l'absolue nécessité, en même temps que la difficulté, de donner à ses créations la marque de l'individuation."

[3]) „Vždy a všude jest to konečně snaha po individuelním, aesthetický pud po zjednání většího práva konkretně individuelním nad abstraktně rodovým, co porazí akademickou tradici; jen v této snaze po individuelním vězí oprávněnosť takovýchto uměleckých revolucí, ne ve škraboškách realismu a naturalismu, do nichž se tyto snahy oblékají, nerozumějíce své nejvnitřnější a nejvlastnější podstatě." (Hartmann u. uv. m., str. 187. a 188.)

vrstev národních, a i do těch, odkud čerpala, se neponořila stejnou měrou, a proto ovšem spisy Světlé ani ve svém celku nejsou zrcadlem celého národa. Tak na př. ač socialní otázkou se obírajíc, byla vězíc v literarních názorech svého směru přes nátěr demokratických svých zásad aspoň potud aristokratkou, že jí na mysl nepřišlo, aby též vrstvy pracovní a dělnické, čtvrtý stav, do literarního chrámu mohly býti uvedeny. Nicméně ani v aristokratických kruzích šlechtických, v těch pravých kruzích modré krve, mnoho se nepohybujeme, ač do nich Světlá zasáhla a v prvních dobách svého tvoření leskem jejich dosti vábena byla; vyjmemeli však jmenovanou již povídku »Tři chvíle« zobrazující různý poměr šlechty k revolučnímu ruchu r. 1848., a pověsť »Z Ještěda,« děj nižádný se neodehrává naprosto a venkoncem v aristokratických kruzích, nýbrž kruhy tyto přicházejí ve styk a spojení buď s vrstvami průmyslnými (»Miláček svého lidu«), buď s měšťanstvem (»Několik archů z rodinné kroniky,« »Láska k básníkovi,« »Mladá paní Zapletalová«), buď konečně s lidem selským (»Nemodlenec,« »Poslední poustevnice,« »Poslední paní Hlohovská,« »Lesní panna« a j.). Ve všech těchto povídkách buď jednotliví členové šlechty episodicky pouze v děj zasahují buď zajímají pouze čistě osobní individualitou svojí vůbec bez ohledu na společenské své postavení, na něž se zvláštní zřetel nebere. Šlechtické osoby zde vystupující nejsou ani typičtí zástupcové aristokratických snah a směrův, aniž spisovatelka se dotýká zvláštního rázu šlechty v Čechách a poměru jejího k národu: neřeší se tedy ve spisech těch ani ve smyslu Světlé problem nějaký vrstev těch se týkající, aniž jest rázovitá jich charakteristika naznačených spisů hlavním znakem a účelem, tak že v této příčině postrádají veškerého a ovšem i českého významu. Jediný spis činí výjimku: jest to roman »Rozcestí,« jejž bychom nazvati mohli čistě aristokratickým, třebas tu proti živlu šlechtickému život umělecký jakožto protiváha se klade.[1]) Vystupujeť tu především charakteristika jednotlivých typů šlechtických zastupujících různé snahy a směry kruhů těchto. Stará na původ a slávu svoji hrdá aristokracie přísně hájící kastovnictví svoje zastoupena jest starým hrabětem Hořínem [2]) a hrdou i necitelnou

[1]) „Jsem co umělkyně občankou veliké tisícileté republiky, kterážto rozdává sice také korun knížecích a šlechtických (sic), ale jen z prostého lupení, a tu každý lístek vavřínový, každé poupě růžové musí desetkrát býti zasloužené“ (sic), dí Ervina Erichovi. Vysvítá tato protiváha ze vzájemných antipathií, jež mají Ervina a Erich ku svým stavům. „Vážím si,“ praví Erich, „velmi skutečných umělcův a nahlížím, jaké mají působení u vzdělání obecném, ale shledal jsem doposud, že bývají zvláště umělkyně pouze na divadle roztomilé. Kdykoli jsem se s takovou dámou v společnosti setkal, vždy jsem při ní shledal jen manýru, nikoli skutečnou vzdělanosť, jen emfase, nikoli skutečné nadšení. Nikdy neměla do sebe přirozenosti, vždy jen jsem pozoroval affektaci, nikdy cit, vždy jen pathos...“ Načež odpovídá baron Hugon o Ervině: „Co pravíte vy o umělkyních, tvrdí Ervina skoro doslovně o nás šlechticích. Nemiluje nás aristokratů, my býváme v jejich večerních schůzích jen jaksi trpěni, a proto se k ní hrneme. Stojí na svém, že máme jen škrabošku vzdělání, málo kdy skutečnou vzdělanosť, že je nám věda a osvěta jen prostředkem, nikdy cílem, že jsme pyšni bez hrdosti, marnotratní bez velkomyslnosti, ctižádostivi bez vznešenosti...“

[2]) Starý Hořín za úkol šlechtice pokládá činnosť, která má naučiti vládnouti lidmi, panovati jim a povznésti se nad ně; noviny, básně, romany, krátce to, co

Koronou,[1]) při jejíž charakteristice tehdejší vychovávání žen vyšších a bohatších vrstev Světlá obšírně vypisuje.[2]) Modernějším názorům o stavových rozdílech hovícího, avšak povrchního, lehkomyslného a hejskovitého šlechtice představuje baron Hugo Kolínský,[3]) kdežto hlavní hrdina romanu hrabě Erich,[4]) vzdělaný a šlechetný šlechtic, zaujat

se nazývá moderní písemnictví, jest mu více méně nechutný nesmysl, zženštilou pak náklonností a nemužným návykem jest sentimentalní sympathie pro zapadající slunce, hrčící vodu, violky pod mechem a lid v dřevěnkách, a nad blahosklonností své choti k neohrabaným sedlákům by byl starý Hořín vždy nejraději z kůže vyskočil.

[1]) Hraběnka Korona, nevěsta Erichova, v zásadách starého Hořína byla vychována; považuje divadlo za osidlo zlých duchů, nepodporuje nikdy z vlastní vůle umění, poněvadž člověka znemravňuje a lahodíc oku, sluchu, fantasii jako ústřice chuti, šampaňské mozku jest jen dráždidlem; každá poetická fikce jest jí pokryteckou lží; dle jejího názoru jest jednání a smýšlení šlechticům po tisíciletí tak přísně předepsané (sic) a při tom jsou pravidla jeho tak vytříbená (sic), že je každá hádka o těchto věcech neli směšna, tedy aspoň zbytečna; příroda byla jí tak lhostejna jako umění; duševní namahání se jí protivovalo, hověla jen modě a způsobu, těmto dvěma tyranům člověčenstva civilisovaného; mysl její byla bezbarevná hladina, v níž se nezrcadlil nikdy blankyt poesie, jíž neoživoval nikdy slunečný pablesk genia, ba ani myšlenky samostatné a volné, za to však byla plna skálopevných předsudků zakořenělých v hloubce mysli, nezralých ideí, nevyvinutých pojmů, křivých náhledů; nebylo v ní stínu horoucnosti, které vyžaduje pravá pobožnosť; u ženicha zajímaly ji jen dírky u jeho fraku; vyšívání a papoušek byly nejmilejší její zábavou; o osobní důležitosti své v lidské společnosti měla nesmírné přesvědčení jsouc pánovita a lhostejna, neměla srdce, svědomí, lásky, soucitu, a hrubě uraziviši Ervinu odpudila si ženicha Ericha, jenž horoucně ji miloval, dokud se mu neobjevila v pravém světle.

[2]) Vychována byla Korona v klášteře. Vychování toto Světlá líčí ve světle nepříznivém. Z praktických pokynutí, kterých se Koroně dostalo před odchodem z kláštera, Světlá i vypravuje, že „mezi jiným bylo jí praveno, aby prozřetelně přehlížela jisté fantasie svého budoucího manžela, tím že upevní vliv svůj i moc svou v domě i v rodině jeho. Řeklo se jí, že mívá muž vedle pravé sourodé lásky někdy jistě nějaké hříčky, pro ukrácení dlouhé chvíle, kteréž slušno vřaditi mezi předměty luxusu, jako na př. do sbírky zbraní, dýmek atd. Krčilo se ovšem rameny nad touto bezbožnou modou, ale jakáž pomoc? zůstala přec velmi neposvátným faktem, kteréž se nikterakž zapříti nedalo. Vychovanka musila býti o něm poučena, aby se nestalo závadou domácího jejího štěstí a vnitřní spokojenosti...“ „...řeholním dámám šlo především o to, aby si jejich svěřenkyně zachovaly pověsť taktuplných manželek, rozumných družek; tím získal ústav jejich a důvěra k nim se šířila.“ Klášterního vychování v povídkách Světlé několika dívkám se dostalo: nejen šlechtičnám jako vedle Korony i Anděle z Mont d'Or, nýbrž i dívkám měšťanským jako na př. Nanynce Bursové. I Ilda Bělotýnská v klášteře byla vychována i Marta Trnkova. Že však tehdy lepšího vychování nedostalo se ani v ústavech soukromých, kde rovněž byly učitelky nejen bez špetky paedagogického taktu a umění vychovatelského, ale i bez nejnutnějších pro povolání svoje vědomostí, o tom Světlá ve svých „Upomínkách“ („Osvěta,“ IV., str. 467. sl.) drastický podává důkaz.

[3]) Hugo Kolínský nezapomínal, že žije v devatenáctém století a jsa hrd na jméno svoje i stav svůj nebyl tak slepým, aby neviděl vad šlechticův a neuznával ve vrstvách jiných, co uznání hodno; nechtěl se obklopovati čínskou zdí, aby nebylo vzbuzováno v nižších třídách domnění dosti oprávněné, že se šlechta přežila; ale věcí jeho byly souboje, hry v karty, milenky, a finance jeho byly v tak strašném pořádku, že jen bohatým sňatkem mohly býti uspořádány: to se mu poštěstilo sňatkem s Koronou.

[4]) Jest vlivem a vychováním matky své idealista. Nenávidí soubojů, nehrá v karty (diví se nelíčeně mužům vážným, hrajícím si s tváří opravdovou s těmito malovanými lístky; mužové ti jsou mu důkazem, že zůstane i člověk dospělý a vzdělaný v mnohé věci do smrti dítětem; i považuje karban za smutný následek oněch dob duševního útlaku, kde nebylo mužům scházejícím se volno, aby myslili,

osvícenými snahami svého věku a stoje na stanovisku kosmopolitickém snaží se rozluštiti problem naší doby, jak bychom vzdělali nižší třídy a přec zachovali je při jednoduchých mravech a zvycích, aby si nevykoupily blahobytu a vědění na útraty mravního zdraví svého: ale když poznal vady a skleslosť, zejména zhejřilosť a nečinnosť šlechty, když uražen byl Koronou, tu se vzdal této úlohy, větší a krásnější, tu neviděl již rodiny jediné v lidstvu celém, ale druhou rodinu ve zpupném pni šlechtickém a pojal úmysl povznésti šlechtu, vzbuditi v ní myšlenky vážnější, důstojnější, pro šlechtický stav prospěšnější a pro celek plodnější; i chtěl založiti prozatím malou jen obec rozšiřující se ponenáhlu na základě mravné podstaty své a mající za úlohu, aby probudila v šlechtici vědomí, že jest úkolem jeho, aby se postavil v čelo pokroku dle dávného práva a povinnosti své. Nedovedl se však Erich zříci zásad a privilegií zděděných,[1]) které zvítězily i nad jeho láskou k Ervině, která zájmy svoje pokládajíc za rovněž tak posvátné jako muž nechtěla jemu jich obětovati.[2])

Tento vniterný zápas mezi požadavky stavu a láskou u Ericha i Erviny jest základním obsahem romanu tohoto, z jehož celého tenoru vyznívá názor o nepřirozenosti rozdílů stavových a o neoprávněnosti staré šlechty, na jejíž místo nastoupiti má šlechta nové doby, nadšení bojovníci proti oněm nevěřícím, jižto nevěří v rovná práva všech, proti potlačitelům zdravého rozumu, osvěty, pokroku, hlavně však proti zakořeněným předsudkům našim.

Do všeobecného tohoto sporu idei demokratických a aristokratických vnesen však národní živel konečnou prosbou Ervininou, aby, chceli již Erich vzkřísiti staré podání o šlechtickém bohatýrství a šlechetnosti, si aspoň připomenul, s jakou obětavostí milovala česká šlechta vlasť svou, s jakou láskou pěstovala jazyk svůj, jak si zakládala na dávnověkých mravech svých, a aby tudíž i v této příčině se postavil v čelo a znal se i k těmto povinnostem nad jiné posvátným.

mluvili, jednali), milenek vůbec nemá, neboť miluje nevěstu svou a milkovati nedovede; nenávidí schůzí, kde člověk po půlnoci neví, co mluví a co dělá, a po nichž se probouzí ráno se zkaženým žaludkem, s prázdnou tobolkou, s nechutí k životu a s nenávistí proti vlastní křehké osobnosti. Jemu se proto protivila dráha diplomatická, kterou mu otec určil, a činnosť, aby vládl lidmi a opanoval je; nenáviděl okovův etiketty, každá odvislosť od smýšlení jiných ho tížila, nesnesl obmezování náhledův a úsudků svých, netoužil po skvělém postavení, nevážil si titulův a nepřál si ani za mák, aby jméno jeho bylo ozařováno tím, co svět jmenuje slávou; chtěl uchýliti se na statky své a tam státi se otcem a rádcem svých poddaných. „Především se musím snažiti,“ praví, „aby nebylo v mém životě okamžiku, kde bych nedokázal, že považuji za úkol pravého šlechtice, aby byl mužem nad jiné šlechetným, vynikajícím povahou, věděním i činností prospěšnou.“

[1]) „Již vidíte,“ pravil Erich k Ervině, „že nejsem k napravení, držím se výsad svých až i v republice umění, až i v svatyni přátelství.“

[2]) Tím se blíží roman tento k oněm romanům ženské lásky se týkajícím, o nichž byla dříve řeč. „Držíteli vy se pevně hesla rodu svého,“ dí Ervina k Erichovi, „jež sluje „česť“: tož mi zazlít nemůžete, nechcili se vzdáti hesla rodu svého, ježto sluje „činnosť“... Jsemť, jak víte, občankou staré republiky, v níž prvním zákonem: rovnosť, kde neplatí a nepovznáší než zásluha vlastní. Jejími posvátnými stanovami hodlám se spravovati tak svědomitě, jako hrabě Hořín pravidly stavu svého — vše jim podrobuji jako on!“

Erich po rozchodu s Ervinou tak učinil a měl vystoupiti v příštím sněmu jako řečník nové strany v šlechtě české. rozhodně vlastenecky smýšlející. Nebyl však Erich jen onou prosbou Ervininou k vlastenectví přiveden, nýbrž navrácen byl otčině náhle slyše Ervinu zpívati národní písně české.[1])

Poetický tento prostředek navracování nevěrného syna otčině, jakož vůbec Ervinina prosba o vlastenecké smýšlení[2]) vysvětluje se v našich poměrech touhou, horoucnější ještě v dobách, kdy roman tento byl psán, po vlastenecké šlechtě, a koncesse při opuštěném praporu demokratickém, spokojující se s národním rázem kastovní šlechty, jest výrazem své doby, přes to však roman náš daleko jest vzdálen pravého zrcadla šlechty naší dle země a původu aspoň české a ani on v této příčině českého významu nemá, jsa odleskem myšlenek, tužeb a snah demokratických po odstranění rozdílů kastovních a privilegií šlechtických, nepřihlížeje k otázce této ani zrakem historického vývoje ani sociologickým zkoumáním společenského stavu.[3])

Ze skupiny velkostatkářů nešlechticů, z nichž jsme již poznali šlechetného vlastence předbřeznového pana Srdečného a dceru jeho Luběnu, jakožto protivu jejich uveďme z čistě tendenční a politické povídky »Z našich bojů« bývalého sládka a statkáře na místě nejmenovaném nedaleko Postupíně a Milotic a dceru jeho Rudolfu. Sládek tento nad míru jest šťasten, že naši vůdcové zabočili tak statečně a rozhodně na dráhu smíru s druhou národností a že jsou nejen pro to. nýbrž že nám přímo radí, ba že tomu naprosto chtějí, aby každý, kdo chce přijíti trochu výše, uměl německy; i plyne v tomto německém proudu tak spokojeně a úsilovně zcela podporován jsa po němčině dychtící dceruškou svojí, která dovedla srovnati s češstvím svým, aby na slavnosti postupínského »Gesangvereinu« ve slavnostním průvodě osob historicky důležitých představovala

[1]) Tento zázračný vliv české písně Světlá líčí následovně: „Tento lid, jehožto písně ho teď oblétaly, jako zlaté zvuky, jako vonné květy, jako požehnání matčino, jako poslední prosba milenčina, tento lid tak zajímavý svými osudy, citů tak čistých, vloh tak nadějných, ducha tak bodrého, povahy tak bezúhonné, zaklepal dnes ponejprv na srdce jeho a hlas pokrevenství se v něm probudil, odpověděl mocným láskyplným výkřikem, a hlaholem jeho rozlítly se brány jeho dokořán. Nebylo více hrází mezi synem a otčinou, mezi bratrem a bratry. Ponejprv cítil hrabě Hořín, že je nejen potomek plemene hrdého, ale i potomek plemene českého, jehožto jméno bylo spojeno s nejslavnějšími okamžiky dějin tohoto národa. Připomenul si s hrdostí, že krváceli otcové jeho s tímto lidem a za tento lid, že zaň myslívali a jednávali jak on to učiniti hodlal, počínaje od tohoto posvátného okamžiku.“

[2]) Zajímava jsou tato Ervinina slova, kterými vyčítá Erichovi nedůslednosť v náhledech, že uznávaje nepřirozené rozdíly stavů, zamítá přirozené rozdíly národní. Dokud byl jen světoobčanem, bylo prý to pochopitelno; když však se cítí především šlechticem, jest prý to nedůsledno.

[3]) Erich věci té se dotýká, ale Ervina na tyto námitky neodpovídá. „Vy zapomínáte,“ pravil Erich, „že se musí každý vývoj díti volně a postupně, máli míti trvání a prospěchu (sic); budemeli si počínati jinak, tož nás pohltí labyrint záhubných následků. Pravíteli: „K čemu titulů zděděných,“ tu musíte i říci: „K čemu jmění i statků zděděných?“ Pravíteli: „K čemu výsad,“ tu se musíte i ptáti: „K čemu bohatství?“ Vždyť je i ono výsadou a v našem věku nejmocnější. Kam by nás ale vedly takovéto krajnosti?“

Thusneldu po boku Herrmannově. Povídka tato diktovaná vlasteneckou rozhorleností a vlasteneckou obavou, která silným a ostrým hrotem jest namířena proti osobnostem politickým a která svojí časovostí v politických bojích mohla a i měla najíti odpor i oblibu, ač svým časem zůstala nepovšimnuta u přátel i politických odpůrců, jest ovšem naprosto smyšlena s jednostranným a ostrým vytýkáním úmyslné tendence; a jakkoli sama spisovatelka sotva jí přisuzuje cenu uměleckou, jest přece charakteristika tohoto statkáře a dcery jeho, zvláště však lidu českého v povídce této se vyskytujícího tak zvláštní a podivuhodna, že odpověď na otázku, jestli skutečně realní podklad pro vlastnosti tyto, bez ohledu na sociologické, politické a národní důsledky v jasné světlo staví snahy po idealisující charakteristice lidové a v jasné záři ukazuje romantickou nerealnosť idealních snílků vidoucích v tom lidu hned husitskou nepodajnosť skálopevného vlastenectví, hned neúmornou touhu po cizáctví jen jen čekající na pokyn důvěrníkův, aby s radostí se vplulo v čarovné moře krásné cizoty. Světlá nepřehlíži v době nynější vad našich naprosto a jako tohoto zpanštilého a němčinou nasáklého sládka, který po ní baží jen k vůli tomu, že zasedaje nyní v kurii velkostatkářů chce jim rozuměti, podobně z kruhů průmyslnických vyličila i Vladimíra Braného, jak pro lásku a přízeň vyšších vzdává se mladistvých idealův. Ale u ní není stín a světlo nikdy patřičně rozděleno, i ona idealisuje vady naše jak idealisuje naše ctnosti; u ní nerozhoduje skutečnosť, ona v budoucno se dívá a zpytuje, co by mohlo pojíti, kdyby ten onen názor zmohutněl a se rozšířil, a tuto možnou budoucnosť rýsuje v nejsytějších barvách. V této příčině jest více mravokárným kazatelem než umělcem, a z tohoto moralistického přemýšlení a snění vznikl na př. známý Dr. Vlastislav Buček. Osoby tyto svými vlastnostmi mají dopadati jako bušící rány rozhorleného a budoucnosť vidícího proroka od spícího svědomí národní lhostejnosti a netečnosti a probuditi je k nadšení, práci, činnosti. K jaké, které? Na tom zatím nezáleží, stavění a budování ponechává se jiným: ale běda bývá, jestliže stavitelé tito nedostaví se v pravý čas. Světlá ovšem odkazuje do minulosti, do doby nadšení předbřeznového, naproti Rudolfě staví Albínu, zapomínajíc, že rychle kráčí čas a mění se doby, že každá doba má svoje požadavky a idealy, k nimž nutně dlužno postupovati určitou dráhou a určitým směrem zvláštním, na něž neukazují všeobecné předpisy a všeobecná pravidla od věků stejná, jež stejně na prapor svůj píší i vzájemní odpůrcové.

Charakteristika tato více než lidu našeho, který sice v povídce »Z jeseně« není osobitě zastoupen, ale o němž vlastnosti tyto ústy jiného se vypovídají, týká se zámožnějších vrstev měšťanských, které vůbec později duchem vlasteneckým byly dotknuty a v nichž aristokratické touhy nejhouževnatěji se skrývají. Jak pomalu do těchto vrstev zašumělo vlastenecké rozechvění, o tom sama Světlá v povídkách svých »Několik dní ze života pražského hejska« a »Z tanečních hodin« podává důkaz, charakterisujíc v nich měšťanskou třídu pražskou

doby předbřeznové. Nad malé tyto obrázky daleko však více vynikají uměleckou cenou ony spisy Světlé, které si z měšťanských kruhů pražských na konci století minulého a na počátku století tohoto obraly látku. Vedle lokalní barvitosti, spočívající v podrobném popisu a líčení vnějšku i vnitra domů, světnic, domácnosti, nábytku atd., o čemž ostatně ještě bude řeč, v charakteristice stavu tohoto vězí a tkví důležitosť i cena těchto spisův, a z tohoto stanoviska mnohdy realistického ponětí přísluší jim předností před venkovskými povídkami. Ukazuje se, že co umělec vlastním názorem v dobách smyslnému názoru nejvhodnějších a nejpřístupnějších viděl, postřehl a pojal, to nejlépe a nejnázorněji zase dovede reprodukovati. Dědeček Světlé z matčiny strany byv správcem v papírně a knihtiskárně Schönfeldově druhdy proslulé zavedl si obchod s papírem: otec pak její zastával po mnohá leta úřad účetního v jednom z největších tehdáž domů velkoobchodních a zastupoval zároveň i často churavého chefa závodu toho široce rozvětveného způsobem takovým, že býval v městě často za něho považován a pod jeho jménem i znám, později pak stav se manželem jediné mladinké dcery dědečka Světlé vstoupil do jeho obchodu za společníka a zařídil si vedle toho obchod se semeny v rozměrech na onu dobu rozsáhlých; konečně paní otcova chefa byla kmotrou Světlé a dcera její kmotrou sestry Světlé, tak že v rodině té obě sestry požívaly práva domácího vyrůstajíce s dětmi, jakoby i mezi ně náležely, a činohry i tragoedie nejlépe malým dramatickým básnířkám i herečkám dařily se v domě jistého fabrikanta Sasa.[1]) Bylo to tudíž obchodnické a kupecké ovzduší, které obklopovalo v nejpřístupnějších dobách spisovatelku naši, a není divu, že v pražských obrázcích stav kupecký a obchodnický nejen jest nejmilejší a nejčastější osou romanových a povídkových dějů, nýbrž že osoby tyto, jež Světlá kreslila pod dojmem bezprostředního názoru a nenuceného pozorování oživovaného doplňujícím vypravováním otcovým, většinou vynikají pravou a skutečnou živoucností, ostře se odlišujíce od osob vysněných a idealisovaných. Od nejprvnějších dob svého tvoření až do doby nejnovější ze stavu toho pražské své obrázky vybírá. V »Libánkách koketiných« jest Emilie dcerou bohatého kupce Zásmuckého, a ženich její, mladý Manetínský, syn nejmocnějšího knížete kupecké říše brněnské; Brodina z tkalcovského tovaryše stal se obchodníkem v plátně, nejhlavnějším dodavačem pro Čechy, konečně i baronem a zničiv prastarou pražskou firmu »Falkenberg a synové« ujal se sice jejich dvou synův, ale spůsobil tím záhubu dceři své Ismeně děsným dramatem ve své později sbořené ville; hejsek Odolán jest synem pražského fabrikanta, i Jindřich v »Sestrách« jest velkokupcem; »První Češka« pochází z velkokupecké rodiny Schönbergů, zkreslené dle oné rodiny, u níž otec Světlé byl kmotrem a jejíhož chefa paní byla její kmotrou;[2]) v »Zátiší« pražská firma »Kamenický a syn« svým chefem, sestrou jeho Ivanou a účetním Marcelem i

[1]) „Upomínky.“ „Osvěta,“ IV., str. 25., 223., 275., 760.
[2]) „Upomínky.“ „Osvěta,“ IV., str. 275.

Gustavem tvoří středisko romanu, zrovna jako jest jim ve »Škapulíři« rodina velkoprůmyslníka Hrazana se svým účetním Janem Sychravým:[1]) konečně osudy rodiny velkokupce Hloha a obchodníka Velechovského se vypravují v »Motýlu« — a v »Dceři otce svého« vedle děje povídkového charakteristika obchodníka pana Brůny na Starém městě, který ve vlastním domě měl sklad tak zvaného norimberského zboží, hlavně určeného ku potřebě průmyslníků, zejména hodinářů, soustružníků, hřebenářů, strojníkův atd. a vedle toho i ozdobných předmětů do oborů těch spadajících, důležité zaujímá místo.

Vedle této osobní a bezprostřední znalosti zároveň i bohatosť událostí a příběhů všelikých v rodinách těchto vyzývala k romanovému spracování. Praví Světlá v »Upomínkách,« že v kruzích těch děly se věci hrozné. »Bylať málo která taková rodina, nad níž by nebylo planulo temné jakési ba i krvavé tajemství, o němž kolovala bázlivě a jen na zapřenou zvěsť mezi obecenstvem, neb všetečný vypravovatel dalť se tehdáž ještě dosti pohodlně pomocí vskutku všemohoucí protekce odstraniti a neškodným učiniti. Vše to, čeho se obecenstvo teď hrozí a leká ve francouzských sensačních kusech, zaznamenávala si tajná pražská kronika do svých desk, aniž by se byli lidé toho zvláště děsili.« »V některých, a to právě nejpověstnějších domech bývala pravá Sodoma a Gomora. Odehrávaly se tam romany, kteréž se dávají jen porovnat s dějinami rodiny Borgia a pod., o jejichž možnosti naprosto bych pochybovala, kdyby se nebyl stal otec několikrát proti své vůli jejich důvěrníkem, anyť se k němu ty které osoby utekly, znajíce jeho spolehlivosť, poctivosť a dobrosrdečnosť, a to v zoufalosti největší, aby poradil, čeho v hrozných svých nesnázích a zmatcích, do nichž se byly svými neskrocenými náruživostmi uvrhly, si počíti mají, aby ještě horší z toho nepošlo zlo a neštěstí.«[2]) Tím tedy snadno se dá vysvětliti ona rozmanitosť, hojnosť a zejména sensační napínavosť děje, kteréžto vlastnosti hlavně v pražských obrázcích se vyskytují, z nichž ve mnohých na přiměřeně stupňované vypravování události větší se klade váha, než na charakteristiku osob individualních, ač celý stav vždy přihodně jest líčen. Takovýmito sensačními událostmi vynikají zejména »První Češka,« »Drama zbořeného domu« a z jiného ovzduší »Zvonečková královna.« Třídy tyto obyčejně z tak zvaných tříd nižších buď řemeslnických buď obchodnických se povznesše dle Světlé pohodlně a zcela duchu času přiměřeně vytknuly si užívání za jediný úkol života, jemuž se oddávaly všemi smysly a silami svými; nebylo v nich za tou příčinou ni stopy idealu ni směru vyššího.[3]) Tak Světlá i v romanech svých hlavně je líčí. Jejich touha po penězích, jejich záliba v eleganci, jejich mysl šosácká, na jistých starých právech a zvycích tkvící, nevšímavosť k idealním snahám a

[1]) I děj této povídky na skutečných událostech spočívá; praví Světlá v poznámce: „Dovolila jsem si firmu na počátku našeho století po městě velice známou takto pokřtíti, neb uváděje ji pravým jménem, nebyla bych směla dotknouti se některých jejích poměrů s touže přímostí, jak si toho průběh děje žádal.“

[2]) „Osvěta,“ IV., str. 336. a 337.

[3]) „Osvěta,“ IV., str. 336.

směrům vyšším, při tom pak naprostá již odrodilosť a pohrdání lidem, z něhož vyšly a na nějž všechny upomínky vyhladiti chtějí, toť jsou hlavní vlastnosti této třídy; s nimi pak pojí se s jedné strany přepjaté až pobožnůstkářství, s jiné strany cynická tuposť, surová bezcitnosť a chladná zločinnosť. Rozumí se, že i v těchto rodinách ovládá tyranický despotismus, a právě na odboji některého člena rodiny, v němž probudí se a žije cit lidskosti a pokroku, proti rodinné té tyranii spočívá aspoň částečně romanová osnova.

Avšak i jiné kruhy tehdejší společnosti pražské nalezly ve Světlé svého fotografa a kronikáře. Také vlastně kupci a obchodníci, avšak druhu jiného. I tyto z autopsie a dětských vzpomínek Světlá mohla líčiti, mělať je v sousedství Poštovské ulice, kde stál rodný její dům. »Košatky stíněné starými zkřivenými stromy, ohrady, rybářské chaloupky obklíčené malými zahrádkami, před jejichž vrátky se vysoušely sítě a člunky, byly po břehu rozsety, a za nimi se valila veselá naše Vltava plným bohatým šumným proudem.«[1]) Toto sousedstvo bývalou starou Prahu tak charakterisující v zrcadle nám předvádí bývalá obyvatelka domův u tří králův a u bílého preclíku. Již v romanu »Na úsvitě,« kde Pavel také stavu kupeckému se věnuje a již již chotěm dcery bohatého velkokupce státi se má, hlavní hrdinka romanu jednu část všestranného života svého stráví v ohradě, kde dozor má nad přívozem koupeného dříví, nad rovnáním do sáhův, i prodej jeho městským kupcům. V povídce pak »Na košatkách« ocitáme se v rodině rybářského obchodníka a »na Bursových košatkách říkalo se prosté, z hrubých prken sbité boudě se šindelovou, mechem a netřeskem porostlou střechou, nad níž splétalo svoje teď již zcela holé větve několik starých švestkových stromů.« Ráz těchto rodin ovšem jest zcela jiný než předešlých velkoobchodníkův a velkoprůmyslníků. Kdežto tam víříme v plném reji života velkoměstského, zde pohybujeme se v prostém a rozkošně originalním životě maloměstském, z něhož do onoho přejíti se snaží teprve generace mladší. Tu se na nás usmívá staromodní svět český, ne sic uvědoměle vlastenecký, ale starých zvykův i staré poctivosti své dbalý a na novoty dosti nevraživý, rodinnou česť a zachovalosť přísně střežící, na hojné, vlastní prací a úsporou nashromážděné jmění právem hrdý.

Posudky.

O poesii a povaze Lorda Byrona. Sepsal *Dr. Josef Durdík.* Druhé vyd. V Praze. 1890. Nakl. J. Otto. Str. 181. Cena 1 zl.

Spis jest obranou básnictví i života Byronova. Podnětů k takové obraně bylo před dvaceti lety více než nyní; spis. reflektuje také hlavně na spis paní Beecher Stowe z roku 1869. proti soukromému životu básníkovu namířený, o básnictví jeho pak měl tehda

[1]) „Osvěta,“ IV., 22.

mnohem více látky v námitkách, u nás i v cizině proti němu pronášených. V obranném rázu spisu našeho jsou jeho přednosti i vady samy sebou dány. Jakožto básník jest mu Byron genialní zakladatel moderního básnictví, jenž vystihnul a vyslovil povahu své doby, doby to vzdoru a touhy po svobodě: on jest nejpřednější zástupce romantismu novověkého, ale zástupce takový, že v dílech svých jemu zjednal místo zcela rovné po boku největších děl klassických, vyňav romantismus jakožto spolnoprávněný směr z dočasné pouze platnosti nahodilých proudův uměleckých. Tento pojem o romantismu v pravdě uměleckém zdá mi se býti správný; zdali však Byron jest opravdu jeho zástupcem, nesnadno rozhodnouti. Rozbory děl jeho tuto podané (»Kaina,« »Childe Harolda,« »Don Juana,« »Manfreda« atd.) jsou příliš povšechny, aby o tom přesvědčily, a odchylné úsudky jsou až dosud ještě stále četny a závažny. Co do nevěry a frivolnosti, Byronovi tolikrát vytýkané, praví spis, v »Doslovu,« že rozhlášené zjevy literarní posledních dvaceti let jej v tom »tak nehorázně překonaly, že poesie Byronova u srovnání s oněmi plody jest zrovna modlicí kniha«: hyperbola zajisté víc než zajímavá! V hyperbolách podobných i spis sám jest bohatý, jak na obhájce přísluší.

V životě soukromém i těch nedostatkův, jež uznává, spis vinu sčítá na okolí, zvláště na protivníky literarní a na manželku Byronovu; něco připouští také výchovu a povaze Byronově, ovšem veskoncem neobyčejné. Hrubší pomluvy rozhodně odmítá, chtěje míti jej posuzována moralkou »pravou, řekl bych obecnou, lidskou — ne moralkou pokrytcův neb asketův!« (! str. 121.). Pěkné rysy z povahy jeho pěkně vylíčeny.

Kniha psána jest v zápalu a nadšení; po formalní stránce čte se jako báseň, jakožto vědecký rozbor vyvolal by leckterou výčitku neurovnalosti a odporův. »Zpomínkou na literarní poměry naše před rokem 1870.« a také na bývalou kritickou činnosť spisovatelovu jest kniha zajisté význačnou. *P.*

Jan Vávra: **Velké panstvo.** Veselohra v jednom jednání. — *B. Víková-Kunětická:* **Sběratelka starožitností.** Veselohra v jednom jednání. — **Medvěd námluvčím.** Komedie v jednom jednání od *Viktora Krylova (Alexandrova).* Se zvláštním dovolením spisovatele přeložil *P. Papáček.* „Repert. č. div.“ XXI. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 106. Cena 50 kr.

I. Chystá se svatba mezi synem schudlého statkáře, majícího manželku z rodu Charbusických z Charbusic, a dcerou bohatého obchodníka s dřívím. Tento přijíždí náhle přesvědčit se o majetkových poměrech rodiny, do níž má dcera vstoupiti, maje s sebou synovce, jejž vydává za účetního. Ubohý statkář vedením hrdé manželky své musí hráti »velké panstvo« až do té míry, že druhý syn jeho a dcera oblečeni jsou za lokaje a komornou. Hezká komorná padne do oka »p. účetnímu« až k důvěrnému sblížení; mezi tím vysvětlí se klam statkářův příchodem jeho věřitele, p. účetní také shodí škrabošku, a »budou dvě svatby najednou.«

Jestli hlavní základ děje, totiž takovéto vyšetřování majetkových poměrů ženicha dceřina, jaké onen obchodník podniká. a ono přetvařování obou dosti pravděpodobno. a jestli také poslední obrat tak snadno možný. pak jest veselohra zdařilá. Že synovec obchodníkův se vydává za účetního proto, aby lépe vniknul do poměrů statkářových a zároveň repraesentaci strýčkovu zvýšil. nezdá se býti dosti odůvodněno nýbrž spíše sestrojeno k vůli zápletce. Komických výjevů je tu ostatně dosti, povahy pěkně podány. Na jevišti leccos se bude jeviti jako hra na schovávanou.

II. Lékař Rorejs. náruživý sběratel starožitností, má u sebe neť, jež pod záminkou starožitného klenotu uvede do domu tajně svého milovníka. Rorejs maje za to. že on dotírá se k mladé paní jeho, zuří; klenot totiž byl Rorejs kdysi vrátil dřívějšímu nápadníku své ženy. Nyní jej přináši jen jeho příbuzný, tedy nastává smír.

V povahách i rozmluvách jest mnoho strojeného. Figura obecního posluhy chce býti komická, trpí však týmž nedostatkem živoucnosti; některé výroky jeho jsou prostě nemožny a jen na effekt sem postaveny. Celou situaci pak tísní jakási hledaná škrobenosť: to není obraz ze života nýbrž z divadla. Namanuly se také dvě perly básnické mluvy a obrazivosti (str. 48.): »Oh. má lásko. můj sne. pojď a proměň mi tuto hrobku v ráj, v němž p r o t i v ů l i b o h a j e m o ž n o h ř e š i t i« — volá žabka nedávno z pensionatu odešlá. kde prý mívaly dvakrát za týden kaši, ze které prý člověk nezbujní; (str. 49. dí selka prodávajíc starožitný čepec:) »my u nás máme ho j a k o h o s t i i.« To čpí silnou emancipací!

III. Dva bratří. zámožní »pensionisté.« chovají u sebe neť, která se tiché domácnosti jejich stala nezbytnou. Ona sice k nim také upřímně lne ale kromě nich ještě k někomu: k jistému mladému professoru. Medvěd stane se jí námluvčím, ač ne valně šťastným: aby totiž professora nějak do domu přivedla, vypravuje Lila. kterak ji professor od jisté smrti zachránil. zastřeliv medvěda již na ni se chystajícího. Professor úlohu svoji provádí před zkušenými střelci velmi neobratně, an ve zbrani se nevyzná; ale účelu přece dosaženo, Lila vysvobozena »ne od jednoho medvěda ale ode dvou«!

Drobotina to velmi rozmarná. všechny postavy pěkně znázorněny. S ovzduším nám poněkud neobvyklým brzy se spřátelíme. Lesť jest sice poněkud silná ale při povahách již seznaných uvěříme snadno, že pro obavu o milou neť mohla býti za pravdu přijata. Nesnáze ženichovy rozkošně provedeny. Překlad jest plynný. *P.*

Chlumy. Pohorské obrazy, črty a pověsti. Sepsala *V. Lužická.* Sv. II. V Praze. 1890. „Libuše, matice zábavy a vědění.“ R. XX. č. 4. (běž. 126.). Str. 158.

»T ř i z l a t é p e n i z e« nalezené v zahrádce chudobného Kudrny přivedly dceři jeho bohatého mlynáře za ženicha; tři dcery jejich po úmoru matčině se o peníze rozdělí, jedna ostane šťastnou, jedna jest lakotna. jedna sešílí v nešťastné lásce, kterou z marnivosti k důstojníku pojala. — Bohatý »P a n J o h a n i s e k« miluje chudou Dorotku; obojí

rodiče však z neústupnosti jim brání za sebe jíti, a Johaniskovi jej přinutí oženiti se s bohatou. Dorotka bolem zemře, Johanisek na jejím hrobě zmrzne. — »O štědrém večeru« přináší nebohatá Aninka zámožnému mlynáři červený šáteček, jejž on dostav od své družičky ztratil: neboť »toho stihne neštěstí, kdo zadrží u sebe s úmyslem cizí věc přes štědrý večer.« Chce mu jej dodati potajmu, prchá od něho ale konečně dali si »srdce za srdce.« — »V podzimu života« dostali se za sebe »adamita« bohatý Mikuláš a Vondráková, kdysi hezká Lenka, která prožila šťastné manželství ale jakožto vdova oplakala nezdárného syna; po jeho smrti přestal Mikuláš na něho žárliti. — »Čarodějnice« vypravuje chudobnému děvčeti, kterak na úkor Lidky přičarovala si jejího milence »koláčem, který nevěsta sama první z pece vytáhla,« a tím Lidku usmrtila. Manželství bylo nešťastno, poněvadž bylo přece jen pro její peníze; i dává děvčeti darem peníze, jichž potřebuje na věno. — »Posvátná jedle« jest modlitebnou zemanky Maxincové, bývala pak modlitebnou českých bratří; zde loučil se s vlastí jeden zástup jejich, z něhož katolický rytíř Mikuláš odvedl si milující jej Salomenu za manželku. Byla však nešťastna s tím zhýralcem; Maxincová jest její dcera. Když umírá, rozpoltí blesk jedli. — »Na jahodišti« setká se mladý vdovec Tužil s bývalou služkou své rodiny, zapuzenou z ní od švakrové jeho, která doufala získati si Tužila; Tužil přijímá ji nyní opět ne do služby ale za manželku.

Jsou to příběhy prosté, spisovatelkou však dle spůsobu jejího spracované v divnou kolikrát manýru. Povahy jsou často nevysvětlitelně výstřední, šílenosť bez dostatečného důvodu hraje tu takořka napořád; motivy pohádkové provedeny nepřirozeně fantasticky. Ve čtvrté povídce »adamita« Mikuláš, obchodník, mnoho cestující, cosi stále mluví o přírodě a svatých zákonech jejích. Lenka pak odpovídá mu Bohem sice pravdivě ale tak »vypulérovaně,« že až žasneme, jako Mikuláši s jeho přírodou bezděky se smějeme. Spůsob líčení a vypravování, ač velmi obratný a plynný, jednotvárnou náladou upřílišené romantiky unavuje; také základní motiv lásky mezi bohatým a chudým atd., jak z obsahu vysvítá, činí povídky jednotvárnými. *P.*

Hanácké figurky. Nakreslil *Otakar Bystřina.* Ve Vyškově. 1890. Nákl. vlastním. Str. 140. Cena 90 kr.

Úhledná kniha obsahuje 12 obrázků ve třech oddílech: I. »Z ovzduší hanáckých hospod,« II. »Hanáci v soudech,« III. »Různé.« Spisovatel velmi bedlivě postavy své pozoroval a je šťastně jejich i svým slovem vystihnul. On sám obratně vypravuje a líčí, počínaje si při tom dosti »objektivně«; myslím totiž to, že při tonu celkem humoristickém nevnucuje své látce vtipův a šprýmů kdoví odkud sebraných, nýbrž hledí situace vyličiti z nich samých: a to jest předposť, již si přejeme u pozorovatele lidu našeho, chceli nám opravdu jeho stránky líčiti. Hovory osob pak rovněž velmi případně podány ve svých zvláštnostech úsloví, slohu, pomlček atd., jimiž

obsažný prostý sloh lidový se vyznačuje. Napsány jsou hovory Hanáků nářečím hanáckým, které v písmě stává se nesrozumitelno: široké na př. ono *e* (= *y* neb *i*) nesnadno poznati v obyčejném *e*, jakým je vyslovují Hanáci, kteří se již »popanšťují.« Charakteristika osob i jinak je zdařilá; ti opilci na př., ti sebevědomí Hanáci a tvrdohlaví sudilové atd. jsou velmi virtuosně znázorněni. Není ani bez důvodu, že bohatý poutník Čágala pojat v »ovzduší hanáckých hospod,« neboť u takových bývá to zhusta slabou stránkou, jakož i jejich »theologické« hádky.

Tím octnuli jsme se však u výtky, kterou sbírce figurek potřebí učiniti, ač ji p. spis. v »Doslově místo předmluvy« již jaksi předešel. Vytknouti totiž potřebí, že výběr figurek jest příliš jednostranný, kterým vlastní jádro lidu hanáckého příliš málo vystiženo. Osobami obecního pastuchy, slouhy, hostinského, vepřovičáře a pod., jaké hlavně tu v popředí stojí, není přece charakterisován lid hanácký, zámožný to lid rolnický! Některé postavy (poutník, sudil, odpůrce sokolstva) blíží se již více rázu pravého Hanáka; ale pravé typy hanácké — ctnosti domácí, občanské a náboženské tu nejsou zastoupeny, ač p. spis. výslovně praví, že vybíral z typů dosud zachovalých. Pochopujeme ovšem docela dobře, proč právě ten výběr se stal, se stanoviska českého belletristy a právníka; lid náš jest jemu velmi snadno směšným, kolikrát i v tom, co směšným nikterak není. Kdo by však v těchto obrázcích viděl zástupce typu hanáckého vůbec, velice by mu křivdil, na př. co do hospod. Proto více těšíme se, že p. spis. »pokusí se o to, aby svéráznosť našich Hanáků všestranněji byla vypsána a pro budoucí časy zachována« (str. 133.). Že je k tomu povolán, dokázal s dostatek: dovedeli se více vžíti do lepších stránek lidu toho, jsme přesvědčeni — a p. spis. zajisté ještě více — že vynoří se mu neméně zdařilé než tyto a za to mnohem charakterističtější a úctyhodnější. *P.*

Gazdina roba. Drama o třech jednáních od *Gabriely Preissové.* (O.)

Mánek činí na nás s počátku dobrý dojem mladíka, který odhodlán je za milovanou dívku přinésti nejtěžší oběti. Zamítnut byv od Evy (na konci 1. jednání), je pln zoufalství, ale brzo pojímá za choť dívku od matky ustanovenou. Štěstí ovšem sňatkem tím nedošel. Při známém nám dostaveníčku doléhá vášnivě na Evu, aby opustila manžela, slibuje, že přestoupí na víru luteranskou a Evu si vezme za pravou ženu. Když tato v největším pokušení posilňuje se u kolébky zemřelé dcerušky, žárlivě a sobecky jí vyčítá, že dcerušku více nežli jej milovala. Příchodu Samkova bojí se nesmírně a zcela nehrdinsky prchá oknem před ním. Tušíme napřed, že takový muž sotva bude odhodlán k vůli Evě čeliti pevně celému světu V Rakousích málo se stará o brzké splnění slibu svého; stačí mu žíti s Evou beze sňatku. Více obírá se myšlenkami, jak se mu nájem vyplatí, jaký si koupí vozík a koně. S Evou by domů nerad se vrátil; nesnesl by řečí lidských. Slyše

o příchodu matčině. Leká se a nejistě ubezpečuje Evu, že od ní neupustí. Tato dává se sice ukonejšiti. my však víme již dosti. Přijdeli naň větší nátlak, jistě podlehne. Nářek a pláč matčin brzo jej zviklá; výklad advokatův, zvláště slova jeho, jaké výlohy by mu spůsobil těžký a dlouhý ten process, snadno a úplně jej zvrátily. Zoufalství Evina nevidí. Mysle, že Eva se zamítnutím sňatku se spřáteluje, je všecek šťasten, vždyť zbavuje se tak největších starostí. Dobře jej charakterisuje Eva, nazývajíc jej »měkkým a ohebným, jako tam u vody to rákosí.« a pravdu také sám Mánek o sobě vyznává, právě k matce: »Víte dobře, že já mám od jakživa nejradši být s každým za dobře.« Proto však přece nehodlá ještě u veřejnosti Evu zhola zapříti; teprve ráznosti matčinou donucen, odhaluje před baronem pravý stav věci. Jak hrozně toto prohlášení Evy se dotklo, nebněte ho; pálí ho toliko hanba, kterou sobě samému spůsobil před panstvem. Chce pitím a divokým tancem na to zapomenouti, nestaraje se, jak zatím Evě se vede. Sebevražda její mocně sice jím otřese, ale jsme přesvědčeni, že v krátké době z toho žalu se vyléčí.

Z ostatních osob do popředí vystupují ještě Samko Jagoš a Mešjanovka. Oba jsou znamenité, s neobyčejnou životní pravdivostí nakreslené obrázky.

Samko Jagoš je dobrák a poctivec, vynikající upřímnou zbožností a přísnými zásadami mravními. Svou vadu tělesnou nese s příkladnou oddaností v osud Bohem ustanovený. Když jednou Eva mu tuto vadu vymlouvá, odpovídá významnými slovy: »To mi je útěchú, že to Pán Bůh tak ustanovil. Kdyby nebylo ludí takovýmto křížem navštívených, nikdo by si zdraví neválil, že?« Pro přísnosť jeho zásad mravních, charakteristický je výstup 5. prvního jednání, kde příkře odsuzuje poměr doktora hrozenkovského k jeho ženě. Oba manželé navštívili totiž ze zvědavosti »hodovou muziku,« která slavila se právě v dědině Samkově. Tento zná oba a vykládá Evě, na niž mile působí chování ženy doktorovy, že ta milá paní je »roba od muža utečená,« která s prvním mužem svým dala se rozvést, o děti s ním soudně se rozdělivši. Lidé ovšem si jich váží, vždyť je to panstvo: on však, Samko, by jim žádné cti nedal. K námitce Evině, co je jim po lidech, kteří by kolikráte člověku srdce z těla vyrvali a pošlapali, kdyby se jim dal, odpovídá: »Ale počestnosť, Evo, a svědomí! Co je mi to za řádné ludi, když sa už k vůli těm dětem nedovedli překonat.« Evy od Mešjanovky veřejně potupené rázně se zastává. Když Eva, k níž netroufal si dlouhý čas oči pozvednout, prohlašuje, že chce státi se jeho ženou, vidí se svrchovaně blaženým a stává se pak nejoddanějším manželem na světě. Tetka Evina často připomíná, že takového muže není v celém kraji; každého rána měla prý by mu Eva ruku políbit. Ale při této své lásce nezapomíná oněch přísných zásad. Za těžké nemoci své jediné dcerušky neposlouchá Evina naléhavého přání, aby šel do Hrozenkova pro doktora, ač jinak jí každé

pomyšlení přeochotně plní, a běží tu o život jediného jeho dítěte. »Takový nepočestný člověk, co si vzal robu notárinsku, mně jakživ do domu nesmí! Vyhodil bych ho, jak by přes práh vešel, vyhodil!« Ve své přímé poctivosti nemá zraku pro poznání ostnů v jízlivé řeči Mešjanovčině ukrytých a proti Evě namířených, a když na to Eva hořce vyčítá, jest popuzen a v tomto stavu dopouští se vůči ní viny, která má pro něj a ženu jeho osudné následky, číníc jí svádění Mánkova přístupnějším. Samko ovšem, vtělená dobrota, za chvíli neví již o žádné zlosti a láskyplně chce se s Evou rozloučiti. Vrátiv se náhle a domnívaje se býti zrazen, zuří, a tyto výbuchy hněvu jeho kresleny jsou rovněž velmi pravdivě. Kdož by se mu také mohl diviti, že zapomíná tu na vlastní slova, která byl před lety k Evě s takovou jistotou pronesl! Tam totiž (výst. 5. prvního jedn.) vyvrací v hovoru o doktoru hrozenkovském a jeho ženě omluvu Evinu: »Kdyby měla každá žena pro trochu bití od muža utéc, to by byl pěkný pořádek ve světě.« Eva rozhorlena odpovídá slovy, která po letech v životě jejím osudně se splňují: »Samko, já bych sa od muža uhodit nedala, ani ničeho vyčítat by mi nesměl. To bys sa podíval, co bych mu udělala.« Načež Samko s klidnou jistotou: »Ale jdi, dětino! Tobě by jakživ nikdo ublížit nemohl.«

Když se dovídá, že Eva žije s Mánkem v Rakousích, nechce o ní již ani slyšeť; my však, znajíce jeho dřívější lásku k ní a nevyvážitelnou jeho dobrotu, troufáme si tvrditi, až uslyší, kterak jej před svou smrtí prosila za odpuštění, že obměkčí se a žádaného odpuštění plně jí dopřeje.[1])

Mešjanovka je rázovitá postava drsné venkovské matky. Dokud vidí v synových záletech za Evou pouhou zábavu mladickou, neztrácí svého klidu; je to hanba dívčina, ne Mánkova, ona chlapce hlídat nebude. Když však slyší od kamarádky, že Mánek béře věc tu příliš do opravdy, je velice popuzena a vidouc jak už matky rády činívají, veškeru vinu jen při Evě, potupí tuto veřejně způsobem nelítostným. Pochopitelno je u takové povahy, že spravedlivým, jak myslí, hněvem dává se unésti dále a dívce vyčítá i různosť víry slovy nejdrsnějšími. Týž den ještě domlouvá synovi, aby přerušil ihned veškery styky s Evou a hleděl si Maryše Kotlibovky, a když Mánek rozhodně odporuje, hrozí, že dá oba grunty přepsať na jeho švagra. S hrozbou tou, tak aspoň tvrdí Mánek, myslí to zcela vážně. K tomu ovšem nedošlo, syn oženil se dle přání matčina. Jak v tomto vynuceném manželství je šťasten, matka neuznává potřebným zkoumati; vždyť se ženou spořádaně vycházel, a to jí stačilo. Že by za ni duši dal a modré s nebe jí strhl, jak Evě, aby jí hodně pozlobila, se chlubí, tomu zajisté sama nevěřila. V tom vědomí, že se jí to s Mánkem výborně podařilo, vítězoslavně posmívá se na svatbě rychtářově své nepřítelkyni Evě. Když tato jí na vzdory dává se

[1]) V povídce, dle níž drama naše je spracováno, dočítáme se na konci, že Samko lidem na Evu vzpomínajícím odpovídal, že každý na světě je chybující, a ona před smrtí svou jen Katečku a jeho měla v srdci.

s Mánkem do tance, vzplane pomstychtivostí a ve vlastním jejím domě zlomyslnými pošklebky ji zasype. Ale trest stihne ji v zápětí. Když se dovídá, že syn její žije s Evou v Rakousích ve hříšném poměru, trápí se hanbou tou velice; ale daleka jsouc ve své ráznosti toho, aby dopřála věcem volného průběhu, podniká těžkou cestu, aby syna, možnoli, ještě zachránila. Tam umí mu znamenitě mluviti do duše, a její toliko ráznosti donucen byl Mánek veřejně Evy se odříci. Že tím i synovi velikou hanbu způsobila, nebněte jí; jen když dosáhla svého cíle!

Nastínil jsem tuto poněkud zevrubněji povahy hlavních osob, abych dokázal své hořejší tvrzení, jak vzácným darem povahokresby vládne spisovatelka. Jednající osoby mají tu hojnou příležitosť představiti nám ze mnoha stran své povahy, a v každé jich stránce, v každém slově i činu zříme skutečný život před sebou.

Všimněme si nyní stavby dramatické.

Utvořiti z romanu nebo povídky dobré drama, je vždy věcí nesnadnou, nesnadnější ještě tomu, kdo pracoval dotud výhradně v básnictví epickém. Poněvadž oba druhy básnické jsou velmi rozdílny, ano v nejedné příčině sobě úplně protivny, musí se při takovém přetvařování tu mnoho vynechati, tam za příčinou motivace ledaco přidati nebo zcela změniti, leckterá krasa epická obětovati, aby povstal organický celek příčin a následkův, a zachovala se zároveň jednota děje. Proto může býti mnohý roman dílem vynikajícím, drama však z něho pořízené je někdy toliko řadou více méně působivých obrazů. Tuto nesnadnou práci provedla naše spisovatelka celkem šťastně. Pomáhalo jí ovšem značně, že mnohé výjevy jejich povídek, a také naší, vynikají živostí dramatickou, a jednotlivé osoby vystupují tam před námi s plastickou určitostí. Tím vysvětlujeme si, že mnohý dialog mohl býti přenesen z povídky do dramatu téměř beze změny [1])

Ale při tom všem musela se přece provésti mnohá změna způsobem shora naznačeným. Chci dotknouti se aspoň jedné velmi případné. V povídce malá Evina dceruška Katečka jest na živě, a Eva opouštějíc tam k vůli Mánkovi manžela, opouští i milované dítě. V dramatě však malá Katuška zemřela, a to právě, jak Eva myslí, vinou Samkovou, pro tu divnou jeho počestnosť. Jak tím Evina povaha získává, je na bíledni. V povídce dopouští se Eva hříchu zvláště hrozného, poněvadž s ní vedle ženy podléhá i matka lásce cizoložné, a tím zkácí velikou čásť naší sympathie. V dramatě toho není, a mimo to odpor Evin k manželovi smrtí dceruščinou vhodně se odůvodňuje

Že však při všech těchto změnách v dramatě přece ještě živel epický leckde se jeví, kdož by se divil? Tak hned první jednání,

---

[1]) Zaviněno povídkou je malé nedopatření na str. 12. (výst. 3. prvn. jedn.). Zde mluví Eva k Mánkovi („Nakázali ti to mamička a švagrové“), jakoby měl dvě sestry, jako tomu jest v povídce; ale v dramatě všude jinde mluví se toliko o jedné sestře a jednom švagru.

byvši převzalo jádrem svým z prvního oddílu povídky, nečiní dosti dramatickému požadavku, dle něhož východiště dějství dramatického tam má býti položeno, odkud může děj nepřetržitě se rozvíjeti a tvořiti těsně uzavřený, jednotný celek událostí sobě blízkých. Podle toho obsahuje první jednání našeho dramatu vlastně jeho předehru, a drama samo mohlo býti lépe zahájeno dějstvem jednání druhého. Zde totiž máme vhodný dramatického děje počátek: vzniká tu spor mezi manžely, který záhy se přiostřuje a dospívá na konci ku krisi, aby v dalšım jednání spěl ku katastrofě. O událostech ležících před nynějším druhým jednáním, pokud jsou nezbytny k porozumění situaci, mohli jsme se pak na vhodných místech z přiměřeného vypravování dověděti.

Proto má také leckterý výjev 1 jednání ráz dosti epický. Tak hned 1. a 2. výstup, a v tomto zvláště zevrubné líčení starodávných zvyků při hodech. (Dodatkem, že hody nazývají se v Čechách posvícením, notárinska patrně poučuje více divadelní obecenstvo v Čechách nežli svého manžela.) Doktor z Hrozenkova a žena jeho nezasahují sice nikde do děje, ale pomáhají za to k jasnějšímu osvětlení povahy Samkovy a Eviny a utvrzují tuto v domnění, že by mohla býti s druhým mužem, Mánkem, také tak šťastna, jako oni dva manželé. Hovor obou matek, Mešjanovky a Kotlibovky, má také mnoho epického do sebe: rovněž výst. 12., kde Eva oznamuje tetce svůj úmysl, pojati Samka za manžela, a tak by se mohlo ještě ledaco najíti.

K realismu našeho dramatu přispívá také, že venkovské osoby mluví tu vesměs svým dialektem. Bylo ovšem spisovatelce velmi nesnadno zachovati toto nářečí důsledně ve všech jeho odstínech, a proto se také nikterak nedivím četným v této příčině nedůslednostem.

Při všech těchto většinou nepatrných výtkách uznávám plně veliké přednosti a vysokou cenu našeho dramatu, jak ostatně ze mnoha míst tohoto posudku světle na jevo vychází. Končím přáním, aby české drama vpravdě realistické, jež v krátké době vykazuje již několik zdařilých kusů, na této dráze dále šťastně se rozvíjelo.

P. K.

Romanová knihovna Světozora. Nakladatel F. Šimáček. Sv. XVI. *André Theuriet:* „Teta Aurelie." Zčeštil *Mírohorský.* V Praze 1890. Str. 243. Cena 80 kr.

Theuriet má u nás pověsť krajinomalíře par excellence, jemuž jde hlavně o formu, jemuž se však nedostává síly a hloubky. Z romanu »Teta Aurelie« správného pojmu o činnosti Th. nenabudeme. Je to prostě docela obyčejný roman s pravou francouzskou etiketou, jejíž známkou kluzkosť obsahu a místy hrubosť. Aurelie Montéclairová žije v chudobě, soudí se však se státem o rozsáhlé panství: při konečně vyhraje, rozhodnutí však přineseno jí už po smrti její; ježto pak nezanechala řádné závěti, všecko připadne státu, který jí postaví nádherný pomník. Tolik o ní v romaně; hlavním rysem jejím jest vytrvalosť, s níž hájí práva svého ke statkům. Ale hlavními osobami

romanu jsou zástupci rodin Desrônisovy, Boisselierovy a Herbillonovy, z nichž první činí jakési nároky na dědictví Aureliino. Vidíme lékaře Desrônise, který těžce nese ztrátu choti své, najednou však upadá v osidla příliš záletné paní Herbillonové, zanedbává děti a zaměstnání své pro společnosť, »veselou bandu,« přijde na mizinu, z níž neví kudy kam. Znepřátelí se s Boisselierem i zapoví dceři své Kamille schůzky s Marcellem Boisselierem, mladíkem nadaným, přičinlivým. Záhy zkažený Sosthène Desrônis mívá s otcem ne velmi poučné výstupy (85, 87, 155 atd.), v nichž drzosť a hrubosť vystupuje příliš do popředí. Do detailu provedena také ona místa, kde paní Herbillonová ukazuje a zkouší své umění záletné na Desrônisovi (55, 69, 120, 177 atd.), působíce právě tak, jako ony sceny nepříjemně. Láska mladých lidí, Marcella i Kamilly, jichž sňatku v cestě stojí nepřátelství otců, je celkem šablonovitě romantická: přísaha Kamillina otcovi na hrobě matčině, že nechce více spatřiti Marcella, útěk její s tímto, zlé následky dostaveníčka, o němž zví otec Kamillin, bázeň Marcella, že Kamilla, stanouc se dědičkou millionářky, jím pohrdne, šťastné rozřešení toho neplatnou závětí a smířením otců, všecko to jsou praobyčejné romanové prostředky, napomáhající k napínavosti, vadící však prohloubení charakteristiky. Co v jiných romanech Th. obvzláště poutá, krajinomalba, té tu velice poskrovnu. Vůbec roman tento náleží mezi ony, jichž překladem literatuře žádný prospěch nevznikne.

Překlad až na některé nesprávné vazby a úsloví je plynný. *A. V.*

Povídky *Gabriely Preissové.* „Kabinetní knih." sv. 50. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 221. Cena 70 kr. S podobiznou spisovatelčinou.

Čtyry slovácké povídky, jež nám podává Preissová přítomným svazečkem, známy jsou již z našich časopisův. Z nich neobyčejné oblibě se těší »Počátek romanu,« vynikající jak zdařilým celkem tak výbornými jednotlivostmi. Přede vším prostá postava sličné dívky slovácké Poluše vykreslena mistrně: dobře vychovaná dívka upřímně miluje bohatšího chasníka selského Tonka. Najednou však setká se s ní v lese pan baron, jenž přívětivostí Poluši upoutá. »Co je proti němu Tonek!« myslí si děvče a hned chladněji chová se k selskému chasníkovi. Příštího dne ráno vystrojí se Poluša, jede pro otýpky do lesa, kdež má dostaveníčko s baronem; tu však uzří je kmotříček hajný, zajde se zprávou k rodičům Polušiným. Tu odehraje se mistrovsky vylíčený výjev: rodiče nejdřív hrozně dozlobí se na dceru, pak najednou napadne je, že by přece baron mohl si vzíti chudobné děvče, jak »se to již stalo,« když na př. »maloveský pán si vzal za ženu děvečku od krav, že byla pěkná a hodná.« Takový důvod přiměje praktického otce Polušina, že jde k starému pánovi, myslili to mladý pan baron »s Polušou do opravdy.« Ten mu jen ukáže prstem na dveře. Poluša je pak ráda, že si ji Tonek vezme, dověděv se jen tolik, že »se Poluša mladému baronovi velice líbila.« Vedle Polušiny povahy zdařily se povahokresby

rodičů, prchlivého, přísného otce, láskyplné, mírné matky; také Tonek je přirozeně zachycen. — Druhá povídka, »Sokolové,« nemá určitě pojatých postav, protože jich mnoho na tak drobnou povídku; přece však zajímaví jsou ti mladíci a děvčata slovácká, tu nakreslená. zvláště prchlivosť chasníků, kteří pro děvče snadno se poperou. ale snadno i smíří. I tajeplná povaha Jenůfky není beze vší poutavosti. — »Jastrena« (koketa) říkají Teklině Halašové, bohaté dívce, jež trochu ráda se strojí a nezvykla choditi bosky, jako dívky chudší. Milovaly se Teklina s povážlivější Franckou Šemčíkovou; tím však větší nastalo nepřátelství, když Francka zasnoubena s chasníkem, jejž miluje též Teklina. Onemocnění Francky spůsobí, že sňatek snoubenců stále se odkládá, dívky opět smíří se. Francka pak umírajíc odporučí Vinckovi, tak chasník ten slul, Teklinu; ale tato jinak se rozhodla: když Vincek přijde k nim na námluvy, Teklina odporučí mu mladší sestru, ana sama chce se státi jeptiškou. Ten konec, výklad Teklinin Vinckovi (str. 153. atd.), je trochu nepřirozený, povaha Teklinina sice jest úplně pochopitelna, jen ten dlouhý, chladný výklad před milovaným druhdy chasníkem působí dosti nemile. Vypravování je dojemné; ještě tklivější je tragický konec »Králuše« ve stejnojmenné povídce. Chudobná Králuša milovala bohatého selského synka: nerovnosť majetku, jako to bývá u Preissové častěji, stojí v cestě sňatku jejich. Ale Matyja na vojně brzy zapomene na děvče, jež chtějíc ukrýti hanbu odejde do Vídně, porodivši tam dítě stane se kojnou. Když vlastní dítě Králuši zemře, pomate se jí rozum; dána tedy do ústavu choromyslných, z něhož za tři léta propuštěna, ale brzy opět do téhož ústavu dopravena býti musí. Jemná povaha Králušina zradou milence a úmrtím dítka úplně zdrcena; úplně to vysvětlitelno, přirozeno. Postava vrtkavého v lásce Matyje je rovněž, ač jí věnováno méně píle, velmi dobře provedena, tak že této povídce po »Počátku romanu« náleží přednosť.

Umělecká prostota, jež až na konec povídky »Jastrena« všude se jeví, přirozenosť a pravdivosť postav i výjevův, obratný dialog, plynný sloh, správná, poněkud nářečím slováckým zbarvená mluva, případný kolorit místní jsou přednostmi povídek Preissové. Četba jest ušlechtilá, patří k nejlepšímu, co přinesla »Kabinetní knih.« ve svých prvých 50 svazcích. *A. V.*

O bídě lidské. Ve prospěch chudých dítek českých škol v Brně. Péčí *Anny Hübnerové.* R. II. V Brně. 1890. Nákl. „Dobročinného komitétu dam v Brně.“ Str. 156. Cena 50 kr.

Pěkně upravený sborník obsahuje přes 20 drobných příspěvků, veršem i prosou psaných, jejichž látka vesměs vzata z bídy lidské a lidumilství. Poučným směrem nesou se článečky M. Červinkové-Riegrové, Fr. Bartoše, E. Jelínka. Čelné spisovatelky zastoupeny jsou všechny. »Lesní pohádka« T. Novákové začíná: »Když vynořila se naše země z neurčita a nekonečna, odkázána jest k péči Matky Přírody, paní vznešené a neskonale dobrotivé«; to jest, s odpuštěním,

nesmyslíček i v pohádce. Dovolujeme si též upozorniti, aby do sborníku nebyly přijímány básně, jako Jar. Kvapila »Výkřiky«; nemáť básnické ceny, a některé »výkřiky« nesvědčí lidumilnému úkolu knihy:

> Bůh ve své slávě zdá se býti němý —
> bůh nový (!) vkročí na tu starou zemi
> a lidské bídě bude žehnati.

»Z romanu dítěte« od V. Štecha má některé laciné vtipy z věcí posvátných. K většině příspěvků přidány podobizny spisovatelův jejich; čtenáři za to jistě budou povděčni. Obrázky jsou zdařilé. *R.*

Výklad biblické dějepravy. Díl II. Nový Zákon. Sestavil *Karel Tippmann*. — **Evangelní perikopy,** jimž obsah, výklad a poučení přičinil *Fr. Dusil*. „Knihovny katechetské" č. 2. a 5. V Praze. 1889. Nákl. Cyrillo-Method. knihkupectví.

Výklad katechismu máme už několikerý, biblické Srdínkovy dějepravy jest však Karel Tippmann teprve prvním vykladatelem. Vyloživ prve Zákon Starý, podává nyní veřejnosti výklad Z. Nového. Dílem tímto vyhověl velké potřebě, a každý katecheta s povděkem přijme knihu tuto. Pro Z. St. vůbec ještě se u nás exegeta nenalezl, a k přípravě z N. Z. má snad katecheta otvírati vždy objemné svazky Sušilovy? A jakou míru zachovati v biblickém výkladě? A vůbec kterak vykládati, aby se učinilo zadosť požadavku: »dětem jen to nejlepší?« V Tippmannově výkladu nalezneš pomůcku velmi dobrou. Snad někomu se bude líbiti výklad stručnější; ať si tedy vybere z výkladu, co se mu hodí! Poznámek věcných nepřičiňujeme; zdali Herodes umřel »asi dvě léta« po útěku sv. rodiny, či snad ještě ten rok z jara, a jiné otázky dosud nerozřešené necháváme o své váze. Jen ještě poznamenáváme, že k výkladům na konec jest vždy připojeno pěkné naučení, a což pro školy vícetřídní obzvláště jest na prospěch: závěrkem jsou vhodné otázky z katechismu.

Tippmannův »Výklad N. Z.« navzájem se doplňuje s Dusilovým výkladem evangelických perikop, též u nás prvním svého druhu. Totéž chvalné uznání přisuzujeme i této knize, v níž po udaném stručném obsahu perikopy srozumitelně se vykládá, co výkladu potřebuje a mravní applikací se zakončuje. Katechetovi, jenž pro krátkosť času neví co napřed, bude i tato příruční kniha velmi vhod, jelikož látka dobře spracovaná uvedena v ní jest na potřebnou míru. *V. J. Ševčík.*

Knihovna lidu a mládeže.

Ottova Laciná knihovna národní. Serie XIII. Seš. 12.—17. „Rybář islandský." Roman. Sepsal *Pierre Loti*. Z franc. přel. *Dr. Jiří Guth*. V Praze. 1890. Str. 271. Cena sešitu 10 kr.

Čtenář, který tolikrát již sklamán byl, bera do ruky překlady z frančiny, odloží přítomnou rozkošnou idyllku ze života lidu bretoňského s úplným uspokojením. »Rybář islandský« vypravuje nám pro-

stinkou historii lásky, chudého, drsného ale dobrosrdečného Yanna, jezdícího na rybolov ku břehům islandským. k bohaté dceři kupcově Gaudě. Oba trápí se dlouho, nemajíce smělosti, vyznati si lásku, když pak se vezmou, trvá štěstí jejich velmi krátce, an Yann odjede za svým povoláním a tu prostřed velikého, zuřivého jeku slaví svůj sňatek s mořem; »vlna-nevěsta ječela, vydávala pořád větší a větší, hrozný křik, jen aby utlumila zoufalý nářek. On, vzpomínaje na Gaudu, svou ženu milovanou, bránil se zápasem obra proti této nevěstě hrobové.« — Chudičký děj, ale roztomile vypravován, propleten jemnými kresbami širého moře, krásného koutku bretoňského, života, mravův a zvykův obyvatelstva; Loti líčí živě, názorně, půvabně, vypravuje lahodně, plynně a lehce, je to bystrý pozorovatel a dovedný vypravovatel. Líčívá vlastní zkušenosti jako kapitan na moři, zvláště příhody své v dalekých zemích, východní Asii. Tak i tu jest episoda o válečných příbězích v jihovýchodních končinách Asie, kam muže volá povinnosť vojenská, kde hyne něžný mladík Sylvestr. Povahokresba je zdařilá: drsný, otužilý, výstřední divous Yann, jenž pýchou a tvrdohlavostí cit lásky své ke Gaudě zatajuje, jelikož ona je bohata, jak však G. přijde o všecko, vyzná jí lásku; v Paříži, v bohatství vychovaná Gaud, jež však nenaříká nad tím, když úplně zchudne, trpělivě snáší bídu, opatruje starou, nevrlou Yvonku, miluje prostotu venkova, po smrti pak chotě dlouho se trápí; jemnocitný Sylvestr, nesvědomitý, pyšný otec Gaudin — všecko to jsou postavy ostře zachycené. — L. je realistou v podrobných popisech, po kluzkém však naturalismu francouzském stopy u něho není. *A. V.*

Ze zručských matrik. Obrázky z minulých dob. Napsal *Boh. Brodský.* V Praze. 1890. Nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny. Str. 249. Cena 80 kr.

Osm obrázků z různých dob minulosti, k nimž autor látku čerpal z matrik zručských, nakresleno dosti zdařile, jen že kolorit dějinný opět některým skoro docela schází, byť i celkem obrázky tyto byly lepší než dřívější jeho povídky historické. Tak obrázek »Pro kmotrovství« je sám o sobě pěkná humoreska, dovedně vypravovaná, jíž název »historického« obrázku ceny nepřidá. Nemnoho více historického obsahuje humoreska »Potrestaná konšelka«: sňatku chtivá vdova, bývalá konšelka, nepřeje lásce dcery své k panskému hlásnému, až dosti nepravděpodobným způsobem zasnoubí se s panským purkrabím a dceři své dovolí vzíti si hlásného. Po sňatku však objeví se, že domnělý purkrabí je panským slouhou (pastýřem), jejž rozhněvaná konšelka opouští, pozbyvši svadebním darem mnoho peněz. Někdy nedostává se obrázkům náležitého rozdělení světla a stínu, tak že některé postavy jsou jako bytosti nadpozemské, jichž prach země se netkne, jiné po krk vězí v bahnu neřestí; na př. pravdě nepodobně nakreslena scena, jak hraběnka Cecilie hrá si s dětmi venkovskými, muž pak její, hrabě Preiner, shodí kříž, jenž jej poraní; andělská povaha její přivede muže zvrhlého k polepšení (»Když padalo listí«).

Podobně do krajností zabíhá spis. v povahokresbě andělské Markety, choti pana Mladoty, jejž láká paní Katuše, o níž »bylo slyšeti řeči až příliš kluzké.« Nejzdařileji nakresleni »Jakub Gaudentius« a »Rektor Cejnar« stejnojmennými obrázky: pevnosť povahy jejich není ovšem také beze vší nadsázky. Nejcharakterističtější je obrázek »V pohnuté době,« v němž vykreslen kněz podoboji Vavřinec; jeho kázání o svobodě a skutky jeho popsány velmi případně. Zajímavý je též obrázek »Tu renova mentem,« v němž jedná se o křivém obviňování hodného kněze.

Slohu Brodského dosud nedostává se náležité pružnosti, ohebnosti, ba jest mu mnohdy zápasiti s dosti prostými vazbami. Jinak však jeví se přece pokrok proti dřívějším pracím. *An. Vlas.*

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává *Edvard Brynych.* I. „Jak mistr Tůma opět víry nabyl a socialismu se odřekl." Napsal *Ed. Brynych.* Str. 16. II. „Hovor o Husovi na železnici." Napsal *Ed. Brynych.* V Praze. 1890. Nákl. vlastním. Str. 16. Po 2 kr.

Jsou to další brožurky ke hromadnému rozšíření mezi lidem, jaké dříve vydával P. Kopal. Obsah je apologetický ve formě výpravné; obrana vedena na ty stručné rozměry obratně. Záslužná činnosť spisovatelova v tomto směru zaslouží co největší podpory. *R.*

Sedmero povídek od *Lva Nik. Tolstého.* Pro mladý i dospělý věk vybral *Petr Durdík.* „Biblioth. zábavy a poučení" č. 2. V Praze. 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 95.

Přítomné povídky vybrány ze sbírky Tolstého »Narodnyje razskazy,« a volba byla šťastna. Tolstoj ve svých povídkách pro lid mnohdy místa písma sv. příliš natahuje na své kopyto, tak že čtenář neobyčejně prostým, lahodným vypravováním ani neznamená, že čte věci, s nimiž se nesrovnává. Povídky ty vzaty většinou ze života prostého lidu venkovského, z legend, pověstí národních a vypravovány skutečně pro lid, prostě ale poutavě. Spisovatel užil velmi mnoho obratů lidových, jež těžko přeložiti věrně. Durdíkovi překlad podařil se dosti dobře, je plynný, a pokud můžeme souditi, i věrný. Máme před sebou ruský original, jak jej vytiskl Valečka roku 1888., kterýž místy neshoduje se s překladem Durdíkovým, jenž patrně užil asi jiného exempláře. Některá místa, věty, které má ruský original od Valečky, nenalézají se v překladu jeho a vice versa. Přece však tu a tam, pokud asi text se shoduje, není dosti věrný. Tak Durdík překládá: »a ještě pět rublů... měl půjčených u mužíků...« (str. 4.), v orig. »a ješče pjať rublej... bylo za mužikami« (= pět pak ještě rublů... měl za mužíky), je tu rozdíl; ovčinnik překládá obchodník, doslovně jirchář; »bratře, co myslíš?« (str. 15.), v ruském »brať čto li« (= mám ji [práci] vzíti?)«; »přines« (str. 18.), v ruském přivez; »kdybychom dělaly co chtěly« (str. 43.), je nesprávná vazba česká, lépe: »ať děláme co děláme« nebo pod.; »čítal Apoštoly« (68), snad srozumitelněji

»Skutky apoštolské«: »nežli zlí páni sami« (str. 75.), v orig. »čěm samyje zlyje gospoda« (= než nejhorší páni) a j. — Účelu svému kniha vyhoví. *A. V.*

Bartoš, Odpověď na kritiku mé sbírky národních písní moravských (Obz. 21. sl.). — **Durdík**, O povaze a poesii lorda Byrona (Vrba: Lit. l. 22.). — **Herrmann**, U snědeného krámu (Astur: Lit. l. 22.). — **Holub**, Nový kalendář učitelský (Lit. l. 22.). **Hulakovský**, Fr. Fénelona Příhody Telemachovy (Jarník: L. filol. 5.). — **Klášterský**, Spadalé listí (B. Z.: Světoz. 50.). — **Král**, Řecká a římská rythmika (Hostinský: Ath. 1.). — **Meric**, Život na onom světě (Kolísek: Vl. 2.). — **Mourek**, Přehled dějin literatury anglické (Čas 43.). — **Novák**, Robinson Krusoe (V. Ř.: Lit. l. 22.). — **Nováková**, Karolina Světlá (Tichý: Lit. l. 22.). — **Preissová**, Její pastorkyňa (Zl. Pr. 52.). — **Procházka F. X.**, Katechismus dějin filosofie (Steinhauser: Ath. 1.). — **Rezek**, Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. (Pohunek: Vl. 2.). — **Špaček**, Besedy mládeže (Rozvaha: Lit. l. 22.). — **Tomić-Fahoun**, Emin-agova láska (Marek: Lit. l. 22.). — **Vaněk**, Zkazky a pověsti biblické (Lit. l. 22.). — **Winter**, Kulturní obraz českých měst (Ekert: Vl. 1.). — Tisíc a jedna hádanka (Lit. l. 22.). — Filologické práce ve školních zprávách posuzují po řadě „Listy filologické a paed.“ a „Krok.“

Kalendáře na obyčejný rok 1891.[1])

Domový kalendár. V Ružomberku na Uh. Slovensku. Cena 24 kr.

Obsah jest pěkný; zvláště se nám líbí povídka »Krst.« Podobizny Fr. V. Sasinka i nám Čechům i Moravanům dobře známého spisovatele Petra Makovického a křisitelů slovenských Dra. J. Zocha a Jakuba Graichmana jsou pěkně provedeny. Velmi vhodny jsou průpovědi o kořalce, jakož i ostatní články jsou dobré. Doporučujeme vřele.

J. K. Hořňanský.

Karafiatův Nový posel moravský a slezský. V Brně.

Kalendář tento čítá již 55. ročník, ale nemůžeme říci, že by se zvlášť zdokonaloval. Článků, jež by zvláštního upozornění zasluhovaly, v něm není. Sem tam něco, ale mnoho toho není. Lid jej kupuje více ze zvyku a pro správnosť výročních trhů. Nač výstraha »Patisk se zapovídá« uvedena u některých, zvláště z němčiny přeložených článků, nedovedeme si vysvětliti; zajisté nikoho nenapadne, aby překlady ty otiskoval. *J. K. H.*

Moravský kalendář národní. Redakcí *J. Macha.* V Olomouci. Ed. Hölzel.

Pečlivě vybraný obsah a zdařilá vyobrazení se velmi zamlouvají. Článek »O některých věcech v kalendářích« zvláště vyniká, ač i ostatní statě jsou dobry; tak »Cesta do Palestiny« mile pobaví i poučí. Doporučujeme. *J. K. H.*

Nový obrázkový národní kalendář českého venkova. V Chrudimi.

»Historická« (prý) povídka od V. Lipovského »Na Michalovicích« mohla odpadnouti. Kdo četl téhož spisovatele taktéž »historickou« povídku »Pan Roháč z Dubé,« naděje se napřed, jakým směrem se nese »Na Michalovicích.« »Matka Milotová« je pouhé povídání, aby přece něco bylo. »Helenka,« vesnická povídka, je trochu přepjatého obsahu. — Výprava obálky je skvělá a slouží dobře za lákadlo. Nad prostřednosť kalendář tento nevyniká. *J. K. H.*

[1]) Srv. č. 10.

Steinbrénerovy kalendáře. Ve Vimperce. Cena 1 zl., 50 kr., 30 kr.

Kalendáře tyto, též známy jménem »kalendáře vimperské«, rok od roku se zdokonalují. Hojné kupování kalendářů Steinbrenerových jest příčinou slušné výpravy a takové nákladnosti, jakou se honosí. — Letošního roku přidružil se k bývalým ještě jeden kalendář nový, totiž »Rolník,« redakcí známého znamenitého spisovatele hospodářského, ředitele J. Dunka. O »Rolníku« podotýkáme, že téměř v měsíci byl celý jeho náklad úplně rozebrán, což jest kritikou nejlepší. Jsme tomu povděčni z té příčiny, že náš rolník přese vše bombastické reklamy dovede rozeznati, co mu jest prospěšno a z čeho užitku nemá. Ředitel Dunek znám jest i nám Moravanům jakožto populární spisovatel hospodářský zejména svou »Čítankou hospodářskou,« vyd. »Dědictvím Cyrillo-Method.,« jakož i četnými články různě, jmenovitě v kalendáři »Moravanu« uveřejněnými. — Obsah ostatních kalendářů jest úšlechtilý, nesoucí se směrem katolickým. — Zmiňujeme se též o části kalendářní, čeho v podobných posudcích se nečiní. Velmi se nám zamlouvá krásná úprava části té, jménu toho kterého druhu kalendáře přiměřená. Tak má kalendarium »Kalendáře ku poctě nejsv. srdci Pána Ježíše a Panny Marie« vložky s pěknými obrázky a mravoučnými články, a ostatní podobně. — Přejeme si, aby příště v »Rolníku« místo obrázků a popisů vojenských uvedeny byly obrázky i popisy jiné, a místo měst pro nás méně důležitých města nám Čechům bližší. — Slavnost »Andělů strážných« koná se první neděli zářijovou, ale touto jest dle církevního kalendáře tehda, kdy jest blíže 1. zář., také již 5. neděle srpnová; v moravských kalendářích dobře jest uvedena v srpnu, ve Steinbrenerových však v září. Jest tudíž úprava kalendaria u všech druhů různá a nikoliv, jak bývá obyčejem, že dva nebo více kalendářů týmž nakladatelem pod různými názvy vydaných totožna. — Obsah všech druhů je rozdílný, tak že si lze voliti dle libosti. Rolník koupí si »Rolníka,« veselý čtenář koupí si »Kratochvilný« atd.

J. K. Horňanský.

Časopisy.

La Civiltà Cattolica o současné poesii vlašské. „Collana di letture drammatiche." Anno V. Fasc. XII. Publicazione periodica mensile. „Giulio," dramma in cinque atti del Teologo *Arturo Conelli*. „Giulio" jest drama o pěti jedn. a představuje velkolepou episodu z křesť. dějin ostrova Sardinie. Krásná a zajímavá jest zápletka dějů, neočekávané jejich rozuzlení, rozmluva plyne přirozeně, jednání jest živé, charaktery jsou dobře kresleny, mnohé sceny velmi účinné; výsledek jest vítězství víry a křesťanské ctnosti. — *Bertini-Attilj Clelia:* „Il mio cuore." Clelia Bertini-Attilj jest Římanka a dle úsudku znalců jedna z prvých básnic, která za naší doby bez přípravy básní; jestiť výtečná stoupenka jiných dvou vlašských básnic, jedné římské (Bandettini), druhé neapolské (Gianina Milli). Bertini jsouc šestileté děvčátko, psala již básně; v 9. roku sepsala práci, která v divadle přednesena byla; ve 14. roce složila v Římě první báseň na ručesť „agli Arcadi," kteří ji jednomyslně za svou společnici prohlásili. Studovala

v Římě a v Neapoli akademie; skládala básně na ručesť před Piem IX., královnou Marketou a císařem brasilským. Nyní zanáší se hlavně studiem a vynčováním krásné literatuře. — *Lupetti Antonio:* „Voce del Cuore." 2. vyd. Básník píše ve slohu ryze toskanském a se vkusem, jenž připomíná nejproslulejší básníky vlašské; mnohé básně, na př. první „Aurelio," jsou plné pravdy, skvělých obrazův a hlubokých citů. — *Ramazzini D. Vincenzo:* „Armonie Liriche." Pěstitelé vlašské poesie jsou prof. L. Martinimu za to vděčni, že svému skromnému příteli Ramazzinimu šťastně vyloudil značný počet jeho básní a vydal ve sbírce „Armonie Liriche." Ramazzini slyne pravým básnickým nadáním, váživ z pramenů klassických, obzvláště ze spisů Danteho. Elegantní svazeček dělí se na dva díly; v prvém vyniká zpěv o telegrafu. Zpěv „La Religione" jest pln lyrického vzletu a skvělých obrazů. Novým spůsobem složena jest kanzona „La Sposa." — „Adam," canti di *Giuseppe di Napoli Baudo.* „Účel těchto písní jest pokoj," praví jejich skladatel. Jsa přesvědčen, že básnictví nad míru oslavujíc vládochtivosť a lásku k válkám, umenšilo v lidech ošklivosť nad nimi: pokusil se o to, aby je zavedl k těm ctnostem, kterými ona nebezpečná náklonnosť překonána bude. Obrazivosť básníkova jest živá, cit vřelý a jemný, zevnější forma obratná, obrazy příhodně voleny. Avšak zručnosť v rýmování jest příčinou, že verše jeho nejsou vždycky tak vážné, jak by se vzhledem ku vznešeným předmětům slušelo, aneb mají jen všední myšlenky nebo pohybují se ve slohu prosaickém Ve zpěvu „Delia," který jest jeden z nejzdařilejších, zdá se poslední verš připouštěti, jakoby člověk byl po jistou dobu ve stavu divokém žil, prázden jsa všeliké pravdy (ignaro d'ogni ver). — *Ricci Bernardino:* „Saggio di Epigrafia Italiana." „Saggio di E." obsahuje 150 nápisných básní, které jsou překrásné, plné útlých citů. — *Viglietti G. M.:* „Studenti di Liceo. Racconto contemporaneo." Povídka tato představuje smutný obraz studujícího na universitě, jenž byv od špatných společníků sveden, stal se nevěrcem. Vše jest věrně popsáno: život, jaký studující na universitách velkých měst vedou; nebezpečí, v něž vydáni bývají; protiva mezi rozpustilým životem největší části jejich, a pilným i mravným životem jen málokterých z nich.

P. X. Z.

Cuore e Critica. N. 5 e 7, 1890. *Romano Catania:* „La degenerazione del carattere negli uomini politici." Spisovatel upevňuje, že povaha jinak dokonalá zvrhuje se, stává se horší, jakmile nositel její vstoupí do areny politického života. Proč? Předně zhoubně působí na povahu kandidatovu volby, jež svádí ho k všelikým nepěkným činům, ke styku s lidmi ne vždy poctivými, jimiž se individualní samostatnosť a integrita menší. Volby mívají v zápětí u každého kandidata přesílení nervův, aby bývalá rovnováha zjednána byla, třeba by mu bylo odpočinku a klidu, jehož se mu však nedostává. Tuť druhé zlo. Jednou zvolen jsa, neubrání se marnivosti a ješitnosti. Díť v té příčině Catania: „Non pochi uomini politici ritornano spesso alla fanciullesca e primitiva vanità; e come i barbari sostengono per questa molti dolori fisici, così eglino per un plauso sopportano umiliazioni e fastidi..." Chceli se zvolený potom udržeti, bývá nucen dělati roztodivné kotrmelce a přemety. Poněvadž jest nucen líbiti se všem, velkým i malým, těm i oněm, nezbytně toho chtěje dociliti, musí

poctivosť a spravedlnosť neli na vždy, tož aspoň na ča odložiti. Nejeden už vlastnímu prospěchu svému obětoval prospěch země. Končí pak spis. několika pokyny a radami, kterak by vzmáhající se korrupci bylo lze stavidla postaviti.

Revue Scientifique. N. 8, 1890. *M. Ling-Roth:* „Le salut chez les différents peuplés" (Pozdravení u rozličných národu). Ze mnohých příkladů pozdravu, jež spisovatel uvádí, citujeme tyto: Domorodci Přátelských ostrovů zdraví cizince jako Novo-Zeland'ané tím, že svůj nos k jejich přitlačí. Nebo uchopí ruku cizince, kterého chtějí poctiti, a trou jí silně svůj nos a ústa. — Podobné pozdravení mají Eskymáci. — U čeledi Khyounghta na jv. Indie přitlačí ústa i nos k líci cizincově (známého) a při tom vdechnou vzduch do sebe. Proto také neříkají: Polib mě, nýbrž očichej mě! — Kojarové na N. Guinei prokazují si pozdrav hladěním pod bradou. — Ve střední Asii jest podání ruky dosti rozšířené, ale spojeno s mnohými zvláštnostmi, totéž platí o obejmutí a políbení — V Africe na Nigeru tleskají zase v ruce na pozdrav. — V jiných krajích afrických v pozdrav pokrývají tělo své blátem. — Othaiti se zase svlékají a obnažují až po pás. — U Massajů v pozdrav na sebe plijí. Tam prý dívce milejší, když na ni naplijete, nežli kdybyste ji objali! Jen čeledi Kumův a Lhossajů, zdá se, nemají žádného pozdravení! — Kterak asi pozdravy různé vznikly? Spencer ve svých „Základech sociologie" vysvětluje to dvojím živlem, který jest v pozdravení každém patrný, totiž: poddanstvím jednoho (nižšího) pod druhého (vyššího) a radostí tohoto z onoho podrobení se. To však snad se hodí na poklony a jiné podobné projevy pokory, sice však, jak se zdá, jsou různé (ostatní) druhy pozdravení pozůstatky ovšem modifikovanými prvotního spůsobu setkání či střetnutí se.

Rivista di Filosofia Scientifica. Maggio 1890. *Pietropaolo Francesco:* „Scienza e religione." Že referujeme o studii této ve „Hl. l.," činíme jediné proto, abychom ty, kterých popředně povinností jest takových prací si všímati, na ni upozornili. Autor pojednává: *a)* o vztazích náboženství k vědám, a stanoví, že náboženství vždy vědy pronásledovalo (sic!), ač za dnů našich slaví tyto nad oním vítězství; *b)* popírá naprosto možnosť dohodnutí se a smíru mezi nimi; *c)* co se týká nutnosti trvání dalšího náboženství dí, že je zbytečné další jeho trvání, čemuž prý nasvědčuje jeho vniterná bezúčelnosť, potom ta okolnosť, že za dnů našich jest většina již lidí, kteří k náboženství se neznají, a přece mravni a počestni jsou; na ostatek mocným a pádným důvodem protiv trvání dalšímu náboženství jest ta dnešní lhostejnosť náboženská; k otázce *d)* „jeli náboženství člověkovi třeba," odpovídá negativně dovolávaje se divochů (kterých?) bez náboženství (bez kultu totiž) a oněch z naší společnosti lidí, kteří žádného nepraktikují. Ba ani prý nelze připustiti, aby si každý člověk vytvořil sám pro sebe své zvláštní, přirozené náboženství, poněvadž vše to jest jen mátoha! Spisovatel konečně *e)* upírá náboženství i veškeru idealnosť (tak!).

Literarní rozpravy v časopisech.

Čáda, O životě a věku filosofa Anaximena (L. filol. 5.). — **Klieman,** Studie o Milíčovi z Kroměříže (L. filol. 1.). — **Niederle,** Výsledky Schliemannových nálezů (L. filol. 4.). — **Turgeněv-Hejret,** Faust (Lit. l. 22.). — **Zíbrt,** Druhý sjezd historiků

polských (Ath. 1.). — Lombroso o genialnosti (Světoz. 49.). — **Baumgartner**, Ožití katalanského básnictví (St. a. Maria-Laach 6.). — **Carrière**, Příroda a umění (Nord u. S. 163.). — **Dessoir**, O vývoji genia (Westerm. Monatsh. 410.). — **Klein**, Genius a vášeň (Kunstw. 3.). — **Löwenfeld**, Tolstého prvotné dílo (Magaz. 45.). — **Schumann**, Umění a škola (Kunstw. 2.). — O básnické tvorbě (Kunstw. 3.).

Paběrky.

O Milíčovi z Kroměříže končí L. Klicman svou studii v „Listech filol. a paed." na str. 361. těmito slovy: „V čem tedy záleží vlastně česká literarní činnosť Milíčova? ‚Knížky o zarmouceních velikých církve svaté' nejsou jeho dílem, a české postilly nikdy nenapsal. Domněnka, že by kázaní Dzikowská od něho pocházela, jest úplně bezdůvodná. Zbývá tedy jediný český spis od něho, a to jsou nepatrné modlitby po kázaní, které se však nikde nezachovaly." A jen tato čtyři díla česká mu byla připisována.

Národní divadlo v Praze „stalo se rejdištěm cirkusových her, naše scena sprzněna nestoudnými a k tomu ještě bezcennými francouzskými fraškami, naše divadlo bylo svědkem lákání obecenstva, za něž by se stydělo poslední divadlo v Evropě..." („Česká Thalia" 31.) Hmotně taktéž divadlu tomu špatně se daří, neboť je stíženo schodkem a podporu zemskou již napřed zastavilo. „Máme to pěknou kapličku," pěl kdysi A. Heyduk!

Modlitební knihy (neboli modlicí knihy, jak asi podle mláticího stroje někteří chtějí říkati) zasluhují pozornosti náboženských a bohoslovných časopisů. Sotva vymaňujeme se poněkud, zvláště na Moravě, z nevkusu bývalých kancionalů, pozorovati za to nové nešvary, jimiž všelijaké choutky derou se do svatyně. Modlitební kniha na př. od Třebízského („Pomněnky") má za titulní list — podobiznu spisovatelovu!! Nedávno rozesílal J. Steinbrener „Písně kostelní" sestavené od uč. Jos. Vegera. Předmluva jest methodická rozprávka o kostelním zpěvu, která se tam nehodí; mezi modlitbami pak máme odstavce: „Kterak můžeme býti každého dne šťastnými" s poznámkou, že to vyňato ze Sokolovy „Čítanky pro školy obecné," pak „O důležitosti práce" z téže čítanky, „z angl. přel. V. Mourek"!! Není tam sice nic závadného, ale do kratičké modlitební knihy, jakožto jediná „pobožnosť" denní to přece nepatří! Mluví se tam o tom, že Alexander přemohl Peršany, o Bohu ni slechu ni dechu, až na mimochodnou větu. Za motto stojí napřed slova P. Lehnera, pak Písma sv.! V reklamě stojí, že „hromadný odbyt zajištěn."

„Nedělní listy" „Hlasu národa" ($^{19}/_{10}$) uveřejňují drobotinu od P. Arène, přeloženou P. Projsou, jejíž nápis jest: „Evangelium podle sv. Šmodrchy"; jak duchaplné!

Zprávy.

Novinky oznamují se: „Z Prahy a venkova," 20 humorist. prací *L. Stroupežnického* vychází v seš. s illustr. Ar. Scheinera nákl. Bursíka a Kohouta; *Dra. G. Záby* „Pyrrhonismus," rozprava o pochybování filosofickém, *B. Kaminského* verše erotické „Den štěstí," *J. Kuchaře* básně „Cestou

životem" nákl. J. Otty; „Mezi proudy," tři histor. obrazy v „Sebraných spisech" Al. Jiráska nákl. J. Otty; *J. Kafky* „Z tajů života" v „Matici lidu"; Obrazy z kulturních dějin českých" od *J. Svátka* v seš. u J. Otty, kdež vyšel též roman *K. Škáby* „Masopust v Soběslavi"; *J. Krapila* básně „Růžový keř" nákl. Bursíka a Kohouta; „Pestré cesty po Čechách" redakcí *Sv. Čecha* s illustr. V. Olivy počaly vycházeti v sešitech počátkem listopadu t. r. nákl. F. Topiče; „Právo katolíků na školy konfessionalní" od *Dra. F. A. L.*, „Slova pravdy" od *E. Brynycha*, „Hugo van Craenhove" od *H. Conscience* v Cyrillo-Methodějské tiskárně; „Novomodní švindl" od *J. Ježka*; „Physiologie lásky" od *P. Mantegazzy* u I. L. Kobra; „Nový system" od *B. Björnsona* ve „Vzděl. bibl."; „Máteř a dcera Zuzany Černínové z Harasova" od *Fr. Dvorského*.

Spolkové. „Slavia," literarní a řečnický spolek v Praze, měl r. 1890. členů čestných 10, zakládajících 92, přispívajících 51, činných 1129. Příjem obnášel 2083 zl. 87 kr., vydání 1945 zl. 88 kr.; cena inventáře jest 2500 zl., passiva 575 zl. Knihovna čítá 2272 děl ve 3119 svazcích. Čitárna měla 239 časopisův. — „Uměl. beseda" (předs. J. Arbes) měla r. 1890. tyto přednášky: *J. Vrchlického* O třetích odách barbarských G. Carducciho, insp. *Madiery* O úsudcích představení „Oidipa krále" a o významu téhož, *J. V. Friče* Aforismy týkající se dramatické tvorby, tendence poetických děl a vlastního povolání poesie, *Dra. Z. Wintra* Doktor okulista, *Edv. Jelínka* O lidu polském před rozdělením říše, *O. S. Kosteleckého* Několik myšlenek o Rukop. Královédv., *J. Hrubého* O literatuře na ruské vsi, *V. Poka* O bibliograf. ústavu v Lipsku a státní knihtiskárně v Berlíně, *J. Ladeckého* O E. Augierovi a o Jiráskově Vojnarce, *J. M. Hovorky* Dějiny Umělecké besedy.

Česká akademie jmenovala několik nových členů řádných, mimořádných a dopisujících; někteří z nich jmenování nepřijali, jako V. Vlček, ba Jul. Zeyer je příkrými slovy („Ill. nár." č. 305.) odmítnul.

Museum Komenského v Praze zakládá Komitét k oslavě J. A. Komenského, za vzorem lipského „Comenium" a přerovského musea.

Polsko. Nový prorok náboženství „Ben Izaak H'Kahan" vydal prvou část básně „Nowa Messyada," jež má obsahovati tři části: Słowo Ciało, Posłannictwo; předmluva poučuje čtenáře, že o díle pracováno od r. 1858. na základě bible, talmudu, pak — Straussa a Renana. — V Krakově počala nedávno vycházeti „Nowa biblioteka rodzinna" (redaktor A. Kaczurba), která slíbila podávati co nejpečlivější výbor polských a světových belletristů; dosud s ní Poláci nejsou valně spokojeni, zvláště málo se jim zavděčila převodem Zeyerovy „Teresa Manfredi" (v 1. sv.), ale po něčem se zdokonaluje. — Biskup Janiszewski sepsal větší dílo „Kościól i państwo chrześciańskie," jež vyjde koncem t. r.

Rusko. *N. Kondakov* a *J. J. Tolstoj* vydávají veliké umělecko-archaeologické dílo „Ruské starožitnosti v památkách umění," jímž chtějí ruské vzdělané obecenstvo seznámiti s vlasteneckými starožitnostmi, zachovanými v památkách umění. Třetí, právě vyšlý svazek, přináší „Starožitnosti z časů stěhování národů." — „Zaprosy naroda i objazannosti intelligencii v oblasti umstvennago razvitija i prosvěšče-

nija" je název knihy *A. S. Prugavina* jednající o velice protřásané v Rusku otázce, jak by intelligence měla starati se o vzdělání lidu. — Časopis „Russkaja Mysl" přinesl zajímavou kritickou stať „Glěb Uspenskij" od *M. Protopopova*, který zastává se intelligence proti nesprávnému posuzování jí od Tolstého i Uspenského, bojujících proti civilisaci lidu. — „Pervoje sobranije sočiněnij *Afanasjeva Čužbinskago*" vyjde v 9 sv. nákl. H. Hoppe v Petrohradě. — „Russkije pisateli i artisty. Vospominanija *A. Golovačevoj-Panajevoj*" slove zajímavý spis, v němž vypravuje se o předních spisovatelích ruských od 1824—1870, ač třeba knihy té užívati opatrně, ana spisovatelka není prosta jakéhosi nemírného nadšení. — Směrem pozoruhodna, jinak skoro bezcenna jest povídečka kníž. *D. Golicyna (Muravlina)* „Ne ubij" tím, že spisovatel vystupuje v ní proti Tolstého „Kreutzerově sonatě," jejíž i sloh snaží se vystihnouti. Nezabíjej manželky, byť i byla usvědčena z nevěry, radí spisovatel oklamaným mužům, nic už to nepomůže. — O ruské literatuře pro mládež referuje pražská „Beseda učitelská" v č. 46. a d.

Německo. „Freie litterarische Gesellschaft" utvořila se počátkem listopadu v Berlíně za tím účelem, aby písemnictvo pěstováno bylo více ve styku s obecenstvem. Zařídí proto recitační večery pro moderní díla, bude vydávati umělecká díla, jež nenalezají nakladatele. — Časopisy stěžují si na úpadek lidového zpěvu, přičítajíce vinu škole, která ho zanedbává, a pěveckým spolkům, které jím opovrhují aneb aspoň jej kazí umělými přísadami. — Kritik „Magazinu" (O. Ernst) nalezá za posledního čtvrtletí v Německu z 10 sbírek básnických jen jednu dobrou, „Höhenrauch" od Maur. R. von Stern, směru katolického. „Magazin" sám, mimochodem řečeno, v tomto 59. ročníku stále se mění, v redakci, ve směru i v úpravě. — Z Vídně ohlašuje se od listopadu nový politický a literarní čtrnáctidenník „Der Zeitgeist, kritische Revue aus Oesterreich." — V Berlíně vyšla brošurka: „Parodie zur Kreutzersonate. Presto. Die Pfennigsonate. Eine Tolstoifelei von Sigmar Mehring." Proti vývodům Tolstého, že manželství jest nemravno, staví spis. rozmarný argument, že „jísti jest nemravno"; jakožto persifláže přemrštěnosti Tolstého je spisek zdařilý.

Francie. Dominikan P. Didon vydal v Paříži dílo: „Jésus-Christ," ve dvou svazcích s mapami a půdorysy (cena 16 fr.); obranná část jeho namířena jest hlavně proti Renanovi. — H. Stein a Langlois připravují do tisku sborník zpráv o všech knihovnách a archivech francouzských i jinozemských, jež obsahují nějaké důležité památky pro francouzské dějiny.

Dánsko. *G. Brandes* v Kodani posledních pět let dostával podporu 4000 kor. od společnosti soukromé, poněvadž professura aesthetiky nebyla mu dána, když se z Berlína vrátil. Nyní podána vládě adressa, podepsaná i bývalými protivníky jeho, aby vláda mu podporu svou zajistila.

Písemnictví a spisovatelé portugalští XIX. století. Pokud nám známo, až na nepatrné ukázky z „Lusiad" a několik drobných překladečků z Alberta Bragy, přeložených pisatelem stati této, nemáme z portugalštiny ničeho. Ale není divu také, nedovíte se a nedopídíte se, dělejte co dělejte, pořádného seznamu nových knih; vždyť pisateli odpovědělo kr. dvorní knihkupectví lisabonské na poptávku po pracích novějších portugalských, že novější

literatura portugalská nemá nic původního, leda samy překlady a napodobeniny! A přece to není pravda. Důkaz o tom podávají časopisy španělské, jež pilně zaznamenávají a sledují ruch literarní u svých sousedů. Podobná zpráva z illustr. časopisu „La Illustración iberica“ spolu se článkem H. Wiggerové „Portugiesische Literatur“ (v „Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes“) činí podklad článku tohoto, k němuž svou troškou velmi nepatrnou přispěl pisatel.

Poslední kapitolu, již lze napsati o historii portugalské literatury XVIII. stol., zavírá jméno *Barbosy de Bocage*, jenž se právě tak v Portugalsku svými pracemi básnickými, najmě příležitostními proslavil, jako ve Španělsku Quevedo z doby té. Ale za jménem tím nastává dlouhá mezera v literatuře portugalské.

A ký také div! — Kdo poněkud zná dějiny portugalského poloostrova, ví, že počátek XIX. století nebyl tam nikterak přízniv uměnám. Na počátku tohoto století, mluvíme po novinářsku, „prodělávalo Portugalsko svou kritickou dobu.“ Spravováno jsouc panovníkem příliš vrtkavým a slabým, bylo hrozně nespokojeno. Nespokojenosť tuto živily a mnohonásobně podporovaly ideje předchůdců francouzské revoluce, třebas jména Voltaire a Rousseau a ideje jejich známy byly toliko obyvatelům Lisabonu Coimbry a Oporta. Pravíme, třebas jenom ve městech oněch ideje svobodomyslníků francouzských byly známy, přec i lid pojednou počal nevražiti na panovníka a na moc královskou. A zajisté by byl Joao (Jan) VI. s trůnu svržen býval, kdyby nebyly voje francouzské do země vtrhly. Od r. 1807.—1810. byl portugalský národ nucen beze zbraně, neboť chatrné pušky tehdejší na válu skoro ani nepadají, s vůdci od Angličanů, pod jejichž ochranu panovník se utekl, vnucenými bojovati proti invasi. A když šťastně Francouzové byli vytlačeni, tísnila zase národ portugalský nadvláda anglická. Lid toužil setřásti se sebe jho to, ale nedošlo k tomu až r. 1820., kdy vypukla revoluce. Až revolucí tou vzešla teprve jitřenka písemnictvu portugalskému. Revoluce dala podnět k mnohým politicko-kritickým časopisům. Nadchla spisovatele pro ideje volnosti, svobody a jiná krásna. Do té doby spadá také první vystoupení *Almeidy Garretta,* který druží se spolu s *Castilhem* a *Herculanem.* V letech 1821.—1823. vydal Garrett svou tragoedii „Catao,“ zároveň vydal několik svazků veršů, z nichž vytýkáme jeho zvláštní báseň „O Retrato de Venus“ (Podobizna Venušina), pro niž byl až před soud pohnán. A když o Garretovi již mluvíme, dopovězme jeho celou činnosť. Garrett byl stoupencem romantismu (což pisatelka německá skoro jako za příhanu mu klade) a dlužno nazvati ho jedním z nejpřednějších lyriků nové doby a zakladatelem moderního divadla portugalského, jež až do dneška s chloubou poukazuje na jeho dramata a tragoedie. Jeho drama „Frei Luiz de Sousa“ pokládá se všeobecně za dílo mistrovské. Své dvě nejpěknější básně „D. Branca“ a „Camoes“ složil u vyhnanství, neboť v I. zpěvu „Camoes“ u skvostném věnování „Saudade“ (nejpřípadněji lze slovo to přeložiti po česku „tesknice“) naráží na své vyhnanství: „Dos entes o misserrimo da terra.“ Svým plynným slohem zamlouvá se každému čtenáři. Z ostatních prací jeho vytýkáme ještě výtečnou novellu historickou, v níž věrně vylíčeny mravy a obyčeje lidu portugalského, „O Arco de Sant Anna,“ potom drama jeho,

jímž vlastně prorazil dráhu dramatu portugalskému, „Un Auto de Gil Vicente.“ Němci mají aspoň jedno drama jeho přeloženo, ale my — nic!

Druhým z trojhvězdí zmíněného jest *Castilho*, jenž svou důkladnou znalostí latiny a svým mistrovským překladem Ovidia první, bychom tak děli, ukázal na poklad a libozvučnosť řeči portugalské. Jeho básně „Primavera“ (Jaro), „Cartas de Echo a Narcisso,“ „Amor e melancolia“ nesou na sobě ráz klassicismu. Vynikl také zdařilými překlady z jiných evropských řečí (jmenujeme tu překlad „Fausta“ a některých dramat Shakespeareových).

Romanopiscem, kritikem dějepiscem byl *Herculano*, básník. Znám jest všeobecně jeho roman „O Monasticon“ o dvou dílech, z nichž první název nese „Eurico o Presbytero“ a druhý „O Monge de Cister.“ Kromě vroucí lásky k vlasti, jíž se všecky práce Herculanovy vyznamenávají, snaží se řečeným romanem autor dokázati, troufáme, že jsme snad dobře vystihli tendenci jeho, škodlivosť coelibatu kněžského.[1]) Jako historik napsal historii založení království Portugalského a „Historia do Estabelecimento da Inquisiçao em Portugal.“ Po ukončení domácích bojů znamenati v Portugalsku snahu o zaražení a upevnění nového období v písemnictvu lidovém. „O Panorama,“ týdenník výhradně literarní, staví se v čelo snaze té. — Škola jedna plodí druhou, z jednoho směru literarního vznikají jiné. Organem mladé školy v Coimbře jest časopis „A Harpa do Mondego,“ do něhož přispívají mladíci, již se později proslavili na poli literarním. Jména jejich níže vytkneme. Od té doby nepřetržitě vzmáhá se a roste literarní ruch portugalský. Nejúčinněji ruch ten podporoval plodný *Camilo Castelo Branco*, jenž doposud činným jest. Vytýkají ovšem Brancovi, že při takové plodnosti nemůže vždy dobré věci podávati, a mají na díle pravdu, neboť starý ten veteran na stará leta hodně mnoho ztratil ze své původní svěžesti a pružnosti, neboť dal se na čas i „Zolovým“ naturalismem strhnouti, ale proto přece zůstane na vždy prvním romanopiscem portugalským a kritikem. jemuž rovného nemají. Doposud vydal přes 60 svazků povídek, romanův a komedií. Z četných prací jeho uvádíme nejlepší: „Historia d'um homem rico,“ „A doida do Candal“ (Blázen z C.), „O que fazem mulheres“ (Co dělají ženy), „Oude está a felicidade?“ (Kde jest štěstí?), „A felha do Doutor negro a „Doze casamentos felizes“

Prohloubenějšími jsou práce malíře života měšťanského a dovedného vypravovatele vesnických povídek *Julia Dinize*. Znamenitý spisovatel tento, bohužel záhy zemřevší (byloť mu teprve 33 let) jmenuje se pravým jménem *Joaquim Guilherme Gomes Coelho*. Zahájil svou literarní činnosť naturalistickou povídkou „Apprehensoes d'uma Mae“ a skončil ji povídkou „Os Fidalgos da casa mourisca.“ Naše pp. překladatele zvláště upozorňujeme na vesnický roman jeho „As pupillas do senhor Reitor“ (Páně farářovy schovanky), v němž pilný zřetel autor bral k životu lidu venkovského, třeba však. aby překladatel byl dovedným básníkem, nemáli pel poesie lidové v povídce té obsažený setřen býti. Kromě toho napsal ještě „Uma familia inglesa“ a „A morgadinha dos Canaviaes“ Julio Diniz byl v Portugalsku zakladatelem školy naturalistické, ale přes to přese vše prohlašuje *Eça de Queiroz*, že on svým „Crime do Padre Amaro“

[1]) Roman ten jakož i „As pupillas do senhor Reitor“ od Dinize vydal Brockhaus.

a oplzlým romanem, jemuž název dal „O Primo Bazilio," školu tu zavedl do Portugalska. Eça de Queiroz, jenž svou činnosť, pokud nám známo, zahájil r. 1876., měl už r. 1862. předchůdce, jediné, že tento snažil se nápodobiti slušný naturalismus Angličanů, kdežto Queiroz ve svém romanu „O Primo Bazilio" má sceny, jimž co do oplzlosti málo jen scen ze Zolových romanů po bok se postaviti může. A na divno sluchu, přece jest Queiroz dnes nejoblíbenějším spisovatelem portugalským, kdežto jméno Julia Dinize upadá v zapomenutí! Ve příčině Queiroza nemůžeme souhlasiti s německou spisovatelkou z „Magaziny," třebas i ona nepokládala ho za pravého realistu. Podívejme se na dotčené dva romany Queirozovy, nebeť poslední práce jeho „O Mandarim" ani zmínky hodna není. „O Crime do Padre Amaro" má aspoň jakousi tendenci, či máme říci ideu? snaží se potříti à la Herculano coelibat kněžský, avšak neběží mu tak o rozřešení otázky té, jako spíše o vylíčení oplzlých scen mezi Amarem a dcerou Joaneiry. Jaký však účel vytkl si autor ve svém „Primo Bazilio," neumíme pověděti. V celém díle není ani moralky ani záhady sebe menší, nýbrž jest tam řeč jen o cizoložnici, jež se vrhá do náruče bídníkovi, a potom popisy scen a výjevů, pro něž slušného jména se nám nedostává.

A když už mluvíme o naturalismu, dlužno zmíniti se aspoň o *Teixeirovi de Queiroz,* jenž pod pseudonymem *Bento Moreno* vydal už tři svazky povídek s názvem „Comedia do Campo" a tři svazky s nadpisem „Comedia Burgueza." Máme v ruce dva svazky oné „Comedie," ale pozoruhodného tam není nic. Stoupencem naturalismu jest také *Romalho Ortigao,* jenž spolu s Queirozem vydal roman „Um mysterio na estrada de Cintra," jenž horlivě se čte, jaká však cena jeho vniterná, nemůžeme říci. O jiném romanu Ortigaoově „Farpas" píše „Mag.," že jest „dílem trvalým." (Je prý to kus historie ze současné portugalské společnosti čerpané.) Romalho Ortigao jest však také hlubokým kritikem a obratným essayistou. Jako naturalista znám jest také *Julio Lourenço Pinto,* spisovatel těchto děl: „Esboços do Natural," „Margarida," „O homem indispensavel." K nim připočetli bychom také *J. Césara Machada,* feuilletonistu velmi obratného, a plodného dramaturga *Rangela de Lima.*

Ale vraťme se ještě na okamžik ke starším literatům A tu dlužno na prvním místě uvésti mnohostranného *Pinheiru Chagasa.* Z jemnosti jeho péra, z krás jeho idealu soudili byste, že nezná nynějších lidí a že každé dílo své několikráte přepracuje, nežli je uveřejní. Ale kdo by tak soudil, mýlil by se velmi, neboť pro mnohostranné zaměstnání nemá kdy ani pročísti, co napsal. Jedinou výminku činí jeho drama „Morgadinha de Val-Flor," jež brousil a puléroval, až byl s ním úplně spokojen. Výtečny jsou také jeho verše v „Poema da Mocidade" (Báseň mladosti). A svou osmisvazkovou „Historii de Portugal" proslavil se i za hranicemi užší své vlasti. Neznajíce děl jiných uvádíme aspoň tuto jména jejich: *Silvestre Ribeiro, Teixeira de Vasconcellos,* slavnostního *Manuela Roussada, Mendes Leala,* velikého myslitele a metafysika *Oliveira Martins* a více. Ale nebyli bychom úplnými, kdybychom se nezmínili o současných velikých básnících portugalských. Stůjž tu především lyrik *Soares de Passos,* jehož „O Escravo" (Otrok), „Firmamento" jsou vzory čisté a libozvučné portugalštiny, a jeho elegie

„O Sepulcro“ znárodněla tak jako nordické ballady. *Palmeirim*, znamenitý básník, ztratil mnoho na své popularitě, co se prose věnoval.

Guerra Junqueiro jest básníkem naturalistickým, jenž napsal „O Cao,“ báseň, v níž básník velebí rozumnosť, ne pud, a věrné přátelství psovo, v klatbu dávaje nestálosť citů lidských. „A Velhice do Padre Eterno“ pro svou blasfemii vymyká se našemu posudku.

Anthero de Quental jest básník filosofický. Ve svých „sonetách“ velebí smrť, nicotu, odpočinek po boji. Srovnali bychom ho v jisté míře s naším Vrchlickým. „A Noute“ (Noc) pokládá se od mnohých za veledílo jeho.

Joao de Deus jest prvním lyrikem portugalským. Jeho „Flores do Campo“ (Polní květy) jsou svěží, přirozeny, pestry, ba — vášnivě psány. Bohužel nesnadno dostati koupiti nějaké sbírky téhož básníka, poněvadž většinou jsou po časopisech roztroušeny.

Tomaz Ribeiro jest autorem básně „Dom Jayme,“ jehož pokládá H. Wiggerová za posledního ultraromantického básníka.

Nesmíme pomlčeti o *Gomesu Lealovi*, jehož báseň „A fome de Camoes“ (Hlad C.) má skutečnou cenu, kdežto jeho „O Antichristo“ jest velikou blasfemií.

Ku konci jenom ještě poznamenáváme, že také krásné pohlaví v portugalské literatuře statně jest zastoupeno. Uvádíme tu *Guiomar Torrezao* a paní skrývající se pod pseudonymem *Valentina de Lucena*. Tato se vyznamenává svou činností politickou píšíc horlivě do všech skoro politických denníkův, ona svou novellistickou činností. Guiomar Torrezao, jak patrno z její „Idyllio á ingleza,“ ráda by nápodobila jednou pí. Ratazziovou, po druhé zase Emilii Pardo Bazánovou, po třetí Sandovou.

Nad jiné významné jest působení *Theofila Bragy*. Muž ten, jak ho nazývá Wiggerová „self-made man,“ jest vším: literatem, filosofem, národohospodářským spisovatelem, politikem a, což nejvíce platí, nejskromnějším člověkem. Maje jedva patnáct let přišel jakožto syn chudých rodičů z Azor do Portugalska a vlastní svou silou razil si svou budoucnosť. Byl sazečem, aby mohl studovati v Coimbře, pracoval ve dne v noci. A dnes vážen jest nejen doma ale i v cizině. Jeho „Historia da litteratura portuguesa,“ jež posud není ukončena, bude dílem mistrovským. Kdo by si přál poznati poněkud básníky portugalské, tomu radíme, aby si vzal jeho anthologii „Parnaso Portuguez Moderno,“ třebas nebyl vždy ve volbě básní šťastným. Dovršena bude jeho spisovatelská činnosť velkým dílem „Traços geraes do philosophia positiva“ (Povšechný nárys positivní filosofie); směr jeho jest positivistický.

Celkem potřebí tedy poznamenati, že nešťastná země nejen politicky ke klidu a zvelebě nedospívá, nýbrž že i v literatuře, jak z přehledu zjevno, převládají směry nechvalné, což snadno si lze vysvětliti z průběhu dějin země té od minulého století až po naše doby. Co nekloudného sousední Francie a Španělsko zplodily, zahnizďovalo se záhy v Portugalsku a působí tam osudně. Podavše dříve již přehled novější literatury portugalské (srv. č. 6. a 7.), tímto jej doplňujeme až po naši dobu; některá data jsou v obou statích táž, což vysvětluje se tím, že tato byla již napsána, když prvá se otiskla.

O. S. Vetti.

Feuilleton.

Bída o látku.

Uvažuje *A. Dostál.*

Pan redaktor odhazuje rukopisy, poznav již z nápisu obsah »Jak otřepané to látky! »Povídka z třicetileté války!« Náš list jich přinesl již nejméně deset. — »Obraz ze života pro život!« Jistě kus moralky v rouše povídky. — »Z dělnického života!« Můj list se čte ve vyšších kruzích.«

Bída jest o látku novou, interessantní, která by zjednala listu nejméně deset nových odběratelův uprostřed kvartalu, veliká bída jest o látku k romanům, povídkám, obrazům, feuilletonům, poněvadž vše sestaralo, vše se otřelo.

Pan redaktor si objednává historickou povídku vyhražuje si hned napřed, aby látka nebyla brána z dějin válek náboženských, z »Českých bratří,« a o Bílé hoře ať tam není ani památky. A přece jak by se to českým romanopiscům do péra jen hnalo, na př. »Český národ pochován roku 1620, na Bílé hoře, a havrani se slétali nad mrtvolami českých pánův a chrabrých vojínů, kteří leželi po nivách českých, vykrvácevše za svoji vlasť...« Začátek byl hotov, Rubikon překročen. Nebo jiný obrázek: »Ke hranicím českým blíží se zástup utrápených osob. Majetek nesou ve skrovných uzlech, a zima proráží kosti pod vetchým šatem. Z ňader vyřine se vzdech, a z očí tekou slzy. Došli hranic. Bázlivě se ohlédají, zdaž jim není v patách smečka dragonů. Klekají na zmrzlou půdu, hrabou zemi a dávají si ji na památku za ňadra...« To už všechno tady bylo. A jak Švédi pálili, hubili, vraždili — všechno tady bylo.

Jsou sice v dějinách českých doby málo, ano nic neprobrané, ale kdo pak by pátral po látce k povídkám v tichých a blahých dobách Karla, otce vlasti, v dobách křesťanských knížat a králů, kteří měli vlasť spíše v srdci vedle živé víry než na jazyku. Oč jsou vděčnějším předmětem války, krev, vyhnanství — ale když to tady všechno bylo.

Psáti o robotě, derektorech, drabech, rychtářích, bejkovcích — prosím vás, jenom o tom ne. Toho jsme se načetli moc a moc. A přece není nic snadnějšího než psáti obrázek z doby roboty. Na jedné straně necitelné panstvo, na druhé porobení sedláci. O nějakou »oběť« nebude také zle, a páni Francové vždy mívali zálusk na venkovská děvčata. Ale všechno probráno stokráte v nejmenších odstínech, a kde jaká krutosť, všechno připisováno — právem či neprávem — na účet derektorův a jich pánů.

»Pište něco ze společenského života,« povzbudí redaktor spisovatele, odevzdávaje mu všechny historické povídky — nečtené snad a neprozkoumané — a ubohý spisovatel, který »psáti musí« (snad ne tak z duševního popudu, jako z potřeb peněžních), všechny záhyby tvořivého ducha obrací, by našel látku k obrazu »ze společenského

života.« Ten kolem něho víří, bouří, utíká, a spisovatel lapá po obrazech, jež by vpletl do slávověnce své spisovatelské činnosti, jejíž pěti-, desetileté jubileum oslavil v malé společnosti přátel, kteří mu lichotí, nazývajíce ho nejvýtečnějším synem národa.

Psáti nyní něco o nebohém stavu sirotků, jest při nynějších filanthropických poměrech nemožno. Vylíčiti nezbedu, jak z mládí ptákům hlavičky kroutil, babky za mlýnky praeparoval a pak nějakým — deus ex machina — se obrátil a hodným chlapcem se stal, bylo by nepaedagogické. Teď musí býti v povídkách pro mládež všechno hezké. Karlíček jest od kolébky hodný chlapeček, poslušný, čistotný, pilný a tak postupuje v jinocha, který kupuje si na šaty od českých firem, je zastancem lidu a pod. Kdyby bylo jenom v povídce slovo poněkud hrubší, již dostane kniha — zvláště napsalli ji kněz — sigillum a putuje z knihovny školské.

Až nyní v život vejdou některé zákony, bude ještě hůře mnohým spisovatelům. O zlých následcích kořalky — dle Mladočechů tekutého chleba lidu — nelze psáti pro výstrahu, poněvadž se nikdo neopije, by neupadl do trestu i se svým »chlebodárcem« či vlastně s hospodským. Až bude zrušena loterie, pak opět jeden pramen vyschne, a všeliká »oběť loterie« jenom jako anachronismus by se vykládati musila. Výstražné povídky o vystěhovalcích do Ameriky úplně odpadnou, protože nyní i v tom oboru všechny šmejdy a ná-trahy budou snad odstraněny.

Začněte probírati poměry kaváren a krčem, a redaktor vám odpoví, že už to všechno má Arbes; zajděte mezi trhany na dráze a kopirujete prý Nerudu. Kdosi se nedávno chtěl psáti »obrázkář« a hned mu vyčetli, že se opičí po »kukátkáři.« Národní písně budou již sebrány, a fraseologii českou pojme v sebe Kottův slovník v nekonečných dodatcích. Ba ani nelze nějaké zříceniny popsati, poněvadž také ty tady byly slovem i obrazem.

Bída jest tedy o látku novou i při ohrožených redakcích spoustami »papíru.« Jako historie tak i společenský život je probrán — ovšem jenom v neurčitých fasích. Proti židům se psáti nesmí, aby se někomu nešláplo na kuří oko, maloměstský život probral Herites v novellách a Štolba se Šamberkem na divadelních prknech, venkov také vyšťourán a vymačkán do posledních cev. — Bída je, bída je . . .

Nedávno vylíčil můj známý po starém způsobu nelítostné drama exekuční, jak chudé vdově se sirotky (bez sirotků by to nešlo) vzali necitelní úřední sluhové poslední krávu, šaty, nádobí ano i obrazy, lžíce a podobné věci (pro větší effekt). A v listárně mu odpověděl redaktor, že nezná zákona, dle něhož (dle paragrafů) nesmí exekutor vzíti rodinné obrazy, šaty potřebné a dokonce ne onu vylíčenou — lžíci. Tedy se už paragrafy pletou spisovatelům do látky, a nelze pro effekt vydati v šanc cínovou nebo plechovou lžíci.

A tak to jest ve všech oborech. Mnoho už tady bylo, a spisovatelům nastává úkol těžký vyhledati něco zvláštního za látku — co tu ještě nebylo. Nebo snad již i tento pokyn tady byl?

